LJUDEVIT PETRAK

PLETERNICA

VJEKOVIMA

24972

LJUDEVIT PETRAK

PLETERNICA VJEKOVIMA

Izdavač:

Hrvatsko književno društvo
sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu

Slika na naslovnoj stranici:

Grb pleterničkog vlastelina Ivana Theodora Imbsena

Slika na zadnjoj stranici:

KARTA SAOBRAĆAJNICA

Napisao: Ljudevit Petrak

PLETERNICA 1979.

Tisak: »Aleksandar Tajkov« u Slav. Požegi

U V O D

Vjernici na određenom teritoriju biskupije sačinjavaju jednu administrativnu jedinicu koja se zove župa. Na čelu župe je pastir koji zamjenjuje biskupa i zove se župnik. Ako je župa veća po teritoriju i po broju vjernika onda biskup dodjeljuje župniku pomoćnika koji se zove kapelan.

Župnik može biti samo onaj svećenik koga imenuje za župnika dotičnoj župi biskup ili nadbiskup. Zato župnik kao »isturena« ruka svoga biskupa ima zadaću da u ime biskupa vjernike poučava, posvećuje i upravlja. To poučavanje, posvećivanje i upravljanje mora biti u vidu služenja, prednjačenja u bratskoj ljubavi unutar župe a ne nekog zapovjedanja neovisno od biskupa. Zbog toga župa ima veliku ulogu u dušobrižničkoj službi. Kao što ima svaka župa veliku ulogu u ispunjavanju zadaće Isusa Krista, koji je osnovao crkvu, tako je imala i župa pleternička koja se zove sv. Nikola.

Budući da ova župa ove godine slavi 225. godina kako njome upravljaju dijecezanski — svjetovni svećenici (petrovci) zato je pisac ove knjige želio da prikaže sadanjim župljanima prošlost župljana u svjetlu nepisanih, pisanih i usmenih izvora koji su bili dostupni.

Pisac nije imao namjeru da ovu knjigu znanstveno obrađuje, već je imao namjeru da samo navede činjenice s kojima su se suočavali naši pređi tokom povijesnih zbivanja pa da vide sadanje i buduće generacije sebe u svojim pređima u sličnosti i različitosti mišljenja, zbivanja i djelovanja. Zato pisac ove knjige želi da sva zbivanja, sve tokove ove župe na ovom terenu iznese više narativno u vidu jedne povjesne čitanke koja će biti pristupačna svakom župljaninu ove župe bez obzira na njegovu naobrazbu i školsku spremu. Želja je pisca da ova knjiga nađe svoje mjesto u svakoj kući ove župe koja želi upoznati prošlost

ove župe, prošlost župljana ove župe a time pomalo nazrijeti i svoju budućnost kao vjernika, župljana i župe kao takove.

U čitanju ove knjige treba uvijek imati u vidu vrijeme i situaciju povjesnog događaja onda neće biti poteškoća u shvaćanju i prosuđivanju činjenica i osoba o kojima se u ovoj knjizi piše. U svakom slučaju će knjiga dobro doći zato je uzmi i čitaj. Nemoj čitaoče zadobiveno znanje zadržati samo za sebe nego ga prenesi i na svoje bližnje. Tko bude dobro poznavao prošlost, a, u prošlosti dobro upoznao dobre i loše strane pojedinih akcija taj će sigurno znati zauzeti ispravan stav i ispravan potez svoga života u sadašnjosti i budućnosti. Poznata je poslovica: »Historia est magistra vitae« — Povijest je učiteljica života. Ako je ta poslovica istinita onda je istina da je dobro upoznati povijest svojih pređa.

Eto u tom svjetlu posvećuje pisac ovu knjigu župi i župljanima prigodom proslave njezinog Jubileja 225. godina rada i djelovanja svjetovnih svećenika sa željom da župljani i župnici sa svojim suradnicima kapelanima budu dostojni svojih pređa.

Ono što je bilo dobro neka se još više produbi i usavrši a ono što je bilo štetno za vjeru i narod neka se zaboravi i odbaci. Priogodom izdavanja ove knjige u javnost smatramo dužnošću da se zahvalimo redovnicima franjevcima koji su upravljali ovom župom i župljanima kao i onim redovnicima, svećenicima, koji su prije njih upravljali pleterničkom župom za njihov nesebičan i pregalački rad.

Zahvaljujem se kao pisac svima koji su mi pomogli u skupljanju povijesnih podataka za ovu knjigu. Napose se zahvaljujem dr. Josipu Buturcu i Josipu Kunkeri koji su sa stručne strane činili usluge.

Na završetku molim čitaoce da uzmu do znanja da sam se služio hrvatskim jezikom onako kako se služim tokom cijeloga života. Služio sam se pretežno onako kako se u roditeljskoj kući govorilo. U kući roditeljskoj se govorilo u miješavini svih narječja hrv. jezika, pa će se zato i u ovoj knjizi nehotice odraziti ta miješavina.

Pisac

Ljudevit Petrak, župnik i dekan

PLETERNICA

Geografski položaj

Na podnožju obronka gore Dilj s jedne strane i obronka požeške gore s druge strane smjestilo se naselje u poluotvorenoj kotlini koja se zove Pleternica.

Pleternicom se ulazi u požešku kotlinu kao kroz kakova vrata i zbog toga je zovu vrata požeške kotline.
Pleternica je mjesto koje se ubraja u jedno od najvećih mjesta u požeškoj kotlini i nalazi se na raskršću pet značajnih cesta saobraćajnica i raskršću željezničkih pruga.

Iz Pleternice jedna cesta vodi prema Požegi i zove se »Požeški drum«. Druga cesta vodi prema Bosni na more i zove se »Dubrovački drum«. Treća cesta vodi prema Novoj Kapeli i zove se »Hrvatski drum«, jer vodi u glavni grad Hrvatske. Četvrta cesta vodi prema Đakovu i zove se »Đakovački drum«, a peta prema Osijeku i Podravini i zove se »Podravski drum«.

U Pleternici je i željeznička raskrsnica prema Novoj Kapeli i priključak na glavnu prugu evropskog značaja. Prema Osijeku i Našicama priključak na podravsku prugu i napokon prema Požegi do Velike.

Brda i planine koje se izdižu nad Pleternicom potječu iz tercijarnog doba kao rezultat zemljine perturbacije. Doline i plodna polja su ostaci nekadanjeg Panonskog mora. Pod debelim slojem zemlje nalaze se velika nalazišta morskog pijeska Panonskog mora. Pijesak Panonskog mora ne nalazi se samo po dolinama i njivama Pleternice nego se nalazi i pod tako zvanim »popovim brdom« kraj groblja. Zbog toga se uvijek za vrijeme iskopavanja pješčanog kamena iskapaju grumeni okamenjenih školjki. Kada bi zbog vremenskih neprilika postala nestašica zidarima pijeska onda bi neki kradomice vadili pijesak s

»popovog brda« ispod groblja. Općinske ili mjesne vlasti bi branile kopanje pijeska zbog odronjavanja groblja. Kroz Pleternicu protječe rijeka Orljava koja je nekada bila plovna sa svojim pritocima Londžom i Brzuljom i ostalim potočićima te se zajedno sa Orljavom kod Slavonskog Kobaša slijevaju u rijeku Savu. To mnoštvo potočića i puteva ispreplelo je Pleternicu sa šarenim livadama, voćnjacima i zelenim šumama i učinilo je lijepom i privlačnom.

Fauna i flora

Budući da su potočići i putevi isprepleli Pleternicu i njezinu okolicu šarenim livadama, vinogradima, voćnjacima i zelenim šumama zbog plodne zemlje i dovoljne količine tekuće vode uslovljavala je bujnost faune i flore. Ovakvo bogatstvo prirode privlačilo je čovjeka da se nastani u ovome kraju i da osnuje svoje stalno boravište. Ovdje je čovjek zavolio svoj dom i svoj stalan boravak, pa je razvio na ovom terenu svoje umne i fizičke sposobnosti stvarajući kulturu i civilizaciju.

Bavio se lovom i ribolovom jer je šuma obilovala divljači raznih vrsta, a voda raznovrsnim ribama.

Rudno blago

Pleternica sa svojom okolicom nije bogata rudnim blagom. Ako ga ima onda ga ima u maloj količini koje je vrlo kvalitetno i nalazi se u velikim dubinama.

Tako na primjer imamo mrkog ugljena na području Komorice, Pavlovaca, Koprivnice i jedan dio Sulkovaca. Isto tako imamo i kvalitetnu željeznu rudaču na području Pleterničkih vinograda i na jednom dijelu Sulkovaca.

Unatoč skromnom posjedovanju ruda ona je sa svojom okolicom bogomdana zemlja jer ima dovoljno oranica, livada i šuma. Za svoje potrebe ima dovoljno pijeska, šljunka, kamena vapnenca, lapora na obroncima gore Dilj i na obroncima Požeške gore, te bi se mogla razviti industrija cementa. Po znakovima plina u bunarima u Pleternici navješta se da bi moglo biti i nafte koja još sada u ovom području nije istražena.

Naseobine

(Kameno doba)

Pleternica sa svojom okolicom bila je iz pradavnih vremena naseljena. Nije ni čudo jer je njezin prirodni smještaj takav da je od uvijek privlačio čovjeka da se u njoj nastani. Klima je

kontinentalna koja veoma pogoduje za razvijanje poljoprivrede i stočarstva. Zbog toga što je klima kontinentalna sa vrućim ljetima, a hladnim zimama ptice selice sele nakon ljeta u toplije krajeve dok ostale ptice ostaju s čovjekom da s njim dijele dobro i zlo.

Budući da je nomadsko nastanjeni čovjek zavolio svoj dom i grudu zemlje na kojoj se nastanio, on je nastojao da kao razumno biće unaprijedi sebe i svoj dom. Zbog toga je ulagao svoje umne i fizičke sposobnosti u kulturu i civilizaciju. Taj napor u kulturi i civilizaciji je rezultirao industriju primitivnog čovjeka koja se napose ističe svojom raznovrsnošću i bogatstvom u neolitsko doba (novo kameno doba). U to vrijeme je čovjek proizvodio od kamena oruđe za kućne poslove i poljoprivredne. Proizvodio je oružje za lov i obranu, a ukrasne predmete za nakit i u sakralne svrhe za štovanje svojih božanstava.

Na području župe Pleternice imamo mnogo ostataka industrijskih proizvoda iz kamenog doba kao npr.:

1. U selu Gradac na pašnjaku tzv. praulje.
2. U selu Kadanovci neposredno uz sadanje groblje i u baštama nad selom u kojima su bila stara naselja za koja ne znamo kako su se zvala u kameno doba.
3. U Pleternici uz rijeku Orljavu kraj slapa i sadanje Osmogodišnje škole. Uz potok Bajer koji izvire ispod pleternički vinograda.
4. U selu Bresnica uz potok Breja na njivama.
5. U selu Sulkovci u tzv. vrtošima, tj. u nekadanjim vrtovima povrh Sulkovaca uz šumu Mirkovica i povrh sadanje kapelice Sv. Ivana Krstitelja.
6. U selu Komorica s jedne i s druge strane potoka, a najviše na brežuljku koji se zove Lončara.

Neolitski stanovnik Pleternice u kameno doba je pravio svoje mikrolite (male kamene rukotvorine) iz kremen-kamena lomom i poliranjem. Poznavao je dobro tehniku rezanja tvrdih predmeta sa primitivnim sredstvima koja još do danas nisu u potpunosti razjašnjena. Tadanji čovjek je poznavao vatru i pravio je zemljano posuđe. Lonce za kuhanje, svjetiljke za svjetljenje i prikazivanje žrtve bogovima.

To nam dokazuju ostaci iz kamenog doba koji su nađeni u okolici Pleternice kao npr. kamena sjekira u Gradcu na praulјama i stavljena u muzej Osmogodišnje škole u Pleternici.

U neolitno doba čovjek nije stanovao samo na proplancima ove župe kraj voda tekućica, nego je stanovao i u močvarnim predjelima uz rijeku Orljavu i potok Gnojnicu.

Kuće su im bile na stupovima koje zovemo sojenice. Ostatke takovih stupova i hrastovih greda još i danas se nalazi uz potok Gnojnicu u selu Sulkovci kraj Orljave. Ti ostaci sojenice se nalaze pod debelim slojem mulja, a otkrivaju se regulacionim kopanjem korita vode ili vađenjem pijeska. I danas ljudi za vrijeme oranja i sjetve nailaze na svojim oranicama od kremena iz neolitskog doba bladnje, lopate, šiljke za strelicu, lamelu, noževe, strugala i toteme za klanjanje božanstvu.

Bakreno doba

Čovjek se razvijao u kulturi i civilizaciji. On pronalazi oruđe. On oruđe topi u svojim topionicama. Rađanjem te tehnike razvija se civilizacija koja se ne može pripisati samo jednom čovjeku ili jednom kraju.

»Ni jedno područje nije samo za sebe pružalo sve one materijalne elemente koji su nužni za stvaranje civilizacije, ni jedan narod nije izmislio sve one tehničke postupke koji su bitni za civilicirani svijet. Sirovine koje su u jednoj zemlji nedostajale morale su se uvoziti iz druge, a zajedno s njima stizala su i tehnička saznanja... a uvezeni pronalasci najbolje se iskorištavaju tamo gdje su prirodni uvjeti takvi da omogućavaju čovjeku ne samo da zadovoljava najpreče svoje životne potrebe nego i da raspolaže dokolicom koja bodri i stimulira individualnost.«[1]

Budući da se Pleternica nalazi u međuslivu velikih rijeka po kojima se od davnina odvijala trgovina riječkim i pomorskim trgovcima Save, Drave i Dunava, te Sredozemnog i Jadranskog mora s jedne strane i zbog bogate faune i flore bogatih polja i livada s druge strane onda je razumljivo da su se rado svraćali razni trgovci i donosili nove metalne proizvode i drugu robu. Zbog blagodati ovoga kraja mnogi su se doselili stanovnici Uralo Altajci. Oni su u strom kraju dobro poznavali bakrenu rudaču i druge rude i bili vješti ljevači — obrtnici. Ovi doseljenici su promijenili etnički sastav stanovništva na području Pleternice. Proizvodnjom kovine razvija se kovački obrt. Lončarski obrt se usavršava raznovrsnošću i ljepotom. Miješanje bakra sa antimonom i cinkom postizavali su obrtnici veću tvrdoću bakra koja je uvjetovala veću potrošnju i podizanje ljevaonica bronce.

1. *Sir Leonard Woolley:* Historija čovječanstva sv. I. strana 27-28

Slavonija je obilovala ljevaonicama bronce, jer to dokazuju ostaci neupotrijebljenog materijala za lijevanje i razni modeli za lijevanje i nakita, te raznovrsna dlijeta i noževi. (Razni modeli za lijevanje iz ovoga doba nalazese u muzeju u Osijeku.).

Bakrenog oruđa je pronađeno u Mikluešu, Otok, Privlaka, Vukovar i **Kutjevo.**[2]

Po ovome zaključujemo da je u Požeškoj kotlini bio razvijen metalni obrt.

U pleterničkom kraju uglavnom su ista naselja kao i u kameno doba.

Stapanje starosjedilaca sa doseljenicima

Pojavom metala nastaje stapanje — miješanje rada između doseljenika i starosjedilaca uslijed učestalih seoba — migriranja naroda u potrazi za boljim i lakšim životom. Sada se stapaju Ural-Altajci sa Arijancima. Njihovim stapanjem pojavljuju se novi religiozni obredi, jer nastaje novi način ukapanja mrtvih.

Neolitski žitelji kamenog doba ukapali su svoje mrtvace u zemlji a dolaskom Uralo-Altajaca nastaje novost. Mrtvi se spaljuju u vatri. Njihov se pepeo stavlja u zemljanu urnu i čuva. Takovih urni se i danas pronalaze u Ašikovcima nedaleko Pleternice kada seljaci oru svoje njive. Na predjelu Markovac.

Željezno doba

Covjek napreduje sve više i više u nauci i tehnici. Pronalazi željeznu rudaču. Sada nastaju ljevaonice željeza koje će svojom proizvodnjom igrati veliku ulogu vjekovima na industrijskom i vojnom planu.

Religija

(Kameno doba)

U kameno doba su ljudi vjerovali u prekogrobni život.

Vjerovali su u duhove koji čine dobro i zlo.

U boga dobra i u boga zla.

Imali su vjeru i u jedno božanstvo koje su poštivali u obliku majke života koja sve rađa tj. stvara.

Osim toga nam dokazuju ostaci kamene kulture i civilizacije kamenčići od kremena izrađeni u raznim figurama koje zovemo mikroliti. Te figure izrađene na malim kamenčićima od kremena predočuju njihovu vjeru i njihova božanstva.

2. *Bosendorfer J.* — Crtice iz Slavonske povijesti, Osijek 1910., str. 23

Da su vjerovali u prekogrobni život zaključujemo po tome što su mrtve pokapali u neposrednoj blizini svojih kuća ili čak u samim kućama da bi time svjedočili da kao što zemlja daje život kad sjeme istrune u zemlji ili kad se biljka usadi u zemlju da će tako i njihovi mrtvi iz zemlje oživjeti. Kasnije su spaljivali mrtvace napose u vrijeme pronalaska kovine. Mnogi se pitaju šta je ljude ponukalo u primitivno doba da spaljuju tjelesa svojih pokojnika? Da li religiozni momenti ili prostorni? Prostorni momenti sigurno nisu dolazili u obzir, jer je zemljišnog prostora bilo na pretek. Prema tome treba razlog tražiti u osnovi religije. Svima je poznato, napose tko imalo poznaje religiju i religiozne običaje da su ljudi općenito učili:

1. Da postoji prekogrobni život u vječnom trajanju.
2. Da postoji prekogrobni život u vječnom mirovanju.

Da bi se postiglo takvo stanje života treba to u zemaljskom životu vidno pokazati u činu vjere:

a) Da padneš u zemlju kao sjemenka pa da istruneš poput zrna i proklijaš — oživiš. To znači uskrsneš na novi život ili život na drugome svijetu.
b) Ili da se prikažeš kao žrtva. Ta žrtva može biti da žrtvuješ nešto od svojih proizvoda ili da žrtvuješ samoga sebe.

Ako žrtvuješ samoga sebe onda je nesumnjivo da si iskazao najveću ljubav i čast božanstvu u koga ljudi vjeruju kao pojedinci ili kao skupine.

Budući da su ljudi primitivni bili većinom nomadi zbog toga im je bilo praktično da pepeo — ostatke — tijela pokojnika stave u zemljane posudice, tzv. urne i ponesu sobom pa da ti ostaci budu u krugu svoje obitelji. Ukoliko ih nisu mogli nositi sobom ili nisu htjeli nositi sobom onda su ih pokapali u zemlji kraj svojih koliba.

Žene koje bi izvanredno ljubile svoje muževe, koje si nisu mogle zamisliti život bez njih i njihovog zajedništva i one bi se dale spaliti sa svojim muževima pa da budu oboje jedna žrtva. Nakon toga bi rodbina pripremila gozbu koju mi danas zovemo karmine. Ta gozba je u stvari religiozni obred u čast pokojnika za pokoj njegove duše. Po ceremonijama bi se jelo, pilo i plesalo. Takovih urni se pronašlo u Ruševi kao ostatak mezolitskog ruševačkog naselja.

Budući da ljudi žive na zemlji, zemlja daje sve što je za život potrebno. Onda su svojim zaključivanjem zaključili da je zemlja majka koja rađa, koja je plodonosna. Zbog toga su štovali i znak koji predočuje božicu plodnosti, tj. božicu majke.[1]

Takav primjer kipića je pronađen u Ruševu na parceli zvanoj Zavrata.[2] Bio je to zaista idol, tj. predmet od materije kome su se ljudi klanjali, ali nam taj predmet govori da su vjerovali da postoji nešto što je moćnije i veće od njih.

Da bi se umilili višim bićima onda bi pravili znakove koje bi držali u svojim domovima, koje bi nosili sobom da bi ih čuvali od Zloga ili Duhova koji mogu činiti zlo čovjeku na poljima, u lovu u šumama i u domovima. Takav jedan fetiš našao je Franjo Kšenek u bašći u selu Kadanovci. Taj primjerak se čuva u zbirci neolitika u Županskom arhivu u Pleternici. Ljudi iz kamenog doba vjerovali su u vile ili u nimfe. Ta vjera praznovjerja trajala je vjekovima a u nekim krajevima još i danas. To praznovjerje se prenosilo s koljena nakoljeno te u srednjem vijeku dobilo takav zamah da su vjeru u vještice morali razmatrati vjerski i civilni sudovi.

Seoba naroda

(Iliri)

Čovjek je nezasitan pa traži nove životne prostore. Tako se pojavljuje u našim krajevima jedan novi narod koji je doselio iz predjela Karpata sastavljen od više plemena. Taj narod se nastanio na Balkanskom poluotoku i povijest ga zove Iliri. Iliri su nastanjivali sav teritorij od Tirola do Dunava u Austriji pa sve do Sredozemnog mora. Oni su uglavnom pastirski narod sa patrijaharnim plemenskim uređenjem. Hrabri su i slobodoljubivi. U politici su bili veoma prevrtljivi i lukavi. Vodili su često ratove sa susjednim Grcima, Rimljanima a kasnije sa Turcima. Zarobljenike bi iskorištavali kao glavnu radnu snagu u poljoprivredi i zanatstvu. Oni bi bili samo kao rukovodeće osoblje u privredi a ostali Iliri bi se posvetili lovu i zabavama.

U Ilirsko doba su bila ilirska plemena među kojima se ističu Jasi od Zapada do Orljave kod Pleternice, a dalje na Istok glasoviti Breoci.

Rimska imperija

Budući da Ilini nisu čvrsto ujedinjeni a bili su skloni piću, krvnoj osveti, gusarenju na moru, hajdučiji na kopnu i raskalašenom životu i zbog toga nisu mogli biti ni vojnički jedinstveni.

1. *Josip Kunkera* — Religija Ruševačkog kraja od paleolitika do naših dana, Ruševo 1970. g. str. 21
2. Isto str. 22

Njihova težnja za pojedinačnom slobodom slabila je borbeni duh zajedništva nacije.

Tu slabost su uočili susjedni vojnički narod Rimljani koji su bili ne zasitni osvajanja tuđih zemalja. Zbog toga rimski car Oktavijan 35 g. prije Isusova rođenja navali svojom vojskom na Ilire i prodre do Siscie-Segeste današnjeg grada Siska. Za trideset narednih dana dopru do grada Mursa koji se danas zove Osijek. Rimska vojska je osvojila sav teritorij između Save i Drave.

To su Rimljani mogli učiniti jer su vojnički bili dobro organizirani a za borbu oduševljeni jer su s njima išle i njihove obitelji pa su živjeli obiteljskim životom i u ratnim pohodima. Istina nisu svi živjeli zakonito sa ženama ali je vojno rukovodstvo šutke prelazilo preko takvog obiteljskog života jer su im se vojnici čuvali pijanstva i zarazno spolnih bolesti. Vojnički su napredovali i postali su sada gospodari cijele Panonije.

(Panonija je teritorij jednog dijela Austrije te sav teritorij od Drave do Kupe te Posavlje i zapadni dio Ugarske do Dunava).

Međutim, slobodoljubivi Iliri nemaju mira, jer nemaju slobode. Oni dižu ustanak 6 g. poslije Isusova rođenja u Panoniji Dalmaciji. No rimski car Tiberije sa uspjehom guši ustanak. Sigurno je da su ondašnji stanovnici sadašnje Pleternice osjetili na svojoj koži strah i udarce rimskih koplja i strijelica.

Ni jedan okupator ne miluje kako god se on zvao pa tako ni Rimljani nisu milovali. Međutim, svaki okupator stihijski prouzročuje ustanak za oslobođenje. Rimljani su uvidjeli da ratna strategija za osvajanje i ugušivanje ustanaka iziskuje mnogo hrane i novaca. Zbog toga su radje pristupili poznatom rimskom diplomacijom obećavanjima i odlikovanjima u ratu istaknutih boraca. Nisu gledali tko je koje nacije. Glavno je da radi za rimsku imperiju.

I tako su na visoke državne poslove postavljali urođenike Ilire. Iako ti Iliri nisu više čistokrvni Iliri nego mješavina svih do sada postojećih nacija u Panoniji sa istaknutim obilježjima ilirskog života i rada. Zbog toga su Rimljani uspjeli barem za neko vrijeme da umire Ilire u Panoniji i Dalmaciji. Njihovi sinovi zauzimaju velike državne službe. Postaju čak i carevi kao npr. Aurelije, Probo, Maksimijum. Svi iz Panonije (iz Srijema, Ingenius iz Cimbale — Vinkovaca) iz Dalmacije car Septimije Sever, Prob Aurelijan, Maksimijan, Dioklecijan i Konstantin.)

Unatoč svega toga mira nema ni unutar samog Rimskog carstva. Doseljuju tako novi narodi.

Kelti — Iliri

U prvoj polovici 4 stoljeća prije Krista počeše navaljivati na Ilire Kelti ili Gali koji su se selili iz svoje domovine prema Posavini i Podunavlju i osnovaše više slobodnih teritorija. Oni su si odredili za sjedište vlasti tj. za glavni grad Segestu-Sisak.

Od Kelta potječe riječ Londža tj močvarna bara.

Međutim, u južnom dijelu Panonije organizira se ilirsko pleme Ardijeji u polovini trećeg stoljeća prije Krista i osnovaše saveznu državu sa vojskovođom na čelu imenom Argon koji po staje kralj države. Ova država sačinjavala je teritorij uz Primorje od Epira do Neretve, Južnu Hercegovinu, južnu Dalmaciju, Crnu Goru i Albaniju sa sjedištem Rizon u Boki Kotorskoj.

Uslijed smrti kralja Argona zbog pijanstva i neurednog života preuzela je vlast njegova žena glasovita kraljica Teuta. Ona je bila sposobnija od svoga muža po lukavstvu i odvažnosti Bila je veoma častohlepna. Zbog svoje častohlepnosti vodila je bitku s Grcima a i ujedno izazvala vojnim čarkanjem i rimljane. Rimljani su uvidjeli da s njom nema šale nego se treba nje pobojavati i spremati vojsku da je sliste sa njezinog poprišta. Što su smišljali to su i učinili. Teuta je poražena 228 g. prije Krista.

Sklopila je mir sa Rimljanima obavezavši se da će im plaćati danak. Tim mirom izgubila je gotovo cijelu Iliriju osim malo teritorija na ušću rijeke Bojane. Nakon toga primirja iščeznuo je svaki trag kraljice Teute. Pala je u zaborav toliko opjevana, famozna kraljica. Iliri su u nekoliko navrata dizali bune i uspostavljali svoju upravu ali su Rimljani uvijek uspjeli da ih diplomatskim putem uvjere nakon vojnih poraza da je bolje biti ovisan o Rimljanima sa kakvom-takvom slobodom nego stalno ratovati i doživljavati poraze za porazom u borbama.

Iliri su uvidjeli da se sa jakim ne isplati ratovati. Istina. nisu se baš posve umirili ali nisu više imali značajnih uspjeha koje bi povijest zabilježila.

Zapadni Goti

Sve ruše, anarhisti. Godine 378 poslije Krista, nadolaze nove grupe ratnika koji pljačkom i borbom zauzeše grad Mursu-Osijek. Ta nova grupa ratnika nazvana je Ostrogoti. Bili su dobro organizirani. Imali su jaki vojnički žar za pljačkom pa su prešli sjevernu Panoniju i južnu sve do Italije. Vođa im se zvao Alarih. Po vjeri su bili kršćani krivovjerci po učenju svećenika

Arija, zvani arijevci. Napadali su 410 godine čak i grad Rim i opljačkali ga, no, kad im je umro vojskovođa Alarih jedni su krenuli prema Španiji a ostali su se pretopili sa narodima koje su pljačkali i tako im se izgubio svaki trag kao naciji.

Huni

Starosjedioci nekadašnje Pleternice jedva da su zaboravil na pljačke i zulume Ostrogota, slušaju vijesti da se pojavljuje novi narod koji prodire sa sjeveroistoka u Panoniju a da se zove Huni. Huni imaju svog vojskovođu Atilu i osvojiše 441 g. Srijem i Posavinu. Sada Pleternica dobiva novog okupatora. Starosjedioci se bune. Dižu se ustanci protiv okupatora u tim ustancima učestvuju i Ostrogoti koji su se veoma prorijedili što sa ženidbom sa starosjediocima što umiranjem.

Izgleda da je morala biti strahovita borba protiv Huna i jaki žar borbenog duha u starosjedilaca kad je nestao svaki trag Hunima kao naciji.

Panonija je zemlja zanimljiva

Istok i zapad i sjever vrlo su zainteresirani za Panoniju zbog toga je stalno ratno poprište koje proživljava raznovrsne muke i prolijeva more suza.

Pleternica se nalazi na raskršću manje značajnih puteva ali je u blizini velikih značajnih puteva zbog toga je ona osjetila bol i patnje od svih okupatora koji su u nju nadolazili i poroblјavali je. Pleternica je morala davati svoj doprinos u ljudstvu i materijalu bilo za obranu svoga ognjišta bilo za osvajanje po diktatu okupatora. Jedni su ginuli kao vojnici na bojnim poljanama a drugi su kulučili kao roblje okupatora, radom i porezom. Budući da je rimsko carstvo bilo podijeljeno na Istočno i Zapadno zbog lakšeg upravljanja opet je Panonija unutar samog carstva predmet glodanja. Dok je pod upravom zapadnog rimskog carstva ona je bila pod utjecajem Rima ili Gota.

Mi bismo danas rekli bila je pod utjecajem zapadne kulture. Međutim kad je rimski car oženio Bizantsku princezu Eudoksiju otada je Panonija i Dalmacija pod utjecajem Istoka ili Bizanta. Od sada Panonija dobiva činovnike u svoju provinciju samo one koji su vjerni bizantskom caru. Budući da su službenici školovani ljudi zbog toga su oni svojom službom i Bizantskom taktikom utjecali na pučanstvo u kulturi i civilizaciji. Bili su pod utjecajem istoka u religioznom i materijalnom pogledu. U ovom razdoblju povjesnog zbivanja Pleternica je imala prilike da doživi i proživi utjecaj istočne i zapadne kulture. Ona će ostati stoljećima na raskršću istoka i zapada. Jedni i drugi će se za nju otimati materijalno i ideološki. Jedni i drugi će se ljutiti na nju ako preko njenih leđa ne ostvare svoje planove.

Avari

Grčki filozof Anaksimander je rekao: »Panta rei« — sve teče. Budući da su se počeli spuštati sa sjevera prema jugu Južni Slaveni u manjim skupinama zbog pljačke, pa se vraćali natrag preko Dunava, Bizantski car nije to smatrao tako opasnim upadima u njegovo carstvo. Međutim, kad su Slaveni uvidjeli da je Panonija pogodna zemlja i nenapučena jednostavno su se doselili i smjestili kao da je to njihova zemlja. Car Bizantski Justinijan dobi ponudu 558. g. od Avara da bi oni stupili u njegovu vojsku u borbu protiv Slavena. Car Justinijan prihvati njihovu ponudu jer je bio uvjeren da se barbare može uništiti samo barbarima. Tako su Avari pomogli Bizantskom caru svladati nadošle Slavene. Kad su Avari ugledali i iskusili Panoniju sjevernu i južnu i oni su zaželili da se nastane u Panoniji i da osnuju svoju državu. Ta želja Avara uzrokovala je rat između Avara i Bizantskog carstva. Avari su prodirali sve dublje u Panoniju prema Jadranskom moru a s njima i Slaveni kao podložnici osvajača. Međutim, kad se Avari tako osilili onda se uzoholiše i udariše na sam Bizant. 626. godine. Ovom zgodom doživiše poraz. Ovaj poraz Avara iskoristiše pokoreni Slaveni i dignu ustanak protiv Avara uz podršku Bizantskog cara Herkalija (610 — 641).

Slaveni se složili istočni i zapadni pod vodstvom kralja Sama i osnovali Slavensku državu. Avari su bili željni vlasti ali nisu bili željni da imaju mnogo djece nego samo vlasti i uživanje. Međutim, Slaveni su živjeli prirodnim životom pa su rađali djece koliko im Bog sam davao i tako su se razmnožili da su Avari naprosto isčeznuli u mnoštvu Slavena. One grupe Avara koje se nisu htjele pokoriti Slavenima naprosto su ih u bitkama likvidirali.

Danas se o Avarima kao narodu ništa ne zna, samo se zna to da se i danas u Brodskom Drenovcu spominje jedna katastralna čestica u narodu »Avarsko groblje«.

Hrvati

Jedva da je osnovana Slavenska država provaljuju nove skupine naoružanih Slavena u Panoniju. Te naoružane skupine se zovu Hrvati. Ti nadošli Hrvati su bili vojnički naoružani i orga-

nizirani kao vladajuća klasa. Oni su pridobili za se i one Hrvate koji su prije njih u Panoniju došli a bili pod vlašću Avara. Oni su sada ujedinjenim snagama i čestim ustancima naprosto Avare u ratu pobili ili ih prisilili da odu nekuda dalje ili da se naprosto ženidbenim vezama pretope u Hrvate. Međutim, kada je vidio Bizantski car da su Avari poraženi onda je u porazu Avara gledao i poraz neorganiziranih Slavena. Mislio je, sada će slavensko pleme jedno za drugim padati kao kruške s drveta, pod Bizantsku vlast, i biti će sastavni dio »Romanije«. No, kada su Hrvati uvidjeli da je car Bizantijskog carstva još uvijek jak onda su mu »poslali po delegatima darove i zamolili da im da mir i sporazum (ljubav)... i dade im mir kao gospodar«[1] Tim poklonjenim mirom 678 su Slaveni — Hrvati priznali cara kao gospodara, a car njima naselje u rimskoj zemlji.

Međutim, potomci Huna koji su nastanjivali predjele istočno od Azovskog mora i oko rijeke Don spuštali se početkom 6. stoljeća na području današnje Bugarske. Tim svojim prodiranjem oni su prodirali na Bizantsko carstvo i pomiješali su se sa Slavenima tako da se najedanput javljaju pod imenom Bugari. Oni se povezuju sa Bizantskim carem Herkalijem (610-661) protiv Avara.

Uspjeli su se u borbi s Avarima tako ojačati i vojnički organizirati da su pod vladarom Isperihom stvorili državu koju je morao sam Bizantski car priznati. Na svome zemljištu je priznati, sklopiti mir i plaćati danak Bugarima.

Taj mir koji je sklopio Bizantski car Konstantin IV. odjeknuo je tako svijetom da su ga nazvali»sramotni mir«. Tim mirom nastaju nakon dolaska Slavena nove etnografske prilike. U moru slavenskih žitelja ostalo je mnogo poromanjenih starosjedilaca, koje su najprije zvali **Romani a kasnije Vlasi.**

Vjera starih Pleterničana prije dolaska Hrvata

Stari Rimljani su bili pogani. Isto tako su i starosjedioci prije dolaska Rimljana bili u Pleternici pogani. Svaki narod koji je doselio u Pleternicu nešto je od svoje vjere namro starim Pleterničanima. Tako su i Rimljani namrli da se uz ostale bogove treba klanjati rimskom caru kao božanstvu. Tim bogovima su ljudi morali prinositi žrtve. Međutim, u vrijeme kada Rimljani dolaze u Panoniju širi se kršćanstvo. Kršćanstvo je našlo sebi pristaša i u rimskim vojnicima. Neki su i kao podanici rimskog imperija došli u vojsku kao kršćani, pa su u duhu revnosti prvih kršćana širili vjeru Kristovu kud god su prolazili. Povjesničar Farlati misli da je Petrov učenik u drugom stoljeću sv. Klement širio vjeru Isusovu po Panoniji i da je osnovao u Mursi — Osijeku biskupiju. Kršćanstvo se u rimskom imperiju tako raširilo u Panoniji da su bile osnovane prije Milanskog edikta 313 g. biskupije:

1. U Cibali (Vinkovci).
2. U Mursi (Srijem. Mitrovica).
3. U Singidunumu (Beograd) sa metropolom u Mitrovici.

Kršćane se progonilo. Navest ćemo samo neke osobe koje su mučeničkom smrću završile svoj život za vrijeme progona cara Dioklecijana:

1. U singidunumu đakon Donat
2. U Sirmiumu:
   Irenej biskup
   Roman svećenik
   Silvan đakon
   Siren monah
   Fileta — obitelj senatora
   Amfilicij — časnik

Ovi mučenici govore da se nije vjerovalo u Isusa zbog nekih interesa nego zaista iz uvjerenja.

Prije dolaska Hrvata u ove naše krajeve postojale su 2 metropolije i to Solinska u Južnoj Panoniji ili Dalmaciji i Srijemska u sjevernoj Panoniji.

Kažu povjesničari da je Srijemska metropolija obuhvatala 10 biskupija između Save i Drave. Napose se širilo kršćanstvo kad je rimski car Konstantin proglasio vjersku slobodu 313 g. tzv. Milanski edikt.

Vjerojatno je tada bilo i biskupija u požeškoj kotlini. Da li u samoj Požegi ili u mjestu koje se zove Gradac. Gradac je za ono vrijeme bio veoma znamenit grad. Gdje je to mjesto bilo nezna se, samo se zna, da je bilo uz Orljavu i grad Inicerum.

Krivovjerje:

Jedva da se kršćanstvo počelo širiti. Još je tako reći u kolijevci. Ali, eto 321. g. pojavljuje se kriva nauka o Isusu Kristu, Sinu Božjem po učenju svećenika Arija. Po njemu nije Isus iste

1. *Ferdo Šišić:* Pregled povijesti Hrvatskog naroda Zgb. 1975. str. 76

naravi s Ocem. Po učenju Arija Isus nije pravi Bog i čovjek nego samo prvorođeni stvor. Ovu krivu nauku su najviše širili neki biskupi. Crkveni sabor — koncil u Niceji 325. g. je osudio ovu nauku i naglasio da je Isus s Ocem istobitan. Na ovom saboru u Niceji je bio i biskup iz Srijemske Mitrovice, kome je bilo ime Dujam.

Arije je protjeran i anatematiziran. No, on ne miruje. On počinje širiti svoju krivu nauku po Iliriku — Panoniji. Uspio je pridobiti za svoju nauku sestru cara Konstantina koja je postala gorljiva arijanka. Zbog toga je metropolita Dujam protjeran iz Mitrovice. Budući da se na saboru u Niceji izvanredno istakao đakon Atanazije koji će poslije biti biskup u Aleksandriji i on je pao u nemilost cara za volju Arija. Da bi pridobio biskupe car za Arijevu nauku nastoji da se sazove 335 g. **Sinod u Tiru.** Na tom se **Sinodu** pojavljuju dva mlada svećenika koja se zauzimaju za nauku Arija. Jedan se zvao **Valens,** a drugi **Ursacije.** Pristaše arijanizma su uspjeli da Valens bude biskup u Osijeku a Ursacije u Beogradu. Bili su veoma učeni u nauci a uporni u svojim izlaganjima. Za Arijanizam su radili 25 godina. Oni su imali tako jak utjecaj da su čak vodili istrage na pravovjernosti ostalih biskupa. Najviše su vodili brigu na biskupa Atanazija, jer se govori o Sinodu u Sardiki i kaže da su vodili istragu »dva opaka i lukava mladića . . .« Ta dva mladića su dva mlada biskupa Valens i Ursacije.

Euzebije povjesničar i biskup je držao govor i u govoru je veličao tu dvojicu mladih biskupa i nazvao ih »cvijet Panonije i Mezije«.

Na Sinodu u Sardiki 343. g. se skupilo 170. biskupa. Pravovjernih biskupa je bilo 100 a Arijanaca 70.

Pošto su Arinjanci uvidjeli da su u manjini napustili su Sardiku i krenuli u Plovidiv. Pravovjerni su osudili Arijance a Arijanci pravovjerne i papu Julija II.

U crkvi je gužva najviše među biskupima.

Papa Liberije sazove Sinodu u Arles 353 g. Tu po nagovoru cara osude svi biskupi Atanazija osim Trierskog biskupa Paulina. Car se uvrijedio na Paulina i kažnjava ga progonom u Frigiju. Papa saziva ponovo Sinod u Milanu 355 g. a po nagovoru Valensa prije vijećanja progovori car sakupljenim biskupima: »Slušajte, ako nećete da budete protjerani. Moja volja — je zakon«. Svi su biskupi u strahu. Biskupi su vijećali i donijeli takav zaključak koji papa Liberije kao nepogrešivi čuvar Kristove nauke nije htio potpisati. Car traži da se papu pod stražom dovede u Milano i da potpiše zaključke Sinode. Papa neće da potpiše, jer

zaključci nisu u duhu Kristove nauke. Car kažnjava papu progonom u Tračku Beriju. Biskup Valens je privolio cara Konstancija i neke biskupe da bi trebalo birati novog papu. Međutim, vjernici uporno traže od cara da pusti papu na slobodu. Pod pritiskom javnog mnijenja car pušta papu na slobodu. Biskupi Valens i Uarsacije nemiruju. Oni stavljaju treću formulu o Isusu po kojoj je Isus sličan Ocu nebeskom a pravovjerna nauka traži da se vjeruje da je **istobitan** s Ocem nebeskim. Budući da se u to vrijeme car Konstancije nalazio u Nišu Vales i Ursacije su išli u Niš caru za preporuku pa da biskupi potpišu ovu formulu za vjerovanje.

Od 400 biskupa potpisalo je u Rimini ovu formulu 398 biskupa za volju cara i smutljivca Valensa. Međutim, papa **Liberije** i 2 biskupa nisu ni ovu formulu potpisali, jer nije u duhu Kristove nauke. Papa Liberije je umro. Došao je novi papa Damas koji saziva Sinodu u Rimini 369 g. Na toj sinodi su prisutni panonski biskupi Valens, Ursacije i Cajus. Tom zgodom je osuđena nauka Arija a svi propagatori su izopaćeni iz crkve.

Na nijednom dalje crkvenom Sinodu nema spomena o Valensu i Ursaciju. Na crkvenim Sinodama se više ne raspravlja o Arijanizmu kao jednom faktoru koji koči razvitak crkve. I biskupi su se Arijanci morali uozbiljiti. Nije vrijeme za raspravljanje, jer su sada započele velike uzastopne seobe raznih naroda. Arijanizam jenjava. To se najbolje vidi po tome što je Milanski biskup Ambrozije došao u Sirmij na biranje Sirmijskog nadbiskupa i uspio je bez većih poteškoća da se izabere u vrtlogu Arijanaca pravovjernog svećenika Anemija za nadbiskupa i metropolitu sjeverne Panonije.

Za kršćanstvo nastaju seobama novih naroda teški dani. Nadiru poganska plemena koja nemaju pojma što to znači biti kršćanin a unutar kršćanskih redova rašireno arijansko krivovjerje. Od crkve se sada traži velika razboritost i strpljivost.

Dolazak Hrvata

(Njihova vjera)

Povijest nam govori da su Hrvati spuštajući se sa Avarima kao Slavensko pleme došli i nastanili se u današnjoj postojbini. Znamo da su imali vjeru kao i drugi Slaveni. Vjerovali su u boga dobra i u boga zla. Bog dobra je Svjetlost a bog zla je tama.

Zato su mnoga mjesta nazvana Vidnica, Bilo brdo, a mnoga su prozvana Vražjak, Crni lug, Kozjak itd.

Stari Hrvati su vjerovali i u duhove svojih pređa a i u vile ili nimfe. Zato i danas imamo prilike čuti: vilino brdo, kraj Ruševa jedno brdo »Vilovnice«.

Budući da su Hrvati kada su doselili u Panoniju naišli na kršćanstvo koje je bilo veoma bujno. Postojalo je mnoštvo crkava, svećenika, samostana. (Vjerojatno je bio i samostan u pleterničkoj blizini sv. Martina u Lovčiću, jer su ovi redovnici sv. Martina (316–397) najviše širili vjeru po selima). Slaveni su još uvijek ovisni o Bizantskom caru. Dolaze stalno u vezu sa vojnicima istočnog rimskog carstva. U vojsci ima velik broj kršćana koji s velikim žarom nastoje da nadošle pogane pridobiju u kršćanstvo, jer imaju na umu da je Isus rekao: »Učinite sve mojim učenicima«.

Prvi kršćani koji su se nalazili među poganima Slavenima su životom svjedočili kako treba živjeti po nauci Kristovoj. Oni su čuli i gledali kako su neki poginuli za Krista i njegovu nauku kao npr. sv. Dujam, sv. Venancije, sv. Polonije sv. Dimitrije. Oni su vidjeli da su se neka mjesta po njima, mučenicima, prozvala, jer su u tim mjestima podigli njima u čast crkve kao npr. u današnjem Trenkovu kraj Požege i zbog toga se to mjesto nekada zvalo Mitrovica a ne Trenkovo. U Pleternici su slavili sv. Valentina koji je kao mučenik poginuo za vjeru u Rimu u drugoj polovici trećeg stoljeća. Tu pobožnost štovanja sv. Valentina su donijeli u Pleternicu rimski vojnici. Nadošli Hrvati su imali prilike na svoje oči sve to vidjeti i doživljavati tj. vjeru kršćansku. Mogli su uspoređivati svoju vjeru poganstvu sa vjerom kršćanskom, pa se opredjeliti ili za poganstvo ili za kršćanstvo. Pogotovo koji su se ženili sa kršćankama. Osim toga oni su imali prilike vidjeti što rade svećenici, redovnici, redovnice. Vide da ti svećenici uče čitati, pisati, uzgajati voćnjake, vinograde, stočarstvo i povrtljarstvo. Provode irgacione planove, prave ribnjake kao npr. redovnici sv. Martina imali su po narodnoj predaji svoje ribnjake uz rijeku Gnojnicu kraj sela Kadanovaca. Međutim, tako je bilo i sa Slavenima — Hrvatima. Ipak oni vole svoje .Ipak oni idu u šume i prinose na svoj način žrtve svojim Bogovima. To su najviše činili po gajevima, pa zbog toga imamo u Pleternici na više mjesta imena Gaj, Gajić, ponajviše ispod Pleterničkih vinograda i kraj Sulkovaca kraj Orljave tzv. Gaji. Oni vole ići na zdence izvore i tu se na svoj način mole i uspomena na to još i danas traje kao npr. u Koprivnici idu na zdenac na mladu nedjelju i nose vodu svojim kućama u ranu zoru kad sunce izlazi.

Neka bi izlaskom sunca izvirivala i nadošla sreća u njihove domove i njihove obitelji.

Presudni dani za Hrvate

Bizantski car želi da bude poglavar ne samo države nego i crkve. Papa se s time nemože složiti. Crkva je božja ustanova a država je ljudska tvorevina. Neki biskupi koji su htjeli biti neovisni o papi i podržavali su cara bizantijskog u njegovim težnjama. U toj težnji cezaropapizma Hrvati će odigrati veliku ulogu. Hrvati će sve u većem broju prihvaćati kršćanstvo i njegovu ulogu. Papa da se zaštiti od Bizantskog cara zatraži pomoć od Franačkog kralja Pipina. Zaštita se može dati prinudnom silom. Zbog toga prinudnu silu želi primjeniti bizantski car pomoću Bugara a Franački kralj pomoću Hrvata. Hrvati se sada moraju opredijeliti ili na istok ili na zapad. No, oni se opredijele na zapad i stave se u službu Francima, sa svojim knezom **Vojmirom.** Budući da još uvijek ima Avara i sada se Franački utjecaj i vlast prostirala po cijeloj sjevernoj Panoniji. No, 812. g. i južna Panonija (Dalmacija) pade pod Franačku vlast osim Zadra, Trogira i nekih otoka koji su ostali pod bizantskom vlašću. Sada Hrvati masovno prelaze na kršćanstvo, krštenjem. Glavni misionari su Franački svećenici. Nisu se krstili samo niži slojevi u Hrvata nego i viši slojevi tako npr. hrvatski knez Višeslav što potvrđuje »krstionica« kneza **Višeslava** u Ninu od 800. godine.

Budući da Franci nemaju povjerenja u Hrvate onda ih Franački kralj stavlja pod nadzor Furlanskih makrogrofova što je Hrvate ponizilo. Hrvati se nemogu pomiriti da tuđina vrši nad njima kontrolu, napose Hrvati sjeverne Hrvatske. Franci su surovi prema Hrvatima. Knez Panonske ili sjeverne Hrvatske moli franačkog cara da se sa Hrvatima ljudskije postupa.

Franački vlastodršci su postali još suroviji prema Hrvatima. Zbog toga hrvatski knez **Ljudevit Posavski** diže ustanak i daje proglas Hrvatskom narodu iz glavnog grada sjeverne Hrvatske Siska. Knezu Ljudevitu se pridružuju na ustanak Slovenci i Srbi Timičani 812. g. ali 822. g. iznevjeri kneza Ljudevita knez južne Hrvatske knez Borna. Knez Borna ostaje vjeran Francima. Ne samo da im je bio vjeran nego je čak i svoje trupe slao na bojno polje te da Hrvat ubija Hrvata za tuđinca. Tako se ostvarila ona stara poslovica: »Tko neće brata za brata imat će tuđinca za gospodara«. Tako je sjeverna Hrvatska poražena pomoću južne Hrvatske i bačena u nemilosrdno ropstvo, Frana-

ka. Knez Ljudevit pade kao žrtva bratoubilačkog rata 823. g. po ruci od ujaka južnohrvatskog kneza Borne. Istina, slobodoljubivi knez Hrvatske je poginuo ali je njegov duh slobodoljubivosti ostao. Ostao je velik u očima svih slobodoljubivih ljudi, kao ujedinitelj jedne velike i slobodne Panonske Hrvatske države.

Ovdje nesmijemo zaboraviti da su se na strani kneza Ljudevita borili i Hrvati pleterničani, jer su spadali pod njegovu kneževinu. Oni su željeli slobodu, oni su htjeli da budu na svom terenu svoji gospodari. Hrvati su i dalje pod franačkom upravom dok se situacija ne promijeni.

Nova situacija

(u Hrvatskoj)

Pojavljuje se novi narod sa sjeveroistoka.

Taj novi narod su Mađari. Vješti vojnici, dobro naoružani jedinstveni. Hrvati se zbijaju u čvrste redove. Neprijatelj je pred vratima. Samo sloga Hrvata spašava. Ujedinjuju se u jednu državu koja se zove Hrvatska. Franci vide da nema šale. Ukidaju markrofiju furlansku 828. g. a time i vlast markofa furlanskog nad Hrvatskom. Knez Hrvatske je sada **Mislav** (835–845) sa sjedištem u Klisu. U to vrijeme Hrvatska ima pomorsku i kopnenu silu, jer protjeruje gusare i brani kopno i more od raznih nasrtljivaca. Mislav je umro i sada postaje hrvatski knez Trpimir (846–864) od kojeg će se razviti dinastija Trpimirovića. Trpimir je sebe zvao: »Pomoću Božjom knez Hrvata«. Stolovao je u Klisu sa svojim doglavnicima, župnicima komornicima, i dvorskim svećenicma. Sada kada treba da mlada država jača duhovno i materijalno pojavljuju se trzvice u samoj crkvi katoličkoj

Raskol u crkvi je došao najviše do izražaja kad se dao na brzinu rediti jedan veoma učeni čovjek laik Focije koji nije bio voljan da se u crkvenim stvarima bzantska crkva pokorava papi

kao vrhovnoj glavi crkve Kristove. Da bi opravdao svoj stav on crkvi rimskoj predbacuje:

1. zašto zapovijeda post subotom.
2. zašto zabranjuje da se rede oženjeni muškarci.
3. zašto ne puštaju krizmu djece kod krštenja nego pridržavaju krizmu biskupima.
4. i niz manjih običajnih stvari kao npr. kruh bez kvasni, brijanje brade i sl.
5. i zašto crkva stavlja u vjerovanje i **(tzv. Filiokve)**. (Da Duh sveti istodobno izlazi od **Oca i Sina**).

Hrvati treba da sami odluče kuda će. Da li istoku ili zapadu. Bizant je još uvijek jak i bizantska crkva ima jaki utjecaj u Hrvatskoj, napose u južnoj Hrvatskoj. Međutim sam car i Bizantski car se dobrovoljno odreknu vlasti nad kneževinom Hrvatskom 880. osim dalmatinskih gradova.

Sada je Hrvatska nezavisna od Bizanta i Franaka.

U Hrvatskoj sada vlada knez **Branimir** (879—892) koji priznaje papu za vrhovnog poglavara katoličke crkve a za hrvatskog biskupa Teodozija koga je sam papa zaredio 881. g. Ivan VIII. Sada je Hrvatski narod postao de jure i de facto član rimske crkve po priznanju pape, bizantskog cara i patrijarha.

Hrvatska u opasnosti

Mađari se pojavljuju i provaljuju u Hrvatsku. No, u to vrijeme je hrvatski knez **Tomislav** koji ih tjera preko Drave i za-928). Na taj način je Tomislav i vojnički ujedinio Hrvatsku i zagospodario. U to vrijeme je preko Slavonije kralj Tomislav prolazio Slavonijom, pa su i pleterničani imali prilike da učestvuju u borbi protiv Mađara i da osobno vide kao vojnici svog vrhovnog zapovjednika kralja Tomislava koga je narod okrunio na Duvanjskom polju za kralja 925. g. kao heroja i branioca svoje nacije.

U narodu vlada veliko veselje. Imaju kralja, imaju jaku državu koja je snažna na kopnu i moru. Crkva u Hrvatskoj misli da može sređivati svoje unutrašnje probleme, pa je sazvala crkveni sabor u Splitu 925. i 928. g. Na tom saboru je zaključeno da splitski biskup postane metropolita i da prestaje vlast i čast dosadanjeg biskupa Ninskog, Grgura Ninskog, kao metropolite.

Kako je do toga došlo?

Na to pitanje nam daje odgovor povijest. Latinski gradovi su još uvijek pod Bizantom. Godine 923. dođoše u krilo hrvatske države. Tada su se i crkveni dostojanstvenici povratili pod upravu pape. »Od toga časa« nastaje borba za prestiž između latinskog (starosjedilaca) i hrvatskog svećenstva. Ali ne samo zbog prestiža nego i zbog jezika u crkvi. Latini se smatraju starijima u vjeri i iskusnijima, vjernijima od Hrvata koji su tek početnici u vjeri. Zbog toga traže da u crkvi zauzima prvi položaj onaj koji nastavlja tradiciju nekadanje Salone, koju su Hrvati porušili u osvajanju, a ne biskup hrvatski u Ninu. Tada je bio hrvatski biskup Grgur Ninski koji je bio kod kralja Tomislava njegov doglavnik, savjetnik i kancelar. Dakle imao je priliku da vodi glavnu riječ u crkvenom i političkom pogledu, nad cijelom hrvatskom državom. Dakle, bio je velika i utjecajna ličnost. Zbog toga biskup Ninski dokazuje da je on zakoniti biskup. Ne samo zakoniti biskup nego i vjeran rimskoj crkvi, papi, svetoj stolici. Naprotiv, splitski se nadbiskup podvrgao bizantskom patrijarhi a ne papi, dok su gradovi bili pod upravom bizanta, a on je bio njihov nadbiskup. Osim toga sam papa je osnovao za Hrvate biskupiju u Ninu i nije bio podložan odmetniku tj. Splitsom nadbiskupu nego papi izravno. No, što se tiče službe božje na narodnom jeziku tj. staroslavenskom to je sam papa odobrio. Međutim, politička situacija je takova u Hrvatskoj u to vrijeme da je kralj Tomislav za želju mira i reda u crkvi u Hrvatskoj i po želji pape Ivana X. na crkvenom saboru 925. želio riješiti ova pitanja:

1. Kome pripada prvenstvo u crkvi sada, da li Splitskom nadbiskupu ili Ninskom biskupu.
2. Istražiti i odlučiti o staroslov. jeziku u crkvi.
3. Urediti crkvene poslove u hrvatskim i srpskim oblastima.
4. O disciplini ili stegi u crkvi.

Na crkveni sabor su došli biskupi i vrsniji svećenici. Latinskih biskupa i svećenika je bilo više nego hrvatskih. To se vidi po zaključcima koji su donešeni. To su:

1. Sv. Dujam je poslan od sv. Petra u Solin da navješta evanđelje i njegove se kosti nalaze u splitskoj crkvi i zbog toga splitska crkva ima prvenstvo nad svim crkvama hrvatsko dalmatinskim, jer su sada svi jedna država i jedna crkva.

2. Neka se stavi biskup u mjesta gdje je nekada bio biskup a ima dovoljan broj svećenika i vjernika.
3. U malim gradovima i selima nije dopušteno postavljati biskupa da ne bi izgubio na časti i ugledu.
4. Ne smiju se pomjerati granice nekadanjih biskupija.
5. Biskup nesmije pomaknuti u višu čast onog svećenika koji zna samo slavenski — hrvatski jezik.
6. Ako bi hrvatski vladar podvrgao biskupije pod hrv. biskupa onda će oni prestati vršiti vjerske funkcije.
7. Svećenici koji su oženjeni od sada neka žive kao brat i sestra. Ako bi se netko ponovo oženio neka bude izopćen.

Papski delegat Madalbert vraćajući se sa krunidbe kralja bugarskog Petra Simeunovića pomirivši Hrvate sa Bugarima 927. g. otvorio je drugi Splitski crkveni sabor. Na tom saboru je donesen takav zaključak da papa Leon VI. piše: »Grguru koji je pak za nepovoljnijih zlih vremena postao biskupom u zemlji Hrvata, zapovjedamo da bude biskupom jedino u Skradinskoj biskupiji, u tuđe biskupije više neka ne dira, jer kad bi to učinio, znajte da bi ga iz crkve izopćili«. Sva vlast kao Hrvatskog biskupa hrvatske države u dosadanjem svojstvu prestaje.

U to vrijeme su Pleterničani spadali pod biskupiju Sisak. Sigurno je da su i oni od svojih svećenika imali prilike slušati da se u Splitu na crkvenom saboru raspravlja o velikim stvarima u crkvi koje će biti sudbonosne vjekovima za hrvatski narod. Vjera je živa i bujna u pleterničana. To zaključujemo po tome što Josip Kunkera, arheolog i povjesničar, svećenik, misli da su tadanji vlastodršci sa vjernicima baš u ovo vrijeme crkvenog sabora u Splitu sagradili na raskršću u Pleternici i Ruševu župne crkve u čast sv. Nikoli putniku.[3] Bile su velike opasnosti za putnike pa su građanske hrvatske vlasti poduzimale zemaljska i nebeska sredstva za sigurnost svojih građana.

Prema tome su stari Pleterničani u crkvi molili za zdravlje kralja Tomislava i za pokoj njegove duše kad se služila zadušnica i za sretan uspjeh crkvenog koncila.

Kralj Tomislav je umro 928. g. a u državi nastaje nesloga oko prijestolja, jer Tomislav poslije smrti nije imao potomka koji bi ga naslijedio.

Poslije njegove smrti bilo je još velikih hrvatskih vladara kao npr. **Petar Krešimir Veliki** (1058—1075), koji je upravljao hrvatskom državom od Jadrana pa sve do Drave i Dunava. Najzad kralj **Zvonimir** (1075—1089), koji je uživao veliki ugled u državi i u crkvi. I on je umro bez muškog potomka.

Svi su hrvatski vladari nastojali da budu vjerni crkvi i narodu. Oni su dizali crkve, samostane i poklanjali zemljišta za potrebe razvitka crkvene djelatnosti. U tome su bili veliki uzor mladim pokoljenjima. Tako npr. proslavismo 1000. godišnjicu spomen gradnje crkve u čast Majke Božje koju je podigla na Otoku kraj Splita kraljica **Jelena,** žena hrvatskog kralja Mihajla Krešimira II 976. g. U spomen tog događaja biskupi Jugoslavije su proglasili dne. 8. 9. 1975—1976. godine Marijanskom godinom za hratsko jezično područje.

Teški dani za hrvatsku državu teški dani za crkvu u Hrvatskoj

Hrvatska je okružena sa susjedima koji imaju veliki apetit na hrvatsko područje. To bijahu Mađari, Bizant i Venecija. Hrvatski kralj Zvonimir nema sina nasljednika. Pita se tko će ga naslijediti. Hrvatska se podijelila u dvije stranke. Jedna je bila zato da Zvonimira naslijedi sinovac Petar Krešimir IV. Stjepan Trpimirović II. (1089—1090) i okrunila ga za hrvatskog kralja. Druga stranka je bila stranka koja je htjela da Zvonimira naslijedi njegova žena Jelena Lijepa sestra mađarskog kralja Ladislava. Ta hrvatska gospoda pošalju potajno u Mađarsku 2 delegata kralju Ladislavu koji mu ponudiše vladanje nad hrvatskom kraljevinom. Uvjeravali su ga da su u Hrvatskoj gospoda nesložna i da nemaju vladara i zato će lako preuzeti vlast. Izgleda da je kralj Stjepan Trpimirović II umro.

Mađarski kralj je jedva dočekao takav momenat. Pođe svojom gospodom u Hrvatsku. Dođe do Gvozda tj. Petrove gore i tu se sukobi sa novim hrvatskim kraljem **Petrom (Svačićem)** (1093—1097). Nakon bitke kralj Ladislav se vraća u Mađarsku i sada će sve diplomatskim putem rješavati što se tiče Hrvatske. Sve će usredotočiti na crkvenu administraciju i na rodbinske veze. Osnovat će u Zagrebu biskupiju koju će odvojiti od metropolite u Splitu i postaviti će na crkvene položaje ljude koji će raditi za Mađarsku. Njegov sinovac Koloman će se zaručiti Normanskom princezom Buzilom i tako će imati podršku i kod Mlečana protiv Hrvata. Oni će pomoći Kolomanu da uništi hrvatsku vojsku u Gori Gvozd u kojoj će poginuti posljednji kralj hrvatske dinastije Petar Svačić. Na spomen pogibije hrvatskog kralja od okupatora i hrvatskog izdajnika narod prozove Gvozd goru Petrova Gora.

Budući da je mađarski kralj Koloman imao neprilika sa sjevera Mađarske on je nastojao da se sporazumi sa hrvatskom gospodom, jer nije bio siguran da sjedne na hrvatsko prijestolje ratom. I zaista hrvatsko plemstvo će nasjesti Kolomanovim obećanjima. Zbog toga šalju u ime 12 hrvatskih plemena delegaciju koja sklopi 1102. g. ugovor o ujedinjenju hrvatske kraljevine sa Mađarskom u jednoj osobi.

U Biogradu na moru okruniše Kolomana za zakonitog Hrvatskog kralja. Tim činom je sada Hrvatskoj zapečaćena nezavisnost zahvaljujući hrvatskoj gospodi koja su više gledala na svoje povlastice i osobne koristi nego na sreću i blagostanje hrvatskog naroda i njegove države koju je krvavo stekao. Pleterničani su sada vidjeli da su izigrani. Nisu više svoj na svome. Krv su lijevali ali za tuđinca. Sada su pod utjecajem mađarskim. Taj utjecaj će ih pratiti vjekovima.

Duh svećenstva

Razdor koji je obuhvatio Hrvatsku osjetio se i na duh svećenstva. I oni kao ljudi postaju gledajući na druge častohlepni, podmitljivci i nedisciplinirani u duhu evanđelja. Previše su se poizjednačili sa svjetovnom gospodom da budu u koraku sa vremenom u kojem žive. Svjetovna gospoda si kupuju časti, ne slušaju svoje pretpostavljene, pa su tako i pojedini svećenici pokušavali da žive takovim duhom u cijeloj crkvi. Zbog toga papa Leon IX (1049—1054) poduzeo oštru akciju protiv nedisciplne u crkvi. Ta akcija se osjetila i u Hrvatskoj.

U Carigradu patrijarsi žele da budu u istom rangu sa papom. Papa želi da svećenici budu pobožni, ponizni, požrtvovani u duhu evanđelja. Zbog toga šalje delegacije na sve strane koje će uvjeravati svećenstvo o potrebi jedinstvenosti ii primjernosti.

Nije dovoljno samo govoriti, savjetovati nego treba primjerom pokazati put sreće i blagostanja. Bolna je rana za jedinstvo crkve istok. Zbog toga papa šalje delegata rimskog kardinala Humberta u Carigrad da se urede crkvena pitanja općeg i pojedinačnog značenja u crkvi, pa tako i u Bizantskom carstvu. Delegati su došli u Carigrad ali nisu obavili posao onako kako je papa želio. Kažu povjesničari da se kardinal Humberto nije pokazao u ovom slučaju vješt i taktičan diplomata. On je nastupao u Carigradu kao da se nalazi u jednoj maloj državici koja je ovisna o milosti drugih. Bizantski patrijarh je jedva do-

čekao ovakovu netaktičnost, pa se našao uvrijeđen, te zabrani u Carigradu rimskom kardinalu i njegovoj delegaciji služiti svetu misu. Rimski kardinal se razljutio na Patrijarhu Carigradskog pa baci anatemu na Patrijarha i njegove simpatizere. Ova anatema je bila katastrofalan potez za jedinstvo crkve. Bizant sada poriče svako pravo pape nad istočnom crkvom. Da nesreća bude veća vlada pravilo: »Čija je vlast na njegovom području i njegova je religija«. Zato su obično nepisanim pravilom išle pripadnosti vjeroispovjesti kako su išle granice države i vjeroispovjesti vladara.

Hrvatska je pod utjecajem zapada i pape neće biti teško nakon crkvenog sabora u Splitu uvesti red i stegu u crkvi. Hrvati su slobodoljubivi narod ali kad se radi o vjeri i vjerskim stvarima onda se oni rado pokoravaju i to ne smatraju povredom njihove slobode. No, u ovo vrijeme su se vjernici i svećenici našli na cjedilu. Izigrala su ih velika gspoda koja su se predstavljala u ime naroda a nisu zastupala interes naroda nego sebe i svoje interese na račun naroda. Nije drukčije ni moglo biti ako se uzme u obzir da su se velika gospoda ženila sa tuđinkama. Tuđinke su unosile strani duh u hrvatske domove. Takovi domovi nisu bili hrvatski domovi, hrvatskog duha nego su bili samo odskočna daska tuđinske dominacije na hrvatskom teritoriju. Plemić, veliki gospodin je sve, ostali žitelji su kmetovi, bezzemljaši, nadničari, oruđe u tuđim rukama. Tu i tamo je bio koji gospodin koji je disao, živio i radio za Hrvatsku, za seljaka bezzemljaša ali to su bile rijetke zvijezde u tamnoj noći. U takovoj situaciji nastaje ime Pleternica o kojoj želimo nešto više reći.

PLETERNICA

Danas se pitamo kako je nastalo ime Pleternica. Povijest nam govori da je ime Pleternica nastalo kasnije, tj. Pleternica se zvala najprije sv. Nikola. Vjerojatno je da se Pleternica zvala sv. Nikola, po crkvi koja je posvećena sv. Nikoli. Spomenuli smo da povjesničar, svećenik, Josip Kunkera misli da je crkva sv. Nikole sagrađena u 10. stoljeću u Ruševu i Pleternici. Po tome bi se dalo zaključiti da je Pleternica štovala sv. Nikolu u 10. stoljeću. No, ako se uzme da je istinito da su rimski vojnici donijeli štovanje sv. Valentina u 3. ili 4. stoljeću onda je vjerojatno da je prastara crkva (prije sv. Nikole) bila posvećena sv. Valentinu ili kojem drugom svecu dok se nije sazidala crkva sv. Nikole na raskršću cesta i putova. Crkvena nam povijest kaže da se ime **sv. Nikole** spominje 1335. g. a ime »Szent Miklos« Pleternica 1427. g.

Župska spomenica na str. 1. kaže: »Anno 1270. Petrus filius Rudolphi Major Villa de **Peterna** sive Pleternica. Dakle, nije se uvijek govorilo Pleternica nego se u narodu govorilo i Peterna a to nije isto što i Pleternica iako je isto mjesto i misli se na isto mjesto. Nije li možda Peterna dobila ime od vlasnika Petrus i terra, ili po vlasništvu brda u pleterničkom vinogradu koje se zove Petinovac a **petinovačka zemlja pa skraćeno Peterna** koja je dobila ime od Petra — vlasnik toga brda.

(Danas se nalazi župski vinograd na kč. Petinovac).

Nije li možda to ime došlo baš u vrijeme kada su se rašireli Patareni, jer imamo u Pleterničkim vinogradima predio zemljišta koji se zove starac. Mi znamo da su se u patarena zvali učitelji »Starac« pa je ovaj pleternički region bila njegova zemlja, pod njegovim utjecajem, pa su iskrivljeno latinizirano rekli patarenska zemlja »**Paterna**«. Jedni govore da je Pleternica

dobila to ime po tome što ima veoma mnogo puteva, puteljaka u mjestu pa se među sobom isprepliću. Drugi misle da je mjesto dobilo svoju promjenu imena po tome što su mještani imali kuće od Pletara i ograde oko kuće i vrtova od pletara, pa je sve bilo u pleteru. Treći malo zlobno misle da je to mjesto to ime dobilo od toga što su mještani Pleternice prepleteni u svojim pogledima na svijet i život, te ih ne možeš ni za rep ni za glavu uhvatiti i moraš biti uvijek oprezan kada s njima razgovaraš ili praviš kakove planove.

Međutim, ova tri posljednja tumačenja se ne bi mogla prihvatiti:

1. Ima još mnogo mjesta sa mnogo puteva i puteljaka koji isprepliću pa se ne zovu Pleternica.
2. Treba imati u vidu da su se u ono vrijeme kada je »sv. Nikola dobio ime Pleternica pravile kuće od pletara i plotovi od pletara kao što to ima danas takovi slučajeva pa se ne zovu Pleternica.
3. Pitajmo se gdje postoji mjesto, a, da ljudi nisu prepleteni u svojim pogledima i nazoru na stabilitet svjetskih zbivanja pa se ne zovu Pleterničani.

Zbog toga se ime Pleternica neće tako lako razjasniti. Pleternica je naselje od davnih dana i kad ju je čovjek ugledao on ju je i zavolio. To nama svjedoče povjesne listine koje kažu da je Pleternica sa svojom okolicom naseljena već u pradavna vremena sa »brojnim selima, župama i malim plemićkim dvorovima«.[1]

Na području župe sv. Nikola u Pleternici bili su dvorci malih plemića: u Pleternici, Frkljevci, Sulkovci i u Komorici. Svi su nestali. Za pleterničke dvorce se zna da su bili građeni od kamena a isto tako u Frkljevcima i u Komorici dok su Sulkovački bili vjerojatno drveni, jer se nezna ni na kojem su mjestu bili smješteni osim po nagađanju opkopa povrh sela u Sulkovcima. Da li je bio dvorac u Koprivnici koja se nekada zvala Koprivna, nezna se. Zna se samo to da postoji brdo na ulazu u Koprivnicu s jedne strane koje se zove »Gračina« i ima ostataka građevinskog materijala i da se s druge strane izdiže vršica brežuljka koji narod zove »kula«. Međutim, neki tvrde da je Pleternica dobila ime po jednom vlastelinu koji se zvao Ivan Pleternički od Sz. Mikloš. To zaključuju iz jedne isprave kojom kralj Matijaš oslobađa Ivana Pleterničkog i njegovog brata od vlasti bana, podbana i župnijskih organa vlasti i podvrgao ga ravno kraljevskom sudu. Vršio je dužnosti bilježnika u kraljevskom uredu. Osim toga je bio 1477. g. sudac Virovitičke županije i župan požeške županije? Valja spomenuti i ono što napominje ing. prof. Pavao Jušić u svojim »papircima o Pleternici« da se »potok Crnac koji utječe u Savu u svom gornjem toku zvao Pleternica. Povjesničar dr. Đuro Sabo u svojoj knjizi Srednjovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji na str. 124. kaže: »U Pleternici stoji još dvor iz vremena Trenkovih ali od staroga se grada nije ništa sačuvalo. Tu su nekad gospodarili Pleternički i Töröki. No, pitanje je da li je taj Ivan Pleternički dobio Ivan Pleternički od Pleternice ili je Pleternica dobila ime od njega.

1. *Dr. Josip Butorac,* Pleternica i okolica Zgb. 1943. str. 1

Pogotovo ako se uzme u obzir da su Pleternički i Töröki »jedna te ista obitelj«. Nije na odmet da se zapitamo po čemu je onda potok Crnac u gornjem toku dobio ime Pleternica?-

Ta pleternička vlastela nisu bili najbogatija vlastela. Ubrajala su se među srednje bogate ali veom ugledne u očima kralja i države Ugarsko — Hrvatske. Ako uzmemo u obzir da je u to vrijeme Mađarska imala jaki utjecaj u Hrvatskoj a jako zaleđe od crkve onda je zaista bio veliki ugled gospodara pleterničke gospoštije. Šteta je da se nije našao nijedan čovjek u Pleternici koji bi iskoristio ovu priliku za dobrobit Pleternice, za društveno-ekonomski razvoj Pleternice. Danas bi bila veliki grad a ne da je od davnina Trgovšte, Oppidum, a da puževim korakom napreduje vjekovima. Ili je sama kriva ili je netko izvan nje?! Neznamo. Možda je obostrana krivnja?

Požeška županija

O požeškoj županiji govorimo ovdje samo zato da možemo bolje razumjeti kako je Pleternica postala Oppidum.

Stari Hrvati su imali veliki broj županija. No, a kada su Hrvati po svojoj gospodi prihvatili Mađare za gospodare onda su Arpadovići manje hrvatske županije ujednjavali u veće zbog svog proračunatog plana. Među ostalim županijama je stvorena i Požeška županija. Imala je svoje sjedište utvrđeni grad koji se zvao »castrum«. U gradu su živjeli gradski plemići koji su bili zaduženi da čuvaju grad.

2. *Dr. Josip Butorac:* Pleternica i okolice, Zgb. 1943. str. 6

OPPIDUM Pleternica

Kraj županijskog grada razvilo se i predgrađe grada. To predgrađe se razvilo u varoš, gradić. Taj gradić se prozvao oppidum. Tako je i Pleternica postala **oppidum** u ranim danima Ugarsko-Hrvatske države. Svaki oppidum je imo i dužnosti prema županijskom castrumu. Bile su ove dužnosti: držati stražu, obrađivati polja, vinograde, donositi vodu i vršiti ostale dužnosti koje se pojave.

Od tih dužnosti mogao ih je osloboditi jedino Herceg, tj. Ban Hrvatske ili Kralj ako su se istakli u vjernosti državi. Međutim, kada je bila borba 1302—1309. g. oko prijestolja da li će zasjesti Karlo Robert Anžuvinac 13 g. star ili Ladislav Češki 12 godina star, trebao se i požeški župan-kaštelan opredijeliti. Budući da se crkva zauzimala za Karla Roberta, jer ga smatrala zakonitim nasljednikom požeški se kaštelan Pavao Corjanski, opredijelio za Karla Roberta sa okolnim plemićima. Među tim plemićima bio je i pleternički plemić. Tom zgodom se vodila i borba između suparnika za kraljevsku stolicu, a u toj borbi su morali učestvovati i žitelji oppiduma Pleternice. Najžešća bitka se odvijala u Paki kraj Ruševa. Od kraljevskih kandidata nijedan nije bio Hrvat, a Hrvat se tuče i krvcu svoju lijeva za tuđinca, čudno ali istinito. Morao se boriti, jer nije svoj gospodar. Unatoč svega toga oni su bili veoma borbeni. Povijest kaže »pobijedili vojnici sakupljeni oko Pavla Gorjanskog kaštelana požeškog«. Borili su se. Na žalost. Tako da je u borbi tukao Hrvat Hrvata, jer su s jedne i s druge strane bili Hrvati gonjeni iz pozadine mađarskim oficirima i njima povjerljvim vojnicima.

Pleterničani još uvijek stupaju pod imenom sv. »Nikola«. Kao pleterničani nastupit će tek 1427. g. jer se te godine prvi puta »spominje« ime Pleternica.[3]

Pavao Gorjanski (Mađar po narodnosti) dobiva nagradu od Karla Roberta Anžuvinca dne 20. 3. 1310. imanje Drenovac uz rijeku Orljavu, koje pripada gradu Požegi.[1]

Borba se nastavlja. Velikaši korteširaju za svoje delegate. Vijećaju, a nakon vijećanja nastaje još žešća borba. Pristaše kralja Ladislava sakupili su i naoružali svoje čete kraj Požege. Da bi oduševili ljude za borbu vijećali su 24. 5. 1403. Na tom vijećanju su izdali jednu povelju magistru Ivanu Nikolinu od

3. *Josip Butorac,* Pleternica i okolica, Zgb. 1943. str. 6.
1. *Vjekoslav Klaić:* Povjest Hrvatske sv. II Zgb. 1972. str. 22.

Sonkereka kojom ga nagradiše za vjernost i u njoj napominju da će ta povelja biti potvrđena »od našeg budućeg kralja«.[2]

Iza toga vijećanja borba se nastavlja. U ovoj borbi strašno je poharano imanje braće Gorjanski.

Dne 5. 8. 1403. godine povijesničari napominju da je Ladislav okrunjen za kralja Ugarsko-Hrvatskog. Međutim, o toj krunidbi nema sačuvane povijesne dokumentacije iz koje bi se jasno vidjelo da je zaista okrunjen u zagrebačkoj katedrali. Ladislav neće dugo kraljevati u Hrvatskoj. On će otputovati u mjesecu listopadu u Italiju i zauvijek napustiti Hrvatsku. Velikaši Gorjanski, veleposjednici slavonski bili su na strani protukralja Sigmunda koji je bio vrlo krut i nemilosrdan sa protivnicima. Kralj Sigmund je 1408. g. svladao sve plemiće u Hrvatskoj. Postao je kralj (1409-1437.). Objavljuje proglas u kojem kaže da će sve protivnike pomilovati i to Ugare u roku 5 dana, a Hrvate u roku 15 dana.

I velikaši su se stvarno poklonili. Izmirio se i sa Vojvodom Hrvojem bosanskim, hercegom splitskim i na dar Hrvoje dobiva Požegu. Time dakako i Pleternicu. Sada su Pleterničani u službi vojvode Hrvoja, svome kaštelanu. No, međutim, priča se da Hrvoje slabo vjeruje Sigmundu i da šuruje s Turcima. Od straha pred Hrvojem velikaši Gorjanski, mađaroni, dižu vojsku protiv Hrvoja. Pleterničani moraju u rat protiv Hrvoja »odmetnika«.

No, kada su Pleterničani čuli da je kralj Ladislav Anžuvinac 9. 7. 1409. prodao svoje pravo na Ugarsko-hrvatsko prijestolje za 100 tisuća dukata prenerazili su se. Teško im je bilo vjerovati da gospoda trguju sa ljudima kao trgovci na sajmištu sa marvom. Ne samo to, nego oni čuju, da se u crkvi nešto neviđeno događa. Pojavljuju se trojica koji sebe smatraju da su pape, a samo jedan može biti pravi papa. Svaki ima svoje ime. Jedan se zove Ivan 23, drugi Grgur 12, a treći se zove Benedikt 13. U Bosni se pojavljuje krivovjerje tzv. Patareni. Turci se pojavljuju već na teritoriju Bosne. U svakom pogledu strašni dani.

Carevi se miješaju u crkvene poslove. Diktatura na svim linijama. Neke države zaštićuju nekog od te trojice pape. Svaka želi da zadrži svoga kandidata. Međutim, crkva želi da se u ovakvoj situaciji sva tri zahvale, pa se bira novoga papu. Zbog toga je sazvan crkveni sabor u Konstanci na Bodenskom jezeru 1414—1418. Bilo je teško i mučno ali su se sva trojica službeno zahvalila. Odlučeno je da se bira novi papa. Da se provedu crkvene reforme.

2. *Vjekoslav Klaić:* Povjest Hrvatske, sv. II. Zgb. 1972. str. 354.

Na tom saboru je osuđen Jan Hus za krivovjerje.
Na saboru je bio i kralj Sigmund sa svojim velikašima.

Kralj Sigmund je nastojao da se Jana Husa drastično osudi. To se zaključuje iz njegovih riječi koje je rekao: »Eto, čuli ste sada Husa, svaka nauka posebice koju on uči dostatna je da ga osudite. Ako ih ne opozove tada ga spalite. Ali mu ne vjerujte ni onda ako opozove svoje učenje. U Češkoj i susjednim zemljama ima on mnogo privrženika pa bi on kad se vrati kući mogao još više zla učiniti.

Nastojte da sa granama uništite i stablo« (Vj. Klaić, sv. 3. str. 96.) I, dne 6. 7. 1415. g. bi Jan Hus spaljen i vjekovima se prebacuje crkvi da ga je ona osudila. Nitko neće da si dozove u pamet pod kakvim je okolnostima donesena takova odluka. Svijet neće da uvidi da kad god se političari miješaju u crkvene poslove da crkva uvijek dobiva okaljani obraz. Zar nije bilo slično i za vrijeme Arijanizma? ašto? Zato što je car htio da bude i šef države i šef crkve. Car želi da crkva bude u službi države.

Nakon žučnih rasprava na koncilu u Konstanci crkva dobiva novoga papu pod imenom Martin V. koji ujedno zaključuje koncil dne 22. 4. 1418. g. Sigurno je da se i u Pleternici govorilo što se sve zbivalo u koncilu. Po ustaljenom običaju sigurno je pleterničko zvono, ako su ga imali, ili koji drugi znak javio župljanima da imaju novoga papu Martina V.

TURCI NADIRU

Turci nadiru u Balkanske zemlje. Velikaši se skupljaju. Crkva je zabrinuta. Svećenici vape papi da digne sveopći ustanak za »krst časni i slobodu zlatnu«.

Jan Hunjadi gubernator i vrhovni kapetan drž. dohodaka saziva sabor 1455. g. na vijećanje. Franjevac Ivan Kapistran piše papi Kalistu III da pošalje 20.000 konjanika, a ako bi ostali kraljevi dali svoje vojnike da bi se Jan Hunjadi stavio na čelo vojske koja treba da broji 100.000 ljudi i da bi tom vojskom protjerao Turke, čak za 3 mjeseca bi stigao u Jeruzalem i oslobodio svetu zemlju. No, taj glas je bio glas vapijućeg u pustinji. Gospoda su to sve olako shvaćala. Zapad je mislio: neka se bori onaj na koga Turčin navaljuje. Dakle, neka se Slaven bori. Neka on gine. Zašto da mi ginemo prije reda. Eto, i takovo držanje je gledao i osjećao Pleterčanin. Možemo si misliti kako se u duši osjećao i što je o gospodi mislio. Istina, bilo je hrvatske gospode koja

su uvidjeli opasnost od neprijatelja. Oni su vodili borbu sa Turcima, oni su se osjećali Hrvatima i kršćanima. No, oni su bili slabi u moći da odolijevaju brojnom i nasrtljivom Turčinu.

Svu vlast u stvari imaju Mađari. Mali broj je Hrvatskih velikaša koji drže kakvu takvu vlast u svojim rukama. Oni Hrvati koji su na vlasti nisu svi hrvatski rodoljubi već su mnogi od njih odani Mađarima. Zbog toga nisu stradavali samo seljaci nego i ono hrvatsko plemstvo koje je bilo vjerno i odano hrvatskoj grudi. Unatoč svega toga to plemstvo je opet teretilo kmetove i tako je u stvari seljak snosio svu nedaću koja je pratila Hrvatsku.

Kraljevi dolaze i odlaze. Obveze društvene i političke ostaju. Velikaši sami planiraju. Oni pišu recepte i zaduženja u toplim sobama i mekanim foteljama. Stavljaju terete na male plemiće kao svoje gončine da tjeraju obveze od svojih kmetova.

Pjevaju pjesme o ratnicima i o herojima. Nitko ne voli u rat. U ratu se gubi glava.

Međutim treba nove snage. Neprijatelja treba protjerati ako ne i istjerati. U tu svrhu se služe sa ostacima starih Rimljana koji su mješavina Gota, Avara, Huna i Ilira.

VLASI

Poznato nam je da su ostaci Latina od rimskog imperija u stvari mješavina svih rasa doseljenika u Panoniju prije dolaska Slavena prozvani **Vlasi.**

Oni su se smjestili po brdima i otocima bježeći pred navalom Slavena. Hrvati i Srbi su ih pustili da žive na njihovim teritorijima nesmetano svojim životom. Tokom vremena Vlasi su se u Hrvatskoj pohrvatili a u Srbiji posrbili.

Međutim kada su se pojavili Trci onda i Hrvati i Srbi unajmljuju Vlase za ratovanje. Prvi ih je u Hrvatskoj unajmio ban Mladen Šubić 1320. Budući da su se Vlasi veoma razmnažali a pokazali se vrsnim ratnicima zbog toga ih je i kralj Sigmund unajmio u ratne svrhe. Zato kralj Sigmund piše Vlastodršcima u Trogir 1308. da mu »pozajmu dobre strijelce za rat s Bosnom«.

Kralj Sigmund povjerava zapovjedništvo nad vlasima mađaru Ivanu Gorjanskom. Dakle kralj nema povjerenja u Hrvate, Hrvati su pritisnuti sa svih strana. Sa sjevera Mađar, sa juga Mlečanin, sa istoka Turčin. Nije preostalo drugo nego od dva zla biraj manje zlo.

Bosanski velikaši doživljavaju veliku neslogu. Ta nesloga je bila politička i vjerska. Tražili su izlazne putove iz nastale situ-

acije koji bi vodili samostalnosti i Bosne i Hrvatske. U tom biranju izlaznih putova slobodi i samostalnosti na religioznom polju se pojavilo krivovjerje koje je povijest nazvala »Paterani«.

Na političkom polju su velikaši-patoreni stvarali kompromise sa neprijateljima da bi održali samostalnost Bosne. Međutim ona »šaptom pade« u ropstvo Turaka 1463. Padom Bosne nastala je nova situacija i veoma značajna za Slavoniju i Pleternicu.

Pleternica će osjetiti teret ratovanja s turcima. Ona će osjetiti i koketiranja sa tuđincima na svojim leđima. Ona će braniti sebe, jer voli živjeti. Ona će braniti kršćanstvo, jer se kršćaninom osjeća. No, baš ta dva momenta su velikaši iskorištavali i tako držali na uzdi siromaha čovjeka.

Kraljevi se mijenjaju kao dirigenti u glazbenim kućama. Note ostaju. Dirigenti se sa izvođačima mijenjaju. Svirači se redaju jedni za drugima. Širokim masama ne preostaje drugo nego da uzdržava glazbenu kuću i da plešće umjetnicima.

Kralj Matijaš
(1458-1490)

Na kraljevsko prijestolje dolazi za kralja Ugarsko-Hrvatskog mađar imenom Matijaš. Bio je veoma vrstan i veoma lukav vladar. On saziva sabor u Budimu 1485. Na saboru zaključili da svi plemići iz Slavonije moraju:

1. Poći u rat.
2. Moraju povesti sa sobom od svakog selišta ili dimova po jednoga vojnika.

Kralj Matijaš želi po svaku cijenu osloboditi Bosnu od Turaka i pokoriti je sebi. Zbog toga skuplja vojsku po Slavoniji. No, to njemu nije dosta. Njemu treba novaca. Za uzdržavanje vojske mu treba najmanje 300.000 dukata. Apelira na kršćanske vladare. Oni mu se dive. Čestitaju na pothvatu ali mu ne šalju novaca. Ne šalju mu ni vojnih pojačanja, jer se boje za svoj prestiž. Kad je Matijaš uvidio da pomoći nema on odluči da krene u napad na svoj trošak svojim vlastitim snagama svoje države.

Špijunaža radi. Turci doznaju što kralj Matijaš planira. Oni žele da ga preteknu diplomatskim putem. Zbog toga oni zatraže primirje. Oni će rađe krenuti na čarkanje sa slabijim vladarima.

Kralj Matijaš uviđa da mu u državi nešto nije u redu. Zbog toga on provodi rekonstrukciju na vojnim i upravnim pozicijama. Hrvati su mu nepouzdani. Zbog toga on na bolja, odgovorna i strategijska mjesta postavlja u Hrvatskoj tuđince a ne Hrvate.

Laskavci su ga opisali da je bio dobar i pravedan vladar. Tu dobrotu će pokazati poreznom rekonstrukcijom. Njemu treba iz godine u godinu sve više novaca. Toj rekonstrukciji su se protivili svjetovni i crkveni velikaši. Ta rekonstrukcija je zadala veliku bol kmetu bezzemljašu. On je morao još više i jače raditi da njegov gospodar ima što više prihoda pa da može podmiriti svoja podavanja.

Turci ne miruju. Provaljuju u Slavoniju i pljačkaju je. Nakon bitke se povlače u Bosnu i odvode sobom plijen u ljudstvu i materijalu. Na vojnim poljanama ostaju samo garišta. To pustošenje je osjetio i sam kralj Matijaš kad je rekao: »Turci su zadali velikih jada; Ponajviše su opustošili Slavoniju i pokorili je ognjem i mačem...« (Vjekoslav Klaić: isto sv. IV. str. 119.).

Iz ovog slučaja vidimo da taj »pravedni« kralj priznaje da Turci harače po Hrvatskoj ali ne vidimo da je pod bojnu zastavu stavio Mađare da se bore rame uz rame sa Hrvatima. On nije imao u vidu da dok se hrvati bore za svoju domovinu i brane svoju slobodu da dotle brane kralja i mađarsku domovinu.

Gužva je velika. Turci se sve više približuju svojim upadima i Mađarskoj.

Hrvati nisu u stanju da sami odolijevaju turskim nasrtajima. Treba hrane za vojsku. Treba novaca za ostale vojne rekvizite.

Kralj je uvjeren da će turci i dalje nasrtavati na Hrvatsku i Mađarsku. Zbog toga on traži povećanje poreza 1475. na saboru u Budimu. Sabor odobrava povećanje poreza. U ratne svrhe je odobrio zaduženje po ognjištu jedan zlatni forint. Kralju Matijašu gori pod petama. On vapi, moli sve vladare po Evropi za pomoć. Odaziv je bio mršav. Zapad još nije tako ugrožen. Zbog Hrvatske i Mađarske im se ne ide u rat. U ostalom za sada se uništavaju samo teritoriji slavenskih zemalja: Hrvatske, Bosne i Srbije.

Hrvati su u sto muka. Smišljaju što je bolje. Tuđinac je Turčin, tuđinac je Mađar. Mađare poznaju. Sigurni su u njihove namjere. Administraciju tursku još ne poznaju. Pomišljaju da bi za Hrvate i Hrvatsku bilo bolje potražiti rješenje nacionalne opstojanosti u okviru turske vladavine. Turci obećavaju Hrvatima nepovredivo pravo Kraljevine Hrvatske. Obećanje je privlačno ali nesigurno.

Velikaši su svaki dan sve bezdušniji. Pravi haračlije kao i turci.

Od svih evropskih vladara najviše se zauzima za obranu od Turaka katolička crkva na čelu sa Papom. Papa piše pisma svim

velikašima 1514. i svekolikom kršćanskom puku da ustane na obranu kršćanstva. Odaziv je bio velik. Mali plemići i seljaci traže da i velikaši učestvuju u ratnoj obrani.

Strah od kmetova

Međutim, gospodu je uhvatio strah od mnoštva kmetova. Ako dobiju kmetovi oružje u ruke veliko je pitanje kako će se vladati prema velikašima. Zbog toga su nagovarali seljake da se vrate svojim kućama, jer državi ne prijeti za sada nikakva opasnost. Svećenici i redovnici su ih nagovarali da neidu svojim kućama nego da se stave pod vojnu zastavu u borbu protiv nekrsta. Sakupljeni vojnici — kmetovi su si izabrali Jurja Doza za vrhovnog zapovjednika. On je bio sklon kmetovima pa su u njega imali povjerenja. Uslijed takove okolnosti Juraj Doz je postao vođa kmetova.

U svim teškim situacijama za gospodu ona su uvijek pronašla neko rješenje. Tako su i u ovom slučaju nešto pronašli da su nagovorili kmetove-seljake da se vrate svojim kućama. Međutim kada su se seljaci kmetovi vraćali svojim kućama onda su iskoristili gužvu. Pljačkali su dvorove velikaša, činili nasilja, palili, žarili, oskrnjivali plemkinje i njihove kćeri samo da im se na taj način osvete za njihovo bezdušje.

Veliku gospodu su hvatali, ubijali i neke na kolac nabijali. To je bila prava revolucija seljaka-kmeta protiv gospode. Kraljevska vlada je odmah energično reagirala. Pešta organizira svu vojsku velikaša po cijelom kraljevstvu. Svladala je neorganiziranu vojsku seljaka-kmeta 1514. a Jurja Dozu stavili na užarenu stolicu i užarenu krunu nabili mu na glavu.

Kralj **Vladislav Jagelović**
(1490-1516)

U ovo burno doba vlada kralj Vladislav Jagelović. On saziva sabor u Budimu i na tom saboru su donešeni ovi zaključci:

1. Seljak se nesmije seliti. Mora biti kmet svoga gospodara.
2. Svaki kmet mora raditi 1. dan u tjednu svome gospodaru.
3. Mora davati desetinu od svog uroda.
4. Mora davati porez u visini 1. dukata, 12. kokoši i 2. guske godišnje.
5. Deset kmetova mora hraniti 1. debelo svinjče (veliko).

6. Mora se odsjeći ruka svakom kmetu u koga se pronađe puška.
7. Nijedan svećenik ako je sin seljaka nesmije postati biskup. Ako postane biskup nitko mu nije dužan davati desetinu.

Evo, ovako su postupali seljaci kada su se dočepali pušaka. Ovakav su postupak provela gospoda kad su nadjačala seljake-kmetove. Ovako su postupala gospoda i sa seljacima u Pleternici.

Zakon je izdan. Obvezuje sve seljake diljem Hrvatsko-Ugarske manarhije.

Ludovik II.
(1516-1526)

U najvećoj opasnosti za državu od turaka dolazi na prijesto lje maloljetni kralj Ludovik II. On je maloljetan. On nezna upravljati državnom administracijom. Zbog toga je imenovano Kraljevsko Vijeće.

To Vijeće je sazvalo sabor u Požunu, dne 24. 4. 1516. Na saboru su zatražili mali plemići da i oni sačinjavaju Kraljevsko Vijeće uz prelate i barune. Zasjedanje je bilo vrlo burno. Konačno su zaključili zastupnici:

1. Vijeće će sačinjavati 12. kraljevskih vijećnika.
2. Vijećnici će biti regrutirani iz redova prelata i baruna.
3. Predsjednici državnog vijeća će biti regrutirani iz redova nižeg plemstva. No, ti prisjednici su u stvari samo promatrači u igri velike gospode.

Novac čast i vlast su igrali veliku ulogu u ljudskom društvu. Ti faktori su bili odlučujuće komponente. Ovo novo sastavljeno Vijeće će pokazati da je to tako. Evo, kako je sastavljeno:

1. Palatin (kraljevski zamjenik) Ernest Perey,
2. Herceg (ban) Lovro Iločki,
3. Knez Petar od Bozine i sv. Jurja,
4. Knez Juraj Zapolja (brat Ivana Zapolje kasnijeg kralja),
5. Dvorski nestor Mojsije Uskoj,
6. Andrija Batory,
7. Ivan Dragfy.

Sve su to bili veliki plemići.

Prelati

1. Kardinal Toma Bakač, kaločki nadbiskup,
2. Grgur Frankopan, pečujski biskup,
3. Juraj Sakmarv, erdeljski biskup,
4. Franjo Varda, biskup,
5. Ladislav Salkay, vacki biskup.

Administracija je i državna blagajna povjerena prelatima. Vrhovni kancelar je bio Juraj Sakmary, pečujski biskup. Vrhovni blagajnik je bio Ladislav Salkay, vacki biskup. Ovaj vrhovni blagajnik će uvesti na temelju saborskih zaključaka porez koji će se zvati **dicke ili dikacije**.

To znači da će u buduće deset kuća sačinjavati jednu jedinicu koja će biti dužna uplatiti razrez poreza. Tu svotu će u buduće uplatiti u kraljevsku blagajnu a ne kao dosada u blagajnu županije.

Unatoč povećanja poreza i mijenjanja metode ubiranja poreza državna se blagajna brzo ispražnjavala. Zaliihe nema. Zbog toga treba ponovno sazvati sabor u Budim. Sabor se sastao u Budimu, dne 15. 7. 1518. Plemići su sami predlagali i zaključivali a da se nisu savjetovali sa prisjednicima državnog vijeća. Oni su željeli da predstavnici nižeg plemstva klimaju glavom i odobravaju što velika gospoda predlažu. Dapače morali bi se osjećati sretnima da su dobili čast da klimaju glavom i da mogu odobravati njihove prijedloge.

Takav način donošenja raznih državnih odluka rasrdi niže plemstvo i ono napusti sabor. Oni odu u mjesto Tolmi da sami vijećaju. Oni na svom sastanku dokazuju i tvrde da se svaka država i svaka vlada održava sa dva sredstva:

1. oružjem.
2. zakonom.

Međutim oni kažu mi nemamo dovoljno ni oružja ni zakonskih mjera. Zbog toga je u opasnosti i pred propašću Kraljevina Slavonija zajedno sa Požegom i Vukovarskom županijom.

Na taj potez nižeg plemstva velika se gospoda nisu uznemirivala. Naprotiv, ostala su sama pa su bez smetnji i mrmljanja 13. prelata i 30. velikaša mogli donijeti jednoglasne zaključke:

1. Treba povećati porez na 1. zlatnu funtu.
2. Kraljevsko Vijeće treba povećati sa 4. prelata i 4. barona.
3. Polovica Vijeća mora stalno boraviti u kraljevskom dvoru.

Oni će voditi brigu:

a) O finacijskom stanju države.
b) Vodit će kadrovsku službu. Odlučivat će koga će se primati u duhovnu i svjetovnu službu.
c) Odlučivat će kakav odnos treba zauzimati prema stranim državama i njihovim poslanicima.

Niže plemstvo se buni. Nije zadovoljno sa radom Državnog Vijeća. Ljute se na cara Maksimilijana što se upleće u Mađarske poslove pod izgovorom da pomogne svom rođaku Ludoviku. Pogotovo su se razljutili kada su čuli da Maksimilijan prijeti da će priskočiti u pomoć ako treba i vojskom.

Hrvatsko-Ugarska vlada ne stoji skrštenih ruku. Ona ne miruje. No, to nije dostatno pred ovakovim neprijateljem kakav je Turčin.

Najviše su se trgli za borbu protiv neprijatelja crkveni ljudi. Tako je Tomo Bakač, nadbiskup Kaločki (1512-1518) gradio obrambene kule oko zagrebačke katedrale. Nije ih do duše dovršio ali je pokazao svima da mu nije svejedno da li će Zagreb pasti u ruke Turčina. Smrt ga je spriječila da izvede obrambene kule oko katedrale po zamišljenom planu. No nije samo šteta što ih nije sve izveo nego je šteta što se neke porušene za vrijeme građenja nove katedrale i što i ove koje postoje pomalo propadaju od zuba vremena.

Nastojali su i neki drugi velikaši da grade kule oko svojih zamaka. Međutim to nije dosta. Turski Sultan je lukav i mudar. Kad vidi da se kršćani složnije pripremaju za borbu on onda predlaže mir na određeno vrijeme. Tako je ponudio mir kralju Ludoviku II. na 3. godine. Ludovik je još dijete. On je star 13. godina. Glavnu riječ je vodio u ime kralja Juraj Sakmary koji je iz Pečuha prešao u Kaloč za nadbiskupa. Povjesničari kažu da je bio tako moćan »da je mogao činiti što hoće«. Budući da je Pleternica podpadala pod pečujsku biskupiju a imala tako moćnog biskupa u cijelom kraljevstvu onda je trebala njegov utjecaj iskoristiti za sebe i požešku kotlinu. Nije iskoristila. Zašto? Zato, jer su joj gospodari bili stranci. Stranac nije došao da unapređuje mjesto svoga boravka nego da ga iskoristi pa da ide dalje na iskorištavanje drugih mjesta.

Turci su uvidjeli da mađarima nije do unapređivanja Slavonije i Hrvatske nego je njima da dođu do jeftine radne snage. Zato oni nastavljaju borbu protiv slavenskih naroda u čežnji da

okupiraju njihove teritorije. Oni su osjetili preko svoje špijunaže da hrvate sa zapada neće nitko snažnije pomagati. Oni pod vodstvom sultana Selima I. snažno napadnu Beograd 1521.... Udarna snaga turčina je bila tako jaka da su bez većih napora zauzeli vlast nad Beogradom. Čim je Selim I. osvojio Beograd on odmah nudi primirje.

U to vrijeme Papa Leon X. razvija jaku akciju među kršćanima za oslobođenje od Turaka. Sultan je sada još oprezniji u svojoj ratnoj taktici. On će od sada voditi bitku u etapama. Malo po malo. On će biti zadovoljan da čini samo prepade pa da se povrati u svoju bazu. Tako je zavaravao mekoputne, naivne i zlobne velikaše evrope. Naivne, jer su vjerovali lukavom turčinu. Mekoputne, jer kažu da su se u to vrijeme održavale u velikoj mjeri zabave i plesovi po dvorovima velikaša. Zlobne, jer su neki željeli da se što više hrvata, slavena uništi u ratu i da im se što više opustoši zemlja. Što budu više opustošeniji i malobrojniji time će se s njima lakše vladati.

Velikaši misle da će se Turčin pridržavati obećanja. Sada oni vrše svoje orgije nad svojim podložnicima. Najviše se osilio ban Hrvatske Ivan Tahi. Zlorabio je svoj položaj, pa je činio razna bezakonja nad kmetovima i nižim plemstvom. Zbog toga su ga Hrvati naprosto istjerali sa banske stolice. Hrvati koji su ljubili svoju domovinu i Mađari, koji su imali u sebi osjećaj pravde tražili su, dne 4. 7. 1525. na saboru u Hatvanu da se na mjesto Ivana Tahi postavi za Hrvatskog bana Krstu Frankopana. On se istakao u borbi sa Turcima kao dobar vojnik, a po svom zalaganju kao vrli rodoljub. Prijedlog nije bio prihvaćen od mjerodavnih u vlasti. Najveći osporavatelj je bio kraljev kancelar nadbiskup Salkay.

Hrvati su izloženi valovima ratnog vihora. Pomoć im je prijeko potrebna. Oni pomoć traže. Zbog toga Krsto Frankopan piše pismo, dne 9. 8. 1525. papi Klementu VII. i šalje mu na dar konja koga je u borbi s turcima zarobio u Bosni kod Jajca.

Krsto Frankopan moli» da zaštiti njega i njegova oca od svih koji hoće potlačiti njega i njegova oca« (Vjekosla Klaić, sv. IV. Zgrb, 1972. str. 411).

Cijela stvar se razvija filmskom brzinom. Kralj Ludovik i kraljevsko Vijeće više misle na Ivana Tahi nego na Krstu Frankopana. Da zaslijepe oči Hrvatima sazovu hrvatski sabor dne 12. 12. 1525. u Križevcima sa željom da se gospoda izmire. Kraljevsko Vijeće napominje: jer bismo Ivana Tahi »vrlo rado zadržali u našoj službi« (Vjekosla Klaić, Zagreb, sv. IV. str. 413). Osim toga treba osigurati hranu za borbu protiv turaka. Zbog

toga kralj Ludovik piše banu Baćaninu i moli: »Pođite dakle i vi brzo na sabor i nastojte svakim načinom zajedno s našim povjerenicima da se zavađene stranke slozi povrate... da bi se onda mogao i Ivan Tahi nagoditi sa svojim protivnicima....«

Ivan Tahi je mislio da će se požeška županija zauzeti za njegovo ponovno uspostavljanje na bansku čast. No, međutim i ako je požeška županija poslala na sabor 8. delegata zastupnika oni su mudro pratili razvijanje diskusije. Ta šutnja je uznemirila Ivana Tahi.

U ovoj mučnoj situaciji pred najezdom turaka kraljevsko Vijeće traži da Hrvatska dodijeli za obranu ljudstvo, hranu i novac. Mađari će dati više oficira koji će držati ključno povjerljive položaje. To potvrđuje mletački poslanik Goistinijani koji kaže 1503.: »Samo su seljaci, vojnici, svećenici domaći ljudi a sve ostalo stranci«. Hrvati se žale na ovakvu strukturu društva u Hrvatskoj. Kraljevska špijunaža dostavlja dvoru neke podatke o internim razgovorima hrvatskih velikaša. Zbog toga kralj piše pismo, dne 15. 12. 1525. hrvatskom banu Ivanu Baćaninu u kojem mu stavlja do znanja da je čuo da neki hrvatski velikaši kane stupiti u pregovore s Turcima ako im već jednom ne pomogne u njihovoj nevolji. Oni ovakovu situaciju nebrige više ne mogu podnositi. Unatoč svih moljakanja pomoć nisu dobili. Kralj i njegovi savjetnici samo dijele savjete. On im savjetuje da izdrže kušnje. Neka se samo bore protiv nekrsta. Nekrsta treba uništiti a bez borbe ga se neće moći uništiti.

U ime hrvata najviše se zalaže da spasi Hrvatsku Krsto Frankopan. Bio je uvjeren da bi za hrvate bilo najbolje da se odcijepe od Mađarske i da stupe u međudržavni savez s drugom državom koja će joj zagarantirati državnost. Pomišljao je da bi bilo dobro zatražiti savez sa Ferdinandom Austrijskim ili čak i sa Turcima. Zbog toga on piše pismo u Austriju za pomoć Austrijskog cara Karla i princa Ferdinanda u ljudstvu i materijalu. Princ Ferdinand je jedva dočekao ovakovu ponudu. On izjavljuje da bi se drage volje proglasio kraljem Bosne, jer Bosna pripada Hrvatskoj« (Vjekosla Klaić, Zagreb sv. IV. str. 415).

Salonski ljudi samo konferiraju. Turci napreduju. Prelaze Srbiju i kreću preko istočnog dijela Hrvatske u Mađarsku. Dvije stotine tisuća vojnika hrabrih, izvježbanih pod vodstvom Sulejmana sliježe se na mohačko polje. Na tom polju će turci voditi odlučnu bitku, dne 29. kolovoza 1526. sa kršćanskom vojskom za okupaciju Mađarske. Bitka je panična. U bitci učestvuje oko 30.000 kršćanskih vojnika. Bilo je oko 5.000 hrvata, 4.000 papi-

nih plaćenika, 7 biskupa, 28 baruna, 300 velikaša. Ostali vojnici su bili Mađari.

Hrvati predlažu da se ne započne borbom prije nego stigne Krsto Frankopan, koji je iskusni borac sa turcima. Međutim, mađari ne bi željili da se lovor vijencem ovjenča Krstu Frankopana već su željeli da se ovjenča kaločki nadbiskup Pavao Tamory kao vrhovni komandant kršćanske vojske. Zbog toga su nečekajući Krstu Frankopana započeli borbu. Ratna sreća je bila na strani turaka. Kršćanske vojske je palo 22.000 vojnika. Među njima je poginuo utopivši se u bijegu u potoku kralj Ludovik II.

Poginuli su mnogi biskupi, baruni i plemići. Tom zgodom je nestala i samostalnost Mađarske državnosti. I ona je sada upređena u jaram koji će je žuljati nekoliko stotina godina. Sada su došli do spoznaje da ako su oni obećanjima pokorili druge da će i njih pokoriti drugi. Svaka zemlja je u mogućnosti da bude pobjeditelj ali i da bude pobijeđena. Radi se samo o vremenu i mogućnosti.

U Hrvatskoj je nastao strah i trepet. Jedina nada je za hrvate Krsto Frankopan. A i on je u sto muka. On dobro zna da Mađarska ima malo novaca. On zna da Austrija ima novaca i odmorenih vojnika spremni za borbu. No, on je uvjeren da onaj koji ima novaca i vojnika da taj može davati otpor i voditi borbu. On zna da taj može još lakše rastočiti Hrvatsku i nacionalnu jedinstvenost. Zbog toga on sada mijenja svoj stav prema Austriji. On više nije oduševljen za princa Ferdinanda.

Drugi sudbonosni momenat za Hrvatsku

Nakon pogibije Ludovika II. na Mohačkom polju 1526. nastala je prazna kraljevska stolica Ugarsko-Hrvatskog kraljevstva. Kralj nema potomka koji bi ga naslijedio. Svi se pitaju tko će biti kralj. U ovom momentu situacija je u hrvatskoj potpunoma slična situaciji poslije smrti kralja Zvonimira. Ostaje udovica Marija kralja Ludovika II. Ona je sestra nadvojvode Ferdinanda Habsburškog. Hrvate ne boli glava tko će biti mađarski kralj. Njih zanima kako će se braniti od turaka i kako će sačuvati nacionalnost u mnoštvu raznih doseljenika.

Zbog toga oni sazovu hrvatski sabor u Koprivnici, dne 23. 9. 1526. Na tom saboru su zastupnici izjavili da je njihova želja da **Krsto Frankopan** bude glavar i upravitelj hrvatskog kraljevstva. Oni žele da ih brani od svakog nasilja to jest od Turaka i od kršćana koji bi im htjeli činiti nasilje. Budući da je nastao

problem tko će biti kralj zbog toga Krsto Frankopan mudro šuti par mjeseci pa da vidi kako će se stvar razvijati.

Kraljica Marija je uvidjela da Krsto Frankopan više nije oduševljen za princa Ferdinanda. Zbog toga ga poziva da dođe u Požun. Ona želi da uvjeri Krstu Frankopana da bi za Mađare i Hrvate bilo najbolje da za kralja izaberu Ferdinanda njezinog brata.

Međutim Zagrebački biskup Šimun od Erdeda i Krsto Frankopan misle da bi bilo najbolje za Mađare i Hrvate da izaberu za kralja velikaša Ivana Zapolju koji je rodom iz Zapolja kraj Nove Gradiške ili kako kaže povjesničar Valla da je rodom iz Požege.

Krsti Frankopanu je jasno da će se Ferdinand poslužiti i vojnom silom ako bude trebalo da zasjedne na Hrvatsko-Ugarsko prijestolje. To svoje uvjerenje objavljuje u pismu svom prijatelju u Mlecima, Dandolu, dne 29. 9. 1526. u kojem piše:«... govore sva gospoda, plemići i puk da se vole pokoriti Turcima, nego biti pod njemcima«. Pismo završava potpisom u kojem se potpisuje (tutor protertorquae regni sclavoniae et comitatus Posegae). Bio je dakle svjestan da je zaštitnik Slavonije i Županije požeške. To nam je važno uočiti, jer ćemo kasnije vidjeti da je volio stanovati u požeškoj kotlini kao nosioc vlasti.

Među političarima se ističu dvije ličnosti, koje bi trebale zauzeti kraljevsku stolicu. Oko tih ličnosti će se lomiti sudbina Hrvatske. Zato hrvati jedno vrijeme šute. Ne izjašnjavaju se. Čekaju da vide kako će se stvar odvijati.

Ta šutnja je nervirala kraljicu Mariju. Bila je uvjerena da je glavni krivac šutnje Krsto Frankopan. Ona je načula da on želi biti kralj. Stvar je dakle došla u ozbiljnu fazu. U pitanju je veleizdaja. Oslobođenje Hrvatske od Mađarske. Hrvati se moraju izjasniti. Velika većina hrvatskih velikaša se izjašnjuje za **Ivana Zapolju.** Za najbogatijeg velikaša u Mađarskoj. I ako je bio veoma bogat bio je veliki prijatelj malih velikaša. Manja skupina hrvatskih velikaša je bila princa **Ferdinanda Austrijskog.** Oni su mislili da će on više moći pomagati Hrvatsku, jer je nadvojvoda i ima više novaca.

Međutim savjetnici Ivana Zapolju nagovore da oženi udovicu kraljicu Mariju i ženidbom će riješiti problem sa princom Ferdinandom. Ivan Zapolja je zaprosi. Ona odgovara: »Ako bi ja čega me Bog oslobdio, to učinila, smatrala bi me moja braća Karlo i Ferdinand za svoju neprijateljicu... ja ne mogu biti izdajica moga brata« (Vjekosla Klaić, Zagreb, 1972. sv. V. str. 77.).

Zagrebački biskup Šimun od Erdeda i Krsto Frankopan su i dalje na stanovištu da je za hrvate bolje da biraju Ivana Zapolju koji je rodom iz Hrvatske. On će ipak imati više razumijevanja za Hrvate nego će imati njemac Ferdinand. Hrvati će ga rado prihvatiti. Pogotovo ako Krsto Frankopan postane ban Hrvatske. Tada bi vlast u Hrvatskoj bila u rukama hrvata a ne tuđinca.

Vrijeme teče. Zavist dominira. Gospoda će se hrvatska razdijeliti. Zbog toga će jedna manja skupina hrvatske gospode otići u franjevačku crkvu u Cetin gradu i nakon dugog raspravljanja izabrat će ipak, dne 1. 1. 1527. nadvojvodu Ferdinanda austrijskog za kralja.

Druga skupina hrvatske gospode (ogromna većina) ode u Dubravu kraj Čazme i izaberu dne 6. 1. 1527. za kralja Ivana Zapolju.

Ovim biranjem su si hrvati u razdvojenoj ulozi po drugi puta sami zapečatili sudbinu za duge vjekove. Prvi puta su iz kavalirštine prema Jeleni Lijepoj poklonili hrvatsku kraljevinu njezinom bratu mađaru na bazi **donacionog** sistema.

Drugi puta će učiniti pogrešan potez zbog kavalirštine i novaca predati kraljevinu bratu njemcu.

Opet biraju tuđinca za gospodara koji će vojnom silom siliti da hrvat sili hrvata da primi tuđinca za kralja.

Hrvati se bore za kralja a nijedan nije hrvat. Obojica obećavaju nepovrediva prava Hrvatskoj kraljevini. No, budućnost će pokazati istinu.

Krsto Frankopan
ban Hrvatske

Ivan Zapolja je većinom hrvatske gospode izabran za kralja Hrvatsko-Ugarske kraljevine.

Novi kralj u znak zahvalnosti prema hrvatima imenuje Krstu Frankopana za bana Hrvatske i Slavonije i vrhovnim kapetanom Ugarske između Dunava i Drave. Povratio je Krsti Frankopanu sva sporna imanja i povjerio mu grad Bihać. Tako je Hrvatska i ako pod mađarskim kraljem opet ujedinjena u jednoj osobi hrvatskog bana.

Međutim ona hrvatska gospoda koja su se sastala u Cetingradu te izabrala za hrvatskog kralja nadvojvodu Ferdinada Habsburškog ta gospoda nisu bila samo protiv Ivana Zapolje kao tuđinca nego su ta gospoda bila protiv Krste Frankopana

koji je hrvat i koji bi kao ban hrvatske imao utjecaja u štićenju i obavljanju civilnih i vojnih poslova u Hrvatskoj.

Novac i jal su najjači čimbenici na svijetu. Narod kaže: »Dinar vrta što burgija neće«. I, zaista. Novac je provrtao čast i jedinstvenost hrvatske gospode koja je nastupala u ime hrvatskog naroda bez privole širokih slojeva hrvatskih masa. Srljali su u propast gurajući sebe i narod misleći da će tako lakše sebe i svoje niske interese zaštititi. Pjesnik pjeva: »Svaka majka ima jade svoje i ne poznaje tvoje«.

I mađarska gospoda poduzimaju sve mjere da se Ivan Zapolja zahvali na kandidaturi za kralja. Mađari su bili svjesni da će u ovoj situaciji najgore proći Hrvatska i zbog toga su spašavali na račun Hrvatske Mađarsku.

Da nebi došlo do jačeg sukoba između Mađara i Ferdinanda Ivan Zapolja nudi, dne 15. 5. 1527. primirje u Olomucu. To primirje će poslužiti kao zamka. Za Ivanom Zapoljom će poći mađarska gospoda i neka gospoda hrvatska koja su glasala za Ivana Zapolju.

U ovom momentu Ferdinand sve obećava hrvatima i mađarima samo neka se smire i pomire sudbinom koji ih prati.

Krsto Frankopan vidi da će novac i jal odigrati glavnu ulogu zbog toga moli i zaklinje hrvatske velikaše da shvate povjesni momenat koji je od presudnog značaja za sudbinu Hrvatske. Kristo još ništa ne zna što potajno radi dvorska diplomacija oko Ivana Zapolje. Zato piše i upozorava: »Nimci kruto spravljaju« likvidaciju kralja Ivana Zapolju i bana hrvatskog Krstu Frankopana. Ivan Zapolja je veliki bogataš. Umišljen u nepobjedive mađarske ideje. Ništa još ne javlja Krsti Frankopanu osim što je zamolio pomoć od Krste Frankopana za borbu protiv Ferdinanda. On savršeno šuti pred Krstom da će konačno ponuditi primirje koje će u stvari dovesti do predaje. Ferdinand proglasuje Ivana Zapolju uzurpatorom vlasti. Dne 30. srpnja 1527. je došao u pratnji od 600 osoba na mađarsku granicu, a dne, 31. srpnja 1527. su došla mađarska gospoda privrženici Ferdinanda na čelu sa palatinom Stjepanom Batory da mu se poklone.

Krsto Frankopan piše pismo biskupu Jožefiću pa kaže: »Već je osmi dan da sam iz Velike se ovdje u Ivanićih utaborio sa svojim ljudima«. Tuži se kad kaže: »Samo je došlo 50 ljudi od gospodina Hampova i Pavao Kerečin s njima. To su svi koje sam mogao skupiti u jednom mjesecu. Dok nema opasnosti nitko se ne odaziva«. Ovo je pismo pisano baš onaj dan kad su se mađari klanjali Ferdinandu.

Krsto Frankopan proživljava velike muke. I on vidi da sve vodi u tuđinske vode. Da zaustavi taj tok rastočenja Hrvatske on saziva iz grada *Velika* hrvatski sabor u Križevcima. Ali nitko se nije odazvao. Sva gospoda su se uzvrpoljila. Neznaju na koju će stranu, jer bi htjela uživati slobodu koja se dobiva na »tanjuru«.

Krsto Frankopan ponovo piše pismo svim kraljevskim velikanima dne 4. rujna 1527. g. u Križevcima.

U pozivu napominje: »Tko dođe na urečeni sabor, pokazat će da je pokoran kraljevskomu veličanstvu i da zadovoljava zadatoj vjeri.... iz **našeg grada Velike** u utorak tik pred blagdan Ivana Krstitelja.

Godine Gospodnje 1527. Krištofor Frankopan, knez senjski, krčki, i modruški, kraljevski vrhovni kapetan, ban kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, župan šopronski. itd.« (Vj. Klaić, Zgb. 1972. sv. V str. 99.).

Krsto Frankopan je sve uložio od sebe samo da ostane ban Hrvatske. Čak je rasprodao i nakit svoje žene samo da bi sakupio što više novaca da može plaćati svoje konjanike koji bi čuvali hrvatsku kraljevinu. Taj nakit šalje iz Velike dne. 1. 9. 1527. u Mletke svom prijatelju Dandolu da ih proda i da mu pošalje novac za prodani nakit.

Krsto Frankopan ne koleba u ljubavi prema hrvatskoj domovini. On kao hrvatski ban polazi iz Velike sa svojom vojskom u pomoć Ivanu Zapolji protiv Ferdinanda i njegove vojske. Već se kod Drave sukobio sa vojskom Jurja Batory, pristašom Ferdinanda. Dne 25. rujna je u Varaždinu i zauzme grad na juriš. Taj grad je kraljica Marija udova Ludovika II. darovala palatinu Batory. Dne. 27. rujna 1527. je Krsto pripremao vojsku za nastavak bitke, ali ga iznenada pogodi topovska krhotina u trbuh. Kada su ga upitali vojnici kako mu je, a on odgovori: »Kako se Bogu svidjelo«. Čim je kraljica Marija čula da je Krsto Frankopan poginuo onda je pisala bratu ovako: »Svakako molim Boga, ako to nije istina, da se dogodi«.

Krsto Frankopan, ban hrvatski je pokopan u Modrušu u obiteljskoj grobnici.

Nakon njegove smrti hrvatska gospoda su izabrala u hrvatskom saboru u Križevcima za kralja, Ferdinanda koji će sada nesmetano kraljevati Hrvatskom. Hrvati će jadikovati, vapiti. Uzvikivati: »Mi smo se svojevoljno priklonili... a ne silom«, nažalost to je istina, ali to gore za Hrvate.

S pravnog gledišta su gubili bitku kad su se bunili protiv raznih nepravdi, jer nisu smjeli reći da su okupirani i ako su u

stvari okupirani. Hrvate su predstavljali gospoda u kojima je bilo izmiješane krvi tuđinske. Oni nisu bili narod nego samo članovi, dio hrvatskog naroda. Njih narod nije ovlastio da govore u njihovo ime nego su se sami nametnuli. Evo, i ovdje su pleterničani kao podanici, kmetovi jedne gospoštije, županije, oppiduma Pleternica imali priliku da vide u svojoj sredini hrvatskog bana. Imali su prilike da ga brane i prate u njegovim nastojanjima za hrvatska prava. U njemu su gledali ujedinjenu Hrvatsku. Istini za volju treba reći da je to banovanje bilo za vrlo kratko vrijeme, ali su imali prilike da vide kako gospoda vode politiku u ime naroda i kuda ga vode.

Vrlo je značajno da je Velika bila sjedište hrvatskog bana u presudnim vremenima i da je cijela požeška kotlina bila tada stup, kamen temeljac jedinstvene Hrvatske. Time se može ponositi požeška kotlina bez obzira što je Krsto Frankopan bio feudalac. U to vrijeme je bilo takovo društveno uređenje. Važno je da se taj hrvatski feudalac osjećao hrvatom i da je osjećao da Hrvatska treba biti ujedinjena i da se poduzmu sve mjere da se spriječi razdor u hrvatskim redovima.

Turci u požeškoj kotlini

Turci ne miruju. Iz godine u godinu se zaletavaju preko Save u Slavoniju i dne, 15. 1. 1536. zauzmu Požegu. Nastala je velika žalost u narodu. Veliki dio Hrvatske je pod turskom upravom. Niže plemstvo je govorilo poput naroda da mu je svejedno tko mu je gospodar. I tako mora biti sluga u svojoj domovini. Na svakom koraku je nesloga, izdaja, nemar i laktaštvo među vladajućom gospodom koja gledaju svoje osobne probitke od danas do sutra. Ono, malo vjerne hrvatske gospode koja se bore za Hrvatsku su samo rijetke zvijezde u tamnoj noći na svodu nebeskom.

Vrijeme teče. Kralj Ferdinand umire 25. 7. 1564. Na kraljevsko prijestolje dolazi po volji Ferdinanda njegov sin Maksimilijan, dne 8. 9. 1564. koji udara temelje raztočenja Hrvatske. To će postići osnivanjem vojne krajine u kojoj će biti vojne straže. On predlaže da se podignu vojne utvrde uzduž granice. Određuju da u tim pograničnim pojasevima mora svaki čovjek od 16 do 60 godina starosti biti na raspolaganju vojnoj komandi. Vojna komanda u graničnom pojasu mora biti pod direktnom upravom Beča. U ratno vrijeme će uzdržavati graničare svaki graničar sam sebe od svoga rada. Tako je Maksimilijan zamislio vojnu krajinu uz mali trošak. Bolje rečeno zamišljena je da bude na

grbači malog čovjeka koji je dužan dati i život i novac »za kralja i domovinu«.

Ta vojna krajina je novi kamen smutnje u hrvatskim redovima, jer će vojni časnici većinom biti tuđinci ili domaći ljudi koji će raditi po komandi sve za novac naredbodavca.

Turci u Pleternici

Kad su Turci zauzeli Požegu onda su zauzeli i Pleternicu 1536, jer se u stara vremena išlo u Požegu kroz Pleternicu iz Bosne i posavine. Već 1538. g. je osnovana administrativna jedinica vojnog karaktera u Požegi koja se zove sandžak. Na čelu sandžaka je bio sandžak-beg koga je imenovao Sultan. Njegov zamjenik je bio *kiaja.* Svaka administrativna jedinica je imala i *kadiju.* Kadija je bio sudac koji je sudio i vršio vlast po šerijatskom pravu. Prema tome su pleterničani za prekršaje ili krivična djela bili suđeni u Požegi po muslimanskom zakonu zasnovanom po kuranu.

Osim kadije bili su još i redarstveni organi po selima. Ti organi su se zvali Muselini ili subaše. Takovih organa je bilo i u Pleternici. Kada su Turci dolazili u Požegu iz Bosne preko Broda onda su išli putem na Podcrkavlje-Grabarje preko gore Dilj kroz duboki dol preko Londže i sadašnje željezničke stanice preko Orljave kraj župne crkve sv. Nikole u Pleternici »velikim« putem preko pleterničkih vinograda i crkvenih vrhuvaca u Požegu.

Ako su išli preko Lovčića onda su išli preko Bučja na Bzenicu ili preko Pož. Koprivnice i Bzenice u Požegu. No, taj put nije bio saobraćajnica nego obični šumski put. Ako su išli preko Nove Kapele onda su opet išli preko Pleternice u Požegu.

Život s Turcima je bio vrlo težak. Mnogi kršćani u Pož. kotlini su prešli na islam. Mnoge crkve su bile porušene a u većim mjestima kao u Požegi, Brodu, Đakovu pretvorili Turci u džamiju. U manjim mjestima ako su kršćani prešli na islam a imali su svoju crkvu onda su je pretvorili u džamiju kao npr. u Djedinoj Rijeci. Pravoslavci su dolazili u Slavoniju i trebali su crkve.

Zbog toga vlasi, pravoslavci, martolozi su npr. prisvojili neke crkve katoličke kao npr. sv. Ane u Dobroj kući kod Daruvara (»stoji sačuvana do danas«). Kalvini su čak pomoću Turaka otimali katoličke crkve za njihovo bogoslužje (Marijanci i dr.). (J. Butorac: Katolička crkva u Slavoniji za vladanje Turaka, Zgb, 1970. str. 181.).

Dakle poteškoće nisu bile samo od Turaka nego i od kršćana drugih vjeroispovjesti. Svi ti događaji su pleterničane smućivali. Napose kad je bio jedan proglas o slobodi seljaka u Slav. Brodu. Taj proglas su izdali Turci.

Osim toga su veliku smutnju ubacivali među katolike razni agenti političkih i religioznih strujanja tog vremena. Oni su koristili sve što bi im pomoglo u širenju međusobne mržnje između katolika, muslimana i pravoslavaca.

Žalili su ih tobože zbog davanja:

1. desetine biskupu nimokatoličke vjere
2. zbog traženja i prisiljavanja desetine bizantskom patrijarhu pravoslavne vjere, pomoću turske vlasti.
3. zbog raznovrsnih podavanja muslimanima

Sve je to pravilo strahovitu smutnju i mržnju među siromašnim pukom. Zato nije ni čudo da su se međusobno susretali sa nepovjerenjem. Mnogi su kršćani u pož. kotlini otpali od katoličke vjere i prešli na islam.

Unatoč svega toga ipak su se pleterničani kao župljani sadanje župe dobro držali. Unatoč svih poteškoća oni su:

1. sačuvali staru crkvu sv. Nikole i poslije Turaka je obnovili. (Župska spomenica, Pleternica)
2. Sulkovci i Koprivnica su spadali pod župu Bučje ili pod Zagrađe ili pod Drenovac i ostali vjerni vjeri svojih otaca (J. Butorac, isto str. 37).
(Ta župa je svoje sjedište mijenjala)
3. Komorica je svakako podpadala pod župu Ratkovica koja se zvala Ratkov Potok. Ratkovica je imala župnu crkvu sagrađenu prije 14. stoljeća koja je bila posvećena sv. Mihovilu Arkanđelu. Ta crkva je preživjela sve ratove od svog podizanja ali je nažalost stradala. Nedaleko od crkve sv. Mihovila ark. prema sadanjem rtk. groblju nalazilo se staro groblje ove župe. Za vrijeme Turaka dušobrižničku službu su vršili u Slavoniji svjetovni svećenici i redovnici. Koliko je bilo svjetovnih svećenika nije nam poznato. Franjevaca je bilo više, jer su imali svoj samostan u Požegi, Velikoj, Cerniku, Voćinu i u Našicama. Za Pleternicu znamo da su upravljali pleterničkom crkvom prije dolaska Turaka franjevci koji su obnovili crkvu sv. Nikole 1520, a župnu 1722. i poslije izgona Turaka iz Slavonije do dolaska svjetovnih svećenika 1754.

4. Frkljevci su imali svoju župu do dolaska Turaka. Njihovim dolaskom je župa kao samostalna jedinica ukinuta i Frkljevci su sa Kadanovcima pripojeni župi Vrčin Dol.

Dakle, za vrijeme turaka su župljani teritorija sadanje plet. župe uporno stajali na braniku vjere i nacionalnosti. Drugih vjerâ nije bilo, ukoliko je bilo te vjere su donijeli doseljenici na područje župe Pleternica. Nijedna druga vjera osim kt. vjere nije se uspjela usidriti a pogotovo se razgraniti na području župe. Kalvini su poslije prvog svjetskog rata kupili privatnu kuću u Pleternici i preuredili je za svoju bogomolju.

Adventisti su poslije drugog svjetskog rata sazidali svoju bogomolju u Komorici. No, 1970. g. je zatvorena, jer nema dovoljan broj vjernika za sastajanje na molitvu.

Stari pleterničani su podmirivali sve svoje obveze prema državnim i crkvenim organima i tradicionalno zadržati svoj Ja. Nikoga nisu suviše podcjenjivali nikome nisu davali visoke ocjene već zbivanja prepustili toku vremena. Vrijeme će pokazati tko je i što je i zašto je tko ono što »jest«.

Nije na odmet da se naglasi da su i danas pleterničani takkovog mišljenja i ponašanja na život i svijet.

Život sa turcima

Prije dolaska turaka pleterničani su imali kršćansku gospodu koja su ih obvezivala na razna daća. Ta kršćanska gospoda su se razbježala na sve strane pred turcima.

Pleternički velikaši su pobjegli u Nedilišće u Međimurju i tamo su izumrli, tu su završili svoj povijesni tijek života. To dokazuje nadgrobni naslov ispisan u župskoj crkvi u Nedilišću, na grobu pleterničkog plemića vuka Dragača i njegove obitelji: »Sepultura egregii Wolfgangi Dragach de Pleternicze necnon coniugis ac liberorum, obiit 21 die mensis aprilis anno Domini 1758. (Dr. Josip Butorac prepisao na licu mjesta 26. 7. 1973.). Sada pleterničani imaju za gospodara tursku gospodu koja ih obvezuje:

1. Kršćanin mora biti vojnik na straži da čuva sandžak ili nahilju. U Požegi je bilo 1.000 vojnika. Znači bilo je sjedište pukovnije. Ta pukovnija se sastojala od 2/3 kršćana i 1/3 turaka. Kršćani su bili stalno pod prismotrom turaka.

2. Kršćanin je bio dužan plaćati desetinu gospodaru tj. ušur od poljoprivrednih proizvoda.

3. Kršćanin je morao plaćati harač tj. porez u novcu za Sultana u Carigradu.

4. Kršćanin je morao davati danak u djeci svake pete godine i to: a) mušku djecu od 10—16. godine strosti za vojnu školu. b) žensku djecu za harem.

Povjesničari kažu da su ponajviše kupili djecu rimokatoličke obitelji. Time su se turci osvećivali kršćanima zbog pape koji stalno organizira borbu protiv turaka.

Hajduci

Oni kršćani koji nisu mogli podnositi ni turska ni kršćanska haračenja a bili slobodoljubivo-herojskog duha otišli su u šumu. U očima vlastodžaca turskih i kršćanskih su prozvani dezerteri i hajduci. Takovi ljudi su si nabavili oružje, pa bi iz šume pravili prepade na okupatore. Povezali bi se s ljudima na selu koji bi im javljali vojno-društveno stanje u mjestu i donosili bi im hranu u šumu. Takove ljude koji bi pomagali i obavještavali hajduke zvali su ih »Jataci«. Svi odvažni ljudi ponosa i ljudskog dostojanstva u težnji za nacionalnom i socijalnom slobodom sa simpatijama su pratili borbu hajduka. Taj duh osamostaljenja, slobode nadahnjivao je mržnju protiv okupatora. Nadahnjivao je mržnju protiv pljačke, haračenja, ponjemčivanja, mađarizirania i svakog prikrivenog oblika izrabljivanja čovjeka po čovjeku. Ako uzmemo u obzir da su u hrvatskoj vodili nažalost politiku stranci a da su hrvati morali šutjeti onda nije čudo da su:

1. Turci poturčivali Hrvate i kršćane i privodili ih na islam milom i silom.

2. Da su nijemci poput turaka dovodili vlase u Hrvatsku da im budu graničari. Turci su ih dovodili da čuvaju granicu protiv kršćana Hrvata a nijemci su ih dovodili da čuvaju granicu protiv turaka a u turskoj vojsci su mladi vojnici janjičari, dakle djeca hrvata i srba. Tuđin je tako uredio da brat brata ubija, sin oca a otac sina.

3. Da bi metež bio veći između Hrvata i Srba tuđinac savjetuje Hrvatima neka Vlase koji su pravoslavne vjere privedu na katoličku vjeru, jer su stajali na stanovištu: cujus regio illius religio tj. koje je vjere gospodar (kralj) te vjere treba da budu i podanici. Car ili kralj u Beču je rimokatolik pa prema tome treba da budu svi podanici (rimo)katolici. Beč neće tu odredbu izdati kao »apostolski car« nego će se istrčati Hrvati po nago-

voru. Tako da ako treba baciti krivnju za netrpeljivost onda ti netrpeljivi u očima svijeta neka budu Hrvati.

Sve je to pogodovalo mučnu situaciju u Hrvatskoj. Slaveni su u škripcu tj. i Hrvati i Srbi. Zbog toga su rekli:

»Ratovati moramo. U rat nas tjeraju tuđinci. Ako moramo ginuti onda ćemo ginuti braneći svoju vjeru, svoj dom, svoju zemlju, svoju naciju i sebe«.

Pogotovo su se razmnožili hajduci u Slavoniji kada je Beč izdao nalog, za vrijeme velikog župana Ljudevita Patačić, da se hajducima koji se ne vrate svojim kućama izvrše ove kazne:

1. kad ih se uhvati onda ih treba užarenim kliještima štipati.
2. privezati ih na kolo i vrtjeti a poslije toga im odsjeći glavu.
3. ako bi tko psovao svetinje, mučio djecu, ženu kod kuće treba mu isčupati jezik i osjeći glavu za primjer drugima itd.

Dakle sve je išlo u prilog da se stvara neraspoloženje. Sve je išlo u prilog za revoluciju: okupacija u političkom pogledu, nasilje u materijalnom i moralnom pogledu, netaktičnost u pogledu vjere, vjerske pripadnosti i vjerske slobode. Sve je to bilo proračunato. Neka se Slaveni zamrze i ratuju međusobno. Prije će izginuti i lakše će se vladati. Hrvatska će jednoga dana postati dio mađarske i dio Njemačke.

Sve su to zapažali vrli i rodoljubivi hajduci.

Najistaknutiji hajduci su bili na čelu svoje čete i zvali su se (H)arambaše ili Arambaše. Povijest nam ističe najistaknutije harambaše:

1. Vida Kovačević koji se borio sa terena pleterničkih i koprivničkih šuma protiv turaka u Požegi, pa je svojim hajducima zapalio Vrhovce nad Požegom.
2. Franju Ilić koji je sa svojim hajducima od 2.000 ljudi zapalio Požegu i rastjerao turke .
3. Luka Senčević koji je uspio sa svojim ljudima da ubije požeškog pašu i zarobiti turke u gradu.

Ovi hajduci nebi mogli provoditi hajdučiju a da nisu bili podržavani od domaćih ljudi. Te ljude je trebalo prehranjivati, sakrivati i ranjenike liječiti.

Selo Koprivnica ima mnogo prezimena Arambašić. To znači da su njihovi pređi bili arambaše ili su simpatizirali sa hajducima i imali vezu sa njihovim harambašama.

Bez obzira na to da li su svi rođeni u Koprivnici ili doselili. Bitno je da su njihovi preci bili ljudi koji su pomagali ostvarenje nacionalne i kršćanske slobode, pa se zbog toga mogu ponositi da imaju takovo prezime.

Istini za volju treba spomenuti da je bilo i takovih hajduka koji su bili lošeg glasa, koji su koristili gužvu da mogu krasti, razbijati, ubijati i slično.

O takovima ovdje ne govorimo niti mislimo govoriti. To nisu bili hajduci u plemenitom smislu nego izrodi ljudskog društva. Takovih su se hajduka morali svi pošteni ljudi čuvati i imati u pripravnosti puške za obranu. Zbog toga su u stara vremena i župnici posjedovali po nekoliko pušaka za obranu od hajduka a crkveni poglavari su uvijek vodili računa da li imaju dobre ključaonice na crkvenim i župskim vratima. Oni hajduci koji su bili rodoljubi ti su uživati u narodu veliki ugled. Narod ih je opjevao. Tako su i pleterničani opjevali svoje hajduke u jednoj pjesmi koja glasi ovako:

Puče puška ispod ruke
ode Mija u hajduke.
U hajdučke guste šume
gdji junačko srce gine.
Zvona zvone, glas se čuje
majka Milku sahranjuje.
Viče Mija aja hoja
Milka više nije moja.

Ta se pjesma u stara vremena pjevala u kolu nedjeljom i blagdanima u Pleternici.

Prema tome pleterničani nisu gledali u hajducima negativne strane nego pozitivne. Ta pozitivna strana je bila što su htjeli slobodu narodima od bilo kojeg okupatora bez obzira pod kakvom se firmom pokazivao. Njihova je bila parola:

»Moja puška na mom ramenu,
moj novac u mom džepu«.
»Svoje nedamo - tuđe ne diramo«.

Crkvene prilike u Hrvatskoj od 1102.

Da se Hrvatskom može vladati nju treba podijeliti. Da se to postigne treba nešto takova učiniti a da Hrvati ne osjete namjeru zbog čega treba Hrvatsku razjediniti. U ovoj ulozi se po-

kazao kralj Ladislav i njegovi savjetnici veliki majstor političkih razmjera. On dobro zna da nije dovoljno samo vojnički držati jedan narod kao državu kako god se ona zvala i kakvo god ona imala uređenje nego da joj treba u državni mehanizam staviti i vjerski elemenat. On je bio svjestan da bez tog elementa ne može državni mehanizam normalno funkcionirati na sveopće zadovoljstvo građana. Kralj Ladislav zbog toga iskorištava političko-religiozne momente. On želi staviti vjernicima, Hrvatima do znanja da ako Bog nešto hoće onda to treba usvojiti i božjoj se volji pokoriti. No, to će se najlakše postići ako se te uloge prihvate biskupi. Zbog toga on lomi splitsku nadbiskupiju i splitskog metropolitu i stvara novu biskupiju 1094. g. sa sjedištem u Zagrebu.

Ta biskupija neće više spadati pod jurisdikciju splitskog metropolita nego pod kaločkog nadbiskupa. Tako će cijela sjeverna Hrvatska spadati pod jurisdikciju mađarskog nadbiskupa u Kaloči, jer je istočni dio Slavonije spadao pod biskupiju u Pečuhu a pečuhska biskupija pod kaločku nadbiskupiju. Tom zgodom se isticalo da crkva nema dužnost da brani i čuva jedinstvo nacije nego da spašava duše. Za spas duše nije važno gdje sjedi metropolita. Da li u Hrvatskoj za Hrvatsku ili za Hrvatsku u Mađarskoj.

Nitko više od crkvenih dostojanstvenika ne brani zaključke splitskog sabora u kojem se kaže da prvenstvo u Hrvatskoj pripada onome biskupu gdje se nalaze kosti sv. Dujma jer je poslan od sv. Petra. Nitko ne brani zaključak da se nesmiju pomjerati granice nekadanjih biskupija itd.

Pravo jačega je došlo do izražaja. Nastala je nova situacija. Sveta stolica je vidjela da to nije dobro za Hrvate i zbog toga nije izdala nikakove službene isprave.

Herceg ili ban hrvatski Koloman ide diplomatskom linijom. On tobože nagovara splitskog nadbiskupa da se sjedine splitska i zagrebačka biskupija, pa da bude Zagreb proglašen nadbiskupijom. No, to su bile samo riječi. Da je to htio mogao je potezom pera učiniti ali do toga nije došlo, jer takav potez nebi bio u interesu mađarizacije.

Njega je vodila misao: Split je stara biskupija, odnosno nadbiskupija sa jakom tradicijom i on neće prihvatiti stranca za nadbiskupa u Zagrebu. U pitanju je baš da bude stranac poglavar crkveni u Hrvatskoj što je od velike važnosti za jednu tvorevinu koja još nije uhodana. Našla su se zajedno dva strana tijela koja se na umjetni način ugrađuju, sljubljuju. Nauka kaže, iskustvo nam govori da dva strana tijela uvijek pokazuju pukotinu i kazuju javno svima da su strana tijela koja se nemogu

sljubiti. Sila ne pita. Ona se drži pravila: sic volo-sic jubeo, Tako hoću tako ima biti! To hoću, to zapovjedam. Zagrebačka je biskupija dakle postala de facto. Svi su je šutke prihvatili. Ona će dakle crkvene direktive dobivati iz Mađarske u mnogim stvarima. Pogotovo što se tiče regionalnih pravnih propisa i direktiva. Izdavanje kalendara i predlaganje štovanja svetaca preko kojih su unosili duh i stvarali tuđinski mentalitet u hrvatskom narodu.

Novi biskup u novoj biskupiji ima pune ruke posla. Po crkvenim propisima najpreča mu je dužnost da se brine za duhovni napredak svoje biskupije. Da može što lakše duhovno podići svoju biskupiju tadanji biskup Stjepan II 1227-1247 osniva duhovnu zajednicu. Ta zajednica će biskupa pomagati u administraciji, referiranju u upravno-pastoralnim slučajevima biskupije i brinuti se za naobrazbu mladeži-napose za svećenička zvanja. Tu duhovnu zajednicu su nazvali kaptol. Tako je zagrebački biskup imao kaptol u Zagrebu i u Čazmi (1232-1552). Na teritoriju požeške kotline je bio kaptol biskupa iz Pečuha (1232-1536). u Kaptolu.

Dakle Pleternica je pripadala mađarskoj biskupiji i mađarski biskup je bio glavni pastir kršćanskih duša kao što je prije bio za vrijeme hrvatskih narodnih vladara biskup iz Siska. Zato su pleterničani od sada imali svoje obveze prema crkvi po direktivi biskupa iz Pečuha i kaptola, iz Kaptola kraj Slav. Požege.

Kaptoli su uživali veliki ugled u feudalno doba. Bili su zaduženi osim strogo crkvenih poslova da obavljaju i razne pravne Oni su sastavljali javne isprave, ovjeravali potpise, prijepise itd. poslove, koje su kasnije obavljali javni bilježnici, (notarius). Oni su dakle bili uključeni i u državni mehanizam. Zbog toga su imali i svoja imanja i desetinu od naroda od svih prihoda za uzdržavanje.

Ovdje ćemo spomenuti da su i župnici ugledajući se u »veliku« gospodu tražili da i njih narod uzdržava, jer su i oni u službi narodu, ne samo zgodimice nego svaki dan, pa su zbog toga uveli doprinos za uzdržavanje župnika.

Taj doprinos narod zove u Pleternici lukno.

Bilo je veliko lukno i malo lukno.
U veliko lukno se ubrajalo:
1 mjerov žita, Ječam-kukuruz
1 kola drva

U malo lukno se ubrajalo:
1. pilići (dva pileta)
2. povjesma od lana

3. dva kolca za vinograd
4. mjerica vina
5. jaja

PATARENI

Zbog političkih makinacija, slabe naobrazbe i slabijeg poznavanja svetog Pisma i nepoznavanja crkvenog ustrojstva pojavilo se u Bosni krivovjerje. Da li je u Bosnu došlo iz Bugarske ili iz Francuske preko Italije mi ovdje nećemo raspravljati nego ćemo reći da je u Slavoniju došlo iz Bosne. Tu vjeru su donijeli bosanci bježeći pred Turcima. Povjesničari ih zovu: Bogumili, katari, patareni po onome što im se propisivalo bili su u stvari Maniheji u novom izdanju samo prilagođeni prilikama mjesta i vremena. Vjeruju u Boga koji je stvorio nevidljivi svijet tj. duhovni svijet. Materijalni svijet je stvorio đavao. Za njih je Isus anđeo koji pokazuje duši put u nebo. Ne vjerujući u uskrsnuće tijela, jer je tijelo od đavla. Ne priznaju sakramente a slike zabacuju.

Međusobno se dijele na savršene i nesavršene tj. obične vjernike. Međutim, oni sami sebe u Bosni nazivaju krstjani a kao zajednica crkva bosanska. Krstjani nisu bili jedna neorganizirana masa ljudi. Naprotiv oni su bili u Bosni organizirani. Imali su svoje ustrojstvo, upravu, hijerarhiju. Ako se svjetovno izrazimo onda kažemo imali su svoj mehanizam. Na čelu crkvene hijerarhije je bio crkveni poglavar koji se zvao *djed*.

Taj djed ili did, (jer su u ono vrijeme govorili ikavicom) bio je okružen svojim učiteljstvom. Od tih učitelja najodličniji su se zvali Gost i Starac. Ovdje želim odmah istaknuti da bosanski krstjani nisu bili baš takovi krivovjerci kako im se pripisuje. To zaključujemo po tome što pisani dokumenti koje su oni izdavali kao službene isprave (povelje, misali) ne sadrže ništa što bi dokazivalo da su krivovjerci dualističkog religioznog vjerovanja. Službene isprave počinju riječima kao i isprave drugih kršćanskih diplomata, državnika. U smislu Gosta Radina u Ivanovom evanđelju neiskrivljuju prijevod »svakog čovjeka u krstjanina nego ostaje »svakog čovjeka«. Na njihovim stećcima je znak križa i riječi presvetog Trojstva: »Va Ime Oca i Sina i Svetoga Duha«. Istina mnogi navode protiv bosanskih krstjana da su za vrijeme Kulina Bana 1203. g. obećali papinim vizitatorima da će se držati svega što od njih zahtjeva rimska crkva. Međutim, niti ti vizitatori nemaju nekih čvrstih dokaza po kojima bi se moglo zaključiti da su bili dualisti. Iz raznih dokumenata znamo samo to da kada bi umro Djed kao vrhovni poglavar da bi ga naslijedio Gost ili Starac dok se ne izabere novi poglavar Djed.

Patareni su morali bježati pred Turcima ukoliko su htjeli zadržati svoje obilježje ili se poturčiti. Oni koji su pobjegli pred turcima preko Save u sjevernu Hrvatsku širili su svoje krivovjerje i u ovim krajevima. Bili su dosta rašireni. Vrlo je vjerojatno da je za ovaj kraj u požeškoj kotlini bio vrhovni poglavar patarena u Didinoj Riki. Ukoliko prihvatimo tu pretpostavku za Djedinu Rijeku onda je istina da je njegov zamjenik ili jedan od pomoćnika stanovao u pleterničkim vinogradima, jer se jedan veliki dio vinograda zove »Starac«.

Mato Gačić, pleterničanin rođen 1904. pripovjedao je da mu je pripovjedao stari pleterničanin Stjepan Kurtović rođen 1865. da su stari pleterničani govorili da crkvu u Pleternici nisu gradili Turci, jer je crkva starija od Turaka. To jest da je građena prije njihova dolaska u Pleternicu. Nadalje tvrdi da su oko naše crkve stanovali patareni koji su imali puno žena a živjeli su kao braća.

Povjesničari kažu da su savršeni patareni ili bosanski krstjani izbjegavali tjelesne naslade. Vjerojatno je da je većina bila starijih osoba koje su htjele da se barem pod stare dane posvete Bogu. Tako su se oni usavršavali i to su zvali duhovni krst. Malo čudno. Kako se mogao pojaviti ovakav sloj ljudi?! No, ako uzmemo da je to vrijeme kada su na jednoj strani bogataši a na drugoj strani sirotinja i to u velikoj većini onda je trebalo tu sirotinju pridobiti. Slični su simpatizirali slične. Zato su u to vrijeme i nastali prosjački redovi koji će parirati u pridobivanju ljudi za vjeru u duhu evanđelja. Zbog strahovitih situacija u to vrijeme crkva je imala vezane ruke. Bogataši imaju oružje i vlast u svojim rukama. Crkva ne može upotrijebiti silu jer je nema nego mora ići putem ljubavi i uvjeravanja. No, Bosanci su u diplomaciji crkve gledali štićenje feudalaca, velike gospode koja zbog ženidbenih veza gramazi za njihovim teritorijima i oduzimanjem slobode i nezavisnosti. U nastojanju da se očuvaju od vanjskih utjecaja htjeli su biti politički i crkveno samostalni. Ako uzmemo u obzir da su pred Turcima bježali i bosanski biskupi preko Save i nastanili se u Đakovu s jedne strane ili mijenjali svoja boravišta čas ovdje čas ondje onda nije čudo da su vjernici ostali prepušteni, zbog nužde, sami sebi. No, kada je čovjek u stvarima vjere prepušten svom osobnom načinu vjerovanja onda se pojavi onoliko vjera koliko i ljudi.

Ili se netko uspije nametnuti, pa ga stanovita skupina pri-

hvaća za poglavara. Zbog slabih veza sa nepogrešivim učiteljstvom crkve mogli su lako bosanci upasti u neke devijacije u stvarima vjere, te tako postati krivovjerci. To krivovjerje su prihvatili i neki bosanski plemići te da bi tako oko sebe okupili narod koji im je potreban za ekonomske i vojničke poslove. To vidimo iz djelovanja pojedinih plemića koji su vrlo elastični u vjerskim stvarima. Na njihovim su listinama kršćanska obilježja, mole se za mrtve i pokoj njihovih duša. Njima se pripisuje da su zabacivali ženidbu, međutim činjenice govore drugačije.

Npr. Bribirski plemići sklapaju ženidbu sa kćerima patarenske gospode u Bosni. Bribirska kneginja se udaje za Stjepana Kotoromanića. Hrvatski knez Mladen ženi Jelenu, sestru kralja i cara Dušana. Dakle, po svemu se vidi da se nije patarenstvo smatralo kao nešto što ima trajnu vrijednost. Naprotiv, ono je bilo u očima velmoža slavenske krvi kao nešto privremeno i korisno što nije opasno ni za vjeru ni za nacionalnost.

Činjenica je da su oni bili neka prolazna faza, jer su potpunoma iščezli sa lica naše domovine kao posebna crkva. Da su bili zaista zlobni krivovjerci u borbi protiv kršćanstva sa naučnim aparatom svojih teoretičara oni sigurno ne bi potpunoma iščezli.

USTROJSTVO ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE

Zagrebačka nadbiskupija je iz političkih motiva utemeljena po mađarskom kralju Ladislavu 1093/4 sa sjedištem u Zagrebu. Vrhovni poglavar crkve Kristove je papa kao zakoniti nasljednik sv. Petra.

Crkva Kristova na cijelom svijetu se dijeli na biskupije kojoj je na čelu biskup. Na čelu svih biskupa svijeta jedan između njih koji ima prvenstvo kao što je imao među apostolima sv. Petar. Taj biskup koji ima prvenstvo među biskupima zove se papa. On svoje sjedište ima u Rimu, jer je u Rimu poginuo sv. Petar a sv. Petar je bio rimski biskup. Zbog toga je svaki biskup koji je izabran za papu ujedno i rimski biskup. Svi biskupi svijeta sačinjavaju sa papom nepogrešivo učiteljstvo crkve Kristove. Oni su zakoniti nasljednici apostola. Isus je rekao na posljednjoj večeri među apostolima Petru: »Šimune, Šimune... ja sam se molio za tebe da ne oslabi vjera tvoja i da u vjeri učvršćuješ braću svoju« (LK, 22, 32.)

Dakle, papa ima zadatak da u vjeri učvršćuje sve vjernike, pa i biskupe.

Svaka biskupija se dijeli na arhiđakonate. Na čelu arhiđakonata je arhiđakon. Obično je arhiđakon jedan od kaptola koji se zove kanonik. Granice arhiđakonata u zagrebačkoj biskupiji su prolazile granicama nekadanjih starih hrvatskih županija. Jurisdikcija arhođakona u srednjem vijeku u arhiđakonatu je bila velika. Oni su u ime biskupa vodili brigu za:

1. Pastoralnu brigu za duhovno dobro župe i svećenstva. Oni su provjeravali bogoslovsko znanje svećenika na terenu. Ispitivali župnike da li znaju napamet sakramentalne formule.
2. Ekonomsko upravljanje materijalnim dobrima župe.
3. Disciplinu (stegu) svećenstva i odrediti popravne mjere.
4. Premještati svećenike na teritoriju arhiđakonata.

Zbog toga su ih zvali u stara vremena »mali biskupi« Međutim, biskup Maksimilijan Vrhovec i nadbiskup Haulik su jurisdikciju arhiđakona sveli na malu mjeru. Oni su postali samo savjetodavna lica i referenti u crkvenim poslovima koje im njihov ordinarij povjeri.

Zagrebačka nadbiskupija ima 15 arhiđakonata. Svaki arhiđakonat se dijeli na dekanate. Na čelu dekanata je dekan koga imenuje biskup odnosno nadbiskup. Dekan ima dužnost da u ime nadbiskupa nadzire djelovanje svećenika dotičnog dekanata i koordinira, osklađuje pastoralni rad u župama. Zagrebačka nadbiskupija ima 42 dekanata.

Svaki dekanat sastoji se od vjerskih zajednica koje se zovu župe. Na čelu svake župe stoji župnik koga imenuje nadbiskup. Župnik je pomoćnik biskupa u vođenju duhovnog života vjernika na određenoj župi. On dijeli svete sakramente, svete tajne, služi svetu misu, propovjeda, vrši svete obrede (blagoslova i blagoslovina), poučava kršćanski nauk i sve što je vezano uz Kristovu nauku. Vodi župsku administraciju i razne akcije koje mu biskup povjeri.

Župnika pomaže u župi kapelan. Kapelan je obično mlađi svećenik koji se uvježbava u svećeničku službu. On stažira tj. stiče praksu u svojem zvanju za samostalni rad na župi.

Zagrebačka nadbiskupija ima 422 župe, na zemljišnoj površini 22.795,5 km², a 2,050.544 katoličkih vjernika. (opći šematizam katoličke crkve u Jugoslaviji, Zagreb, 1975).

U stara vremena požeška kotlina je obilovala sa mnogo župa. Po popisu 1334-1354. g. u požeškom arhiđakonatu bilo je 70 župa Požeška kotlina je imala i svoj kaptol koji je igrao veliku ulogu i uživao veliki ugled u svoje vrijeme. Taj kaptol je npr. vodio

i jednu vrlo delikatnu istragu i sve provjeravao u sporu Celjskih grofova i zagrebačkog kaptola kao tužitelja i Ivana Sekelj od Đurđevca bana Hrvatske kao tuženog zbog gramzljivosti 1447.

Župe oko Pleternice

Prije dolaska Turaka u Slavoniju pečuvski biskup ima jurisdikciju u Slavoniji. Njegova se jurisdikcija u hrvatskoj proteza la na teritoriju požeške i vukovarske županije.

No za vrijeme kralja Ladislava nastao je spor zbog desetine koju je kralj Ladislav dao ubirati opatiji sv. Martina. Ta opatija se nalazila na brdu u Panoniji u županiji Šimeće. Ta županija prelazi Dravu. Dakle na hrvatskoj je strani. Prema tome mislimo da se sjedište te opatije nalazilo za vrijeme Hrvatske Države, vladara narodne dinastije, i poslije personalne unije 1102. sa Mađarima na brdu Lovčić kraj Bučja.

Stare listine nam kažu da je Papa Grgur IX, 1233. odredio da desetina južno od Drave pripada zagrebačkom biskupu.

Izgleda da se kralj nije mnogo obazirao na crkvene poglavare. On je imao vlast nad požeškom, vukovarskom i srijemskom županijom dok tu vlast nisu preuzeli hrvatski banovi na teritoriju hrvatske i mađarski na teritoriju mađarske. Zbog toga je smatrao da i u tim stvarima može činiti pravne čine.

Religiozni život prije dolaska turaka je bio vrlo bujan u okolici Pleternice. To zaključujemo na temelju starih listina koje spominju ove župe:

1. **Gloynissa.** Još i danas postoji kuća u kojoj je stanovao župnik župe Gloynissa. U toj kući stanuje sadanji mlinar Vavroš.
2. **Gradpotok.** To je današnja Ratkovica. Po mišljenju povjesničara i arheologa Josipa Kunkere su župnici stanovali na kat. č. Stara Kapela.
3. **Orbua, Ordua Omnium Sanctorum.** Po mišljenju Josipa Kunkere to su današnji Ašikovci koji su se zvali Vrbova.
4. **S. Marcus.** To je vjerojatno Markovac sjeveroist. od Gradca ili Markovac u Frkljevci.
5. **S. Nicolaus.** Jugoistočno od Pleternice. To je sadanja Pleternica jer se stara prostirala u baščama ispod Pleterničkih vinograda.
6. **S. Catharina.** Procul Pleternica. Današnja Bresnica.
7. **S. Hellena.** Na ulasku u Resnik s desne strane ispod resničkih vinograda.

ŽUPA I ŽUPNA CRKVA

Pleternička župa nije od svoga početka imala sadanje granice. Bila je mnogo manja. Prostirala se samo na teritoriju koji se zove Pleternica.

Župska spomenica a i drugi dokumenti govore da su u stara vremena i neka sela bile župe a sada su filijale. Tako je na primjer **Bresnica** bila sjedište župe sv. Katarine, jer spomenica kaže: »Vestigia reperintur... memoria apud homines... eadem ecclesia debuit fuisse Parochialis« (Župska spomenica, Pleternica, 1877. str. 3.). Zatim navodi da je bila u neposrednoj blizini »non procul«. Mi doduše neznamo koje je godine osnovana ali znamo na temelju spomenice da je postojala. I danas ljudi govore o toj crkvi i nalaze otpatke građevnog materijala za vrijeme dubokog prearanja zemljišta. Osim toga znamo da se u katastru vodi jedna čestica uz potok Breju pod imenom »Popovača« i da stari pleterničani zovu istočnu stranu šume od pleterničkih vinograda prema Bresnici »Popova strana«.

Frkljevci su imali svoju župu posvećenu sv. Vidu. Ta župa se spominje 1335. u popisu kao i župa Pleternica. Oni su bili svoja župa do provale turaka. Po dolasku turaka postala je filijala župe Vrčin Dol. Nakon reformiranja vrćindolske župe, dne 1. 1. 1779. Frkljevci i Kadanovci su postali filijala pleterničke župe sv. Nikole.

Najzanimljivije je ovdje pitanje na kojem je mjestu postao jala župska crkva sv. Nikole u Pleternici prije dolaska Hrvata, to jest, dok se nije sazidala crkva sv. Nikole na sadanjem mjestu. Zatim, da li je temelj sadanje crkve sv. Nikole bio temelj one crkve koja je u čast sv. Nikoli sazidana za vrijeme zasjedanja crkvenog koncila u Splitu i da li su stari hrvati, pleterničani primali krštenje na ovom mjestu na kojem se sada nalazi obnovljena crkva sv. Nikole na starim temeljima od kamenja stare crkve?!

Po pripovijedanju ljudi i nazivu pojedinih parcela po domaćem, pleterničkom nazivanju ne bi se moglo zaključiti da je župa Pleternica imala od svog iskona crkvu na sadanjem mjestu gdje se nalazi crkva sv. Nikole.

Dne 3. 12. 1944. uslijed ratnih vihora u pola 8. sati u jutro je porušena crkva sv. Nikole u Pleternici. U ruševinama kamenja među ostalim kamenjem nađen je i kamen koji se čuva u župskoj zbirci za muzej ovog sadržaja: »Tres fratres hanc ecclesiam restaurarunt 1520. »Crkvu su dakle obnovili fratri prije dolaska turaka. Ako su je obnavljali onda je i postojala. Profe-

sor Adamček je pronašao u Zagrebačkom Arhivu pisani dokumenat u mađarskim izvorima da je crkva sv. Nikole u Pleternici stvarno obnovljena 1520. zalaganjem otaca franjevaca. Prema tome nema sumnje da je kamen pronađen u staroj pleterničkoj crkvi umetnut naknadno nego je to kamen izvornog značenja.

Ta ista crkva je preživjela turke u Pleternici 1536-1688., jer se govori u kanonskim vizitacijama i u župskoj spomenici koja je pisana poslije izgona turaka iz Slavonije da je crkva **»restaurata«.**

Sigurno je iz dokumenata da se župa spominje 1335. To znači da je postojala još i prije. Povjesno je dokazano da su brigu za župu i župsku crkvu u Pleternici vodili oci franjevci. Oni su bili dušobrižnici pleterničke župe do 1754.: »Provincia Bosna Argentina providisset...« Od svih franjevaca koji su vodili brigu za pleterničku župu najviše se ističe Luka Imbrišimović. Osim pleterničke župe on je vodio brigu za crkveno-duhovni život za župu sv. Mihovila Arkanđela u Ratkovici, pa župu u Drenovcu, Zagrađu i Bučju.

Luka Imbrišimović je bio veliki rodoljub, neustrašivi borac za kršćanstvo i hrvatska prava. On se borio unutar svojih poglavara bosanskih biskupa da se Slavonija podvrgne pastvi zagrebačkih biskupa. Bio je uvjeren da je Slavonija sastavni dio hrvatske i zato treba da bude pod upravom zagrebačkog biskupa.

Opis župske crkve

Crkva sv. Nikole nije bila zidana tako da je imala izgled završne faze koji je imala prije nego je porušena, dne 3. 12. 1944. Ona se gradila. Iz vremena u vrijeme, produživana i proširivana. Sve je ovisilo o situaciji u kojoj su pleterničani živjeli.

Nakon izgona turaka Pleternica je još uvijek pod teretom straha i siromaštva. Zbog toga su upravitelji i župnici imali velika zaduženja pred Bogom, pred narodom i savješću za crkvu sv. Nikole i za duhovni život vjernika.

Srednji dio crkve je građen kamenom i to je najstariji dio crkve. Pod u srednjem dijelu crkve je bio izrađen u mozaiku pod od sitnih kamenčića crvene i sive boje.

Svetište i pokrajne kapelice su građene opekom, a toranj donji dio kamenom a gornji dio opekom.

Župa je obnovljena 1720.

Život u župi je materijalno i religiozno siromašan. Turci su doduše istjerani ali su ostale turske natruhe i običaji u narodu.

Turci su napustili Pleternicu na jedna vrata a njemci i mađari ulaze na druga vrata. Gospoda se mijenjaju a težak i mučan život kmeta-seljaka bezzemljaša ostaje. Unatoč siromaštva seljak vjeruje u Boga, on voli crkvu. On želi da je obnovi u granicama svoje mogućnosti. I obnavljali su je pod vodstvom svojih župnika-dušobrižnika 1720. kako su znali i mogli. Tom zgodom su stavili dva pokrajna oltara: sv. Jurja i sv. Jakoba.

Međutim, kada je 1730. g. Pleternica dobila novoga gospodara u osobi Ivana Theodora Imbsena onda je on preuzeo i dužnost da vodi brigu za materijalno dobro crkve u Pleternici. »Anno millesimo septingentesimo trigesimo possedit, et primus dynasta fuit...« dao je uzidati na crkvi toranj u visini 25 m. Iznad crkvenih vrata je stavio svoj grb izrađen od pleterničkog kamena vapnenca sa svim ovim znakovima:

D. O. M.
Omnium Bonorum Largitori
sub
Patrocinio Divi Nicolai
restauratum
Primo horum Dominiorum
Dynasta
I. T. L. Bar. Imbsen
(čitaj: Ivan, Teodor slobodan baron Imbsen) Anno 1730.

Vizitator Juraj Dumbović, arhiđakon izjavljuje 31. 5. 1730. da je Pleternica u to vrijeme filijala župe Požega. Izjavljuje da je pleternička crkva sv. Nikole obnovljena i pokrivena 1669.

Za vrijeme barona Ivana T. Imbsena Pleternica je imala i dvije kapelice:

1. Sv. Roka (i Sebastijana) uz cestu u požeškoj ulici s desne strane pored nekadanje ciglane. Bila je drvena. Bila je obnovljena 1746. Ljudi su je zapustili, pa je crkvena vlast dopustila da se 1775. poruši.

2. Kapelicu sv. Ivana Nepomuka na trgu u Pleternici koju je podigao baron Ivan T. Imbsen »ex solidis materijalibus... sub cura ejusdem Dominii manet«. (Župska spomenica str. 5).

Ova kapelica je dobila moćnik sv. Ivana Nepomuka potvrđen od praškog biskupa, dne 28. II. 1762.

Kapelica je imala svoj toranj i na tornju zvono teško 64. kg. lijevano u tvornici Martina Falta 1763. g.

Međutim, kada je pleterničku gospoštiju kupila Brodska Imovna Općina ona nije vodila brigu oko njenog održavanja, jer su stajali na stanovištu da je patron dužan da je održava. Ta nebriga je dovela kapelicu do takvog stanja da su ljudi vezali konje u ljetu da budu u hladovini i pure nesle jaja i kokoši. Budući da se nije našao nitko tok bi je obnovio onda je duhovni stol u Zagrebu dao dozvolu da se poruši 1920. g. i srušena je 1923. g. a malo zvono prenešeno u župnu crkvu. I danas to zvono stoji na tornju spomencrkve sv. Nikole 1971. Novi pleternički vlastelin se pokazao ne samo dobar rodoljub austrijske politike nego da je i dobar vjernik. On nastavlja sa obnavljanjem župne crkve 1740. g. Tom zgodom on je dao sporazumno sa župnikom staviti nova tri oltara: sv. Ivana krst. sv. Margarete i Blaž. Dj. Marije.

Vrlo je interesantno da se ovom zgodom ne spominje ništa o oltaru sv. Jurja. Možda je izostao zbog toga što je nastajanjem župe u Buku župna crkva posvećena sv. Đurđu pa nije zgodno zbog susjedskih odnosa u neposrednoj blizini održavati slavlje sv. Jurja na isti dan. Ako se slavlje prenese na koji drugi dan onda to nije više ono pravo slavlje dotičnog sveca u očima ljudi.

Župna crkva u Pleternici je dobila 1746. g. 3 zvona koja su obradovala župljane. Napose pleterničane koji veoma mnogo drže do crkvenih zvona. Ona ih zovu na molitvu, razbijaju za vrijeme oluje oblake i čuvaju ljetinu od tuče.

Barun Ivan T. Imbsen želi da župna crkva dobije svoju završnu fazu — završni oblik. Zbog toga on na poticaj župnika Marka Pejzokića i kapelana Bonaventure Mandić 1760. župnu crkvu sv. Nikole produžuje i proširuje. U produženju su sazidali novo svetište a u proširenju dvije male kapelice ili pokrajne lađe. Sada je crkva dobila oblik križa. Ispod svetišta su sazidali kriptu u kojoj su pokapani svećenici i vjerojatno neke osobe iz Pleternice. To zaključujemo po tome, jer ima veći broj niša nego što je pokopano svećenika.

Nije ovdje na odmet da spomenemo da je crkva imala u svojim zidovima opeke iz rimskog doba i opeke kasnijeg oblika u većini. Opeke iz novijeg doba su imale na sebi ova slova:

1. Na nekima je bilo slovo utisnuto P.
2. Na nekima je bilo slovo utisnuto H.
3. Na nekima je bilo slovo utisnuto N.

Ta slova su vjerojatno označavala imena vlasnika ciglana. Osim toga treba spomenuti da su oko crkve u zidu od kamena

bili urezani križići koji nas upozoravaju da su oko crkve bili grobovi pokojnika. Pokojnici su se oko crkve ukapali do odredbe Josipa II. kada je odredio da se pokojnici pokapaju na posebna groblja zbog higijenskih razloga.

Svećenici u župi sv. Nikole do 1754.

Za vrijeme osnutka župe sv. Nikole u Pleternici nije nam poznato da li su bili svećenici svjetovni tj. dijecezanski ili kako narod kaže »Petrovci« ili su bili redovnici. Međutim u pisanom spomeniku spominje se 1355. g. župa »sv. Nikole« i župnik koji je imao ime Pavao. On je skupljao papinu desetinu. Bio je zadužen da dade u ime župe 6 groša. Poslije njega neznamo za imena i prezimena pojedinih svećenika sve do 1718. godine.

Sigurno je da su za vrijeme turaka i neko vrijeme poslije izgona turaka iz Slavonije vodili dušobrižničku službu u Pleternici Franjevci (1718—1754).

Ako se uzme u obzir kao dokaz nađeni kamen u zidu porušene stare župne crkve koji navodi da su »fratres« tj. redovnici obnovili crkvu sv. Nikole u Pleternici 1520. onda su dušobrižničku službu vodili u Pleternici redovnici i prije dolaska turaka. Koji i kako su se zvali neznamo.

Župska spomenica navodi ove upravitelje župe:

1.	P. Ivan Adžić	1718 — 1720
2.	Andrija Benačić	1720 — 1723
3.	Stjepan Babić	1723 — 1728
4.	Stjepan Skenderlić	1728 — 1730
5.	Pavao Pavić	1730 — 1732
6.	Simon Macić	1732 — 1735
7.	Bonaventura Illomocić	1735 — 1736
8.	Nikola Pleterničanin	1736 — 1741
9.	Ivan Pavlović	1741 — 1741 (devet mjeseci)
10.	Jakob Bošnjanin	1741 — 1742
11.	Simon Velički	1742 — do svibnja mjeseca
12.	Matija Tucić	1742 — 1746
13.	Stjepan Sopić ili Stopić	1746 — 1747
14.	Nikola iz Dubovca	1747 — 1749
15.	Ferdo Lidanić, požežanin	1749 — 1751
16.	Serafin iz Cernika	1751 — 1754

Pater Sefarin je posljednji redovnik koji je upravljao župom sv. Nikole u Pleternici. Od sada će ovom župom upravljati svjetovni svećenici (Petrovci — dijacezanski). Svjetovni svećenici će

biti pod direktnom upravom biskupa u privatnom i javnom životu. Dok je redovnik u privatnom redovničkom životu podložan poglavaru reda (provincijalu i njihovim pravilima) a samo kada se radi o općim crkvenim poslovima i o službi koju biskup naređuje za djelovanje izvan okvira redovničkih pravila onda i oni slušaju i izvršavaju direktive biskupa — Ordinarija.

Redovnici žive život u zajednici i zbog toga ne mogu ići kao samci po terenu. Svjetovni svećenci mogu, jer se za takovu službu i odgajaju. Biskupu je lakše poslati jednoga svećenika na ekonomski slabiju župu nego više svećenika. Zbog toga su redovnici po samostanima gdje svi zajedno stanuju i u župama koje su blizu samostana.

U iznimnim slučajevima biskup može dati njihovom redu dozvolu da i po jedan redovnik stanuje na župi i njom ravna dok se situacija ne popravi. U ovom momentu, nakon izgona turaka, situacija je popravila i sada se redovnici povlače u samostane da provode zajednički život u postu i molitvi. Da se iz dana u dan usavršavaju u svetačkom životu.

Biskup, poštivajući njihova pravila na koja su se obvezali preuzima od njih župe i daje ih na upravu svjetovnim svećenicima koje je osposobio za dušobrižničku službu. U tom povjesnom momentu je upravljao zagrebačkom biskupijom biskup Franjo Thauzy. Na temelju proučavanja toga problema i instrukcije svete stolice on povlači redovnike iz svijeta i vraća ih u samostane da provode redovnički život kako im zapovijedaju njihove regule (pravila) a upravo župe predaju svjetovnim svećenicima.

Bolni su to bili časovi za redovnike koji su navikli da žive u svijetu. Treba napustiti sve svjetovno i povući se u tišinu i razgovarati samo s Bogom u molitvi i razmatranju. Prvi svjetovni svećenik za koga se dokumentarno zna bio je u Pleternici MARKO PEJZOKIĆ.

V L A S T E L I N I

Stari grad u Pleternici zvao se nekada Oppidum Pleternica. Nalazio se na uzvišici iznad župne crkve sv. Nikole i župskog stana. Danas se na tom mjestu nalazi novo groblje. Nije nam poznato tko je taj stari pleternički grad gradio. Po ostacima stare opeke iz rimskog doba zaključujemo da je već tada postojao. No, kada su Slaveni doselili u ove krajeve onda su se smjestili Hrvatski predstavnici (možda i župan) u taj grad.

Međutim, kada su Hrvati sklopili ugovor sa Mađarima 1102. godine da će Hrvatska priznavati za kralja onu osobu koja će

ujedno biti i Mađarski kralj od toga vremena po tzv. Donationom pravu kralj je dodijeljivao posjede sa gradovima raznim velikašima kao svoje vlasništvo. Tako je hrvatsko-ugarski kralj dodijelio grad Pleternicu sa njenim posjedom u vlasništvo vlastelinu mađarskog porijekla. Oppidum Pleternica je u srednjem vijeku dobila možda ime po svom vlastelinu ili je vlastelin srednjovjekovni dobio ime po Pleternici. Ako se uzme u obzir da su plemići od Predišinca imali svoje posjede oko Pleternice. Negdje na jugu Pleternice svoje sjedište i da se brdo Petinovac u pož. gori (gdje je sada župski vinograd) zove po Petinu sinu Prodaše, da se izvor, zdenca u pleterničkim baštama zove »Draginac« po Dragoslavovom sinu Dragutinu, a selo Sulkovci po Dragoslavovom sinu Sulko onda je i Pleternica dobila ime po jednome plemiću. Da li je taj plemić hrvatskog porijekla ili mađarskog to se nezna i za sada se ne može objasniti.

Ako se uzme u obzir imena Prodaša, Petin, Dragoslav, Dragutin, Sule ili Sulko onda je vjerojatno da mu porijeklo potječe od hrvatsko-slavenskog korijena.

Da je njihovo ime hrvatskog porijekla vidi se iz zabilježbe Krčelićeve u kojoj župska spomenica kaže: »Anno 1270. Petrus Filius Rudolphi Major Villa de *Peterna, sive Pleternicza*...«, a mjesto se spominje pod imenom »sv. Nikola« 1335. g. a kao Pleternica 1427. g. To znači da je Pleternica imala svoje ime po Petinu a pod utjecajem crkve da se imena na krštenju daju koja više zvuče po latinštini od riječi Petar-Petin, koji se evolvirao u ime Pleternica. Pleternica je bila svakako vlasništvo Peterne.

No, kada su dobili Pleternicu u vlasništvo plemići zvani »Nobiles de s. Nicolas« 1375-1378. koji su se zvali Töröki. Zvali su se i plemići sv. Nikole ili kako ih u svojim knjigama voli zvati povjesničar dr. Josip Butorac »Svetonikolički« Gospodari Pleternice će se zvati dvoimenski: Pleternycke 1427. Pleternicz-zenthmyklos 1470. Pleternyczel 1494-1498. (J. Bösenderf; Crtice iz Slavonske povijesti, Osijek 1910. str. 147.)

I ako je ova obitelj Töröki uživala veliki ugled koji joj je dao kralj Matijaš zbog velike vjernosti i odanosti ipak je strepila pred pojavom Turaka. Ta obitelj je prvi puta ugledala Turke 1396 i 1494. kada su Turci jakom vojskom opustošili pož. kotlinu i odveli u Tursku nekoliko tisuća ljudi. Ti plemići Töröki su izgleda po svemu bili više laskavci, udvarači, doušci nego vojnici i rodoljubi. To se pokazalo kada je turska vojska hametice potukla Ugarsko-hrvatsku vojsku na Mohačkom polju 1526. g. Naime, velikaše je uhvatio takav strah da su bježali pred Turcima i napuštali svoje posjede ili ih kupovali ako su

imali svoje uštedevine. I pleternički plemići bježe na zapad. Pobjegli su u Međumurje u Nedilišće i tamo su umrli i u župnoj crkvi pokopani.

Crkveni povjesničar i arhivar dr. J. Butorac je bio na grobu pleterničkih plemića u Nedilišću i pročitao nadgrobnu ploču koja glasi: »Sepultura egregii Wolfangi Dragach de Pleternicze necnon coniugis ac liberorum, obiit 21. mensis aprilis anno Domini 1578.«

Iz ovog nadgrobnog natpisa se da zaključiti da su pleternički plemići mađarskog porijekla nastojali da zadrže hrvatska imena: Vuk Dragač, te da bi ih Hrvati smatrali kao njihovi kmetovi da su oni jedan narod jedne krvi. Nema razlike između mađara i hrvata, jer im je jedna domovina i jedan kralj. Tu misao je razvijao i kasnije Mađaron Kuhen Hedervari kada je provodio oštru mađarizaciju u Hrvatskoj.

Pleternički plemići nisu bili oduševljeni davati papinu desetinu koja je bila propisana, jer kaže spomenica: »Anno 1270. Petrus filius Rudolphi major Villa de Peterna, sive Pleternicza se ad dandas Timotheo Episcopo Zagrabiensi decimas submittunt quas negaverant, fueruntque ut/contumaces excomunicati« (Spomenica str. 1.)

Naprotiv od plemića pleternički župnik Pavao daje u fond papine desetine 6 groša i time pokazuje smisao i razumijevanje 1335. g. da papa u sprovođenju crkvenih planova ima i velike režije, pa ih može podmirivati uz pomoć cijele crkve. Dobro znamo da su Mađari pomoću pape došli do velikog ugleda, pa su već iz tog razloga trebali sa radošću činiti ono što želi njihov dobročinitelj.

Turci su zagospodarili Slavonijom pa i Pleternicom 1536-1688. g. Za vrijeme turskog gospodarenja Pleternica je bila Nahija tj. u rangu kotara i Turci su procijenili Pleternicu i njezino značenje na raskršću cesta i putova. Za vrijeme turskog zuluma računa se da je bilo:

1. 32.000 muslimana u požeškom sandžaku.
2. 6.000 katolika u požeškom sandžaku.
3. 2.000 pravoslavaca u požeškom sandžaku.

Znači da je veliki broj katolika prešao na Islam. Nije ni čudo ako se uzme u obzir postupanje Mađara i Nijemaca prema Hrvatima. Ljudi su pali u očaj kad su vidjeli da katolik zarobljuje katolika. Da katolik izrabljuje katolika. Vidjeli su upornost i žar Turaka a slabost i nebrigu za Hrvate i Hrvatsku.

Međutim svi hrvati katolici nisu tako mislili niti su klonuli duhom. Ostali su vjerni svojoj vjeri i svojoj naciji. Odoljevali

su svim neprijateljima otkuda su god dolazili. Uspjeli su. Dočekali su čas kada su morali svi kršćani ustati u obranu protiv Turaka, jer im je svima prijetila opasnost za vjeru, slobodu i domovinu.

Došao je čas da se Turci moraju povlačiti preko Save u Bosnu 1688. a s njima i svi njihovi simpatizeri. Kraljevski dvor u Beču učvršćuje granicu za obranu od Turaka.

Godine 1696. uzduž rijeke Save u širini od deset kilometara sav taj teritorij dvor izdvaja ispod vlasti hrvatskog bana i stavlja pod vojnu upravu u Beču sa svim stanovništvom. Svi su bili pod upravom sablje a narod se prozvao graničarima. Pod granicu su spadali neposredno kraj Pleternice sela: Brodski Drenovac, Bučje, Zagrađe, Bilice, Grižići, Mihaljevci i Brđani. Sva sela s ovu stranu Orljave i potoka Gnoinica su ostala pod civilnom vlašću hrvatskog bana. Graničari su ova sela zvali »Pavuri«, jer su ostali »Die Bauer« seljaci, kmetovi. Bečki dvor određuje da se nakon izgona Turaka provede i ustanovi međa u pašaluku u požeškoj kotlini.

Oppidum Pleternica je zapaljen i veoma oštećen. Zemlja je ostala prazna i pusta a plodosna. Dvor odlučuje da tu staru pleterničku gospoštiju treba nekome dati na upravu.

Karlo VI odlučuje i predaje, dne, 11. 10. 1728. g. dvorskom savjetniku Ivanu Theodoru Imbsenu. Taj novi vlastelin T. Imbsen gospodari u Pleternici gospoštijom prema spomenici do 1745. On će voditi brigu ne samo za poljoprivredu i stočarstvo nego i obnavljati i graditi crkve na teritoriju svoje gospoštije. Za uzvrat će mu crkvena vlast priznati pravo da predlaže svećenike koje želi da budu po biskupu imenovali župnicima na njegovom imanju.

Da nebi nastala zbrka na terenu u pitanju zakonitog vlasništva dvor je odlučio da se provede popis stanovništva 1700. g. i da se svi vlasnici svojih imanja jave vlastima sa zakonitim ispravama. Međutim mnogi vlasnici su isprave izgubili, mnogi su pomrli i tako je bilo malo vlasnika koji su mogli dokazati svoja zakonita prava na posjede svojih pradjedova. Tako se nešto slično dogodilo starom pleterničkom vlastelinu. On je umro a isprave su nestale i njegova rodbina nije mogla dokazati pravo nasljedstva. To bolje za *Ivana T. Imbsena.* On se sada mogao mirno posvetiti obnovi svoga imanja i obnavljanju i podizanju crkvenih zgrada. Usput rečeno, malo je čudno, zašto se taj vlastelin nije dao na obnovu staroga grada Oppiduma Pleternice koji su Turci razorili 1650. g.

Po svim podacima mogao se uz malo većih troškova obnoviti. To je bila velika stvar za Pleternicu iz više razloga: povjes-

nog, turističkog i znanstvenog. Iz svih podataka koje sam mogao proučiti i po pričanju pleterničana da se zaključiti da su stvarno bili podzemni kanali ispod podruma koji su vodili prema župnom stanu.

Od župnog stana je kanal vodio prema crkvi a od crkve prema kasarni baruna Trenka. Koji su poznavali kasarnu baruna Trenka rekli su da stvarno jedan kanal vodi iz kasarne prema Orljavi. Druga osoba je rekla koja je stanovala u kasarni da je sigurna da jedan kanal vodi iz kasarne preko parka u gospodarske zgrade. Jedan očevidac je rekao da ispod tih zgrada stvarno postoji kanal koji vodi prema Orljavi, odnosno kasarni baruna i možda prema crkvi.

Dakle, stvar je za pronalaženje. Nebi bilo teško cijelu stvar ispitati ukoliko bi se našlo novaca za pokrivanje ispitivanja (otkopavanja).

Dvor želi saznati koliko ima stanovnika. Izdaje nalog da se provede popis stanovništva 1702. g. Na čelu popisne komisije bio je Ladislav Gabriel Hapsz iz Požege. Ta komisija treba da izvidi međe spahiluka požeškog i odstraniti pogreške koje su nastale zbog međa. Nakon toga će se uspostaviti kotarevi ili okružja a kotareve podijeliti na vojvodstva ili gospoštije i sela. Bečki dvor je sav u akciji.

Čitavi svijet je uznemiren. Stihijski se priprema za revolucije koje će učenjaci, povjesničari nazvati burne godine. Nije ni čudo. Glavnu riječ imaju generali. Njihovu čizmu je osjetila i Slavonija. Oni su s njom postupali kao sa svojom svojinom. Bili su kruti, nemilosrdni prema kmetovima i činili takova bezakonja da je život na selu bio nesnosan.

Hrvati su bili prisiljeni da sele sa svoje vlastite grude na sve strane. Čak su radije selili u Bosnu pod Tursku vlast nego da ostanu pod vojničkom komandom njemačkih generala. Zbog toga je veliki rodoljub fra Luka Imbrišimović uzviknuo: »Njemački Generali ne žele Slavoniju spasiti nacionalno i ekonomski uzdignuti nego je još više upropastiti.«

I zaista njemački generali su išli za tim da Hrvati što više izsele pa da mogu naseliti nijemce, mađare i druge nacije koje će biti svjesne da to nije njihova prava domovina, pa neće ni žaliti što tuđin gospodari Hrvatskom. To vidimo po Ivanu Theodoru Imbsenu koga općenito smatraju vrlo plemenitim čovjekom. Za vrijeme njegovog gospodarenja počeli su plodne predjele pož. kotline naseljavati nijemci i mađari i ponašati se kao u svojoj zemlji. Većina će biti neke zanatlije, mlinari, klesari, trgovci i moderniji marvogojci. Nijedno zlo ne dolazi samo.

Za vrijeme vlastelina Ivana Th. Imbsena pojavila se strašna bolest kuga 15. V — 28. XI 1739. U svim većim mjestima su bila osnovana kužna groblja. Tako je bilo osnovano kužno groblje u Požegi i Pleternici. To kužno groblje je bilo osnovano kraj pleterničkih vinograda s južne strane prema Bresnici na strani koja se zove Popova kosa k. č. Mate Radonića, zvani »Gaj«. Kuga je morala strašno harati kada je u to vrijeme selo Gradac imalo 59 obitelji a poslije kuge samo 20 obitelji.

Zbog toga su bile zatvorene škole i crkve u požeškoj kotlini te da se bolest nebi prenosila. Stanovništvo se veoma prorijedilo. Ostala je zemlja pusta i neobrađena. Svakako da je vlastelina Ivana Th. Imbsena ovakova situacija zabrinjavala i narušavala mu zdravlje. On je želio biti napredan vlastelin sa punim štalama marve i punim hambarima žita, a za takovo blagostanje traži se mnogo radne snage. Ta radna snaga su mogli biti samo kmetovi.

Dok je on u brizi za svoje vlastelinstvo dotle se pojavljuje na političku pozornicu jedna žena koja će 40 godina nesmetano vladati austro-ugarskom monarhijom. Ona će ulijevati nade vlastelinu u bolju budućnost dvorske politike.

Ta osoba je bila Marija Terezija (1740-1780). Ona je bila veoma mudra žena i vješta carica. Ona je u svom vladanju učinila nekoliko diplomatskih, mudrih i dalekovidnih poteza za pojedine narode i krajeve i na taj način umirila i oduševila ih za sebe. Tako npr. ona izdaje zakone:

1. Slavonija se ima pripojiti matici Hrvatskoj. Mađarima to nije bilo drago ali je bilo drago Hrvatima.
2. Mađari su ukinuli županije ona ih nanovo obnavlja. Tim zakonom je Požega postala županijsko mjesto. To je bilo opet drago Slavoncima.
3. Ustanovljuje sudove, porezne urede i zatvore. Zatvori će biti sigurnosne mjere od zločinaca.
4. Ustanovljuje tzv. Slavonski Urbar tj. prava i dužnosti kmetova — seljaka i popis daća.
5. Daje pomilovanje onim hajducima koji će se pokoriti i vratiti svojim kućama.
6. Gradi ceste i mostove i određuje 1756. da se sva sela iz pojedinih šumskih klanaca i brežuljaka smjeste uz ceste i puteve-saobraćajnice. Ova odredba je najviše pogodila za ovaj kraj Vrčin dol, koji je bio centar župe a sada će se župski centar preseliti u Odvorce, Ruševo i Buk. Od sada će ova mjesta postati sjedište novih župa a Vrčin dol će stihijski nestajati. Danas Vrčin dol ima svega 6 kuća. Čeka se samo momenat da i ovih 6 kuća presele u veća

mjesta. Potpunoma će ga nestati samo će ga se u povijesti spominjati.

Marija Terezija nastoji da bude moderna zbog toga nastoji da se zakon poštiva a napose o ukidanju kmetstva i besplatne rabote koji je bio propisan već 1737. ali se veoma malo poštivao. Zna ona na koju »nogu šepa«. Njoj treba mnogo vojnika dobrih boraca. Da se omili kmetovima treba nešto i za njih učiniti, pa će se lakše narod u vojsku odazivati.

Vlastelin Ivan Th. Imbsen je oslabio i napušta ovaj svijet 1745. Njegova udova nije u stanju da dugo gospodari tako velikim imanjem od 248,62 sesije zemljišta i da plaća državnoj blagajni godišnje 5345 forinti poreza. Nije joj preostalo ništa drugo nego da gospoštiju proda kupcu Ivanu Trenku ocu glasovitog baruna Franje Trenka za 96.000 forinti.

Ivan Trenk 1745-1749. je po narodnosti njemac-prus. Vršio je vojnu službu u Austro-ugarskoj vojsci. Za vrijeme službovanja u Italiji u mjestu Regiu rodio mu se glasoviti sin Franjo 1711. g. Po službenoj dužnosti Ivan Trenk dođe u Slav. Brod. Franju je slao na školovanje u Šopronj u Mađarskoj i u Požegi u isusovačkoj školi. Postao je oficir (barjaktar) 1727. i bio je vrlo okretan ali nemiran duh. Ohol, ofirant, kartaš.

Veoma je volio dvoboj sa svojim suparnicima. Odigrao je 102 dvoboja. Odlučio je jednoga dana da se oženi. Za volju očevu odrekao se vojničke službe. Tko sretniji od oca njegova. Mislio je sada će se smiriti. Kada se oženio onda je doselio u Pleternicu, Preuzeo je gospodarstvo ali je imao nesreću. Pojavila se kuga i od te bolesti umre mu žena i četvero djece. To je bilo 1737. god. Budući da je bio vrlo svojeglav onda je ova obiteljska nesreća još više na njega djelovala da bude još više svojeglaviji. On je vidio da poljoprivreda traži robovanje a daje male prihode. On se hvata častohleplja. Organizirat će svoj vojni odred koji će se zvati »panduri«. Taj vojni odred će imati svoju osebujnu odoru. Bit će obučeni poput turaka. Nosit će pušku, za pojasom kubure, sablju i handžar.

Oko vrata će nositi maramicu crvene boje koja će imati uzao ispod vrata. Na čelu njegovog vojnog odreda nosit će se zastava od konjskog repa. Četa će imati vojnu glazbu koja će davati raspoloženje i vojni zanos vojnicima u miru i u ratu. Ta maramica oko vrata sa uzlom ispod vrata dobit će povjesno značenje, prozvat će se kravata po riječi »Croata« što znači hrvat jer su samo Hrvati, Trenkovi panduri u to vrijeme nosili kravatu. Od toga vremena sve moderne vojske nose kravatu ispod vrata. Od toga vremena i sve vojske imaju svoju glazbu koju zovemo vojna glazba.

Taj vojni odred se vježbao u Pleternici u vojnim vježbama a stanovao u kasarni koju prozvaše Kasarna Baruna Trenka. Imao je velike planove, a malo mogućnosti.

Barun Trenk, dakle treba kulučare za polje, vojnike za bojno polje. On je stvorio odluku da će on biti zakon na svom imanju. Svi se moraju njemu pokoravati. On će se pokoriti samo carici i dvoru a to mu neće biti teško, jer je nijemac. Zbog toga se stavlja carici na raspolaganje i dvoru u svim vojnim pothvatima. Ofanzivnim protiv turaka i hajduka u Hrvatskoj i defanzivnim protiv njezinih neprijatelja i napadača. On je bio uvjeren da će ta ponuda biti prihvaćena i da ga nitko neće smetati u njegovim planovima. Imao je doduše ljubomornih protivnika ali ih je uspio diplomatskim putem svladati. Kada je čuo da je Marija Terezija ušla u rat 1741. s pruskim kraljem, piše joj pismo u kojem joj se stavlja na raspolaganje sa svojom četom i da će za tri nedjelje sakupiti 1000 vojnika u Slavoniji i Srijemu. I, zaista sakupio je 890 ljudi, što milom što silom i varkom raznih obećanja. Kaže narodna predaja u Pleternici da je ljude lovio po polju i po šumama ukoliko se nisu htjeli dobre volje odazvati onda ih je uveo u podrum svoje kasarne i stavljao na mučilište.

Ta mučilišta (sprave za mučenje) su se nalazila u kasarni do njenog porušenja 1947. g. Na tim mučenjima su ljudi obećali da će ići u borbu sa četom »pandura«. Svaki je vojnik, pandur dobivao iz kraljevske blagajne 6 novčića. Do konca travnja 1741. g. sakupio je 945 momaka. Svi se nalaze na vježbi u Pleternici. Propisno su odjeveni i spremni za rat. On 11. 5. prelazi Dravu a 26. 5. 1741. maršira Bečom sa 1022 vojnika (neke je u lovio na putu i stavio u vojne redove). Kažu da je carica bila zadivljena njihovim maršom i njihovom odorom i izdala komandu da krenu ravno na šlezijsko ratište protiv Fridricha II.

Trenk je žeo velike uspjehe sa svojim vojnicima. Osvojio je nekoliko protivnički zastava. Zbog velikih vojnih podviga princ Karlo ga unapređuje u čin pukovnika. Dne, 5. 8. 1743. osvojio je opet neprijateljsku zastavu kod Altbreisacha i poslao je svome vojvodi Karlu a ovaj mu je pošalje natrag uz zapovijed da je nosi pred četom uz znak hrabrosti i junaštva. Volio je ratovati protiv Francuza i izazivati ih. Francuzi su ih zvali »crveni kapucini«, jer su nosili na kabanici crvenu kapucu-kukuljicu. Osim toga su ih zvali »divljaci«.

Na početku 1744. Trenk odlazi ponovo u Hrvatsku i kupi »pandure«. Sakupio je 2500 i još 130 husara, koje je obukao u zeleno odijelo sa crvenom kapom na glavi.

Takvom vojskom je protiv Francuza prodro, dne, 31. 7. 1744. u Pfaffenhof i Zabern pa sve do Strassburga. Sa svojim panduri-ma je strašno plijenio da je narod toga kraja stavio u mo-litvu riječi: »čuvaj nas Bože, kuge, glada, rata i Hrvata«. Ovo nam je lijepi primjer i dokaz kako Hrvati često puta gube svoj dobar glas kao oruđe u tuđim rukama. Nijemac je zapo-vijedao. Hrvat je činio. Franjo Trenk kao Nijemac-prus, ostao pošten i carica Marija Terezija, a Hrvati za sve vjekove ostali osramoćeni. Predmet rugla i plašilo za djecu, u svim onim kra-jevima kuda su prolazili »Trenkovi panduri«.

Međutim, Pruski kralj iznenadno napadne Češku i Trenk dobi prekomandu da se prebaci sa pandurima na češko bojište. Oko 23. listopada 1744. Trenk je bio ranjen u nogu. Piše opo-ruku. No, sreća ga prati. Ozdravio je. U siječnju 1745. je u audijenciji kod carice. Tom zgodom obećaje da će skupiti 3.000 ljudi za rat. Tko sretniji od carice. U znak priznanja Trenkove pandure proglašuje regimentom. U mjesecu ožujku je Trenk sa-kupio 800 vojnika u Slavoniji i krenuo u Šleziju. Trenk je sti-gao prekasno, a carica je gubila bitku za bitkom. Kada je sti-gao sa svojim pandurima navali na logor Pruskog kralja i tom zgodom je zarobio 80.000 dukata, raznu korespondenciju, šah koji se nalazi sada u hrvatskom arheološkom muzeju u Zagrebu, kraljev pribor itd.

Njemačko-mađarski generali ga optužiše da je mogao i kra-lja zarobiti ali nije htio.

Franjo Trenk se brani od obtužnice. Obrana njegovih me-moara mu nije uspjela. Konačno je osuđen 1747. na doživotni zatvor. Bio je smješten u tamnicu u Spiegelbergu kraj Brna. U zatvoru je bio izložen stalnoj kazni. Kap po kap vode je kapala na glavu i tako ga živcirala.

Poboljavao je i umro 1749. u naponu snage u starosti od 38. godina života.

Nije ni čudo. Kažu da je u ratu pobio oko 10.000 ljudi što francuza, što Prusa i Bavaraca. Treba imati na umu da je on hrvate, srbe i vlahe većinom silom natjerao na ratna bojišta da se bore za njegovu slavu i carsku krunu. Eto, sada je došao i na njega red.

Mislim da su pleterničani odahnuli, kada su čuli da je Franjo Trenk umro. Nestao je jedan tiranin. Nestao je. Nestao je jedan izrabljivač. Nestao je jedan gonič bespravnih masa. Odahnule su žene. Nisu više strahovale da će ih loviti barun Trenk i njegovi panduri. Odahnule su i djevojke, jer više nisu sa strepnjom polazile po vodu na bunar bojeći se da će izgubiti

djevičanstvo. Jednom rječju cijela je Pleternica rekla: Hvala Bogu! I njemu treba da dođe kraj.

Ivan Peterffy
1751—1798.

Imanje baruna Franje Trenka je bilo prezaduženo. Zbog toga je Marija Terezija njegovo imanje prodala 27. kolovoza 1751. barunu Ivanu Peterffy. On je tu gospoštiu iznajmljivao. Za vrijeme Ivana Peterffy su nastale velike administrativno-te-ritorijalne promjene u crkvenim poslovima.

Ukinuta je župa Vrćin Dol i formirana župa sa sjedištem u Ruševi. Frkljevci i Kadanovci su 1. 1. 1779. pripojeni župi sv. Nikole u Pleternici.

Biskup Franjo Thauszy osniva 1752. požeški subalterni kon-sistorij. To tijelo je djelovalo u Požegi do 1852. Taj konsistorij je imao predsjednika, bilježnika i 4. vijećnika. Tu službu su vršili župnici i svećenici požeškog kraja. Tako su i pleternički župnici bili članovi toga tijela.

Budući da su u ovo vrijeme bile veoma teške prilike zbog teškog saobraćaja sa biskupom u Zagrebu, zbog velikog broja hajduka i raznih epidemija, jer je zdravstvo bilo na niskom nivou onda je konsistorij u ime biskupa namještao kapelane, premještao, nadzirao život i rad svećenstva ovoga kraja i pod-vrgavao svećenike kapelanskim i župničkim ispitima. Za vrijeme Ivana Peterffy 1754. po odredbi zagrebačkog biskupa Franje Thauzy oci franjevci se povlače sa župa i prepuštaju župe u pastvu diecezanskim (svjetovnim) svećenicima.

Barun Ivan Peteffy poboljeva. Smrt mu nije dopustila da dalje vodi pleterničku gospoštiju.

Jakob Svetić
1798-1848.

Nakon smrti Baruna Ivana Peterffy Pleternica dobiva novog vlastelina 8. listopada 1798.

Jakob Svetić je išao u korak tadanjeg vremena. Kralja je priznavao kao apsolutnog gospodara. Sebe je smatrao samo nje-govim suučesnikom u izvršavanju kraljevskih planova. U tom suučestvovanju vlastelin Jakob Svetić se isticao popud baruna Franje Trenka i još nekih hrvatskih vlastelina. To isticanje je išlo na račun njegovih kmetova.

Da bi se što više dodvorio Beču on želi da se stavi na raspolaganje sa svim svojim potencijalom gospoštije. On želi

da šalje i ljudstvo na ratište u obrani carskog teritorija i carske krune. U to vrijeme su na carskoj stolici slabi carevi. Naprotiv u Francuskoj se pojavio blještavi genij vojne strategije Napoleon Bonaparte. Čovjek koji nema mira u sebi ali ga neda ni drugima. On želi osvajati državu za državom. Austrija je u opasnosti. Barun Jakob Svetić u ime svih plemića izdaje **proglas u Pleternici**, dne 15. listopada 1800. plemićima i seljacima da bi se organizirali i stavili na raspolaganje za dobrovoljno ratovanje u obrani cara i domovine. Odazvalo mu se 150 ljudi. Smjestio ih je u Pleternici u vojarnu »Baruna Trenka«. Svaki dan su išli na vojne vježbe. Formirao je vojnu glazbu. Četu je formirao u čast arci hercega Ferdinanda koga je navještao svojim kmetovima seljacima kao budućeg kralja. Dobili su zastavu navodno onu koju je vezla carica Marija Terezija za vrijeme svoga života. Teško je vjerovati da ju je ona vezla nego je možda par uboda iglom izvela koju nit konca. Tu zastavu su uz veliku paradu **blagoslovili**, dne 7. 10. 1803. na pleterničkom trgu u ime biskupa **zagrebački kanonici** Filip Forgemut i Josip prof. Semarge.

Sam vlastelin Jakob Svetić je predao svečano blagoslovljenu zastavu vojnicima uz vatreni govor sa željom »donesite je natrag iz pobjedonosnog rata kući!« I donijeli su je. Bila je pohranjena u veličkoj crkvi neko vrijeme a sada se nalazi u Hrvatskom arheološkom muzeju u Zagrebu.

Iako je bila velika glad barun Jakob Svetić želi da pokaže svoju odanost bečkom dvoru on o svom trošku postavlja, dne 7. listopada 1803. spomenik mladom devetgodišnjem hercegu Ferdinandu u naravnoj veličini dječaka od bronze u Pleternici.

Pleternička spomenica kaže:
»Sequentes sunt inscriptiones, et quidem ex parte Orientali:
V e l i k a
P l e t e r n i c a
K u t j e v o
Ex parte meridionali:
Na uspomenu iz podložnika svoih
jedne kompanije pod imenom pervostolnog
Vojvode, i krune odvitka,
Za sva buducsa Ratna vrimena
Kano vikovito Zlamenje
Virnosti, Nagrutja, Ljubavi
Kralju, Domovini, Narodu
Postavio Jakob Svetić VI. Lipnja M.D.C.C.C.III.
Ex parte occindentali:

VIRTUTE ET LABORE
Ex parte septentrionali incriptis:
F E R D I N A N D U S
A r c h i D u x A u s t r i a
Corona Princeps
De aedificius Publicis et Dominalibus in Dominio Pleternicz existentibus.

Natpisi su bili ispisani na bakrenim pločama sa zlatnim slovima.

I, ako je barun Jakob Svetić mitio dobrovoljce i njihove obitelji od podavanja rabote ništa to nije koristilo. Pleterničani su slobodoljubivi ljudi. Oni su u spomeniku gledali simbol tlačenja i porobljavanja. Zbog toga su ga demolirali i uklonili s trga. Stavili su do znanja vlastelinu i njemu sličnima što su gledali u spomeniku »kano vikovito zlamenje«. Neka svatko zna kako se osjećaju ljudi kada su pod vojno-tuđinskom diktaturom. Da to nisu učinili oni onda nebi bili vjerni onoj naravi koju imaju.

I ako je Jakob Svetić ulizica dvora i laskavac moramo priznati da je on bio za ono vrijeme vrlo progresivan čovjek. On nije želio da zaostane za vremenom. On hoće da ide u korak s vremenom. Sve se budi i razvija u duhu prosvetiteljstva. Zbog toga je išao za napredkom u kulturi i privredi na području svog feuda.

On podiže škole, gospodarske zgrade. Unapređuje ovčarstvo. Nabavlja tzv. marinove ovce španjolskog podrijetla. Unapređuje svinjogojstvo za koje ima idealnih uvjeta za uzgoj na terenima neobradivih predjela ogromnih plantaža šumskih površina bogatih hrastovog i bukovog žira.

Na veliko je uzgajao duhan koji se izvozio na zapadno tržište konjskim karavanama i rječnim brodovima Savom i Kupom do Karlovca a iz Karlovca dalje prema zapadu.

Duhan je bio veoma kvalitetan za tadanje vrijeme i veoma tražen na stranom tržištu.

Unapređivao je svilarstvo. Gradio ceste i mostove. Tako je zidao cestu 1803. iz Pleternice prema Ruševi. A cestu preko Gradca u Kutjevo 1799 »Comodiores vecturas Kutjevo anno millesimo septingentesimo nonagesimo nono facta«. (Spomenica, 1877. str. 25.)

Pomoću županije požeške sazidao je most prema Požegi 1819. Bio je veoma agilan u vojnom i privrednom polju. Priroda mu nije uvijek bila sklona. Pratile su ga elementarne nesreće. Najviše suša. Najveća suša je bila 1802, 1803, a najveća 1817: »Fames magna erat in tantum quod homines, animalia le-

vissimo pretio vendere coacti fuerint... Ita quidem regnavit fames quod aliqui nec prae octo dies et plures nec viderint panem, et in quibus dam locis plures pro fame mortui reperti sunt«. (Spomenica, 1777. str. 26.). Zbog toga je Svetić molio carsku komoru da iz državnih rezervi pošalje žito da mu seljaci ne pomru od gladi.

Žito je stiglo u kasarnu pleterničku i kutjevačku. Narod je dizao žito na zajam i otplatu od 2 — 3 godine.

Barun Jakob Svetić je unapređivao voćarstvo i vinogradarstvo. Ono je bilo na glasu u cijeloj Evropi. Ovakav način gospodarenja iziskuje mnogo stručnih osoba. Zbog toga je Jakob Svetić na svojoj gospoštiji naseljavao mnogo stranaca, jer su oni bili većinom zanatlije. Zbog prirodnog bogatstva i raznovrsnih zanatlija požeška kotlina je prozvana od pradavnih dana »Zlatna dolina«.

Najveći promicatelji u to doba su između ostalih bili Židovi. Oni su se raširili diljem svijeta. Tako su se nastanili i u požeškoj kotlini. Nu međutim nije nam do sada poznato zbog kojih razloga je barun Jakob Svetić istjerao židove sa svog imanja: »Omnes Judeos abire jussit«. (Spomenica 1777. str. 26.).

Židovi su bili dobri trgovci. Bili su vjerni Beču a ipak su bili istjerani. Naslućuje se da su bili poremećeni međusobni odnosi zbog trgovine i možda zbog nekih neugodnih izvještaja o Svetiću Bečkom dvoru.

U to vrijeme se hrvati plaše germanizacije pa su se oslanjali na truli štap povezivanja sa mađarima da bi se lakše oduprli germanizaciji.

Godine idu svojim tokom. Barun Jakob Svetić slabi i stari iz dana u dan. Dani mu se primiču kraju. Umire u okviru svoje gospoštije 1834. u Velikoj. Uz velike parade i prisustvo okolnih župnika i svojih službenika te prisutnih seljaka kmetova bi pokopan. U znak poštovanja prema ovako velikom feudu podignuta mu je spomen ploča u župnoj crkvi u Velikoj sa grbom i posvetnim slovima.

Poslije njegove smrti ostaje gospodarica njegove gospoštije njegova žena koja je bila na glasu dobrote i kršćanske ljubavi prema svojim kmetovima. Mnogo dobra je činila pojedinim župama i župskim crkvama. Bila je sklona da se podižu crkve ili obnavljaju stare. Da se popravljaju župski stanovi i gospodarske zgrade. Nabavljala je i poklanjala pojedinim crkvama misno ruho. Budući da ona nije bila sposobna da vodi ovako veliko i razgranano gospodarstvo, pa je poljoprivreda i trgovina bila u opadanju. I ona je iscrpljena i ostarila pa je preminula, dne 18. 1. 1848.

Brodska imovna općina
1891 — 1945.

Nakon smrti baruna Svetića državna bečka blagajna je prodala njegovu bivšu gospoštiju Brodskoj imovnoj općini u površini od 16191. jutro zemljišta 1891. godine za 500.000 franaka. To je bilo prodano u bezcjenu.

Stari pleterničani kažu da su kasnije francuzi davali za taj posjed 2.500.000 franaka.

Imovne općine su bile autonomne šumske jedinice javnopravnog karaktera u koliko su se nalazile na području krajiških pukovnija Hrvatske i Slavonije. One su bile izuzete vlasti hrvatskog bana i hrvatskog sabora.

Veliki dio zemljišta tih općina je bio pokriven šumama. Po zakonu od 15. 9. 1755. po kojem se nadzor nad šumama povjerava šumarima tzv. (Waldbereiteri). Ti šumari su bili podvrgnuti neposrednо krajiškom vojnom zapovjedništvu.

Svaki 14 dana su morali pregledavati sve šume.

Brodska imovna općina je imala 1941. u svojoj domeni šumarije: U Velikoj i u Kamenskom. Te šumarije su ekonomično iskorištavale šume i planski ih podmlađivale. Pleternička šumarija je bila jedna od najbogatijih šumarija bukovom i hrastovom šumom.

Nakon završetka drugog svjetskog rata od 1945. g. sve šumarije postaju općom narodnom imovinom koja će se svremenom na vrijeme formirati u šumska gospodarstva sa sjedištima njihove uprave u sjedištima pojedinih općina. Tako i šumarija požeške kotline su udružene u šumsko gospodarstvo sa sjedištem u Slav. Požegi, na radničkom savjetu, dne, 14. 8. 1960. To gospodarstvo raspolaže sa 47.758 ha šume. Zapošljava oko 650 radnika, oko 25 inžinjera i 22 šumska tehničara i niz šumskih radnika.

Nadglednik

Vlastelini su imali na svojim imanjima svoje namještenike nadglednike koji su nadzirali odvijanje poslova na njihovoj ekonomiji. Taj nadglednik je nadzirao kmetove. On je imao svoje doušnike koji su u noći stajali u zaklonu iza zida kuće i nasluškivali što kmetovi u kućama govore.

Da li se bune protiv baruna, da li se ukućani svađaju, da li se zdogovaraju kmetovi ili ukućani za kakovu krađu i sl. Ti

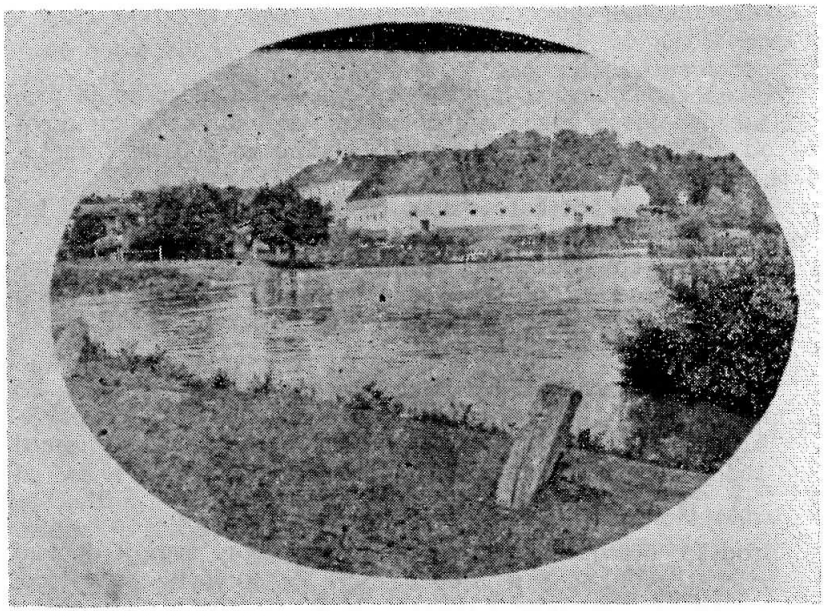

Kasarna i štale Baruna Trenka

doušnici bi prenijeli sve što bi čuli onda bi nadglednici pozvali na red gospodare kuća. Rijetko je koje saslušanje ostalo bez fizičke kazne batinama.

Usmena predaja u Pleternici najviše spominje nekoga Korpu (Korponay). Njega su zapamtili kao jednoga od najstrožih i najsurovijih nadglednika. Pripovijedaju da je svakog optuženog ispod lipe pred kasarnom baruna Trenka šibao bilo osobno, ili po svojim suradnicima — pandurima »*Gaćešarima*«. I danas pleterničani stari znadu reći kada se s nekim ne slažu u svojim pogledima ili planovima: »Šta ti misliš da je ovdje Korpa. Prošlo je. Batina ima dva kraja.«

Politički život u Pleternici

Budući da se Pleternica nalazi na raskršću cesta i ostalih saobraćajnica zbog toga su mnogi političari prolazili preko Pleternice u svoja odredišta pa su vidjeli od kakvog je značenja ovo mjesto i njezini stanovnici za društveni život i privredu.

Kralj Sigismund
(1409-1437)

Kralj Sigismund je često putovao po svome kraljevstvu. Tako je došao u Požegu. Iz Požege piše pismo u Trogir vlastodršcima u kojem traži dobre strijelce za ratovanje s Turcima. Na svom putu prema Bosni i Zagrebu vjerojatno je prolazio iz Požege kroz Pleternicu. Glavni put za Zagreb i Bosnu išao je iz Požege kroz Pleternicu prema Brodu na Savi. Zato je mnogo trgovaca iz Dubrovnika za Požegu išlo kroz Pleternicu a isto tako je i mnogo mađarske gospode na putu za Bosnu ili Dubrovnik prošlo kroz Pleternicu. Svi oni koji su željeli ići u Zagreb u stara vremena najprije su došli u Slavonski Brod a iz Slavonskog Broda brodom do Siska.

Patrijarh Rajačić (1785-1861)
u Pleternici 1848.

Na putovanju kroz Pleternicu u Zagreb na ustoličenje za hrvatskog bana Josipa Jelačića 1848. Pleterničani su na trgu u Pleternici priredili svečan doček i otpraćaj njegovoj svetosti patrijarhu Josipu Rajačić. Zvona su zvonila, mužari su sa brda pucali u znak slave. Hrvatske, crkvene i cehovske se zastave vijorile u znak poštovanja i ljubavi za bolju budućnost hrvatskog i srpskog naroda u borbi protiv tuđinaca. Narod je vikao u sav glas: Živio! Živio!

Za vrijeme ustoličenja je njegova svetost Patrijarh izjavio hrvatskom banu Josipu Jelačiću, »da će srpski narod raditi s hrvatskim narodom kao brat s bratom« (Hrvatski pokret u proljeće 1848. str. 36 po D. Pavličević, Na vratima Pož. doline str. 98.)

Ban Jelačić u srpnju 1848. dođe u Požegu a iz Požege ide kroz Pleternicu u Brod. Pleterničani ga svečano dočekaše i pozdraviše. Pleterničani oduševljeni. Velikodušno ulaze u organiziranu narodnu gardu za slučajnu obranu od Mađara. Sakupljali su hranu i oružje za vojsku za slučaj obrane i za prehranu Jelačićevih vojnika.

Car Franjo Josip
u Pleternici
1886.

Car Franjo Josip prolazi Slavonijom. Došao je u Požegu, pa iz Požege ide kroz Pleternicu u Slavonski Brod, dne, 16.

rujna 1886. g. Pleterničani mu priredišе svečani doček. Taj doček su još više uzveličali i kutjevčani koji su se pridružili pleterničanima. Slavolik je bio podignut na trgu Okićen i dotjeran. Znatiželjnici su već dolazili u podne i ako je javljeno da će Car doći u Pleternicu u pola 16 sati. Sva pleterničkа i kutjevačka elita je na mjestu.

Kraljev glasnik jaši na konju u galopu trubeći u trubu a to je znak da Car dolazi.

Mužari pucaju. Zvona zvone. Najprije ulazi u Pleternicu zloglasni Hrvatski ban, mađaron, Kuhen Hedervary, zatim na četveropregu kralj sa svojim generalom Leom Poppom. Kada je kočija stigla do slavoluka onda pristupi domaći župnik Mato Kovačević i poduljim govorom pozdravi Kralja. Kralj se na pozdravu lijepo zahvalio. Kroničar kaže doslovce: »Zahvalio se na usrdnom i lipome pozdravu i dočeku, uz gromovito klicanje. »Živio Kralj«! (Spomenica str. 50)

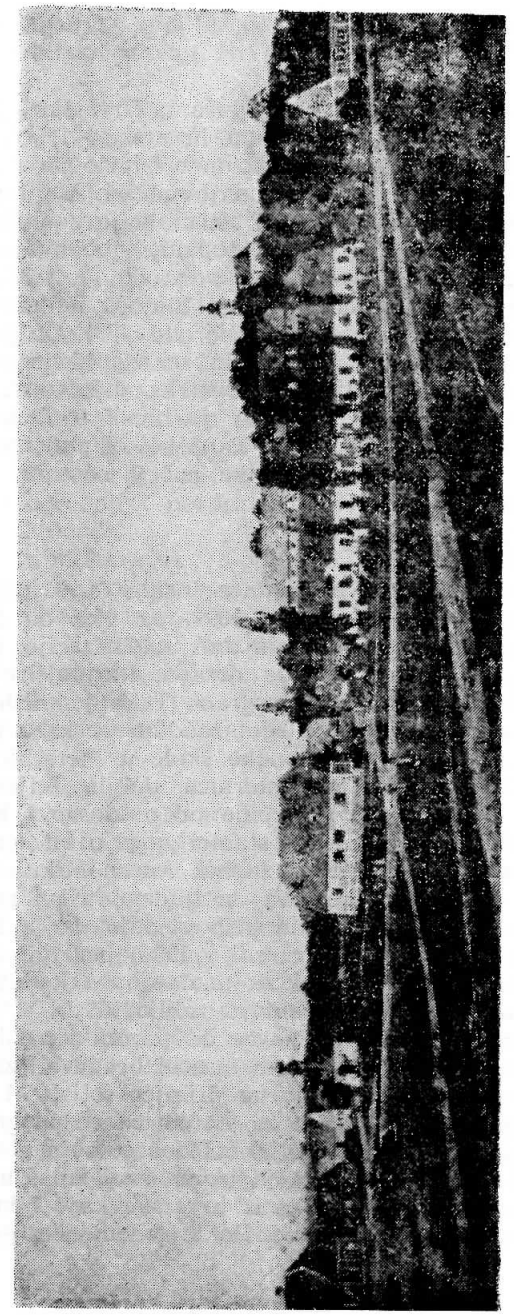

Pleternica 1890. i Trg na kojem su se održavali politički govori

Kuhen Hedervary
u Pleternici

Jedan od vrlo zloglasnih banova u Hrvatskoj je bio Kuhen Hedervary. Imenovan je za bana hrvatskog 1. 12. 1883. g. On je kao istaknuti mađarski funkcioner izjavio na polasku u Zagreb: »...želim da i dalje služim domovini. Moje rodno mjesto leži ondje (Nuštar u Slavoniji), ali moja je postojbina ovdje (u mjestu Hedervaru u Đurskoj županiji), a ovdje i ondje je jedna domovina.« U hrvatskom saboru 17. 12. 1883. stavio je do znanja svojim zastupnicima da ga moraju podržavati inače će biti imenovan komesarom. (F. Sišić, str. 453). On je nastojao da stvori veliku mađarsku u kojoj bi se izgubila samostalnost hrvatskog kraljevstva a time i hrvatska državnost. Bio je vrlo aktivan. Često je putovao. Tako je bio i u Pleternici 3 puta službeno a osim toga je bio i nekoliko puta privatno. Tom zgodom je posjećivao i svećenike jer je nastojao da bude što prisniji sa svećenicima.

Bio je službeno:

1. Kada je pratio Cara Franju Josipa 16. 9. 1886.
2. Kada je posjetio školu 1891. da vidi da li se provodi školski program koji je unosio duh mađarizacije, jer je Mađarska i Hrvatska jedna te ista država. Razumljivo je da onda mora biti i jedan nastavni program. Tako je mislio Kuhen Hedervary i tako se ponašao. Tom zgodom se kažu stari pleterničani potpisao u spomenici pučke škole u Pleternici.
3. Međutim, kada je Pleternica dobila željezničku prugu onda je 4. 12. 1894. na otvorenje pruge došao i Kuhen Hedervary sa svojom pratnjom. Na stanici ga je u ime građanstva Pleternice pozdravio pleternički župnik Antun Mikulić.

Kuhen nije birao sredstva da ljude oduševi mađarizacijom. Još i danas stari pleterničani pripovjedaju da je Kuhen Hedervary davao novaca da se priredi gulaš i pečenje za vrijeme izbora za one koji će glasati za mađaronske kandidate.

Međutim neki pleterničani su zaključili da je taj gulaš pripremljen za naše hrvatske novce od poreza i naših šuma. Zbog toga su gulaš pojeli i pečenjem mastili bradu ali za Kuhena Hedervary nisu glasali. Tako je na primjer seljak M. Jelić, pleterničanin pojeo gulaš a glasao za starčevićance pa ga pitali mađaroni: »Mato! Kakav si ti čovjek? Jedeš gulaš a glasaš za pravaše.« Mata Jelić odgovara: Pa ja jedem svoj gulaš a ne mađaronski. Hedervary je uzeo novce iz hrvatske kase i kupio meso za hrvatske novce. Ja sam hrvat. Dakle jedem svoj gulaš i glasam za stranku koja zastupa hrvatska prava ne za mađarone koji zastupaju mađarska prava u Hrvatskoj.

Petar Živković
(General)

Jedan od istaknutih vojno političkih ličnosti kraljevske Jugoslavije je bio general Petar Živković. On je imao čvrstu ruku za provođenje unitarističkih planova kralja Aleksandra Karađorđevića. Kao takav imao je i svojih prijatelja u Pleternici a napose u Kuzmici tzv. »Agu Samardžiju.«

Međutim, kada je bila jedna proslava u Ruševu na koju je bio pozvan general Petar Živković 1932. g. onda je toj proslavi prisustvovao sa svojom pratnjom.

Na putu kroz Pleternicu on se svratio i na proslavu 25. godišnjice hrvatske čitaonice sa dvojicom generala: Ljubomirom Maksimović, Ratkom Raketić i njihovim gospođama. Pleterničani su ih lijepo dočekali i pozdravili. Novinari su o ovom posjetu dali ovaj komentar:

»Kratkotrajni boravak... pokazao je kako se proslava naše narodne, hrvatske, kulturne institucije dade posve lijepo spojiti sa posjetom visokih funkcionera naše hrabre jugoslavenske vojske i vlade... Hrvatska čitaonica je osnovana u Pleternici u doba najjače tuđinske najezde, i kao što je Pleternica u ono doba bez razlike podupirala tu svoju narodnu instituciju, tako i danas oduševljeno slavi 25. godišnjicu opstanka iste« (Slavonac, 1932.)

Na ulazu u dvoranu Ivan Potočanac je stavio na prsa Petru Živkoviću hrvatsku trobojnicu a ostali dužnosnici ostaloj pratnji. Naroda je bilo veoma mnogo. Sve je bilo veselo i radosno. Tom zgodom su pleterničani očitovali generalu Peri Živkoviću da Hrvati ne mrze Srbe kao narod nego se ne slažu sa unitarističkom diktaturom, pa su kažu, u čast visokih gostiju svirači zasvirali srpsko kolo »kukunješće« i »trojanac«. Ta svirka je razdragala PERU Živkovića i on povede kolo u koje se uključiše gosti i pleterničani. Čuli su se uzvici: »Neka živi hrvatski i srpski narod«! Narod je odgovorio: »Živjeli Hrvati! Živjeli Srbi!«.

Stari pleterničani kažu da je u Pleternici bio politički život vrlo bujan i raznobojan. Takovo mišljenje je došlo napose do izražaja 1890. g. Pleternica je imala općinu od starih vremena a trgovištem je proglašena u srednjem vijeku. Općinski načelnici su većinom namješteni po kotarskoj oblasti pa ih je narod

prozvao »komesari«. Ove komesare su podupirali selski odbornici, većinom nepismeni ljudi.

Pripovijeda stari pleterničanin Nikola Gabrek da je on to vidio a i stari ljudi su pripovijedali da su ti odbornici kotarskom predstojniku, kada bi držao govor kimali glavom i govorili: »Tako je gospodine predstojniče, ljubim ruke«. Narod bi se žalio odbornicima na njihovom držanju u zastupanju naroda u općinskoj skupštini. Odbornici bi odgovorili »Tako mora biti, ako prigovaramo nabiće mi porez.«

Porez je ostao tokom povijesti jedan od regulatora za ukrocavanje građana. Između ostalih momenata političari su koristili obećanja za smanjivanje poreza ili laganjem obećavali da se uopće neće plaćati porez ako njegova stranka dođe na vlast. Mnogi su bili lakovjerni pa su vjerovali lažnoj propagandi.

David Starčević
u Pleternici
1907.

Ante Starčević (1823-1869) je osnovao sa Eugenom Kvaternikom stranku koja će se boriti za hrvatska prava i zato se prozvala ta stranka *stranka Prava,* a njezini sljedbenici pravaši. Oni su nastojali da Hrvatska bude slobodna i samostalna, jer je istaknuti političar Kuen Hedervari dokazivao svjetskoj javnosti da je Hrvatska i Mađarska jedna te ista domovina pa prema tome jedna te ista država. Najodaniji pristaša stranke prava je bio brat David Starčević. On je bio ljuti protivnik Kuena Hedervarija i mađarona uopće. Budući da je u Pleternici bilo dosta pravaša zbog toga dođe u Pleternicu 1907. David Starčević da održi govor na trgu sakupljenom narodu. Međutim, došao je i kotarski predstojnik iz Požege i zabranio Davidu Starčeviću da održi govor bez predhodne dozvole. Budući da je bilo istaknutih pravaša: Jakša Raljušić, Josip Kulundžić, Stjepan Kulundžić (Turanov) Blaž Ninković, Jakob Radonić, Franjo Šulc, Nikola Gabrek, Ivan Leikauf, Mato Mihić, Josip Baranek i Ferda Vugerniček, onda je Starčević upitao narod da li je tko voljan ustupiti svoju kuću da se održi *pouzdani* sastanak, jer je to po zakonu dopušteno.

Javlja se Jakša Raljušić i kaže da je on voljan ustupiti kuću. Narod je krenuo u kuću i u dvorište Jakše Raljušić a kotarski predstojnik za njima. Kotarski predstojnik hoće da uđe u kuću ali mu David Starčević zabrani riječima: »Ja sam narodni zastupnik, David Starčević, izvolite vani slušati u dvorištu, ali u

kući vi pristupa nemate. Ja nisam smio biti na trgu s narodom a vi ne možete biti u kući s ovim narodom«. Narod je pljeskao i kašljucao na predstojnika. David Starčević drži govor a narod mu pljeskom odobrava i sa užitkom sluša, jer je David govorio vatreno i snažno kao poznati pravaš i izvrsni govornik.

IVAN LORKOVIĆ
u Pleternici 1907

U to vrijeme su neki Hrvati i Srbi došli do uvjerenja da bi se lakše izvojevala borba protiv Mađara i Nijemaca ujedinjenim snagama. Zbog toga je Ivan Lorković (1876-1926) osnovao Hrvatsku naprednu stranku, a 1905 stupa u hrvatskosrpsku Koaliciju a 1921. stvara Hrvatski blok i zastupa federalističko republikansko uređenje Jugoslavije.

Kao takav političar dolazi u Pleternicu da održi govor jer su njegovu politiku podržavali pleterničani: Vaso Prica, trgovac, Jozo Smoljanović seljak, Stjepan Kordovan gostioničar, Lorković je održao govor u dvorištu Joze Smoljanović 1907. Naroda je bilo mnogo ali ga je hladno slušao.

Kad je uzviknuo: »Naša puška na našim ramenima a ne da nam drugi zapovijeda«. Narod je urnebesno pljeskao i odobravao riječima: Živio Ivan Lorković! Živilo bratstvo Hrvata i Srba!«

Srđan Budisavljević (1873-1968)
u Pleternici 1907

Bio je prvak seljačkodemokratske stranke koalicije, rojalista dolazi u Pleternicu 1907. g. da propagira svoju stranku. Narod je došao da čuje šta će i ovaj političar govoriti. Kažu pleterničani koji su ga slušali da njegov govor nije pleterničane oduševio, jer je netaktički nastupio. Naime, svoj govor je počeo riječima: »Braćo Srbi i Hrvati!« Odmah se upitaše slušatelji kako to da on najprije spominje Srbe a onda Hrvate a većina je Hrvata i govori u Hrvatskoj i želi pridobiti Hrvate u zajedničku borbu sa Srbima. Vidi se da nije još imao političkog iskustva u političkoj demagogiji.

Božo Vinković
u Pleternici

Božo Vinković je advokat karlovački a rodom je iz Požege (1862-1924). Dolazi u Pleternicu 1908. i u svom govoru obećaje

pleterničanima da će u saboru u Budimpešti zastupati hrvatska prava i to:

1. zastupat će hrvatsku financijsku samostalnost, pa da naši novci budu u našem džepu.
2. da se na hrvatskim željeznicama govori hrvatskim jezikom i da budu hrvatski natpisi. Govorio je tako uvjerljivo da je rekao: »Ako pogazim svoju riječ a drugi puta dođem u Pleternicu onda me izbacite i kamenujte.«

I zaista došao je da agitira za nove izbore 1911. u Pleternici i drži govor na trgu. Međutim, dođu na trg i pravaši sa svojim potencijalnim kandidatom Stjepanom Lesni. Lesni priđe B. Vinkoviću i kaže: »Mi vas nećemo izbaciti niti kamenovati. Sami se udaljite. Ovaj narod ima svoj ponos, vi ste pogazili dano, ovom narodu obećanje«. Iz naroda se čuju povici: »Dolje Vinković, abzug, dolje... a jaja su letjela na Božu Vinkovića kao dosadne muhe kad saletavaju čovjeka za vrijeme ljetne vrućine.

U jednoj zabilježbi župne knjižnice piše između ostaloga i ovo: »Strašne su nastale političke svađe u Pleternici. No, osim političkih svađa nastao je strah da će nastati i smak svijeta, jer su novine pisale da bi mogla zvijezda repatica, dne, 17. 5. 1910. g. svojim repom udariti zemlju. Zbog toga je i župnik dao da zvoni veliko zvono na molitvu, očenaš, te da Bog oslobodi župljane zla koje nadolazi smakom svijeta. Župnik tadanji kaže: »Priznajem da nas je doista obuzeo strah zato su se skupili neki od prijatelja kod mene i čekali samo do pol noći što će se dogoditi. Hvala Bogu od svega se nije dogodilo ništa, dobri Bog nas očuvao od zla i propasti...!!!
Smaka svijeta.«

Davna težnja je ostvarena. Stjepan Lesni je konačno izabran za zastupnika u Hrvatski sabor, dne, 15. 12. 1911. g. te je bilo u narodu mišljenje: »Nije pomoglo vladinom kandidatu ni sila ni mito, narod je listom, osobito seljaci glasovao za Lesnija... Izabran je velikom većinom. Takovo slavlje i narodno veselje još nije doživjela Pleternica. U Pleternici je dočekan kao triumfator i osloboditelj« (Spomenica str. 116. 1911. g.)

No, međutim spomenica već 1912. g. piše: »U političkom obzorju domovine naše nadviše se crne oblačine, hrvatski sabor bijaše raspušten... uveden je komesarijat sa pl. Slavkom Cuvajem.

Osvanuo nam doista crni veliki petak« (Spom. str. 118. 1912.)

R A T
Prilike u Pleternici (1914-1918)

U Pleternicu je došla vijest da je nastao rat između Austrije i Srbije, 25. 7. 1914. Svi su zaprepašteni. Nastao je strah i nada. Svi su u iščekivanju.

Austrija u početku napreduje. Dovaža zarobljenike sa srijemskog fronta u Pleternicu. Najprije 400 a zatim 700 zarobljenika koji su živjeli pod vrlo teškim i okrutnim okolnostima., 1914-1915. Većinom su zarobljenici bili viđeniji ljudi pojedinih mjesta za koje se sumnjalo da su vršili propagandu protiv Austrije. Bilo je među njima i pravoslavnih svećenika i drugih intelektualaca. Pleterničanin, jedan kaže da je bio zapovjednik logora žandar Nikola Stojić, vatreni pristaša austrougarske monarhije. Dne, 6. 1. 1915. je natjerao logoraše da se kupaju u Orljavi a Orljava bijaše smrznuta. Svaki dan je netko od njih umro što od bolesti što od batina. Zakopani su u pravoslavnom groblju ispod pleterničkih vinograda. Preživjeli su otjerani u Mađarsku u mjesto Arad. Sa mještanima zarobljenici nisu mogli imati veze do jedino sa kočijašima koji su stanovali u kasarni Brodske Imovne Općine i to uz veliki oprez.

Rat se nastavlja i Austrija gubi bitku, a u tom prvom svjetskom ratu od 1914-1915. g. palo je 41 vojnik iz pleterničke župe. Ratni sukob je prestao 1918. g. ali ruskom revolucijom pojedini pleterničani su čuli riječ: **»Naprijed u boj, rat se nastavlja«** i time su shvatili da to više neće biti rat na bojnim poljima nego jedan sveopći pokret svih proleterskih masa radnih ljudi na cijelom svijetu.

Za nove odnose među ljudima i da će se taj pokret zvati socijalizam-komunizam. Zbog toga jedni vojnici bježe svojim kućama a jedni u šume kao npr. oni koji su pobjegli u Petrovu goru i formirali tzv. zeleni kadar 1918. g. No, međutim bilo je i takovih koji su bili raspuštenjaci koji se nisu htjeli nikome pokoravati, nijednoj vlasti. Takove su prozvali *komite.* Prema takovima se nemilosrdno postupalo.

Našlo se i takovih koji su pravili neorganiziranu pljačku kao npr:

1. u Slav. Požegi, dne, 25. 10. 1918.
2. u Pleternici, dne, 26. 10. 1918. te su otvorili na željezničkoj stanici vagone a narod je raznosio šećer i drugu hranu. Provalili u dućan trgovca Popera i u župni stan dok je župnik toga dana imao 3 sprovoda. Kraj stana je prolazio na groblje sa sprovodom i gledao kako su mu razbijeni prozori i kako se odnosi njegova imovina. Župska spomenica kaže da su bila trojica

razbijača i da su htjeli zapaliti župni stan ali jedan od njih nije dopustio. Bili su tako pijani da su čak morali jednoga ubiti iz puške a taj se zvao Petar Šebalj. Tom zgodom su oštetili župske matične knjige i župni arhiv. To je velika šteta iz povjesnog i praktičnog razloga.

Baš je u to vrijeme vladala zarazna bolest koja se zvala »španjolka.« Mnogo je svijeta umiralo od te bolesti. Vlasti su poduzele skrajne mjere zdravstvene zaštite.

Da se nebi nastavljale pljačke civilnog stanovništva došlo je u Pleternicu 120 vojnika iz V. puka iz Vinkovaca. Prisustvo vojske obeshrabrilo je samozvane hajduke. Pljačke su prestale.

No, župnik Matej Gollek je još uvijek u nesigurnom položaju. Pojavljuje se druga provala, dne 18. 1. 1919. Provalnici su bili naoružani. Oni su pucali kroz prozore u sobe župskog stana. Tom zgodom je nađeno 17. praznih puščanih patrona. Ponovno su provalili u župsku kancelariju i oštetili matične knjige. Tada je nestala matica vjenčanih od 1908-1918. Župnik Matej Gollek se pita: »Tko su ti zlikovci koji imaju zlu namjeru kraj tolikih vojnika i domaće oružane straže«. Župnik je zastrašen i potišten. Zbog toga polazi u Zagreb da se nadbiskupu zahvali na župi. Uskrs dolazi ali se on ne može sabrati pa da oživi novim elanom za rad i život. Čak ga još više uznemiriše neki župljani koji su išli kao delegacija u Zagreb nadbiskupu moleći da premjesti župnika u neku drugu župu. Poslije te delegacije podnose neki župljani tužbu protiv župnika Mateja Golleka nadbiskupu navodeći neke negative protiv njega. Nadbiskup je počeo proučavati taj slučaj i došao je do zaključka da bi bilo najbolje za njega da se zahvali na službi. Nadbiskup Dr. Ante Bazzer, dne, 18. 3. 1921. obavještava župnika Mateja Golleka »da bi dobro učinio da se zahvali« na službi. Kada je župnik Matej Gollek pročitao nadbiskupovu obavijest napisao je: »...na dan sedam žalosti Gospinih (dobih ovo pismo) upravo na dan kada sam prije dvadeset godina izabran za župnika pleterničkoga...«

Proslava Hrvatske Čitaonice

Dne 17. srpnja 1910. na polju »interkonfesionalnom« priredila je Hrvatska Čitaonica u Pleternici proslavu u kojoj su sudjelovali:

1. Hrvatski Sokol u Pleternici.
2. Požeško društvo »Vijenac«
3. Hrvatski Sokol iz Požege.

Ova proslava se nije dopala mjesnom župniku Mateju Golleku. Nije mu se dopala jer se bojao da će se njegovi vjernici u

kušnji s drugim osobama drugih vjera plašljivo i stidljivo ponašati i da bi mogli pasti u napast da zataje svoje vjersko uvjerenje. Budući da požeška društva imaju u svojim redovima i članove drugih vjera zbog toga je on izbjegavao posjećivati priredbe takovih sastava. Takav stav je još više pogoršavao i onako nezdravo stanje župljana prema njemu.

Mađaroni u Pleternici

Pleternica je imala jaku mađaronsku stranku. Ta stranka nije bila jaka po broju nego po utjecaju. Članovi te stranke nisu bili pleterničani nego stranci koji su doselili u Pleternicu kao službenici ili radnici. Mađarima je i njihovim političarima bilo veoma stalo do Pleternice. Oni osnivaju 1909. za **mađarsku** djecu **pučku školu.** Danas je ta zgrada vlasništvo željeznice i u njoj se nalaze stanovi za željezničarske obitelji. U ovu školu su dolazila djeca mađarskih roditelja iz cijele okolice od Našica do Nove Kapele. Vlak je uvijek stao kada bi došlo koje dijete mađarsko do pruge za u školu. Oni su nastojali da u tu školu idu i djeca hrvatskih roditelja. Nagovarali su i roditelje drugih narodnosti da šalju djecu u njihovu školu. Naši ljudi bilo hrvati bilo pravoslavci nisu htjeli slati svoju djecu u mađarsku školu.

Nastava je bila na mađarskom jeziku. Vjeroučitelj je predavao vjeronauk na mađarskom jeziku. Djeca su imala objed u školi uz simboličku naplatu. Ta škola je djelovala do 1918. Početkom 1919. postala je sastavni dio osnovne škole u Pleternici. Ukidanjem mađarske škole i proširenjem osnovne škole u Pleternici nastaje razilaženje učiteljstva sa crkvom. Tom zgodom proširenja škole ravnajući učitelj izjavljuje »da odbija svaku suradnju na temelju katoličkom u ime svoje i u ime učiteljstva« (Spomenica, 1777. str. 179.).

Dakle novo vrijeme nastaje. Pojavljuje se novi duh. Taj će se duh postepeno razvijati. On će svoje grane sve više širiti, svoje korjenje sve dublje u zemlju uronjavati i konačno dovesti do rastave crkve i države. Vjeronauk će postati neobavezan predmet. Nitko više neće biti dužan učiti vjeronauk niti je dužan uzdržavati svećenika i crkvu.

Hrvatska Seljačka Stranka

To je stranka koju su osnovali braća Stjepan i Ante Radić. Osnovali su je 1904. sa ciljem da okuplja pretežno seljake, koji su u to vrijeme sačinjavali većinu stanovništva. Oni su želili da probude hrvatsku svijest u narodu protiv Beča i Pešte.

Ta stranka se najprije zvala pučka seljačka stranka. Da bi uspjeh probuđivanja hrvatske svijesti bio što bolji i uspješniji braća Radići izdavaju 1905. list koji se zvao »DOM«. Da bi se u narodu razvio smisao da su oni subjekt i nosioc društva i države oni 1920. mijenjaju ime svojoj stranci i nazivaju je Hrvatska Republikanska seljačka stranka. (HRSS).

Budući da su mađari i mađaroni shvatili što zapravo ovaj list »DOM« stvara u dušama hrvatskog naroda onda su ga zabranili. Sada braća Radići davaju novo ime tom listu i zovu ga »SLOBODNI DOM«. Taj list su širili po selima najviše svećenici i oduševljeni slobodoljubivi hrvati.

Braća Radići su se rodili u Trebarjevu kraj Siska. Bili su veliki rodoljubi. Stjepan Radić je bio izvaredan organizator i vrli govornik. I ako je bio dobar organizator i vrli govornik nije uvijek znao izbalansirati onu ideju za koju se zalagao. Unatoč svega toga ima trajnu vrijednost i zaslugu, jer je uspio omasoviti stranku i probuditi hrvatsku svijest u širokim masama hrvatskog naroda.

On je posvetio baš pažnju seljacima koji su bili najbrojniji, ponižavani i zapostavljani od buržoazije i feudalaca kao vladajuće klase.

Takovu stranku je u većini prigrlilo stanovništvo župe sv. Nikole u Pleternici. Stanovnici pleterničke župe su rado čitali list »SLOBODNI DOM«. U čitanju tog lista najviše se isticala baka Bara Ćosić iz Pleternice. Svake nedjelje bi na »posilu« pripovjedala ženama što je pročitala u »Slobodnom domu«. Onda bi se žene uključile u raspravljanje o temama koje su iznesene u »Slobodnom domu«.

Nakon raspadanja Austro-Ugarske monarhije u novoj društvenoj zajednici Hrvata — Srba i Slovenaca stranka se još više omasovljuje i prima u članstvo svoje stranke članove iz svih slojeva i staleža hrvatskog naroda. Bila je najjača stranka u Hrvatskoj. Zbog toga se dijelila u ogranke. U ogranak za kulturu i prosvjetu, u ogranak za poljoprivredu i marvogojstvo itd.

Poput drugih političara dolazi u Pleternicu Stjepan Radić, dne 3. 2. 1924. Pleterničani ga voze na četverospregu bijelih lipicanera. Kočijaš je bio Pavao Ergović, opančarski obrtnik u Pleternici.

Naroda je došlo sa svih strana. Osam djevojčica obučenih u bjelini vode Stjepana Radića na govornicu na trgu Pleternice. One stoje oko njega kao hrvatske vile oko Republike. Istaknuti, jaki, mladi i uvaženi muškarci stoje oko tribine i naokolo Stjepana Radića kao tjelesna straža. Radić govori vatreno i uvjerljivo. On zna pogoditi žicu narodne volje. Narod odobrava, pljeće i kliče: Živio govornik! Živio Stipica Radić! Živjela hrvatska misao! Dok je narod klicao zazvonilo je zvono na župskoj crkvi sv. Nikole. Stjepan Radić usred svog govora izgovara riječi: U ime Oca i Sina i Duha svetoga. Predvodi molitvu anđeo Gospodnji a narod za njim. Nastavlja govor. U govoru se očeše o župnika i svećenstvo uopće zbog navodno dobrog uživanja na ovom svijetu i zbog koketiranja nekih svećenika sa državnim vlastima. Svećenici bi se obično ljutili na Stjepana Radića ali bi on uvijek svoje riječi tako prikazao kao da on nije protiv Boga i vjere nego samo protiv negativnosti pojedinih svećenika. Poslije govora Stjepana Radića razvilo se narodno kolo a narod bi pjevao:

Oj Radiću naše desno krilo
da te nije nebi ni nas bilo

Oj Radiću rođeni brate
cijeli život položit ću zate.

Poslije govora narod se razišao svojim kućama i prepričavao Radićev govor. Radić je sa svojom pratnjom otišao na svečani objed koji je bio priređen u kući Stjepana Štetića, tadanjeg predsjednika Hrvatske Republ. Seljačke Stranke u Pleternici.

Aleksandar Tajkov
u Pleternici 3. 2. 1924.

Isti dan, kada je došao u Pleternicu Stjepan Radić da drži govor došao je iz Požege Aleksandar Tajkov u Pleternicu progresivan društveni radnik socijalističkog smjera da i on održi pleterničanima i ostalom sakupljenom narodu govor. Radić drži govor na Trgu a Tajkov drži govor na sjevernoj strani Trga kraj stare pošte. Ljudi slušaju znatiželjno čas jednog govornika čas drugog. I jedan i drugi govornik je nagovještao slobodu, pravdu i blagostanje. Radić je više naglašavao hrvatstvo a Tajkov je naglašavao više općenarodnu humanost među svim narodima na koju imaju pravo i hrvati. On je zastupao stanovište da svaki narod ima pravo na slobodu i socijalno uređenje.

Svetura Pribičević
u Pleternici

Svetozar Pribičević je čuo da je u Pleternici bujan politički život i razvijen seljački pokret pa je smatrao da bi dobro bilo

da i on dođe u Pleternicu kao lider-vođa Srpske Samostalne Stranke od 1903. i osnivač Hrvatsko-Srpske koalicije 1905. a kao osnivač 1918. Seljačke demokratske koalicije. Kao vođa takove stranke koja u biti ima isti sadržaj sa proširivanjem okvira drži govor u Pleternici.

Na govornicu su ga pratili pleterničani Vaso Prica, trgovac i Joza Smoljanović seljak. Svetozar Pribičević je u Pleternici govorio veoma vješto i oprezno.

Neki pleterničani koji su slušali taj govor kažu da su ga ipak neki ometali s upadicama za vrijeme govora. Te upadice su uznemirile Svetozara Pribičevića te je uzviknuo: Oni koji ometaju moj govor raznim upadicama neka izvole doći na govornicu i kažu jasno i glasno ovom narodu što misle. I, zbilja javio se za riječ jedan pleterničanin. Govorio je u duhu bratstva među svim narodima koji imaju pravo na istinsku slobodu i socijalnu pravdu. Narodi ne trpe zakulisane igre i takove igre narod odbacuje.

Pleterničani su pljeskali i odobravali njegovo razlaganje. Kažu očevidci da je taj govor bolje rečeno sastanak bio veoma oštar i buran. Rezultat toga govora je bio taj da su kraljevski žandari od toga dana tog pleterničanina vodili u svojoj evidenciji kao nepoćudnu osobu, politički opasnu.

Ban Josip Šilović
u Pleternici.

Državna administracija Jugoslavije je podijelila 1929. državu Jugoslaviju na 9. upravno teritorijalnih jedinica. Kralj steže vlast sve čvršće u svoju ruku. Zato čini nove zahvate da lakše vlada.

Jedna od takovih upravno teritorijalnih jedinica je bila Savska Banovina kojoj je na čelu bio Dr. Josip Šilović. Te administrativne jedinice su dobivale ime po rijekama samo da se izbjegne riječ nacionalne pripadnosti. Da bi se narod što više uvjerio o dobronamjernosti kralja Aleksandra Karađorđevića trebali su banovi što više putovati po banovini i tumačiti narodu i predstavnicima naroda kako se kralj brine za svakog čovjeka i ne pravi razlike među podanicima. Nakon osnutka banovine eto u posjete u Pleternicu bana Savske banovine. Priređen je doček kod križa na trgu Pleternice. Bila su na dočeku sva školska djeca i predstavnici mjesnih vlasti i ustanova. Bio je vrlo mali broj znatiželjnih građana Pleternice. Poslije dočeka i pozdrava ban je s predstavnicima vlasti otišao u općinsku zgradu. Održali su svečanu sjednicu. Ban je dao instrukcije koje treba provesti u djelo i time završio svoj službeni dio.

Tom zgodom je tadanji općinski bilježnik Ivan Melčić predao stanovitu svotu novca kao prilog općine Pleternica za »Društvo nezbrinute djece« u Zagrebu koje je ban osnovao.

Poslije odlaska bana Josipa Šilovića općinski službenici su redom sjedali na stolicu na kojoj je sjedio ban i tako se igrali kao odrasla djeca banića.

Na raskršću

Među intelektualcima u Pleternici za vrijeme Austro-Ugarske politički se isticao učitelj Aleksandar Čavrak. Stari ljudi pleterničani često puta spominju Aleksandra Čavraka kao učitelja naprednih ideja. Zaista je bio napredan, jer je uvijek u svakom državnom sistemu izdizao sebe. Međutim ostali intelektualci su se držali po strani. Kakvom je linijom kročio diljem života pokazat će nam on sam. Jedna slika iz njegovog života je bila kad je dolazio 1915. dne 10. rujna Hrvatski ban dr. Ivan Skerlić u Pleternicu u obilasku Hrvatskom u ispitivanju bila hrvatske misli. Za tu priliku i za doček Aleksandar Čavrak je ispjevao pjesmu koju će deklamirati njegova učenica Ana Radonić sada udova Katušić. Pjesma glasi:

Kad je širom domovine
vojna trublja zatrubila
Hrvatska je prva krvca
na bojištu zarudila.

Plakale su mnoge majke
nad sudbinom siročadi
al' za dom svoj i za kralja
ne dosade muke, jadi.

Zato hrle braća naša
na bojište, na megdane
da hrvatskom našem rodu
i narodu sreća svane.

A mi mladi učenici
Hrvatice i hrvati
želimo da bojna sreća
našu vojsku svuda prati

Da nadvlada i nadjača
dušmanina sa svih strana
i kličemo: Bog neka živi
našu vojsku, kralja, Bana!

Neki župski zapisi kažu da je na dočeku sve bilo službeno. Ban je došao iz Požege petkom u 10,30. sati. Na dočeku su bili učitelji sa školskom djecom, službeno osoblje i priličan broj znatiželjnika. Mužari su pucali sa groblja, zvona su zvonila. Djeca su vikala: živio Ban! On je sjedio u svom autu i sjedeći odzdravljao. Čak je i pozdravni govor saslušao sjedeći. Takovo držanje bana je uvrijedilo pleterničane. Mjesni župnik Matej Gollek koji ga je pozdravljao napisao: »To sam odmah izgubio volju i htio prestati« (Spomenica, 1777. str. 139).

Međutim kada je nastala nova država Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca onda je na proslavi Jubileja Hrvatskog kraljevstva 1925. ovako Aleksandar Čavrak govorio: »Poštujemo ih kao žrtve austromađarskog izrabljivanja našeg naroda, jer su svojom krvlju osvježili klicu one ideje, koja nas je ujedinila, te je izbila na površinu i osvijetlila narod te uviđa da su Srbi i Hrvati braća, koji su u prošlosti imali jednake tegobe i borbe za opstanak, koji su u budućnosti upućeni jedni na druge, jer samo u bratskoj slozi mogu se odhrvati svojim stoljetnim neprijateljima«. (Drago Pavličević: Na vratima požeške kotline, str. 121).

Ako usporedimo njegovu pjesmu za doček Hrvatskog Bana Dr. Ivana Skerlića 1915. u Pleternici kada se odvijala najžešća bitka na Ceru u Srbiji u kojoj su i neki pleterničani poginuli a njemu je bilo dobro poznato da hrvati nisu imali želju da ratuju sa srpskim narodom nego su silom bili natjerani od Austrougarskih vlasti i njegovog govora na proslavi jubileja Hrvatskog Kraljevstva i prigodom ukidanja mađarske škole u Pleternici i proširenja pučke škole 1919. onda vidimo da su neki naši intelektualci zaista cijeli svoj život stajali na ideološkom raskršću. Oni su nosili u sebi želju za slobodom, pravdom i ravnopravnosti među narodima, ali nisu imali snage da to javno iznesu i stave u akciju za stihijiski nošena prava u sebi. U njima je još uvijek bio nejasan duh koji je prožimao široke mase diljem svijeta bez razlike na vjeru i nacionalnu pripadnost. Zato u povijesti idu mnoge stvari veoma sporo naprijed jer često puta intelektualci drže administraciju u svojim rukama a nemaju volje, nemaju snage i odvažnosti da točak povijesti pomaknu naprijed. Ne pomiču ga naprijed koji puta zbog neznanja, koji puta zbog pomanjkanja materijalnih uvjeta a koji puta zbog bojazni na posljedice koje bi uslijedile pomicanjem točka povijesti u naprijed. Za velike ideje traže se i velike žrtve. Uvijek se mora imati na umu da dok se boriš za svoja prava nesmiješ povrijediti ni tuđa prava, jer svaki čovjek ima pravo na život, vjeru i nacionalno opredjeljenje.

Komunistička partija

Kada se čuje riječ komunistička partija onda se obično o njoj govori sa predrasudama. Ili se pretjeruje u davanju ocjena ili se potcjenjuje. Nije dobro ni jedno ni drugo. Svaku stvar treba ocjenjivati i promatrati objektivno bez obzira na simpatije i antipatije. Zbog toga ja želim i o njoj napisati nekoliko riječi, jer je ona bila prisutna u Pleternici kao jedan od društvenih faktora. Ovdje u ovoj temi nebi želio iznositi svoje mišljenje nego mišljenje onih koji su o njoj nešto pisali, nešto doživljavali ili s njom surađivali.

Mato Gačić
(1904-1970)

Mato Gačić je rođeni pleterničanin. Za svoje vrijeme je bio jedan od najčitanijih pleterničanina. I ako je bio seljak volio je čitati knjige kraj svih seljačkih poslova. Bio je pristaša hrvatsko R. Seljačke stranke poput mnogih seljaka pleterničanina. Za vrijeme drugog svjetskog rata bio je u redovima partizana. Poslije rata je bio neko vrijeme predsjednik Narodnog Odbora Mjesta Pleternica. Kao takav bio je često i neposredno vezan sa članovima komunističke partije. On je dao piscu ove knjige ovakovu izjavu o članovima partije u Pleternici prije drugog svjetskog rata: »Nastojali su da se posebno ne ističu. Nastojali su da smireno ljudski govoreći nenametljivo provedu ideje komunističke partije. Kada je bila zabrana djelovanja komunističke partije (nakon obznane 1920). neki su prešli u starokatolike. Jednoj vjeri moraju po tadanjem zakonu pripadati. Prešli su da bi mogli komotnije održavati povjerljive sastanke. Nastojali su da budu i u drugim društvenim organizacijama te da mogu svojim prisućem ubacivati ideje koje će biti srodne duhu komunističke partije. Nastojali su da ne gaje mržnju prema nikome. Oni su samo koristili nepravedne momente pojedinaca ili pojedinih ustanova i ukazivali narodu na njihove greške i propuste«.

U privatnom životu Mato Gačić nije nikada govorio protiv crkve. Znao bi doći na pobožnost svibanjsku ili listopadsku u večer, u sumrak i stao kraj lipe otkrite glave.

Često bi u privatnom razgovoru naglašavao da voli u tišini sam moliti i razgovarati s Bogom. Umro je, dne 2. 6. 1970. od bolesti raka u Pleternici. Sada pogledajmo djelovanja partije u svjetlu povjesnih podataka.

Pleternička partija je bila veoma vješta u politiziranju. Oni su se izdaleka pripremali i odgajali za preuzimanje vlasti u svoje ruke. Utjecali su na nekomunističke vlasti da provedu svoje ideje.

Da bi u tom zadatku uspjeli oni su, dne 26. 1. 1919. i 9. 3. 1919. izabrali rukovodeći odbor pod imenom S. D. S. za Pleternicu. U taj odbor su ušli: Ivan Potočanac, Nikola Stanić, Nikola Tureček, Ivan Babić, Franjo Dorić i Ivan Blašković svi iz Pleternice.

Josef Mićka, Mato Šulentić i Mato Đuranović iz Gradca.

Pavao Dasović iz Sulkovaca i Antun Babić iz Frkljevaca. Da bi legalno mogli preuzeti vlast oni su tražili od tadanje vlasti da dopusti da se tajno glasa na izborima i da imaju pravo glasa muški i ženske osobe ispod dvadeset godina starosti. Bili su uvjereni da bi mnogi mladići i djevojke glasali za kandidate komuniste ali zbog javnog mnijenja će mnogi odustati i mimo svoje volje. Zatim su tražili jednu vrlo važnu stvar. Tražili su da općina bude *autonomna* u donošenju svojih zaključaka i u njezinom provođenju tih zaključaka.

Nisu bili loši prognozeri u izhod izbora.

Izbori su se održali, dne 19. i 20. ožujka 1920. Komunistički kandidati su dobili dovoljan broj glasova da uđu u općinski odbor, i, ako je tadanja kraljevska vlast nastojala da se poništi mandat Ivanu Potočancu i Mati Šulentiću.

List »Narodna Volja« navodi i razloge zbog kojih su ih htjeli smijeniti u br. 24. dne 5. 8. 1920.: »... Raspikuće naše sirotinje pobojaše se izići pred narodni sud, te se primiše klevetničke rabote za novo izabrani općinski odbor, a naročito na druga Potočanac Ivana kojeg postavismo za načelnika, ne da kao prijašnji pobire masnu platu, već da s nama zajedno **pročisti općinu** od raznih špekulanata i lihvara«. Međutim županijska i kotarska uprava nije sa oduševljenjem gledala ovako sastavljeni općinski odbor. Oni su taj odbor gledali onako kako piše »Narodna volja« u broju 36. dne 28. 10. 1920. »... da je pleternička općina **borbena, komunistička.**«

Prema tome to je bio jedan veoma taktički podvig da u općinski odbor uđu ljudi legalnim putem i da legalno stupe u akciju. Zbog toga su pleternički komunisti uvijek imali na umu što hoće i što mogu. Nije ni čudno ako se uzme u obzir da su bili poučavani od istaknutih partijskih radnika: Aleksandra Tajkova iz Požege, Đure Salaja iz Slav. Broda i Zvonka Brkića koji se nastanio u Pleternici u obitelji udove Pokopac—Galac.

Pleternička partija je bila oštra i otvorena u obrani svojih prava i svoga ugleda u narodu. Nije se plašila da javno nastupi u štampi i protiv crkvenih ljudi u svoju obranu. To je bilo zbog pljačke tzv. »Zelenog kadra« pa se u narodu govorkalo da je mjesni župnik Matej Gollek negdje rekao da su komunisti podstrekači njihovog pljačkanja. Zbog toga oni u »Narodnoj volji« br. 11., dne 15. 3. 1919. putem štampe pitaju župnika ovako: »Pitamo tog mantijaškog zlikovca, da li to propisuje mati crkva rimokatolička, da se njezine sluge denunciranjem bave?!«.

Stvar se zaoštrava. Svaki dan je sve gore u društvenom životu u Pleternici. Kraljevska vlada u Beogradu se plaši komunista. Zato ona proglašuje zakon o zaštiti države pod imenom »Obznana«. Prvi rezultat te »Obznane« je bio za Pleternicu smjenjivanje općinskog rukovodstva.

MIŠLJENJE OČEVIDACA O ZELENOM KADRU I ONIMA KOJI SU PLJAČKALI U PLETERNICI

Pleterničani kažu ovo:

1. *Zeleno kadraši* su došli iz Požege u Pleternicu, dne 26. 10. 1918. Napali su najprije željezničku stanicu. Porazbijali prozore i vrata. Zatim su otvorili vagone teretnog vlaka. Onda su prisutni putnici, građani pleterničani pristupili pljački robe koja je bila u vagonima. Sa željezničke postaje su krenuli do dućana židova Rikarda Popera. Za par sati su mu porazbijali vrata i prozore. Opljačkali mu robu i zapalili skladište robe. Opljačkali su i druge dućane a zatim krenuli na brdo da opljačkaju župnika i njegov stan. Župski stan su demolirali i opljačkali. Razbacali i uništili neke matične knjige i župski arhiv. Poslije pljačke župskog stana pošli su na Ivanin dvor da opljačkaju Stjepana Kranjčića. Navalili su u pljački na podrume pleterničke i Ivanin dvora i ponapijali se.

2. *Kako su se ponašali neki građani Pleternice?*

a) Pripovjeda N. N. »Jedna žena uzme lavor u dućanu i napuni ga mašću. Pun lavor masti nosi kući. Na putu je sastane snaha. Ta žena sa lavorom kaže snahi: O, Bože što je ovaj svit poludio, što taj svit radi od Popera?! Snaha skine lavor s mašću a žena se vrati natrag Poperu da uzme nešto drugo što joj se svidi.

b) »Jedna žena ide s »popovog brda« i nosi na glavi Trubu domaćeg platna. Kada je opazila da ide s brda jedan čovjek onda je rekla: Kristuša mu ljubim, ja neznam što ovaj narod misli. Trubu platna ne skida s glave, već nosi platno kroz vrt svojoj kući.«

c) »Jedan čovjek je donio iz trgovine Popera neke željezne dijelove pleterničkom kovaču da mu napravi potkove za konje. Koji je odbio da radi iz tog materijala potkove.«

d) Jedan čovjek je opljačkao malo burence od župnika Mateja Golleka i molio kovača da mu spremi burence za neko vrijeme. Nije ga htio nositi po danu kada ga svijet vidi. Kovač reče: »Šogore! Jesi li ti čovjek koji vjeruješ u Boga? Nosi burence odakle si ga uzeo.

Župska spomenica kaže da su neki ljudi bili predani sudu. Sud je donio presudu u Požegi, dne 23. 8. 1919. da se župniku Mateju Golleku ima nadoknaditi od počinitelja otšteta u visini 58.425 kruna.

Međutim je župnik na sudu izjavio: »Stidim se što se na ovom mjestu sa župljanima svojim sastajem i žao mi pred Bogom da su se tako osramotili, to ipak ja svima opraštam... i za sebe ne tražim nikakve odštete u novcu«. (Spomenica, 1777. str. 178.)

Međutim sud je glavne krivce osudio na 5. godina tamnice a ostale supljačkaše na 5 — 8. mjeseci zatvora.

Ako uzmemo u obzir što piše u školskoj spomenici u Požeškim Sesvetama, onda je u nama osjećaj više od čuđenja: »Kod ovih događaja žalosno je to, što su imućniji ljudi više grabili i vukli, a najveća sirotinja nije uopće išla prisvajati si tuđe dobro«. (Drago Pavličević; Na vratima požeške kotline, str. 112).

Prema tome nije pljačkao proleter, sirotinja nego su pljačkali anarhisti i rušilački tipovi. Pljačkali su gramzljivci. Nije na odmet napomenuti da su neki komunisti bili i crkveni odbornici kao na primjer Antun Babić iz Frkljevaca. Do svoje smrti je bio tutor kapelice sv. Fabijana i Sebastijana u Frkljevci — Kadanovci.

Vršio je svoju službu časno i pošteno. Prije smrti se ispovjedio i pričestio. Često puta je znao pripovjedati kako je išao u agitaciju. Napominjao je da je bio čuvar kutije komunističke partije u Sulkovcima za vrijeme izbora 1920. Uvijek bi naglašavao: »Ja sam se borio za socijalnu pravdu među ljudima i ravnopravnost. Svi imamo pravo na život i uživanje. Ja se nisam borio protiv Boga niti protiv vjere.«

Mato Šulentić iz Gradca i Mato Đuranović su uvijek lijepo susretali svećenika i dočekivali na ulazu u kuću za blagoslov kuća. Mato se čak više puta ispovjedao i pričešćivao.

Ivan Babić nikada nije pokazivao negodovanje prema crkvi i svećeniku. Podmirivao sve svoje obveze prema crkvi.

Ivan Blašković je čak bio jedno vrijeme i zvonar u Pleternici. Župnik Matej Gollek je za njega zapisao u spomenici: »Izabrah mladoga i dosta revnoga Blaškovića« Kasnije je za vrijeme »žutog pokreta« prešao u starokatoličku vjeru. Prema tome ne može se jednaka ocjena davati za svakog člana bilo koje organizacije. Bila ta organizacija svjetovnog ili religioznog karaktera.

Osim ovih članova bili su članovi komunističke partije: Josip Kordovan, gostioničar, Stjepan Skavić, geometar, Josip Pintar, geometar, Stjepan Petrović zidarski poslovođa. Neki su od njih ispovjeđeni i crkveno pokopani. Koji nisu crkveno pokopani oni su uvijek iskazivali ljudsko poštovanje prema svećeniku kao na primjer Stjepan Petrović iz Sulkovaca. Neki su pak bili skrajne rezervirani. Ništa s popom, ni na ideološkom ni na društveno ekonomskom planu. Komunistička partija je u Pleternici iz dana u dan sve aktivnija. Ona produbljuje i proširuje 1939. svoju sposobnost. Ona organizira ćeliju komunističke partije 1940. Ta ćelija je povezana sa ostalim ćelijama. Ona se stavlja na čelo u organiziranju dobrovoljnih priloga za španjolske borce — logoraše u Francuskoj.

Kada je proglašena Pavelićeva »Nezavisna Država Hrvatska« pomoću sila osovine Musolinija i Hitlera onda su pleternički skojevci bili budni i aktivni. Tako je zvani »Braco« Josip Melčić, sin bivšeg bilježnika Ivana Melčića pravio zvijezde petokrake u električnoj centrali u Pleternici. On je želio da kada bude ustanak partizanskih formacija da budu petokrake gotove za prišivanje na vojne kape. Formiran je i općinski komitet komunističke partije 28. 2. 1942. u šumi nad Sulkovcima. Za sekretara partije je izabran Tomo Kristić, sulkovljanin.

Tokom rata se broj članova komunističke partije u Pleternici povećavao i konačno preuzeo vlast i rukovodstvo u nesmetanom upravljanju 1945.

Dne 9. svibnja je proglašen mir. Rat je prestao. Fašističke države su izgubile rat i morale su se predati. Od toga vremena je započelo novo razdoblje društvenog života širom svijeta.

ŽUPNICI

Marko Pejzokić

1754 — 1780.

Svjetovni svećenik Marko Pejzokić je došao u Pleternicu iz Osekova i preuzeo župu na temelju dekreta biskupa Franje Tauzy, dne 21. siječnja 1754. »Hanc parochiam e saeculari clero administrare caepit« (župska spomenica str. 10.) Marko Pejzokić je preuzevši župu imao malu crkvu sv. Nikole, ali nije imao stana. Spomenica spominje da su redovnici imali vjerojatno drveni stan u župskom voćnjaku: »Patres franciskani domum suam habuerunt in moderno Prunetto«. (spomenica str. 3.) Gdje je bio taj župski voćnjak u stara vremena sadanjim vjernicima ove župe nije poznato. Ljudi spominju nekoliko mjesta u baščama kao npr.: »Prpićeva bašča«, »Terzićevo brdo«...

No, sve te bašče su dosta udaljene od crkve sv. Nikole. Zbog toga je trebalo graditi novi župski stan koji će biti blizu crkve. Svijet je siromašan. Još se nije dovoljno materijalno uzdigao i zato nije mala stvar graditi i obnavljati crkvene zgrade. To je velika briga. Novi župnik se ipak odlučio na gradnju. Započeo je i dovršio istočni dio zgrade dugačak 20 metara a širok 11 metara uz pomoć župljana i vlastelina: »Sub choc parocho domus parochialis actu existens errecte est (Spomenica str. 10.) Marko Pejzokić je bio član požeškog konsistorija. To znači da je bio vrlo vrstan pastoralac, učen čovjek i povjerljiv tadanjim vlastima. Znači da se razumio u društveno pravne poslove: »Fuit etiam Consistorijalis venerabilis ... consistorii Pozegani ... quod annis fuerit non constat«.

Marko Pejzokić je bio župnik u zamahu prosvjećenog apsolutizma. U to vrijeme se osnivaju sveučilišta:

1. U New Yorku sveučilište Columbia 1754.
2. U Moskvi »Carica Jelisaveta« 1755.

Jedva da je započeo župničku službu u Pleternici doživljava sedmogodišnji rat (1756—1763) u kojem će i njegovih župljana sinovi ginuti u borbi sa Prusima braneći carsku krunu. U njegovo vrijeme buržoaska ideologija radikalno traži suzbijanje utjecaja crkve na formaciju čovjekove ličnosti.

Jean — Jacques Rousseau (1712—1778) vrši jak utjecaj na društvo uvjeravajući da čovjek treba da živi u skladu sa prirodom, a ne prema tiraniji razuma, već na osnovi nagona i osjeća-

Župna crkva u Ratkovici. Sada kapela župe Nova Kapela

ja. Ljudi su rođeni slobodni i svi su jednaki. Društvo je onaj faktor koji kvari čovjeka.

Evropski carevi unapređuju: zanatstvo, trgovinu, isušavanje polja, sječu šuma i otvaranje pilana, obavezno školovanje, ravnopravnost svih vjera, naseljavanje pustih a plodnih krajeva, pravljenje cesta i smještanje naselja uz ceste prometnice. Sve to prati župnik Marko Pejzokić. Osjeća zapljuskivanje valova prosvjetnog apsolutizma i u Pleternici. Ali, on se ništa ne plaši. Isus je rekao: »Istina će vas osloboditi«. Bog je istina, pa prema tome nema opasnosti za vjeru.

Njegova župa se teritorijalno i brojčano povećava. Trasiranjem novih cesta prometnog saobraćaja Vrčin dol više ne odgovara da bude sjedište župe. Ta vrčindolska župa će se rasformirati i formirati nova župa sa sjedištem u Ruševu. Zbog toga će sela Frkljevci i Kadanovci pripasti župi Pleternica, dne 1. 1. 1779. a seljani ta dva sela će postati župljani pleterničke župe. Zbog teritorijalnog povećanja župe s jedne strane i zaposlenosti u požeškom konsistoriju i velike smrtnosti u župi Marko Pejzokić je trebao pomoć, pa je imao ove kapelane:

1. Ivan Pesutović	1754—1756.
2. Matija Jurajić	1756—1756. (samo jedan mjesec)
3. Petar Perić	1756—
4. Đuro Papčevac	1756—1757.
5. Martin Kos	1757—
6. Ivan Reih	1757—1758.
7. Bonaventura Mandić	1758—1763.
8. Ivan Mulih	1763—
9. Ivan Prosek	1763—
10. Marin Đukić	1763—1764.
11. Bazilije Kolić	1764—1765.
12. Ivan Zemljak	1765—1767.
13. Marko Čakalić	1767—1775.
14. Ivan Grčar	1775—1780.
15. Matija Starešinić	1780—1781.

Sunce zapada. Život se gasi. Tako se ugasio život u Gospodinu dobrog i plemenitog župnika Marka Pejzokića.

Župnikovao je u Pleternici 25 godina 5 mjeseci i 6 dana.

Zagrebački biskup je imenovao nakon smrti pokojnog Marka Pejzokića za privremenog upravitelja župe Ivana Grčar dne 26. 6. 1780. »factus administrator internalis usquae 1. V 1781«.

U ovo vrijeme oslobodilački ratovi poprimaju sve šire razmjere. Amerikanci vode oslobodilački rat protiv Engleza.

Engleska je izgubila rat 1781. godine i izgubila kolonijalnu vlast nad Amerikom. U to vrijeme se naglašava načelo engelskih i francuskih mislilaca o jednakosti i pravima svih ljudi, o suverenitetu naroda, o pravu naroda da diže revoluciju protiv svih vlada koje ne rade za dobrobit naroda.

Ukida se feudalizam a uspostavlja se kapitalizam bogatih građana. Nastaje nova klasa ljudskog društva koja će se zvati **buržoazija**. Sirotinja će od sada iznamljivati svoju radnu snagu kapitalisti. Kapitalista će je iskorištavati za jeftine novce. To iskorištavanje tuđe radne snage će stvarati žarišta iz kojih će se dizati revolucije i stvarati strategijski planovi za oslobođenje čovjeka od svake eksploatacije čovjeka po čovjeku.

Mladi upravitelj župe Ivan Grčar dobiva obavijest da je Josip II (1780—1790.) na osnovi patronatskog prava izdao odredbu »Jus placet«, dne 30. 3. 1871. kojom određuje da se papina pisma, koja su poslana za hrvatsku i mađarsku crkvu, smiju proglasiti važećim za njihovo područje samo onda ako su odobrena od vladara. Osjetio je bol u duši i kao svećenik i kao rodoljub.

Kao svećenik osjeća diktaturu čak i u crkvenim stvarima, a kao rodoljub vidi gušenje slobode materinjeg jezika koji je jedan od važećih činilaca za očuvanje svake nacije. Međutim, klonut se nesmije. Gore srca! Samo smjelo naprijed! Budućnost pripada mladima. Oni treba da razvijaju ideju svojih pradjedova.

Martin Kos

(1781 — 1792.)

Nakon vrijednog i zasluženog župnika Marka Pejzokića dolazi u Pleternicu za župnika **Martin Kos.**

Martin Kos je rodom iz Tuhlja (Hrvatskog Zagorja).

Bio je najprije kapelan u Kobašu, Slav. Brodu i Siču (danas N. Kapela). Nakon smrti vrčindolskog župnika Antuna Bošnjaka bio je imenovan za upravitelja župe u Vrčin dolu, a župnikom vrčindolskim 1762.

Budući da je Antun Bošnjak rodom iz Gradca, pa je zaželio da bude pokopan u kripti župne crkve sv. Nikole u Pleternici. Želja mu se ispunila. Umro je u Vrčin dolu, dne. 13. 10. 1761. i poslije obavljenih obreda i obavljenih počasti koje su mu

izskazali njegovi župljani dovežen je u Pleterenicu i uz sve počasti pokopan.

Kažu da je bio vrlo radin i pobožan, pa se o njemu dugo govorilo. Za vrijeme pokopa pokojnog Antuna Bošnjaka Martin Kos je imao priliku da malo bolje upozna Pleternicu. Nije ni slutio da će on jednoga dana postati pleternički župnik i da će služiti svete mise nad grobom svoga predšasnika župnika Antuna Bošnjaka, pa da sliči svećenicima iz prvih kršćanskih vremena koji su služili svete mise na grobovima svetaca i svetica božjih. Situacija se mijenjala. Po preporuci zagrebačkog kanonika Mandića zagrebački biskup ukida župu Vrčin dol, jer se osnivanjem novih cesta saobraćajnica našla izoliranom — osamljenom. Zbog toga se formira novi župski centar u Ruševi a kasnije i u Buku.

Martin Kos seli iz Vrčindola u Ruševu i postaje prvi rušević župnik dne, 1. 1. 1781.

Sve se mijenja pa se mijenja mjesto župnikovanja župnika Martina Kosa. Vrlo je vjerojatno da je pleternički vlastelin želio da pleterničkim župnikom bude imenovan po zagrebačkom biskupu Martin Kos, a da privremeni upravitelj župe pleterničke bude Ivan Grčar imenovan župnikom u Ruševi. Nečija se želja ispunila. Zagrebački biskup imenuje Martina Kosa župnikom župe sv. Nikole u Pleternici sa nastupom 1. 5. 1781.

Za vrijeme svog župnikovanja u Pleternici kao vrlo iskusan pastoralni radnik posvetio se pastorizaciji župe. Bio je dvije godine član požeškog konstistorija. Spomenica kaže da je cijela crkva **»reformata«.** Čini se da je više bila »reformata«. u pastorizaciji duhovnog života nego li materijalnom reformiranju same crkve. Samu crkvu je vjerojatno malo više estetski dotjerao. No, kao iskusni pastoralac primjenio je najbolje metode rada za duhovno uzdizanje župe, jer je to bio zahtjev vremena. Treba imati u vidu da je on živio u Pleternici baš u vrijeme kada se razmahao, tzv. prosvjetiteljski duh francuskih enciklopedista.

On je naslućivao da će ti ljudi utrti put jednoj sveopćoj revoluciji, koja će silom rušiti stari poredak a uspostavljati novi društveni poredak.

U širokim masama toga vremena je bila parola **»Vlast pripada narodu«**, a ne kralju, caru ili privilegiranim staležima«.

On doživljava francusku revoluciju i rušenje tvrđave Bastille 14. 7. 1789. Rušenje te tvrđave je simbol kidanja okova svih proletera na svijetu, jer su u toj tvrđavi bili pozatvarani

rodoljubi i rušitelji starog poretka a utemeljitelji novih društvenih odnosa. To međuljudsko gibanje se osjetilo i u Pleternici pogotovo kada je u Francuskoj u kolovozu 1789. proglašena **deklaracija o pravima čovjeka** kao rezultat francuskih filozofa, pritiska revolucionarnih masa i američke deklaracije nezavisnosti.

On zapoža da sirotinja i dalje ostaje bespravna, jer deklaracija jamči nepovredivost privatne svojine, ali ne jamči kako će doći do privatne svojine onaj koji nema ništa osim golih ruku. U njegovo vrijeme se dokida podjela društva na temelju privatnog vlasništva ili bogatstva. Unutar župnikovanja u okviru Austro ugarske monarhjie župnik doživljava velike promjene. Pod utjecajem prosvjetiteljstva Marija Terezija (1740 — 1780) i njezin sin Josip II (1780 —1790) provode reforme koje su naoko bile privlačne a u biti za hrvatski narod odbojne i dalekosežno porazne.

U Ruševu i Pleternici carica gradi nove ceste, saobraćajnice i mostove. Prisiljava seljake da se spuštaju iz brda i šumskih uvala uz ceste, pa da unaprijedi seljaštvo s jedne strane a da onemogući seljacima da surađuju sa hajducima koji su se za njezino vrijeme jako razmnožili. Zbog toga ona dopušta da svi svećenici nabave po nekoliko pušaka, kubura za obranu od hajduka. Crkveni vizitatori su strogo vodili računa da li župski stanovi i crkva imaju dobra, sigurna vrata i sigurne ključanice. Ona doduše gradi nove crkve ali i učvršćuje granice prema turcima i dovodi Nijemce za oficire a na prazna zemljišta dovodi kolonizatore raznih nacionalnosti. Ona doduše gradi i škole i pomalo priprema teren da se u nastavni plan uvede njemački jezik. Njezin sin Josip II će ići još i dalje u rastočavanju hrvatske jedinstvenosti i ponjemčivanju hrvatskog naroda. On još jače dijeli hrvatsku zemlju raznim nacijama kao svoju prćiju — svoje vlasništvo. On provodi reforme i u crkvi. Ukida samostane koji se ne bave školstvom i njegom bolesnika. Samo stane prodaje i od dobivenog novca stvara posebni fond (vjerozakonsku zakladu) iz kojeg je plaćao siromašne svećenike. (Naime svećenici su se žalili caru da postoji velika nejednakost među svećenicima. Onda je Josip II njihovu žalbu riješio na račun bogatih samostana).

Sve je to župnik Martin Kos za vrijeme svoje svećeničke službe kao kapelan po raznim župama, kao župnik vrčindolski, ruševački i pleternički promatrao i sa bolju u srcu pratio. Činio je što je najbolje smio i mogao. Nakon 10 god i 6 mj. i 20 dana »zelose et laudabiliter« upravljanja (sdušno i pohvalno

spom. str. 11.) preselio se iz ovoga svijeta u vječnost, dne 29. 11. 1792.. Pokopan je u kripti župne crkve sv. Nikole u Pleternici da uz svog principala Antuna Bošnjaka i predčasnika Marka Pejzokića čeka uskrsnuće tijela i uživa nebesku slavu.

Kapelani

1. Franjo Derkić	1781 — 1782
2. Matija Starešinić	1782 — 1785
3. P. Fabijan Vrbanić	1786 — samo jedan mjesec
4. P. Franjo Samoborčević	1786 — do srpnja
5. Đuro Sišić	1786 — 1787
6. Martin Ninković	1787
7. Mijo Ferković	1787 — 1788
8. Ivan Gašparić	1788 — 1789
9. Nikola Gregorić	1789 — 1790
10. Ilija Marković	1790 —

Ilija Marković
(1792 — 1824)

Nakon smrti župnika Martina Kosa dolazi za župnika u Pleternici Ilija Marković. Najprije je bio imenovan starom i bolesnom župniku Martinu Kosu za kapelana 1790. Kada je Martin Kos umro onda je dekan požeškog dekanata Luka Pejaković imenovao Iliju Markovića za privremenog upravitelja župe.

Za vrijeme župnikovanja Ilije Markovića u Francuskoj se nastavlja revolucija. Niži slojevi se skupljaju oko radničke klase a i oko buržoazije. Traži se u to vrijeme velika taktika i mudrost u okupljanju porobljenog naroda u borbi sa feudalcima. Radnička klasa još uvijek nakon revolucije drži vlast u svojim rukama. Nepouzdani viši oficiri su uklonjeni a niži unaprijeđeni u više činove. Tu gužvu je iskoristio mladi oficir Napoleon Bonaparte (1769 — 1821) rodom iz Korzike. Dobar strateg, dobar vojnik i svratio je na sebe pažnju. Predpostavljeni ga unapređuje u čin generala.

Kao general ide iz jedne pobjede u drugu na svim ratištima. Pobijedio je Prusku vojsku i osvojio je Belgiju i Nizozemsku 1794. Dok Napoleon ratuje dotle Jakobinci na čelu sa Robespierom ukidaju službenu kršćansku vjeru a uvode kult razuma.

Zbog brzog niveliranja građana u materijalnim dobrima, uvođenja diktature, netaktičnosti u odnosu na vjerske osjećaje široke mase su napuštale Jakobince i buržoazija je dobivala pre-

stiž u narodnim masama. Napoleon ratuje i dalje. Pobijedio je Austriju 1797. Nizozemska, Švicarska i talijanske državice postaju vazali Francuske. Te iste godine Venecija tj. mletačka republika gubi samostalnost. Po sporazumu između Francuske i Austrije Istra, Dalmacija, kvarnersko otočje i Boka kotorska postaju sastavni dio Austrougarske monarhije.

Napoleon je imao parolu: »Mir kolibama, rat dvorovima«! Zbog toga se seljak-kmet oduševljavao za Napoleona i radosno išao u rat za bolju budućnost svoju i svojih pokoljenja, sa željom da skrše moć gospode koja ih je stoljećima iskorištavala kao bespravno roblje.

Društveni razvitak u Francuskoj se odvija tako da je sve išlo na mlin Napoleona Bonaparte. Zbog toga on provede državni udar 9. 11. 1799.

On postaje jedan od prvih konsula koji će u buduće upravljati sa Francuskom državom. On uživa sveopću naklonost u masama i plebiscitom 1804. postaje carem Francuske. Bio je tako jak i ujedno umišljen da nije dopustio da ga papa kruni nego je sam stavio sebi i svojoj ženi krunu na glavu, uz prisustvo pape i dvorske svite.

Na balkanu narod kipi od čežnje za slobodom. U Srbiji nastaje prvi srpski ustanak 1804. Ustanci se redaju. Narodi osjećaju da je sloboda na pomolu. Hrvati žele da se oslobode Turaka u Bosni a isto tako mađara i njemaca. Iako moraju braniti carsku krunu oni se u nutrini duše raduju ako tko napadne Austriju. U tim napadima su očekivali zračak slobode i hrvatske državnosti.

Godine 1805. Austrija napušta Dalmaciju Napoleonu a 1806. Napoleonova vojska ulazi u Dubrovnik i ruši slavnu dubrovačku republiku Napoleonova zvijezda sreće se još uspinje i pobjeđuje austrijsku vojsku kod Wagrama i diktira Austriji mir u Schöennbrunu 1809. Tim mirom Francuzi postaju gospodari Dalmacije, Istre, Slovenije (zapadni dio), Hrvatske do Karlovca i južno od Save sa sjedištem u Ljubljani. Taj predio naših zemalja je Napoleon prozvao Ilirija. Napoleonova zvijezda će početi tamniti 1812. godine kad će izgubiti bitku u borbi sa Rusima zbog jake zime, slabe hrane i velikih močvara. Hrvatska krvari. Svi se za nju otimaju. Svi je podjarmljuju, svaki na svoj način. U biti svojoj gajili su hrvatski duh svojih pradjedova koji su govorili: »Bolje grob ne-

go rob« i zbog toga su strpljivo iščekivali dan slobode. Župnik Ilija Marković sve to prati. On gleda jaki razvitak kulture u književnosti i razvitak tehnike. Njemački pronalazač pronalazi litografiju (kamenotisak) 1796. Aloys Senefelder.

Göethe i Schüller utjelovljuju u svojim književnim djelima duh njemačkih klasika. Ludwig von Beethoven svojim operama prodro u svijet i tako svjesno i nesvjesno utiče na germanizaciju inteligencije, pa tako i na hrvatsku inteligenciju. Engleski inžinjer George Stepenson 1814. gradi prvu parnu mašinu. Pojavljuje se prva plinska rasvjeta u Londonu i na londonskim ulicama 1814. godine.

Evropska gospoda dijele Evropu pod velikim utjecajem Metternicha. Vuk Stefanović Karadžić (1787-1864) započinje svoje javno djelovanje po kojem želi da svi južni slaveni govore ijekovicom a jezik će biti srpsko-hrvatski ili hrvatsko-srpski.

Austrija, Pruska i Rusija stvaraju međusobni savez koji će se zvati »Sveta Alijansa« a imat će za cilj ugušivati revolucionarne pokrete gdje god se oni pojave.

Napoleonova zvijezda se gasi. Gubi bitku kod Waterlooa 18. 6. 1815. u borbi sa Prusima i britancima. Zarobljen je i odveden na otok svete Jelene gdje je i umro kao skroman i pobožan vjernik iz puka govoreći: države se raspadaju, carevi umiru, prijestolja se ruše a Krist ostaje.

Amerika se sve više razvija, jača i razvija vojno i tehnički Prva upotrebljava parni brod na točak »Savannah« i prelazi Atlantik za 26 dana 1819. Napoleon umire na otoku svete Jelene 1821.

Amerika proglasuje parolu državama svijeta napose evropljanima, da se ne miješaju u poslove Amerike, jer »Amerika pripada Amerikancima«. U Engleskoj se ponovo osnivaju sindikati koji će zaštićivati radničke interese pred poslodavcima 1824.

Te iste godine otvaraju prvu željezničku prugu. Dakle, za vrijeme Ilije Markovića nastaju nove proizvodne snage koje će donijeti i nove produkcione odnose u ljudskom društvu. Kao veoma vrstan i sposoban svećenik Ilija Marković je sve to pratio i na vrijeme upriličavao vjersku nastavu svojim vjernicima-župljanima da bi mogli izvršavati zadatke u svjetlu vjere koji će biti zahtjev vremena u kojem žive.

Kapelani:

1.	P. Šimun Samardžić prov. Bosne Srebrene	1793—1794
2.	Faustin Pavlović, franjevac	1794—1795
3.	Ivan Kaltineli	1796—1797
4.	Martin Katić	1797—1798
5.	Josip Josipović	1801—1806
6.	Franjo Mikić	1806—1808
7.	Mijo Vrbanac	1808—1811 i umro
8.	Petar Kunac Fratri Dalmatinci pobjegli Karlo Radoš pred Francuzima - Galima	1811—1812

Karlo Radoš je premješten u mjesecu lipnju u Veliku. Petar Kunac postaje svjetovni svećenik zagrebačke biskupije. Spomenica kaže za ove fratre da dok su nosili franjevačku haljinu da su imali duha božjega, ali kad su promijenili odjeću onda su izgubili ono što se od njih u njihovom zvanju traži (»denullo bene supposuit. Pictoriam artem etiam scivit«). Spomenica str. 13.

9.	Josip Hovanec	1812—1813
10.	Josip Katušić	1813—X mj.
11.	Đuro Livaković	1813—XI mj.
12.	Jakob Katušić	1813—1818
13.	Josip Horvatić	1818—V—VII mj.
14.	Josip Matoš	———
15.	Baltazar Ninković	1818—1821
16.	Alojzije Trnačić	1821—1822
17.	Antun Bosmanić	1822—1823
18.	Nikola Sever	———

Ovaj vrlo ugledan i vrstan župnik pleternički blago je u Gospodinu preminuo shrvan u skrbi za duhovno i materijalno dobro svoje župe dne, 7. veljače 1824. i pokopan u kripti župne crkve sv. Nikole u Pleternici.

Poslije smrti Ilije Markovića imenovan je za privremenog upravitelja župe po dekanu požeškog dekanata Franje Sirčića dne, 7. veljače 1824. vlč. g. Matija Filić.

No, Matija Filić neće dugo upravljati župom, jer će po želji tadanjeg vlastelina Jakoba Svetića biskup zagrebački imenovati župnikom pleterničke župe Josipa Kovačević, dne 17. 2. 1824.

Josip Kovačević
(1824—1855)

Josip Kovačević je u Zagrebu položio zakletvu da će vjerno i savjesno ispunjavati svoje župničke dužnosti koje naređuje njegov biskup i crkveni propisi. Dne, 6. prosinca na dan sv. Nikole svečano je po crkvenim propisima ustoličen za pleterničkog župnika po dekanu požeškog dekanata u nazočnosti svećenstva i patrona župe Pleternice.

Josip Kovačević se isticao mnogo u pobožnosti u pleterničkoj župi. On je nastojao da župu duhovno uzdigne i razvije u granicama mogućnosti prostora i vremena u kojem je živio. Budući da selo Komorica nema ni križa ni kapelice pa nagovara Miju Krešića iz Komorice da napravi križ koji će ljude sjećati na Isusa i na sve ono što je Isus učinio za nas ljude iz ljubavi prema nama.

Kapelani:

1. Matija Buneta iz Bjegovače	1824 — 1827
2. Ivan Ferić iz Požege	1827 — 1828
3. Karlo M. Šlisler	1828 — 1829
4. Mijo Brić iz Velike Žgele	1829 — 1830
5. Antun Floderal	1830 — VIII mj
6. Jakob Korponija iz Pleternice	1830 — XII mj
7.Antun Petračić iz Zagreba	. . . . .
8. Josip Fabijanec	. . . . .
9. Mijo Cigel	1832 — 1833

Jedva da se župnik Josip Kovačević uputio u župnički posao on doživljava nemilu vijest Mađarska vlada poput Austrije koja je uvela njemački jezik kao službeni za cijelu monarhiju tako sada i ona uvodi mađarski jezik za mađarsko-hrvatsko područje 1827. g. Da se Hrvati odupru službenoj mađarizaciji oni će zagovarati da latinski jezik ostane službeni jezik. Takova borba je bila bezuspješna. U toj borbi takovih poteza možemo nazrijeti nešto što Hrvate prati kroz njihovu povijest a to je da se oni uvijek služe u borbi protiv tuđinca s tuđincem. A to je pogrešan put. Takav put mogu upotrebljavati samo veliki narodi koji se mogu poslužiti s malim narodima, jer im mali narod nikada nemože nametnuti svoje ideje i ako bi pokušali oni su uvijek u stanju da ih »udare po prstima«. Zato je župnik J. Kovačević bio veoma žalostan i zabrinut. Međutim on čini ono što može. Kao sin svoga naroda on pobuđuje hrvatsku svijest

da propovijeda što češće hrvatskim jezikom i da razvija pjevanje. Najbolju je podršku našao za metod svoga rada u ilirskom pokretu koji se baš u to vrijeme širio. Taj pokret su nazvali »ilirski«, jer su mislili da su stari slaveni bili Iliri. Zato su uzeli starohrvatsko narječje, jer je najraširenije u južnih slavena.

Taj pokret je prihvatila u većini hrvatska inteligencija. Među njima mnogi svećenici-župnici. Stajali su na stanovištu: »Ufaj se u se i u svoje kljuse«. Samo je takav put siguran protiv mađarizacije i ponjemčivanja. Na čelu toga pokreta bio je Ljudevit Gaj. Izdavali su novine koje su se zvale »Danica« na kajkavskom narječju. Te novine su imale i svoj novinski prilog na štokavskom narječju po novom pravopisu od 1835. g. Oni su mislili da su južni slaveni jedna nacija. Međutim, povijest i osjećaji pojedinih naroda nisu odobrili takovo shvaćanje pa je doživjelo ispravku tokom povjesnog zbivanja. Došli su do uvjerenja da se južni slaveni sastoje od više naroda: Bugara, Srba, Makedonaca, Hrvata i Slovenaca. Taj pokret je odigrao veliku ulogu u borbi protiv okupatorskih ideja i njihovih pomagača u odnarođivanju pojedinih naroda južnih slavena.

Žar oduševljenja za ilirski pokret nije bio uzaludan. Pod predsjedanjem zagrebačkog biskupa, dne 27. 10. 1847. g. hrvatski sabor jednoglasno zaključuje da se svi javni poslovi imaju obavljati na hrvatskom jeziku a ne na latinskom kao do sada. Isto tako se od sada imaju svi spisi pisati u župnim uredima na hrvatskom jeziku. Župnik, Josip Kovačević, radosna srca prihvaća tu naredbu i u djelo provodi.

Uz nacionalne porive ljubavi prema svom narodu muče župnika i materijalni problemi u župi.

Župni stan je na brdu. Vode nema. Vodu treba nositi iz sela. No, da bi došao do vode treba iskopati bunar. To nije lako, jer se nakon izvjesnog sloja zemlje nalazi kamen vapnenac. Uz pomoć vlastelina dao je kopati bunar 19. 5. 1833. — 29. 6. 1834. u dubinu od 31 metar. Velika radost za župnika i ukućane u župskom dvoru, jer su dobili vodu i neće biti ovisni o seoskim bunarevima.

Čim je župnik riješio jedan materijalni problem on želi da rješava i duhovne probleme svoje župe. Zbog toga on smatra da bi bilo dobro podići križeve po selima župe koji će ljude poticati na pobožnost prema Isusu. Zbog toga podiže križ 1836. u kapelici u selu Gradac. Nabavlja u Zagrebu za župnu crkvu 1838. orgulje. U selu Sulkovci podiže tri križa 1839. Popravlja i obnavlja župske zgrade. Kao župnik doživljava jake vremenske nepogode. Budući da je zima 1842. bila obilata snijegom

zbog toga je bila velika poplava u pleterničkim poljima kada se otapao. Poplava je bila velika i tako jaka da je voda srušila čak i veliki most tzv. »Bubanovu ćupriju« na Orljavi. Vojska je bila pozvana u pomoć za spašavanje putnika. Čak su se neki vojnici utopili u spasavanju ljudi. Jedva je jedna poplava prošla već se pojavila druga, 1847. Ta poplava je bila tako nagla da se ljudi nisu mogli na vrijeme vratiti iz svojih polja svojim kućama već su se morali popeti na vrbe i čekati pomoć. »Dvi noći vodili su borbu između života i smrti . . . dok ne stigoše čamcima u pomoć iz Pleternice . . . « (Spomenica str.24.)

Buni se priroda ali se bune i ljudi. Sve je u jednom pokretu i zamahu. Svaki čovjek traži svoja prava i svoju slobodu. U traženju tih prava i slobode ističu se radnici, seljaci i radna inteligencija. Župnik Josip Kovačević prati taj proces društvenog razvitka. On čita knjige, komentare materijalističkih orjentiranih filozofa i vidi da oni potiču radnike, seljake i radnu inteligenciju na borbu za radnička prava protiv apsolutističkih režima i na borbu protiv Boga i vjere u Boga. Ti materijalistički filozofi tumače svijetu da je »materija jedina stvarnost« i »sve što postoji od materije postoji — od nje se razvija i usavršava kroz neprekidni sukob suprotnosti.«

Ti filozofi navode i razloge zbog kojih je čovjek izrabljivan pa kažu: Ekonomsko financijska se snaga jača i stvara proizvodnu moć. Što je ta proizvodna moć jača i veća ona se onda tako i ponaša prema slabijem partneru. Ako su proizvodne snage u ljudstvu, strojevima i sirovinama u privatnim rukama onda takav privatnik zarobljuje i uništava slabijeg partnera i tjera ga u siromaštvo. Budući da sirotinja treba da živi ona će raditi uz bezcjenu kapitalisti. Da se to izbjegne treba staviti sva sredstva za proizvodnju u društveno vlasništvo. Tu ideju su u to vrijeme zastupali filozofi i sociolozi Marx i Engels. Oni zastupaju radničku revoluciju s namjerom da bi radnička klasa bila nosilac vlasti u društvu. Svi su ljudi pozvani da rade. Prema tome treba da je vlast u rukama svih radnih ljudi.

Da bi se do toga cilja došlo preporučaju radničke sindikate koji će voditi brigu za radnička prava u svim poduzećima. Za putokaz borbe za radnička prava izdaju knjigu u Parizu 1848. koja će služiti kao program radničke klase, pod naslovom:

Manifest komunističke partije

Sve te događaje župnik prati i čak u svojoj župi simpatizere i propagatore tih ideja primjećuje. Primjećuje da se mnogi raduju pogibiji kralja Luja Filipa i njegove obitelji, dne 24. 2. 1848. sa željom likvidacije kraljeva i careva.

On čuje da se bune studenti diljem svijeta raznovrsnim demonstracijama tražeći: slobodu štampe, zbora, dogovora itd. Bune se i naši studenti, bune se mađarski studenti. Naši žele da se ta prava izvojuju na čelu sa J. Jelačićem, banom Hrvatske, a Mađari na čelu sa Lajošom Košutom.

Župnik Josip Kovačević se neda smesti već smjelo korača tokom života u tim burnim godinama.

Vidi se da se raduje društvenom gibanju u svijetu i da ujedno strahuje. Gleda, kako se seljak muči za koricu kruha.

Žali čovjeka patnika. Žali svoju domovinu Hrvatsku. Sa radošću i utjehom sluša vijest da je oblikovana hrvatska narodna skupština koja pod vodstvom Kukuljevića, dne 25. 3. 1848. u Zagrebu donosi program u 30. točaka. To je program hrvatskog poretka. U tim točkama traži se:

1. Ujedinjenje svih hrvatskih pokrajina.
2. Da se hrvatskom narodu da vlada nezavisna od mađarske.
3. Da bude stalni zastupnički sabor.
4. Da se ukine konačno kmetstvo, besplatna rabota, urbarske i crkvene daće kao obveza.

I ako mu dani zemljskog života prolaze on kao starina-svećenik gleda na horizontu hrvatske povijesti jednu novu zvijezdu koji će zasjati hrvatskom narodu u osobi Josipa Jelačića. On gleda svojim očima čas Beč, čas Peštu pa piše: »Austrija čini raznovrsne makinacije... za sve stara, omražena svima. Svako staro jedinstvo proklinjemo do Boga... »Austrija je bila do sada maćeha, a ne brižljiva mater«. (Spomenica, str. 36.).

Zaista, želja se i ostvarila hrvatskog pokreta. Josip Jelačić po činu pukovnik, po orijentaciji Ilirac imenovan je hrvatskim banom, dne 23. 3. 1848. g. Imenovan je banom trojedne kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije bolje rečeno postao je banom sjeverne i južne Hrvatske.

Ban Jelačić izdaje proglas kojim uzakonjuje program hrvatskog pokreta narodne skupštine u Zagrebu.

Hrvatski ban Jelačić uzdiže **zagrebačku biskupiju** 1852. u **čast nadbiskupije** i tim potezom stavlja do znanja i Beču i Pešti da Hrvati žele da budu i u crkvenim poslovima nezavisni od njemačkih i mađarskih biskupa.

Ta vijest je tako obradovala starinu župnika da je zapisao: »Zaista nam se čini da snivamo i da smo čudesima zaneseni.

Jelačić je oživio svijest u narodu za slobodu i pravdu, on je postao naša zvijezda. On je poruka bolje naše budućnosti i

napretka« (Spomenica str. 40, 41.). On se raduje slozi slavena jer kaže: »A što da kažemo o hrvatima i srbima? Što da kažemo o slavnom svom junaku i vitezu Jelačiću Banu? Tko sad ne prizna da je pleme hrvatske i serbsko sa glasovitim svojim banom na čelu ponajbolje shvatilo misao slavenskog sabora, junačkom i hrabrom mišicom svojom u čin pretvorilo. Tako jest a ne drugačije« (Spomenica str. 39).

O, kolike utjehe, kolike nade!

Međutim, godine idu. Vrijeme teče. Paučina se ispreplela i samo se njiše na povjetarcu pleterničkih njiva. Lišće žuti na drveću i vene. U župnom stanu svijeća dogorijeva i život zemaljski se gasi u Gospodinu, dne 20. 9. 1853. dobrom i plemenitom župniku Josipu Kovačeviću.

Službovao je časno i pošteno kao župnik 32. god. i doživio starost od 64 g. života. Bio je obljubljen od svojih župljana tako da ga oplakivalo staro i mlado u župi. Dne 21. rujna 1855. g. u 16. sati i 45. minuta uz mnoštvo svijeta i 8 svećenika i 3 bogoslova đakovačke biskupije pokopan je u kripti župne crkve. Zagrebački nadbiskup povjerava privremeno upravu župe mladom svećeniku Petru Ribiću, rodom iz Sulkovaca. Upravljao je župom od 20. rujna do 31. prosinca 1855. (Bio je imenovan župnikom u Ruševu (1857-1879).

Napustio je Ruševo u želji da umre u Pleternici.)

Po želji vlastelina Jakoba Svetića zagrebački nadbiskup imenuje za župnika u Pleternici Antuna Terzića rodom iz Pleternice.

Antun Terzić
(1856-1861)

Spomenica kaže da je došao iz Vetova: »Parohum denominatus est Antonius Terzić parochus Vetovensis« (Spomenica, str. 48.). Poboljevao je od tuberkuloze. U ovo vrijeme se nije tuberkuloza znala liječiti i zbog toga je bio kratko vrijeme župnik u Pleternici. Baš zato jer je bio kratko vrijeme zbog bolesti nije svojom rukom ništa u spomenicu zapisao. Nije mogao ništa značajnijega ni učiniti u svom pastoralnom radu. Priroda nema smilovanja. Ona ne pita da li je župnik bolestan već ispoljava svoju silu jakim vjetrom 1854. g. Vjetar je uništio i polomio kukuruze tako jako »da je svaka kuća kukala od žalosti i gladi, pa je narod rekao: »eto glad na glad došla«.

Sve je to gledao bolestan župnik, sa tugom i bolju u srcu. Svjestan je kako nedaća bije njegove župljane iz godine u godinu. Župljani ostaju bez kruha a za malo će ostati i bez svog

duhovnog pastira Antuna Terzića. I zaista. Sunce zapada za goru. Još malo miluje svojim zrakama krovove pleterničkih kuća a župnik iz Buka ulazi u sobu bolesnog svećenika dne 30. kolovoza 1860. da mu podijeli sv. sakramente umirućih. Primivši svete sakramente, ugledao je sunce koje nikada ne zapada. Njegove oči su bile uprte u raspelo. Samo je šaptao riječi: »Isuse, smiluj mi se, sveta Marijo, moli zame griješnika!«. Svibanj je. Sve je u cvatu i zanosu. Osam je sati u jutro. Zvono zazvoni. Tri udarca jedan za drugim, dne 23. svibnja 1861. g. Oni koji su bili u kućama izišli su iz kuća da kažu jedni drugima: »umro je naš župnik. Bog mu daj duši lako!«. Prerano je umro. Imao je samo 46 godina života. Cijela je župa došla da se oprosti od svog župnika. Napose, Pleternica od svog mještanina. Zvona su tužno jecala, žene i djeca su plakala a svećenici su ih tješili govoreći: »Nemojte plakati. On će nas kod Boga zagovarati i moliti za nas. Mi ćemo se moliti za njega, za njegovu dušu!« Dne 25. svibnja 1861. u 9 sati u jutro položiše tijelo A. Terzića u kriptu župne crkve.

Matija Kovačević
(1861-1888)

Matija Kovačević je rodom iz Požege.

Bio je župnik u Buku i nakon smrti pleterničanina Antuna Terzića po želji vlastelina Filipa Stilfrida imenovan je po zagrebačkom nadbiskupu Jurju Hauliku za župnika uz sve počasti koje crkva propisuje. Za ovoga se župnika može reći da je bio jedan od najrevnijih župnika koje je Pleternica do tada imala. Neumoran radnik za duhovno i materijalno dobro župe. On je svu svoju pažnju usmjerio prema Isusu kao središtu rimokatoličke vjere i kršćanstva uopće. Zato on podiže križeve diljem župe te da podsjeti ljude na Isusa, Boga Čovjeka, patnika, oslobiditelja od robovanja u duši i od izvanjskih porobljivača privredno nacionalnih.

1. Podiže križ u Sulkovcima, dne 29. svibnja 1869.
2. Podiže 2 križa u Koprivnici, dne 1. svibnja 1869.
3. Podiže križ u Gradcu, dne 18. listopada 1869.
4. Podiže 3 križa u Pleternici: 1 križ prema Buku 1870. 2 križa u plet. vinogradima
5. U Pleternici novi križ od kamena umjetničke vrijednosti na trgu Pleternice, dne 4. kolovoza 1871. Točno na mjestu gdje je bio postavljen spomenik nadvojvodi Ferdinandu. Pleterničani su noću Ferdinandov spomenik uzastopce demolirali pa nije pre-

ostalo drugo nego ga ukloniti a na njegovo mjesto staviti križ koji još i danas postoji u oštećenom stanju. (Kamen je porozan pa su popustile ruke).

Matija Kovačević je bio veoma praktičan župnik, pa na temelju svog župničkog rada uvidio da centralna groblja imaju svojih prednosti ali i svojih manjaka. Zbog toga je on osnivao groblja i po selima.

Tako je osnovao groblja:

1. U Sulkovcima, dne 29. svibnja 1869.

To je groblje blagoslovio dekan i župnik iz Pož. Sesveta Augustin Marković.

2. U Kadanovcima, dne 1. lipnja 1869.

To je groblje blagoslovio dekan i župnik iz Pož. Sesveta.

3. U Gradcu, dne 18. listopada 1869.

To je groblje blagoslovio sam župnik pleternički, jer je dekan bio službeno spriječen.

Budući da je župnik bio čovjek žive vjere pa je u velike cijenio svece i svetice božje i zbog toga je razvio pobožnost sv. Valentina presbitera koga su pleterničani od davnina štovali. U znak štovanja sv. Valentina kao zaštitnika i zagovornika vjernika od bolesti padavice i živčanih bolesti uopće župnik Matija Kovačević postavlja oltar u čast sv. Valentina od darova župljana i svog priloga. Dne 14. veljače je ovaj novi oltar blagoslovio 1870. požeški župnik Ivan Taller.

Za vrijeme župnikovanja Matije Kovačevića domaći sin Jakob Filić župnik i dekan Oriovačkog dekanata 1878. darovao je sliku sv. obitelji umjetničke vrijednosti, a župnik Matija Kovačević je postavlja s desne strane u kapelicu pokrajnog oltara. Sliku sv. Obitelji je blagoslovio župnik i dekan kutjevački Josip Kraljević.

Matija Kovačević kao intelektualac prati zbivanja u svijetu. Svijet više nije tako dalek kao prije. On se međusobno povezuje i približava upotrebom telefona koji je izumio A. G. Bell 1876. Povećava se željeznički saobraćaj. Industrijska se sirovina dovozi a industrijska se roba odvozi s jednog područja na drugo. Razmnažaju se banke i bankovna poslovanja. Pojavljuje se koncentracija kapitala. Industrijalci se povezuju u dionička društva. novac nije doduše svemoćan ali je moćan. On igra jednu od vodećih uloga u međuljudskim odnosima. Sve je to uočavao župnik Matija Kovačević, pa je svoje župljane upozoravao da su industrija i novac samo sredstva a ne cilj za stvaranje boljeg i ljepšeg života na zemlji. Župnik vidi da se 1864. radnici organiziraju cijelog

svijeta u jednu organizaciju koja se zove **Prva internacionala sa** sjedištem u Londonu. Sjevernonjemačke državice se ujedinjuju u savez pod vodstvom Pruske na čelu sa Bismarckom. Ugarska postaje opet samostalna država u okviru monarhije uz zajedničku vanjsku politiku, vojsku i financije a to je bilo opet na štetu hrvatske državnosti. Liberalan pogled na svijet se rasplamsao napose u učenim krugovim. Bibliju prikazuju kao jedno vrijedno literarno djelo nadarenih pisaca koji se zovu proroci a ne da je Biblija skup riječi Božje. No u ovakvim prilikama nije lako raditi a još manje gledati vedro u bolju budućnost vjere i vjerskog života. Međutim, sv. Pavao kaže: »Sve mogu u onome koji me jača«. Župnik je čovjek žive vjere i uvjeren je da Bog okreće sve u dobro onima koji vjeruju. I župljani pleterničke župe su takovim očima gledali svoga župnika što nam svjedoči njegov zlatni jubilej a i nadbiskup zagrebačke nadbiskupije kada ga je imenovao začasnim prisjednikom nadbiskupskog duhovnog stola u Zagrebu 1883. sa pravom nošenja ljubičastog pojasa.

Jubilejske proslave
24 lipnja 1888.

Godine prolaze. Idu danci kao sanci. Župnik stari. Lice mu se navoralo a tijelo se pognulo. No, još uvijek je u njemu jaka volja. On želi da proslavi svoj zlatni jubilej tj. 50. godišnjicu misništva. I doživio ga.

U Pleternici se 1888. slave tri jubileja:

1. Jubilej pape Leona XIII koji je čitao sv. misu u Rimu a pleternička zvona najavila proslavu.

2. Jubilej biskupa Jurja Štrosmajera biskupa đakovačkog koga su pleterničani veoma štovali kao susjednog biskupa koji je želio jedinstvo vjere u Isusa Krista i da Hrvati budu nosioci i širitelji kulture među južnim slavenima.

3. Međutim najveće je slavlje bilo, dne 24. lipnja 1888. na dan sv. Ivana Krstitelja u Pleternici kada je domaći župnik Matija Kovačević slavio svoj zlatni jubilej sa svojim župljanima.

Zvona su radosno zvonila, djeca su skakutala a mladež je kliktala od veselja i radosti. Jubilarac je čestitke primao od župljana, prijatelja, znanaca sa svih strana i velemožne gospode iz Požege na čelu s Franjom Ciraki gradonačelnikom grada Požege. Požežani su ponijeli i diplomu po kojoj je Matija Kovačević postao začasni građanin grada Požege, po zaključku gradske skupštine dne 5. travnja 1888. Župska spomenica kaže da takove proslave kakova je bila u Pleternici 24. lipnja 1888. rijetko je

kada požeška kotlina gledala. Narod je sa svih strana nagrnuo u Pleternicu. Dan prije su došle iz Požege sestre da okite crkvu i prirede sve što je potrebno za proslavu. Župljani su napravili transparent ispisan zlatnim slovima:

»JUBILLO IN CHRISTO!«

Po ulicama je bilo zabodeno granje u zemlju i iskićeni prozori sa slikama i peškirima. Čestitari dolaze sa svih strana. Dolozi 25. svećenika predvođeni Ivanom Bošnjakom župnikom i opatom iz Požege. Tom zgodom su ga darovali za spomen misnicu u vrijednosti 70 forinti koju su izradile časne sestre milosrdnice u Zagrebu. Zatim oci franjevci iz Požege predvođeni p. Ivanom Radić, bivšim provincijalom iz Brodskog samostana. Oci franjevci su mu poklonili tzv. staračkí štap »Baculum senectutis«. Na vrhuncu štapa je stajao križ, a pod križem slika dobroga pastira. Poslije toga je došao vlastelin barun, Stilfrid.

Sada su krenuli u crkvu po ustaljenom redu u kojem je bilo 25 djevojčica obučenih u bjelinu a u rukama su držale bijelo cvijeće. Zvona su zazvonila, orgulje su svirale a narod je upro oči u jubilarca. Pjevački zbor »Vijenac« iz Požege je pjevao na latinskom jeziku Benedictus... Manuduktor je pred oltarom postavio pitanje jubilarcu: »Što tražiš jubilarče?« On reče: »Peto ex animo divinam misericordiam et anni jubilae et gratiam«.

Započela je sveta misa i iza vjerovanja pođe na propovjedaonicu pleterničanin Franjo Šultajz župnik veličkí i poput Ivana Zlatousta održi divnu propovijed u tri točke razmatranja:

1. Svećenik je pastir naroda.
2. Svećenik je učitelj naroda.
3. Svećenik je onaj koji prinosi žrtvu Gospodina našega.

Vjernici su bili oduševljeni sa propovijeđu i još više zavolili i cijenili svog župnika jubilarca.

Propovjednik je u propovjedi napomenuo da je jubilarac Matija Kovačević u 50 godina svećeništva službovao u raznim mjestima kao naprimjer:

U Čađavici, Pakracu, Požegi, St. Petrovom Selu, Buku i 28 godina u Pleternici. Svuda je vršio službu časno i pošteno. Poslije svete mise je manuduktor blagoslovio jubilarca i zaželio obilje božjeg blagoslova za tijelo i dušu.

Kod Stola je održana na svečanom objedu zdravica:
1. Zlatomisniku
2. Sv. Ocu Leonu XIII
3. Biskupu Josipu Jurju Štrosmajeru

Gradonačelnik grada Požege, hrvatski pjesnik Franjo Ciraki je za ovaj jubilej spjevao ovu pjesmu:

Pedeset puta zaronilo je lieto
U vječnosti nedohitno more
Pedeset puta pozlatilo je sunce
Prama lietnim trakom naše gore

* * *

U obilju plemenita duha tvoga
Prijateljstva svježi vrutak vrije
I što god nam život krasnim stvori
Nepoznato tvome srcu nije

* * *

Pedeset lieta tvoga marna rada
Blagoslovom neka vječnim rodi
Sjeme dobro što si posijao
Ubavim nek zlatnim rodom rodi

* * *

A pravedni Bog će ti nagradit
Vele trude tvoga nastojanja,
Vječna kruna nebeskoga carstva
Budi plata tvoga vrednovanja.

Da ovo slavlje nebi bilo dosadno oni su doveli iz Požege vatrogasnu pleh muziku koja je svirala i zabavljala goste a iza pojedinih zdravica je pjevalo pjevačko društvo »Vijenac«. Kada je nastao mmrak došla je bakljada i pleterničanin Franjo Peičić, poštar, predveo je bakljadu i održao pozdravni govor.

Za to vrijeme bakljade crkva je bila osvijetljena bengalskom vatrom. Slavlje se nastavilo pjesmom i kolom pod grabrovima ispred župnog stana.

I ako je jubilarac klonuo tijelom ali još uvijek misli na crkvu i njene potrebe. Dne 3. kolovoza 1888. postavlja u crkvi novi luster nabavljen od tvrtke Ludvig Kottal u Beču.

Dne 12. prosinca 1888. postavlja novi oltar sv. Nikole koji je bio rađen u Beču. Dne 23. prosinca je blagoslovio oltar i sliku sv. Nikole dekan i župnik iz Požege Ivan Bošnjak. Stari oltar je poklonjen za glavni oltar župnoj crkvi u Ruševo. Ovaj marni čovjek izgarao je kao svijeća na oltaru za slavu Božju. Da bude novo svjetlo svojim župljanima prestao je svijetliti zemaljskim životom, dne 27. prosinca 1888. u 15 sati i 30 minuta a pokopan na pleterničkom groblju, dne 29. prosinca 1888. u 10 sati prije podne.

Čini nam se da je mislio za vrijeme života gdje želi da bude pokopan, jer je pokopan kraj svoje rodbine.

Narodna predaja kaže da su zvona zvonila a narod je jecao od tuge što su izgubili tako dragog i revnog svećenika. Privremeno je preuzeo upravu župe kapelan Stjepan Škalić do 21. travnja 1889. kada je nadbiskup zagrebački po želji vlastelina Baruna Stilfrida imenovao za župnika Antuna Mikulić.

Antun Mikulić
(1889 — 1896)

Nakon smrti ovako svestranog i marnog radnika u vinogradu gospodnjem nije lako službovati. Treba u prvom redu raditi po dosadašnjem načinu rada a onda postepeno uvoditi svoj metod rada ukoliko je bolji i djelotvorniji. Još uvijek je prisutan duh ponjemčivanja i mađarizacije u Pleternici. Pogotovo što je u Pleternici vojna kasarna Baruna Trenka zvana Trenkova kasarna u kojoj su vojni časnici većinom stranci, pa su oni vršili jaki utjecaj i na činovnike i činovničiće. Spomenica kaže da je uveden običaj da se u požeškoj kotlini održavaju svake godine vojni manevri.

Pleternički župnici su bili zaduženi da na trgu Pleternice služe sv. misu za vojnike. Te mise su pleterničani zvali Feld messe. Vojna muzika je za vrijeme manevara okupirala jednu župsku gospodarsku zgradu i u njoj se nastanila.

Vojska je okupirala i pleterničke bunare za vojnu upotrebu. Ako bi bio mali vodostaj vode u bunarima onda bi mještani sebi za upotrebu vozili vodu iz Crljave.

Pleternica je imala 1890. samo 14 bunara:

1. U Sulkovačkoj ulici	5 bunara
2. U Glavnoj ulici	3 bunara
3. U Požeškoj ulici	4 bunara
4. u Kasarni	1 bunar
5. U Mlinskoj Ulici	1 bunar

Stari pleterničani kažu da su oni imali i sreću i nesreću, jer se kod njih održavao svake godine vojni manevar i redala se vojska iz pukovnija:

1. Iz Petrovaradina	70. pukovnija
2. Iz Osijeka	78. pukovnija
3. Iz Bjelovara	16. pukovnija
4. Iz Zagreba	53. pukovnije
5. Iz Karlovca	96. pukovnija
6. Iz Otočca	79. pukovnija

Treba imati na umu da u stara vremena su vojne kasarne bile u Pleternici i Kutjevu.

Vojska, kako god je potrebna i draga svakoj naciji i državi ipak je i nezgodna, jer iza sebe ostavlja barem neki trag. Pogotovo ako se pojave sušne godine i elementarne nepogode. Tako je bilo 1889. kada šljiva uopće nije bilo ništa a žita su bila veoma slaba. Vinograde je uhvatila peronospora i sa loze spao sav list. Narod kaže da jedno zlo ne dolazi samo već ga prate i druga zla. Tako je bilo 1890. kada se pojavila gusjenica i pojela sve lišće sa drveća.

Šume i voćnjaci su izgledali u ljetu kao u zimske dane — sve golo — I te godine je trajao manevar 14 dana. Vojska je imala slabo sledovanje, pa je navaljivala u kuće i tražila hrane za sebe i konje. Život seljaka je bio veoma težak a manevri ga učiniše još i težim. K tome je nadošla zima veoma jaka i duga te su pleterničani išli revno u crkvu i molili:

»Čuvaj nas Gospodine kuge, glada i rata«.

Župnik Antun Mikulić ne želi da zaostane u svom svećeničko-pastoralnom radu za svojim predšasnicima, zbog toga vodi brigu za crkvu, župske zgrade i druge crkvene objekte. Ako mu patronat ili općina nebi izvršavali svoje dužnosti prema njemu ili crkvi onda bi on administrativnim putem tjerao i spomenica kaže da bi uvijek dobio rješenje u korist crkve.

Antun Mikulić je nastojao da i sela imaju kapelice od čvrstog materijala pa je zbog toga dao uz pomoć župljana sazidati

1. Kapelicu u Sulkovcima za 385 forinti. Zidao ju je zidarski majstor iz Pleternice Josip Beranek. Dne 16. listopada 1892. je župnik iz Požege blagoslovio kapelicu u čast sv. Ivana Krstitelja.

Taj isti dan je blagoslovio i 2 drvena krža u Sulkovcima, i krži u Pleternici na pleterničkom groblju.

Nakon blagoslova kapelice u Sulkovcima je bila priređena mala svečanost i objed u dvorištu Petra Ribića u Sulkovcima.

2. Sazidao je svojim zalaganjem i darovima seljana kapelicu u Koprivnici. Ovu kapelicu je zidao zidarski majstor iz Pleternice Josip Beranek.

Kapelicu je blagoslovio, dne 8. svibnja 1894. domaći župnik Antun Mikulić.

Za vrijeme župnikovanja Antuna Mikulića pleterničko vlastelinstvo dobiva novoga gospodara. Veliki su tereti. Prihodi mali. Nema više besplatne radne snage. Ako trebaš radnika plati ga. Nije preostalo drugo nego vlastelinstvo prodati 1891. Brodskoj Imovnoj Općini sa sjedištem u Vinkovcima. To vlastelinstvo je prodano za 500.000 forinti. Kažu stari Pleterničani da su 5 godina kasnije došli Francuzi u Pleternicu i nudili Brodskoj Imovnoj Općini 2.500.000 forinti ali vlasnici nisu bili voljni da prodaju ovo dobro.

Vatra

Dne 17. rujna 1891. godine dogodila se u Pleternici vatra i izgorjelo je u Sulkovačkoj ulici 17 kuća. Ova se vatra dogodila nepažnjom pušača. To su bile vrlo upaljive šibice koje su ispale na dvorište koje je imalo mnogo suve slame. Na suncu se šibice upalile te se upalila slama i vatra se proširila na kuće. U to vrijeme nije bilo vatrogasnih naprava u Pleternici, jer tada nije postojalo vatrogasno društvo u Pleternici. Vatra je trajala 14 dana. Seljaci bi vatru ugasili ali bi pod pepelom tinjala iskra i pojavom vjetra opet bi se pojavila vatra.

Požega je imala vatrogasno društvo, ali nije došla u pomoć Pleternici a ni Pleternica nije tražila pomoć od Požege kažu stari pleterničani.

Ovaj slučaj bez komentara mnogo govori.

Ljudi su izgubili snalažljivost pa je vladala velika panika. Vukli su ormare i rublje u seoski potok koji je u ljetnim mjesecima uvijek bez vode.

Ovaj slučaj je potaknuo pleterničane da su osnovali vatrogasno društvo 1892. koje i danas postoji. Opremljeno je sa veoma dobrom tehničkom spremom da u svako doba može brzo stići na ugroženo mjesto i pružiti efikasnu pomoć.

Vlak

Kao što u vojsci uspjeh ovisi o brzoj spretnosti trupa tako i u ekonomici ovisi uspjeh o nabavi i brzoj isporuci robe na tržište. Jedan od faktora za uspješnu ekonomiju je željeznica.

Pleterničani su imali sreću da dne 9. lipnja 1894. ugledaju parnu lokomotivu kako juri njihovim poljima vozeći građevni materijal. Te godine su graditelji gradili most željeznički preko Orljave u Pleternici pa su htjeli isprobati nosivost mosta.

Dne 4. prosinca 1894. svečano je otvorena željeznička pruga: Osijek — Pleternica — Nova Kapela, Pleternica — Požega. Pleternica je sada postala i željezničko raskršće. Na otvorenju željezničke pruge bio je i Ban Hrvatske kraljevine Khuen Hedervary u pratnji ministra Imre pl. Josipovića uz mnoštvo druge gospode.

U ime naroda i općinskog poglavarstva župnik je po uobičajenom ceremonijalu pozdravio bana Khuena Hedervarija koji si je pripisivao da je kao ban veoma zaslužan za izgradnju ove pruge.

Općinski odbornici

Stari ljudi pripovjedaju da su općinski načelnici namještani u većini slučajeva po kotarskoj oblasti. Narod je takove načelnike zvao »Komesar«. Ove »komesare« su podupirali seoski odbornici koji su većinom bili nepismeni ljudi. Oni su uglavnom kotarskim načelnicima klimali glavom govoreći: »Tako je gospodine načelniče, prestojniče, ljubim ruke. Kad su ljudi takvom držanju općinskih odbornika prigovarali i protivili se onda bi odbornici odgovarali: »Tako mora biti. Ako se protivimo ili prigovaramo nabit će nam porez«.

U to vrijeme su kotarski predstojnici strogo pazili na svaku riječ koju bi napredni ljudi dotičnog kraja izjavljivali. Treba imati na umu da radničkoj klasi prilaze ljudi koji žele socijalno demokratsko uređenje ljudskog društva. Oni u Parizu osnivaju 1889. **Drugu Internacionalu.** Podstreg dobivaju napredkom tehnike. Njemački inžinjer Otto Lilieentnal 1891. poduzima prvi lijet jedrilicom u svemir.

Unapređuje se sport i razne sportske igre. Održavaju se 1896. prve Olimpijske igre u Ateni koje će se i u buduće održavati pod imenom **olimpijske igre.**

Bolest

Za vrijeme župnikovanja Antuna Mikulića u Pleternici pojavila se epidemija bolesti zvana difterija. Od te bolesti je mnogo župljana umrlo, jer se još u to vrijeme nije znala liječiti.

Svi su župljani bili dužni da raskužuju svoje stanove pa je tako nastojao i župnik Antun Mikulić da raskuži župski stan. Zatražio je pomoć od Brodske imovne općine koja je bila patron crkve. Dobio je pripomoć 1896. u visini 3.400 forinti.

Obnova župske crkve

Patron — Brodska imovna općina odobrava pomoć za obnovu župske crkve u Pleternici za 1897. u visini od 2600. forinti.

No ,obnovu crkve nije mogao izvesti Antun Mikulić, jer ga je Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu premjestio u Požegu. Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu je smatrao svojom dužnošću da nagradi ovako marnog čovjeka za njegov pastoralni rad u pleterničkoj župi.

Zbog toga Antun Mikulić napušta Pleternicu 1896. i postaje župnikom sv. Terezije u Požegi.

Theodor pl. Kraljević

1896 — 1901.

Poslije plodonosnog rada Antuna Mikulića dolazi u Pleternicu za župnika 1896. Teodor pl. Kraljević.

Ono, što nije mogao učiniti bivši župnik to će sada učiniti novi župnik. Brodska imovna općina je dodijelila novaca više nego što je bilo potrebno za pokriće troškova pa je od preostalnog novca novi župnik Teodor pl. Kraljević nabavio 3. obojana prozora uz pripomoć darovatelja.

1. za jedan prozor su dali župljani.
2. Za drugi prozor je dao Aleksandar Seutz, trgovac iz Nove Kapele.
3. Za treći prozor je dao novi župnik Teodor Kraljević.

Novi župnik opaža da bi sada trebala duhovna izgradnja u župi. Ta se izgradnja može ostvariti jedino sistematskim propovjedima. Zbog toga je odlučio da pozove oce misionare — Isusovce iz Zagreba. Došao je 1899. otac mislionar o. Gatin. Za vrijeme misija je obolio i morao je prekinuti misije. Međutim, 1900. su misije nastavljene sa velikim uspjehom i na sveopće zadovoljstvo župljana. Teodor pl. Kraljević je bio jedna dobra i plemenita duša. Volio je prirodu. Uživao je u ljepoti prirode Božje. Zbog toga je on najviše zasadio voćaka u župskm vrtu. Još i

danas rastu jabuke koje je on dao zasaditi. Zasadio je 1901.60 komada voćaka.

Budući da je Teodor pl. Kraljević sin dobro poznate porodice požeške koja je uživala veliki ugled u Požegi i u ostalom kulturnom svijetu zbog toga je gradsko vijeće predložio Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu da bi oni željeli da se poslije smrti Opata Antuna Mikulića imenuje požeškim župnikom Teodor pl. Kraljević. Želja se ostvarila. Teodor pl. Kraljević dobiva 1901. dekret kojim ga Nadbiskup zagrebački imenuje župnikom svete Terezije u Požegi. Tim dekretom je premješten iz Pleternice u Požegu. Sada Pleternica dobiva novog župnika.

Matej Gollek
(1901 — 1926)

Nakon Teodora pl. Kraljevića dolazi za župnika u Pleternicu Matej Gollek iz Vetova. Brodska imovna Općina je na svojoj sjednici dne 29. ožujka 1901. izglasala kao patron župe kandidaturu Matije Golleka i zamolila zagrebačkog nadbiskupa da ga imenuje župnikom pleterničkim.

Dne 30. studenog je Matej Gollek položio prisegu na nadbiskupskom duhovnom stolu da će savjesno vršiti župničku službu koju mu nadibskup povjerava.

Dne 23. prosinca 1901. novoimenovani i zaprisegnuti župnik je ušao u svoju župnu crkvu sv. Nikole biskupa. Bio mu je priređen i službeni doček. Dočekali su ga učitelji i školska djeca, vatrogasci i »vrlo malo naroda«. Na dočeku ga je pozdravio privremeni upravitelj župe Josip Vukelić koji je upravljao župom od 1. ožujka 1901. do 23. travnja 1901. a poslije postao župnik u Velikoj. Novi župnik je uvidio da je uletio kao bijela vrana među crne vrane. Taj doček ga je uznemirio. Ne preostaje mu drugo nego da smisli kako pridobiti simpatije u narodu. Traži dozvolu da nedjeljom smije služiti dvije svete mise. Dozvolu je dobio i sada počinje služiti svete mise i u kapelicama pojedinih sela. Traži nove putove i nove metode u pastoralnom radu. Nastojao je da bude taktičan u saobraćaju s ljudima i mnogo je držao do vanjske forme. Želio je biti fin, uglađen i uslužan. Mnogo je držao do protokola i dobrih odnosa sa crkvenim i državnim vlastima. Zbog toga je on u župi crkvene svečanosti i praznike crkvenih poglavara svečano slavio. Tako je npr. papin dan ovako slavio:

1. Dao je da zvona sa župske crkve i područnih kapela zvone uoči papinog dana pola sata.
2. Na sam dan je služio svetu misu za papu i pozvao na svetu misu općinsko poglavarstvo, postojeća društva u Pleternici i vjernike.
3. Poslije svete mise je učinio prijem u župskom dvoru u kojem su predstavnici građanskih i društvenih organizacija čestitali papin dan župniku kao predstavniku pape u pleterničkoj župi. Za uzvanike je bila pripremljena zakuska na kojoj su se držale zdravice.

Župnik je želio da njegov pastoralni rad ne padne u sjenu njegovih predšasnika pa je vodio brigu da duhovno unaprijedi župu.

Križevi

Bio je svjestan u vršenju vjerskih propisa. U administraciji je bio od svih župnika pleterničke župe najsavjesniji. Sve je zapisao, pa i najmanje sitnice svog osobnog, crkvenog i društveno-političkog života.

On je želio da središte svega zbivanja bude Krist.

Darovima seljana podigao je:

1. Križ u Kadanovcima 1902. koji je blagoslovio župnik i dekan Teodor Kraljević.
2. Križ u Sulkovcima od kamena 1902. jedan u groblju a jedan u vinogradu.
3. Križ u pleterničkim vinogradima 2. lipnja 1914.
4. Križ u Pleternici dao popraviti 1904. koji je podigao i darovao 1880. pleterničanin Filić — kanonik na raskršću kraj vatrogasnog doma.
5. Križ na raskršću kraj stare škole 1904. Poklon g. Gundruma.
6. Križ na pleterničkom trgu dao popraviti 1904. Župnik je zamolio g. Gundruma da pokloni nekú svotu novca za održavanje raspela u Pleternici i g. Gundrum je položio u pleterničku štedionicu 60 kruna.

Mlade mise

Svaki župnik se raduje da iz njegove župe niču svećenička zvanja, pa se tako radovao i župnik Matej Gollek.

Dne 20. srpnja 1902. odslužio je mladu misu mladomisnik Juraj Čapo. On je sin vlastelinskih radnika koji se školovao u Đakovu i postao svećenik đakovačke biskupije. Bilo je to veliko slavlje, jer već 68 godina nije bilo mlade mise u Pleternici. Pleterničani su se radovali i ponosili, jer je to bio njihov sin, njihove gore list. Manuduktor je bio požeški župnik i dekan Teodor Kraljević a propovjednik je bio Josip Vukelić župnik iz Velike. Drugi levita koga je župnik Matija Gollek doveo na oltar da prikaže nekrvnu žrtvu Isusa Krista bio je Sulkovljanin Ivan Erjavac, dne 27. 7. 1919. u Pleternici.

Ivan Erjavac je kao dječak doselio u Sulkovce sa svojim roditeljima iz Ravne Gore. Osnovnu školu je polazio u Pleternici, gimnaziju u Požegi a teološki studij u Zagrebu i doktorirao iz Bogoslovskih nauka. Propovjed je održao na mladoj misi poznati pravaš i glasoviti propovjednik Stjepan Lesni. Mladomisnik je bio kapelan u Martijancu i kateheta u Podravskoj Slatini a kasnije je posao kateheta u Zagrebu i župnik sv. Marka u Zagrebu. Bio je i tihe ćudi. Veoma inteligentan i dobar propovjednik.

Župnik i župljani

Za vrijeme župnika Mateja Golleka je bio život u Pleternici veoma živ. Župnik je u svome srcu nosio veliku ljubav prema svojoj župi i župljanima s jedne strane a s druge strane ih je tjerao u točnost vršenja zakonskih propisa. Ta »pedanterija« je činila svaki dan sve veći raskorak između njega i župljana. Taj raskorak ga činio svaki dan nemirnijim i zbog toga je u svojoj nutrini mnogo patio. Da si savjest umiri i malo odahne hodočastio je po hodočašćima i stranim državama:

1. Putovao je u Bosnu	1902.
2. u Lourdes	1908.
3. u Rim	1909.
4. u Beč	1912.
5. u Rim	1925.

Na svim tim putovanjima je doživljavao velike časove radosti i utjehe koje nije mogao naći u Pleternici. Niti je on razu-

mio župljane niti su župljani razumjeli njega. Žarkom ljubavlju ih je ljubio kao pastir što ljubi svoje ovce, ali metod, način njegovog pristupa prema ljudima činio je utisak da je previše sitničav, da sve želi provesti po paragrafima, a da život traži više širokogrudnosti i razumijevanja.

Da se pokaže kako je on zaista pastir koji voli svoje ovce i koji voli svoje župljane on je nastojao da se osnuje pjevačko društvo. Sporazumno sa učiteljem Zvonimirom Vlašićem oni osnuju pjevačko društvo kome nadjenu ime »Barun Trenk« 1909. godine. Župnik je postao predsjednikom ovog društva a učitelj Vlašić je posao zborovođa. Gollek je nastojao da kao pravaški orijentiran probudi hrvatsku svijest u Pleternici, pa je sa istaknutim obiteljima Pavla Jušić i Jakoba Radonić i drugim rodoljubima Hrvatsku Čitaonicu 1907. godine osnovao. On je bio prvi predsjednik Hrvatske Čitaonice.

Župnik Matija Gollek je bio svjestan da je u razvitku jednog mjesta i jedne nacije novac jedan od čimbenika presudne važnosti. Zbog toga on učestvuje u osnivanju pleterničke štedionice 1903. godine, u osnivanju vjeresijske zadruge 1910. godine.

Budući da su izišli crkveni propisi da se svećenici odreknu bankarskih funkcija i nedopuštenih trgovanja on se pokorio crkvenim propisima i napustio bankarsko-trgovačke funkcije. Posvetio se samo duhovnom poslu. No, ni na tom polju nije postizao značajne uspjehe. Disharmonija je ostala i dalje između njega i njegovih župljana. U kojoj kući nema sklada ta kuća propada. Kažu da Babilonsku kulu nisu mogli sazidati zato jer se majstori i radnici nisu mogli međusobno sporazumjeti, pa su odustali od gradnje. Nešto sličnoga bilo je i u župi pleterničkoj za vrijeme župnika Golleka. On je zbog toga proživljavao veoma teške dane. Napose zbog vjernika koji su htjeli da nemaju nikakve obaveze prema župniku. Jedni su takav stav zauzeli iz sebičnosti a drugi iz raznih idejnosti koje javno nisu htjeli očitavati. Zbog toga su neki župljani 1926. godine iz Pleternice i Gradca napustili rimokatoličku vjeru i prešli na starokatoličku. Napuštanje rimokatoličke vjere je bio najteži udarac za župnika Matiju Golleka. Istina, najveći sukobi su bili zbog župskog doprinosa koji se zove lukno. Istini za volju treba reći da nije ništa tražio što nije bilo zakonom propisano. Samo ono što je zakon propisao to je u tančine i tražio. Tzv. malo lukno (pilići, jaja, vino, maslac i 2 povisma lana ili konoplje) veliko lukno (kola drva, mjerov žita itd.) Ljudi ga nisu razumjeli a neki nisu ni htjeli da ga razumiju. Treba imati u vidu da se u Rusiji pojavljuje 1905. revolucija kojoj su na čelu radnici i liberali.

I naši ljudi su progresivno orijentirani priželjkivali revoluciju protiv vladajuće gospode. Uz vlasteline, izvršne organe tadanjih vlasti smatrani su i svećenici — župnici gospodom od pojedinih župljana protiv koje se treba boriti. Svi radni ljudi traže učešće u vlasti. Zato je uspjela engleska radnička stranka ući 1906. u Donji Dom Engleskog parlamenta. U Turskoj »Mladoturska« revolucija 1909. svrgava sultana Abdul Hamid II. U Kini kineska revolucija 1911. i ruši dinastiju Mandžu te postaje republika. Lenjin osniva u Krakovu organ boljševika »Pravda«. Industrijalizacija ide rapidno u zapadnim zemljama naprijed koja raslojava ljudsko društvo koje seli iz sela u grad. Veliki dio inteligencije se organizira u tzv. progresivne organizacije koje u ime nauke direktno i indirektno širi propagandu protiv vjere i svećenstva kao jedne snage koja vuče ljudsko društvo u zaostalost intelektualno-privrednu. Pogotovo kad je proradila kinomatografija od 1895. pa do njihovih studija 1914.

Dne 28. lipnja 1914. je atentat na prijestolonasljednika Franju Ferdinanda u Sarajevu.

Dne 28. srpnja objava rata Srbiji od Austrijske vlade koji se pretvorio u prvi svjetski rat, koji traje do 1918. g. U tom ratu je palo na bojištu 8 milijuna ljudi a ranjeno 19 milijuna. Dne 1. prosinca 1918. je proglašeno ujedinjenje Srba, Hrvata i Slovenaca u jednu državu. Te godine se pojavljuje epidemija španjolske groznice (gripe) koja je pokosila mnogo pleterničana i župljana župe Pleternice a narod je tu bolest nazvao »španjolka«. U svijetu je umrlo od te bolesti deset miliona ljudi. Donesen je zakon o zaštiti države Srba, Hrvata i Slovenaca 1921. kojim se Komunistička partija Jugoslavije stavlja u nezakoniti položaj. To proglašenje je doneseno u tzv. Vidovdanskim Ustavom. U Italiji Benito Mussolini 1922. maršira sa »crnim košuljama« u Rim i uspostavlja diktaturu. U Rusiji umire Lenjin 1924. a za glavnog rukovodioca partije u Sovjetskom Savezu je postavljen Josip V. Staljin. Britansko carstvo se 1926. pretvara u »Commonwelth« a to znači da je Engleska priznala da njezini dominiji postaju jednakopravni sa maticom zemljom. U Poljskoj je general Josef Pilsudski 1926. državnim udarom uveo diktaturu.

U Portugalu je uveo diktaturu general Oscar Carmona 1926. Čitavi svijet je dakle bio u jednom previranju pa nije ni čudo da se župnik Matej Gollek teško snalazio u tim burnim vremenima, koji je po naravi naginjao aristokratskom načinu života i obhođenja s ljudima.

Zbog toga je bio nekoliko puta u životnoj opasnosti, dne 26. 10. 1918. i 18. siječnja 1919. Za župnika Mateja Goleka je bila tako strašna situacija da je 1918. u jesen par tjedana boravio u Kasarni baruna Trenka i tamo uredovao (Spomenica str. 172.)

Cijeli je jedan tjedan boravio u Zagrebu i molio na duhovnom stolu da mu dadu drugu bolju župu ili da ga imenuju prebendarom ili kanonikom u Zagrebu. Na tu pomisao je došao zbog toga, jer su neki svećenici za vrijeme susjedstva pravili šale na njegov račun i govorili: »je si li čuo da Nadbiskup ima namjeru imenovati Golleka za prebendera ili čak kanonikom zagrebačkim«.

Unatoč svih tegoba koje su ga pratile on i dalje zdušno radi. Katehizira, propovijeda, služi svete mise u Pleternici i po selima. Nabavlja novo zvono za kapelicu u Sulkovcima i blagoslovljeno je dne 31. svibnja 1921.

Blagoslov zvona je obavio župnik-opat i dekan iz Požege Teodor Kraljević uz veliko slavlje i prisustvo vjernika. Nabavio je za darove sela Komorice novo zvono 1922. god. koje je svečano blagoslvi župnik i dekan iz Požege Teodor Kraljević na treći dan Duhova, Komorica nema još svoje kapelice ali zato ima stupove na kojima zvono zvoni na molitvu.

Na dan svete Katarine su Frkljevčani i Kadanovljani podigli novo zvono na toranj kapelice sv. Fabijana i Sebastijana bez prisustva župnika. Župnik je stajao na stanovištu da taj blagoslov treba da obavi opat iz Požege Teodor Kraljević koji je javio da zbog zime ne može doći, nego će doći na ljeto i blagoslovati. Kada su seljani to čuli oni su onda sami podigli zvono na toranj i na njega zazvonili da jave selu da je zvono na tornju, 1922. godine.

Narod se moli. Narod se ispovijeda u velikom broju.

No, ako se gleda na brojno stanje polaska svete mise i svetih sakramenata po župskim knjigama onda se može zaključiti da je svijet vjerovao u Boga i volio svoju vjeru. No unatoč toga župnik nije mogao naći zajednički jezik sa učiteljima napose od 1921. godine kada učitelj »odbija svaku suradnju na temelju katoličkom« (Spom. str. 179.) Delegacije se redaju i traže da župnik napusti Pleternicu. Uskraćuju davanje »lukna« — župskog doprinosa za uzdržavanje župnika. Napose su se isticali neki ljudi u općinskim odborima a žene čekale izvan općine i stvarale galamu dok se vodila rasprava u općini o župskom doprinosu.

Dekan u Požegi dobiva obavijest da je Nadbiskup dr. Antun Bauer po savjetu preč. g. Vimera i Volovića »oštro (mi — je) naložio da svakako moram na župi rezignirati. Ne htjednem li, da će me sub poena suspensionis ab beneficio etiam et offitio

dati silom maknuti sa župe... Sa dvije strane pritisnut zazvao Gospoda vojske u pomoć i sv. Mihovila, vojvodu vojske nebeske, svijestan si potpunoma moje nekrivnje apelirao sam 11. 1. na sud sv. Apostolsku stolicu preko Nuncija u Beogradu.... latinskom jeziku... jakim dokazima potkrijepio... Nadbiskup je dobio prigovor što me je bez mojega saslušanja na rezignaciju osudio.« (Spom. str. 178).

Poslije toga je bio župnik nekoliko puta zvan na saslušanje Nadbiskupa u Zagreb i vraćao se iz Zagreba u nadi:

»Te bi mi se već jedanput dalo iz Zagreba mira« (Spom. str. 191) No, mira nema. Pritužbe i delegacije se redaju. Crkvene starješine ne dolaze na sjednicu a kada dođu ništa se ne može zaključiti a ni milostinju neće da kupe.

U župi se vrši jaka propaganda za otpad od vjere:

»Na poziv obrtnika Ivana Potočanca održao je, dne 1. kolovoza 1926. na trgu u Pleternici otpali svećenik Ante Donković« (javni istup) .. na treću nedjelju u kolovozu upriličen je i drugi javni ispad sa starokatoličkom misom na trgu, kod koje je uz Donkovića sudjelovao i Zagorac Stjepan... Otpalo je do sada svega sedamdeset na žalost kršćanskih duša«. (Spom. str. 216.) Dušom i tijelom je izmoren od napadaja i opravdavanja. Duša ga boli kada je čuo da je »Vetovački župnik došao u Pleternicu da kortešira za župnu nadarbinu za sebe... želio sam i predložio da pismeno zapisnički osude sva braća, nijesam ali uspio... eklatantan dokaz kako je smalaksala ljubav braće svećenika« (Spom. str. 217.).

Tu želju osude je zamolio Matej Gollek na koroni u Velikoj, dne 28. kolovoza 1926.

Nabiskup ga konačno razrješava župničke službe u Pleternici dne 1. rujna 1926. br. 5937 i imenuje subsidijarom u Požegi.

Kapelana Antuna Ivezića nadbiskup imenuje privremenim upraviteljem župe u Pleternici.

Matej Gollek se od tuge i jada razbolio. Dobio je upalu slijepog crijeva. Nije više mislio na svoje tijelo, na svoje zdravlje, već sa dušom njegovom nizaju slike njegovog životnog filma u kojem gleda tragediju svoga života. Pita se: Zar je moguće da ovako završavam svoj zemaljski život? U toj borbi agonije svoga zemaljskog života bolest se povećava a upala sve jača. Prijatelji ga njegovi, požežani, nagovaraju da ide u bolnicu ali on nema snage da traži zdravlje. Konačno ga nagovore da ide u bolnicu u N. Gradišku na operaciju slijepog crijeva.

Najprije se ispovjedio i pričestio a onda je krenuo u bolnicu. Došao je prekasno. Nastupila je smrt u bolnici, dne 29.

rujna 1926. Sada ga voze u Požegu mrtva. Ni tada nije imao sreće. Na putu između N. Gradiške i Vrbove je bila gostionica pa su ljudi ostavili kola sa lijesom koji je bio zapakovan pred gostionicom i ušli u gostionu.

Kad su se vratili pogledali su u kola i opaze da nema mrtvačkog sanduka. Razletili su se na okolo i našli otvoren sanduk koga su ostavili kradljivci misleći da se u njemu nalazi trgovačka roba.

Dovezli su ga u Požegu i pokopali u obiteljsku grobnicu na groblju svete Elizabete, dne 1. listopada 1926. Prisustvovalo je pogrebu 19 svećenika. Svi su ga sada sažaljevali i rekli: »Zaista je bio nesretan čovjek«. Pogotovo kada su čuli da je prije svoje smrti rekao: »Radosno opraštam svima koji su me uvrijedili i molim oproštenje od svih koje sam ja uvrijedio«.

Tako se, eto, ugasio život jednog revnog i savjesnog čovjeka koji je u srcu nosio župu i sve činio za nju ali ga župljani nisu razumjeli. Župljani ga nisu razumjeli ne zato što nisu htjeli nego zato što nisu bili sposobni da shvate:

1. Da sve naravi ljudi nisu jednake, pa je zbog toga teško usklađivanje međusobnih odnosa.
2. Što je to župnik?
3. Kakve zadatke on ima u odnosu na svoju službu?
4. Kako se treba odnositi konačno prema župniku u sagledavanju posljedica.

Župljani nisu mogli razumjeti da netko subjektivno može najbolje misliti a da ne umije upotrijebiti riječ i taktiku za razumijevanje. Oni nisu razumjeli njega a on nije mogao razumjeti njih. Zbog toga su nastale nesuglasice, nerazumijevanja, drastične mjere i žalostan završetak, tužne uspomene:

Kapelani:

1. Franjo Brdarić	1907. premješten 1907.
2. Florijan Paunović	1908. premješten 1909.
3. Jakob Gjud	1909. premješten 1909.
4. Mijo Posavec	1909. pemješten 1909.
5. Stjepan Schmidt	1910. premješten 1911.
6. Franjo Karlić	1911. premješten 1911.
7. Fabijan Paunović	1908. premješten 1909.
8. V. Šubert	1912. Nije ni došao, jer je zatražio godinu dana bolovanja.

Antun Ivezić

(1926 — 1927.)

Nadbiskup zagrebački imenuje za privremnog upravitelja župe požeške kapelana Antuna Ivezića.

Nakon psihološko-materijalnih depresija u pleterničkoj župi nije bilo teško preuzeti upravu župe i uz malo dobre taktike sa ljudima steći popularnost u župi. Tu popularnost je zaista uspio postići mladi svećenik Antun Ivezić. Po naravi je bio blag, tih, dobroćudan, preuzimajući župu, dne 23. rujna 1926. veoma se dopao narodu. Župljani su rekli: ovo je dobar svećenik. Ovaj će biti zaista pravi misnik. Sve mjere ćemo poduzeti da nam Antun Ivezić ostane u Pleternici i da bude imenovan za župnika. Međutim, jedno je htjeti a drugo je odlučivati. Nadbiskupski duhovni stol je raspisao natječaj za pleterničku župu. Natječaj je bio sklon natjecatelju Josipu Vukeliću. Međutim se Josip Vukelić nakon natjecanja zahvalio na pleterničkoj župi i rađe je prihvatio da bude župnik u Velikoj. Treba imati na umu da se u Pleternici širi starokatolicizam kome je općinska vlast pleterničke općine sklona.

Oni dobivaju u Pleternici školske prostorije za obavljanje službe božje na nedjelju i blagdane. Oni su si nabavili sliku i oltar koji su smjestili u školi koji kada ustreba prilagode u veliku učionicu. Tadanji ravnatelj osnovne škole u Pleternici Petar Vrban se usprotivio da se školske prostorije upotrebljavaju u svrhu starokatoličke crkve ali nije uspio, jer je ostao u manjini za vrijeme glasanja školskog odbora.

Ovakvo držanje školskih odbornika — pleterničana nije se dopalo Josipu Vukeliću a ni dobroćudnom Antunu Iveziću koga su pleterničani zavoljeli. Zbog toga je Antun Ivezić zapisao u spomenicu: »Doživio je u svojoj župi mnogo gorkih časova (misli na Golleka), ali je za požaliti, da je na sprovodu bilo vrlo malo njegovih vjernika«. Opisuje proslavu sv. Nikole zaštitnika župe pa kaže: »Radi lošeg vremena je bilo vrlo malo svijeta... Zornice su služene svaki dan u 6. sati za ispovijed je bilo svijeta dosta malo«. Razmatrajući situaciju u župi dobroćudni Antun Ivezić se previše ne otima da postane župnikom

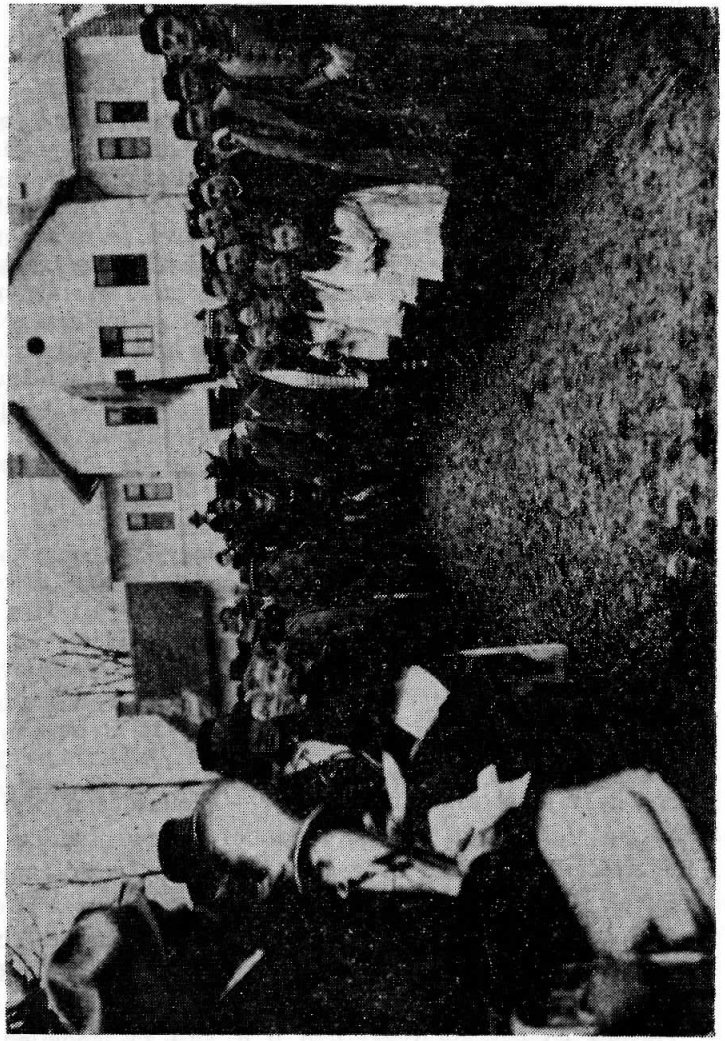

Doček Zvona na željezničkoj postaji, 13. 2. 1928. u Pleternici

pleterničke župe. On cijelu stvar sada prepušta Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu.

Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu raspisuje natječaj za upražnjenu pleterničku župu ponovo.

Dne 2. 4. 1927. Gospodarski odbor Brodske Imovne Općine je u Vinkovcima na svojoj sjednici kao patron izabrao za pleterničkog župnika Franju Radovića koji je službovao u Uljaniku i Gnub. Polju. Antun Ivezić se nije mogao natjecati za pleterničkog župnika, jer nije imao župničkog ispita i iako je možda priželjkivao da bude župnikom. Na prijedlog Brodske Imovne Općine je Nadbiskup zagrebački imenovao župnikom Franju Radovića koji je došao u Pleternicu, dne 30. 4. 1927. vlakom u 5 sati poslije podne.

Franjo Radović

(1927 — 1945.)

Novi župnik je došao iz Grubišnog Polja. Imao je svaka ministra u Beogradskoj vladi. On mu je pomogao svojim utjecajem da ga patron Brodska Imovna Općina prihvati za pleterničkog župnika, a zagrebački ordinari da ga imenuju pleterničkim župnikom.

Doputovao je vlakom u Pleternicu. Na dočeku su bila školska djeca i učitelji. U ime župljana je bio »dosta malen broj pleterničana« na čelu sa Jozom Smoljanovićem koji ga je pozdravio i zaželio dobrodošlicu. Sam župnik Franjo Radović piše u spomenici svoj dolazak u Pleternicu, pa kaže: »Novi župnik nije baš primljen srdačno i toplo od župljana«. Župljani pak pripovijedaju da su ga neke žene vukle za rukav i govorile: »Što ste došli u Pleternicu. Mi imamo župnika Antuna Ivezića«. Čak su neki ljudi došli u župni stan i rekli župniku Franji Radoviću: »Velečasni! Mi župnika imamo. Vi izvolite otići onamo odkuda ste i došli, jer mi vas nećemo i netrebamo.« Župnik je njima odgovorio: »Ljudi! Malo se strpite pa ćete vidjeti da sam i ja dobar i bit ćete samnom zadovoljni«. Dakle novi župnik nije srdačno primljen u Pleternici. Međutim jedan od općinskog odbora odbornik Đuro Peić iz Sulkovaca predloži na općinskoj sjednici da se pošalje u Zagreb Nadbiskupu službeni dopis u

kojem će se zamoliti Nadbiskupa da **»ne miče nikuda«** iz Pleternice novog župnika jer se to bune samo nekolicina župljana dok se ostali župljani pokoravaju odredbi nadbiskupa. Nastupom općinskog odbora narod se smirio. Novi župnik sada smišlja kako da se župljanima dopadne i da i on stekne kod njih popularnost. Pleterničani su bili uzorni gospodari. Zbog toga on unapređuje gospodarstvo. Sređuje župski stan i gospodarske zgrade koje su bile zapuštene zbog nesklada između župnika i župljana. Narod voli zvona na crkvenim tornjevima. Pleternica nema zvona, jer su 1916. godine rakvirirana u vojne svrhe. Zbog toga župnik provodi akciju sakupljanja doprinosa za nabavu novih zvona. Akcija je uspjela. Nabavili su župljani nova zvona na čelu sa svojim novim župnikom, za 76.000 dinara u težini 13 metričkih centi u Mariboru od poznate tvrtke, za lijevanje zvona Büll.

Najveće zvono je teško 680 kg i ima zvuk G.
Srednje zvono je teško 360 kg i ima zvuk B.
Najmanje zvono je teško 250 kg i ima zvuk C.

Zvona su stigla na pleternički kolodvor, dne 13. 2. 1928. i prevezena do crkve na okićenim kolima uz pratnju mnoštva naroda. Led je probijen. Narod je zavolio novoga župnika. Župnik predlaže župljanima da se održe misije. Narod prihvaća prijedlog. Župnik poziva oce misionare, oca Gavrića i oca Predragovića DI. iz Zagreba 1930. Misionari su uvjerljivo propovjedali riječ Božju te su se mnogi pleterničani obraćali Bogu i ispovijedali.

Župnik Franjo Radović je po naravi bio vrlo osjećajan a po nacionalnoj pripadnosti veoma zagrijan za hrvatstvo. Koristi svaku priliku da pleterničanima probudi i ojača nacionalnu svijest. Zbog toga on, dne 30. travnja služi svečani rekviem za pokoj duše poginulih hrvatskih velikana Petra Zrinskog i Krste Frankopana. Budući da je bio muzikalan čovjek on osniva u Pleternici 1933. pjevačko društvo koje će nositi naslov Hrvatsko pjevačko društvo »ZVONIMIR«, a on će mu biti zborovođa. Jedni kažu da je to društvo osnovano 1929. Pleterničani su radosno prihvatili to društvo i osnivanje pa se društvo sastojalo od:

1. 115 članova
2. 55 izvršujućih članova
3. 52 podupirujuća člana
4. 8 utemeljnih članova

Ovo pjevačko društvo je nastupalo u crkvi za vrijeme crkvenih svečanosti kao na primjer za vrijeme krizme, dne 26. svibnja 1933. U oči krizme za vrijeme bakljade kad su zapjevali pjesmu »Zaori nam«. Pjevalo se takvom tehnikom i umijećem da se biskup Dominik Premuš iznenadio i srdačno čestitao župniku riječima:

»Ovakav zbor može mirne duše nastupiti u gradskim crkvama i davati koncerte u glazbenim dvoranama«. Pleterničani su bili na te riječi ponosni i često puta napominjali da su bili pohvaljeni od biskupa Dominika Premuša. Pjevačko društvo »Zvonimir« je davalo više koncerata po raznim gradovima kao na primjer u Novoj Gradiški, Slavonskom i Bosanskom Brodu.

Župnik je želio da se pjesma i glazba u Pleternici što više razvija pa je 1934. Hrvatsko Pjevačko Društvo »Zvonimir« učlanio u Savez pjevačkih društava »Sklad«. Najveći su mu bili suradnici učitelji na području župe.

Pleternica je imala što se tiče orguljaša vrlo dobre učitelje, koji su se isticali učiteljskim i privredno-kulturnim radom. Tako se isticao učitelj Z. Vlašić koji je vodio pjevačko društvo ugodan bariton glas, te, se isticao u solu pjevanjem. Učitelj Maugodan bariton glas, te, se isticao u selu pjevanjem. Učitelj Matija Pezerović je bio desna ruka pok. župniku Franji Radoviću u uvježbavanju pjevačkog društva »Zvonimir« i sviranjem u crkvi. U vrijeme njegovog orguljanja u crkvi sv. Nikole u Pleternici se svake godine pjevala »Muka Isusova« četveroglasno.

Učiteljica Mira Vrkljan, žena sveučilišnog profesora u Zagrebu, a učiteljica u Koprivnici, je imala svoju kazališnu školu u Osnovnoj školi u Koprivnici. Sa školskom djecom je izvela

1934. g. sa velikim uspjehom »hasanaginicu« i niz drugih predstava.

Dolaskom drugog svjetskog rata 1941. su se naši učitelji pomalo udaljavali od crkve i crkvenog orguljanja dok nisu rastavom crkve od države potpunoma prekinuli svoje usluge crkvi kao učitelji.

Ta težnja da se prekine služenje crkvi u orguljanju potječe iz mnogo ranijih godina. Napose je došla do izražaja ta encipacija za vrijeme župnikovanja župnika Mate Golleka. Matej Gollek je bio čovjek koji se držao slova zakona u pravima i obvezama i zbog toga su nastajali češći nesporazumi sa učiteljskim zborom u Pleternici. Zato je rastava crkve od države 1945. učiteljima dobro došla, pa su njom prestali nesporazumi između nekih mjesnih župnika i mjesnih učitelja.

Za vrijeme župnika Franje Radovića dogodili su se još i neki važniji događaji u župi.

Patron, Brodska Imovna Općina u Vinkovcima želi da se oslobodi obveza prema crkvenim objektima na svom području. Zbog toga je ona održala javnu raspravu, dne 2. veljače 1933. za otkup patronatskih dužnosti. Ona je voljna dati jedan određeni kvantum zemljišta pojedinim crkvama, pa se neka one tim zemljištem uzdržavalju. U tu svrhu je župna crkva u Pleternici dobila:

1. Na Malovnjaku — 12. jutara zemljišta (kraj Orljave prema Frkljevcima)
2. U Breji — 18. jutara zemljišta (kraj potoka Breje u Bresnici)

Ta zemlja je davala u zakup za održavanje crkve i župskih zgrada. Nakon drugog svjetskog rata je agrarna reforma oduzela crkvi vlasništvo nad tom zemljom, pa su je dobili pojedini ljudi i na njima sagradili svoje kuće, ostali dio uživaju kao svoje vlasništvo.

Dne 31. svibnja 1934. postao je nadbiskup koadjntor sa pravom nasljedstva dr. Alojzije Stepinac zagrebačkim nadbiskupom. Spomenica kaže za Stepinca »vrijedan, skroman i pobožan mladić iz Krašića«.

Za vrijeme župnikovanja Franje Radovića se širi duh zadrugarstva. Taj val oduševljeno je obuzeo i Sulkovljane pa su sazidali zadružni dom u Sulkovcima, zaslugom predsjednika »seljačke zadruge« Ivana Ferkića.

Ovaj dom je blagoslovio, dne 24. 6. 1935. župnik Franjo Radović. Uz taj dom je postavljen i križ u čast Isusu koji je poslije rata demoliran a dom je prodan za privatni stan Antunu Pačer za vrlo nisku cijenu.

Budući da je župa Buk ostala bez svećenika onda je nadbiskup povjerio na privremenu upravu župe Buk pleterničkom župniku Franji Radoviću, od mjeseca ožujka do listopada 1934.

Dne 25. listopada je preuzeo upravu župe novoimenovani župnik Franjo Leskovar, koji je do tada bio prefekt nadbiskupske kolegije u Požegi.

Svako vrijeme ima svojih lijepih i tužnih strana. Jedna od tužnih i žalosnih stranica povijesti pleterničke župe je bila da su, dne 6. rujna 1935. kradljivci provalili u crkvu sv. Nikole i razbili vrata svetohraništa. Tom zgodom su odnijeli ciborij iz svetohraništa, razbacali posvećene hostije pred crkvenim vratima i razorili u komadiće krasnu baroknu pokaznicu. Mislili su da je to zlato a međutim to je bila samo pozlaćena kovina.

Pleterničani vole svečanosti i parade. Pogotovo ako im ta svečanost i parada leži na srcu. Hrvatski narod slavi 1935. svoju narodnu himnu »Lijepa naša«. Pleterničani ne žele da zaostanu u slavljenju hrvatske himne za drugim mjestima. Zbog toga oni odrede da će svečano proslaviti hrvatsku himnu »Lijepa naša«, dne 8. prosinca 1935. Naroda se sleglo sa svih strana. Sakupilo se samo odraslih osoba preko 8000 ljudi koji su defilirali na pleterničko sajmište (danas DIP »Oroplet«). Na čelu povorke išla je konjica Hrvatske Seljačke Sloge sa 150 konja i kojnamika uz pjesmu i povike hrvatskih parola: »Živjela Hrvatska Seljačka stranka, Živjela Hrvatska Seljačka sloga, Živjela misao Matije Gupca, Živio dr. Maček, Dolje porobljivač radnog naroda« itd.

Na proslavi se služila sveta misa pod kojom je pjevalo Hrvatsko pjevačko društvo »Zvonimir«. To društvo je odpjevalo i nekoliko hrvatskih budnica a hrvatski političari toga vremena su držali vatrene govore. Najvatreniji govor je držao HSS, Tomašić — (Taney i Markotić iz Slavonskog Broda), koga je za vrijeme govora na sajmištu u Pleternici upozoravao pristav kotara iz Požege da ne govori protiv uređenja kraljevske Jugoslavije. Narod je još više klicao hrvatskoj misli, slobodi hrvatskog seljačkog i radničkog naroda. Nakon govora na sajmištu narod se razilazio svojim kućama a veliki dio naroda je ostao na trgu u Pleternici i razvio kolo. U tom kolu su se pjevale pjesme:

1. Ja sam mlada hrvatica
   Mene poslo moj tatica
   Da naberem lijepe kate
   Da zakitim sve hrvate.

2. Ja sam mlada hrvatica
   Hrvatska me rodi mati
   Hrvatsko će naše ime
   Do vijeka se spominjati.

Narod je bio toliko ushićen govorima hrvatskih političara da su se čak u kolu ubacivale i uvredljive parole — poskočice:

1. Mačekovci kape gore došo vam je raj
   Jeftićevci kape dole došo vam je kraj.
2. U Jeftića jedna noga kraća
   otepla mu Mačekova braća.
3. Ide Maček nadigao repić
   Ispod repa izletio Jeftić.
4. Naš se Maček vozi na kolesu
   A Jeftiću odrezali kesu.

Na završetku kola u grupama su kretale pojedine skupine svojim kućama i pjevali:

Marširala Mačekova garda
Korak ide za korakom
a ja mlad — a za barjakom

Boj se bije, bije, zastava se vije
za slobodu sviju nas ...

Pleternica moje selo milo
U tebi sam odgojio-la tilo
Živio dr. Maček, živio ja
Živila naša zemlja Hrvatska.

Boj se bije, bije, zastava se vije
za slobodu sviju nas ...

No, ovakvo raspoloženje nije prošlo bez reagiranja državne kraljevske administracije. Ljudi su pozivani na odgovornost. Župnik Franjo Radović je kažnjen kazmom zatvora od 10 dana

ili globom u iznosu od 500 dinara, jer su pjevali takove pjesme koje su vrijeđale sistem kraljevske Jugoslavije. Međutim je župnik imao dobre prijatelje u Beogradu. Preko svoga ministra Preke. Kažnjavanje i optuživanje je konačno bačeno od acta. Župnik Radović ne miruje. On nastupa svojim pjevačkim zborom u Pleternici u svim značajnijim zgodama društvenih proslava i dovodi renomirane kompozitore i zborovođe iz Zagreba. Tako je naprimjer u Pleternici nastupio 2 puta vokalno instrumentalni sastav Rudolfa Matza koji je u neku ruku nastavio tradiciju poznatih hrvatskih muzičkih umjetnica. Nesmijemo ovdje zaboraviti da spomenemo da je u Pleternici nekoliko puta održavala koncert naša poznata operna pjevačica Milka Trnina (1863. — 1941). Ona bi često puta dolazila prije prvog svjetskog rata u Pleternicu svome bratu Milanu Trnini koji je imao gostionicu na mjestu gdje je danas zgrada pleterničke općine. Otvorila bi prozore od gostionice i sa prozora bi pjevala a mnoštvo naroda bi na raskršću pleterničkih ulica kraj gostionica slušalo njezino divno pjevanje. Narod bi pljeskao nakon svake pjesme, a mladež bi vikala: još... još... Ona bi radosno, kažu stari pleterničani, pjevala i uvijek bi se prije svake pjesme nasmiješila slušateljima u znak da joj je drago što je sa zanimanjem slušaju i uživaju u njezinoj pjesmi.

Mlada misa 1937.

Najveća je radost svakog župnika da dovede pred oltar iz svoje župe mladića koji se posvetio Bogu i narodu stupajući u svećeničke redove. Dne 4. srpnja je 1937. godine župnik Franjo Radović vodio pred oltar na sveopću radost mladog i poletnog mladomisnika Stjepana Mičević rodom iz Gradca. Svetu misu je služio pred vratima župne crkve na veličanstveno uređenom podiju. Samostalno je izgovarao riječi: »Pristupiću žrtveniku Gospodnjem koji razveseljuje mladost moju!« Pjevačko Hrvatsko Društvo »Zvonimir« je pjevalo sv. misu od Rudolfa Matza. Narod se divio čas mladomisniku koji se odvažio da stupi u svećeničko zvanje koje će imati ljepih ali i gorkih momenata a čas se divio mnoštvu svijeta koji je nagrnuo mladomisničkom slavlju. Svi su bili veseli i raspoloženi.

Pavao Jušić

Dne 6. srpnja 1937. je preminuo u Gospodinu starosjedilac — pleternićanin Pavao Jušić. Cijenjen i čašćen od građana Pleternice. Bio je otac dvanaestoro djece. Bio je veliki suradnik svih župnika u Pleternici. Nema nijedne ustanove, nijednog društva u kojem nije Pavao Jušić učestvovao bilo kao osnivatelj bilo kao član izvršitelj. Najmilije društvo u Pleternici je bilo vatrogasno društvo u Pleterenici. Govori su se redali i evocirali uspomene na život i rad Pavla Jušića. Kome je bilo na duši teško uz rodbinu pokojnika ako nije bilo teško domaćem župniku Franji Radović koji ga je najbolje znao i najbolje osjetio manjak osobe koja ga je razumjela u religioznom, nacionalnom, ekonomskom i društvenom pogledu? I zato se ne treba čuditi da mu je župnik izrekao govor pun boli i sućuti.

Mlada misa 1938.

Bila je opet velika radost za župnika i župu jer je mladu misu čitao mladomisnik Ante Jakobović iz Gradca 1938. u Pleternici. On je bio svećenik šibenske biskupije.

Potres

Dne 4. 4. 1937. je bio jak potres u 17 sati i 35 minuta sa epicentrom u Dilj Gori.

Dne 5. 4. 1937. je bio slab potres u 5 sati i 39 minuta. Dne 6 .4. 1937. je bio kratki ali jak potres u 8 sati i 45 minuta u jutro. Najviše su stradale kuće duž Dilj Gore. Bučka crkva je jako bila oštećena te su je morali za vrijeme župnika Franje Leskovara povezivati jakom željeznom konstrukcijom. U Pleterničkoj crkvi je malo napukao luk nad svetištem inače drugog oštećenja nije bilo. Međutim u Pleternici je bilo dosta kuća koje su pretrpjele manje oštećenje.

Krizma 1938.

Dijeljenje svete krizme je za svakog župnika sveta stvar ali i jedan veliki posao. Dolazi biskup koji će dijeliti sveti sakramenat sv. krizme. On će pitati djecu vjeronauk. On će tom zgodom provjeriti da li župnik održava vjeronaučnu pouku djeci i župljanima. On će pregledati tom zgodom ekonomsko-financijsko djelovanje župnika. On će provjeriti život i rad župnika promatrajući pobožnost i ponašanje župljana u crkvi i izvan crkve.

Biskup će razgovarati sa crkvenim odbornicima, sa vjernicima i ostalim građanima, pa će iz njihova razlaganja zaključiti da li je župnik osoba koja pospješuje vjerske svijesti u župi ili je možda jedna velika kočnica razvitka vjere i vjerskog života. Zbog toga nijednom župniku nije svejedno kako će proći dijeljenje sakramenta svete krizme. Da li će to biti vjetar koji će donijeti župniku tračak vedrine i poleta ili ciklon koji će tako duhnuti da će čak i župnika povući sa župe u neki drugi kraj ili u neko drugo svojstvo njegove službe.

Te sve predodžbe je imao pred sobom župnik Franjo Radović. Zbog toga je on svaku krizmu osjećao jednim velikim poslom i brigom. On je doživio i drugu krizmu, dne 28. lipnja 1938. koju je dijelio pomoćni biskup dr. Franjo Salis. Od toga vremena župnik nije ništa zapisao u spomenicu, jer treba imati na umu njegovu glazbeno-društvenu narav sa prizvukom nacionalnog stremljenja. On nije želio da se čitaju njegovi osjećaji i njegova stremljenja. Ako se uzme u obzir da 1937. godine komunistička partija Jugoslavije strategijski vodi svoje organizacione poslove na čelu sa Josipom Titom i da se u narodu govori o brzom dolasku II svjetskog rata da je njega obuzeo neki posebni strah. On sluša radio pa čuje vijesti u kojima se javlja da je Hitler zaposjeo Austriju i učinio tzv. »Anschluss«. On sluša da je 1939. Hitler zauzeo Čehoslovačku republiku i pretvorio u protektorat. Nacionalsocijalisti razaraju židovske si-

nagoge i stanove. Maltretiraju židove. Židovima zabranjuju svaku kulturnu i privrednu djelatnost. Njemački fizičar i kemičar OTTO HAN otkrio je cijepanje uranova atoma pomoću neutrona i stvorio preduvjet za upotrebu atomske energije. U vezi sa tim otkrićem je Hitler postao agresivan i bahat. Grozio se svima i svakome.

Italija zauzima Albaniju. Dne 1. rujna 1939. Hitler napada Poljsku i time otvara II svjetski rat. Dne 3. rujna 1939. Engleska i Francuska navještaju Njemačkoj rat. Stavljajući joj do znanja da će se boriti za slobodu do zadnje kapi krvi. Engleska je prisiljena da pronalazi efikasno ratno oružje. Ide joj za rukom. Pronalazi nove naprave tzv. radare tj. elektronske uređaje za otkrivanje prisutnosti nekog objekta (broda, aviona, vozila) i njegove udaljenosti. Radari su promijenili taktiku ratovanja na moru i u zraku.

Nijemci napadaju Jugoslaviju 1941. Najprije Nijemci bombardiraju Beograd, dne 6. travnja 1941. Dne 10. travnja je pod okriljem njemaca i talijana (Hitlera i Musolinija) proglašena »NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA«, koja je imala svoj teritorij, svoju vojsku, svoj novac i svoju vladu na čelu s dr. Antunom Pavelićem. Tu formaciju su kreirale i priznale samo one države koje su pripadale tzv. sili osovine tj. fašističke zemlje. U Pavelićevoj »Nezavisnoj državi Hrvatskoj« bile su dvije vojne formacije: domobranstvo kao regularna vojska i ustaše kao privilegirana vojska.

Dne 22. lipnja 1941. Hitler napada na Sovjetski Savez. Dne 11. prosinca Hitler i Musolini navještaju rat Americi. Kome god su navještali rat Hitler i Musolini tome su morale navještati i sve države iz osovine sila.

Tako je i Pavelićeva »Nezavisna Hrvatska« navijestila rat čak Engleskoj i Americi. Međutim, Roousvelt i Churchill objavljuju 1941. tzv. »Atlansku povelju« kojom se navješta da nesmije biti nikakovih promjena državnih uprava bez volje naroda i slobodnih izbora.

Tom objavom »Atlanske povelje« dobri poznavaoci diplomacije svjetskih zbivanja su nazirali prve konture spuštanja zenita sila osovine. Političari su nagoviještali buđenje novih snaga koje će zauzimati položaje u državama fašističkog uređenja. Oni, koji su gledali realno život i čovjeka u svim njegovim društvenim manifestacijama nastojali su da se i tako ponašaju u svim ratnim zbivanjima društvenog života. Više nema slijepe poslušnosti. Sve se uskolebalo. Svi se boje porobljavanja. Svaki voli sebe, svoj narod i ime svoje nacije. Stalno se pitaju ljudi u sebi:

Što da radim? Svi obećavaju slobodu. Svi obećavaju slobodu nacionalnosti, slobodu vjere, slobodu zbora i dogovora. Kuda treba krenuti? Pravdu treba zastupati. Za slobodu se treba boriti. Svoje nacije se nesmijemo stidjeti . . .

U tom previranju raznovrsnih misli javlja se 1941. u Rudom formirana Prva proleterska brigada Narodno Oslobodilačke vojske Jugoslavije. Već je 1942. zasjedalo Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije u Bihaću. Narod prelazi u oslobodilačku vojsku (Srbi, Hrvati, Makedonci, Crnogorci, Slovenci i pripadnici drugih naroda i narodnosti) svaki dan sve više i tako se stvarala vojska koju su ljudi zvali partizani. Njemačka doživljava poraze. Italija napušt savez sa Hitlerom i prelazi 1943. u Savez sa Amerikom i Engleskom. Njemačka je u stalnom povlačenju. Dne 20. srpnja 1944. sami nijemci prave atentat na Hitlera. Savezničke vojske prodiru sa svih strana na Njemačku i njezine saveznike.

Roousevelt, Cherchill i Staljin donose 1945. sudbonosne odluke na Jalti. Tu su se sporazumjeli između ostalog da se Njemačka mora podijeliti na istočnu i zapadnu Njemačku.

Dne 7. ožujka 1945. je formirana privremena vlada Demokratske Federativne Jugoslavije.

Te iste godine Roousevelt umire na njegovo mjesto dolazi Truman, Talijanski »partizani« strijeljaju Musolinija a Hitler se sam ubija u opkoljenom Berlinu.

Dne 8. svibnja njemački Wehrmacht je kapitulirao a 9. svibnja 1945. Churchill proglašuje mir tj. svršetak II svjetskog rata u kojem je poginulo što na ratištu a što u koncentracionim logorima 30,000.000 ljudi.

U takovim vremenima je bio župnik Franjo Radović koji je bio plemenite duše i dobra srca za svakog čovjeka bez obzira na nacionalnu i vjersku pripadnost. Svakoga je štitio i zagovarao pred vlastima koje bi u Pleternici zauzimale vlast. Čim bi nadošle trupe domobrana ili ustaša on bi odmah se spustio u Pleternicu i zaštićivao bi ljude pravoslavne vjere ili one obitelji koje bi imale svoje sinove i kćeri u partizanima. Kada bi došli partizani on bi se lijepo s njima susretao i prijateljski razgovarao.

Untoč svoje plemenitosti pao je kao žrtva od nepoznate ruke u noći od 11. do 12. svibnja 1945. Uz njega je stajao njegov kapelan Ljudevit Petrak, kraj otvorenog prozora u predsoblju koje je bilo svijećom osvijetljeno. Nepoznati vojnik koji se predstavio da je raspršeni domobran iz engleskog šmajsera je ispalio jedan hitac u župnika koji je odmah mrtav pao (tane je

prošlo kroz usta u tjemenu kost). Za kapelanom je opalio još dva hitca koji je bježao u kancelariju župskog ureda. Ti hitci su bili promašaj pa su pogodili zid iznad vrata kroz koja je kapelan bježao. Tako je kapelan ostao živ. Kućna posluga je gledala kapelanov bijeg i pucanj i kugle kako lete za kapelanom.

Nakon izvjesnog vremena dođe kuharica i zove: »Gospodin Kapelan, jeste li ranjen? Zove ponovo: Jeste li živ?« Kapelan tiho odgovara: »Neznam. Sav sam mokar po košulji.« (To je bila krv pokojnog župnika). Ta nepoznata lica su obilazila oko župskog stana i sva čeljad je strepila od straha. Čulo se samo hodanje i lavež pasa. Sva se čeljad skupila u sobu kapelana kraj kancelarije i u strahu čekali dok svane zora. U jutro je kuharica i kapelan prijavio slučaj vojnoj vlasti koja je provela istragu ali nije mogla pronaći krivca, jer je još uvijek poratno stanje i sav teren je pun ostataka vojnog oružja i neodgovornih lica. Sprovod se obavio uz veliku žalost župljana i sučešća vojnih vlasti uz pratnju okolnih svećenika, vojne glazbe i ostalih vjernika. Tako se, eto, zagasio život jednog svećenika župnika u 54. godini života koji je još mogao mnogo dobra učiniti za vjeru, za narod i spas svoje duše.

Kapelani:

1. Pavel Kovačić	1938 — 1943. ali samo kao kvazi kapelan (na uzdržavanju)
2. Dragutin Kuže	1943 — 1944.
3. Ljudevit Petark	15. VIII 1944. — 12. V. 1945.

Ljudevit Petrak 1945. —

Nakon pogibije župnika Franje Radovića u okviru kononskih i sinodalnih propisa, dne 12. svibnja 1945. dekan požeškog dekanata Franjo Pipinić izdaje dekret kojim imenuje privremenim upraviteljem župe sv. Nikole u Pleternici kapelana Ljudevita Petraka.

Budući da su sve veze željezničke sa Zagrebom uslijed ratnog pustošenja prekinute, zbog toga na sprovod iz Zagreba nije mogao doći nijedan crkveni dostojanstvenik. Čim se uspostavila kakva-takva veza, željeznička ili poštanska iz Zagreba je došao

dekret od Nadbiskupskog stola kojim se Ljudevit Petark imenuje upraviteljem župe u Pleternici dok se ne raspiše natječaj za imenovanje župnika u Pleternici. Br. 4513/45 — 5. lipnja 1945.

To je prvo mjesto na koje ga je imenovala crkvena vlast. Došao je takorekući ravno iz školskih klupa u Pleternicu, dne 16. kolovoza 1944. predvečernjim vlakom u 18 sati. Nije ni slutio da će dugi niz godina ostati u Pleternici. Čovjek snuje a Bog određuje.

Kad je sišao s vlaka opazio je da je Pleternica puna raznovrsnih vojnika. Na stanici je vidio veću grupu domobrana.

Na ulici je susreo ustaše. U Parku je vidio kozake i njihovog vojnog svećenika. Put do crkve je nepoznat. Sa koferom i paketom knjiga prolazi ulicom i pita prolaznike koji put vodi do crkve. Prolaznici su bili učtivi i odgovarali: »Velečasni! Samo produžite ravno, prijeđite preko jedne ceste, pa kad prijeđete cestu idite u produžetku još oko 200 metara i skrenite desno. Doći ćete ravno do crkve«. Tako je i bilo. Došao je novi kapelan i pozvonio na zvonce župskog stana. Pojavila se jedna mlada djevojka i reče: »Izvolite! Koga tražite?«

Kapelan odgovara: »Ja sam ovdje poslan i namješten po nadbiskupskom duhovnom stolu za kapelana. »Djevojka ga pogleda i kaže: »A, vi ste taj kapelan? Izvolite unutra. Župnika nema kod kuće a vi izvolite u kancelariju pa ga pričekajte«.

Kapelan se smjestio privremeno u kancelariju. Odložio kofer i smotak knjiga. Izvadio brevijar i molio. Za malo vremena dođe djevojka i donese za užinu graha, slanine kuhane i kruha. Prostire stol i baca svoj pogled na kapelana pa kaže: »Vi molite brevijar?« »Da molim.« To je lijepo kaže djevojka. Noć se spustila ali župnika još nema iz Pleternice. Nakon izvjesnog vremena dolazi župnik i s njime ulazi njegov stari i dobri prijatelj svećenik Pavel Kovačić. Prvi ulazi u kancelariju župnik, a kapelan ustane iza stola i pođe župniku da se pozdrave i da se predstavi. Župnik je veoma lijepo primio kapelana. Rekao nekoliko prijaznih riječi: »Samo izvolite gospodin kapelan sjesti«. Međutim nakon rukovanja sa velečasnim Pavelom Kovačićem velečasni Pavel lupi štapom o pod ili batinom kako je on najradije nazivao štap, pa veli: »Kajbu znas, pijansimo svaki čas, tiho... moramo biti dobri ako želimo da nam bude dobro!«. Župnik je bio raspoložen i samo se smješio riječima: »Sve će biti dobro.« No, kad smo večerali velečasni Pavel se zagleda u kapelana pa kaže: »Ja sam u Pleternici bil šest let, vi nebute ni šest meseci. Vas bu vetar odnesel... Bogek!« Noć je. Treba ići na počinak.

Kapelanova soba je zauzeta. U njoj spavaju vlč. Pavel Kovačić i kateheta iz Slavonskog Broda Ivić. Zbog toga se priredilo prenoćište novom kapelanu u blagovaonici na kanapeu kraj peći. Župnik kaže: »Gospodin kapelan vi ste umorni od puta. Izvolite spavati. Ja ću imati neke goste, pa ako budu galamili znajte da su to gosti.«

Kapelan je otišao na spavanje a gosti su dolazili. Ti gosti su bili kozački oficiri i podoficiri koje je župnik gostio iz straha da mu ne naprave štete u župnom stanu i izvan župskog stana.

No, ti gosti su bili jako bučni i vrlo nemirni. Nisu dali mira sebi ni drugome. Bezbroj puta su dolazili u blagovaonu i vukli pokrivač sa kapelana. Kapelan je vukao pokrivač sebi a kozak sebi. Župnik je došao i govorio kozaku: »To je mladi bačuška, daj mu mira božjega.« Kozak bi redovito psovao bačuške i neko vrijeme mirovao pa opet ponovo uznemiravao. Oko 1 sat u noći pojavi se jedna žena u spavaćici i digne galamu na kozake. I, začudo, kozaci izašli van iz župskog stana a župnika i vlč. Pavela otpremila na spavanje. Zaključala vrata da nitko iz svojih soba ne može van. No, jedino je župnik nekako imajući više ključeva pronašao ključ i izišao u predsoblje i u blagovaonicu i hodao govoreći veoma tiho kapelanu: »Gospodin kapelan! Vi samo spavajte«. No Pavel nije mogao zaspati pa vikne iz svoje sobe: »Tko to hoda i pravi nemir u gluhoj noći?« A župnik se izgleda na te riječi malo uvrijedio pa pođe prema sobi gdje je spavao Pavel i hoće da otvori vrata ali ne može otvoriti i vikne Pavelu: »Otvori!« Zatim dođe do kancelarijskih vrata i vikne »Otvori!« Ali i ona su zatvorena i zaključana. Vrati se natrag u blagovaonicu i opet hvata za kvaku i vikne: »Pavel otvori! Ja sam gazda u svom domu.« Međutim Pavel odgovara: »Kad si gazda onda si otvori. Ti si gazda kak i ja.«

Župnik se umorio od letanija čas od jednih do drugih vrata pa je otišao na spavanje.

Zora je svanula. Bio je sunčan dan. Gospoda su poustajala. Najprije je služio svetu misu župnik a zatim kapelan Ljudevit Petrak. Vraćajući se iz crkve svi sjednemo za stol a jedna gospođa služi kod stola koju sam vidio da je rastjeravala kozake u noći. Ta gospođa pita kapelana: »Kako ste spavali?«, »Imali ste nemirnu noć ali znajte ratno je stanje i dok god je rat mira neće biti.« Kapelan ustane i pozdravi. Predstavi se toj gospođi riječima: »Ja sam novi kapelan Ljudevit Petrak. Ona odgovori: »Drago mi je. Ja sam glavna kuharica Anica Lastavica.«

Župnik se okrene prema novome kapelanu i kaže: »Gospodin kapelan, vremena su teška u kojima živimo. Moramo biti jako oprezni. Ne smijemo se zaletavati ni lijevo ni desno. Pazite skim razgovarate. Nikada nećete biti sigurni da će vam vaše riječi prenijeti onako kako ste rekli.«

Došla je nedjelja. Župnik kaže: »Gospodin kapelan vi ćete ispovijedati pod ranom svetom misom a ja ću služiti svetu misu. Veliku svetu misu ili poldanicu ćete služiti vi ali bez propovijedi. Samo pročitajte evanđelje i poslanicu. To je dosta.

Župnik služi svetu misu u 8 sati a na misi je najviše stotinjak osoba, a na velikoj svetoj misi od 20-50 osoba najviše. Na ranoj misi se ispovijedalo po 20-30 osoba a na velikoj misi nitko nije tražio svetu ispovijed.

Mladi kapelan se čudio malom polasku svete mise. Pogotovo kada nije nitko branio polazak svete mise. Pitao se često puta koji su tome razlozi. Da li strah ili nemar? Strah nije mogao biti, jer nitko nije branio ići na svetu misu. Ostaje dakle nemar. No, taj nemar je ipak prevelik i sveobuhvatan, koji su sebi ima još i drugih zbivanja u Pleternici i izvan nje. To je rana koja ima duboke korijene, koja je stoljećima nastajala i koja se mora stoljećima liječiti.

Najbolji je lijek za iskorijenjivanje nemarnosti angažirati se na duhovnom planu i sam osobno provoditi duhovni život. Kaže sv. Pavao: »Oči sviju uprte su u vas.« Tako jest. Zbog toga je kapelan zamolio župnika Franju Radovića da bi dopustio da uvodi pobožnost devet prvih petaka u čast Srca Isusova. Župnik je dopustio uvođenje te pobožnosti uz napomenu da se on neće moći intenzivnije posvetiti u provođenju te pobožnosti zbog zauzetosti drugih poslova već sve prepušta kapelanu. Kapelan sav radostan. Uvodi pobožnost devet prvih petaka. Počeo je prvim petkom u mjesecu listopadu. Na početku je već bilo 35. štovatelja Bož. Srca Isusova i obavilo svetu ispovijed. Župniku se to dopalo pa je rekao za vrijeme objeda: »Gospodin kapelan, samo Vi lijepo obavljajte pobožnosti. Ja se takvom poslu veoma radujem.«

Za vrijeme kapelovanja kapelana Ljudevita Petraka Pleternica je bila izmjenično područje na kojem su imali vlast, čas, upravljati tzv. »Nezavisna Država Hrvatska« a čas Partizani. Ta izmjenična vlast je stvarala vrlo tešku situaciju za kapelana. Za takav teren se traži vrlo bogato životno iskustvo. Takvog iskustva kapelan nema, jer je došao u Pleternicu ravno iz školskih klupa. Međutim, život traži da se čovjek uživi u situaciju

pa da na vrijeme izbjegne i bude prisutan na strašnim mjestima.

Ceste su minirane, mostovi porušeni. Župa je velika prostorno i brojčano. Župljani trebaju svećenika više u ratno vrijeme nego u mirno vrijeme. Uz redovite bolesnike ima i vanrednih. Uz redovite sprovode ima i izvanrednih, jer su mnogi pali u ratnom okršaju. Župljani su ideološki podijeljeni. Sve simpatije nisu na jednoj strani. Kapelan je neposredno u narodu na terenu i mora biti ono što kaže sv. Pavao: »Svima sve«. To nije lako. Da nevolja bude još gora, dne 3. prosinca 1944. uslijed ratnih okršaja donosi se odluka da se minira župna crkva sv. Nikole. Crkva je minirana u 1/2 8 sati u jutro. Baš u to vrijeme je bio kapelan u susjednoj kući Stjepana i Ivana Pavlovića u skloništu da izbjegne ratne okršaje i obračunavanja oko župskog stana između partizana i domobrana (4. gorskog zdruga). Vojnici su dolazili tražiti sjekiru u kuću Stjepana i Ivana Pavlovića, i rekli da će minirati crkvu.

Žene, koje su se našle sklonjene, molile su da ne ruše crkvu, ali su oni rekli: »Rat je. Moramo poduzeti sve mjere da se očuvamo od neprijatelja, da neprijatelj ne koristi crkvu u ratne svrhe.« Crkva je konačno minirana. Oblak prašine je pokrio »Popovo brdo« a pleterničane je obuzela tuga i bol, jer su ostali bez crkve.

Župnik pita kapelana: »Što da radimo? Skrštenih ruku ne smijemo ostati. Moramo tražiti pogodne prostorije za služenje svete mise«. Dok je tako razgovarao župnik sa kapelanom u to pokuca na vrata dr. Franjo Didović, partizan, svećenik funkcioner za obnovu zemlje pri korpusu na Papuku. Pozove župnika da obiđu ruševine crkve i kaže: »Ja ću izvjestiti sve u korpusu na Papuku i javit ću rezultat«. Nakon izvjesnog vremena je župnik dobio obavijest: »Obećano je u korpusu da će se sagraditi nova crkva.« Župnik i kapelan su živjeli u nadi iščekivanja trenutka zidanja nove crkve.

Bogomolja u DVD

1944 — 1955.

Župnik je počeo tražiti po Pleternici prostorije za služenje svete mise. Došao je do zaključka da bi Vatrogasni dom u Pleternici bio najpogodniji u tu svrhu. Stupio je u pregovore sa predsjednikom vatrogasnog društva Nikolom Gabrekom i vojvodom Nikolom Jelić.

Vatrogasci su zaključili da se ustupi vatrogasna dvorana u vjerske svrhe rtk. crkve dok se ne sagradi nova župska crkva I, dne 8. prosinca 1944. se prvi puta počela služiti sveta misa u Vatrogasnom domu, u Pleternici. Bio je to tužan prizor. Župnik sakupljenim vjernicima prozbori: »Crkve nemamo. Ostali smo siročad«. (Vjernicima suze poteknu niz lice, kao rosa) »Nemojmo zdvajati! Nakon bure nastaje lijepo vrijeme. Prestat će rat. Sazidat ćemo uz pomoć božju novu crkvu i nastat će nova radost u našim srcima... Majka Božja će nas pomoći u čiju zaštitu se danas stavljamo kad slavimo njezino bezgrešno začeće...«

Ratne strahote

Ratne strahote se nadvijaju nad »Popovim brdom« svaki dan sve više. Dne 14. 1. 1945. kapelan vodi sprovod pok. Mirka Crnolatac iz Pleternice i dođe u Dolač kraj stare škole kad opazi mnoštvo ustaša u baštama obitelji Katušić kraj groblja koji pucaju prema župnom stanu. Na cijelom »Popovom brdu« su partizani. Sprovod ulazi i prolazi između jednih i drugih. Momenat je takov da se nije zgodno vratiti a nije zgodno ni produžiti prema groblju. Međutim, pucnjava je prestala i sprovod je produžio. Kad se došlo do župskog stana opet je nastala strašna pucnjava i pokojnika se ostavilo pred kuhinjskim vratima župskog stana a pratioci su se sklonili sa kapelanom u župski stan. Pucnjava je prestala. Formirala se povorka do groblja i opet je nastala ponovna pucnjava. Sve se na brzinu izmolilo i pokojnika zakopalo i svi su razbježali svojim kućama. To nije bio jedinstven slučaj. Ustaše stalno drže svoje položaje duž Zagrađa-Bučja-Drenovaca i Nove Kapele a partizani tzv. Pavuriju tj. s ove strane rijeke Orljave.

Mostovi su porušeni na Londži i Orljavi i zato se moglo s kolima u Frkljevce i Kadanovce samo preko Sulkovaca, preko livada s onu stranu Orljave. Ustaše napucavaju na partizane a partizani odgovaraju preko pušaka. Sprovod treba obaviti, dne 3, 23, 25. siječnja 1945. i 1. ožujka 1945. godine, u Frkljevcima i Kadanovcima.

Kapelan je većinom išao u sela i prepustio se Bogu. Stajao je na stanovištu da svaki mora savjesno izvršavati svoju dužnost na svom radnom mjestu i položaju, bez obzira na posljedice. Svaki dan sve više vojnika u Pleternici. Ustaše i domobrani mačine prodor iz Nove Kapele i ostanu neko vrijeme a onda jak napad partizana i oni ostaju neko vrijeme. No, najžešća bitka je bila u Pleternici od 17-20. travnja 1945. Topovske gra-

nate su padale kao kiše. Oko župskog stana i groblja je bila rupa do rupe od topovskih granata. Upaljive granate pogađaju župsko-gospodarske zgrade koje su postale jedna strašna ruševina. Na okolo župskog stana svuda se viđalo palih vojnika jednih i drugih formacija. Župnik je pobjegao prema Novoj Kapeli sa nekim pleterničanima. Zvali su i kapelana da bježi u tzv. »Džadu«. Kapelan nije htio s obrazloženjem: »Ako bježim pa me partizani uhvate živa onda će mi reći, da si ispravan ne bi bježao. Nešto si sigurno kriv. Ako ostanem pa ako i poginem poginut ću na svom pragu vršeći svoju službu na koju sam i poslan u Pleternicu.« Ostati nije bilo lako. Kada je došla divizija princa Eugena Savojskog sastavljena od uglavnom, Švedana... To je bilo strašno. Tada je kapelan pobjegao u Pleternicu i skrivao se u Pleternici pa je samo od vremena do vremena nakon pucnjave dolazio da vidi što je sa župskim stanom. Pleternički most na Orljavi se minira, tenkovska se bitka vodi na pleterničkim ulicama.

Osvaja se neizmjenično blok po blok pleterničkih kuća i ulica. Konačno se Njemci, ustaše i domobrani povukli iz Pleternice i tada je zauzela položaje pozadinska brigada kojom je zapovjedao crnogorski svećenik neki Radulović. Ovog čovjeka je vrijedno spomenuti, jer je odigrao jednu ulogu. Naime župnik je dao čuvati sakupljene novce za gradnju nove župne crkve u Pleternici i gospođi Julijani Melčić koja je imala sinove partizane. Međutim, kako je ta gospođa htjela da čuva novac koji je bio u paketiću zapakiran uvijek ga je nosila sobom iz sobe u sobu. Na to dođe jedan samoborčanin koji je taj paketić opazio i uzeo. Otvorio ga i vidio da su novci i zaplijeni sav novac. Župnika nema. Nema druge nego kapelan u zapovjedništvo pozadinske brigade. Zapovjednik je sve saslušao i rekao: »Kolega, novac ćemo popola podijeliti i bit će sve dobro.« Samoborčanin kaže: »To je pravedno, svakom pola.« No, međutim zapovjednik kapelana ponovo pogleda pa kaže: »Vidim da ti je jako žao. Eto neka ti ostane sav novac. Ali znaj, to činim samo tebi za volju, jer vidim da si iskren. Nisi bježao. To znači da si uvjeren da se nisi ogrešio o narod.« Vrijeme prolazi. Župnik je poginio a kapelan imenovan za upravitelja župe. Vojna vlast, koja se našla na uviđaju pogibije župnika u župskom stanu savjetuje kapelanu i predstavnicima mjesne vlasti da se kapelanu treba naći stan u samom mjestu, jer je za sada još uvijek nesigurno vrijeme za život svećenika na ovoj osami.

Upravitelj župe u privatnom stanu
1945-1950

I zaista, novi upravitelj župe se preselio dne 14. svibnja 1945. u privatni stan Đure Grgić u Pleternici u dvorišnu zgradu u prvi kat, u Glavnoj ulici. U tom stanu je ostao do 14. svibnja 1950. Težak je i mučan život ponovno započeo. Novaca nema. Kune su se mijenjale u dinare. Za 1.000 kuna se dobilo 7 dinara. Zalihe nema, jer je mali staž službe. Još uvijek stranac za pleterničane. Niti oni poznaju dovoljno svog novog župnika niti župnik poznaje njih. Vladalo je sveopće nepovjerenje. Nitko nije siguran s kojom namjerom sugovornik želi da razgovara. Trebalo je mnogo vremena da se stekne povjerenje. Svi su vjernici bili na čistu da crkve nemaju i da žele imati novu crkvu. Zato je novi upravitelj župe Ljudevit Petrak, formirao crkveni građevni odbor za gradnju nove župne crkve u Pleternici.

Taj odbor je vodio brigu o svim predradnjama za gradnju nove župne crkve. Zbog toga je razmatrao pastoralne momente moderne pastve i zahtjev modernog čovjeka koji želi da sve što radi postigne linijom manjeg otpora. Stalo se na stanovište da bi bilo dobro da se ostvari san prijašnjih župnika koji su želili da se stara crkva sv. Nikole ili proširi ili u parku sadanjem u Pleternici sazida nova župska crkva. Budući da je stara župska crkva porušena zbog toga bi bilo dobro na starom mjestu sv. Nikole sazidati na starim temeljima **spomen crkvu,** a novu, veliku sazidati u parku, da bude u centru Pleternice i pristupačna u svako doba starima i mladima.

Masovni sastanak
1946

Građevni odbor za gradnju nove župne crkve u Pleternici sazvao je masovni sastanak, dne 12. svibnja 1946. u 15 sati i 30 minuta na trgu u Pleternici. Na tom masovnom sastanku je novi upravitelj župe Ljudevit Petrak u okviru pravilnika za vođenje sastanaka toč. 2. želio da se javno iznese mišljenje pleterničana u vezi sa gradnjom crkve i mjestom, gdje da bude građena nova župna crkva **uz spomen** crkve sv. Nikole na starom mjestu.

Glavna izlaganja i obrazlaganja je iznosio sakupljenom narodu upravitelj župe Ljudevit Petrak i tajnik građevinskog odbora Ignacije Čop, krojački obrtnik iz Pleternice. Sastanak je

vrlo dobro uspio. Vjernici su se odazvali. Zaključeno je da građevinski odbor iznese želje vjernika Narodnoj vlasti. Na temelju masovnog sastanka je tadanji tajnik Mjesnog Odbora Pleternica izjavio: »Mi smo na svojoj sjednici održanoj u prostoriji Mjesnog Narodnog Odbora jednoglasno zaključili, da ćemo mi kao N. O. zatražiti cijelo zemljište spomenute čestice i kada dobijemo to zemljište vama ćemo bezuslovno kao građevnom odboru izručiti potrebni kvantum zemljišta za gradnju crkve i župne zgrade . . . «

Međutim, Mjesni odbor je dobio to predviđeno zemljište za kulturne ustanove i sada je nastalo pitanje da li se pod pojmom »kulturne ustanove« ubraja i gradnja crkve.

Godine prolaze a dozvole za gradnju nema. Građevni odbor je kupio po Pleternici potpise da bi uvjerio kotarsku oblast u Požegi da župljani stvarno žele graditi novu crkvu. Zatim upravitelj župe polazi sa delegacijom pleterničke župe u Zagreb u Komisiju za vjerska pitanja kojoj je na čelu bio ministar dr Svetozar Ritig. On nas je lijepo primio i rekao da će posredovati kod Narodnih vlasti da dobijemo građevnu dozvolu za obnovu župne crkve u Pleternici.

U toj delegaciji su bili župljani: Ljudevit Petrak, upr. župe, Nikola Gabrek, predsjednik Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Pleternici, Đuro Raljušić i Ivan Blašković iz Gradca. Nakon te intervencije je upravitelj župe nekoliko puta molio ministra dr. Svetozara Ritiga da posreduje. Jednom zgodom je dao pismo da ga uručim funkcioneru narodne vlasti Slavku Komaru u Osijeku da on posreduje kod mjesnih vlasti za izdavanje građevinskih dozvola.

Dr Svetozar Ritig je jednom dostavio upravitelju župe dopis da će razgovarati sa ministrom Zvonkom Brkićem. Njemu je dobro poznata Pleternica, jer je u Pleternici stanovao neko vrijeme kao geometar u kući Petra Polkopca. On bi najlakše mogao posredovati kod Mjesnih vlasti za izdavanje građevne dozvole za gradnju nove crkve u Pleternici. Upravitelj župe je neumorno hodao čas u Mjesni odbor u Pleternici a čas u Kotarsku oblast u Slav. Požegi. Nekoliko puta bi intervenirao preko Vjerske komisije u Zagrebu i Savezne u Beogradu za ishođenje građevne dozvole.

U Pleternici je velika kampanja za izgradnju domova, popravak postradalih škola, obnavljanje šumarijskih zgrada i podizanju spomenika palim borcima. Predstavnici svih ovih akcija su tražili od upravitelja župe za pomoć u izgradnji navedenih objekata građevnim materijalom koji je bio pripremljen za gradnju crkve. Oni su obećavali svoju zauzetost kod nadležnih organa za dobivanje građevne dozvole za novu crkvu u Pleternici. Upravitelj župe je sa svoje strane činio ono što je mogao. Posudio je:

1. Za gradnju zadružnog doma u Pleternici
   20 kubnih metara kamena
   90 kubnih metara šljunka

2. Za popravak Osnovne škole u Pleternici
   1500 komada opeke (cigle)

3. Za popravak Šumarije u Pleternici
   3000 komada opeke (cigle)

4. Za spomenik palih boraca u Pleternici
   12 kubnih metara šljunka.

Nitko nije poslije ništa povratio crkvi posuđenog materijala a niti se zauzimao, barem za sada neznamo, da se dobije građevna dozvola za gradnju crkve u Pleternici. Vrijeme je teklo a brige su ostale.

Kako su ti razgovori za izdavanje građevne dozvole tekli nije nam ništa poznato. Znamo samo to da se molba konačno uvažila. Kotarski narodni odbor u Slav. Požegi je dodijelio građevnu dozvolu za gradnju nove župne crkve u Pleternici, dne 24. prosinca 1948. br. 12855/1948. i to na starim temeljima stare župske crkve sv. Nikole.

Nastala je velika radost. Božić je. Župljani kreću na polnoćku, koja se održava u Vatrogasnom domu. Uz titranje uličnog svjetla i padanje sniježnih pahuljica nastalo je posebno raspoloženje. Snijeg na ulicama, obuća slaba, odjeća lagana. Crkve nema. Narod mora da stoji na ulici kraj Vatrogasnog doma i sluša svetu misu. Da bi vjernici mogli što bolje zajednički sudjelovati u božićnom slavlju upravitelj župe je posudio radio i stavio na prozor Vatrogasnog doma koji je služio kao pojačalo sa zvučnikom a preko mikrofona je propovjedao i pjevao svetu misu.

Zima prolazi. Dolaze dulji i topliji dani. Treba pristupiti gradnji crkve po nacrtu građevnog tehničara požežanina Bobe Flajsiga.

Dne 6. ožujka 1949. počela su zidati 3 zidara iz Zagrađa novu župnu crkvu, na starim temeljima. Nesmetano su zidali od

pola 9 sati do 11 sati. Pozvani su u Mjesni Narodni Odbor u Pleternici i saopćeno im je da obustave svoje zidarske radove na gradnji crkve. Upravitelj župe se nije mogao sa takovim naređenjem pomiriti. Zbog toga je bio telefonski pozvan u K N O u Slav. Požegi, gdje mu je predsjednik kotara Đuka Drkulac u nazočnosti svog tajnika Šime Lukića rekao: »Budući da je neprijatelj naroda — banda — pucao na narodnu vojsku i time obeščastio mjesto, eto, mi smo prisiljeni da obustavimo daljnju izgradnju župne crkve«.

Naređenje — izvršenje.

Upravitelj župe nastavlja obilaziti Mjesni ured u Pleternici i Kotarski Narodni Odbor u Požegi da ishodi građevnu dozvolu za gradnju crkve u Pleternici. U međuvremenu je odlučio da bi bilo dobro da se pristupi ponovo gradnji crkve na temelju stare građevne dozvole od 1948. Zbog toga je dne 6. 9. 1951. godine zaposlio 2 zidara (Stipu Horvata iz Bresnice i Rudu Turečeka iz Pleternice) da zidaju novu crkvu na starim temeljima. Dne 11. 9. 1951. je naručio 2 zidara iz Višnjkovaca (Gašparović — otac i sin) koji su porijeklom primorci a vješti zidati kamenom. Međutim je predsjednik Mjesnog Narodnog Odbora saopćio zidarima da se gradnja mora obustaviti, jer je stara građevna dozvola zastarjela (iz 1948. god.), pa zbog toga treba sačekat izdavanje nove građevne dozvole.

Kotar

Nakon rata narodne vlasti su htjele da budu što bliže narodu. Zbog toga je kotarska oblast u Slavonskoj Požegi nakon 1945. g. mjenjala svoj lokalitet. Najprije je bila u Požegi, zatim u Bektežu. Par mjeseci pred jesen 1945. god. je Kotarska Oblast imala svoje sjedište u župnom stanu u Pleternici. Nije ostala dugo. Prešla je u Čaglin i sobom je odvezla veliki stol iz blagovaonice u Pleternici. Nije ostala dugo ni u Čaglinu nego se preselila natrag na svoje staro mjesto u Slav. Požegu. Narod je u to vrijeme nazvao Kotarsku Oblast imenom »Kotar na točkovima.«

Krizma 1950.

Upravitelj župe se vraća u župni stan

Župski stan je runiran. Treba ga popravljati. Novaca nema. Dobrovoljnih investitora nema. Međutim, kad se pročuo glas da

će pleternička općina oformiti tzv. »Jaslice« ili »Dječji vrtić« za djecu pleterničkih roditelja onda je upravitelj župe odlučio da će popraviti župski stan i vratiti se natrag »svoj na svoje«.

Prozori su porazbijani od rata i vremenskih nepogoda. Vrata su oštećena. Ključanica pravih nema. Stakla su uglavnom sva porazbijana od puhanja vjetra. Krov na župnom stanu sliči jednom velikom rešetu koje sa svih strana propušta vodu. Pojedini dijelovi stropa vise i čekaju čas da se stropošte na pod. Zidovi išarani od nepoznatih lutalica i izbušeni od topovskih granata. Gomile otpadaka crijepova i cigle naokolo stana. Jednom riječju sve derutno i zapušteno. Budući da se sveta krizma nije dijelila od 1938. g. zbog ratnih nedaća zato je Nadbiskupski duhovni stol u Zagrebu odredio da će biskup dr. Josip Lach i dr. Rafael Rodić, nadbiskup u. m. Beogradski dijeliti svetu krizmu u Pleternici dne 16. srpnja 1950.

Pripremanje djece za krizmu nije jednostavna stvar. Treba vremena i stambenog prostora. Zbog toga nije bilo drugog izlaza nego naručiti majstore da poprave prozore, zidove skromno i jednostavno. Naručio je soboslikara da malja sobe tako da bude račun što jeftiniji, jer župska blagajna nema novaca. Žene je zamolio da očiste stan i da operu što bolje mogu i znaju. Župljani nisu bili oduševljeni sa odlukom upravitelja župe da izseli iz privatnog stana i da preseli u župski stan iz bojazni da ga nebi neko neodgovorno lice potajno ubilo. Odluka je pala i ona se ne mijenja. Za krizmu je sve najnužnije pripremljeno. Sveta misa se drži i sveta Krizma dijeli na ruševinama stare crkve sv. Nikole, Dan je bio lijep i sunčan. Krizmanika je bilo 800. Svijeta je bilo kao da je neko izvanredno slavlje širih razmjera u Pleternici. Svečani objed su pripredile dobre i pobožne pleterničke gospođe veoma bogato i obilato. Od 15. srpnja 1950. god. župnik stanuje ponovo u župskom stanu.

Korona

1950.

Svake godine svećenici pojedinog dekanata održavaju najmanje jedanput svoje zasjedanje gdje se:

1. Naučno izrade tematska predavanja iz crkvenog područja:

a) Jedna tema iz dogmatike
b) Jedna tema iz moralke

c) Jedna tema iz crkvenog prava
d) Jedna tema iz pastorala (iz konkretnog života u župi u odnosu na vjerske istine i prakitčnog života župljana u župi).

Obično teme izrađuju mlađi svećenici koji još nemaju 12 godina svećeničkog staža.

2. Nakon svake pročitane teme je rasprava ili diskusija. U diskusiji učestvuju svi svećenici.

Ovoj koroni su u Pleternici dne 21. 10. 1950. osim područnih svećenika iz dekanata prisustvovali i svećenici iz N. Kapelačkog dekanata: vlč. g. Vlado Pavić iz G. Lipovca, vlč. g. Pero Glavaš iz N. Kapele i vlč. g. Josip Dumić iz Bučja.

Iz Zagreba su prisustvovali:

Arhiđakon dr Janko Penić, Msgr. Nikola Borić, kanonik i dr. Vilim Keilbach, sveučilišni profesor.

Sveta se misa služila za koronu na ruševinama stare crkve. Diskusijom je rukovodio dekan požeškog dekanata Franjo Pipinić i na završetku korone je preč. g. Franji Pipiniću izjavio dr. Vilim Keilbach: »Vi, u ovom dekanatu imate veoma sposobne svećenike. Bilo bi dobro da ih potičete da se što više posvete pobožnosti i nauci.

Nadolazi vrijeme kada će se mnogo operirati u ime nauke pa je potrebno da svećenik bude upućen u sva strujanja suvremenog svijeta. Svećenik mora biti pripravan da sa lakoćom rješava razne poteškoće koje ljude dovode u vjerske sumnje«. Svete mise su se redovito svaki dan služile i dalje u Vatrogasnom domu po uobičajenom rasporedu.

Naturalna renta

1951/2...

Ove godine je bilo mnogo brige na crkvenom području ali je bilo još većih briga na državnom području. Navalile su gusjenice masovno na drveće te su se morale formirati po svim mjestima određene grupe ljudi koji su nekim kemijskim sredstvima uništavali gusjenice. Šume su izgledale kao u zimsko vrijeme bez lišća. Osim gusjenica pojavila se i velika suša. Zbog toga je urod ljetine bio jako slab. Još uvijek vlada naturalna renta za otkup žita. Država plaća za 1 metar žita 480 dinara i 480 bonova za kupnju robe u trgovinama. To jest, državi je seljak prodavao po vezanoj cijeni ali je i od države mogao kupiti robu po vezanoj cijeni. Međutim, na slobodnoj prodaji je cijena

žita iznosila ove godine 6.000 dinara, a za vrijeme otkupa čak i do 12.000 dinara. Bila je velika potražnja žita a zbog suše i osobnih stvaranja zalihe i jako male ponude.

Svaka kuća je bila zadužena da daje i naturalnu rentu u mesu po kategorijama zaduženja. Tko ne bi imao dovoljno stoke i svinja taj bi morao kupiti određeni kvantum kilaže na slobodnom tržištu i predati otkupnoj stanici.

Naturalna renta je zadavala upravitelju župe velike brige. Župa je spadala u najjaču kategoriju a nije imala svoga gospodarstva. Nije mogla ni imati jer nije imala svojih gospodarskih zgrada. Te zgrade su porušene 1945. za vrijeme ratnih okršaja u Pleternici. Upravitelj župe je u stanu. Župni stan je jako ruiniran za vrijeme rata. Upravitelj župe je očekivao od mjesnih vlasti da će ga smatrati žrtvom rata i poštedjeti od svih renti pogotovo jer su predstavnici vlasti sami župljani — pleterničani. Među njima je bilo u mjesnom odboru i onih koji su bili do svršetka rata i crkveni tutori i članovi pojedinih komisija. Međutim, nitko upravitelja župe ne štedi od naturalne rente. Ostala je na snazi ona stara narodna poslovica: »A, moj kume, ufaj se use i u svoje kljuse.«

Osim naturalne rente je bio i porez. Porez se odmjerivao prema zemlji i vjerskim funkcijama. I po tom pitanju je upr. župe proživljavao teške dane. Porez je bio razrezan po veličini posjeda. Osim posjeda treba platiti porez na vjerske funkcije i na tzv. lukno ili župski doprinos. Župniku je bilo neugodno požurivati lukno i stalno uvjeravati ljude da je potrebno davati doprinos za uzdržavanje župnika. Veoma mali je broj bio župljana koji su samoincijativno plaćali lukno. Zato se često puta pitao upr. župe što da radi. Porez treba platiti a novaca nema. Zbog toga je jednoč oglasio u bogomolji u vatrogasnom domu da nema novaca da plati porez i župljani su jedne nedjelje prije večernje mise donosili novaca utolikoj mjeri da je još i preostalo novaca. Drugog izlaza nije ni bilo. Ili platiti porez i podmiriti svoje obaveze u žitaricama i mesu ili predati zemlju u društveni sektor ili ići na odgovornost. Svaka odgovornost povlači za sobom i posljedice. Za vrijeme osnivanja tzv. Seljačke zadruge župnik je rekao da on ne može kao svećenik biti član Seljačke radne zadruge. On nemože učestvovati u fizičkom radu zbog svojih svećeničkih funkdija koje treba dnevno obavljati i biti stalno dežuran za slučaj iznenadnih potreba vjernika. On može po dozvoli Nadbiskupskog duhovnog stola dati zemlju samo na korištenje u površini 11 k. jutara. Tu zemlju bi mogao

dati iz arende dok se ne bude gradila nova crkva. Župska zemlja je fond za gradnju crkve.

Međutim, zadrugari su počeli obrađivati zemlju i više je nisu htjeli povratiti.

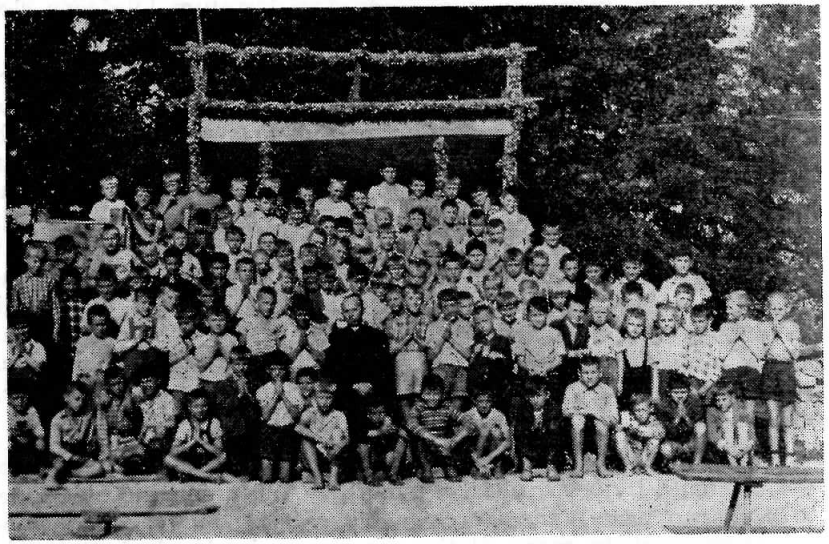

Dječaci na vjeronauku 1961.

Župski bunar

1833 — 1951.

Župska crkva i župski stan se nalaze na brdašcu iznad Pleternice. Do najbližeg selskog bunara je udaljenost 180 metara. To nije mala stvar. Vode treba svaki čas za kućnu upotrebu i blago. Vode treba mnogo. Treba vodu nositi uzbrdo. Nije preostalo župnicima drugog izlaza nego kopati bunar. Dne 19. svibnja 1833-29. lipnja 1834. dao je iskopati bunar tadanji župnik Josip Kovačević u dubini od 30 metara od površine zemlje. Bunar je kopao bunardžija Josip Hansur. Zidan je kamenom u naokolo. Donji dio bunara je u kamenitoj stijeni koja je zadavala velike brige majstoru »enormi fatigio et labore.« Međutim, kada je Pleternicom prolazila glavna ratna fronta koja je bila najveća i najžešća nakon tzv. »sremskog fronta« sa njemačkom vojskom i domobranima i ustašama« »Nezavisne Države Hrvatske«(17. — 20. 1945.) Bunar se djelomično upotrebljavao a od 20. svibnja 1945. do 13. ožujka 1951. nije se uopće upotrebljavao. Budući da je upravitelj župe Ljudevit Petrak stanovao od 14. svibnja 1945. do 14. srpnja 1950. pa razni znatiželjnici su izviđavali da li u župskom bunaru ima kakvog oružja koje su pobacali razni vojnici i bacali su komadiće cigle, kamenja i slično u bunar. Osim toga su htjeli znati da li u bunaru ima vode i tako se u bunaru nakupilo raznih otpadaka u visini od 2 metra.

Upravitelj župe je kako rekosmo doselio natrag u župski stan. Problem je voda. Bunar treba čistiti ali se nitko neda. Raznio se glas da u bunaru ima raznog oružja pa je opasno bunar čistiti. Međutim, nakon stalnih moljakanja odluči se bunardžija iz Gradca Nikola Pavlović da ga očisti. Upravitelj župe Ljudevit Petrak mu nađe radnike pomagače:

Ivana Pavlović iz Pleternice
Ivana Kristić iz Pleternice
Ivana Babić iz Pleternice (zet Franje Prpića zvanog Filipašević))
Josipa Katušić iz Pleternice
Stipu Nosić iz Pleternice

Na čišćenju bunara su radili, dne 12. i 13. ožujka 1951. i očistili. U bunaru se od vojnog oružja našao samo jedan otvarač domobranskog topa koji je bačen u bunar, dne 2. 12. 1944. i ništa više. Ostalo je bio sam krš nabacanog kamenja i cigle. Nastala je velika radost. Voda je nadolazila ali u malim količinama. Izgleda da joj se tok skrenuo i trebalo je dosta vremena da se opet tok vode stabilizira u starom toku. Upravitelj župe voli gajiti voćnjak pa je zasadio veliki broj višnja, jabuka, krušaka u župskom vrtu i jednu brezu na ulazu u cintor i župski stan, te, da bude na spomen radosti kada je župski stan opet dobio vodu bez koje bi bilo veoma teško živjeti ako bi se morala stalno nositi iz sela Pleternice.

Vatrogasni dom treba ispraznit

1955

Vatrogasci traže da se isprazni dom za njihovu upotrebu. Budući da župa nije dobila građevnu dozvolu za gradnju nove crkve onda su župljani stali na stanovište da ne sele nikuda. Međutim ,vatrogasci su podnijeli tužbu sudu u Slav. Požegi i sud donosi presudu broj G. 1041/54. — 4, dne 29. 6. 1954. po kojoj

rkt. župa treba da u roku od 2 mjeseca iseli iz Vatrogasnog doma i plati sudske troškove u visini od 3032 din. Rkt. župni ured u Pleternici je podnio žalbu na okružni sud u Slav. Požegi s motivacijom da će izseliti čim dobije građevnu dozvolu za gradnju nove crkve. Međutim, sud i građanske vlasti su stajale na stanovištu da se služba božja može vršiti i u prostorijama župskog stana. Župljani su pak ostali na svom stanovištu da izseliti ne mogu već žele da se dade građevna dozvola za gradnju nove župne crkve. Vrijeme je teklo svojim tokom. Dne 21. siječnja 1955. je sudskim putem izvršena deložacija crkvenih predmeta iz vatrogasnog doma u Pleternici. Došla su iz Požege plato kola sa radnicima i pod rukovodstvom kotarskog sudca Dragutina Čokor sve crkvene stvari su prinijeli u župni stan i smjestili u jednu sobu. Dne 23. siječnja je upravitelj župe započeo stalno služenje svetih misa i dijeljenje svetih obreda (vjenčanja, 24. 1. 1955.) na jednom običnom stolu. Upravitelju ove župe nije preostalo drugo nego da ponovno traži građevnu dozvolu za gradnju župne crkve u Pleternici. Međutim, pleternička je općina odlučila da provede urbanistički plan za Pleternicu. Zbog toga je upravitelj župe poslao molbu Urbanističkom Institutu u Zagrebu preko kotarskog narodnog odbora u Požegi br. 15178/51 — 21. 11. 1951. za lokaciju. Upravitelj župe je češće posjećivao Urbanistički Institut u Zagrebu da predvidi mjesto za lokaciju župne crkve ali je stvar išla veoma sporo. Živeći u nadi skorog pozitivnog rješenja upravitelj župe je sa crkvenim starješinama odlučio da se dâ na pripremanje građevinskog materijala. Zbog toga je nabavio ugljen iz ugljenokopa Kreke, podigao poljske šupe za sušenje cigle, naručio ciglarske majstore od Pakraca i započeli pravljenjem cigle u župskoj bašči, dne 10. 4. 1959. No, međutim im je nakon par dana u pleterničkoj općini saopćeno da više nemogu raditi ciglu, već su upućeni svojim kućama.

Upravitelju župe nije preostalo drugo nego da krene u Beograd da se žali u Izvršnom Vijeću za vjerske poslove. Tamo je bio prijazno primljen kod M. Dilparića s obećanjem da će se stvar pozitivno riješiti i da zbog toga treba još biti malo strpljenja. Međutim dani i godine prolaze ali građevne dozvole nema. Zbog toga je upravitelj župe Ljudevit Petrak 1962. ponovno krenuo u Beograd. Ponovo lijepo primljen na intervenciji beogradskog Nadbiskupa dr. J. Ujčića.

Ovom zgodom je dano čvrsto obećanje i nada da će se građevna dozvola zaista dobiti. Što je bilo nagovješteno to se i dogodilo, dne 20. 12. 1962. Sačinio se jedan mali odbor za međusobno sporazumijevanje za davanje lokacije za gradnju nove župne crkve u Pleternici u kojem su učestvovali:

1. Predsjednik kotara Mijo Hlad
2. Tajnik kotara Mato Blažević
3. Sekretar komiteta Pero Lukić
4. Vijećnik I. V. SRH. Kuk
5. Izaslanik Nadbiskupije Josip Mokrović
6. Predstavnik župe Ljudevit Petrak

Ovo zasjedanje sporazumijevanja se održalo u Kotaru u Slav. Požegi i donijelo načelan sporazum da se dade i uža lokacija za gradnju župne crkve u Pleternici na ruševinama gospodarskih zgrada.

Mnogi su sumnjali u realizaciju ovog načelnog sporazuma. No, međutim, svi oni koji su sumnjali prevarili su se. Građevna dozvola je dana po Općinskom Narodnom Odboru, odjel za komunalne poslove u Slav. Požegi: br. 05-7068/2-1963.dne 21. 7. 1963. Dne 15. kolovoza 1963. je održana licitacija ili javna dražba na temelju dobivene građevne dozvole i projekta i proračuna koji je izradio projektni biro u Pakracu po zamisli upravitelja župe a idejnoj razradi arh. Stjepan Planić iz Zagreba, arh. Edite Bošnjaković iz Zagreba i šefa projektnog birao u Pakracu arh. Vlade Trdaka. Troškovnik je iznosio 64.000.000 dinara u grubim crtama. Gradnja crkve je predviđena u etapama. Na licitaciji se natjecali građevno poduzeće »Pionir« iz Požege i zidarsko građevna zadruga »Dom« iz Požege. Najpovoljniju ponudu je dao »Dom« koji je započeo ugrađivati temelje za novu crkvu, dne 25. rujna 1963. Pripremne radove su izveli sami župljani niveliranjem terena, kopanjem temelja, voženjem šljunka i pijeska iz Orljave. Za ono vrijeme je to bio veliki novac i veliki posao. Mnogi su sumnjali u realizaciju gradnje i govorili: »Zgrada je predimenzionirana. Narod novaca nema. Župnik želi da se istakne. Kad se zgrada izgradi, ako se izgradi, onda će biti hotel a ne crkva.«

Upravitelj župe je stvarno došao u veliki škripac. Novaca nema dovoljno ni za nacrte a za izvođenje radova da se ni ne govori. Upravitelj je sve dokumente potpisivao kao da raspolaže potrebnom sumom novca. Kamioni su vozili građevni materijal radnici radili. Situacije su stizale od građevnog poduzeća a u blagajni nema novaca. Upravitelj župe se snalazio kako je znao i mogao. Nadbiskupski duhovni stol je posudio 4,000.000 dinara i to je bila sva pomoć koju je ova župa dobila za prvu pomoć. Sav teret je bio na župljanima. Od susjednih župa najveću pomoć je pru-

žila župa Jakšić i Sesvete. U manjoj mjeri Požega i Kaptol. Ostale župe su (neke) dale u neznatnoj svoti. Međunarodni Caritas je dao 500 dolara. Sav teret je dakle na župljanima.

Novaca je ponestalo. Nema druge nego stati sa gradnjom. Građevno poduzeće traži veoma mnogo za nastavak. Zbog toga su se javili zagrebčani Ivan Klenkar i Puntar privatni graditelji, obrtnici, da će oni graditi za jeftinije novce. Međutim se ponovo javilo građevinsko poduzeće »Pionir« 1966. i daje ponudu za cirka 12,000.000 jeftinije od prijašnje ponude. Upravitelj župe je Ljudevit Petrak pristao na nastavak time da do 31. kolovoza podignu konstrukciju gornje crkve (etaže).

Sa gradnjom su započeli u Velikom tjednu tako da ljudi vide da se gradi pa da daju svoj doprinos za isplaćivanje pojedinih situacija. Tako je građevno poduzeće »Pionir« u malom prekoračenju roka završio konstrukciju gornje sa ravnim krovom za iznos od 24,500.000 dinara.

Par dana nakon proslave Gospe od Suza došao je iz Zagreba pomoćni biskup Msgr. Franjo Kuharić i provincijal franjevac poštovani o. Kazimir Đurman da vide kako građevina napreduje. Po ljestvama se popeo upravitelj župe na krov crkve a za njim biskup i provincijal Kazimir.

Novaca je opet ponestalo. Od samih dobrovoljnih priloga se čovjek ne može uzdati u daljni nastavak izgradnje crkve. Zbog toga je odlučio da opet zatraži pasoš za putovanje u inozemstvo. U tom pothvatu nije upravitelj polagao velike nade, jer je sama stvar u zakašnjenju. Sada nakon zasjedanja II Vatikanskog koncila biskupi su donijeli međusobni sporazum. Po tom sporazumu novčanu pomoć iz vana mogu dobiti samo oni svećenici i one župe koju mjesni biskup preporuči. Međutim kada se davalo kapom i šapom« — tko prvi doleti taj najviše uhvati — upravitelj župe nije imao pasoš za putovanje u druge države.

Nakon nekoliko godina molenja upravitelj župe konačno dobije pasoš u ožujku 1967. za putovanje u Evropske države. Dne 29. travnja 1967. je upravitelj župe krenuo iz Zagreba u Francusku. Došao je u Paris, dne 30. travnja i boravio u Parizu do 7. travnja 1967. Nastanio se u pariškoj četvrti Ville Juve a na Spasovo služio svetu misu za naše radnike koji rade u Parizu. Dne 8. svibnja je upr. župe došao u Lourdes i služio svetu misu u Kripti bazilike. Iz Francuske je krenuo u Švicarsku i došao u Luzern i nastanio se u jednom domu koji vode časne sestre Bruch-matt.

Posjetio je Caritas koji je čekom dostavio novac za izgradnju crkve u Pleternici. Zatim je upravitelj župe krenuo u Schaffhausen i bio od 12. svibnja do 17. svibnja 1967.

U Ženevi je sredio putne isprave za prelaz u Saveznu Republiku Njemačku i došao u Wisbaden.

U Wisbadenu je bio upravitelj župe od 19. do 22. svibnja 1967. Tom zgodom je posjetio naše pleterničane u Hochheimu. Zatim išao u Freiburg, Kölln, Karlsruhe i Bonn.

U Bonnu je upravitelj župe bio 6. dana i stanovao u sjemeništu koje se zove Albertin Kolegium. Iz Bonna je otputovao u Busenbach i stanovao kod gospodina Mije Bauerfreunda koji je izselio iz Pleternice i stalno se nastanio u Njemačkoj. Zatim je upravitelj župe otputovao u Limburg, Ludvigshaffen, Ruheim i München.

Poslije toga je krenuo za Austriju. Došao je u Beč. Nastanio se kod čč. sestara Kćeri Božje Ljubavi i ostao 4. dana. Otputovao u Graz i bio 1. dan u Grazu.

Vratio se kući, dne 6. lipnja 1967.

Na svim Caritasima je rečeno. Podnesite proračun i preporuku svoga Ordinarija. Najviše je tražio proračun Caritas u Parizu, Luzernu i Köllnu. Caritas iz Luzerna i Köllna su dostavili 2500 dolara i 1988. dolara. Valuta je promijenjena u banci u Požegi.

Za vrijeme putovanja upravitelja župe je zamijenjivao prečasni gospodin Franjo Leskovar u miru. Razbolio se, dne 9. lipnja 1967. Pružena mu je liječnička pomoć ali zbog starosti nije mogao preboljeti. Umro je, dne 19. 6. 1967. i pokopan na pleterničkom groblju.

Za izdašnu pomoć za gradnju crkve u Pleternici ova župa nije mogla dobiti preporuku Ordinarija zbog prevelike razgranatosti traženja pomoći u redovničkim kućama i dijecezanskim župama. Biskupi su strogo vodili raspodjelu za najnužnije potrebe za ekonomski i financijski naslabijim župama. Kada bi pleterničke župa dobila veću pomoć onda bi centralni Caritas dao manju pomoć ostalim potrebnim župama.

Potvrde o poslanoj svoti iz Luzerna i Köllna su dostavljene na uvid Nadbiskupskom duhovnom stolu u Zagrebu i tamo su pohranjene. Novac što su ga dali naši radnici u Parisu, poslan je preko banke iz Luzerna na banku u Slav. Požegu. A novac koji je primljen u Wissbadenu i Beču je donešen u valuti i promijenjen u banci u Slav. Požegi. Svrha je bila posjetiti Caritase i naše radnike samo uz put. Zbog toga naši radnici nisu bili opterećeni u inozemstvu sa davanjem priloga jer se misa nije

mogla služiti bez odobrenja oca misionara za naše radnike u inozemstvu. Tako je na primjer, pater u Beču teškom mukom pristao da upravitelj župe služi svetu misu pred našim radnicima. Razlog je bio taj, jer da bi radnici mogli izbjegavati svete mise iz bojazni da će tako u nedogled dolaziti svećenici i tražiti pripomoć. Da izbjegnu neugodnosti rađe neće ići na sv. misu. Ako dâ pripomoć onda mu je žao, jer ide na zaradu da zaradi sebi. Ako neda nije zgodno pred ostalim radnicima pa da kažu da je škrtica. Zbog toga je onda najbolje ne ići na misu pa ne moraš dati nikom ništa. Kada je upravitelj te riječi čuo više se nije oduševljavao da ponovo putuje u inozemstvo. Tko želi dati taj može dati ako hoće kad dođe svojoj kući. To je opazio na putu, da se jave oni koji su iz župe, a ostali tu i tamo koji. Putnu kartu si je upravitelj župe sam platio. Prema tome nije išao na račun župe na putovanje i ako je išao za župu. Stan i hranu je dobio gdje je bio besplatno. Novce koje je dobio sve je promijenio u dinare i stavio za gradnju župske crkve.

Kada se upravitelj župe vratio iz inozemstva odmah se pristupilo gradnji parapeta (ogradnih postolja za prozore) u gornjoj crkvi.

HODOČAŠĆE

Hodočašće u Rim
1967.

Papa Pavao VI u spomen pogibije apostolskih prvaka u Rimu sv. Petra i Pavla proglasio od Petrova 1967-1968. godine jubilarnom godinom, jer se navršava 1900 godina kako su mučenički završili svoj zemaljski život za vjeru u Isusa Krista.

Ta jubilarna godina je prozvana Godina vjere.

Zbog toga su naši biskupi organizirali hodočašće u Rim. Za, dne 23. rujna 1967. na čelu sa kardinalom i nadbiskupom zagrebačkim dr Franjom Šeperom. Hodočasnici su se sakupili u Dvorištu sv. Damasa u skupini od 5.000 hodočasnika. Za ovo hodočašće je župnik ove župe organizirao sa pož. gvardijanom o. Mladenom Majnarićem hodočašće iz požeške kotline. Župnik je organizirao prenoćište pomoću časne sestre Petre Kćeri Božje Ljubavi u Rimu kod časnih sestara Milosrdnica. Išlo je 45 hodočasnika. Među njima je bilo 7 svećenika. Hodočasnici su pošli u Rim iz Požege, dne 21. rujna a vratili su se dne 2. listopada 1967. Na putu za Rim hodočasnici su razgledali Veneciju,

Firencu, Padovu i Asis. U Rimu su razgledali crkvu sv. Petra i neki bili na vrhu kupule sv. Petra (župnik je bio) Crkvu sv. Marije Velike, Lateransku Baziliku, crkvu sv. Pavla, katakombe sv. Sebastijana i crkvu kardinala dr. Franje Šeepera.

Hodočašće u Bistricu
1969-1971-1978.

Budući da je župnik župe učinio zavjet kao dječak kada ga je majka dovela na Bistricu 1928. da će ako ozdravi posvetiti se svećeničkoj službi. Ako postane svećenik da će se doći osobno zahvaliti na uslišanju Majci Božjoj Bistričkoj. Pošto je ozdravio i posto svećenikom onda je bio već jednom red da se zahvali. To je bilo dne 27. 7. 1969. Tom hodočašću su se pridružili i župljani pleterničke župe. Pošli smo sa dva autobusa. Jednim velikim i jednim manjim. Na tom hodočašću je zadobio ozdravljenje župljanin iz Gradca Franjo Sliško. I on je zahvalan Majci Božjoj Bistričkoj. U znak zahvalnosti se mnogo zalagao oko gradnje kapele Spasitelja u Gradcu.

Međutim kada je bio Marijanski kongres 15. kolovoza 1971. Onda je župnik organizirao posebni vlak koji je imao 8 vagona a 560 sjedala. Taj vlak je pošao iz Pleternice 14. 8. 1971. u 20 sati i 40 minuta. Iz Zlatara u 17. sati i 15 minuta. Župljanima hodočasnicima su se pridružili i hodočasnici iz župe Bučja, Buka, Jakšića Kaptola i Sesveta. Budući da su naši biskupi proglasili nakon Marijanskog kongresa Bistricu za nacionalno svetište onda su svećenici požeškog dekanata zaključili na svojoj mjesečnoj duhovnoj obnovi da bi hodočastili na Bistricu Majci Božjoj na planu regije. Svećenici su zaključili da bi pošli dne 29. 7. 1978.

Iz Pleternice su išla dva autobusa hodočasnika (101 osoba) Za vrijeme svete mise je pjevao crkveni zbor sv. Terezije Av. iz Požege a voditelj kocelebrirane svete mise je bio župnik i dekan iz Pleternice Ljudevit Petrak.

Dječji slet

Da bi se djeci upriličilo što više veselja i radosti za nagradu što su išla na svetu misu u nedjelju i ostale zapovjedne blagdane i za redoviti polazak na vjeronauk svećenici požeškog dekanata su zaključili da bi bilo dobro da se održi 1969. dječji slet u Pleternici. Program je bio u prisustvovanju sv. misi, natjecanju u znanju vjeronauka i u sportsko-dječjim igrama.

Dan je bio lijep i sunčan 3. 7. 1969. pa su djeca sa velikom radošću došla iz: Požege, Jakšića, Kutjeva, Čaglina, Ruševa, Zdenkovca, Sesveta, Kuzmice i Pleternice.

Misionar iz Indije

Dne 29. kolovoza 1969. godine je za vrijeme devetnica u čast »Gospi od Suza« posjetio Pleternicu Otac Antun Gabrić, DI. Najveću zaslugu za njegov dolazak u Pleternicu ima O. Pero Bulat DI. koji je te dane vodio devetnicu u čast Gospi od Suza. Otac Gabrić je na večer velikom mnoštvu sakupljenoga naroda održao predavanje o životu i radu misionara u Misijskim zemljama. Vjernici su ga pitali o životu i radu naroda u Indiji. On je spremno odgovarao na postavljena pitanja. Narod je rekao odlazeći svojim kućama: To je »čovjek božji«. On svjedoči Isusa i njegovu nauku. Njegov dolazak je dakle bio za pleterničane jedna najveća propovijed koja se pamti i koja će se pamtiti.

Klupe u crkvi

1970.

Narod želi da sjedi kada dođe u crkvu, da se odmori. U crkvu ide pretežno radni narod, koji je umoran od fizičkog rada. Narod želi u crkvi dobiti duhovnu i fizičku rekreaciju. (odmor). Zbog toga je upravitelj župe naručio u ime građevinskog odbora jasenove daske koje je izradio domaći stolar Vinko Stanković, a željeznu konstrukciju klupa je izradio domaći mojstor Đuro Ciganović. Izrađeno je 30 klupa u duljini od 3 metra. Te iste godine su napravljena i 4 komada vrata unutar crkve od jasenovog i jelovog drveta. Vrata su lijepa ali su preteška.

Donja Sakristija —

Reljef u podzemnoj crkvi

1970/71.

Zbog jakih kiša i jesenjih vjetrova upravitelj župe je u ime građevnog odbora dao naručiti vrata na donjoj sakristiji koja je izradilo domaći stolar Vinko Stanković. Dne 6. prosinca 1967. godine je započeo upravitelj župe Ljudevit Petrak služiti svetu misu u novoj crkvi tj. u donjoj sakristiji. Ta prostorija je duga 17 metara a široka 7 metara bruto, ili neto 16/6. U tu dvoranu stane oko 420 osoba. Međutim, kada je lijepo vrijeme još se uvijek nastavlja sa svetim misama na ruševinama stare crkve sv. Nikole. Vjernici su naučeni na svježi zrak i na zelenilo oko sebe. Crkvu treba dovršavati u granicama mogućnosti. Crkva je predviđena da bude sva u prozorima. Prozori su predviđeni od betona. Prozore je pravio Stjepan Horvat iz Zagreba (Vukomerac, Brzečka 1.) a nekadanji župljanin iz Bresnice. Pravili su se na zemlji i onda su se montirali jedan na drugoga. Između svakog prozorskog okna ide vertikalno željezna šipka profil 6 a vodoravno željezna šipka profil 8. Pomagali su kao radnici u izrađivanju prozorskog okna pleterničani Ivica i Emil Jurnečka. Ta okna su montirana i ostaklena 1968. Ostakljenje je izvršilo staklarsko poduzeće iz Požege »Staklorad« Još je ostalo pročelje za ostakliti. Za to ostakljenje je potrebno signalno staklo u zelenoj i plavoj boji. Budući da je to staklo uvozno zbog svega toga treba čekati do proljeća. U proljeće 1969. je ostakljenje pročelja završeno. Za ostakljenje je isplaćeno iz crkvene blagajne 1,214.545 dinara. Te iste godine su postavljene u gornjoj crkvi i pločice. Nabavljene u Rijeci u poduzeću »Velebit«. Za pločice, dovoz iz Rijeke i postavljanje crkvena blagajna je isplatila 2,991.780. dinara. U podzemnom dijelu se nalazi jedna prostorija 8/6 m.

Ona je bila predviđena za sanitarske potrebe. Međutim vjernici pleterničke župe nisu bili voljni da se u samoj crkvi nalaze sanitarije zbog svog mirisa koji se širi neumoljivo i zbog moralnih razloga. Zbog toga su odlučili da se izvan crkve napravi sanitarni čvor.

Prostorija je ostala prazna. Upravitelj župe je stajao na stanovištu da bi ta prostorija odgovarala za klanjanje Isusu za vrijeme devetnice. Vani je žamor, pjevanje, propovjedanje itd. a ima hodočasnika koji bi želili u miru razgovarati sa Gospodinom. Zbog toga je zamolio privatnog umjetnika Vladu Balažića iz Osijeka, a zeta požeškog, da izradi reljef Isus na Maslinskoj Gori. Visina 2 metra a duljina 8 metara. Reljef je napravljen od gipsa za 500.000 dinara. Profesori umjetnosti, koji vide taj reljef kažu da je šteta što je od gipsa i da bi trebalo učiniti jedan odljev u bakru. Međutim pleternička župa nema finansijske mogućnosti da poduzima neke umjetničke pothvate a nije još sredila ni ono što je osnovno za uređenje crkve i njezinu funkcionalnost.

Upravitelj župe imenovan župnikom
1971.

Dne 11. veljače je zagrebački Nadbiskup dr. Franjo Kuharić imenovao upravitelja župe Ljudevita Petraka župnikom župe Pleternica (Br. 308-1971. dne 11. 2. 1971.)

Ljudevit Petrak je položio župnički ispit 1952. g. i nakon položenog ispita je stavljeno do znanja da podnese molbu za imenovanje za župnika. Upravitelj župe Ljudevit Petrak nije želio podnijeti molbu bez natječaja. Dr. Msgr. Stjepan Bakšić, gen. vikar je rekao: »Ako ćete se natjecati bit će raspisan natječaj?« Upravitelj župe je rekao: »Neznam, vidjet ćemo.«

Natječaj nije bio raspisan i upravitelj župe je tražio dozvolu da ode u inozemstvo ili da mu se dodijeli koja druga župa. (Br. 63-1959-10. 7. 1959.).

Na pismenu molbu je upravitelj dobio pismeni odgovor tadanjeg Nadbiskupa dr. Franje Šepera: »Vašu ću molbu držati u evidenciji dok Duhovni stol ne bude u mogućnosti da nađe prikladnu osobu... moja je želja da ostanete u Pleternici.« (Br. 2407, 8. 8. 1959.)

Spomen crkva sv. Nikole
1971.

Želja je bila vjernika da se na ruševinama stare crkve, na starim temeljima sazida spomen crkva sv. Nikole u Pleternici. Zbog toga je župnik Ljudevit Petrak, ugovorio sa Pavlom Štimac iz Zagrađa zidarskim obrtnikom da sazida na temeljima starog svetišta zidove od kamena i betona. Zidarski majstor je preuzeo posao uz uvjet da se plaća posao po utrošenim dnevnicama. Župnik je pristao na pogodbu. Kamen se upotrebio od stare crkve. Pijesak je bio, cementa se kupilo. Zidovi su se podigli i serklaž se stavio u naokolo zidova u širini zida. Krovnu konstrukciju je izveo majstor Gilan iz Sesveta sa svojim radnicima. Temelji su se konzervirali u naokolo crkve. Krov se pokrio salonit pločama. Okapnice i pokrov nad apsidom je prekrio plehom limarski majstor iz Pleternice Ivan Majetić.

Budući da spomen crkva treba da ima i svoj toranj zbog toga je župnik ugovorio sa dvojicom zidara iz Bosne, Ivicom i Jurom da udare temelje tornju na temeljima nekadanje sakristije. U temelje su stavili željezne šipke a isto tako i u stupove koji su izvedeni kamenom i betonom. Na vrh tornja je Cementni križ. Na zvonik je stavljeno najstarije zvono-cinkuš-sa kapelice sv. Ivana Nepomuka sa trga Pleternice.

Želja je župnika da se stave još dva zvona. Jedno malo teže od cinkuša i malo lakše od cinkuša. Trebalo bi da se zvučno usklade. Tim zvonima bi se zvonilo za vrijeme sprovoda na pleterničkom groblju. Spomen crkva sv. Nikole bi služila za velike svečanosti kada je veliki priliv vjernika i za obredne funkcije za one vjernike koji žele malo dulji sprovod uz veće vjerske obrede. Ta spomen crkva sv. Nikole lijepo i skladno djeluje. Sam posao pojedinih majstora iznosi 250.000 dinara.

Oltar
1971.

Centralna točka u svakoj crkvi je oltar ili žrtvenik. Zove se žrtvenik, jer se na oltaru Isus žrtvuje kao trajna žrtva za grijehe svijeta. Isus kao žrtva žrtvujući sebe mjesto nas za nas prikazuje sebe u vidu:

1. Poklona Ocu nebeskom
2. Pokore
3. Zadovoljštine
4. Prosidbe za uslišanja u našim potrebama. Zbog toga svaka crkva želi da ima što ljepši oltar. Župnik je naručio oltar kod klesara Mate i Luke Šunjić iz Rodaljica kraj Benkovca. Kamen je prirodni iz brda Bukovca kraj Benkovca. Kada se izbrusi onda se dobiva dojam da je sastavljen od mnogo granuliranih kamenčića razne volumenaže. Međutim to je kamen kako ga je sama priroda povezala. Oltar je izrađen i postavljen za 1,300.000 dinara. Oltar je prevezlo svojim kamionom poduzeće »Sloga« danas »Oroplet« po šoferu Antunu Kelemen iz Kadanovaca i Drage Hališ iz Pleternice.

Konsekracija

Posveta crkve
1971.

I ako crkva nije dovršena ipak ju je trebalo posvetiti. Posvetu crkve je obavio zagrebački Nadbiskup, dr. Franjo Kuharić uz azistenciju dekana požeškog dekanata preč. Mije Bestica i ostalog svećenstva. Konsekraciji su prisustvovali brojni svećenici iz cijele požeške i brodske okolice. Ovo slavlje konsekracije su uzveličali gospoda biskupi Monsinjor Josip Arnerić, biskup Šibenski i Msgr. Stjepan Bauerlein iz Đakova preko svoga delegata sadašnjeg biskupa Ćirila Kosa.

Konsekracija se obavila poslije podne, dne 31. 5. 1971... Dan je bio lijep i sunčan. Naroda je bilo sa svih strana. Osim crkve i oltara nadbiskup je blagoslovio Spomen crkvu sv. Nikole i tzv. samostan žena »Pokornica«.

Naime župnik Ljudevit Petrak je zamislio za budućnost da bi se žene pod stare dane više kao udovice posvetile Bogu u samoći, molitvi i klanjanju Isusu izvan svete mise u pojedine sate i davale zadovoljštinu za svoje grijehe i grijehe župljana. Njihove nastojnice bi bile redovite redovnice časne sestre. To je zgrada koja ima 4 male sobice za 4 osobe i 1 rekreacionu sobu.

Sada se čeka raisvjetljenje i prihvaćanje redovitih redovnica da se stave na čelo ovakvog apostolata za mali početak je zgrada u pripravi. Dok ne bude sazrela cijela akcija dotle će zgrada služiti za prenoćište svećenicima za vrijeme devetnice i drugih vjerskih funkcija.

Uređenje donje crkve sv. Valentina
1972.-1973.

Donja crkva je zamišljena naknadno. Arhitekt Stjepan Planić je želio da donji dio bude otvoren. Zbog jakih vjetrova, propuha i skitanja životinja župnik je odlučio sa građevnim odborom da donji dio pretvori u crkvu i posveti sv. Valentinu kojega narod od davnina na veliko štuje. Stavio je zid od debelog stakla 7 mm tzv. »Popelit« u visini svote od 2,193.770 din. Zatim je dao zagrebačkom privatnom poduzeću koje je vodio g. Gross sa svojim suradnicima ožbukati i staviti pod od izoflora. Sav posao je iznosio koji je radilo to zagrebačko poduzeće sa frajkanjem zidova, stropa, betoniranjem postolja za oltar i betoniranjem poda s presvlakom izoflora 12,651.705 din. Župnik je dao napraviti i vrlo lijepu sliku sv. Valentina kako lebdi nad Pleternicom u tempera koloru. Šteta što slika nije na zidu rađena uljanim bojama. Bila bi trajna. Visina slike je 4,5 metara a dužina je slike 10 metara.

Sliku je izradio domaći sin iz Sulkovaca Milan Bajt, uč. 8. razreda Osnovne škole u Pleternici. Zagrebački profesori koji su sliku gledali daju vrlo pohvalne ocjene. Pogotovo kada se kaže da je to radilo dijete iz Osnovne škole.

Muzej

Tokom vremena arhiva se umnožava novim spisima. Nove knjige se nabavljaju a stare knjige se čuvaju. Osim toga postoji mnogo starih predmeta, kojim su se služili naši pređi. Zbog toga je župnik odlučio da adaptira, proširi i nadoziđe na kat staru kačaru a privremenu štalu koju će namjeniti za muzej. Počeo je sa adaptacijom 1976. Nije se žurio. Kako je raspolagao sa novčanim sredstvima tako je išao u izgradnju. Mnogo je novaca svojih osobnih uložio. Ako bi se netko našao tko bi prigovarao od vjernika zbog trošenja novca onda bi mu župnik odgovorio: »Jest, novac se troši, samo ne vaš od vjernika-župljana, nego se troši novac moj osobni koji sam ja žrtvovao. Prema tome ako se troši vašeg novca u ovakove izgradnje onda se vrlo malo troši.« Ove godine treba učiniti stalaže i smjestiti muzealne stvari etnografskog i literalno povjesnog značaja. Ovim muzejem će se očuvati barem nešto od starina ove župe i ovoga kraja na uvid i spomen mlađima pokoljenjima. Stvar ne ide lako. Za ovakove stvari treba imati smisla i razumijevanja u ideološko-narodnom i financijskom pogledu. Svaki pothvat ide ne-

kako ako nije vezan na novčane doprinose. Čim je po srijedi novac onda se svaki pothvat stavlja pod povećalo razmatranja.

V I S
u Pleternici

Naši sjemeništarci su željeli da pjesmom i instrumentima veličaju Boga. Po uzoru svjetskih instrumentalnih sastava oni su komponirali duhovne pjesme i šansone. Takvim pjesmama su nastupali po raznim mjestima i župama u unutrašnjosti naše zemlje i po inozemstvu. Narod je veoma radosno prihvatio njihove nastupe a napose omladina.

Takove sastave je imao najviše grad Zagreb. Prvi sastav se rodio u Bogoslovskom sjemeništvu u Zagrebu u kojem su svirali i pjevali bogoslovi zagrebačkog sjemeništa. Nadjenuli su im ime »Žeteoci«. Imali su na umu da je narod jedna rodna njiva obilata žitom koje je sazrelo za žetvu i radosna srca čeka žeteoce, koji će svojom pjesmom i svirkom čuvati, raspoložiti, razveseliti kršćanske duše u rastu i sazrijevanju za slavu božju i svoje spasenje.

Među ostalim mjestima su VIS **»Žeteoci«** nastupili u Pleternici a za vrijeme devetnice 1968.

Ugledajući se na zagrebačke bogoslove osnovali su i bogoslovi Isusovačkog reda na Jordanovcu svoj sastav kome su dali ime **»Kristofori«.** Oni su nastupili za vrijeme devetnice 1969. Oci konvevualci sv. Duha u Zagrebu su formirali sastav od đaka, studenata kojim je rukovodio pater konvetualac. Oni su svome sastavu nadjenuli ime **»Veritas«.** Svirali su i pjevali u Pleternici za vrijeme devetnice 1970. Ni dijecezanske župe nisu htjele da zaostanu pa je župnik Bl. M. Križevčanina osnovao vokalno instrumentalni sastav od svojih vjernika-župljana koji si je nadjenuo ime **»Quo vadis«.** Nastupili su u Pleternici za vrijeme devetnice 1971. Nadbiskupsko dječačko sjemenište u Zagrebu pod vodstvom otaca Isusovaca je osnovalo u dječačkom sjemeništu vokalno instrumentalni sastav od sjemeništaraca gimnazijalaca. Tom sastavu su nadjenuli ime VIS **Zora«.**

Nastupili su u Pleternici pod vodstvom sjemenišnog duhovnika o. Antolovića, dne 29. 4. 1973. Njihov dolazak u Pleternicu je bio posvećen promicanju svećeničkog zvanja. Poslije sviranja su imali dijalog o svećeničkom zvanju. O ljepoti svećeničkog zvanja i o problematici unutar svećeničkog zvanja. Omladinci i omladinke su postavljali razna pitanja na koja su odgovarali sami sjemeništarci.

Drugi nastup ovih sjemeništaraca VIS »Zora« je bio iste godine za vrijeme devetnice Gospe od Suza pod vodstvom o. Šnajdera prefekta dječačkog sjemeništa u Zagrebu.

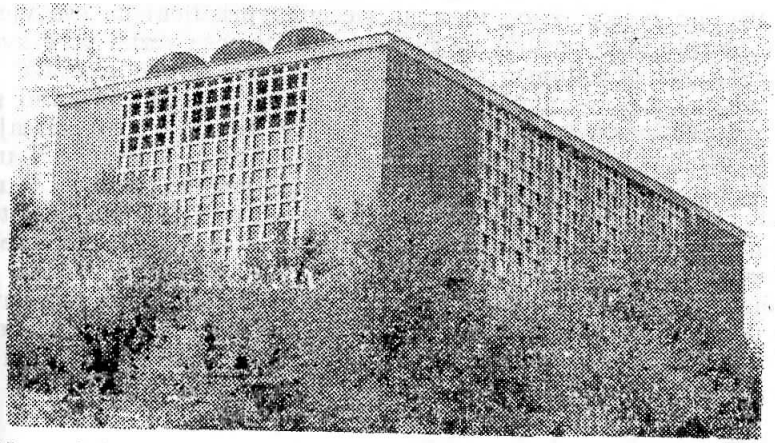

Nova Crkva posv. preč. Srcu Marijinu 31. 5. 1971. posvećena

Nije na odmet ovdje spomenuti opaske i primjedbe oca Müllera koji je te godine vodio devetnicu. On je rekao župniku pleterničke župe: »Molim Vas budite dobri pa vodite brigu u daljnjem životu tih sjemeništaraca da vidite da li će biti danas sutra svećenici po smjernicama papinih encilkila i preporuci duhovnih otaca.«

Ja sumnjam da se tamburama provodi duhovnost jedne ličnosti za budućeg svećenika. Istini za volju treba priznati da su nastupi vokalno instrumentalnih sastava uspjeli skupiti mladež ali ne produhoviti. Oni su poput rane ljetne rose. Čim nastupi jače sunce rose nema. Tako je i njihovim sastavom. Čim oni odu ode i mladež u potragu za novim razonodama i ugodnostima.

Ti sastavi bi imali svoje opravdanje trajne vrijednosti samo onda kada bi članovi pojedinih sastava bili duboko religiozni sa prizvukom mističnosti cijelog života. Međutim ako se oni prepuštaju sjetilnosti kao svaki ostali čovjek koji se ne zna ili neće da kontrolira u svom držanju i ponašanju onda takvi nastupi neće postići željenih rezultata.

Grijanje u crkvi
1972-1973

Današnji čovjek visokog standarda života želi da se i u crkvi ugodno osjeća. Zbog toga su svećenici prisiljeni da sve vjerske obrede tako upriliče da bi prisutne što više vezali uz crkvu. Između niz pogodnosti za vjernike svećenici uvode u crkve i grijanje. Zato je župnik u Pleternici u ime župljana pogodio sa firmom »Linartherm« u Trstu da uvede Termogensko grijanje. (To jest ispuhavanjem toplog zraka u crkvenu prostoriju i uvlačenjem hladnog zraka iz crkve na zagrijavanje). Nabava i ugradba strojeva sa cisternom od 3000 litara goriva iznosi u gotovom novcu 12,000.000 dinara. Crkva je u staklu od 3 mm debljine stakla a kapacitet termogena je 315.000 kalorija. Velika je kubatura zraka. Zbog toga se za zagrijavanje na veću temperaturu mnogo troši goriva. No, crkva se zato zagrijava na 12 stupnjeva celzijusa. Ta temperatura zadovoljava potrebnu toplinu i čini ugodnu atmosferu u prisustvovanju vjerskim obredima.

Asfalt
1976.

Župnik je nastojao da nagovori komunalno poduzeće u Pleternici preko tadanjeg direktora Franje Včelika da se asfaltira put do groblja. Budući da je mrtvačnica sazidana i nije stavljena u pogon zbog pomanjkanja struje i drugih rekvizita a svaki čas se očekuje naredba nadležnih vlasti da se pogreb iz Pleternice obavlja iz mrtvačnice. Zato bi trebalo da se i put asfaltira. Župnik je obećao da će preporučiti vjernicima da dadu doprinos kao pomoć komunalnom poduzeću za asfaltiranje puta. U tom poslu se angažirala i Mjesna zajednica iz Pleternice na čelu sa Perom Živkovićem i Josipom Bajtom, nadcestarom. Posao se oko organiziranja nije lako odvijao ali se ipak finirao. Put se počeo asfaltirati 29. listopada i završio 30. listopada 1976. Bilo je i takovih mještana koji su privatno govorkali: »Komunalno ima novaca neka ono gradi put. To je njihova dužnost.« Jedni su pak rekli: »Što? Da ja popu gradim asfalt, pa to ne može biti.« Velika većina je govorila: »Velečasni, samo nastojte, ako se ikako može, da se put asfaltira.« Svima nama treba taj put. Nekome za u crkvu a nekome za na grablje. U ostalom svima koji kane ostati u Pleternici treba put prema groblju. Onima koji vjeruju i onima koji ne vjeruju. Svi moraju konačno na groblje. Međutim kada je put bio asfaltiran onda su bez

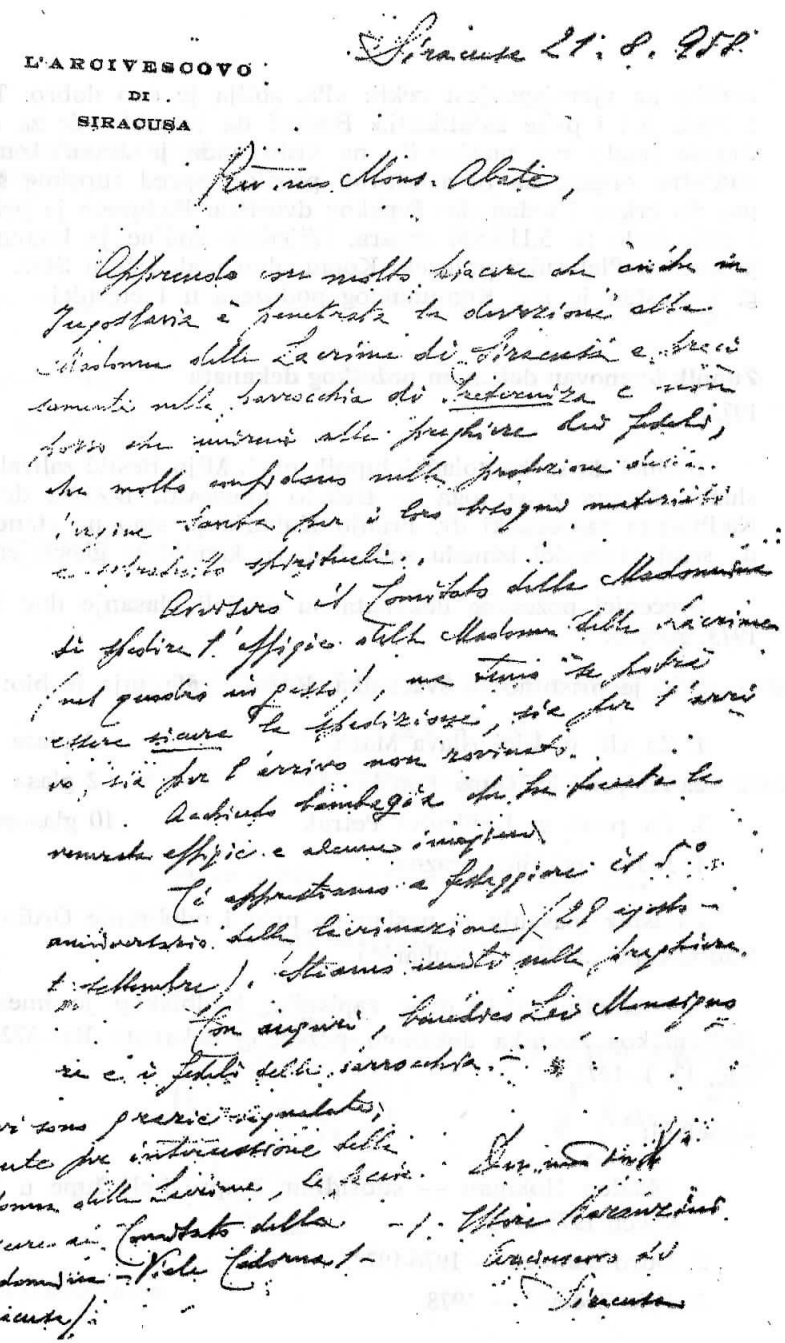

L'ARCIVESCOVO
DI
SIRACUSA

Siracusa 21. 8. 972

Rev.mo Mons. Abate,

Original pisma Nadbiskupa u Sirakuzi o štovanju Gospe od Suza.

razlike na vjeroispovjest rekli: »Pa, zbilja je ovo dobro. To je trebalo još i prije asfaltirati.« Budući da je poduzeće za asfaltiranje imalo svu mašineriju na brdu onda je župnik zamolio nadležne organe da bi asfaltirali prostor ispred župskog stana, put do crkve i jedan dio župskog dvorišta. Poduzeće je pristalo i asfaltiralo za 5,119.500 dinara. Slijedeće godine je komunalne poslove u Pleternici preuzelo Komunalno poduzeće u Slav. Požegi i prestao je rad Komunalnog poduzeća u Pleternici.

Župnik imenovan dekanom požeškog dekanata

1973.

Budući da se kaptolački župnik preč. Mijo Bestić zahvalio na službi dekana zbog toga je trebalo imenovati novoga dekana. Nadbiskup zagrebački dr. Franjo Kuharić je stao na stanovište da sami svećenici između sebe izaberu kandidata glasanjem.

Svećenici požeškog dekanata su održali glasanje dne 30. 1. 1973. godine.

Bilo je prisutno 16 svećenika. Rezultat glasanja je bio:

1. Za vlč. g. Vjekoslava Marić	3 glasa
2. Za preč. g. Đuru Benić	2 glasa
3. Za preč. g. Ljudevita Petrak	10 glasova
4. Jedna cedulјica prazna.	

Zapisnik glasanja je poslan na uvid i odobrenje Ordinariju, Nadbiskupu dr. Franji Kuhariću.

Na temelju uvida ovog zapisnika Nadbiskup je imenovao pleterničkog župnika dekanom požeškog dekanata Br. 372-1973. dne, 12. 1. 1973.

Kapelani:

1. Mladen Hokman — subsidijar i upravitelj župe u Zdenkovcu 1975-1976.
2. Đuro Sabolek — 1976-1978.
3. Ilija Zečević — 1978.

NADBISKUPSKI DUHOVNI STOL
ZAGREB

Broj: 41.Pr.1958. Zagreb, 28. IV. 1958.

Velečasni gospodin

Ljudevit P E T R A K,
upravitelj župe

P l e t e r n i c a

Ovima Vaš radi Vašeg požrtvovnog svećeničkog rada

i m e n u j e m

ZAČASNIM PRISJEDNIKOM NADBISKUPSKOG DUHOVNOG STOLA
U ZAGREBU

s pravom nošenja pojasa ljubičaste boje.-

Božji blagoslov s Vama!

NADBISKUP. KOADJUTOR:

Diploma odlikovanja

SVEĆENICI ROĐENI U PLETERNICI:

1. *Matej Ninković,* rođen u Pleternici. Bio je župnik u Skenderovcima 1790-1838. Bio je vrlo aktivan i radin. Narod ga zavolio. Sagradio je župnu crkvu sv. Ane 1795, a župski stan 1800. Često puta su ga neki optuživali kod crkvenih vlasti pa je morao donositi razna opravdanja pred pož. konzistorijem.

2. *Matija Filić,* rođen 1. 2. 1798. u Pleternici.

3. *Jakob Katušić,* rođen 20. 7. 1789. u Pleternici, ređen 1823. Bio je imenovan za župnika u Vetovu, dne 27. 7. 1823. U Vetovo je došao u pratnji dva člana pož. konzistorija koji su ga uveli u župu, dne 1. 8. 1823. Budući da Vetovo u to vrijeme nema župskog stana, pa se morao nastaniti u privatnoj kući obitelji Jakušić. Bio je vrlo vezan prijateljskim vezama sa vlastelinskim provizorom Korponajem još iz djetinjih dana i sa njegovim sinom koji je kasnije postao svećenikom. Kao pleterničani mogli su naći zajednički jezik za rješavanje tekućih župskih problema u Vetovu. Sagradio je župsku kuću koja još i danas postoji. Imao je provizornu župnu crkvu pokrivenu daskama. Prokišnjavala je od kiše i snijega. Oltar je uvijek bio vlažan za vrijeme nevremena. Punih 7 godina je tako služio svetu misu u jadnoj proviziranoj crkvi. Uvidio je i župnik i narod da se u ovakvoj crkvi ne može dostojno služiti sveta misa. Zbog toga on sazove, dne 9. ožujka župljane na dogovor za gradnju nove župske crkve. Narod se oduševljeno sastao i prijedlog gradnje prihvatio. Iste godine dne 29. 10. je crkva blagoslovljena i u njoj se prvi puta počela služiti sveta misa. Crkvu je blagoslovio velički župnik Ivan Kustić, pleterničanin.

4. *Petar Filić,* rođen 18. 10. 1979., ređen 1823. Bio je župnik u Davoru. Poslije je bio premješten u St. Petrovo Selo za župnika. Tu je službovao 1845-1858. Sagradio je veliki i veoma moderan župski stan za ono vrijeme. Isticao se učenošću pa je vršio razne službe u crkvenoj administraciji. Bio je dekan Novokapelačkog dekanata. Postao je kanonik zagrebačkog kaptola. Osnovao je i zakladu iz kojeg se fonda školovala siromašna djeca u požeškoj kolgiji. Podigao je križ u svom rodnom mjestu na raskršću cesta prema Brodu i Novoj Kapeli. Uz taj križ je sazidan i Dobrovoljni Vatrogasni dom, u Pleternici. Križ je veoma kvalitetan i dobro uščuvan. Za vrijeme rata je oštećen vrh nosa na glavi Isusovoj.

5. *Antun Terzić,* rođen 6. 1. 1815., ređen 1838.

6. *Ivan Valetić,* rođen 14. 10. 1817. ređen 1842. Dne 1. 1. 1857. je postao župnikom u Vetovu. Bio je vrlo naobražen, veoma

radin i pjesnički raspoložena duša. Volio je crkvu. Volio je svoj hrvatski narod. Bio je oduševljeni ilirac, veliki pristaša Ljudevita Gaja. Pisao je mnogo pjesama i rodoljubnih članaka u raznim časopisima a ponajviše u »Slavoncu«. Bio je i stalni dopisnik Gajevih novina. Župnikovao je u Vetovu 36 godina. Ostao je u najljepšoj uspomeni. Neki momenti iz njegovo života su opisani u almanahu »Vedre duše« iz Pož. Novina.« Crkvu je obogatio sa vrlo vrijednim slikama i misnim ruhom. Najviše ga je novčano pomagao domaći sin svećenik dr. Jakša Pavić. On je imao pred očima poznatu parolu: »Prosvjetom slobodi«, pa je nastojao da se u Vetovu osnuje pučka škola. Osnovana je 1858. u prostorijama župskog stana. Poduzimao je sve mjere da se sagradi školska zgrada.

7. *Franjo Šultajz,* rođen 1846. a ređen 1869. Njegovi roditelji su bili mlinari u Pleternici i imali su gostionicu. Postaje župnikom u Velikoj. Bio je vrstan propovjednik. Poveo se za pomodarstvom pa je izbacio vrijedne oltare iz veličke crkve i postavio tirolce koji i danas postoje. Bio je veliki i istaknuti rodoljub. Širio je prosvjetu i društveni rad u Velikoj. Nadbiskup je uvidio njegovu svestranu sposobnost te ga imenovao kanonikom zagrebačke nadbiskupije.

8. *Nikola Švajcer,* rođen 6. 12. 1822. Nakon kapelovanja po raznim župama postaje župnikom u Pakracu. Bio je veliki gospodar, jer je pakračka župa posjedovala mnogo zemljišta, pa se morao posvetiti ekonomiji. Čak ga i bečka vlada uzela za člana savjetnika bečke komore. Sagradio je u Pakracu veoma veliki i za ono vrijeme najmoderniji župski stan koji se i danas uklapa među najljepše kuće — palače u Pakracu.

9. *Čapo Juraj.* Imao je mladu misu, dne 20. 7. 1902. u Pleternici. Za pleterničane i njihovog župnika je to bilo veliko veselje, jer 68. godina nije bilo mlade mise. U predvečerje mlade mise pucali su mužari koji su navjestali mladu misu. Nakon mlade mise napustio je Pleternicu i svoje roditelje treći dan i nastupio mjesto kapelana u Đakovu. Roditelji su ostali i dalje sa stanom u kasarni »Baruna Trenka« kao kočijaši i radnici Brodske Imovne Općine u Pleternici.

10. *Dr. Ivan Erjavac,* rođen 5. 3. 1894. u Ravnoj Gori, ređen 1919. Mladu misu je odslužio u Pleternici 1919. Naroda je bilo veoma mnogo prisutno i crkva je bila premalena da primi sav svijet. Većinom su muškarci ostali izvan crkve. Zbog kiše prije svete mise nije se mogao postaviti oltar pred crkvu u cintor. Poslije mladomisničkog slavlja odlazi za kapelana u Martijanec. Kasnije ga Nadbiskup imenuje za katehetu u Podr. Slatini. Posvetio se teološkom studiju i postaje doktor bogoslov-

skih nauka. Kao kateheta u Zagrebu bio je zapažen među svećenicima. Nadbiskup zagrebački dr. Alojzije Stepinac ga za vrijeme rata imenuje župnikom sv. Marka u Zagrebu. Bavio se skupljanjem starina. Imao je veoma bogatu zbirku vrijednih crkvenih i staklenih predmeta. Napose je imao vrijednih staklenih predmeta koje je lijevala staklana u Zvečevu.

Umro je u Zagrebu, dne 26. 6. 1976, i pokopan na groblju na Mirogoju u župskoj grobnici sv. Marka.

11. *Matija Štetić,* rođen 17. 2. 1918. u Pleternici a ređen 1943. u Zagrebu. Službovao je kao kapelan i upravitelj župe po raznim mjestima naše nadbiskupije. Najdulje je bio u Stražemanu. Vrlo kratko vrijeme bio je u Mačkovcu i odatle je otišao u Australiju. Iz Australije je otišao u Canadu gdje i danas boravi.

12. *Ivan Jelić,* rođen 3. 9. 1924. a ređen 1949. Osnovnu školu završio u Pleternici a gimnaziju u Požegi. Ređen je za đakovačku biskupiju, jer je u Đakovu završio bogoslovske studije. Službovao je kao kapelan u Valpovu. Postao je upr. župe u Kaniži a kasnije u Odvorcima i u Duboševici u Baranji. Nakon službovanja u Duboševici postaje zbog poboljevanja subsidijar u Osijeku kod župnika Stj. Bulata. Budući da je povrijedio nogu onda se smjestio u penzioni dom đakovačke biskupije u Đakovu gdje i danas boravi.

Kao svećenik i pastoralni radnik se veoma istakao u propovjedanju i obnavljanju župskih crkava u kojima je djelovao i župskih zgrada. Napose je nabavljao i obnavljao misno ruho u župskim crkvama u kojima je djelovao.

13. *Boško Rimac,* rođen 25. 11. 1940. u Ćelebići a ređen 1965. Roditelji su se nastanili u Pleternici i imao je mladu misu u Pleternici 1965.

Kao mladomisnik je bio namješten za kapelana u Zemunu. Iz Zemuna ide za župnika u Oprisavce. Iz Oprisavaca ide za župnika u Čepin gdje i sada djeluje u svojstvu župnika. Vrlo je revan i zbog toga ga je đakovački biskup imenovao za Vijećnika svećeničkog Vijeća u Đakovu.

14. *Josip Dragutin Josipović,* rođen 14. 2. 1950. u Pleternici, a kršten je 19. veljače imenom Josip-Dragutin.

Zaređen je 1974. Mladu misu je čitao u Pleternici 14. srpnja 1974. Propovjedao je na mladoj misi prof. bogoslovnog fakulteta u Zagrebu dr. Josip Kribl. Nakon mlade mise je imenovan za kapelana kod Bl. Marka Križevčanina. Poslije je premješten za kapelana kod sv. Marka u Zagrebu. Posvećuje se teološkoj nauci i priprema da doktorira iz teoloških nauka.

Opaska:

1. Stjepan Mičević, Vjekoslav Marić i Ante Jakobović su opisani pod selom Gradac.

2. Osim opisanih svećenika bilo je još svećenika iz Pleternice koji su službovali u zagrebačkoj ili đakovačkoj biskupiji ali nam o njima nema podataka. Znamo da je obitelj Radonić imala svećenika koji je bio župnik u Golubincima u đakovačkoj biskupiji. Izgleda da je bio dobročinitelj ove župe kad su mu pleterničani stavili u crkvu spomen-ploču od mramora. Ta ploča je stradala prigodom stradanja crkve.

Vilim Korajac 27. 5. 1839. — 19. 9. 1899. Iako se Vilim Korajac nije rodio u Pleternici nego u Kaptolu kraj Požege moramo ga u ovoj knjizi spomenuti. Zašto? Zato, jer se njegova majka rodila u Pleternici u obitelji Mihić i izudala iz te obitelji u Kaptol. Međutim, on je kao bogoslov boravio u Pleternici sa svojom majkom u kući u kojoj danas stanuje obitelj Vrban u ulici Matije Gupca. Starije žene ga se sjećaju i govore da je uvijek dolazio u Pleternicu obučen u svećeničko odijelo. Žene kažu da bi se njegova majka ponosila svojim sinom u razgovoru sa ženama ističući: »Moj Vilim je profesor u Đakovu i piše knjige. Uvijek je zaposlen. Samo neka piše. Bolje je da piše nego da hoda po posilima.«

REDOVNICI IZ PLETERNIČKE ŽUPE

Koprivljani pripovjedaju da je iz njihovoga sela bio jedan svećenik, franjevac koji se zvao Lužanac. O njemu nam propovjeda njegova rodbina da su njima njihovi pređi pripovijedali da su u obitelji imali jednog svećenika, redovnika. Drugih podataka o njemu nemamo.

Kajo Adžić, rođen 19. 1. 1805. u Pleternici u požeškoj ulici, (Danas se nalazi na tom mjestu kuća Jakoba Janski). Osnovnu školu je završio u Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Kada je bio star 17. godina stupio je u franjevački samostan. Bio je u svim razredima odličan đak. Postao je svećenik 1828. Kao mladomisnik postaje učitelj filozofije. Nakon dvije godine franjevačka uprava ga imenuje i profesorom teoloških nauka. Na bogosloviji je predavao 14 godina. Njegova se služba sada mijenja. Postaje Gvardijan u Vukovaru. Nakon isteka mandata u Vukovaru on postaje Gvardijan u Požegi, 1848. baš za vrijeme burnih godina. Ujedno je bio i direktor gimnazije u Požegi. (1848-1852.) U njegovo vrijeme se uvodi kao nastavni jezik u školama u Hrvatskoj, hrvatski jezik, umjesto latinskog jezika. No, međutim za Kaji-

nog direktovanja dolazi na vlast zloglasni Bach (1851-1860.) koji će uvesti apsolutizam i uvesti za nastavni jezik u školama njemački jezik na području Hrvatske. Budući da su ga čekali veliki poslovi unutar samoga reda napušta službu direktora gimnazije. Redovnici ga na svom kapitulu izaberu za provincijala sv. Kapistrana i Ladislava. Budući da je najveći dio života proveo u Požegi zbog toga se posvetio Povjesno-književnom radu. Napisao je povijest franjevačkog samostana. Usavršavao i popunjavao biblioteku i nuzmatičku zbirku. Postavljao povjesne kamen ploče na svim važnijim povijesnim mjestima u požeškoj kotlini. Postavio je i u čast svojih roditelja spomen-ploču u Pleternici. Pisao je i prevodio mnoga bogoslovska djela. Pisao je kazališne komade kršćanskog sadržaja. Napisao je i u rukopisu ostavio povijest crkve Kristove. Kajo Adžić je bio veliki Ilirac. Veoma se ponosio da je pleterničanin i nikada nije zaboravio da to ime istakne. Čak i na svom nadgrobnom spomeniku ističe da je pleterničanin. Kada je vidio da poboljava dao si je načiniti lijes i spomen-ploču u Budimpešti s ovim natpisom:

»Evo sada u prahu počivam, gdi ću se kao trulež raspasti, ali znam, da moj Otkupitelj živi i da ću na posljednji dan iz zemlje uskrsnuti. Stan vičnjega pokoja, koji još za života svoga god. 1866. dade sebi napraviti Kajo Adžić Pleterničanin, bivši provincijal reda sv. Franje države Kapistranske-Bulgarsko-Vlaške.«

Lijes je bio pripravljen i čekao je do smrti. Smrt se pojavila 1. 12. 1892. i pokopan je u grobnicu franjevačku na groblju u Slav. Požegi. Kako vidimo, bio je čovjek vjere, rada, rodoljub i prosvjetitelj.

Osim navedenih svećenika bilo je u Pleternici još svećenika iz obitelji Radonić i obitelji Mihić. Samo iz obitelji Mihić je bilo tri svećenika. Zatim iz obitelji Korpa. Nemožemo ih opisati, jer nam nisu na dohvatu svi podaci o njima osim usmene predaje dotičnih obitelji.

ZVONA U PLETERNICI

U stara vremena je stara crkva imala vjerojatno samo jedno zvono. Međutim pleterničani su željeli da imaju više zvona, jer su se oduvijek osjećali da se nalaze na raskršću puteva, cesta, željezničkih raskršća, pa bi trebalo da se tako i u vjerskim poslovima predstave pred svijetom. Međutim te težnje nikada nisu mogli na vrijeme ostvariti. Kod viših administrativnih organa je bila prisutna pomisao da bi se Pleternica mogla postepeno pretvoriti u jednu jaku općinu koja bi mogla postati

neovisna ekonomsko-financijskih čvorišta. Župljani su pod vodstvom župnika Matije Golleka sakupili 2.570 kruna i nabavili zvona u Zagrebu kod Antuna Blazina.

Nabavili su dva nova zvona:

Jedno zvono teško 3,1/2 mtc. i posvetili Srcu Isusovu.

Jedno zvono teško 12 mtc. i posvetili sv. Iliji Proroku gromovniku.

Stalak za zvona je poklonila Brodska Imovna Općina kao kolator crkve. Zvona su sa stanice (željezničke) dovezena na treći dan Duhova tj. dne 3. lipnja 1910. Vožena su na dvojim kolima. Pod svaka kola su bila upregnuta 4 vola (dva para volova). Vozili su volovi, jer po narodnoj predaji konji se nesmiju upregnuti u tu vožnju ako se hoće da zvona po molitvi donosu božji blagoslov.

Djevojčice obučene u bjelinu su išle sa strane kola a narod je u dvoredu išao procesionaliter. Bila su i djeca obih škola prisutna sa učiteljskim zborom.

Najviše se istakla u aranžiranju učiteljica Slava Bošnjak. Zvona su redovito zvonila 3 puta na dan. U jutro, podne i navečer. Pozivala su vjernike na molitvu. Osim toga su zvona zvonila u izvanrednim slučajevima. Na primjer kada je izabran novi papa, kada umire papa. Kada se slavi Papin dan. Zvona bi uvijek u večer navjestila slavu. Isto bi tako zvona zvonila proslave državnih praznika i župničkih jubileja. Ova zvona nisu bila dugog vijeka. Nastajanjem drugog svjetskog rata nastala je nestašica ubojitog oružja i živežnih namirnica za austrijsku vojsku. Nekima je palo na pamet da bi se mogla iskoristiti crkvena zvona za ubojito oružje. Zbog toga je Beč izdao naređenje crkvenim vlastima da izruče crkvena zvona u vojne svrhe. U nadbiskupskoj okružnici br. 5238., dne 16. 8. 1916. izdano je naređenje svim župnicima i rektorima pojedinih crkvenih objekata da sva zvona na svom području detaljno opišu u svojim župnim spomenicama. U tornju župne crkve je bilo 5 crkvenih zvona. Kod ove rekviracije su u župi ostala 2 zvona.

Jedno zvono teško 2 mtc.

Jedno zvono na trgu na Kapelici sv. Ivana Nepomuka teško 52 kg, a lijevano 1764.

Odvežena su u ratne svrhe zvona:

1. Srednje zvono tzv. »đačko« teško 103 kg. a lijevano 1838. u Zagrebu u ljevaonici zvona Henrika Degena.

2. Zvono tzv. »malo staro« teško 43 kg a lijevano 1878. u Zagrebu u ljevaonici Henrika Degena.

3. Najmanje novo zvono teško 27, 1/2 kg, lijevano u Zagrebu 1909. u ljevaonici Lebiš-Blazine.

4. Staro veliko zvono teško 223 kg, lijevano u Zagrebu 1858. u Ljevaonici Henrika Degena.

Napokon je i zvono teško 2 mtc. rekvirirano 1917. g. pa je na zvoniku ostalo samo vlastelinsko zvono koje danas narod zove cinkuš. Spomenica na str. 163. piše. »Javno po novinama se piše, da su zvona došla u ruke nekom mađarskom židovu, koji od njih pravi modru galicu.«

Spomenica ne opisuje rekvirirana zvona iz pojedinih kapelica na području župe. Ipak nam je poznato da su zvona iz kapelice u Sulkovcima, Frkljevcima, Kadanovcima i Komorici rekvirirana 1916. Ostala su zvona na kapelicama u Gradcu i Koprivnici. Zbog toga su ta sela morala sebi kao i župna crkva nabavljati nova zvona.

Župna crkva je nabavila nova zvona 1928. g.

1. Veliko zvono glas G, teško 680 kg
2. Srednje zvono glas B, teško 360 kg
3. Malo zvono glas C, teško 250 kg.

Zvona su nabavljena u Mariboru u ljevaonici Büll za svotu 76.000 dinara. Dovezena su sa željezničke stanice, dne 13. veljače 1928. Zvona su podignuta na toranj, dne 16. veljače jer je bilo još potrebno ugraditi sigurnija postolja. To je bilo veliko slavlje koje se još i danas pamti u Pleterničkoj župi. Župljani pojedinih kapela su si nabavili ranije zvona na svoje kapelice.

Frkljevčani su nabavili 1922. u Ljubljani teško 120 kg. Podigli su ga sami seljani na dan sv. Katarine 25. 11. 1922. po preporuci dekana opata Teodora Kraljevića koji je rekao: »Vi podignite zvono, kad vam je već u Ljubljani posvećeno, a ja ću u ljeti doći i blagosloviti.«

To je ljude ohrabrilo pa su podigli sami zvono i zvonili. Imali su doduše neprilika za vrijeme podizanja zvona jer im je pukao štrik, pa je zvono palo, ali bila je sreća, nije bilo visoko uzdignuto pa je sve sretno prošlo. Međutim slijedeće godine na svetu Anu je došao opat pa je uz prisustvo župnika Golleka, Ignaca Horata, rav. kolegije i katehete Ivana Erjavca zvono blagoslovljeno.

Zvono su dan prije skinuli sa tornja i opet ga nakon blagoslova podigli u toranj.

Komorica je nabavila novo zvono 1922. teško 53 kg u Ljubljani. Na treći dan Duhova kada imaju blagoslov polja onda je opat Teodor Kraljević došao iz Požege i blagoslovio zvono.

Sulkovljani su nabavili zvono 1921. teško 83 kg. Blagoslovio je opat Teodor Kraljević uz prisustvo: župnika Golleka, svećenika Stjepana Vincijanovića i Stjepana Pausa, župnika iz Buka.

Koprivnica ima staro zvono nabavljeno u Zagrebu 1858. g.

SEOBA ZVONA
1945 — 1955.

Kada je crkva bila porušena, dne 3. 12. 1944. onda su zvona ostala ležati na zemlji do 1945. g. Samo je malo zvono »cinkuš« postavljeno na dva stupa te da se može njime zvoniti pozdravljenje. U proljeće 1945. godine se zvona odvezla kraj vatrogasnog doma i postavila na skele i njima se zvonilo do 1955. godine.

Međutim, kada se morao isprazniti Vatrogasni dom onda su se zvona dovezla natrag na brdo i na raskršću podigla zvona u cintoru koja su zvonila na skelama dok se nije sagradila nova župna crkva. Kada se sagradila nova župna crkva onda su se podigla na novu crkvu na kojoj i danas stoje. Nije ih bilo lako uvući u crkvu pa iz crkve na kor a sa kora na zvonik i staviti pod kupole. No, međutim uz okretne i spretne ljude i majstore sve je bilo izvedeno u najboljem redu.

PROSLAVA GOSPE OD SUZA

Osim objava koje su sadržane u Sv. P. postoje i privatne objave. Za one objave koje su sadržane u Sv. Pismu nema toliko osporavanja osim ateista unutar crkve. Unutar crkve se neki ispoljavaju u nastojanju da se nebi uvuklo u kršćanske redove krivovjerje i praznovjerje.

Međutim u crkvi ima slučajeva da se nebeska bića javljaju pojedinim osobama i s njima razgovaraju. Te osobe obično viđaju samo dotične osobe i rijetko da ih vidi više ljudskih bića. Takve pojave proučava crkveno učiteljstvo. Ukoliko crkveno učiteljstvo uvidi da su opravdani razlozi obrazloženi i protumačeni od bogoslovskih stručnjaka onda crkva dopušta da se vjeruje u istinitost takovih privatnih objava. Takovih privatnih objava imamo na primjer u Lurdu kada se Djevica objavila maloj Bernardici. Onda u Fatimi kada se objavila djeci. Od te djece je još i danas živa sestra Lucija koja se posvetila redovničkom životu.

No, međutim, dne 28. kolovoza 1953. dogodio se jedan izvanredan slučaj da je suzio (proplakao) jedan reljef Srca Marijina nad bračnim krevetom u obitelji Antonia Giusto Iannuso u Sirakuzi. Suzenje reljefa se pojavilo u 8,38 minuta. Na obavijest da Gospa plače počeo se sakupljati okolni svijet. Međutim, glas se brzo proširio po gradu i onda je nagrnula svjetina da vidi taj nečuveni slučaj. Taj reljef je suzio do 31. kolovoza do 11 sati. Pojavila se policija. Došla je na uviđaj. U 21 sat je ponijela policija reljef u zgradu policije. Formirana je komisija od pravnika, liječnika, kemičara i drugih stručnjaka da pregledaju re-

ljef i da uhvate tekućinu koja teče iz reljefa. Uhvatili su suze jednog djeteta i suze jednog starca. Kemijskom analizom su usporedili kemijski sastav te tekućine koja teče iz reljefa i suze djeteta i starca.

Dobili su isti kemijski sastav. Prema tome ta tekućina koja je tekla iz reljefa je u stvari suza koju Gospa na čudesni način pokazuje preko reljefa ljudima za znak. Što taj znak u ovom vremenu znači nama za sada nije dano znati. Možemo samo naslućivati da je u stvari upozorenje kojim nas Gospa želi upozoriti na ozbiljnost vremena u kojem živimo. Budućnost će pokazivati opravdanost našeg shvaćanja toga znaka. Obitelj u čijoj se kući dogodio taj čudesan znak je pročitan tako da se muž Antonio Giusto Iannuso obratio od bezvjerja i danas je sakristan u kapelici događaja a danas svetište Madone de la Lacrime. Dijete koje se rodilo dobilo je ime Mario. Dogodilo se niz čudesnih ozdravljenja i drugih uslišanja po zagovoru Gospe od Suza.

Mjesni biskup i ostali biskupi su zatražili fotografije koje su snimane za vrijeme suzenja na uvid. Zatražili su mišljenje vlasti i stručne komisije. Na temelju uvida i temeljitog proučavanja mjesni nadbiskup Sirakuze i ostali biskupi su na svojoj biskupskoj konferenciji na čelu sa nadbiskupom Ernestom Kard. Rufifini priznali i prihvatili 1953. da je to suzenje reljefa Srca Marijinog zaista čudnovati događaj, da je to božji zahvat, da je to znak koji dan s neba preko materijalnog izvanrednog procesa. Zbog toga su poljubili taj reljef i odali štovanje Bl. Djevici Mariji suspasiteljici ljudskog roda.

O tom događaju su izvjestili i sv. Oca Piju XII, Papu Ivana XXIII i Pavla VI. Svi su se odnosili na taj događaj sa velikim poštovanjem.

Svi su oni osjećali u sebi ono što je izjavio kardinal poljski Stjepan Wyszynski moleći Gospu od Suza:

»Vergine Maria moli flere, Maria! Ti preghiamo, noli flere, la vitoria é tua. (Djevice Marijo nemoj plakati, Marijo! Molimo te nemoj plakati... Pobjeda je tvoja.)

Načinili su jednu kustodiu (pokaznicu-posudicu) umjetnički izrađenu u kojoj se čuva vata kojom su se brisale suze koje su suzile iz reljefa. Tu posudicu zovu »moćnik« Na talijanskom jeziku piše:

»Nel reliquiario le sacrime dopo le analisi chimiche.«

Vata koja se dotakla čudesnog reljefa je blagoslovljena dne 25. kolovoza 1958. po nadbiskupu i posvećena slika (fotokopija originalnog negativa) za Pleternicu nalazi se u župnom uredu u Pleternici na štovanje vjernicima.

Originalno pismo nadbiskupa Mons, Ettore Baranzini nalazi se pohranjeno u župskom arhivu u Pleternici. Pismo je pisano vlastoručno dne 21. kolovoza 1958. Adresirano je na trogirskog opata Msgr. dr. Urbana Krizomali, jer je on posredovao između Pleternice i Sirakuze.

Na temelju toga možemo zaključiti da se pobožnost prema Gospi od Suza nije pokrenula iz avanture ili traženja nekog prestiža u slavljenju Bl. Djevice Marije nego baš na temelju znakovitosti vremena.

Kako je došlo do toga da se u Pleternici slavi taj događaj?! Bile su misije 1954. u Bučju. Tom zgodom je bio u Misijama pater Stjepan Müller DI. iz Zagreba sa patrom Šantićem. Pater Müller je u razgovoru govorio između ostalog i o događajima čudesnog zbivanja u crkvi. Spomenuo je događaj suzenja Gospinog reljefa u Sirakuzi dne 28, 29, 30 i 31. kolovoza 1953. Dne 1. rujna je prestalo suzenje. Narod dolazi sa svih strana sada u Sirakuzu.

Po ustaljenom običaju susjedni svećenici dolaze na ispomaganje. Tako je i upravitelj župe pleterničke bio u tom razgovoru prisutan. Saslušavši razgovor oca Müllera zamolio ga za fotografiju Gospe od Suza. Kada je dobio fotografiju otišao je u bučjansku crkvu i kleknuo u klupe i molio rasvjetljenje u Gospodina.

Tom zgodom je u Bučjanskoj crkvi stvorio plan o Slavljenju Gospe svečano u Pleternici u dane suzenja Gospinog reljefa devetnicom. Devetnica treba da počinje 23. kolovoza a da završava triumfalno kao bdijenjem za 1. rujan.

Što se zaključilo, odlučilo se i provelo. Slijedeće godine 1955. dne 23. kolovoza je upravitelj započeo devetnicu u čast Gospi od Suza. Za bdijenje je zamolio požeškog župnika preč. Franju Pipinića i vlč. g. Ivana Jelića upravitelja župe u Odvorcima. Nisu došli nijedan zbog bolesti. Upravitelj župe Ljudevit Petrak je obavio bdijenje sam vodeći procesiju oko ruševina stare crkve sv. Nikole sa vlč. g. Pavlom Kovačić.

Slijedeće godine je pozvao upravitelj župe tadanjeg dekana preč. g. Stjepana Benića da službeno otvori proslavu Gospe od Suza i oca Gvardijana iz Požege patra Hostijana Ostrogaja. Pozvao je i susjedne svećenike. Svi su se odazvali osim nekih. Naroda je došlo sa svih strana iz susjednih župa. Ispovjedanja je bilo mnogo. Večer je bila lijepa, suha a malo prohladna. Održala se u 8 sati sveta misa i propovjed a poslije svete mise procesija sa svijećama. Utisak su svećenici dobili takav da je vlč. g. Josip Dumić, upravitelj župe iz Bučja rekao: »Narod je prihvatio ovu pobožnost. Sada treba cijelu stvar produbljivati

i razvijati.« Slijedeće godine su se održavale misije u Vetovu. Držali su Misije oci Isusovci. Na temelju razgovora sa vjernicima u Vetovu dođe jedno poslijepodne pater Mato Jović DI. da vidi da li bi se mogle održati misije u Pleternici. Pater Müller je bio protiv toga da se u ovakovim okolnostima održavaju Misije kada nema crkve. Najviše ga je bilo strah od kakvih elementarnih nepogoda. Međutim, otac Jović je riskirao i 1957. godine prihvati prijedlog upravitelja župe Ljudevit Petrak da održi Misije u Pleternici.

Došli su oci Isusovci 23. kolovoza i propovjedali do 1. rujna zaključno 1957. Naroda je dolazilo u masama tako da se pater Jović čudio. Istina, dogodilo se ono što je predviđao otac Müller. Bila je na redu tema misijske propovjedi o paklu. Propovjedao je otac Müller. Počeše se skupljati oblaci. Puhao je vjetar. Najednoć sjevne munja a zatim gromovi zagrmješe. Pita pater Müller upravitelja župe da li da nastavi propovjed ili da prekine. Upravitelj župe kaže dok puše vjetar propovjedajte. Čim stane vjetar bit će kiša. Vjetar stvarno za par minuta stane a kiša kao da iz kabla curi na zemlju. Ljudi se razbježali pod drveće, neki svojim kućama. Mnogo ih je ostalo u želji da se ispovjedi pa se skloniše u prostorije župskog stana. Rezultat tih misija 1957. godine je bio takav da se tih dana podijelilo preko 9.000 sv. Pričesti, i da je pater Müller odlučio da će vrlo rado u buduće održavati devetnicu u čast Gospe od Suza ako ga se pozove. Upravitelj župe ga je nekoliko godina pozivao, jer mu je trebao pružiti podršku protiv onih svećenika koji su se plašili da će ovom pobožnošću širiti praznovjerje. Pa, da nebi bili učesnici širenja praznovjerja neki nisu htjeli ni doći te dane u Pleternicu a pogotovo pomagati u crkvenim svečanostima. Međutim treba uvijek imati u vidu, da ono što Bog želi da se provede makar i za neko vrijeme, ne može nitko zaustaviti. Tako se barem za sada ne može zaustaviti ova pobožnost koja iz godine u godinu postaje sve svečanija.

Hodočasnici dolaze sa svih strana. Od Vinkovaca, Nove Gradiške i iz cijele požeške kotline. Dolaze ne samo katolici nego i vjernici pravoslavne vjere. Ima mnogo uslušanja koja vjernici pripisuju zagovoru Bl. Dj. Marije Gospe od Suza. Napose je velika zagovornica onim majkama koje su pred porodom.

Svake godine se, napose ovih posljednjih, skupi u Pleternici preko 30 svećenika koji pružaju pomoć u ispovjedanju, pričešćivanju i služenju misa. Vrlo je interesantno da je malo koja godina a da kiša ne pada isti dan bdijenja tj. 31. kolovoza. Skoro svake godine za vrijeme dječje procesije i programa dječjih recitacija, pjevanja i igrokaza pada redovito kiša. Program

se odvija i po kiši. Međutim za vrijeme velike procesije sa svijećama, bakljama, kipovima koje nose momci i djevojke počne razbijanje oblaka. Oko pola devet sati pojave se zvijezde na svodu nebeskom. Tu pojavu župnik najavi za vrijeme vođenja procesije vjernicima da svrate pogled na nebo i da li će opaziti koju zvijezdu. Kad je opaze nastaje velika radost u srcima hodočasnika.

POBOŽNOST SAMA SE NAMETNULA

Za vrijeme devetnice Gospe od Suza župljani smatraju da su u savjesti vezani da idu u što većem broju na pobožnost. Svaku večer je najmanje tisuću vjernika na brdu a u zadnje dane devetnice preko tisuću. Unutar devetnice ako je nedjelja onda je vjernika prisutno sa svih strana.

Devet dana se priprema za slavlje od 23. VIII do 1. IX.

RASPORED SLAVLJA NA BDJENJE JE:

1. Sv. ispovjed od 3 sata poslije podne pa dalje.
2. U 4 sata poslije podne je sv. misa i propovjed.
3. u 1/2 6 sati je dječja procesija i dječji program.
4. u 7 sati je velika sveta misa sa propovjeđu a poslije svete mise je procesija sa svijećama, bakljama, kipovima.
5. Polaganje ruku vjernika na vatu koja je dodirnula reljef koji je suzio i nadbiskup Sirakuze blagoslovio za Pleternicu 1958. sa izražavanjem želja za uslišanje u njihovim potrebama.

Na sam dan, završetka suzenja, dne 1. rujna je, sveta misa u 8 sati i u pola 11 sati sa propovjeđu. Zatim je oproštaj od misionara, propovjednika.

Za vrijeme devetnice propovjedaju svake godine od 1957. oci Isusovci iz Zagreba.

PODRUČNA SELA

Pleterničke župe

FRKLJEVCI

To je selo koje spada u pleterničku župu. Frkljevci se prostiru duž ceste koja vodi u Slav. Brod. Prostire se uz cestu od utoka rijeke Londže u Orljavu. To selo se za sada po poznatim dokumentima spominje prvi puta 1335. godine i imalo je svoju župu do 1536. godine. U to vrijeme provaljuju Turci u požešku kotlinu. Kako su mnoge župe provalom turaka zamrle tako je

i zamrla župa Frkljevci koja se nije više oživila. Iz starih crkvenih spisa se vidi da se spominje kapelica sv. Vida, »među vinogradima« 1830-1746. Ova kapelica je vjerojatno i bila za vrijeme trajanja župe župska crkva ili je bila kapelica utvrde (kaštela) Frkljevci. To je bila oveća utvrda koja se spominje 1450, 1470 i 1494. godine u povjesnim listinama. (Dr. Josip Buturac: Pleternica i okolica, Zagreb 1943. str. 13.). Iz povijesti nam je poznato da se taj kaštel ili utvrda morao razoriti, jer je tadanji gospodar kaštela-utvrde Blaž Husar svojom nepokornošću učinio veleizdaju 1471. Prema tadanjem kralju Matijašu I. Korvinu (1458-1490). Treba imati u vidu da je kralj Matijaš kraj sve svoje popularnosti koju je uživao u Ugarsko-Hrvatskom kraljevstvu bio veoma krut, gramzljiv za tuđim državama i ratoboran, pa se Ugarsko-Hrvatska neka gospoda pobunila i htjela uzeti za kralja poljskog kralja Kazimira Jagelovića. Matijaš Korvin je bio za Hrvatsku veliko zlo. Kao veliki mađar sve je htio pokoriti pod svoju vlast i nemilosrdno kažnjavao svoje takmace. U to vrijeme je bila najuglednija porodica Frankopani koje je uspio sa svojim pomagačima a hrvatskim izdajicama onemogućiti.

Pod isprikom da lakše vodi borbu protiv mlečana i Turaka on 1477. podijeli pravo da si hrvatski sabor izabere posebnog zemaljskog glavara vojske tzv. capitaneus regni, a da ne mora taj kapetan vršiti bansku službu. Ti kapetani će raditi na jačanju kraljevskog ugleda i mađarskog utjecaja u Hrvatskoj. Srećom nije dugo živio. Navršivši 47 go. umro je u Beču 6. 4. 1490. bez zakonitih potomaka. Imao je nezakonitog sina Ivaniša koji se rodio 1473. u Wroclavu u Šleskoj. Prema tome je Matijaš Korvin uništivši utvrdu Frkljevci uništio i razvitak Frkljevaca. Kada su čuli da je umro kralj Matijaš Korvin nisu žalili što je u najljepšoj dobi života umro, već su rekli: »Ima Bog koji je pravedan. Kad neda da drugi žive netreba ni on da živi.«

Frkljevčani još i danas mjesto na kojem je bio kaštel zovu gradina. Oni rado pohađaju temelje stare gradine koje se još i danas vide iako su obrasli šumom. U narodu se i danas spominje često gradina i njezina prošlost.

GRADINA

Gradina se nalazi iznad starog naselja Frkljevčana i taj predio se danas zove kučište. Kuće u staro vrijeme nisu bile nanizane kao danas u Frkljevcima da čine ulicu nego su bile u većim razdaljinama. Sama Gradina se nalazi na jednoj visoravni u površini 3-4 jutra zemljišta. Tu površinu opkoljuje prirodna strmina u naokolo. Dubina strmine iznosi oko 10 metara u dubinu. Podnožni jarak te strmine je širok oko 10 metara. Gradina je građena od cigle i kamena. Stari ljudi se sjećaju da su kao dječaci nailazili mnogo otpadaka od cigle i kamena. Danas je sve obraštено šumom. Prirodni jarak ispred Gradine frkljevčani zovu »gradin dol«.

Prirodni jarak iza gradine frkljevčani zovu »rovin dol«. Sadanji žitelji neznaju protumačiti zašto se jarak iza gradine zove »rovindol«.

Jedna uvala udaljena od gradine zove se »Marin dvor«. Ta uvala je okrugla. Nju okružuju brda. Iz te uvale ide samo jedan prirodni put koji vodi na veliki put. To jest na put koji vodi u Đakovo, Slavonski Brod na jugoistok i na sjeverozapad u Pleternicu i preko pleterničkih vinograda u Požegu. Na udaljenosti 2 km od gradine prema istoku kažu stari ljudi da se nalazio samostan. Taj samostan je bio vrlo pogodan selu Frkljevcima i Kadanovcima, jer su im kuće bile na razdaljinama. Na udaljenosti preko 1 km od gradine nalazilo se i groblje koje je služilo Frkljevčanima i Kadanovljanima. Od Frkljevaca i Kadanovaca su vodili putevi na groblje i u samostan a kraj samostana na velik put. (Taj veliki put je bio u rangu današnje saobraćajnice 1. reda).

Prodiranjem Turaka mnoge župe su ukinute i osnovane nove u gudurama šumskih klanaca. Tako je nastala nova župa Vrćin dol. Toj župi su sada pripojeni Frkljevci i Kadanovci. Bili su sastavni dio te župe vrčindolske do njezinog ukinuća 1. 1. 1779. čije je sjedište prenešeno u Ruševu osnutkom nove župe koja će se zvati ruševačka župa. Frkljevci i Kadanovci će se tom rasformacijom pripojiti Pleternici kojoj i sada pripadaju kao područna sela pleterničke župe.

Za vrijeme turske vladavine (1536-1688) Frkljevci pripadaju nahiji Pleternica, a Kadanovci su pripali pod nahiju Gnoinica.

KULTURNI ŽIVOT

Kapelica

Budući da su ljudi postepeno pravili svoje kuće uz cestu, oni su se postepeno spustili sa brda. Danas više nema nijedne kuće na starim kućištima ili selištima. Prirodnim razvitkom sela danas su Frkljevci neposredno povezani sa selom Kadanovci.

Sticanjem okolnosti ta dva sela su u neposrednoj blizini pa su u Kadanovcima imali najprije drvenu kapelicu 1760. nakon izgona Turaka iz Slavonije u čast sv. Fabijanu i Sebastijanu. Kada je ta kapelica postala trošna onda su ta dva sela sagra-

dila novu kapelicu od tvrdog materijala 1815. »ex solidis materijalibus anno 1815. erecta, et quinta novembris euisdem anni per dominum vice-archidiaconum Franciscum Sircsich parochum Kuttjevensem benedicta« (Spomenica str. 5.)

Nabavili su novo zvono 1922. Sami su ga podigli na sv. Katu 25. 11. 1922. Dne, 25. 7. 1923. posvetio je zvono i križ u groblju prepošt Teodor Kraljević, župnik požeški.

Podigli su križ na raskršću ceste i puta na staro kućište 1907. Kapelica ima umjetnu sliku sv. Fabijana i Sebastijana. U kapelici ima drveni križ za sprovode od 1870.

Imaju kip Gospe sa Isusom donešene iz Juda. Imaju stari misal povijesne vrijednosti i kanonske tablice.

Svako selo nije moglo imati svoju Osnovnu školu pa su djeca obližnjih sela išla u škole u većim mjestima. Tako su obližnja sela Pleternice od 1779. godine slala svoju djecu u Pleternicu. Dne 17. 9. 1779. su se Pleternica, Frkljevci, Kadanovci, Sulkovci, Koprivnica, Komorica i Gradac obvezali da će uzdržavati školu i učitelja. To je bila ugovorna škola. Međutim, nije lako bilo djeci ići u Pleternicu zbog udaljenosti i elementarnih nepogoda pa su Frkljevčani i Kadanovljani osnovali 1921/22. godine školu sa sjedištem u Kadanovcima u privatnoj kući obitelji J. Ružić. U toj kući je škola radila do 1935., a od 1935. do 1953. u Dobrovoljnom Vatrogasnom domu. Godine 1952/53. je sagrađena sadanja Osnovna škola.

Ta nova škola se nalazi neposredno kraj kapelice sv. Fabijana i Sebastijana u Kadanovcima. Zove se Područna škola u »Frkljevci«, jer od 1975/76. ova škola spada pod Osnovnu školu u Pleternici. Sada u ovoj školi rade 2 prosvjetna radnika (učitelja).

Vatrogasni dom

Ljudi su svjesni da je vatra opasan elemenat koji se znade često puta pojaviti kao nepozvani i opasni gost. Zbog toga ga treba brzo i neumoljivo likvidirati. Zbog toga sela Frkljevci i Kadanovci nisu htjeli da zaostanu za drugim naprednim selima, pa su osnovali Vatrogasno društvo 1922. i sagradili Dom 1927. u Frkljevcima. Taj dom je služio za sastanke Vatrogasaca i okupljanje omladine, za održavanje zabava i igrokaza. Služio je za privremenu školsku prostoriju dok se nije sagradila nova školska zgrada 1953.

Budući da je ovaj stari dom postao trošan i premalen za potrebe Frkljevaca i Kadanovaca onda su obadva sela odlučila da će dobrovoljnim radom i prilozima sagraditi novu i veću

zgradu. Što su naumili to su i učinili. Sagradili su 1977. godine novi Vatrogasni dom a stari kao trošan porušili. Novi Vatrogasni dom je velika zgrada 20/8 metara i od čvrstog materijala sagrađena.

Spomenik palim partizanima

Nisu htjeli da zaborave borce iz partizanskih redova pa su podigli njima za spomen a pokoljenjima na sjećanje spomenik od granit kamena kraj Vatrogasnog doma u Frkljevcima. Nakon izgona Turaka Frkljevčani su državljani Austro-Ugarske monarhije poput ostalih Hrvata do 1918. godine.

Život i običaji

Život se Frkljevčana odvijao poput drugih hrvatskih obitelji u obiteljskim zajednicama koje su zvali »*zadruga*«. To znači jedan član obitelji je bio gazda i njega su svi morali slušati. Obično je gazda bio otac ili jedan od najstarije braće.

Najznačajnije i najbrojnije su bile obitelji u stara vremena: Obitelj Katić, Kovačević, Vidović u selu Frkljevci a u selu Kadanovci su bile istaknute obitelji Karlić i Livaković i Markanjević.

Prema popisu stanovništva

Frkljevci su imali:	Broj stanovnika:
1702. god. 18 kuća	1746. je bilo 127 osoba
1730. god. 26 kuća	1769. je bilo 207 osoba
1746. god. 25 kuća	1780. je bilo 193 osobe
1758. god. 23 kuće	1802. je bilo 171 osoba
1780. god. 22 kuće	1886. je bilo 203 osobe
1866. god. 27 kuća	1900. je bilo 361 osoba
1950. god. 101 kuća	1931. je bilo 478 osoba
1971. god. 105 kuća	1950. je bilo 358 osoba
1978. god. 105 kuća	1971. je bilo 394 osobe
	1977. je bilo 270 osoba

Ovi su podaci vađeni iz knjige dr. Josipa Buturca: Stanovništvo Požege i okolice (1700-1950) Zagreb, 1967. i podataka iz matičnih evidencija.

Međutim, po popisu župnika ove župe za 1977. god. su najnoviji podaci koji pokazuju pad stanovnika — žitelja u Frkljevci.

Pitamo se odakle tako velika razlika. Epidemije nije bilo, a nije bilo ni posebne emigracije koja bi rezultirala pad žitelja? Međutim, Kadanovci sa 54 kuće imaju 270 žitelja. Prema tome Kadanovljani su se izjednačili sa Frkljevčanima u broju stanovnika, jer su mlađe obitelji koje su dale svoj podmladak. U Frkljevci su neke obitelji iselile u gradove i ostali starci i starice u kućama.

Razlog opadanja žitelja je u neindustrijalizaciji Pleternice koja ne može okolna sela zaposliti u društvenom odnosu koji bi osigurali budućnost i starost obitelji i pojedinaca. Poljoprivredni proizvodi su u nerazmjeru sa potrebama života. Plasman poljoprivrednih proizvoda na tržištu je nesiguran. Mehanizacija za obradu zemlje je slaba a radna snaga čovjeka je malobrojna. Djece se slabo rađa iz bojazni da ne budu sirotinja. Djeca koja su više prirodno sposobna odu u škole, zanate i napuštaju selo i prelaze u gradove. Na selu ostaju samo ona djeca koja ljube svoje roditelje i svoje selo i koja si ne mogu zamisliti život bez svojih roditelja i svog očinskog doma. Zbog toga danas selo daje malo nade za budućnost. Budućnost je u objedinjavanju poljoprivrede sa industrijom. I ona mjesta koja su to imala u vidu pa su u tom smjeru počela razvijati društvo i društvene odnose ta mjesta su se postepeno pretvarala u gradove i u viši standard života. Ona mjesta koja su prihvatila parolu da nevalja biti lokal patriota ta su se mjesta prevarila. Ona, koja su se razvila, ni najmanje nisu od svojih prihoda odvajali za nerazvijena mjesta, u koliko im nije po zakonu određeno da izdvajaju, za razvitak i standard života u selu.

Običaji

U stara vremena su Frkljevčani bili veoma odani crkvi. Još i danas se ubrajaju među najbolja sela u župi koja su odana crkvi i župniku. Još uvijek su Frkljevčani zadržali mnogo starih naglasaka u izgovaranju pojedinih riječi kao npr. donesi mi vodê. Mnoge riječi izgovaraju ikavicom pa kažu: mliko, lipo, nedilja, odilo, tilo itd. Mlađi naraštaj pod utjecajem škole i kretanja u raznim sredinama nastoji da govori ijekavicom ali im se mnogo podkradu riječi drugih narječja.

Božićne i uskrsne običaje nasljeđuju od svojih pređa i zadržavaju ih. Za Božić unose slamu u kuću koja ih podsjeća da je Isus čiji rođendan slavimo ležao na slami u jaslama. Kite bor na badnju noć koji ih sjeća da je prve ljude đavao sa drveta prevario Adama i Evu i da je Isus sada novo svjetlo koji će svojom naukom sa drveta krža prosvjetljivati put do spoznaje

istine u međuljudskim odnosima i usmjeravati njihove poglede na vječni život, to jest da osim ovoga života na zemlji postoji život i poslije smrti kroz svu vječnost. Međutim, oni imaju i neku svoju osebujnost vjere i praznovjerja za razliku od drugih područnih sela pleterničke župe.

Traženje zlata

Crkva svake godine na drugoga veljače blagosivlje svijeće koje vjernici nose svojim kućama i zapale ih kada nastaje nevrijeme (jaki vjetar, tuča i druge katastrofe) i uz svijeće se mole Bogu da bi Bog posredovao i utjecao na prirodne zakone da djeluju za dobro čovjeka, pa da se nevrijeme smiri. Zatim pale svijeću kada je bolesnik u teškoj bolesti onda se ukućani skupe i susjedi pa mole za ozdravljenje bolesnika ako je volja božja ili za sretnu smrt tj, da bi bolesniku Bog oprostio grijehe i bio milosrdan na sudu. Međutim, u stara vremena Frkljevčani su u večer promatrali svoj okoliš i gdje bi zapazili da je sjevnulo svjetlo ili vatra odmah bi letjeli na to mjesto i zaboli u zemlju štap. Drugi dan bi išli da kopaju na tom mjestu i traže npr. zlato ili nešto drugo što su Turci zakopali pred kršćanima. Kažu da bi se takovo svjetlo u obliku vatre pojavljivalo u boji magičnog oka u šumi »Slovinjak«. Istini za volju treba spomenuti da još do danas nije nitko uspio da pronađe zlato ili kakvu drugu dragocjenost.

Frkljevčani su se tješili da nisu dobro zabilježili mjesto gdje je sijevnilo svjetlo ili da je previše duboko pa se do njega ne može doći. Oni su govorili: »Ako nije uspjelo nama pronaći zlato onda će s vremenom uspjeti netko drugi.« Zbog toga su sa velikom radošću iščekivali blagdan svijećnicu ili kako narod kaže: »Svitlu Mariju«, u nadi da će ih ipak poslužiti sreća da pronađu zlato.

Kros u Frkljevcima

Vjernici nastoje da Uskrs i uskrsne blagdane proslave što kršćanskije i što svečanije. I Frkljevčani nisu htjeli da zaostanu za drugim vjernicima. Za slavljenje Uskrsa se priprema i posebna jela. Kuha se šunka, jaja, itd. Svaka domaćica nastoji da ima u svome vrtu zelena luka. Zbog toga će domaćica na veliku subotu pripremiti korpu i staviti u korpu cijelu šunku ili samo mali odrezak, luka, jaja, vina, soli, kolača i kobasice tzv. uskrsnjače. Korpu će pokriti sa najkićenijim ručnikom. Domaćica će se obući u narodnu nošnju ili snaha ili kćerka i nosit

će korpu sa jelom na posvećenje u crkvu ili u kapelicu. U stara se vremena obavljao blagoslov jela samo u župskoj crkvi. Dok se blagoslov jela obavljao samo u župskoj crkvi u Pleternici, Frkljevčani su povezali blagoslov jela sa svojim privatnim ceremonijalom, proslavom blagoslova jela. Oni su priredili nakon blagoslova jela takmičenje u trčanju konja koji su vozili korpe na blagoslov i jednoga frkljevčanina. Konji bi se za tu zgodu posebno priređivali hranom i vježbom u trčanju. Trčanje bi se odvijalo po unaprijed određenom planu.

Konji bi vraćajući se iz Pleternice stali na mjestu gdje pruga presjeca cestu za Frkljevce a momak, frkljevčanin, bi stao kod zadnje kuće prema Pleternici. Znatiželjnici i navijači bi pošli na uzvišicu u šumu »Slovinjak« u vinograd »Sadić« i promatrali bi kao sa tribine trku. Susret bi bio na Lukama tj. na sredini udaljenosti od polaznih točaka. Jedan od Frkljevčanina bi opalio pucanj kuburom ili puškom koji bi bio znak početka takmičenja. Pobjedniku bi se pljeskalo i uzvikivalo: »bravo, živio«.

Jednom se dogodilo da je momak pobjedio u trčanju. Kočijaš Hrmić je kandžijom poticao konje na bržu trku ali nije uspio. Korpe su se rasule te su ispadali kolači, jaja i meso pa su morali po kolima skupljati jelo i stavljati u korpe. Nije im bilo žao, jer su uživali u takmičenju i time smatrali da je Uskrs još svečaniji. Svrha tog takmičenja je u stvari narodni običaj. Ljudi misle da će ona osoba koja prva potrči iz crkve kući nakon blagoslova biti cijele godine najmarljivija u dnevnim poslovima. Zbog toga je bilo lijepo gledati kako djevojke, mlade žene trče kući sa korpama u živopisnim narodnim nošnjama. Ljudi bi izašli na ulicu starije žene bi gledale kroz prozore promatrajući tu žurbu govoreći: »Bome, ove cure će biti najvridnije.« Međutim, kako su mnogi običaji zamrli tako po malo zamire i trčanje kućama iz crkve sa blagoslovljenim jelima na Veliku subotu.

Način života

Žitelji sela Frkljevci i Kadanovci su živjeli od poljoprivrede. Obrađivali su polja. Sijali su pšenicu, ječam, raž, zob i kukuruz. Sadili krumpir i repu. Od bundeva-bučnih koštica su pravili ulje. Gojili su svinje koje su im bile za mast i meso kao osnovna mesna prehrana. Malo se mastilo, jer je bilo malo masti.

Poljoprivredna proizvodnja je bila na niskom stupnju sa malim godišnjim prinosima. Novaca je bilo vrlo malo. Zbog

toga nisu imali dovoljno novaca da si kupe petroleuma pa su tesali treske-luči koje bi osušili i stavili na specijalan stalak u tu svrhu napravljen. Kada je jedna luč izgorjela stavljala se druga luč i tako redom. Stari ljudi se i danas sjećaju tih luči koje su svjetlile u večer. Oni kažu da se nikada nije počelo jesti dok se na glas ne pomoli cijela obitelj. Nedjeljom i blagdanima se išlo redovito na svetu misu. Ostali su kod kuće samo one osobe koje su nužno potrebne u domaćinstvu i bolesnici i nemoćnici.

Vile

Narod je vjerovao da postoje neka posebna bića koja se zovu vile. Ni Frkljevčani nisu zaostali za takovim vjerovanjem. I danas se pripovijeda da je lugar Josip Janjić iz Frkljevaca pripovijedao prije sto godina da je hodajući šumom vidio na panju u šumi jednu ženu kako sjedi i češlja svoju kosu. A ima i danas ljudi koji kažu kako su vidjeli neke prikaze. O tim prikazama neće javno da pripovijedaju, jer se boje da bi se osramotili nego o tim pojavama govore samo povjerljivim osobama.

Visoko školovani

1. Juraj Lahner rođen 1878. — rođen 1901. — svećenik — (roditelji su imali mlin na Londži u Frkljevcima).
2. Mato Vidović rođen u Frkljevcima, završio Osnovnu školu u Frkljevci, gimnaziju u Požegi, ekon. fakultet u Zagrebu, radi u Osijeku.
3. Vjekoslav Vlahov, Osnovnu školu završio u Frkljevci, gimnaziju u Požegi, ekon. fakultet u Zagrebu. Radi u Požegi.

Mnogi su završili razne tehničke i zanatske škole pa su preselili širom Jugoslavije u razne gradove u zaposlenje.

Kadanovci

U produžetku Frkljevaca na »Dubrovačkom drumu« tj. cesti prema Slav. Brodu nastavlja se selo koje se zove Kadanovci. Naš poznati arhivar i povjesničar dr. Josip Buturac navodi u svojoj knjizi: »Stanovništvo Požege i okolice (1700-1950) Zagreb, 1967« da se Kadanovci prvi puta spominju 1545. u turskom poreskom popisu. Tada su spadali pod nahiju u Gnoinici. To mjesto je vjerojatno ležalo kraj potoka Gnoinica a danas se zove Gnoša. To zaključujemo po tome, jer se nalazi u zemlji

mnogo opeke, crijepa i drugog građevnog materijala blizu ceste koja vodi u Zagređe u blizini stare kapelice sv. Jurja. Ta Gnoinica toliko spominjana u povjesnim knjigama je nestala a Kadanovci su ostali i danas se sve više naseljuju. Nije ni čudo, jer se nalaze na jednoj od najprometnijih saobraćajnica u požeškoj kotlini...

Za vrijeme Turaka su Kadanovcima haračili Turci. Njihov gospodar turčin je stanovao u Slav. Brodu. Žitelji Kadanovaca su se dobro snalazili za vrijeme turskog gospodarenja. Ostali su vjerni svojoj naciji i crkvi. Nisu se poturčili i nisu prelazili na islam. Nastojali su da imaju svoju kapelicu u kojoj će se okupljati na molitvu i službu božju. Zbog toga su sagradili 1760. drvenu kapelicu u selu gdje su bili stari Kadanovci. Još i danas se zove to zemljište »kapela« u katastru. Kapelica je bila posvećena sv. Fabijanu i Sebastijanu. Kapelica je imala i malo zvono na drvenim stupovima, na pročelju kapelice. Imali su i križ. Međutim, kada su se sela za vrijeme Marije Terezije spuštala uz saobraćajnice onda su Kadanovljani smišljali da si sagrade novu kapelicu. U zajednici sa Frkljevčanima oni su uspjeli 1815. sagraditi novu kapelu koja i danas postoji. Sada Frkljevčani i Kadanovljani smišljaju da kraj stare kapelice po Urbanističkom zavodu za čuvanje starih spomenika u Osijeku uklope sa starom kapelicom novu kapelicu, jer je dosadanja kapelica premalena za potrebe vjernika. Kadanovljani su htjeli da pokažu prolaznicima da su oni kršćani pa su podigli Križ u Kadanovcima na raskršću ceste i puta koji vodi u kućište starih Kadanovaca u vinograde. Ovaj križ su podigli 1902. godine.

Oni su htjeli da idu u korak sa vremenom kulture i napredka pa su nastojali da podignu sa Frkljevčanima pučku školu i najprije su je smjestili u privatnom stanu seljaka. J. Ružić 1921/22. pa u Vatrogasni dom u Frkljevce dok nisu sazidali novu školu 1953. godine.

Kadanovljani i Frkljevčani su nastojali da imaju i svoje groblje te su molili župnika i državne vlasti da im se omogući osnivanje groblja na zemljištu selske zajednice. Što su tražili to su i dobili 1869.

Kao i Frkljevčani vrlo su privrženi crkvi i svećeniku. Zajednički su podigli zidove proširene kapele 1978. Nastavit će gradnju 1979. u spomen 200. godišnjice pripojenja pleterničkoj župi.

Narodni običaji i jezik

Narodni običaji i naglašavanje pojedinih riječi je kao i u Frkljevčana do po prilici 1900. godine. Međutim, 1900. godine su

doselili u Kadanovce novi žitelji iz Gorskog kotara, Zagorja i Čehoslovačke i oni su načinili sa starosjediocima jednu mješavinu. Manje se govori mliko nego mleko, lepo sa naglaskom zatvorenog e. Poprimili su sve te običaje od starosjedilaca i tih običaja se i danas svi žitelji Kadanovaca pridržavaju. Čak i žene koje dosele u Kadanovce napuštaju tzv. graničarsku narodnu nošnju i preuzimaju tzv. paursku.

Žitelji

1702. je bilo 13 kuća
1758. je bilo 23 kuće
1780. je bilo 22 kuće
1866. je bilo 14 kuća
1950. je bilo 50 kuća
1977. je bilo 54 kuće

1760. je bilo 158 žitelja
1780. je bilo 128 žitelja
1802. je bilo 154 žitelja
1832. je bilo 104 žitelja
1866. je bilo 95 žitelja
1900. je bilo 168 žitelja
1931. je bilo 196 žitelja
1950. je bilo 242 žitelja
1977. je bilo 269 žitelja

Kadanovljani se pomlađuju dolaskom doseljenika koji se spuštaju iz brdskih sela i grade kuće uz cestu. Budućnost jednog naroda ili jednog sela nije samo u industrijalizaciji nego je i u rađanju djece i unapređenju tehnoloških procesa u mehaničkoj obradi zemlje, jer su djeca osnov za industrijalizaciju mjesta u kulturnom uzdizanju žiteljstva i potencijalna snaga za racionalno iskorištavanje materijalnih dobara.

Visoko školovani:

1. Karlo Kovačević, osnovnu školu završio u Frkljevcima, gimnaziju u Požegi, ekon. fakultet u Zagrebu. Na radu u Požegi.
2. Josip Kšenek, osnovnu školu završio u Frkljevcima, gimnaziju u Požegi, ekon. fakultet u Zagrebu. Na radu u Zagrebu.
3. Drago Dreksler, Osnovnu školu završio u Frkljevcima, Vojnu medicinu... Na radu u Kragujevcu.

BRESNICA

Nedaleko Pleternice od potoka Breje prostire se malo selo uzduž »Hrvatskog druma« tj. ceste prema N. Kapeli koja se zove Bresnica.

U starim matičnim knjigama se Bresnica piše Bresnica i Breznica. Međutim, danas svi ljudi to selo zovu *Bresnica*. Mnogi

se zanimaju što je ona bila u nekadanja vremena i kako je nastala. Vjerojatno od Ilirskog plemena Breoci. Ljudi pripovjedaju da je nekadanja Bresnica imala svoju utvrdu koja se nalazila iznad sela sjeverno. To selo je imalo prije dolaska Turaka u Slavoniji i svoju župu posvećenu sv. Katarini. Ta župa se za vrijeme Turaka ne spominje. Narod i danas mjesto na kojem je bila crkva zove crkvište. Još uvijek se za vrijeme oranja izaraju građevni ostaci cigle i kamena. Župska matica je zapisala na temelju Krčelićeve historije: »reperitur Plebanus Sancta Catharina intra allias Parochias non procul a Pleterniczensi: proinde hoc eadem Ecclesia debuit fuisse Parochialis« (Župska spomenica str. 3.)

Osim toga i danas se zemljište, livada uz Breju sa sjeverne strane zove »Popovača«. Narod još i danas zove šumu koja se izdiže nad tom njivom prema pleterničkim vinogradima »popova strana«. To je predio šume prema Starcu do vrh Starca u pleterničkim vinogradima. Prema tome mogli bismo zaključiti da je župom sv. Katarine upravljao svjetovni svećenik. To zaključujemo po tome što neki stari ljudi u Pleternici zovu zemljište uz potok u Pleternici gdje se nalazi naselje »OROPLETA« »fratrovke«. Ako narod zove ovo naselje »Fratrovke« a u Bresnici »Popovača« onda se može jasno zaključiti da je narod dobro razlikovao redovnika od svjetovnog svećenika (Petrovca).

Na temelju povjesne građe dr. J. Buturac je ustanovio da su pripadali spahiji Ahmed begu koji je stolovao u Slav. Brodu. Interesantno je da su Bzenićani i Bresničani (dva različita sela) imali spahiju koji je stolovao u Brodu, a Sulkovljani koji su između ta dva sela imali spahiju u Požegi. Po tome bi se dalo zaključiti da su i Bzenićani imali neke privilegije kod turaka. Naime, Bresničani nisu plaćali turskom caru porez, jer su mu bili u službi. Zbog toga su vjerojatno imali na brdu iznad sadanjeg sela svoju vojnu stražaru iz koje su mogli divno pratiti na daleko svako kretanje u naokolo. Na tom brdu se prostirala i stara Bresnica dok se nije spustila na cestu.

Sada u ovom selu nema nikakvog crkvenog objekta osim jednog križa, pravoslavnog. Ovaj križ su podigli pravoslavci, jer su prije drugog svjetskog rata sačinjavali većinu seoskog stanovništva. Nakon drugog svjetskog rata se situacija izmjenila. Mnogi pravoslavci su odselili u gradove a svoje postojeće kuće prodali novim doseljenicima iz Bosne i Hercegovine. Iako je selo malo ono ima svoj seoski dom za društveni život. U domu se često sastaje omladina, čita štampu, igra stolni tenis i priređuje zgodimice zabave.

Stanje duša

1866. je bilo 8 kuća
1950. je bilo 36 kuća
1977. je bilo 58 kuća

1866. je bilo 63 žitelja
1900. je bilo 81 žitelj
1950. je bilo 130 žitelja
1977. je bilo 230 žitelja
1978. je bilo 138 katolika
51 pravoslavni
9 kalvina

Bresnica se nalazi na veoma pogodnom mjestu. Blizu je Pleternica. Blizu im je Osnovna škola. Asfaltna cesta je došla do Bresnice i svakako da će se s asfaltiranjem nastaviti, pa im je vrlo pogodno na željezničku stanicu, autobusnu stanicu u Pleternicu i svojim vozilima u Požegu. Što se više bude razvijala Pleternica time će Bresnica biti na većoj cijeni.

BZENICA

Bzenica se nalazi na pokrajnom putu s desne strane na završetku Sulkovaca. Bzenica se spominje u povjesnim listinama 1325. i u porezkom popisu za vrijeme Turaka 1545. godine. U ovim listinama govori o staroj Bzenici. Stara Bzenica se nalazila sjeveroistočno na brežuljku gdje su sada Bzenički vinogradi.

Dr. Josip Buturac je došao do zaključka da je stara Bzenica bila vlasništvo Sulkovačkih vlastelina.

Dolaskom turaka u Slavoniju Bzenićani su postali kao i druga sela i seljaci robovi turaka. Vrlo je interesantno da su imali svog spahiju Ahmeda beg Murgića koji je imao svoje sjedište u Slav. Brodu. Po svemu se vidi da je njihov Turčin spahija bio porijeklom katolik, jer je u pleterničkoj župi bilo Hrvata katolika sa prezimenom Murgić.

Bzenica je oduvijek malo selo. Dolaskom Turaka doselili su u Bzenicu pravoslavne obitelji. Stari Bzenićani su pripovijedali da su za vrijeme Turaka Bzenićani bili slobodni od plaćanja poreza, jer su se stavili u službu Turcima. To im je bio jedini način da se očuvaju, no ipak su na popisu za plaćanje poreza Turčinu 1545.

Zbog toga su imali svoju vojnu kuću koja se zvala »stražara« a smještena je bila gdje se sada nalazi novo groblje. Nedaleko

stražare je bila kapelica posvećena sv. Filipu i Jakobu. Crkveni spisi je napominju i kažu da je izgledala 1761. kao kolibica. Oko kapelice je bilo groblje, 100 metara sjeveroistočno od sadanjeg groblja. Imala je zvonik i zvono na drvenim stupovima. Bzeničani i danas govore da je njihovo zvono odveženo u Pleternicu. Međutim, to nije istina, jer sadanje malo zvono »cinkuš« je zvono sa crkve sv. Ivana Nepomuka.

Poslije izgona Turaka iz Slavonije Bzenica spada pod pleterničku župu. Matice 1754. navode da je Bzenica imala groblje i svoju kapelicu. Za vrijeme Turaka je vjerojatno pripadala kao i Sulkovci Zagrađu ili Bučju ili Drenovcu. Prema tome gdje i kad je bilo sjedište te graničarske župe.

Način života i običaji

Bzeničani nisu nikada bili osobito istaknuti vjernici ali su ostali vjerni svojoj katoličkoj crkvi unatoč pomiješanosti sa drugim vjernicima i narodnostima. Uvijek su znali zadržati dobre odnose sa stanovnicima Bzenice bez obzira na vjeru i narodnost. Poslije drugog svjetskog rata su pokušali neki novovjerci pridobiti Bzeničane u adventističku sljedbu. Oni su mislili da ako su Bzeničani nemarni u vršenju svojih vjerskih dužnosti da će ih lakše pridobiti za sebe. Međutim, Bzeničani su rekli adventistu otvoreno: »Ako si ovamo doselio s tom namjerom da nas pridobiješ u neku novu vjeru onda si se prevario. Imamo mi svoju vjeru. Samo ju treba poštivati. Mi netrebamo druge vjere. Mi smo slobodoljubivi ljudi. Svoje nedamo a tuđe nećemo. Ako s tim nisi zadovoljan možeš mirne duše odseliti.« Tako je i bilo. Nekoliko godina je ta adventistička obitelj bila u Bzenici i nije joj preostalo drugo nego da izseli iz Bzenice. Žive načinom života ostalih sela i njihovih običaja. Najveća im je razonoda kartanje. Ali treba napomenuti da se ne kartaju zbog zarade, hazarda nego zbog razonode. Žive uglavnom povučenim životom. U zadnje vrijeme su se trgli i postaju svaki dan sve bolji gospodari i prave vrlo lijepe i velike kuće. Tako Breznica svaki dan mijenja svoj izgled, zahvaljujući razvitku poljoprivrede, vrtljarstvu i marvogojstvu.

Bzenica je oduvijek malo selo. Ne bi trebalo biti, jer ima sve uvjete da se razvije u jedno uzorno selo. Ima plodnu zemlju u polju. Bašče su im stvorene za povrtljarstvo i peradarstvo, jer im diljem sela teče potok koji nikada ne presušuje. Imaju dovoljno pijeska u potoku i Orljavi. Imaju kamena vapnenca za paljenje vapna (kreča). Šuma ih okružuje sa svih strana. Imaju veoma pogodan teren za razvijanje vinogradarstva.

Isti problem u njih kao i kod drugih poljoprivrednika. Nerješeno pitanje socijalnog osiguranja u odnosu na stare dane. Nezagarantiranost cijena svim proizvodima i otkupa svih proizvoda, jer još uvijek postoji slobodna potražnja i slobodna ponuda. To je jedan od presudnih činilaca da se seljani zadrže na selu i više potakne na rađanje djece.

Stanje duša

1760. je bilo 19 kuća	1866. je bilo 85 članova
1866. je bilo 17 kuća	1900. je bilo 102 člana
1950. je bilo 47 kuća	1950. je bilo 160 članova
1977. je bilo 44 kuće	1977. je bilo 170 članova

Po vjeroispovjesti:

1968. je bilo 40 kuća

Katolika	112
Pravoslavnih	47

IVANIN DVOR

Sjeveroistočno od Pleternice u udaljenosti 3. km. nalazi se između rijeke Londže i potoka Vrbove ekonomija Ivanin dvor. Ta ekonomija je dobila ime po svojoj upraviteljici kojoj je bilo ime Ivana. Ona je prva sagradila dvorac pa se onda taj dvorac nazvao Ivanin dvor a po njemu ekonomija Ivanin dvor. Ivanin dvor je bio pusta ili marof kutjevačke gospodštije. Tom gospoštijom su upravljali od 1700-1773. oci Isusovci. Budući da je Isusovcima bio neko vrijeme zabranjen rad zbog toga to imanje prelazi u posjed državne komore u Beču. Državna komora u Beču prodaje to imanje barunu Milanu Turkoviću koji je rođen u Karlovcu, 4. 2. 1857. a umro na Sušaku 18. 9. 1947. Milan Turković je kupio to imanje u ime kompanije Türk 1882. On je na Ivanin dvoru najprije sagradio 2. velike štale za uzgoj goveda. Ivanin dvor je bio planiran usred hrastove šume. Dvorac koji je sagrađen imao je na pročelju fasade isfasadirane rimske brojke koje su stajale do pred par godina. Te rimske brojke su kazivale da je dvor sagrađen 1870. Znači prije dolaska Turkovića. Budući da je svuda naokolo bila šuma zbog toga je Turković izgradio pilanu koja je radila do 1914. Zatim je krčio šumu u Gradcu u površini 375. k. j. i sagradio pilanu na lokaciji kraj današnjeg groblja u Gradcu.

Budući da je teren takove naravi oko Ivanin dvora da je pogodan za ribnjak on žrtvuje 100. k. j. zemlje za ribnjak koji se prostirao uz Londžu prema Resniku, uz Vrbovu i Brzulju prema jugozapadu. Taj ribnjak je bio u iskorištavanju od 1900-1920.

Svuda revolucije. Vodi se jaka propaganda protiv Austro-ugarske monarhije. Ukidaju se feudalna prava. Nema više izgleda za lagano izkorištavanje radnika po receptu nekadašnjeg feudalnog prava i običaja. Zbog toga Milan Turković rađe rješava svoj problem ekonomije sam bez državne intervencije. On zato prodaje oko 1910. imanje Ivanin dvor bogato situiranom čovjeku Izidoru Frank. Izidor Frank ima 2. sina (Aurela i Viktora) i jednu kćerku Elviru.

Elvira se zagleda u mladića Milana pl. Kranjčić. Bio je siromašnih plemića. Titula igra uvijek veliku ulogu pa je i sada odlučila da je Izidor Frank pristao na sklapanje braka između Milana pl. Kranjčića i njegove kćerke Elvire. Zbog toga je poklonio imanje Ivanin dvor kćerki i zetu.

Od sada se u katastralnim knjigama vodi kao vlasnik Ivanin dvora Milan pl. Kranjčić i Elvira Kranjčić.

Frank je živio na svom imanju u Trenkovu dok nije obolio. Kad je obolio došao je k svojoj kćerki na Ivanin dvor. Pao je u duševnu depresiju. Otišao jednoga dana u Zagreb i tamo je učinio samoubistvo i tako je završio svoj zemaljski život.

Milan pl. Kranjčić še dao na moderniziranje ekonomije ali se nije pokazao spretno uzornim ekonomistom niti vrsnim trgovcem. Njemu je najdraži posao bio tumarati po lovu i ići na tzv. savjetovanja. Imao je kćerku Anu. Ona je većinom čitala knjige, romane i maštala o uživanju po plemićkim dvorcima. Činovnici i radnici su zapravo vodili ekonomiju. Među činovnicima se našao i neki Franjić Viner, koji se zagledao u gospojicu Anu a i ona se zagledala u njega. Na Ivanin dvoru i nije bilo većeg izbora. Kad su roditelji primjetili da oni vode ozbiljnu ljubav onda su počeli braniti daljnje sastajanje. No, sve je bilo prekasno. Situacija je bila takva da su roditelji pristali na sklapanje braka.

Milan pl. Kranjčić je izgubio volju da vodi ekonomiju. Kćerka mu se nije po volji udala. Zeleni kadar iz susjednih sela mu je učinio velikih neprilika. Agrarna reforma mu razdijelila 1918. zemlju susjednim seljacima. Ostao je samo na maksimumu zemljišta. Zbog toga on 1928. prodaje ekonomiju sa dvorcem Obitelji Romić za 400.000. ondašnjih dinara. Obitelj Romić je dala kaparu 200.000 dinara. Međutim se kao preko noći pojavi svjetska kriza novca. Zbog toga nisu mogli isplatiti konačnu svotu.

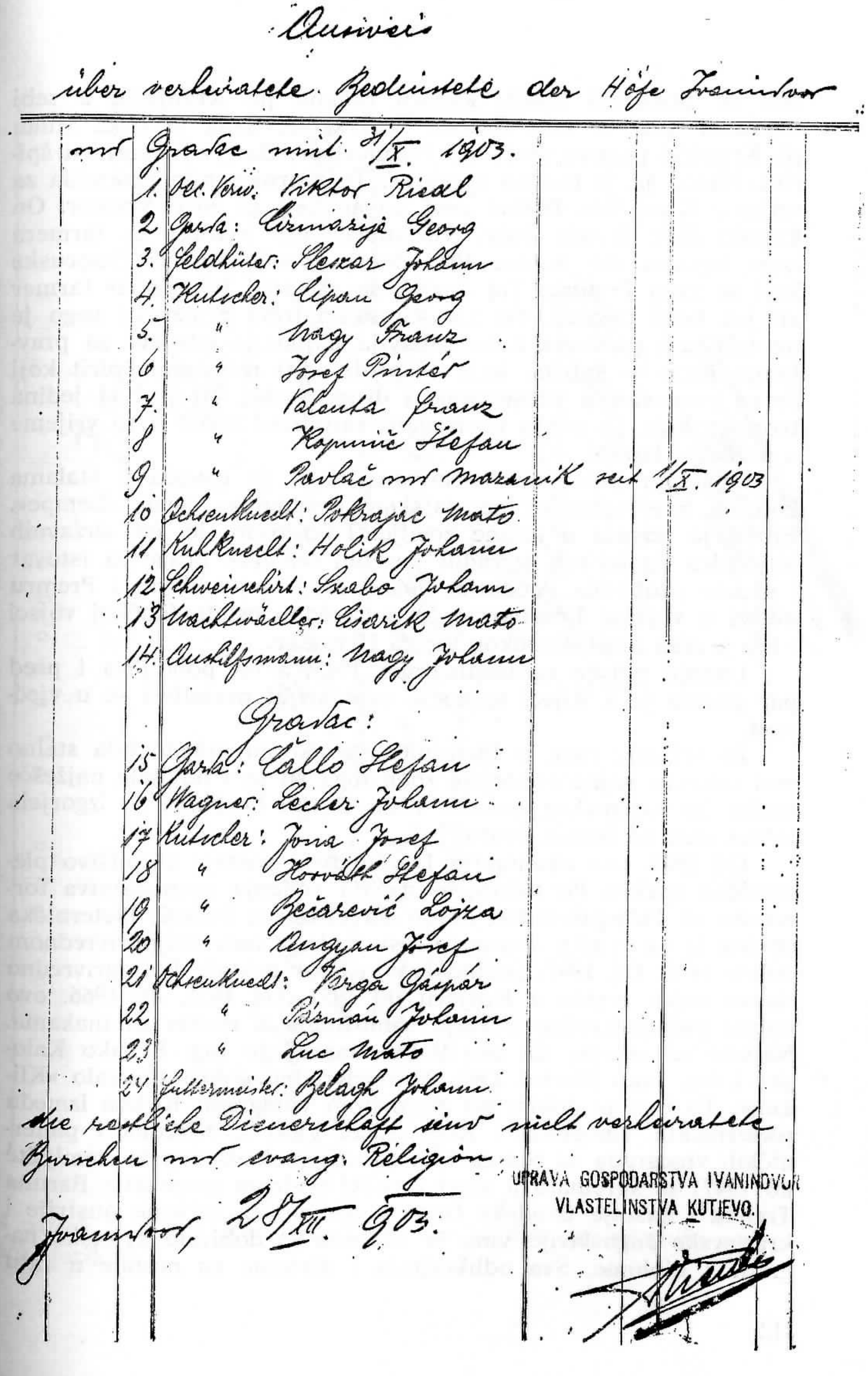
Ausweis

über verheiratete Bedienstete der Höfe Ivanindvor

und Gradac mit 31/X. 1903.

1. Oec. Verw.: Viktor Riedl
2. Garda: Čizmazija Georg
3. Feldhüter: Slezar Johann
4. Kutscher: Lipan Georg
5. " Nagy Franz
6. " Josef Pintér
7. " Valenta Franz
8. " Kopunič Stefan
9. " Pavlač und Mazanik seit 1/X. 1903
10. Ochsenknecht: Pokrajac Mato
11. Kuhknecht: Holik Johann
12. Schweinehirt: Szabo Johann
13. Nachtwächter: Lisarik Mato
14. Aushilfsmann: Nagy Johann

Gradac:

15. Garda: Callo Stefan
16. Wagner: Lechler Johann
17. Kutscher: Jona Josef
18. " Horvath Stefan
19. " Bečarević Lojza
20. " Angyan Josef
21. Ochsenknecht: Varga Gáspár
22. " Pázmán Johann
23. " Luc Mato
24. Futtermeister: Belagh Johann

die restliche Dienerschaft sind nicht verheiratete Burschen und evang. Religion.

UPRAVA GOSPODARSTVA IVANINDVOR VLASTELINSTVA KUTJEVO.

Ivanindvor, 28/XII. 903.

Bili su prisiljeni vratiti kaparu Milanu pl. Kranjčiću a sebi napravili kuću u selu Gradcu kraj škole. Sada je 1932. Milan pl. Kranjčić ponovo vraća na Ivanin dvor. On gradi tvornicu špirita. Narod ju je nazvao »pecara«. Ta tvornica nije proradila za vrijeme Kranjčića. Dolazi novi kupac koji se zove Šmucer. On kupuje 1939. Ivanin dvor. Ni Šmucer nije stvoren za farmera nego trgovca. On dobiva 1940. kupca porijeklom iz Francuske koji se zvao Premru. Taj čovjek se pokazao kao dobar farmer ali još bolji trgovac. On zna ne samo robu proizvesti nego je na tržištu i plasirati. Zato nabavlja najnovije strojeve za pravljenje žeste — špirita, koja će proizvoditi rafinirani špirit koji će se prodavati u zdravstvene i druge svrhe. To je bila jedina tvornica koja je mogla proizvoditi rafinirani špirit u to vrijeme u požeškoj kotlini.

Otpadom kukuruza »šlempom« tovio je goveda u štalama koje su bile mehanizirane stajskom prugom za dovoz »šlempe«. Stoku je izvozio u strane zemlje. Isposlovao je od državnih željeznica da su mu izgradili posebni odvojak pruge za istovar i utovar proizvoda. Međutim dolazi drugi svjetski rat i Premru odlazi u vojsku. Učestvovao je u narodno oslobodilačkoj vojsci i bio je član Antifašističkog Vijeća Hrvatske.

Imanje mu je nacionalizirano 1945. a on poboljava i pred par godina je u Rijeci napustio ovaj svijet preselivši se u vječnost.

Za vrijeme rata je Pleternica kao kotno mjesto bila stalno pod udarom vojne strategije zbog toga su se i odvijale najžešće borbe iza »sremskog fronta« 1945. U tim borbama je izgorjela velika štala na Ivanin dvoru.

Od 1945. ova ekonomija Ivanin dvor postaje vlasništvo pleterničke općine. Po tadanjem načinu vođenja gospodarstva formiralo se Poljoprivredno dobro na Česmi u Požegi. Pleternička općina je sa Ivanin dvorom učestvovala u tom Poljoprivrednom dobru 1945. Od 1947. godine Ivanin dvor postaje Poljoprivredno dobro vojne ergele u Kutjevu do 1951. Od 1951. do 1966. ovo dobro poljoprivredno postaje samostalno s malim preinakama. Najviše se zalagao da ovo dobro napreduje Ing. Branko Kaloper i ing. Ivan Maršić. Ovo Poljoprivredno dobro se zvalo »Klikun«. To ime je dobilo po glasovitom vinogradu Klikun između pleterničkih vinograda i Koprivnice. Vino iz Klikuna i pleterničkih vinograda sa Starca i Petinovca (nekada župsko zemljište do 1947) se spremalo u stari i veliki podrum gospoštije Baruna Trenka i kasnije Brodske Imovne općine. Za vrijeme Austrije i kraljevske Jugoslavije vino iz Klikuna je dobivalo svjetske nagrade i diplome. Sva odlikovanja i diplome su nestale u ratu

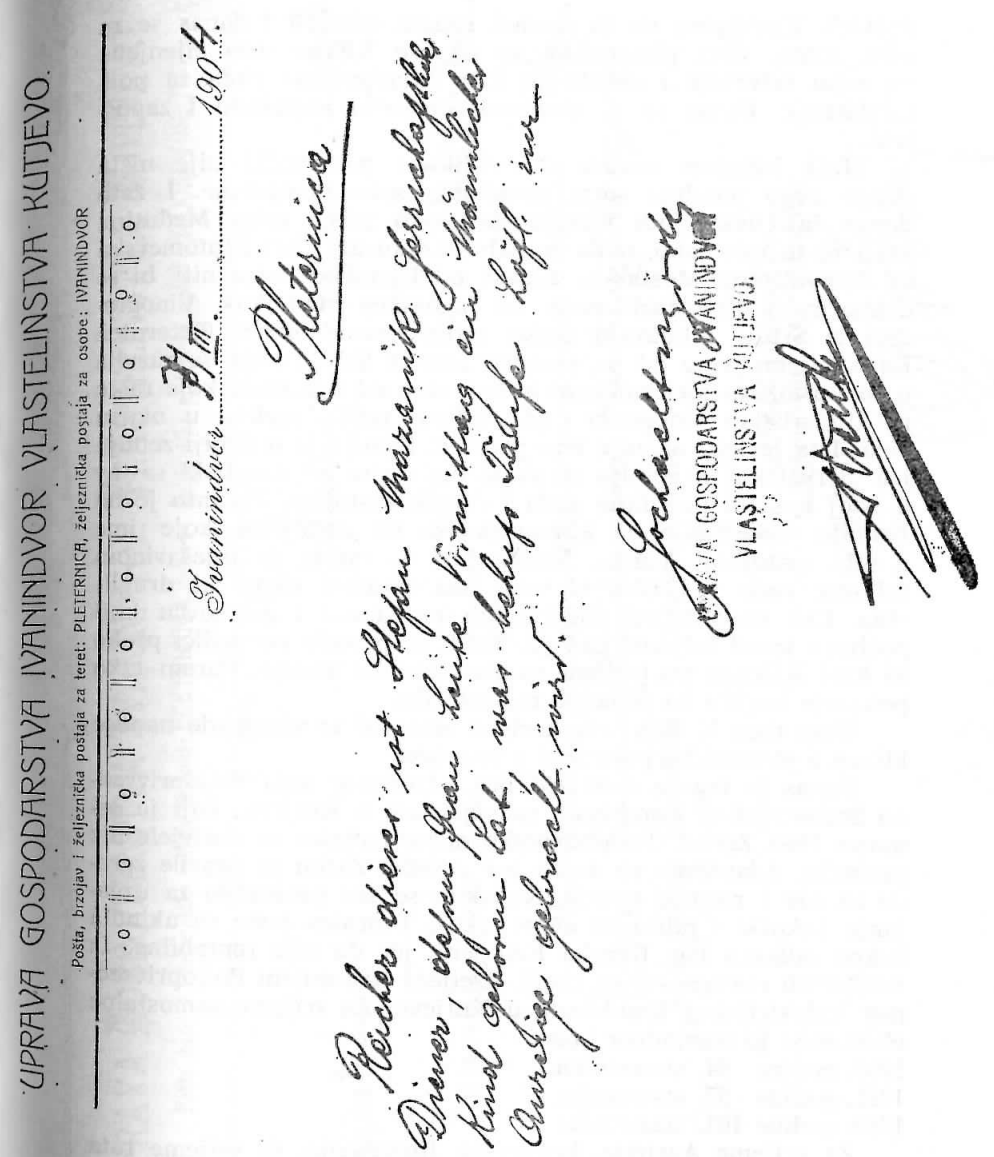

Još uvijek vlada na Ivanin dvoru njemački duh, jer se služe njemački jezikom.

1944/45. Vjerojatno su ih njemci sobom odnijeli i danas se za njih nezna. Vina pleternička su napose Klikun vrlo cijenjena na svim tržištima i slovila su kao »Kladanjska« voda za podmlađivanje. Danas su ti vinogradi općenito napušteni i zapušteni.

Neki inžinjeri navode da »Klikun« pleternički nije ništa drugo nego posebne sorte grožđanog soka pomješane. I zato danas čak neki ljudi vjeruju da je to zaista tako. Međutim, kada bi to bilo tako, onda se nebi razlikovala vina Ljutomerska od Negotinskog, Mostarska žilavka od Irpanjskih vina niti bi se dalmatinska vina razlikovala od zagorskog »Cvičeka«. Vinogradari iz Srbije prodavaju svake godine nasad-lozu u Pleternici. Kada pijemo vino od te nasadne loze iz Srbije koja se razvila u rodnu lozu u pleterničkom brdu i vino od iste vrste koje raste na tlu srbskih vinograda onda vidimo veliku razliku u okusu vina. Ista je loza ali nije ista podloga. Zemlja je u Srbiji zemlja i u Hrvatskoj je zemlja ali svaki dio nema isti kemijski sastav u istoj količini pojedinih ruda i drugih sastojina. Poznato je na temelju radiestezije da klikun počiva na zemljištu koje ima u sebi sastojinu »Tufik«. Možda je i to razlog da mješavinom željezne rude i Tufika to vino ima posebni ukus od drugih vina. Čak različiti od pleterničkih na starcu i petinovcu koji počivaju iznad željezne rudače. Tufik se proteže po prilici preko ili kraj Klikuna po brdima na Brestovačku stranu. Barem tako pokazuje kuglica na principu radiestezije.

Zbog toga bi bilo vrlo korisno obnoviti te vinograde napose klikun a pleterničke pretvoriti u voćnjake.

Danas je Ivanin dvor jedinica udruženog rada Poljoprivredno Industrijskog Kombinata sa sjedištem u Kutjevu, koji je osnovan 1966. Zgrade Ivanindvorske radne jedinice su doživjele niz preinaka. Adaptirale su se za tov goveda. Zatim se pravile zgrade za tov i rasplod svinja. Napokon se sve preinačilo za uzgajanje kokoški i pilića za »Agrokoku«. Tvornica žeste se ukinula nakon odlaska ing. Branka Kalopera, jer da nije rentabilna. Iz sanitarnih razloga svi su žitelji izseljeni stvaranjem Poljoprivrednog Industrijskog Kombinata u Kutjevu. Za vrijeme samostalne ekonomije je ivanindvor imao:
1900. godine 94. stanovnika
1931. godine 57. stanovnika
1950. godine 101. stanovnika

Za vrijeme Austrije, kraljevske Jugoslavije, za vrijeme rata i poslije rata svećenici — župnici su dolazili po svećeničkom poslu na zahtjev vjernika na Ivanin dvor. Stanovnici Ivanin dvora su kao radnici krstili svoju djecu u crkvi u Pleternici.

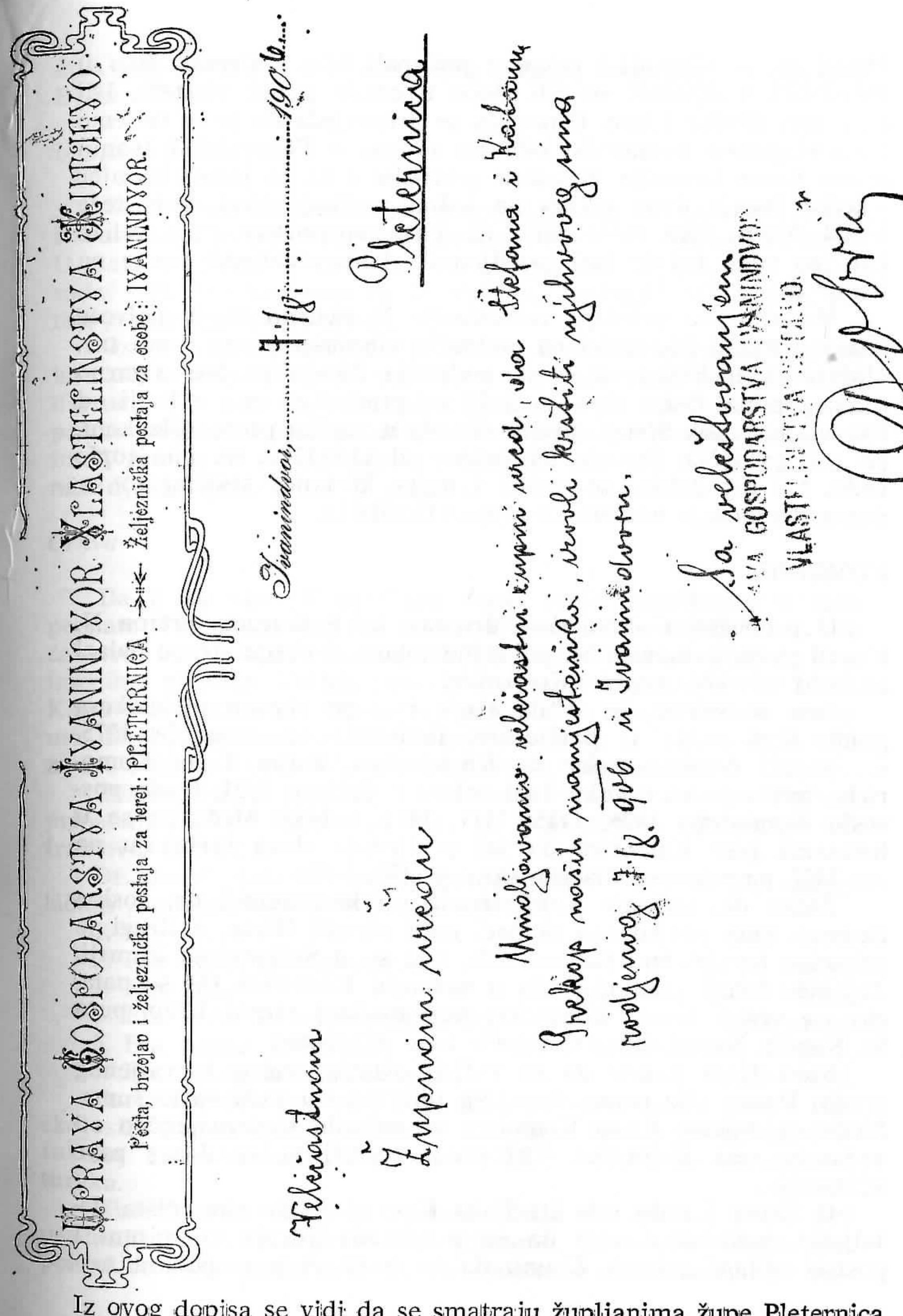
UPRAVA GOSPODARSTVA IVANINDVOR VLASTELINSTVA KUTJEVO.
Pošta, brzojav i željeznička postaja za teret: PLETERNICA → željeznička postaja za osobe: IVANINDVOR.

Ivanindvor, 7/8 1906.

Pleternica

Sa veleštovanjem
UPRAVA GOSPODARSTVA IVANINDVOR VLASTELINSTVA KUTJEVO.

Iz ovog dopisa se vidi da se smatraju župljanima župe Pleternica i počinju uvoditi na pustari hrvatski jezik.

Mnogi su se vjenčali i crkveno pokapali bilo u Gradcu bilo u Pleternici. Gospodari su išli slabo u crkvu poput vlastele. Išli su u lov, ribolov i igre. U narodu se pripovjeda da je za vrijeme Austro-Ugarske monarhije bila na terenu u Pleternici i Ivanin dvoru jedna komisija inžinjera geofizike i da je jedan inžinjer izjavio: Ivanin dvor počiva na jednoj velikoj rijeci, koja teče ispod njega. Tko bude želio da ima nepresušno vrelo velike količine vode taj će biti prisiljen da kopa dubinski bunar na Ivanin dvoru.

Međutim na principu radiestezije je sigurno da je najveće ležište nafte u Pleternici na području ribnjaka prema šumi tzv. Malovnjak u Frkljevci. A na području Pleternice ima sigurno zemnog plina. Osim toga na liniji od gradačke ceste u liniji od 100. m. uz potok Strugu prema Gložđu u nagibu prema Blackom, uz tzv. gradačke Praulje na dubini od 1100-1200. m. ima tople vode. Na toj dubini se nalazi i nafta. U kojoj količini to se nezna. To moraju istražiti stručnjaci Geofizike.

KOMORICA

U produžetku »hrvatskog druma« iz Sulkovaca prema N. Kapeli prije Ratkovice na pokrajnom putu s desne strane nalazi se malo selo koje se zove Komorica.

Selo Komorica je dobilo svoje ime po starom plemićkom gradu *Komoricha.* U povijesnim listinama se spominje 1275. »... populi domine regine de Komoricha«. Zatim Terra Komoricha ležala je na potoku koji utječe u Orljavu 1331. Onda possesio Komoricha 1406, 1415, 1417, 1421. i 1483. Međutim se u listinama piše Komorica da joj posljednja slova svršavaju na *cza* 1457. pa mjesto *i* ubacuju slovo *y* 1470. 1489.

Jedan dio sadanje Komorice je po konstataciji dr. Josipa Butorca tada posjedovao domaći mali plemić *Mirko,* a drugi je pripadao baštinicima Sulkovačkih, koji su u Sulkovcima izumrli. Taj nekadašnji grad nije bio u sadanjoj Komorici. On se nalazio na vršici iznad Komorice na zapadnoj strani blizu puta St. Kapele. Narod danas to mjesto zove »*Gračina*«.

Stari ljudi pamte da su vidjeli ostatke starog razvaljenog grada. Danas više nema ništa. Na tom mjestu sada raste šuma. Međutim, mjesto Stara Komorica se nalazila sjevero-istočno od sadanjeg sela Komorice. Taj predio zemljišta se danas zove »*Čimenik*«.

O životu i radu sela i seljaka Komorice nije nam ništa detaljnije poznato. Znamo da su prodorom Turaka okupirani i postali njihovi robovi. Znamo da su imali svog gospodara turčina koji se zvao spahija Ali Beg i da je imao svoje sjedište u Bečecu.

Usmena predaja

Stari ljudi komoričani pripovijedaju da su se stari komoričani bavili poljoprivredom, marvogojstvom, ribarenjem i lovom. U stara vremena je Orljava bila mnogo veća rijeka nego što je sada. Bilo je više šuma pa je bilo više divljači i više vode. Potok je imao mnogo rakova.

Osim poljoprivrede bavili su se i sitnim obrtom. Bili su krznari, lončari. I danas postoji jedno brdo koje se zove »Bjeliševac«. Na tom brdašcu se u zemlji može naći ostataka od pečene cigle i lonaca i drugih zemljanih predmeta. Kuće su imali zemunice tj. od nabijene zemlje, kao što su imali još i naši djedovi prije 100—150. godina.

Crkva

Da li su stari Komoričani imali svoju kapelicu nije nam poznato. Dolaskom Hrvata u ove krajeve oni su poprimili kršćanstvo. Da su njihovi plemići bili katolici dade se zaključiti po imenima plemića. Vidjeli smo da su imena Mirko, Martin, Đuro, Klara itd. kršćanska imena. No, gdje im je bila crkva, to neznamo. Da li kraj Gračine, ili u samom selu ili je bila u Ratkovici za sve obližnje stanovnike bilo bi interesantno znati.

Znamo da su za vrijeme Turaka i prije dolaska Turaka pripadali župi u Ratkovom Potoku. Tom župom upravljaju oci franjevci iz Velike.

Dr. Juraj Kolarić navodi ove župnike: (Dvjesta Novokapelačkih proljeća, Zagreb 1977. str. 50.)

1. Fra Martin 1332—1337.
2. Fra Gabrijel s pomoć. 1637.
3. Fra Petar 1650.
4. Fra Luka Imbrišimović Sokol 1653—1655.
5. Fra Antun iz Rame 1660.
6. Fra Jakob iz Ramanovaca 1688—1695.

Turci harače. Svakoj sili je kraj pa tako dolazi kraj i turskoj sili. Zapad je mirno gledao što turci harače po Srbiji, Hrvatskoj i Mađarskoj i šalje simboličku pomoć za obranu od turaka.

Misleći, neka samo ginu. Kada dođu do nas mi ćemo biti u stanju da ih suzbijemo i protjeramo. Taj vojno obrambeni pohod će nam posluživati da na »pošteni« način te zemlje pri-

svojimo i našim (njemačkim) narodom nastanimo. To javno nisu rekli ali se da zaključiti iz njihovog držanja u tim sudbonosnim momentima. Taj momenat je došao 1683. za vrijeme opsjedanja Beča. Turci se približili Beču ali su snažno odbijeni kroz sjevernu Hrvatsku, Mađarsku. Careva vojska vođena princom Eugenom Savojskim doživljava triumfalne pobjede kod Slankamena 1691 i kod Sente 1697. Carska vojska tjera Turke kroz Srbiju, Bosnu do Makedonije.

Međutim, Francuzi iskorištavaju gužvu. Oni vide da je raspon vojne snage u velikom rasponu i zbog toga napadaju Njemačku. Carskoj vojsci ne preostaje drugo nego da se povlači i spašava Njemačku. Oni opet prepuštaju slavene na milost i nemilost Turcima. Dapače još će i izvjesni dio Hrvata, mađara i drugih uključiti za borbu na zapadu. Turci opet skupljaju svoje snage. Carska vojska se povlači na zapad a Turci se povlače na stare pozicije. Kršćani se plaše Turaka. Sa carskom vojskom napuštaju svoja ognjišta mnogi kršćani pravoslavci i katolici. Austrijska vlast koristi gužvu. Ove naše kršćanske bjegunce naseljavaju u napuštena sela s ovu stranu Save i povojnjčuju time da budu stalno u vojnoj službi kao »graničari« za obranu od Turaka. Povjesničari su nazvali graničare pravoslavne vjere »Vlasi, Valahi«.

Turci su ponovo prešli Savu. Oni ponovno idu dolinom Orljave i preko Dilja od Slav. Broda u požeštinu. Hrvati, kršćani iz nekih se sela od straha pred turcima bježe u unutrašnjost prema sjevero-zapadu. Napuštaju svoja ognjišta, jer se boje turske osvete. Tako su se prepali i mnogi seljani u Ratkovici i napustili Ratkovicu. Selo je ostalo pusto i prazno. Carska vlast sada nastanjuje prebjegle kršćane pravoslavce u Ratkovicu i gura ih u službu graničarsku za obranu od Turaka. Crkva je vidjela da je nemoguće da sjedište župe bude i dalje Ratkovica. Zbog toga određuje da se ponovno obnovi župa sa sjedištem u Dubovcu (Siče), oko 1693—95. godine.

I tako je bio posljednji župnik Fra Jakob iz Radovanaca u Ratkovici.

Budući da selo Komarica nema vidljivih kršćanskih znakova kao druga mjesta. Zbog toga oni žele da ne zaostanu za drugima. Oni žele podići barem Križ. I podigli su ga.

Križ: 1840. Podigao ga je Mijo Krešić iz ljubavi prema svom mjestu (»amore erga suum locum«, Župska spomenica str. 30) Osim toga su nastanjavali napuštena sela s drugim narodnostima. Na taj način su se prebjegli pravoslavci nastanili u Ratkovici. Na druga mjesta i sela dolaze razni trgovci i pretrglije, zanatske radnje koje postepeno pretvaraju u veća poduzeća i

male tvornice. Dolaskom Hrvata iz Bosne i Srba iz Srbije te drugih narodnosti u požešku dolinu došlo je do etničko jezične promjene. Jenjava starinski naglasak na zadnjem slogu i ikavica zauzima sve više svoju poziciju u riječniku izražavanja. Poslije izgona Turaka 1722. osnovana je ponovno pleternička župa. Komorici je nezgodno da pripada staroj župi sa novim sjedištem u Dubovcu (Siče) nego se pripaja Pleternici.

Groblje

Komoričani nisu imali svoje vlastito groblje. Zbog toga su se zakapali do 1810. godine u Ratkovačkom groblju. Pripadajući pleterničkoj župi oni se zakapaju od 1810. u Koprivničko groblje. Budući da im se nije sviđalo da se pokapaju u Koprivnici i oni su željeli poput drugih sela da imaju svoje vlastito groblje. Zbog toga su mnogo godina raspravljali o groblju. Prvi puta 1840. zatim 1893. Tom zgodom su donijeli zaključak da će svaka kuća dati za osnivanje groblja 100 forinti. No, taj zaključak je ostao samo na papiru. Međutim, ta se davna želja ostvarila tek 1910. Kada je to novo groblje osnovano onda je rekla komoričanka Jula Rendulić: »Bože, da mi je znati tko će prvi biti pokopan u novom groblju?« »Sudbina« je htjela da baš ta prva osoba bude Jela Rendulić. I ako je još bila razmjerno mlada, jer je imala 40 godina života. Razbolila se i umrla. Bila je pokopana dne, 1. veljače 1911. godine.

Međutim, treba uzeti u obzir da stari ljudi pripovijedaju da su postojala dva groblja u stara vremena. Jedno groblje iznad župne crkve sv. Mihovila u Ratkovici i jedno groblje iznad sadašnje Komorice na tzv. Matokovom brdu. Još i danas se izaraju ljudske kosti i lubanje ako se nešto na tom brdu duboko kopa, (regulira). Možda je po dolasku Hrvata nakon primitka sakramenata sv. Krsta tadanje stanovništvo toga sela imalo svoju kapelu ili samo groblje. Ili su možda tu zakopani ratnici za vrijeme rata sa Avarima kao što su zakopani u Drenovcu te se i danas taj komad zemlje zove »avarsko groblje«.

Voda

Diljem sela Komorica teče potok koji ima svoj izvor u mjestu koje se zove Slatina. Taj potok teče diljem Komorice kroz polje u rijeku Orljavu ispod sela Drenovca. Taj potok nikada ne presuši. Izvor Slatina sadrži u sebi neke mineralne sastojine koje djeluju na apetit marve da veoma rado piju vodu.

Kapela

Seljaci sela Komorice neznaju ništa o postojanju bilo kada kakvog drvenog objekta u srednjem vijeku u Komorici. Međutim, Komoričani žele da imaju barem zvono koje će ih podsjećati na molitvu i dob dana kao što imaju i druga sela. Imali su neko malo zvono na drvenim stupovima. Međutim, upornim zalaganjem uspjeli su nabaviti i zvono 1922. Oni su željeli da imaju i svoju kapelicu. Najviše se isticao za gradnju kapelice u Komorici Đuro Janošević, seljak prav. vjere. Akcija je uspjela i veoma lijepa i skladna kapelica u polugotskom stilu. Zidana je 1926. To je bilo veliko veselje. Imali su i pravo veseliti se, jer je zaista jedna od najljepših kapela u župi.

Pobožnost

Stari komoričani pripovijedaju da se išlo u crkvu svake nedjelje. Kad se išlo iz crkve redovito su momci i djevojke pjevali.

Komorica je udaljena od Pleternice 10 km. Prema tome nije ih taj put umarao već naprotiv ulijevao radosti i veselja.

Politika

Komoričani su se uvijek osjećali Hrvatima. Zbog toga ih nije uspio odnaroditi nikakav pritisak mađara, nijemaca, Turaka. Za vrijeme stare Jugoslavije simpatizirali su pokret hrvatske seljačke stranke, jer su u toj stranci gledali zaštitnika seljačkih prava.

Prisilan rad

Za vrijeme Austro-Ugarske monarhije su kmetovi morali nekoliko dana raditi svojim predpostavljenim gospodarima. Interes pleterničke gospoštije je zastupao u Pleternici neki Korpa. Korpa je jašio na konju i naređivao razne »komunalne« poslove. Tako je odredio da se kopa vinograd vlastelinski. Iz Komorice se nije odazvao kopanju vinograda Mijo Matokić. Zbog toga je dobio 25 batina ili udaraca po turu. Zbog toga su Komorićani govorili jedni drugima: »Pazi da ne bi dobio po turu kao Mija Matokić od gaćešara«. Takove nadglednike su zvali gaćešari, jer su nosili široke plave hlače koje su sličile gaćama.

Vile

Kao što su ljudi u to vrijeme vjerovali da postoje vile po drugim selima tako su i komoričani vjerovali da postoje vile. Neki su čak govorili da su ih u predvečerje mlade nedjelje i slušali kako pjevaju u »Bučini« (brdo prema St. Kapeli). Tu su na Bučini imali svoje sijelo. Na tom brdu su pjevale i igrale kolo.

Način života

Živjeli su u takozvanim zadrugama. Jedan član je bio gospodar. Obično je bio gospodar otac obitelji. Poslije očeve smrti bi bio najstariji sin koji je bio ostalima članovima brat, djever i stric njihovoj djeci.

Svi su članovi slušali naređenja gospodara kuće i izvršavali ih.

Komorica nije nikada bila veliko selo. Stanovnici sela su bili seljaci. I ako su bili seljaci oni su na poseban način rješavali svoje seoske probleme u odnosu na svoje društvene obveze. Među ostalim obvezama imali su obvezu da za vrijeme Marije Terezije, po naređenju banske vlasti u Zagrebu, svaki seljak ubije u interesu suzbijanja štetočina napose ptica grabljivica 10 vrabaca, 1 svraku, 1 gavrana.

Međutim, komoričani su izjavljivali pred općinskim vlastima u Pleternici da oni ne mogu pokazati uništeni plijen jer da u Komorici nema vrabaca. Zbog toga se i danas zna često puta reći kada se razgovara o Komorici pa ga se u društvu predstavlja onda se kaže: »Taj čovjek je iz Komorice gdje nema vrabaca.«

Škola

Od 1779. do 1896. su Komoričani išli u školu u Pleternicu. Od 1896. su išli u Pučku školu u Sulkovce. Međutim, kada se selo povećalo onda se osnovala škola u Ratkovici kraj željezničke stanice za ratkovačku i komoračku djecu 1932.

Od 1975/76 osnivanjem centralne Osnovne škole u Brodskom Drenovcu djeca iz Ratkovice i Komorice idu u Osnovnu školu u Brodski Drenovac. Zbog premalog broja djece na području Osnovne škole »Andrija Štampar« u Brodskom Drenovcu ova škola ponovno postaje četverorazredna za svoje staro područje i od 1977/78. djeca idu u centralnu Osnovnu školu u Pleternici.

Komorica je malo selo, zbog toga ima mali broj visoko školovanih osoba. Za sada su:

1. Vladimir Dujmović, liječnik
2. Lucija Klobučar, razredna nastavnica
3. Slavica Klobučar, ekonomski tehničar

Znamenite zgrade:

1. Kapelica sv. Mihaela Akr.
2. Adventistička bogomolja (prodana u privatne svrhe)
3. Seoski dom za seoske sastanke i društvene priredbe.

Stanje duša:

1702. je bilo 11 kuća	1832. je imala 129 članova
1756. je bilo 16 kuća	1866. je imala 100 članova
1821. je bilo 21 kuća	1900. je imala 182 člana
1866. je bilo 21 kuća	1950. je imala 200 članova
1950. je bilo 56 kuća	1977. je imala 216 članova
1977. je bilo 58 kuća	

Ovo selo se slabo razvija zbog toga jer nema dovoljno materijalne baze za razvijanje osim poljoprivrede i marvogojstva.

KOPRIVNICA

Koprivnica je selo koje pripada pleterničkoj župi. Danas se smjestila u jednu usku uvalu između dva potoka. Jedan potok se zove Čapljak a drugi s istočne strane Potočina. Iznad sela i s desne i s lijeve strane se uzdižu šumovite kose požeške gore. Selo je udaljeno od glavne saobraćajnice Pleternica — Nova Kapela prema sjeverozapadu za jedan kilometar. Međutim, stara Koprivnica se smjestila po obroncima sadanje Koprivnice. Ti obronci se i danas zovu kućišta, jer su u stara vremena tu postojale koprivničke kuće.

U stara vremena se nije Koprivnica zvala kao sada Koprivnica nego:

Kapronca	1380, 1500. godine
KWproncha	1403. godine
Alkoproncha na Orljavi	1331. godine
FelsWkapronchа	1341. godine
Possio Kapronchа	1514. godine

Ovo selo je bilo neko vrijeme pod upravom djelomice rudinske opatije a djelomice grada Podvrško. Djelomice je bilo

selo pod upravom Koprivničkih 1455. i 1464. (Josip Bösendorfer: Crtice iz Slavonske povijesti s osobitim obzirom na prošlost županija. Osijek, 1910. Požeška županija str. 141.)

Međutim, dr. Josip Buturac navodi u svojoj knjizi: (Stanovništvo Požege i okolice 1700-1950. Zagreb 1965. str. 340.) da se Koprivnica spominje već 1331. 1415. 1419. i 1429. Prema turskom popisu 1545. nalazila su se u ovoj okolici i naselja: Doci varoš, Zagorovci i Odorjanovci. Prije dolaska turaka su koprivljani bili čisto Hrvatsko naselje. Međutim, dolaskom Turaka doselile su i neke pravoslavne obitelji koje su ili bježale pred Turcima da se sklone među kršćanima ili su ih turci doveli da im budu na službu kao graničari.

Koprivnica je na ulazu imala sa istočne strane utvrdu koja se zvala gračina a sa zapadne strane drvenu kulu. Narod i danas ta brda zove kula i gračina iako na mjestu kule nema nikakovih ostataka. Dok na mjestu gračine ima ostataka od cigle i opeke.

Gračina

Gračina se nalazi na uzvišenom brdu. Oko nekadanje gračine nalazi se jarak oko 2 m širok, a iznad toga jarka se nalazila gračina na udaljenosti u vis od cirko 10 metara. Na sredini gračine se nalazi jezero 5/3 m u dubinu. To jezero ima vode oko jedan metar dubine. Danas je to jezero poplavljeno. Voda je zagađena jer se ne drži u redu. U tom jezeru raste vodenika, trava, šaš. Vodenika cvate žutim cvjetovima. Kada je jaka suša tada voda presahne. Oko Garčine su posađeni vinogradi. Kopači u vinogradima naiđu u kopanju na ostatke kamenja i cigle. To znači da je Gračina bila građena čvrstim materijalom.

Kula

Na vršici brda Čaklovca na ulazu s lijeve strane u Koprivnicu uzdiže se tzv. kula. Ona je kao zgrada tokom vremena nestala. Kažu da je bila od drveta. Nije ostalo nikakvih ostataka od kule. Nekoliko se našlo seljaka koji su kopali unutar kule zemlju da bi možda pronašli napušteno zlato (Stjepan Tucaković i Ivan Knapić). Međutim nisu ništa našli, ni zlata ni ostataka građevnog materijala od stare kule. Po tome zaključujemo da je stara kula bila građena od drvenog materijala. Ljudi i danas zaključuju da unutar kule postoje podzemni hodnici, jer kada se jače lupa nogama ili kakvim predmetom po zemlji čuje se dubinsko odzvanjanje.

Govednjak

Na udaljenosti od svojih 200 metara sjeverozapadno od kule prostire se jedna okrugla ploha u površini od preko jednog katastarskog jutra. Po pričanju starih ljudi koprivljana ova se površina zove Govednjak. Taj Govednjak je služio u stara vremena za »stadion« ili igralište. Tu su se priređivale trke konja sa preponama i bacanje kamenja (diska).

Sa jugozapadne strane Govednjaka ide kanal dug 200 metara. Rubom kanala ide jedna staza u širini od 2 metra prema tzv. jezeru kraj koga prolazi put u Komoricu. Jezero se prostire niže od Govednjaka cirka 100 metara. Dugo je oko 10 m, a široko oko 5 m. Ono je nepresušivo. Ljudi ga ne pročišćavaju pa se nagomilava nečistoća od lišća sa drveća i prorašćuje vodena trava. Zbog toga je bojazan da bi se jezero moglo zamuljiti i s vremenom presušiti. Oko jezera raste drveće koje stvara šumu.

Legenda

Narod u Koprivnici (pleterničkoj) pripovijeda da je u tom jezeru živio zmaj. Taj zmaj je bio vrlo opasan. On je bio krvožedan i vladao se kao selski knez. Određivao je da mu se daje za hranu jedno ljudsko biće. Kada je odredio da mu se za hranu poda jedna djevojka koja je imala svoga momka, momak se usprotivio. Na određeno vrijeme je došao momak do jezera umjesto djevojke. Zora je svićala. Sunce je počelo da baca svoje zrake po obzorju neba. Selo je na nogama. Svi očekuju kada će se uzgibati voda u jezeru. Jezero se uzgibalo a zmaj je pomolio svoju glavu koja je virila iznad vode.

Momak se maši puške i nanišani zmaja u glavu. Odapne obaračem i začuje se *»pljus.«* Voda se zakrvavi i zmaj pogibe. Od toga vremena selo se oslobodilo zmaja. I, ako je zmaj nestao strah je ostao. Kad ljudi idu u Komoricu ili raznim poslovima kraj jezera obuzima ih strah od nekadanjeg zmaja o kojem su ljudi pripovijedali.

Iz ove legende vidimo da je u narodu ovoga kraja ostala uspomena na nekadanju *antropofagiju* grčka riječ antropo... fagien, što znači čovjeka jesti ili ljudožderstvo).

Nekadanji predstavnici u kameno doba su htjeli da duh njihovih pređa prijeđe na njih, to jest, na potomke koji ostaju živi. Neka bi se život prenosio koji je udahnut u času stvaranja čovjeka.

Igralište — vježbalište

Ispod Govednjaka se nalazi jedna ravnica zvana Čapljak. Ta ravnica ima površinu od nekoliko jutara zemljišta u obliku istokračnog trokuta. Oštar kut se tog trokuta nalazio uz Govednjak. Po narodnoj predaji na toj površini su turci u stara vremena imali svoju vojnu obuku. U toj obuci su vježbali vježbu raznih okršaja sa neprijateljskom vojskom.

Zabavište

Polazeći od Govednjaka sjeverozapadno preko dubokog i širokog jarka u duljinu oko 500 m. dolazimo do brda koje se zove Lužanac Brdo. Na tom brdu se nalazi proplanak u površini 1 jutra. Na tom proplanku su se sastajali za vrijeme turaka kršćani i održavali svoje zborove, veselice. Taj proplanak je služio kršćanskoj mladeži za šetalište i za igranje kola. Zbog toga je prozvano igralište i danas se zove igralište. Na tom proplanku raste oskoruša. Zato narod kaže za taj proplanak »igralište kod oskoruše«.

Doljanac

Na ulazu u Koprivnicu s lijeve strane (jugozapadne) prostiru se njive, ispod šume. Na tim njivama je po pripovijedanju starih Koprivljana bilo vašarište — sajmište (vašar — mađarska riječ a znači sajmište). Budući da se Doljanac nalazi na važnom mjestu. Bio je ispod kule, ispod gračine, bio je na prometnici kratke linije iz Bosne preko Lovčića — predvorja — Bučja — Koprivnice za Požegu. Bio je nedaleko saobraćajnice Bosna, Lovčić, Bučje, Bzenica — Požega.

Kapelica svih svetih

Koprivnica je imala svoju crkvu-kapelicu u srednjem vijeku. Spominje se u kanonskoj vizitaciji 1758. koja kaže na str. 71. ovo: »In pagis Szulkovczi, Bzenica et Koprivnica ac Komorica. Pagi his priores quidem tres ad Zagragye, posterior vero ad huise spectam parochiis Pleternizensi adjecti... 31. III, str. 3636.«

Dakle pripadala su ova tri sela u župu Zagrađe neko vrijeme a već za ove vizitacije su pod upravom pleterničke župe kao njezin sastavni dio. Dr. Josip Butorac navodi u knjizi (Crkveno kulturna povijest Požege i okolice 1227-1977. Zagreb 1977. str. 135.) i kaže: »Spominje se 1763... Sagrađena je bila od drveta

na ruševinama stare crkve. Imala je sakristiju, stvari za bogoslužje i hrvatski evanđelistar. 1765. podignut toranj, zvono je smješteno u njega.«

Zub vremena je staru crkvu istrošio pa je za vrijeme župnika Antuna Mikulića Koprivnica dobila 1895. od čvrstog materijala novu kapelicu. Gradnju kapelice je izvodio pleterničanin Josip Beranek za 240 forinti. Žitelji su bili dužni nabaviti sav materijal i radnu snagu. Najviše su se zalagali za gradnju kapelice uz župnika crkv. starješine Mijo Marijančević i Filip Petrović. Novac se skupljao u dva navrata. Prvi razrez doprinosa nije bio dovoljan pa su morali raspisati i drugi doprinos na koji su koprivljani dragovoljno pristali. Župnik je želio da se kapelica blagoslovi. Blagoslov je obavio domaći župnik Antun Mikulić uz asistenciju Milana Pleše iz Buka i Stjepana Lesny iz Sesveta. Blagoslov kapelice je obavljen, dne 8. svibnja (proljetno Miholjice). Taj dan koprivljani imaju svake godine blagoslov polja. Te godine su župljani imali veliku radost.

Osim blagoslova kapelice dobili su nakon dugog razmišljanja bečkog cara u trajanju od tri godine novog zagrebačkog nadbiskupa u osobi dr. Jurja Posilovića biskupa Senjskog. »na radost cijelog hrvatskog naroda« (Spomenica, str. 67.). Međutim, nesmijemo izgubiti iz vida da se u koprivničkoj kapelici nalazi vjerojatno iz stare kapelice ili crkve posuda za svetu vodu koja govori da potječe iz vremena gotike. To znači da je Koprivnica prije dolaska turaka bila veće selo sa više stanovnika ili kada je spadala pod opatiju Rudine da su redovnici podigli kapelu sa više estetskograđevnog zalaganja. Kapelica je imala vjerojatno pod podom grobnicu. To zaključujemo zbog toga jer se zemlja ispod poda lađe sa sjeverne strane stalno slijegala — udubljivala.

No, zbog ratovanja sa turcima vjerojatno je da je kapelica porušena i nije nam poznato za vrijeme turaka gdje je bila kršćanska katolička kapelica. Narod kaže da je za vrijeme turaka bila pravoslavna crkva na mjestu uz potok Potočinu koje se zove svetinja. Po toj crkvici je veći dio površine nasuprot čapljaku i kule dobio je ime svetinja.

Na toj površini je sagrađena i katolička kapelica. Sagrađena je sigurno prije nego što je građena drvena. Na mjestu drvene kapelice je sagrađena sadanja kapelica.

Kapelica je posvećena Svim svetima. Župske knjige ne poznaju drugih zaštitnika do Svih Svetih. Međutim, vrlo je interesantno zašto je kapelica imala glavnu sliku nad oltarom sliku Gospinog Uznesenja na nebo. Slika je od umjetničke vrijednosti. Oko crkve je groblje. Katoličko ispred kapelice a pravoslavno

iza kapelice. Narodu nije poznato kakova je bila pravoslavna kapelica. Nikakovih do danas nema poznatih ostataka. Znamo samo to da su pravoslavne obitelji doselile u Koprivnicu za vrijeme turaka.

Groblje

Spomenuli smo da se groblje poslije turaka smjestilo oko kapelice Svih Svetih. Koprivljani pokapaju mrtvace za razliku od ostalih župljana tako da svi grobovi gledaju prema kapelici. Oni žele da svi pokojnici budu okrenuti prema Kristu—Spasitelju. Budući da im je groblje premaleno zbog toga su ga proširili 1976. godine. Ogradili su ga 1977. godine. Za proširenje groblja kupila je Mjesna Zajednica zemljište od Stanka Jelenića koje se nalazi pozadi staroga groblja. Zemljište se prostire od starog groblja sve do šume. Za sada je ovo groblje preveliko za Koprivnicu, jer se malo djece rađa pa nema izgleda za pojačano povećavanje stanovništva. Osim toga u mjestu niti kraj mjesta nema industrije gdje bi se ljudi zaposlili. Mladi ljudi nakon završenja vojne obaveze i završenih stručnih škola sele u grad. Nesmijemo nikada gubiti nade. Budućnost je pred nama. Neznamo što zemlja krije u sebi. Neznamo što znanost stvara za budućnost u kojoj će se naći i selo Koprivnica (pleternička).

Tursko groblje

Ako uzmemo u obzir da su turci imali u Koprivnici svoje vojno vježbalište na Čaklovcu onda je razumljivo da su morali imati i svoje groblje. Gdje je ljudskih bića tu je i smrti. Svoje groblje su imali na mjestu gdje se danas nalazi četverorazredna osnovna škola. To zaključujemo po tome što se niveliranjem terena i kopanjem temelja za gradnju školske zgrade u Koprivnici pronašlo kosti, fesova i marama pokojnih turaka.

Križevi:

Na ulazu u Koprivnicu na Doljancu se nalazi betonski križ sa Korpusom 1906 podignut. Isto je tako podignut jedan križ usred sela na raskršću puta koji vodi u Klikun.

Škola

Jedina škola za područje pleterničke župe je bila u Pleternici, od 1770. Zbog udaljenosti sela od Pleternice pleternička

općina je nastojala da su u Sulkovci osnuje pučka škola za Sulkovce, Koprivnicu i Komoricu. Uz podršku mjerodavnih vlasti pučka škola se sagradila 1896. u Sulkovci. Međutim seosko se stanovništvo povećava iz dana u dan. Svako dijete je obvezatno da nauči čitati i pisati. Zbog toga je bila skrajna nužda da se sagradi pučka škola u Koprivnici. Škola se sagradila 1931. U to vrijeme je Koprivnica imala 474 stanovnika koji su mogli dati dovoljan broj učenika za polazak pučke škole.

Poloje i Prkos

Nakon agrarne reforme 1918. su doseljenici kupovali zemlju od nekadanje vlastelinske odnosno Brodsko imovne općine uz cestu prema Komorici kraj Koprivnice. Najviše su doseljavali Gorani iz Gorskog Kotara. To su bile obitelji: Erjavac, Šop, Renka, Dokozić i Kosovac. Na tom zemljištu su se sagradile kuće i gospodarske zgrade na otvorenom polju. Zbog toga su ih Koprivljani nazvali oni s pol(o)ja. Budući da su im smetali svojim kokoškama, guskama i marvom na usjevima njihovih polja zbog toga su ih prozvali »oni sa smetnje« jer im smetaju u njihovom bezbrižnom razvoju sjetvenih usjeva. U matičnim knjigama ove stanovnike bilježe čas Poloje, čas Koprivnica i po koji puta Prkos. Svake godine se broj kuća povećava. Tako da danas poloje ima 12 kuća, 39 stanovnika. Ima 11 kuća katoličkih i 1 pravoslavna.

Prkos

Na pokrajnom putu prema Koprivnici kada se krene s glavne ceste Pleternica — Nova Kapela smjestilo se 6 kuća. Četiri katoličke i 2 pravoslavne. Koprivljani su nazvali ove kuće prkos jer kao da im prkose što nisu s njima povezane.

Vatrogasni dom

Budući da su Koprivljani vrlo žive naravi i vole društveni život zbog toga su težili da si sagrade seoski dom. Sagradili su ga 1950/51. No, međutim taj dom je bio premalen prigodom seoskih zabava pa su odlučili da sagrade veći dom. No, kako nisu imali koprivnički vatrogasci svoga doma ni spremišta za vatrogasne sprave zbog toga su se seljani sporazumjeli da će sagraditi Vatrogasni dom sa vatrogasnim spremištem. Taj dom će ujedno služiti za sve društvene sastanke sela u bilo kojem obliku. Seljani su radosno prihvatili taj prijedlog i sagradili,

zapravo proširili i dobili lijepu, veliku zgradu 1953. Sve obitelji su se zalagale a najviše isticala obitelj: Lužanac, Kovačević i Buzić.

Željeznička stanica

Koprivljani su stajali na stanovištu da je država dužna da narodu pruži mogućnost što bržeg i lakšeg saobraćajnog komuniciranja. Međutim, oni su zaboravili da je država — narod.

I zbilja, kada su vidjeli da djeca moraju ići u školu bilo u Pleternicu bilo u Požegu, a radnici u Pleternicu ili u Požegu da nema smisla da idu na željezničku stanicu u Sulkovce nego su se zdogovorili sa seljanima iz Bučja da pošalju molbu na direkciju jugoslavenske željeznice u Zagrebu da se postavi željeznička putnička postaja u Koprivnici. Željeznica je pristala uz podršku mjerodavnih društvenih vlasti da uvede novu željezničku postaju uz uvijet da seljani sagrade stanicu po urbanističkim propisima. Seljacima iz Koprivnice i Bučja nije preostalo drugo nego prihvatiti obvezu. No, sada je nastalo pitanje kako će ime nositi željeznička postaja. Bučjani su htjeli da se zove Bučje, Koprivljani nisu mogli pristati da se stanica zove Bučje kada se stanica treba nalaziti na teritoriju katastarskih čestica Koprivnice, Rješenje za dobivanje imena se našlo tako da se stanica nazvala »Bučje-Koprivnica«. Građevne radove je pod kontrolom željeznice izvodio domaći majstor, koprivljanin sa poloja Antun Dokozić, 1972/73. U promet je stavljena 1973.

Od tog vremena bučjani i Koprivljani putuju vlakom sa svoje željezničke postaje koja im je mnogo olakšala putovanja prugom.

Religiozni život

U stara vremena je bilo 28 kuća. U kućama se molilo na glas prije i poslije jela. Kada se čulo da zvono na kapelici zvoni svi su molili pozdravljenje. Bilo da su se nalazili u kući ili u polju. U crkvu su išli svi koji su bili sposobni da pješače, u Pleternicu. Kad su se vraćali kući iz crkve vraćali su se radosna srca uz pjesmu i pošalice.

Za Božić i Uskrs su se svi koji su obvezatni ispovijedali. Kao što je u svakom društvu tako je i u Koprivnici da su neki više privrženi crkvi i svećeniku a neki manje. No, unatoč svega toga uvijek su našli zajednički jezik i s uspjehom su rješavali kako svjetovna društvena pitanja tako i religiozno druš-

tvena pitanja. Uvijek su nastojali da drže kapelicu urednu i opravljenu.

Nabavili su križ, Gospu iz Juda i barjak za sprovod 1903. kad su išli na hodočašće u Judu. Nabavili su i misno odijelo kao i sulkovljani u Beču 1903.

Oni nisu sustali u ljubavi prema Bogu. Češće puta su maljali kapelicu. Nabavili su novi oltar 1978. i stalak za čitanje koji je izradio Grgo Baketerić, klesar iz Pleternice. Stavili su i novi taracirani pod u kapelicu koji je izradio isti majstor. Stavili su lamperiju uza zid. Materijal su nabavili u pleterničkom poduzeću »Oroplet« a radove je izveo stolar Stjepan Barić, muž koprivničke učiteljice.

Duhovne vježbe

Budući da su koprivljani udaljeni od Pleternice 8 km zbog toga je domaći župnik Ljudevit Petrak održavao svake godine duhovne vježbe u trajanju od 6 dana. Te dane je župnik u stvari rezidirao u Koprivnici. Držao je svaki dan vjeronauk u jutro i poslije podne.

Raspored duhovni vježbi je bio ovakav:

1. Sv. misa u 8 sati.
2. Poslije svete mise nagovor za muževe i žene.
3. Vjeronauk za djecu od 1/2 9 do 1/2 10 sati.
4. Nagovor u obliku vjeronauka za mladež.
5. Vjeronauk za djecu u 14. sati do 15 sati.
6. Nagovor za mladež od 15 sati do 16 sati.
7. U 1/2 18 sati krunica.
8. U 18 sati sveta misa i nagovor za muževe i žene.
9. Poslije svete mise i nagovora filmovi iz života Isusa ili svetaca.

Kada je župnik dobio kapelana 1977. onda je kapelan držao vjeronauk i prikazivao filmine.

Sveta ispovijed je bila redovito zadnji dan po mogućnosti subotom poslije podne. Za svetu ispovjed se župnik pobrine da dođe u pomoć ispovjedati i jedan strani svećenik iz susjednih župa ili redovnik iz Požege. Ljudi se na duhovne vježbe naučeni i računaju da one spadaju u obvezu za održavanje. Od kada Pleternica ima kapelana od tog vremena imaju sve područne kapelice svetu misu svake druge nedjelje poslije podne. Osim Komorice koja ima svake subote svetu misu kao nedjeljnu. Prije dolaska kapelana na područne kapelice su imali svetu misu svake četvrte nedjelje.

Mlada nedjelja

Poput drugih ljudi iz drugih sela i Koprivljani su vjerovali u magijsku moć mjeseca. Oni su posebno iz mijenja mjeseca štovali svetu nedjelju i njoj pripisivali posebnu moć. Po pričanju njihovih pređa pripisivali su zdencu (izvoru) u Doljancu na ulazu u Koprivnicu ljekovitu moć. Danas taj zdenac zovu mlada nedjelja. Domaći maler samouk u figuriranju skulptura je napravio Gospu kao mladu nedjelju koja gazi zmiju (đavola) i stavio u zato od davnina napravljenu kapelicu. Svake mlade nedjelje se nađe po koja žena koja zapali svijeću da gori pred kipom »mlade nedjelje«. U ranu zoru, prije izlaska sunca dolaze na mladu nedjelju neke žene po vodu i nose svojoj kući. Tom vodom se napaja marva i kućna čeljad umiva.

Vile

Stari koprivljani su vjerovali da vile postoje kao i ostala živa bića. Oni vjeruju da su ih stari ljudi čuli da pjevaju i da su neki ljudi i žene s njima pripovijedali i zvali ih sebi u društvo. Budući da stara Koprivnica nije bila gdje je danas nego u baščama iznad sadanje Koprivnice. Zbog toga oni i zovu te brdske bašće Lužančevo kućište, Arambašićevo kućište, Vidovićevo kućište, Tucakovićevo kućište, Kovačevićevo kućište, Jankov Tor itd.

Iz tih svojih kuća su čuli da u noći na »igralištu« vile pjevaju i igraju. Nitko se nije usudio ići blizu njih da ih gleda ili prati. Oni su vjerovali da vile svojom igrom prouzročuju vjetriće. Ako bi tko naišao na taj vjetrić onda bi ga vile odnijele sobom ili rastrgale.

Oni čak navode kako su neki stari lugari imali priliku da vide vilu kako sjedi u šumi na panju raščešljane kose u bijeloj haljini obučenu. Navode kao primjer i Julu Arambašić. Ona je rodila dijete. Nakon 3 tjedna obolila. Tu bolest pripisuje utjecaju vila. Ona je naime jednog dana išla na posao u Jankov Tor (brdo i ravnice u površini oko 4 jutra, idući prema Klikunu). Vratila se kući sva uplašena. Za par dana opet je otišla prema Jankovom Toru i nije se vratila nekoliko dana. Izvikivala je imena: O Marto, O Klara, O Tero. Oni koji su slušali njezino dozivanje rekli su da doziva vile. Često puta bi odlazila u šumu i ostala bi po dva dana u šumi. Vratila bi se sva izmorena i poderana, krvavih ruku i nogu. Žene bi je pitale: »Gdje si bila?« Odgovorila bi: »Nemojte pitati. Bila sam u Jankovom Toru. Sustala sam. Morala sam ići sa vilama.« »Moram ići kad god me

naruče.« Svaki tjedan je išla u Jankov tor da ide s vilama. Dijete joj je umrlo za par mjeseci. Poslije smrti djeteta i ona je za par mjeseci umrla. Koprivljani bi joj vjerovali jer im je ona govorila: »One mi kažu i moram ići.«

Prehrana

Vrste jela na obične dane:

1. Žganci sa bundevskim košticama kuhanim na vodi. Sve se posoli. Stavi se u jednu zdjelu. Stariji posjedaju oko stola i jedu. Djeca jedu posebno iz svoje zdjele.
2. Skuha se tarana (smrvljeno tijesto) na vodi, posoli se i malo začini s mašću, lojem ili maslacem. To se jede s kukuruznim kruhom.
3. Sarma (lišće od kupusa) sa bundevskim košticama i kukuruzni kruh.
4. Grah kuhan bez začina i kruh.
5. Krumpir zafrigan ili ječam i kruh kukuruzni.

Vrste jela na nedjelje i blagdane:

1. Kupus i meso. Kruh pšenični. Kvašnjara (tijesto sa germom kad se digne na mast).
2. Zafriganih rezanaca i kvašnjara.
3. Ako se kuha meso onda se samo daje članu obitelji komadić mesa i kruha, ili kvašnjare.

Žlice su bile drvene s kojima se jelo a zdjele zemljane ili drvene.

Stanovi

Kuća se sastojala od jedne velike sobe i jedne manje prostorije, koja je bila kuhinja siromašnim obiteljima komora (ostava-spremnica). Muž i žena su spavali u tzv. kijerima ako su bogatiji. Ako su siromašni onda sva obitelj spava u jednoj sobi. Djeca bi obično spavala sa »didom i bakom« u krevetu. Svaka obitelj je nastojala da si u dvorišnoj zgradi napravi jednu sobicu koja se zove »kijer« sa malim prozorčićem 30 x 30 cm. Kad bi djeca odrasla napose ženska onda bi ona spavala u kijerima. Ovi kijeri su često puta opjevani u kolu kao na primjer:

»Mene mama sikiricom tuče,
što ja nosim od kijera ključe.«

Stanje duša

1769. godine je bilo 225
1804. godine je bilo 194
1818. godine je bilo 190
1850. godine je bilo 188
1900. godine je bilo 273
1931. godine je bilo 234
1948. godine je bilo 563
1953. godine je bilo 546
1961. godine je bilo 539
1968. godine je bilo 481
1971. godine je bilo 505

Broj varira zbog toga jer su neke obitelji odselile u Zagreb i našle zaposlenje a neke kasnije doselile.

Doselilo je 5 pravoslavnih obitelji i jedna katolička iz Like. Kada su nakon prvog svjetskog rata dolazile obitelji onda je potaknut njihovim doseljenjem napisao kvasi roman Ivša Bošnjak »Pomlađeni panjevi«. Međutim, malo je stabala koji se dadu pomlađivati. Njihove mladice su obično kratkog vijeka. Nema pomlađivanja usađivanjem mladice u stari panj. Staro deblo treba da rodi sjeme koje će pasti na plodno tlo i ono će razvijati svoje deblo koje će biti sposobno da razvija svoju krošnju. Ukoliko ta krošnja ne bude rađala plodove u toliko će prije iščeznuti deblo. Onaj narod živi, koji rađa svoj podmladak i što je brojniji to je i jači i umno i fizički. Gdje je mnoštvo naroda, tu je mnoštvo talenata, radnika, vojnika i vjernika.

Intelektualci

Koprivnica je doduše malo selo pa zbog toga nije mogla imati veliki broj intelektualaca. Osim toga nisu koprivljani imali ni dobrih saobraćajnih veza za školovanje. Ekonomski i financijski su bili slabi. U stara vremena se nije šuma eksploatirala kao danas i zato se nisu mogli zaposliti u izradi šuma i šumskih drveća te da bi iz šume stvarali mjesečne dohotke. Unatoč svega toga oni su ipak dali visoko školovanih ljudi:

1. P. Lužanac, redovnik
2. Mato Arambašić, nastavnik mat. i fizike
3. Dragutin Bajt, nastavnik umjetnosti
4. Vlado Bajt, rengenolog

5.	Ankica Pavičić, ud. Bajt,	ekonom. tehničar
6.	Jurica Benčić,	ing. građevinarstva
7.	Reza Šop, ud. Benčić,	ekonomista
8.	Petar Benčić,	ing. šumarstva
9.	Mato Erjavac,	ekonomista
10.	Ruža Erjavac,	ekonom. tehničar
11.	Stjepan Erjavac,	ekonomista
12.	Petar Kovačević,	nastavnik
13.	Jakob Kovačević,	nastavnik
14.	Anka Kovačević,	zubni liječnik
15.	Danica Majnarić,	ekonom. tehničar
16.	Zvonko Palijan,	ekonomista
17.	Ljuba Palijan,	ekonom. tehničar
18.	Mato Pintar,	ekonom. tehničar
19.	Josip Stanković,	ing. strojarstva
20.	Antun Stanković,	ekonomista
21.	Katica Tucaković, ud. Kristić,	ekonom. tehničar
22.	Ivan Dokozić,	ing. šumarstva

SULKOVCI

Jugozapadno od Pleternice uzduž hrvatskog druma ili prema Novoj Kapeli razvilo se selo koje se zove Sulkovci. Sulkovci se u stara vremena nisu prostirali uzduž hrvatskog druma nego su se nalazili na brdu tzv. Đurakovac kod Cera. To jest na brdu iznad sadanje Bzenice sa sulkovačke strane. Sulkovci su staro hrvatsko selo koje je održalo svoje osobine jezika i načina života do nedavnih dana. Neki stari sulkovljani su još za vrijeme drugog svjetskog rata govorili skoro istovjetno sa Bošnjanima oko rijeke Vrbasa. Mnogi ljudi i danas govore i vjeruju u Sulkovcima da je njihovo selo dobilo ime po nekom turčinu Sulku. Međutim, to nije istina. Sulkovci se spominju već 1375. pod imenom Zoulkouch, 1401. Zwlkouch, 1421. Zulchowch, 1406. Zwiokoch a 1483. Zwlkwcz. Dakle, ime se pomalo razvijalo u Sulkovce, Plemići su imali svakako i svoje kmetove koje su zvali Sulkovi, a njihova nastamba Sulkovci. Sulkovljani su svi bili katolici prije dolaska turaka i poslije odlaska turaka.

Za vrijeme turaka su imali svog zemaljskog gospodara koga su zvali spahija. Poznato nam je da se jedan od tih spahija zvao Bećir Begović i da je stanovao u Požegi. Prema tome, sulkovljani su pripadali plemićima hrvatske narodnosti. Njihov plemić se zvao Martin Sulk koji je imao sina Grgura. Njegov sin Grgur je imao sina Ladislava i kćerku Klaru. No, kako su

se plemići međusobno ženili tako se tog ustaljenog običaja držao i sulkovački plemić Sulk. Svoju kćerku Klaru je udao za plemića Petra Kupšu u Vrbovi. Ladislav je imao kćerku Doroteju i nju je udao za plemića Stjepana u Djedinu Rijeku. Doroteja je imala kćerku Katarinu i nju je udala za velikaša Berislavića Grabarskog (kraj Slav. Broda). Klara je imala u Vrbovi sina Đuru.

Službeni spisi govore da su Đuro i Katarina uvedeni u posjed sulkovačkih plemića u Sulkovci, Komorici, Cigleniku i Kujniku 1483. godine. Nakon smrti vlasnika obično se nasljednici parničili, pa su se tako i ponašali ovi nasljednici. Parnica je dugi niz godina trajala između velikaša Berislavića Grabarskih i plemića Vrbovskih. Možda je zemljište »Đurakovac« na kojem su obitovali stari sulkovljani i prozvano po nasljedniku Đuri.

Prije dolaska turaka izumrli su plemići Sulk. Sulkovljani današnjeg vremena ništa ne govore o starim plemićima niti znaju gdje im se nalazio dvorac sa gospodarskim zgradama. Sulkovljani samo znaju da se u šumi iznad groblja nalazi u naokolo 3 jutra zemljišta jedan jarak 3 metra širok i da se danas na tom zemljištu nalazi vinograd obitelji Kelić, Bilokapić, Šutić i Petrović. Ima vjerojatnosti da se na toj površini nalazio drveni dvorac koji je nakon izumrća plemića Sulk razrušio i dolaskom turaka uništio.

Turci u Sulkovci — okupatori

Turci su provalili preko Orljave u Sulkovce 1536. godine. Od te godine pa do konačnog izgona turaka iz Slavonije sulkovljani su bili podanici turski. Imali su sve obveze prema turcima kao i ostali kršćani. Budući da su sulkovljani bili po naravi slobodoljubivi oni su teško podnosili robovanje turčinu. Zbog toga su simpatizirali sa slobodoljubivim hajducima koji su vojevali za slobodu naroda. Hajduci bi se često zaletavali na turske posade, povlačili bi se u šume nakon izvršenih akcija. Sulkovljani bi ih pomagali moralno i materijalno. Tu podršku su mogli davati, jer su se nalazili u šumi. Najviše su pomagali hajduke Franju Ilića, braću Matu i Marka Lapsanovića.

Čuveni hajduk Vid Kovačević 1596. napadne turke na Vrhovcu kraj Požege i taj grad osvoji i razori pa da više ne služi turcima za vojno uporište. Produžili su vojni pohod i na samu Požegu, na stožernu točku požeške kotline. Vid Kovačević pade kao žrtva oslobodilačkog rata na Vrhovcima a Franjo Ilić nastavlja borbu.

Turci se nanovo okupljaju i naoružavaju. Oni nastoje da očiste teren naokolo Požege. Zbog toga idu u potjeru za hajducima. Tako su se sukobili sa hajducima na sulkovačko-koprivničkom polju 1596. godine. Požeški paša je pošao u borbu sa 5000 janjičara na oslobodilačke ratnike i pobjedio je. Na čelu oslobodilačkih ratnika kršćana stajali su braća Lapsanovići. U tom kreševu na bojnom polju kraj Orljave braća Lapsanovići su uspjeli pobjeći u šume.

Nakon bitke turci se kao pobjednici povampirili i provodili osvetu nad preživjelim kršćanima, ženama i nejakom djecom. Muževima su sjekli nos i uha. Ženama rezali grudi. Djevojke silovali a mnogo djece odveli sobom za janjičare. Od svih sela nakon ove porazne bitke najviše su stradali sulkovljani. Tom zgodom su požeškog Gvardijana nabili na kolac. Taj stravičan prizor je još više ojačao mržnju na turke. I žene su se stavljale u oslobodilačke pokrete. Neke su se istakle kao heroji. Tako se istakla Kata Delimanović koja je kraj Osijeka mačem ubila 2 turčina a Mara Margetić 1611. obučena u muško odijelo došla u Požegu da ubije pašu. Nije joj uspjelo. Straža je otkrila njezinu namjeru i ubila je. Sve te herojske žrtve nisu obeshrabrile žene diljem Slavonije. Ni sulkovačke žene nisu žalile da su žrtve poput ostalih slobodoljubivih žena. One su se još više zbijale u oslobodilačke redove i pomagale ratnike-hajduke.

Da su turci smatrali Sulkovce za kotno mjesto to vidimo po tome što su se za razliku od drugih mjesta nastanili u Sulkovci. Njihovo je naselje bilo vjerojatno uz sadanju cestu na zemljištu koje zovu Sokolovac. Tu se još i danas nalazi jedan veliki bunar koji nikada ne presuši i ostatka građevinskog materijala. Imali su i svoje groblje na tzv. zetovki. To je zemljište koje se nalazi iza pravoslavnog groblja lijevo. Neki su željeli da se zakopaju u bašti. Zbog toga su nađeni grobovi turaka u bašći Gavre Ribića i Antuna Peića (brice). Zašto su Sulkovci bili kotno-vojno mjesto? Vjerojatno zato, jer je jedna cesta iz Bosne vodila u Požegu preko Lovčića, Bučja kroz sulkovačko polje u Bzenicu i preko Bzenice na Vrhovce a sa Vrhovaca u Požegu.

Kapelica

Da li su stari sulkovljani imali prije turaka svoju kapelicu nije nam poznato. Svakako da su je imali samo neznamo na kojem mjestu je stajala. Da li su je imali za vrijeme turaka nije nam poznato. Nije nam ni poznato da li su prije turaka pripadali župi sv. Katarine u Bresnici ili su pripadali kojoj drugoj župi. Nama je jedino poznato iz crkvenih dokumenata da

su za vrijeme turaka pripadali župi Zagrađu, Bučju i Drenovcu, zajedno sa selima Koprivnicom i Komoricom. Današnja župa Bučje nije imala svoje stalno sjedište nego se sjedište mijenjalo po potrebi pa je bilo čas u Zagrađu, čas u Bučju i neko vrijeme u Drenovcu. Međutim, poslije izgona Turaka ova sela su pripojena Pleternici. Ova sela pripadaju pod tzv. »Pauriju« pod građansku upravu hrvatske kraljevine a Bučje pod vojnu komandu graničarske uprave. Zbog toga su nastala dva mentaliteta koja se još i danas osjećaju među ljudima s ove strane Orljave i ljudi s druge strane Orljave. Više puta bi bučjanski župnici uzgredice rekli ljudima da bi trebalo Koprivnicu i Komoricu pripojiti Bučjanskoj župi onda bi pauri odmah negodovali uz napomenu: »Oni su graničari, mi ne spadamo zajedno.«

Na temelju kanonske vizitacije znamo da je u Sulkovcima bila uzdignuta drvena kapelica. Imala je toranj i na tornju zvono. Kapelica je imala sakristiju i stvari za bogoslužje.

Ta drvena kapelica je obnovljena 1793. Narod kaže: »Vrijeme gradi, vrijeme i razgrađuje.« Tako je i razorilo drvenu kapelicu koja je postala trošna. Popravljati ju nije se isplatilo nego su ljudi sa župnikom Antunom Mikulićem zaključili da će podići novu kapelu od čvrstog materijala. Što su zaključili to su i proveli u djelo 1892. godine. Kapela je uzidana od pečene cigle i masovno građena. Zidao ju je zidarski majstor iz Pleternice Josip Beranek. Kapela je bila duga 11 metara a široka 6 metara. Imala je i sakristiju, toranj i zvono. Sličila je jednoj maloj župskoj crkvi. Imala je dva oltara. Na glavnom oltaru je bila slika sv. Ivana Krstitelja izrađena na platnu od poznatog slikara Tišof.

Na pokrajnom oltaru je bila slika sv. Antuna iz Padove. Taj drugi oltar je postavljen na izričitu želju sulkovljana za vrijeme župnikovanja Franje Radovića. Oni su željeli da se svake godine na 13. lipnja služi sveta misa u čast sv. Antuna. Budući da župnik nije bio sporazuman da se sv. Antun slavi u Sulkovcima nego u Pleternici zbog toga nije dozvolio da se taj dan služi misa u Sulkovcima. I ako je kapela sagrađena od čvrstog materijala nije joj bio dugi vijek trajanja. Ispod kapele teče podzemna voda koju nisu majstori predvidjeli. Osim toga susjedi su potkopavali obalu uzvišice na kojoj je bila sazidana kapela i uslijed pucnjave topa i njegove pucnjave kraj kapele u drugom svjetskom ratu razdrmali su se zidovi uzduž i poprijeko. Nije preostalo drugo sulkovljanima nego da kapelu poruše i iz istog materijala oni sazidaju novu kapelu. Budući da je prijetila opasnost rušenja oni su staru kapelu srušili i zidali novu 1973/74. Kapela je čvrsto uzidana i armiranim željezom

povezana. Posvećena je 24. 6. 1977. na dan sv. Ivana Krstitelja. Blagoslovio ju je pre. g. dr. Janko Penić, arhiđakon i kanonik zagrebački uz asistenciju župnika Ljudevita Petraka i kapelana pleterničkog Đure Saboleka.

Križevi

Sulkovljani su htjeli i na izvanjski način da pokažu da su vjerni crkvi i crkvenim običajima. Zbog toga su oni podigli u selu drvene križeve 1839., 1866., 1893. Osim toga, podigli su u sulkovačkim vinogradima jedan križ 1902. a u sulkovačkom polju drugi križ. Križeve koje su podigli sa kamenom podlogom i betonskom konstrukcijom 1914. godine bili su od nekih neodgovornih elemenata poslije 2. svjetskog rata 1947. oštećeni.

Međutim, nikada se ne smije očajavati. Nakon tmurnog vremena pojavi se vedrina, pa sunce obasjava zemlju i ponovo ulijeva nadu i raspoloženje u bolju budućnost. To narodno vjerovanje se i obistinilo. Omladina je vidjela da razvaljeni križevi otkrivaju netrpeljivost i ponižavanje narodnih svetinja pa su stvorili zaključak, sami na svoju inicijativu, i podigli križ 1970. na starim temeljima u Sulkovcima i lijepo ga ogradili. Tom akcijom su pokazali da oni stoje na stanovištu izgrađivanja Sulkovaca i poštivanja narodnih običaja i svetinja.

Kulturne ustanove

Stari sulkovljani su u većini čistokrvni hrvati. To jest oni se nisu ženidbama i udajama povezivali sa drugim narodnostima. Zbog toga nisu bili pod utjecajem tuđinske propagande. Zato oni vrlo sporo primaju i u poljoprivredi i marvogojstvu progresivne metode rada. Te metode ne prihvaćaju zato što bi bili protiv napredka u poljoprivredi gospodarstva nego zbog toga, jer su tokom povjesti hrvati doživljavali obećavanja a u stvari su to sve bile prevare za prevarom.

Narod kaže: »Tko se na vruće opržI taj i na hladno puše.« Tako i sulkovljani teško pristupaju svemu u što nisu sigurni. No, unatoč svih mjera opreznosti oni nastoje da idu u korak s vremenom. Zbog toga su oni:

1. Podigli kapelicu prije 1763, a obnavljali 1793, 1892 i 1974/75.
2. Podigli pučku školu 1896. Do tada su išli u Pleternicu u školu. Od 1975/76. postaje područna škola Osnovne škole u Pleternici.
3. Osnovali Vatrogasno društvo i podigli Vatrogasni dom 1925.
4. Podigli su dom »Hrvatske seljačke zadruge« 1934. velikim zalaganjem predsjednika te zadruge Ivana Ferkića.
5. Osnovali nogometni klub »Omladinac« i izgradili nogometno igralište na livadi kraj željezničke stanice u Sulkovci. Sulkovljani su veliki navijači za svoj klub pa često prate svoje nogometaše na utakmicama po požeškoj kotlini. Često puta i unajmljuju za prevoz navijača autobus požeškog auto saobraćajnog poduzeća.
6. Seoski zadružni dom 1946/9. modernog tipa po tipizaciji ruskih domova. Zgrada još nije dovršena i to je šteta. U njoj se nalazi trgovina »Slavija« i društvene prostorije mjesne zajednice i nogometnog kluba »Omladinac«. Trg. poduzeće »Slavija« je 1971/2. otkupila dio Doma za svoje potrebe i uredila taj dio.

Groblje

U stara vremena tj. prije dolaska turaka u Slavoniju nije nam poznato gdje su sulkovljani imali svoje groblje. Neznamo ni za vrijeme turaka gdje su pokapali svoje mrtvace. Nakon izgona turaka sulkovljani su svoje mrtvace pokapali do tzv. stražare (zapadna strana sela) u koprivničko groblje. Od stražare (istočno) u Pleternici.

Međutim, ovakovo rješenje nije bilo zadovoljavajuće ni za selo ni za župnika koji je vodio sprovode. Zbog toga je župnik Matej Kovačević odlučio da isposluje od tadanjih državnih vlasti da se osnuje groblje za sulkovljane u Sulkovcima.

Državne vlasti su shvatile težinu problema i dopustile da se u Sulkovcima smjesti groblje kraj sulkovačkih vinograda ispod brda imenom Plana s južne strane. Groblje je otvoreno 1869. i u njemu je postavljen križ dne 16. 10. 1892.

Osim katoličkog groblja je osnovano pravoslavno groblje uz put prema Plani udaljeno od kat. groblja oko 200 metara na zapadnoj strani.

Budući da je u Sulkovcima bilo i židova koji su vodili razne trgovačke radnje, pa je bilo potrebno da i oni imaju svoje groblje. Njihovo groblje se zvalo »Čifutsko« a nalazilo se podalje od katoličkog groblja s zapadne strane.

Običaji

Stari sulkovljani su rado išli u crkvu. Iz svake kuće je po nekoliko članova išlo u crkvu do prvog svjetskog rata. Međutim od prvog svjetskog rata je žar javne pobožnosti oslabio. Slabije idu u crkvu. Oni i dalje slave sve crkvene blagdane zapovijedane

i nezapovijedane. Oni se odmaraju. Ne rade težačkih poslova. Sjede na klupčicama ispred kuća ili na mostićima ulaza u dvorište, razgovaraju i puše. U korizmeno vrijeme napose ženska mladež i žene se skupljaju oko raspela u selu i mole žalosnu krunicu. Dečki se na momente pridruže molitvama ali teško do kraja ustraju pa se igraju i trče oko raspela.

U stara vremena su imali u selu samo 4 zdenca-bunara. U gornjem kraju sela zdenac »Cista« (česma). U sredini sela u livadi »Blaginac« i Šajnović bunar. U donjem kraju »Sokolovac«. Vodu bi najviše nosile žene u posudama na glavi svojim kućama. Svaki momak koji bi želio da se dobro oženi i da dobije dobru ženu čim bi vidio da idu žene i djevojke po vodu on bi poletio prema bunaru i grabio bi vodu curama i ženama. Onda bi žene takove momke hvalile kako će oni biti dobri muževi svojim ženama. Cure bi slušale i mislile u sebi: »Daj Bože da ja dobijem tako dobrog momka!«

Visoko školovani sulkovljani

1. **Petar Ribić,** r. u Sulkovci, 9. 11. 1828. Zaređen za svećenika 1848. Postao je župnikom u Ruševu 1857-1880. Gradio je župski stan u Ruševu, kapelu sv. Mihovila u Didinoj Riki i u Sovskom dolu. Želio je da nakon smrti bude pokopan u Pleternici. Želja mu se ispunila. Umro je u Pleternici, dne 2. 3. 1883. i pokopan u kriptu ispod oltara župne crkve sv. Nikole u Pleternici.
2. **Dr. Ivan Erjavac,** rođen u Ravnoj Gori 1893. Kao dijete je došao sa svojim roditeljima u Sulkovce. Polazio je pučku školu u Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Surađivao je kao đak u đačkom listu »Slavonac«. Bogoslovske nauke je završio u Zagrebu. Mladu misu je rekao 1919. u Pleternici. Doktorirao je iz bogoslovskih nauka i nakon službovanja po raznim mjestima postaje nakon dr. Svetozara Ritiga župnikom sv. Marka u Zagrebu. Umro je 26. 6. 1967. u Zagrebu i pokopan u grobnicu župe sv. Marka na Mirogoju.
3. **Milisav Dević,** završio gimnaziju u Požegi a fakultet za rudar. u Beogradu. Po nacionalnosti je Crnogorac a po vjeri pravosl.
4. **Reza Matovinović,** rođena u Sulkovci. Osnovnu školu završila u Sulkovci a srednju poljoprivrednu u Požegi. Fakultet poljoprivredni u Osijeku.
5. **Mato Petrović,** rođen u Sulkovci. Osnovnu školu završio u Sulkovci i Pleternici a tehnički fakultet građevinarstva u Zagrebu.

6. **Ivan Devčić,** rođen u Sulkovci. Osnovnu školu završio u Sulkovci i Pleternicu. Veterinarski fakultet u Zagrebu.
7. **Josip Petrović,** rođen u Sulkovci. Osnovnu školu završio u Sulkovci i Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Elektrotehnički fakultet u Zagrebu.
8. **Ankica Krmpotić,** rođena u Sulkovci. Osnovnu školu završila u Sulkovci i Pleternici a gimnaziju u Požegi. Nakon završene Više Pedagoške škole postaje nastavnik hrvatskog i njemačkog jezika.

Mnogi sulkovljani su završili razne zanate. Najviše su se opredijelili za zidarsku i mehaničarsku struku. Neki su se zadržali nakon završenih zanata u svom selu da se zaposle u Pleternici ili Požegi a u slobodno vrijeme obrađuju svoju zemlju, a neki su napustili svoje selo i očinski dom u traganju zaposlenja u drugim gradovima i zemljama.

Vile

Poput drugih mjesta i neki sulkovljani vjeruju da postoje neka bića koja se zovu vile. Ti koji vjeruju da postoje vile govore da one žive po zabitnim mjestima i kamenjarima. Oni misle da one noću obilaze u izvjesno vrijeme po kućama i napastuju ljude i životinje. Po brdima plešu i pjevaju. Svoje sastanke održavaju po raskršćima puteva. U sulkovljana nekih se potiho govori da se najviše skupljaju u noći vile na sulkovačkoj Plani. I ako o vilama neki govore iz šale a neki iz praznovjerja treba imati na umu da takove priče znadu među ljudima i djecom stvoriti neugodnu atmosferu. Na račun vila se pričaju razne šale i vicevi. No, ako se šala pripiše kojoj osobi bilo muškoj ili ženskoj onda se pojavi međusobna mržnja. Nije ni čudno da nastaje mržnja zatvorenog karaktera, jer se priča da neke vile idu obučene, a neke idu bez odjeće. A, takve priče su obično takve naravi da škakljaju uši slušalaca i potiču na smijeh. Jednima postaju razonoda a drugima sekiranje.

Stambene zgrade

Stari sulkovljani su živjeli onakovim načinom života kako su u to vrijeme živjeli i ostali stanovnici-kmetovi. Kuće su gradili od pletera ili na žmuriće. To jest postavili bi temelj od kamena. Na kamenje bi stavili jake grede. U te grede bi stavili vertikalne stupove od drveta. Na vrh tih stupova bi stavili u naokolo drvene grede koje zovu vjenčanice. Između tih vertikalnih stupova bi spleli pleter od ljeskovog pruća ili plosnate letvice.

Te plohe bi omazali blatom. Tko bi htio da mu kuća lijepo izgleda taj bi kuću obijelio vapnom. Strop ili tavan bi učinili tako da su istesali tarabice-letvice i pribili od grede do grede. Plohe bi omazali blatom i okrečili vapnom. Krov su pokrivali raževom slamom.

Kuća se sastojala od velike sobe i manje sobe koja je služila za kuhinju i ostavu. U toj prostoriji je bilo smješteno ognjište. Za gredu su privezali lanac. Na lancu je visio kotao. U kotlu se kuhalo jelo. Napravili su zemljani poklopac te su na užarenu ognjištu umijesili tijesto i pokrili sa tim poklopcem koji su zvali pekva. Na taj poklopac su stavili žeravicu. Nakon izvjesnog vremena su dobili kruh, svagdanji. Oni gospodari koji su bili imućniji uzidali su od opeke peć koju su ložili iz kuhinje. Peć je imala u sebi mnogo zemljanih posudica koje su zvali pećnjaci. Pomoću tih pećnjaka su postizavali veću kaloriju za zagrijavanje velike sobe. Između pregradnog zida kuhinje i velike sobe je postojao izvjestan prostor. Taj prostor je bio najtopliji i zvao se »zapećak«. U tom zapećku su najviše sjedila djeca u zimske dane. U toj velikoj sobi se obitovalo. Ljudi bi radili svoje sitnije poslove kao naprimjer pravili košare, metle od sirka i breze, pravili grablje i vile. Vile bi zvali »roglje«, jer imaju 3 kraka. Dva ispružena prema van i jedan povrh. Na krajevima su sva tri roga malo savinuta. Donja dva prema gore i gornji prema dole. Žene su stavile krosna, tj. tkalački stan i vital za sukanje poutke. Za vrijeme jake zime bi stavili krevete ili sečije u tu veliku sobu i svi bi spavali u toj sobi. Imućniji gospodari su u gospodarskim zgradama napravili i nekoliko malih sobica koje bi zvali »kijerci«. Ti kijerci su često puta opjevani u narodnim pjesmama. Tako su pjevale cure i dečki u kolu:

»Mene mama sikiricom tuće,
Što ja nosim od kijera ključe.
Mene mama u staklo zatvara,
staklo puče,
poljubi me luče.«

U tim malim sobicama-kijercima su spavali mladenci nakon vjenčanja. U te sobice su smjela ulaziti samo njihova djeca. Kada bi njihove djevojčice postale već djevojke onda bi roditelji prepustili kijer djevojkama da one noće u kijerima. Svaki ženidbeni par bi imao u kijeru krevet i jedan mali sanduk za robu.

Hrana

Malo je bilo kuća u kojima bi se jelo 3 puta na dan. Većinom dva puta. Odrasli su jeli iz jedne zdjele a djeca iz jedne zdjele. Odrasli su sjedili. Muškarci su sjedili za stolom a žene su stajale iza muškaraca. Jeli su većinom sa drvenim žlicama. Kasnije su se pojavile kositrene žlice. Takove žlice su kupovali i upotrebljavali oni koji su bogatiji u selu i progresivniji.

Djeca su sjedala na zemlju i jela. Kada je dijete primilo prvu Pričest onda bi se priključilo k stolu s odraslima.

Odjeća

Svi su bez razlike u dobi i spolu nosili odjeću domaće proizvodnje. U kući bi otkali platno, vunu i slično. Sami si ukućani tj. žene ili muževi skrojili i sašili košulju, gaće za muškarce a bluze i suknje koje su zvali krila, marame za ženske osobe. Kad se pojavila industrija onda se počelo kupovati industrijsku robu. Tu robu su kupovali samo one obitelji koje su bile ekonomsko-financijski jače, bogatije u selu.

Rasvjeta

Običaj je bio da se svi radovi završe za vrijeme dana. Ukoliko su imali večernja posila za čijanje perja, štrikanje i druge raznovrsne poslove onda su muškarci natesali od hrastova drveta dugačke treske koje su zvali »luč«. Tu tresku bi stavili na jednu vertikalnu motku koja je za tu svrhu podešena i kada bi jedna luč izgorjela stavila bi se druga. Ako bi koji od ukućana bio vješt lovac onda bi hvatali jazavce ili koje druge životinje koje bi bilo obilate masnoćom pa bi od njihove masti napravili svjetiljke tzv. lojanice. Stavili bi mast u posudicu i u stinjenu mast uboli tresku ili zato podešen stijenjak (fitilj). Mala mjesta nisu imala javne rasvjete kao na primjer Požega i Pleternica.

Dolaskom električne energije zasjala su sva sela pa tako i Sulkovci. Svoju električnu mrežu su napajali iz Pleterničke centrale.

Poljoprivreda i marvogojstvo

Sulkovljani imaju bogodanu zemlju. Plodna polja i bogate livade. Oni su jedini privatni poljodjelci koji obrađuju zemlju

po atarima. To jest svi seljaci sela Sulkovaca siju jedne godine kukuruz na jednoj strani sulkovačkog polja a na jednoj strani samo žitarice. Druge godine gdje je bio kukuruz onda na tom mjestu siju osim žitarice i jari ječam, a gdje je bilo žito (pšenica, ječam, raž) na tom zemljištu siju kukuruz. Nekada su imali razvito voćarstvo i vinogradarstvo. Danas im postaju polja, livade i vinogradi sve više zapušteniji.

Nekada su na veliko uzgajali marvogojstvo i svinjogojstvo. To im je bilo mogućnije negoli danas. Imali su velike seoske pašnjake a danas su ti pašnjaci pretvoreni u obradivo zemljište društvene svojine.

Društveni život

Sulkovljani su po svojoj naravi veoma veseli. Vole zabave pjesmu i kolo. I ako vole pjesmu i zabave ipak ne vole da se previše druže s osobama izvan sela. Veoma su rezervirani prema drugim ljudima. Dobiva se dojam da olako ne vjeruju strancima. Oni su danas veliko selo sa preko 800 osoba. i oni su si dovoljni za seoske veselice. U novije vrijeme kada imaju svoje zabave dolaze mladići i djevojke iz drugih sela na njihove zabave i nastoje da budu što prijazniji i gostoljubivi. U stara vremena imali su zabave na Ivanje tj. kada je god kapelice, na Tri Kralja i kada vatrogasci priređuju svoje proslave. Veselice u manjem krugu ljudi imaju kada su čijala perja, kolinje svinja i svatovi.

U novije doba se održavaju češće zabave u vatrogasnom domu. Te zabave većinom priređuju sulkovačka mladež. U selu su imali jedno vrijeme dvije gostionice. U početku su radile obadvije sa uspjehom, pogotovo u vrijeme kada je bio veći broj šumskih radnika na šumskim radilištima u okolnim šumama. U te gostionice su se svraćali i neki domaći ljudi skloni pijanstvu. Međutim, tokom vremena su ljudi uvidjeli da gostionica nije mjesto u kojem se stiče kultura i oplemenjuje čovjek pa su sve manje zalazili u gostionice. Zbog toga su 1977. godine zatvorene i više ne posluje ni jedna gostionica u Sulkovcima.

Duh prosvjetiteljstva prodire i u sela. Raznovrsni »kramari« to jest trgovci »poselaši« raznašaju robu na leđima u zato naređenim sanducima po selima. Prodavaju raznovrsne igračke, cigaršpice, dugmad, igle, marame, čarape, češljeve, brijače britve itd. Ti trgovci bi prenosili razne vijesti iz jednoga kraja u drugo. Oni bi sebe smatrali svjetskim ljudima. Bilo je među njima i bezbožaca pa su usput vršili i propagandu protiv svećenstva prikazujući ih kao velike škrtice, gramzivce i neispravne ljude.

Najviše bi ih slušala djeca i mladež. I mladež bi govorila svojim roditeljima da svećenici govore o Bogu i vječnosti samo zato da lakše izrabljuju župljane. Na temelju takove i slične propagande bi se i dečki loše ponašali prema vjeri i svetinji božjoj. Takav slučaj se dogodio u Sulkovcima 1909. godine.

Bila je jesen. Sumrak se spušta. Cvrčki cvrče. Jabuke se crvene u voćnjacima. Djevojke pocikuju od veselja i mladenaštva sjedeći ispred svojih kuća na klupčicama. Žene spremaju konak i svaki čas proviruju na cestu. Momci idu, Tomo Ferkić, sin Stjepana (počimalja), Stanko Peić, sin Stjepana i Ivan Peić sin Josipa.

Radosni su što su mladi. Mjesec se pojavljuje u večernjem sutonu i baca svoje zrake koje su ih potakle da zapjevaju:

»Mjesec baca svoje zrake kroz granje
i obasjava moje najmilije janje . . .«
»Dođi diko i poljubi me lipo . . .
Ja ću tebe da mi srce ne vene . . .«

Najednoč oni počnu da ismjehivaju svetinje božje. Ferkić Tomo zapjeva:

»Majko Božja ti si se udala.
al' nas nisi u svatove zvala . . .«

a Stanko Peić i Ivan Peić su polagali za njim.

Kada su čuli tu pogrdnu pjesmu Vinko Ninković, stariji i i Kata Borić odmah su reagirali i rekli: »Dečki to je sramota i grehota što vi pjevate. Bog će vas zbog toga kazniti.« Oni su se još više isprsivali u svojoj oholosti, jer su se smatrali naprednima. Međutim drugi dan u jutro je prošla vijest kroz selo da su sva trojica šlagirani. Stanko Peić i Ivan Peić su mogli malo govoriti. Zdravstveno stanje je bilo sve lošije. Ivan Peić je umro 14 dana nakon pogrdnog pjevanja. Stanko Peić je umro 49 dana nakon pogrdnog pjevanja. Počimalja Tome Ferkić nije mogao ništa govoriti i usta su mu bila potpunoma izobličena. On je umro za 11 nedjelja to jest za 77 dana nakon pogrdnog pjevanja.

»To nije lijepa slika za moje seljane kaže Tomo Borić, ali jer je istiniti događaj koji se dogodio u Sulkovcima pa bi bilo potrebno da i to opišete u povjesti naše župe.«

Stanje duša

1702. je bilo 32 kuće	6750. je bilo 611 članova
1758. je bilo 70 kuća	1780. je bilo 391 članova
1780. je bilo 58 kuća	1802. je bilo 498 članova

1803. je bilo 42 kuće
1866. je bilo 66 kuća
1950. je bilo 184 kuće
1977. je bilo 186 kuća

1832. je bilo 435 članova
1866. je bilo 483 članova
1900. je bilo 592 člana
1931. je bilo 702 člana
1950. je bilo 689 članova
1977. je bilo 755 članova

Kao što je za svako selo veoma slab stimulans koji će pobuđivati seljaka da zadrži poljoprivredu i marvogojstvo tako je i za Sulkovce. Kada bi bila osigurana penzija, cijena proizvodima i osigurano tržište onda bi mnogi sulkovljani ostali na selu kao poljoprivrednici. Bilo bi više poljoprivrednih proizvoda i više djece. Tehnika može u velikoj mjeri nadomjestiti radnu snagu ali ne može održati, a pogotovo, povećati brojno stanje jedne nacije. Samo su živi ljudi budućnost jedne nacije. Oni će stvoriti tehniku i tehnička dostignuća i održati svoju vrstu.

GRADAC

Uzduž ceste lijevo i desno koja vodi za Našice i Osijek nalazi se udaljeno od Pleternice nekada 3 km, sada sastavljeno sa Pleternicom selo Gradac.

U povjesnim knjigama se Gradac u Požeškoj kotlini spominje kao jedno veliko i važno selo. Ono je postojalo još u kameno doba kao što vidimo na temelju iskopina na pašnjaku gradačkom tzv. Prauljama. Gradac je bio veliki grad za vrijeme Rimljana. Gdje mu je bila glavna prava lokacija do danas još nije nitko uspio odgonetnuti. Da li se nalazio na Prauljama ili se nalazio kraj Orljave prema Pleternici i zemljištu koje se zove Gložđe.

Stare listine napominju Gradac 1445. i 1498. godine. Spominju se plemići koji su posjedovali zemljište na kojem je Gradac. Tako se na primjer spominje 1560. obitelj **Pakosi** koja je imala svoje njive u Pleternici, jer je te godine Kralj Ferdinand njima darovao Gradac, Šagovinu, Orja Grad i Csukanez. Nakon izgona turaka kada se pravio popis vlasnika pojedinih mjesta i imanja onda se spominje ova obitelj i da se smatra vlasnikom Gradca, S. Mikloš tj. Pleternice i Csukanez imanja. Luka Ilić u svojim povjesnim zabilježbama spominje da je kraj Blacka u njegovo doba postojalo crkvište s ostacima utvrde. Po tome bi se moglo zaključiti da se na tom prostoru prostirao Castellum Gradach.

Sadanji Gradac je bio ekonomija kutjevačkih vlastelina. Stari ljudi pripovijedaju da su od svojih pređa čuli da su imali

neke štale za marvu i bunar za napajanje stoke. Taj bunar se nalazio između kapelice i kuće Mate Grbeša. Taj bunar su kasnije seljani zatrpali. Ta ekonomija je vjerojatno imala par kuća za svoje radnike. Međutim, stari gradčani pripovijedaju da je nekadanji Gradac bio na terenu pleterničkog Sokolovca.

To jest na putu u Pleternički vinograd i današnje Gložđe. Na terenu Gložđa se i danas nalazi uz Sokolovac odpadaka cigle i crijepova. Ti odpadci su ili od starih kuća ili od starih zgrada jednog starog naselja za koje neznamo kako se ono zvalo u stara vremena. Najvjerojatnije Gradac, jer je bio kraj nekadanjeg rimskog Gradca. Znamo samo to da su stari gradčani u sadašnji Gradac prenosili drvenu građu od starih kuća iz Sokolovca u Gradac i sagradili novu kuću a tu građu koristili za grede i rogove. Stari ljudi čak navode i neke starinske kuće na kojima se nalazi građa prenešena od još starijih ljudi iz Sokolovca u Gradac. Po toj narodnoj predaji bismo mogli zaključiti da su nekadanji gradčani za vrijeme turskog vladanja u Slavoniji obitovali stvarno u Sokolovcu i Gložđu. Kada su turci istjerani onda su vjerojatno od kutjevačkog vlastelinstva kupovali zemlju i pridružili se vlastelinskim radnicima-marvogojcima i tako je malo po malo nastalo selo, Gradac.

To je veoma pogodan teren za poljoprivredu i marvogojstvo. Zemlja plodna i bogata u stara vremena šumom. S jedne i s druge strane sela teku dva potoka. Jedan veći s sjeveroistočne strane a zove se Vrbova a drugi sa zapadne strane i zove se Struga. Oba potoka se u Pleternici slijevaju u rijeku Londžu. I ako je Gradac nekada bio malo selo ono je danas najveće selo u župi pleterničkoj.

Stanje duša

1690. je bilo 10 kuća,
1702. je bilo 27 kuća,
1730. je bilo 40 kuća,
1760. je bilo 43 kuće,
1866. je bilo 28 kuća,
1950. je bilo 144 kuće,
1977. je bilo 211 kuća,

1730. je bilo 377 članova
1832. je bilo 217 članova
1866. je bilo 189 članova
1900. je bilo 363 članova
1931. je bilo 475 članova
1950. je bilo 529 članova
1977. je bilo 889 članova

Kao što vidimo iz ove statistike u Gradac su ljudi doseljavali iz raznih strana svijeta. Najveći broj je doselio Slovaka iz Čehoslovačke republike 1900. godine. Međutim, jedni su izumrli, jedni su odselili i mali broj ih je ostao. Starosjedioci i doseljenici su prije drugog svjetskog rata uslijed raznih epidemija i ratova ginuli i umirali. Zbog toga se broj stanovnika u Gradcu

zbog navedenih razloga povećavao i opadao. No, nakon drugog svjetskog rata je broj stanovnika od 1960. godine naglo povećan.

Najviše je doselilo stanovnika iz Hercegovine. Novi stanovnici su se dobro uklopili sa starosjediocima i izgradili su nove kuće za stanovanje od čvrstog materijala. Uspjeli su se zaposliti u zemlji i izvan zemlje. Zaposlenjem stupaju u radni odnos i time si osiguravaju stalni mjesečni prihod u novcu. Zadržavanjem i obrađivanjem zemlje domaću čeljad privikavaju na rad i privređivanje.

Kapela

Budući da je selo Gradac napredovalo iz godine u godinu zbog toga su tadanji dušobrižnici smatrali da i ovim ljudima treba sagraditi kapelicu. Po tadanjem običaju sagradili su je od drveta. To je bilo i razumljivo. Šuma svuda unaokolo. Drvena gradnja se dobila od vlastelina besplatno. Župa je trebala dati samo majstore i radnu snagu. A to je im moglo dati samo selo. Kada su kapelu sagradili onda su joj dali i dva drvena stupa pred ulazom u kapelu na kojima je visjelo zvono. Kapelu su posvetili sv. Križu, kaže kroničar u kanonskoj vizitaciji 1746. godine. Međutim, su kapelicu kasnije 1836. sazidali od presne cigle i prekrili je sa crijepom, biber crijepom. Na ulazu u kapelu su kasnije sazidali veliki toranj od pečene cigle i posvetili je u kapelicu sv. Uzašašća Spasitelja. Kako je do toga došlo ne zna se točno nego se može zaključiti da je do te izmjene došlo u svrhu održavanja gostiju.

Svako selo drži goste kada je svetkovina Titulara crkve odnosno kapele. Uvijek se je gledalo da gosti budu kada još u kući ima dovoljno vina, rakije, mesa itd. U to vrijeme se od Markova pa na dalje blagosivljaju polja. Gradac je poljoprivredni kraj. Zato je Spasovo pogodno za blagoslov polja i za održavanje gostiju. I tako su gradčani zaključili sporazum sa svojim župnikom da se nova kapela »posveti« Uzašašću Spasiteljevu u nebo, i ako će se u crkvenim dokumentima i knjigama voditi i dalje »kapelica sv. Križa Spasiteljeva«.

U kapelici i danas postoji stara slika koja predstavlja Isusa raspeta na Križu. Ta slika je uvijek stajala na oltaru do 1952. g. kada je postavljena nova slika Uzašašća Spasitelja na nebo. Tu sliku je izradio M. Pavlinić, mladi umjetnik-svećenik a darovao ju je domaći sin mladomisnik Vjekoslav Marić. Stara slika stoji uz Oltar na pokrajnom zidu. Stara kapelica je premalena i trošna. Zbog toga su Gradčani sporazumno sa župnikom odlučili 1972. sagraditi novu kapelu. Nova kapela je sagrađena od čvrstog materijala 8 x 11 sa tornjem. Počeli su zidati temelje u mjesecu svibnju 1973. Kapela je zidana od betonskih blokova a toranj od pečene cigle staroga tornja.

Borba za Gradac

Budući da je Gradac bio na teritoriju vlastelinstva kutjevačkoga onda su župnici Sesvetački smatrali da bi Gradac trebao da bude pod upravom Sesveta a ne Pleternice. Napose se isticao u toj borbi da Gradac stavi pod upravu sesvetačke župe Marko Antun Horvat. U toj borbi nije uspio iz dva razloga:

1. Gradcom su oduvijek upravljali svećenici iz Pleternice i pokapali se u pleterničkom groblju: »...qui ab immemoriali tempore per parochos et administratores parochia pleternicensi avulsit, et parocho Sesvetensi administrandum in posterum canonicae omnino tradidit«. (Spomenica str. 24.)

2. Gradac gravitira Pleternici. Zbog toga ni gradčani nisu željeli da pripadaju župi Sesvete: »Nichilominus tamen eodem anno 1779. die vero 11. novembris ubi ex suplici incolarum Gradac pagi; eoque scepius repetito libello, nec non ex habito publici testimonio in evitabiles memoratorum incolarum observasset incommoditates, quas in occurentibus necessitatibus suis excurendo ad parochum Sesvetensem perferre cogerentur, non mnino absque dolore parochi Sesveteusis incredibili vero incolarum pagi Gradac omnium consolatione pragatum pagum rGadac parochia Pleternicensi canonicae iterum resituit.« (Spomenica, str. 4.)

Ni današnji župnici pož. Sesveta se nebi ljutili kada bi gradčani zatražili da pripadaju Sesvetama. Međutim, kako bijaše raspoloženje nekada takvo je i sada. Oni su sa Pleternicom gotovo povezani i sačinjavaju jednu cjelinu.

Groblje

Postojeće matice umrlih pleterničke župe govore da su se gradčani pokopali u Pleternici oko crkve sv. Nikole. To je bilo groblje za pleterničane, gradčane i sulkovljane do tzv. stražare. (do škole u Sulkovcima) Od škole u Sulkovcima sulkovljani su se pokapali do osnutka svog groblja 1869. godine u Koprivnici.

Tadanji župnik Matija Kovačević je uvidio da se Gradac iz godine u godinu proširuje zbog toga je uvidio da bi bilo dobro osnovati groblje u Gradcu za gradčane. Tadanja civilna vlast je odobrila da se osnuje groblje na krčevinama nekadašnjih

šuma uz cestu prema Sesvetama. Groblje je osnovano i blagoslovljeno, dne 18. 10. 1869.

Taj isti dan je blagoslovljen i križ u groblju.

Nedaleko sadanjeg groblja je postojala i pilana u kojoj se rezala drvena građa. Ta pilana je bila tako dugo dok je bila sječa šuma od Gradca prema Lakušiji.

Na putu prema pilani je bila u stara vremena, kako pripovijedaju stari ljudi, podignuta mala kapelica u čast sv. Jelene kraljice. Ta kapelica je sličila jednom ovećem zidanom stupu koji je imao u sebi jednu udubinu. U toj udubini je bio postavljen kip svete Jelene. Zbog toga se i danas kaže u Gradcu: »Sve će to biti dok me ne odvedu sv. Jeleni.« tj. dok ga ne zakopaju.

Križ

Gradčani su podigli veliki križ na raskršću (kraj vatrogasnog doma) i uredno ga održavaju.

Škola

Gradčani su polazili od 1779.—1931. Osnovnu školu u Pleternici. Gradčani su volili školu i knjigu. Zbog toga su učitelji volili službovati u Gradcu.

Od 1975/76. gradačka škola postaje područna škola Osnovne škole u Pleternici. To znači da djeca polaze tu školu do 4. razreda a od 4. razreda do 8. razreda idu u školu u Pleternicu.

Vatrogasni dom

Budući da se često puta pojavljuje vatra koja nastaje nepažnjom pušača, ne postojećih dimnjaka ili slabo izvedenih dimnjaka često puta se pojavljuje vatra u kojoj nastaju velike štete na kućama, gospodarskim zgradama i poljima u ljetno doba. Zbog toga su gradčani odlučili da osnuju Dobrovoljno vatrogasno društvo i vatrogasni dom u Gradcu. Dobrovoljno vatrogasno društvo je osnovano 1926. g. To društvo i danas postoji i djeluje u Gradcu a njihov dom služi za mjesne sastanke i održavanje društvenih zabava.

Elektrika

Budući da je Pleternica 1926. podigla svoju vlastitu centralu na vodeni pogon na rijeci Orljavi koja je napajala električnom energijom Gradac, Bresnicu, Sulkovce i Ivanindvor. Međutim, 1960. godine Narodni Odbor kotara u Požegi osniva fond za elektrifikaciju kotara. Taj fond se povezuje sa poduzećem za Slavoniju »Elektroslavonijom« i planski provodi elektrifikaciju požeške kotline. Taj plan je 1966. ukinuo centralu u Pleternici i rasformirao centralu. Tim ukinućem se rješio problem nerentabilnosti male centrale. Međutim, da se nije rasformirala ta mala centrala mogla bi se danas mirne duše uključiti u postojeću mrežu. Mogla bi napajati barem jedan dio postojećih industrijskih pogona u Pleternici ili jedan dio električnih potreba za privatna domaćinstva. Pogotovo kada je veliki vodostaj Orljave u proljetnoj i jesenoj sezoni za vrijeme padanja obilnih kiša. Time bi se stvarale rezerve u rezervatima velikih centrala a mjesna industrija ne bi imala zbog pomanjkanja energije nikakvog zastoja.

Visoko školovani

1. **Augustin Bošnjak,** rođen u Gradcu. Završio osnovnu školu u Pleternici. Bogoslovni fakultet u Zagrebu.
2. **Slavko Oharek,** Gimnaziju završio u Travniku a veterinarski fakultet u Zagrebu.
3. **Antun Mičević,** rođen u Gradcu. Osnovnu školu završio u Pleternici a gimnaziju u Požegi. Bogoslovni fakultet u Zagrebu.
4. **Mile Jakobović,** rođen u Gradcu. Završio osnovnu školu u Pleternici a gimnaziju polazio u Požegi. Bogoslovnu školu završio u Šibeniku.
5. **Vjekoslav Marić,** rođen u Gradcu. Završio osnovnu školu u Gradcu a gimnaziju u Zagrebu. Bogoslovni fakultet u Zagrebu.
6. **Dragica Đuranović,** rođena u Gradcu. Osnovnu školu je završila u Gradcu. Gimnaziju u Požegi a ekonomski fakultet u Zagrebu.
7. **Ivan Đuranović,** rođen u Gradcu. Osnovnu školu je završio u Gradcu. Gimnaziju u Požegi a elektrotehnički fakultet u Zagrebu.
8. **Ilija Bonić,** osnovnu školu je završio u Gradcu i Pleternici. Filozofski fakutet u Zagrebu.
9. **Vlado Bonić,** Osnovnu školu završio u Gradcu i Pleternici Ekonomski fakultet u Zagrebu.
10. **Đurđa Bednaž,** rođena u Gradcu. Osnovnu školu završila u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi a ekonomski fakultet u Zagrebu.
11. **Branko Bednaž,** rođen u Gradcu. Osnovnu školu zavr-

šio u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi a elektrotehnički fakultet u Zagrebu.

12. **Milan Cerkez,** rođen u Gradcu. Osnovnu školu završio u Gradcu a elektrotehnički fakultet u Zagrebu.

13. **Breklo,** osnovnu školu u Gradcu i Pleternici završio. Poljoprivredni fakultet u Sarajevu.

14. **Breklo,** Osnovnu školu završio u Gradcu i Pleternici. Poljoprivredni fakultet u Sarajevu.

15. **Mirjana Belan,** rođena u Gradcu. Osnovnu školu završila u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Nakon završene VPŠ. nastavnik matematike i fizike.

16. **Ivan Franić,** rođen u Gradcu. Osnovnu školu završio u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Nakon VPŠ. nastavnik.

17. **Ankica Mačković,** rođena u Gradcu. Osnovnu školu završila u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Na VPŠ. nastavnik.

18. **Nada Rukavina,** rođena u Gradcu. Osnovnu školu završila u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Nakon VPŠ. nastavnik.

19. **Franjo Kopunić,** rođen u Gradcu. Osnovnu školu završio u Gradcu i Pleternici a gimnaziju u Požegi. Pravni fakultet u Zagrebu.

20. **N. Kopunić,** rođena u Gradcu. Osnovnu školu završila u Gradcu i Pleternici. Gimnaziju u Požegi. Nakon VPŠ. nastavnik.

EKONOMIKA PLETERNICE

Križanje puteva, cesta, željezničkih pruga i sliv voda u dotičnim mjestima sačinjava snažan faktor za ekonomsko razvijanje. Među takova mjesta možemo ubrojiti i Pleternicu. Ona je u toku svoje povijesti nastojala da se razvije u jednu razvijeniju ekonomsko-financijsku zajednicu.

Od najstarijih dana su postojali raznovrsni zanatlije (kolari, kovači, opančari, krznari, lončari, krojači, stolari, itd.) Međutim, oni su nastojali da se posvete i industrijalizaciji onih sirovina koje posjeduju. Zbog toga su osnovali mljekaru 1903. godine. Kasnije je otvorio privatnu mljekaru 1910. godine. Hem. Ta mljekara se nalazila u kolodvorskoj ulici. Mljekara je bila od 500 l dnevnog kapaciteta. Proizvodio je sir i maslac. Radio je nekoliko godina sa velikim uspjehom. Međutim, kada je rat završio otišao je u Poljsku. U Poljskoj se upoznao sa jednom groficom, udovicom. Ta grofica je bila poslovna žena pa je željela da ima poslovnog čovjeka. Hem se predstavio da je i on grof koji je morao napustiti svoje imanje. Otpremio je i sve

strojeve za proizvodnju mlječnih proizvoda u Poljsku. Nekoliko je godina s uspjehom glumio grofa. Katastrofa je nastala kada su u posjetu došla dvojica pleterničana. Oni nisu znali glumiti grofovsko ponašanje i grofica je zaključila po njihovom držanju da Hem nije grof. Prekinula je svaku vezu s njim i protjerala ga 1930. godine. Hem se vratio svojoj ženi u Pleternicu. Međutim, u njegovoj kući odnosno njegove žene u Pleternici došao je poznati mljekar iz Zagreba, Ivan Horvatić 1925. g. i otvorio mljekarsku radnju za proizvodnju mljekarskih proizvoda. Za proizvodnju svog mljekarskog pogona je uzeo Josipa Pipala. Nudio se za poslovođu i Hem ali ga Ivan Horvatić nije uzeo, jer je zaostao sa znanjem u mljekarstvu.

Namjestio se konačno na ratarnici u Požegi. Radio je 1 i 1/2 godinu dana i uslijed duševne depresije umro je od žalosti.

Mljekara Ivana Horvatića je proizvodila sa uspjehom sir, maslac, obični sir, Vrhnje i šlag. Proizvodio je tzv. elemental sir »švicarski« u težini od 80 kg. Sva roba koja je proizvedena u Pleternici se slala u centralu u Zagreb, Ilica 69. dvorište. Ova mljekara je radila u Pleternici u Kolodvorskoj ulici do 1933. Dnevno je otkupljivala od seljaka 1500 litara mlijeka.

Nova mljekara

Dne 6. 6. 1933. otvara novu mljekaru dosadanji poslovođa Ivana Horvatića, Josip Pipal. Otvorio je mljekaru u Požeškoj ulici u kući Antuna Sadileka. Prvi dan je otkupio 146. l mlijeka. Kasnije je otkupljivao 800 litara mljeka. Više nije mogao otkupljivati jer mu je kapacitet kotlova bio do maksimuma iskorišten. U ovoj ulici je radio 9 mjeseci. Zatim je prešao u Glavnu ulicu u Pleternici i smjestio radnju u prostorije Ivana Mohlera. Tu je radio 3 godine i 6 mjeseci. Povećao je kapacitet kotlova i otkupljivao je 1500 litara dnevno mlijeka. Posao je išao za rukom. U Orljavskoj ulici kupuje zemljište i na tom zemljištu je sagradio kuću. U prizemlju je smjestio radnju za proizvod mliječnih proizvoda a na katu je izgradio stambene prostorije. 1939. godine otkupljivao je dnevno 2.200 litara mlijeka.

Proizvodio je sir »Trapist« 1,20 kg do 1,50 kg težine. Zatim je proizvodio blok sir u obliku cigle težak 2 kg i Groer sir okruglog oblika u težini 5 kg. Proizvodio je dnevno 40-50 kg maslaca pod imenom »Beti« u čast svoje žene Elizabete. Mljekarske proizvode je slao širom Jugoslavije, (Zagreb, Beograd, Maribor, Dubrovnik, Split i Rakek kraj talijanske granice).

Pleternički sir u proizvodnji Josipa Pipala je bio sir svjetskog glasa. Izlagao je svoje proizvode na svjetskim izložbama.

u Parisu je izlagao 1936. i dobio prvu nagradu »Grand Prix« i u Belgiji u Anvers-u 1939. i dobio prvu nagradu »Zlatnu kolajnu«. Poslije toga nastaje drugi svjetski rat i zbog toga nije mogao da izlaže svoje proizvode. Nakon drugog svjetskog rata se razvija društveni duh industrijalizacije u industriji pa je ova poznata mljekara 1957. nacionalizirana. Radila je do 1963. pod rukovodstvom dosadanjeg vlasnika. Tokom 1963. je Josip Pipal penzioniran a njegovim penzioniranjem prestala je raditi mljekara i mlijeko se otprema u tvornicu »Zvečevo« u Požegu. Kamioni dolaze u pojedina sela i odvoze mlijeko. I tako je mljekarska proizvodnja u Pleternici morala zauvijek odumrijeti.

Mljekarske radnje

Osim mljekarske radnje Josipa Pipala imao je u Glavnoj ulici mljekarsku radnju **Nikola Banović.** On je uglavnom bio nakupac mlijeka i slao mlijeko u Sarajevo svome sinu Mati Banović. Otkupljivao je dnevno oko 800 litara mlijeka.

Dragutin Hojić je povremeno pravio sir i maslac, do 1941. godine. I on je uglavnom otkupljivao mlijeko. Otkupljivao je oko 800 litara dnevno i slao na Sušak svojoj zaovi Kamenar.

Natalija Nikolić je otkupljivala dnevno oko 1000 litara i slala u Zagreb.

Stjepan Pavelić je otkupljivao dnevno oko 500 litara mlijeka najviše. Njemu mljekarski posao nije išao od ruke i zbog toga je morao zatvoriti mljekaru.

Otkup žitarica

Budući da se pleterničani i okolica najviše bavili poljodjelstvom i marvogojstvom zbog toga su imali poljoprivrednih proizvoda za tržište. Otkup žitarica u Pleternici su vršili domaći trgovci.

Đorđe Begović, trgovac na malo i veliko, otkupljivao je u sezoni žetve dnevno 2 vagona žitarica i otpremao raznim poduzećima u državi do 1941.

Đuro Faubel, trgovac na malo i veliko otkupljivao je u sezoni žetve 1 vagon dnevno žitarica do 1941. g. Po završetku II svjetskog rata sve radnje postepeno prelaze u društveni sektor i oblikovane su otkupne stanice za otkup poljoprivrednih proizvoda.

Mlinovi u Pleternici

1. Za vrijeme stare Jugoslavije postojala su 3 mlina u Pleternici. Najveći mlin je bio tzv. Kellerov Paromlin »Orljava« koji je za to vrijeme imao najmodernije strojeve za meljavu. Mljeo je dnevno 2,5 vagona žitarice. Nakon drugog svjetskog rata je rečeno da nije rentabilan pa su ga stručnjaci rasformirali. Mlinske prostorije su upotrebljene za otkup žita i OOUR kooperacija PIK Kutjevo.

2. **Mlin Brodske Imovne Općine.** To je bio mlin na vodeni pogon. Imao je dva kamena i valjke za bijelu meljavu. Taj mlin je imao pune ruke posla. Međutim, bilo je savjetovano da je bolje da budu centralni mlinovi u Požegi. Kamioni će voziti gotovo brašno i zamijeniti seljacima za žito. Što se predlaže to se i usvaja. Ostaje samo obična meljava sa dva kamena, sada služi za mjenačnicu žita za brašno.

3. Mlinac na potku Brzulji u Pleternici je bio vlasništvo Ivana Wittenberg. Bio je najprije na vodeni pogon, kasnije se stavio na električni pogon. Imao je jedan kamen i valjak za bijelu meljavu. Zbog nerentabilnosti je i ovaj mlin zatvoren. Tako je Pleternica kraj nekada velikih mlinova ostala na običnoj meljavi jednog siromašnog sela, koje nije bilo u stanju da si formira meljavu žitarica.

Pilana

Pleternica je okružena šumama. Zbog toga je Pleternica imala svoju šumarsku upravu koja se zove »Šumarija« — Pleternica. Bila je jedna od najbogatijih šumarija hrastovom šumom i bukovom šumom na području požeške kotline. Pleternička šumarija je posjedovala teritorij 534 ha 44 ara 8 metara. Bila je okružena Oriovačkom, Čaglinskom, Kutjevačkom i Požeškom šumarijom. Pojedini industrijalci su željeli da iskoriste slavonske šume pa su preporučivali industrijalizaciju drvne mase. Zbog toga su otvarali pilane po raznim mjestima požeške kotline. Među ostalim pilanama je osnovana pilana u Pleternici, dne 1. 6. 1912. godine. Tu pilanu je osnovalo kompanijsko društvo koje se zvalo »Grazel et Comp.« Pilana je osnovana da radi 15 godina na prorezu drva. Rezana građa se odvozila u druge veće pilane na finiranje drvne robe. Pilana se nalazila na teritoriju između Kolodvora, bučke, gradačke ceste i bašča kolodvorske ulice.

Novo sajmište

Kada je pilana prestala sa svojim radom 1927. godine onda je pleternička općina zakupila to zemljište i osnovala stočno sajmište. Pleterničko sajmište je bilo na glasu u cijeloj Slavoniji. Bio je veliki dogon stoke, jer je pleternička okolica veoma jaka poljoprivrednim i stočarskim proizvodima. Ti stočni sajmovi su nekada bili više slični izložbi stoke nego trgovini. Seljaci su se natjecali koji će imati bolju stoku, bolje tovljenu i bolje pasmine. Uzgajali su i konje tzv. »Lipicanere« koji su bili vrlo pogodni za obradu zemlje i za trku. Imali su i svoju marvogojsku zadrugu. Osnovana je 1927.

»OROPLET«

Pleternica je na raskršću cesta. Veoma pogodna za industrijalizaciju. Međutim, budući da je vrlo blizu Požege koja je bila sjedište nekadašnje županije, kotara a sada općine za cijelu požešku kotlinu zbog toga nije bilo neke posebne želje da se Pleternica razvije u tom pravcu. Svako zna da se razvijanjem proizvodnih snaga razvijaju i novi produkcioni odnosi koji iz temelja mijenjaju i strukturu društva i time i društvene odnose. Zbog toga se Pleternici preporučivalo da bude skromnija. Stari Pleterničani su pripovijedali (Jakša Radonić, jedan od načelnika pleterničke Općine i nekada veoma bogati seljak Blaž Ninković) da je tvorničar obuće »Bata« došao u Pleternicu i zaželio da u Hrvatskoj-Jugoslaviji otvori tvornicu obuće. On je zaželio da nova tvornica bude na zemljištu tzv. »Fićanice«. To je zemljište od Pleternice prema Gradcu uz Orljavu. Međutim pleterničani su odbili želju »Bate« s motivacijom da bi im tvornica zagadila Orljavu i vlasnici zemljišta »Fićanice« da bi ostali bez najbolje zemlje koju Pleternica posjeduje. To je bio jedan propust koji su pleterničani učinili kao borci ekologije, u industrijalizaciji Pleternice. Za vrijeme Austro-Ugarske dominacije došli su iz Čehoslovačke tvorničari da bi osnovali tvornicu šećera u Pleternici uz potok Brzulju na predjelu tzv. »Ribnjak«. Međutim po pripovijedanju jednog pleterničana Nikole Gabrek da županijska vlast nije bila voljna da se šećerana gradi u Pleternici nego su željeli da se gradi u Požegi. Tvorničarima je odgovarala Pleternica i zbog toga su napustili plan gradnje šećerane u Požeškoj kotlini pa su otišli u Vojvodinu i tamo su je sagradili. To je bio propust više sile.

Pleterničani su ipak težili da se mjesto unaprijedi i industrijalizira samo nisu znali kako. Međutim kada je došao u Pleternicu Antun Filipović (rođen u Buku) onda je on sporazumno sa općinskim vlastima u Pleternici i kotarskim vlastima u Slav. Požegi postigao sporazum da osnuje jedno malo poduzeće metalnih proizvoda tzv. **»Metal«** koje će proizvoditi metalne proizvode kao npr. kovane i moderne lustere i vršiti usluge obrađujući pojedine elemente za pojedine tvornice.

Tu proizvodnju su izvodili u prostorijama društvenog sektora u kući nekadanje trgovine Đorđe Begovića.

Antun Filipović je uvidio da te prostorije nisu pogodne za razvijanje industrije nego da treba pomišljati da se takova industrija treba smjestiti uz prugu i željezničku stanicu. Zbog toga je nastojao da se kupi kuća gostioničara Ivana Lekića koja se nalazi neposredno kraj željezničke stanice i njgovo zemljište uz prugu željezničke stanice. Pošlo mu je za rukom da kupi kuću i to zemljište. Budući da se uz zemljište veže i marvinsko sajmište zbog toga on ugovara sa Zemljišnom zadrugom u Pleternici da otkupi zemljište koje je u društvenom sektoru (nekada vlasništvo Jakoba Radonića) uz Orljavu prema Frkljevcima, i da se tamo preseli stočno sajmište. Sada se poduzeće »Metal« seli u nove prostorije kraj željezničke stanice 1967. i dobiva svoje ogranke: pilanu za rezanje drva, pogon za pravljenje drvenih i platnenih roletna. Poduzeće mijenja ime i zove se **»Sloga«.** Imali su problema ali i uspjeha. Budući da se socijalna politika odvijala razvojno zbog toga je htjela da se manja poduzeća uključe u veća te da mogu proizvoditi pojedine elemente za veća poduzeća i da lakše plasiraju svoje proizvode preko velikih poduzeća na unutarnje i vanjsko tržište. Kada se pojavilo deficitarno poslovanje onda su sva manja poduzeća ulazila u veća poduzeća i postala samo pogon većih poduzeća. Tako je »Sloga« sa drvnom industrijom »Lipa« iz Požege ušla u sklop Drvnog poduzeća »Slavonija« u Slavonskom Brodu, 1971/72. godine.

Velika poduzeća su obećavala da će voditi brigu za razvoj nadošlih poduzeća koja su postala sada pogoni kao što će voditi brigu i za svoje centralno poduzeće. Međutim, praksa je pokazala da je ipak bolje raditi samostalno i zbog toga je pleternička »Sloga« istupila iz sprege sa »Slavonijom« i postala samostalno poduzeće koje je uzelo novo ime »Oroplet«. To je bilo 1977. godine. Za direktora novog poduzeća »Oroplet« izabran je ing. Ante Međugorac. Pod njegovim rukovodstvom i suradnjom njegovih stručnih suradnika u tvornici i zalaganjem radnika poduzeće je ušlo u znatnije investicije, zamašnije planiranje i dugoročne zajmove. Dosadanji pokazatelji su pokazali da podu-

zeće posluje pozitivno. Zaposleno je oko 470 radnika koji rade u dvije ili tri smjene.

Nabavljaju se novi strojevi koji su znak bolje budućnosti poduzeća. Postavljen je 1978. uređaj ventilacije i uređaj za skupljanje piljevine u silos. Sagrađena nova hala za drvnu tokariju. U gradnji je nova hala za metalni pogon 1978/79. god. i uređaji za centralno grijanje.

Komunalno poduzeće

U Pleternici je od stari vremena postojala općina. Međutim, kada se počelo naglašavati da je bolje stvarati komune na regionalnom planu onda je požeška kotlina po svom prirodnom sastavu postala jedna općina. Svaka općina mora voditi brigu za sveopće dobro svojih građana u stambeno saobraćajnim poslovima. Tako se i pleternička općina počela brinuti i zbog toga je osnovala odjel za komunalne poslove u Pleternici, dne 1. 1. 1959. Za direktora komunalnog poduzeća je imenovan mještanin Franjo Včelik. Međutim, počelo se dokazivati da je bolje da se komunalna poduzeća na području općine fuzioniraju u jedno poduzeće sa sjedištem u Požegi. Ono će biti jače kadrovski i financijski pa će moći izvoditi više usluga. Zaista, fuziom 1966. malih komunalnih poduzeća nastalo je jedno snažno komunalno poduzeće koje je stvaralo veće planove, dobivalo veće investicije, gradilo zgrade za administraciju i nabavljalo osnovna sredstva za realizaciju zacrtanih planova. Jačanjem takvog poduzeća je imala korist u prvom redu Požega, jer je ona sjedište poduzeća pa se i zgrade i sredstva koncentrirala u Požegi a ne u periferiji općine.

Zbog toga je Pleternica tražila 1968. ponovno da ima svoje zasebno komunalno poduzeće, jer je smatrala da ono može samostalno postojati od vlastitih prihoda u Pleternici to jest od sajmišnog prihoda svake srijede i godišnjih sajmova, od mjesnog groblja i kino dvorane. Za direktora poduzeća je opet imenovan Franjo Včelik. On je ogradio željeznu konstrukciju na maloj tržnici u Pleternici. Željeznu konstrukciju je montiralo komunalno poduzeće iz Požege. Franjo Včelik je pod svojom upravom sagradio mrtvačnicu na groblju u Pleternici 1975/76. Učestvovao je novčanim sredstvima sa Mjesnom zajednicom u Pleternici za asfaltiranje ceste prema groblju 1976.

Budući da je zadnje vrijeme vršio samo dužnost direktora jer je bio penzioniran onda je odlučio sa Radničkim savjetom da bi najbolje bilo za pleterničko Komunalno poduzeće da se fuzionira sa Požeškim Komunalnim poduzećem.

Radnici pleterničkog Komunalnog poduzeća su konačno donijeli zaključak na svome Radničkom savjetu 1976. da se ponovno udruže sa požeškim Komunalnim poduzećem. To poduzeće je obećalo da će voditi veću brigu za čistoću Pleterničkih ulica, izgradnju groblja, uređenju komunalnih zgrada i sajmišta u Pleternici. Komunalno poduzeće iz Požege je stvarno ozbiljno pristupilo ovaj puta svojim komunalnim poslovima te redovito polijeva-pere ulice, odvozi smeće i izgrađuje novim grobnicama groblje u Pleternici. Više se ne vode sprovodi pokojnika iz privatnih kuća nego se od 1977. vode samo iz mrtvačnice koja se nalazi uz groblje u Pleternici. Da li će učiniti što više pokazat će budućnost.

Šnajderaj u Pleternici

Pleternica je 1967. godine formirala sporazumno sa kotarskim vlastima u Požegi samostalnu krojačku zadrugu. Imala je svoju veliku dvoranu i krojačnicu u dvorištu nekadanjeg trgovca Đure Faubela.

No kako je bilo onda moda da je najbolje da se manja poduzeća fuzioniraju sa većim poduzećima. Požeška krojačka tvornica »Sloga« uspjela je nagovoriti pleterničane da se s njima fuzioniraju. Oni su obećali pleterničanima da će ih voziti na rad posebnim autobusom. Mjerodavni iz pleterničkog šnajderaja su pristali. Požeška je tvornica tako vozila pleterničane 14 dana posebnim autobusima u Požegu. Međutim, napokon su rekli otvoreno da je ta vožnja preskupa da će oni radije platiti njima vozne karte pa neka idu na posao vlakom. Poslije su rekli da oni zarađuju novac pa neka si sami plate voznu kartu. I tako su pleterničani ostali bez obećanja i šnajderaja. »Sveznadari« pleterički su tada rekli: »Znali smo mi da će to tako biti. Svaki voli sebi«. No stvar se ipak popravila. Tvornica »Sloga« iz Slav. Požege će smjestiti i staviti u pogon 1979. god. modne konfekcije za kožna odijela u Pleternici.

Ciglana

U Pleternici je bila za vrijeme Stare Jugoslavije privatna ciglana »Contesi«. Ciglana se nalazila uz Orljavu kraj želj. mosta. Druga ciglana je bila u pož. ulici koju je vodio privatnik Hrust. Budući da te ciglane nisu bile rentabilne zbog toga su odumrle.

Nakon drugog svjetskog rata bila je velika potražnja građ. materijala u svim mjestima. Zbog toga je općinska uprava u Pleternici formirala Komisiju za osnivanje ciglane. Izvršila je

istraživanja terena u Pleternici koji bi služio kao sirovina za ciglanu. Ta komisija je pronašla da je najpogodnija i najkvalitetnija zemlja na terenu s lijeve i desne strane Vinogradske ulice u Pleternici. Izvršila je regulaciju zemlje dovela struju i smjestila stroj za pravljenje cigle na njivi koje je narod nekada zvao »Fratrovka«. Ta ciglana je dobila direktora koji je rukovodio početnim radovima.

Tokom formiranja te ciglane neki mjerodavni iz Općine su ustanovili da bi ciglana bila nerentabilna, jer tehnika ide iz dana u dan naprijed. Budući da općina nema toliko sredstava da prati tok moderne tehnike zbog toga je ukinula daljnje formiranje ciglane. Stroj je prodala i zemljište po međusobnom ugovoru prepustila Drvno-metalnom poduzeću u Pleternici koje se danas zove »Oroplet«. To poduzeće se zvalo 1962. god. »Sloga«. Zemljište je upotrijebila »Sloga« za gradnju kuća svojih namještenika i radnika.

Danas na tom zemljištu postoje nove u stilu današnjeg vremena sagrađene kuće. Ovo naselje »Oropleta« zauzetošću stanara i vlasnika pojedinih kuća uspjelo je asfaltirati ulicu 1976. a moderno elektrificirati 1977/78.

Posljednjih godina postojanje Općine u Pleternici vodila su se istraživanja za formiranje tvornice lesonita koju bi sufinancirale neke kompanije stranih država. Ispitivan je teren između bučke i gradačke ulice u odnosu na kapacitet vode koji je potreban ovakvoj tvornici. Stručna komisija je došla do zaključka da vode ima dovoljno. Do realizacije ipak nije došlo. Navedeni su razlozi da ova tvornica nebi bila dovoljno rentabilna i da nema smisla ići u riziko.

Po pripovijedanju Jakoba Radonića kao učesnika u pregovorima sa tvorničarom iz Češke koji se zvao »Bata«, nisu pleterničani pristali da se tvornica formira u Pleternici na katastralnim česticama »Fićenice« (zemljište kraj zadružne uprave za kooperaciju), jer bi tvornica zagađivala vodu.

Od zagađivanja vode bilo bi nerentabilno gospodarenje marvogojstva pa bi seljak bio ugrožen na račun tvornice. »Bata« je otišao iz Pleternice u Borovo. Danas je »Borovo« jedan jaki tvornički kapacitet a Borovo veliki radnički grad a Pleternica je ostala selo.

Nadalje se govorilo o formiranju tvornice celuloze u Pleternici na njivama kraj ušća Londže u Orljavu. Stručnjaci su stajali na stanovištu da bi Pleternica bila najpogodnija lokacija jer ima u dovoljnoj količini vode za ovakovu tvornicu. Međutim, rezultat je uvijek isti: »Nema dovoljno financijskih sredstava i takova tvornica bi bila nerentabilna.« Tko se više našao

ražalošćen ako ne pleterničani koji su vjekovima očekivali da se nešto značajnijega ostvari i do sada nisu taj čas dočekali. Međutim, 1978/79. su dolazile stručne komisije u ime PIK-a iz Kutjeva da istraže tehnički teren u Pleternici za formiranje tvornice za preradu povrća. Od mjerodavnih osoba pojedinih ustanova tvrdi se da će se konačno ta tvornica graditi 1979/80. godine sa lokacijom na zemljištu između Londže i Orljave uz želj. prugu.

Sajmovi

Sva mjesta koja su se zvala »oppidum« su bila smatrana većim mjestima. Ta mjesta su bila na raskršćima puteva, cesta i bila su vrlo pogodna za prodaju, razmjenu i nabavu roba. No, takovo je mjesto Pleternica. Zbog toga je odgovaralo trgovačkim poslovima. Zato joj nije bilo teško dobiti dozvolu od nadležnih vlasti za otvaranje sajmova 1890. i to 6. XII i 25. VII. Župska spomenica ne spominje kada je koji sajam u stara vremena prakticiran osim ovog navoda: »Budući da je sasvim napušten Jakobljevski sajam, pa se u našoj općini ne drži na Jakobljevo ni robni ni marvenski sajam, to je općinsko vijeće u odborskoj svojoj sjednici od 23. 3. 1912. podastrlo vladi molbu da se u općini pleterničkoj dozvoli otvoriti dva nova godišnja sajma: »Jedan na Filipljevo dne 1. svibnja, drugi na Matijevo dne 21. rujna... vlada je uvažila molbu općinskog zastupstva i vašar taj dan dozvolila.« (Spom. str. 125.).

Međutim, sigurno je da su se sajmovi održavali u srednjem vijeku na godove župske crkve i da su se ti sajmovi zvali kao što još i danas narod u Pleternici kaže: »Nikolinje« ili »Kirvaj«, što dolazi od njemačke riječi a znači na hrvatskom jeziku crkveni sajam. Prema tome je posve sigurno da se u Pleternici održavao sajam na dan sv. Nikole (6. 12. svake godine). Međutim, budući da spomenica spominje Jakovljevski sajam to znači da je bio i na dan sv. Jakoba (25. srpnja svake godine). Taj se sajam održavao i nakon novo otvorenih dana za održavanje sajmova (na Filipa i Jakova i na Matijevo). Osim toga treba imati u vidu da su u Pleternici održavali sajam i na Valentinovo (14. 2. svake godine). A, sv. Valentina Pleternica slavi još iz rimskih dana, jer su štovanje sv. Valentina proveli u Pleternici kršćani, rimski vojnici prije dolaska Hrvata u današnju domovinu. Prema tome mogli bismo zaključiti da je sajam na Valentinovo iz pradavnih dana.

U Pleternici su uvedeni i tjedni sajmovi svake srijede. Da se uvedu tjedni sajmovi zalagao se i mjesni župnik Matej Gollek

koji piše: »A i tjedne sajmove zagovarao sam upravo baš ja u općinskim sjednicama pa smo i zaključili ako srijedom padne zapovijedni blagdan, da se sajam imade premjestiti na četvrtak. Tako je zaključeno, ali se nažalost tako ne obdržaje krivnjom načelnika i općinskog bilježnika Zlateca«. (Spom. str. 161.)

Prema tome u Pleternici su bili sajmovi: Na Nikolinja (6. 12.) na Valentinovo (14. veljače), na Jakobovo (25. srpnja), na Filiplje (1. svibnja) i na Matijevo (24. rujna). To su bili godišnji sajmovi. I tjedni 1917. svake srijede, a mjesečni 1937. svake prve srijede.

Međutim nakon drugog svjetskog rata odbornici mjesnog ureda u Pleternici su preinačili datume godišnjih sajmova. Oni su bili mišljenja da ti sajmovi veličaju crkvenu slavu. Baš naprotiv tom preinakom, iako nesvjesnom, učinili su crkvi uslugu, jer i te dane ljudi odu radije na sajam nego u crkvu. Po toj preinaci su godišnji sajmovi, dne 20. veljače (taj sajam se zove Valentinski sajam), 20. srpnja (taj sajam se zove jakovljevski sajam) 25. rujna (narod ga zove matijevski sajam) i 10. prosinca (taj sajam narod zove nikolinjski). Tjedni i mjesečni sajam je ostao srijedom, jer toga dana crkva ne slavi ništa na poseban način crkveno slavlje.

Međutim od 1978. g. skučuju se sajmovi. Dopušta se samo prodaja privatnicima. Otkup se vrši preko otkupnih stanica, kooperacionih zadruga. Takav otkup vrši naša Kooperacija u Pleternici.

Rasvjeta

Pleternica je željela da ima svoju rasvjetu u domovima i na ulicama. Zbog toga je dok ne dođe električna struja uvela lampe-petrolejke po ulicama. Između ostalih lampi bila je jedna lampa na putu prema crkvi u Dolaču i jedna lampa prema crkvi na pola puta od raskršća prema groblju. To je bilo dakako siromašno svjetlo ali je davalo neku znakovitost pleterničkog stremljenja. Noćni čuvar je palio i gasio lampe. Trubio u rog: tu-tu-tu-tu-tu: 9 je sati gospodo, gospodari, vatru spremajte, da vam se što zlo ne dogodi. Bog vas čuvao i sveti Florijan. Noćobdija čikan Mihić (Pavao Jušić: »Pabirci«). Nisu imali mira dok nisu 1926. godine ishodili od Brodske imovne općine da se sagradi mjesna centrala kraj imovinskog mlina na vodeni pogon iz Orljave. Zbog toga su iskopali kanal. Skrenuli jedan dio vode na turbinu centrale i rasvjetljavali: Pleternicu, Gradac, Ivanin dvor, Bresnicu i jedan dio Sulkovaca (Gornji dio), davala je rasvjetu 1 sat prije zalaska sunca do 1 sat poslije izlaska

sunca. Međutim, kada se počeo provoditi elektroenergetski sistem napajanja strujom 1966. ukinuta je električna centrala u Kuzmici i demontirana turbina u Pleternici a od stare pleterničke centrale je adaptiran stan za električnog strojara. Šteta je to. Voda teče. Mogla se centrala koristiti u zimsko doba i za vrijeme velikog vodostaja Orljave i koristiti za napajanje barem samo mjesto Pleternicu ili koji industrijski pogon u Pleternici. Međutim, mjerodavni dokazuje da je takova centrala nerentabilna i da je teško održavati.

Nije na odmet da se zna i ova zgoda u vezi Pleterničke centrale. Naime, pleterničani slože delegaciju 1926 za ishođenje centrale i odaberu pleterničke »Lordove« Jakoba Radonića, Josu Smoljanović, Marka Katušić i Filu Lekić. Svi odreda visoki, debeli. teški preko 100 kg. Kada su stigli u Vinkovce u upravu imovne općine nisu odmah bili primljeni, zato su malo šetali po ulicama Vinkovaca. Kažu da su vinkovčani izlazili iz svojih kuća, trgovci iz trgovina i promatrali pleterničane kao divove na vinkovačkim ulicama.

Uprava je usvojila molbu pleterničana. Poslije toga su došli službenici iz Vinkovaca u Pleternicu i došli do župnika, M. Golleka. Očekivali su da će ih počastiti. Međutim, nisu bili počašćeni. Na općinskoj sjednici u kojoj su bili nazočni i ti službenici M. Gollek zatraži da se i njemu dovede struja tj. u crkvu i župni stan. Službenici kažu da se to neće moći provesti, jer je crkva i župski stan na brdu, struja ne može na brdo. Na to M. Gollek odgovori: »Ako je tako onda se ne mora struja dovoditi na brdo, neka samo ide po niskom.«

Koncentracija kapitala

Evropa se industrijalizira. Obrtnici se udružuju u organizacije koje će štititi njihove interese po struci i srodnosti. Te organizacije povijest zove CEH. I Pleternica je imala svoj ceh 13. 8. 1835. Kasnije Društvo hrv. obrtnika koje je 1933. u ime postolara u Pleternici zatražilo da se u Pleternici zabrani tvorničaru »Bati« da otvori prodavaonicu cipela. Naime, »Bata« bi ugrozio njihovu egzistenciju.

(Rukolf Relli: Požega, 1977. str. 330.)

Svaka grana obrta je štitila svoje interese. No za razvijanje obrta i napredne privrede uopće je potrebna koncentracija novca. Zbog toga pleterničani osnivaju:

1. Pleterničku štedionicu. Kraljević 1903.	Predsjednik župnik Teodor Kraljević 1903.
2. Vjeresijsku udrugu	Predsjednik župnik Matej Gollek 1910.
3. Oriovačku štedionicu (podružnica)	Predsjednik, Kovač Mirko Leikauf. 1910.
4. Seljačku kreditnu zadrugu s ograničenim jamstvom	Predsjednik, župnik Franjo Radović 1928/29.

Iz ovih akcija se vidio da su pleterničani shvatili situaciju vremena i nastojali da idu u korak s vremenom. Ali nije rješenje situacija ovisila samo o njima već i od nadležnih organa Kotarskih i županijskih vlasti.

Zadruge

Narod kaže: »Svako vrijeme nosi svoje breme i ono traži svoja rješenja.« Pleterničani su uvidjeli da treba ujediniti snage. Oni su uvidjeli da nije dosta samo proizvoditi nego treba proizvode novčiti. Zato oni osnivaju:

1. Žitnu zadrugu za otkup i asortiman.	Predsjednik, Luka Bauer, 1931.
2. Stočarsku zadrugu II stepena.	Predsjednik, Blaž Ninković
3. Pčelarsku zadrugu itd.	Predsjednik, Franjo Radović.

Kada su se ljudi uhodali u ovom načinu privređivanja pojavljuje se ratno stanje na čitavom svijetu. Nastaje II svjetski rat 1939-1945. i opet Pleternica stagnira.

Međutim, kada je rat završio zadrugarstvo se opet počelo njegovati, pogotovo u socijalističkim državama. Odmah se javljaju zadruge koje se registriraju po uzoru na bivše hrvatsko-kreditne zadruge. One postaju nabavljačko potrošačke zadruge s ograničenim jamstvom (SOJ). Budući da su se poslije rata uvjeti društvenog razvoja mijenjali zato su se mijenjali i u odnosu na naziv, u odnosu na organizaciju i na rad. One postepeno postaju poljoprivredne zadruge.

Duh zadrugarstva je obuzeo rukovodeće ljude u Jugoslaviji. Zbog toga su oni preporučivali seljacima da se udruže i da će

im život biti bolji i ljepši. Neki seljaci su taj prijedlog prihvatili već 1945. Neki pleterničani su taj prijedlog realizirali tek 1948. Svoju zadrugu su nazvali »Sloga«. Zaradu su obračunavali na jedinici trudodana. Definitivni obračun su obračunavali na kraju godine. Takovo obračunavanje nije bilo stimulativno za zadrugare pa se nisu ljudi oduševljavali za takovo gospodarenje. Ovakav tip rada nije bio baš sretne ruke pa je 1953. g. donesena Uredba o imovinskim odnosima i reorganizaciji SRZ. (Službl. list SFRJ br. 14/3) Zadrugari su uvidjeli da neće biti u stanju da idu tempom vremena. Prestali su pod tim vidom privređivanja 1954. Tom godinom je nestalo seljačkih polj. zadruga. Ipak se u pož. kotlini ponovno javljaju zadruge pod novim vidovima koji će biti rentabilniji dok se ne zaustave pod vidom kooperacije u poljoprivrednim Dobrima industrijskih kombinata PIK. Za Požešku kotlinu se formirao PIK sa sjedištem u Kutjevu. Pleternica je OUR i jedinica za kooperiranje sa individualnim seljacima. (to je jedan vid zadružnog djelovanja u privredi). Seljacima, za sada, od svih dosadanjih oblika zadružnog privređivanja odgovara oblik kooperacije. Ako se ostvari što se obećava to jest da će i seljaci biti socijalno osigurani i da će se zajamčiti kreditiranje privatnika za unapređivanje poljoprivrede i otkup proizvoda onda se može sa sigurnošću reći da će svijet biti zadovoljan. Seljak je svjestan da mora raditi ali traži i zaradu za pristojan život i socijalno osiguranje za starost.

Robijaši

Privredni radnici u Pleternici koji su učestvovali u bilo kojem obliku privređivanja nastojali su da gledaju ekonomiku u Austro-Ugarskoj monarhiji i sa političkog gledišta. To gledanje se napose odražavalo i u Pleternici za vrijeme zloglasnog bana grofa Kuhhen Hedervary.

Dragutin grof Kuhen Hedervary je postao 1903 ministar, predsjednik vlade u Budimpešti. Za hrvatskog bana kraljevine hrvatske došao je Theodor pl. Pejačević. Zaprisegnuo je vjernost Bogu i narodu, dne 4. 7. 1903. Dne 14. 7. preuzeo je banske dužnosti u Zagrebu. Ove godine se javljaju bune po cijeloj Hrvatskoj. Kuhen Hedervary je ogorčio hrvatski narod. Sve je uznemirio. Ni pleterničani ne miruju. I oni se bune. Žandari ureduju. Hapse. Oni ne dopuštaju da se protiv Kuhena Hedervarya govori i piše. Međutim, narod se neda ušutkati na nepravdu. Pleterničani su volili čitati novine koje su bile hrvatskog duha i davali su ih drugima čitati. Time se ogrešili o mir i javni poredak pa su bili zatvarani. Zatvorili su ove ljude:

Stjepana Miškić iz Pleternice
Linarda Filić iz Pleternice
Josipa Vrban iz Pleternice
Matiju Đurkić iz Pleternice
Pavla Kristić iz Sulkovaca
Petra Peić iz Sulkovaca i još tri njihova druga čija su imena danas nepoznata.

Mađarone je jako uvrijedilo da se pleterničani bune i zlo govore protiv Kuhena Hedervary, jer je on bio po njihovom mišljenju dobar za Pleternicu. On je davao besplatan gulaš za vrijeme izbora u gostionici Jakoba Radonića, ako glasaju za mađarone. Poklonio je orgulje crkvi sv. Nikole u Pleternici. Međutim, pleterničani su stajali na stanovištu da sve ono što su oni dobili nisu dobili iz džepa Kuhena Hedervary nego je to sve iz kase hrvatske kraljevine i žuljeva hrvatskog naroda. Zbog toga župska spomenica kaže na str. 80.: »Otišao Hedervary nakon silnih i velikih nepravdi, osobito pod zadnje doba. Mnogi su nedužni čamili u tamnici a iz Pleternice zatvoreno je bilo 9 ljudi odličnih i dobrih.«

Hrvatska čitaonica

Hrvatski narod je vjekovima pod tuđinskim utjecajem. Vojska, vlast i novac je bio u rukama tuđinca. U samom narodu se našlo domaćih i nesvjesnih izdajnika pomoću kojih su tuđinci s lakoćom držali u jarmu hrvatski narod. Hrvatski narod je bio svjestan sebe, svoje prošlosti i svoje sadašnjosti. Uvidio je da je najlakši i najbezbolniji put voditi narod probuđivanjem narodne svijesti. To se može postići prosvjećivanjem. Istini za volju treba ipak priznati da su narodu bili najbliži svećenici, jer su potekli iz nižih slojeva u svećenički stalež.

Uvidjeli su u očinskom domu što sve pati kmet-seljak i ako je on baza na kojem počiva svaka državnost i sigurnost državnog pokreta. Glavnina vojske se regrutira iz širokih slojeva narodnih masa. Uvidjeli su da u državi svi imaju riječ samo kmet, seljak, koji je glavnina državljanina nema nikakove odlučujuće riječi osim samo dužnosti. Zbog toga su svećenici bili ili pokretači probuđivanja narodne svijesti ili su bili prvi i oduševljeni suradnici općeg narodnog preporoda. Ako uzmemo u obzir da je pomagalo Ljudevitu Gaju preko 100 svećenika probuđivati narodnu svijest u ilirskom pokretu što promičbom (propagandom), što aktivnim surađivanjem u ilirskim novinama kao člankopisci, kao dopisnici ili kao kolporteri ilirskih novina onda

je jasno tko je uz narod. Osim toga svećenici su i svoje propovijedi uz religiozne motive protkali u duhu narodne svijesti. Oni nisu ostali skrštenih ruku, već su organizirali sa svojim župljanima i hrvatske čitaonice. Tako je pokojni župnik Gollek u suradnji sa pleterničanima napose sa pok. Pavlom Jušićem osnovao Hrvatsku čitaonicu 1907. i bio njezin prvi predsjednik. (Pripovjedao o osnivanju: Nikola Gabrek i Jakob Radonić.)

Čitaonica je nabavljala knjige, novine i časopise narodno-prosvjetno-gospodarskog karaktera. Osim toga je nabavljala za proširivanje opće naobrazbe i knjige koje su pisali pisci drugih narodnosti napose slavonskih pisaca i prirodno znanstvene. Priređivali su predavanja i društvene veselice koje su bile veoma posjećene.

Nakon drugog svjetskog rata Hrvatska čitaonica u Pleternici dobiva stalnog knjižničara. Knjige religioznog sadržaja se izdvajaju. Društveni rad u Pleternici se tako razvijao da se promijenilo ime Hrvatske čitaonice 1960. jer je prestala postojati kao društvo.

Ona postaje ustanova i zbog toga dobiva novo ime. Od sada se zove »Narodna knjižnica i čitaonica« u Pleternici. Knjižnica se tokom vremena povećala brojem knjiga i omasovila članovima i čitačima, da se smatra danas jedna od najuglednijih seoskih knjižnica u Socijalističkoj republici Hrvatskoj. Knjižnica je dobila i razna priznanja i odlikovanja koja rese njezine prostorije.

Knjižnica je poslije II svjetskog rata bila smještena u prostorijama Zadružnog doma koji je bio predan za školu u Pleternici. Međutim kada je ukinuta Općina u Pleternici onda je ostalo dovoljno prostora u općinskoj zgradi, pa se Narodna knjižnica i čitaonica preselila u općinske prostorije. U adaptaciji i u tehničkom uređivanju stalaža za smještaj knjiga mnogo je pomagalo industrijsko poduzeće u Pleternici koje se danas zove »OROPLET«.

Narodna čitaonica je slavila 1962. godine 55. godišnjicu svog postanka i tom zgodom je dodjeljivala spomenice najstarijim članovima i živim osnivačima. U koliko su osnivači pokojni onda su spomenice dodijelili njihovim obiteljima. Međutim, pokojni župnik Matej Gollek nije živ ali je živ župni ured, živa je župa Pleternica i nitko nije smatrao potrebnim dodijeliti župnom uredu spomenicu čiji je on bio službenik. Zaboravili su da Matej Gollek nije imao autoritet u narodu zato što se zvao Matej Gollek nego zato što je bio svećenik-župnik i što je predstavljao župu i župni ured u Pleternici, pa je na temelju tog bio imenovan predsjednikom hrvatske čitaonice.

Društveni život u Pleternici

Svako društvo ima svoj način života koji se odvija u okviru pravila ponašanja i međusobnih odnosa. Ta pravila ponašanja i usklađivanja međusobnih odnosa u cilju čuvanja i unapređivanja društvenih interesa provodi ozakonjeno tijelo koje zovemo vlast.

Ako to tijelo zastupa vjerske interese društva onda to tijelo zovemo crkvena vlast. Ako to tijelo zastupa šire društvene interese kao upravno politička organizacija na određenom teritoriju onda takovo tijelo zovemo civilna ili državna vlast. Idejni sastav te vlasti i njene primjene u život društva ovisi o snazi i svijesti samoga društva koje može takovu vlast podržavati i primjenjivati demokratskim ili revolucionarnim putem.

Na temelju povjesnih podataka zaključujemo da su pleternički imali crkvenu vlast katoličke crkve po krštenju. Civilnu vlast su imali najprije kada su doselili kao Hrvati u sastavu jedne manje zajednice koja se zove župa ili županija kojoj je na čelu bio župan. Na teritoriju županije župan je bio na čelu upravne i sudske vlasti. Te administrativne upravne jedinice su koordinirane u međusobnoj povezanosti u jednoj osobi koju su zvali **knez.** U koliko je knez dobio krunu bilo od naroda ili od rimskih papa onda je teritorij kneževine dobio status suvremenosti. Knez je postao kralj a suvereni teritorij je proglašen državom koja će se u buduće zvati kraljevina Hrvatska.

Administrativno upravne jedinice su kasnije neko vrijeme priznavale i prihvatile nakon 1102. Hrvatsko-Ugarske vlasti. Pleternica je pripadala požeškoj županiji koja se spominje 1210. pod imenom »Comitatus de Posega«. Istini za volju treba priznati da je ta političko upravna vlast nakon ulaska Hrvata u zajednicu sa Mađarima 1102. vrlo malo zastupala interese hrvata i hrvatske misli. Ona je bila pod jakim utjecajem stranih ideja i njihovih interesa na hrvatskom području.

Navest ćemo velike župane i njihova imena pa ćemo se uvjeriti tko su i što su:

1. Ladislav Tomaš	1437.	
2. Ivan Horogi	1440.	
3. Lovro Hedervar	1443.	
4. Henrik Tomaš	1444.	
5. Ivan Horogi	1450-1456.	(bio je i mačvanski ban).
6. Mirko Hedervar	1464.	
7. Mirko Hedervar	1472.	
8. Ivan Ermušt	1474.	(bio je ban slavonski)

9. Ivan Pleternički	1477.	(dobio je nadimak pleternički po pleternici, jer je bio zemaljski gospodar Pleterničke gospoštije)

Međutim, kada su došli turci u Slavoniju od 1536-1687. političko-administrativnu upravu vrše turci. Turci su osnovali sandžak (vojno i upravno teritorijalna jedinica) u Požegi 1538.

Nakon izgona turaka Austrija uvodi pomoću svojih generala vojno komornu upravu. Hrvati se bore za svoja hrvatska prava hrvatske kraljevine. Pod jakim pritiskom Hrvata kralj Leopold službeno priznaje da Slavonija nakon izgona turaka pripada Hrvatskoj kraljevini. Osniva se ponovno županija Požeška sa sjedištem u Požegi. Kralj imenuje za velikog župana grofa Franju Ivanovića time da položi prisegu pred hrvatskim saborom. Zakletvom pred hrvatskim saborom se očigledno pokazuje da je Hrvatska i dalje država koja ima svojom voljom austrijskog cara za kralja.

Narod kaže: »Tko zapovjeda vojskom i tko kontrolira novac u državnoj kasi taj je gospodar države. Istini za volju treba priznati da se Austro-Ugarska održavala na sablji i puški, pa je zbog toga vojska i dalje upravljala u Hrvatskoj Kraljevini. Da bi se lakše provele njihove namjere Beč je dopustio da se formiraju kotarevi koji se dijele na gospoštije i selo na čelu sa vlastelinima. Gospoštije su se davale za zasluge istaknutim borcima protiv turaka i provođenja bečke politike. Život je postao sve nesnosniji. Jedni pljačkaši su otišli a drugi su došli. Vojnička i komorska uprava je učinila veliki i nesnosni metež u Hrvatskoj.

Predstavnici civilne vlasti i ako su bili samo figure ipak pokušavaju da se zauzmu za jadne Hrvate seljake kao bazu društva u Hrvatskoj i pišu u Beč kao na primjer Ljudevit Badenski: »Ovaj će narod pobjeći u Tursku, samo da se spasi od nameta komore.«

Kardinal Kolomić nije mogao gledati bezdušno pljačku kmetova po komorskim upraviteljima i njenim činovnicima te piše caru: »... uzimlju sve što nađu: vino iz pivnice, žito iz hambara, blago iz štale, nebrineći se, da li će jadnom podaniku sa ženom i djecom ostati kruha za zimu, blaga za obrađivanje polja i sjemena za sjetvu.«

Za vrijeme ratovanja za istjerivanje turaka iz Slavonije carska vojska je zimovala u Slavoniji. Kmet je prehranjivao vojsku. Svaki vojnik je dnevno dobivao na dan:

2 funta kruha (1 kg),
1 funt mesa

1 polić vina ili piva
6 funti sijena za konja, porciju zobi, slame i 2 forinta na mjesec. Hrvati šalju peticije caru u Beč i pišu:

»Narod se buni..., jer ne može naslagati tereta... krv i imetak je iscrpljen dugotrajnim ratom. Sa nekih selišta bježi narod i gospoda ostaju bez podanika (ratne snage op. p.) Ima mjesta gdje narod opljačkan od carske vojske umire od gladi.« Međutim, kralj je imao građansko političke finoće pa piše hrvatskoj gospodi, dne 15. 11. 1697... 4 godine je veliki nered u županiji požeškoj, virovitičkoj i vukovarskoj... da je preko 3000 duša iselilo... neka zemljom ne upravljaju vojnici i vojnički komesari... neka se sudi kako je to uređeno u Hrvatskoj.«

Car je doista poslao svoje komesare da isprave nepravde i to grofa Karaffu i Andriju Theobalda. Sama imena govore čije će interese zastupati.

Grof Guido Strhemberg je htio pokazati djelima kako Beč žali Hrvatsku i sve one koji žive u Hrvatskoj. Zbog toga je rekvirirao po Maloj Vlaškoj stoku, žito i hiljadu dukata. Njegov kapetan Kristofor Szamnicz je za par mjeseci opljačkao oko Požege 64 vola i 5000 forinti. Zbog takovog postupka vojske i nemoći civilne uprave narod je prebjegavao u Bosnu pod tursku upravu. Žalosno ali istinito. U to vrijeme je samo iz Gradiške i njene okolice prebjeglo u Bosnu turčinu 150. obitelji. Toliko je prebjeglo obitelji za koje se zna, a koliko je prebjeglo pojedinaca veliki je upitnik.

To prebjegavanje nije Beč zabrinjavalo. Njima je stalo do Hrvatske samo riječima a ne djelima. Treba odnaroditi Slavene, isprazniti i po mogućnosti ponjemčiti. Nije važno tko će nastaniti Hrvatsku. Glavno je da je njemac i da odiše njemačkim duhom.

Vjerske prilike
(krivovjerje — praznovjerje)

Istočna Slavonija je po spregi sa mađarima prije dolaska turaka pripadala pod mađarskog biskupa u Mohaču. Međutim, nakon nesretne sprege Hrvata sa Mađarima od 1102. mađari smatraju da i Bosna mora biti ujedinjena s njima.

Pogotovo kad se raznijela vijest da je Bosna pala u herezu i da se smatra samostalnom crkvom pod imenom »Bosanska crkva,« a njezini vjernici »Dobri krstjani«. Od svih aspiranata na bosansko područje najveće je sreće bio kaločki nadbiskup. On je uz pomoć križara osvojio za sebe 1247. najveći dio i za svoje nasljednike. Hrvatski herceg Koloman daruje veliki predjel zemljišta preko rijeke Save oko Đakova za bosansku biskupiju, tadanjem biskupu Ponsi.

Kralj Bela IV dne 20. 7. 1244. svojom poveljom potvrđuje te darove. U prvoj polovici 14. stoljeća bosanski biskupi stoluju u Đakovu.

Vjerovanje u postojanje vila u Pleternici

— Praznovjerje —

Kao što su ljudi vjerovali u postojanje vila u drugim okolnim mjestima tako su nekadanji pleterničani vjerovali da postoje u Pleternici. Vjerovali su da postoje i da u noći duše ljude a na raskršćima pjevaju pjesme i igraju kolo.

Mato Tomić, pleterničanin, pripovijedao je da su se vile sastajale u stara vremena na njihovom drvenom sjeniku koji su zvali »Vartek«. Taj sjenik je podignut iza njihove kuće i na njemu su pjevale: »Ne jedite luka vršice, ne pijte vode sa otoka.« Pjevale su i druge pjesme ali se riječi tih pjesama nisu razumjele. Pjevanje je bilo vrlo melodiozno i divno za slušati. One su čak i plesale. Od plesa se osjećao tihi povjetarac.«

Nije na odmet da spomenemo što je mislio o vilama u Pleternici **Blaž Ninković,** pleterničanin. On je piscu ove knjige pripovijedao 1949. godine ovo: »Ja kao stariji čovjek 70-tih godina star mogu reći da sam često puta slušao pripovijedanja o vilama. Međutim, ja se kao momak od 20 godina i moj parovnjak S. K. zdogovorismo da ćemo čekati vile kada budu išle iz pleterničkih »Armana« tj. iz pivnica i gospodarski zgrada pleterničkih kućišta, sadanjih bašća pleterničkih. Kažu stari ljudi da one vole ići preko raskršća. Bilo je oblačno vrijeme. Topla ljetna noć. Svuda je vladala tama i tišina. Nas dvojica pođemo na raskršće prema crkvi kraj Blaškovićevih kuća i legnemo preko puta. Blizu je pola noći. Čujemo ciku ženskih glasova. Trnci prolaze kroz nas ali mladost reskira. Osjetimo da su blizu nas. Kad su došle bliže spotaknu se o nas. U želji da nas prekorače misleći da su neke drvene klade. Podigle nogu a mi za noge drž... One tada: »Grom vas ubio dečki, jestel' to vi? Šutite. Nikome da ne kazujete. Moj velečasni! To su bile snaše prekrivene bijelim plahtama. Vraćale su se iz svojih armana i drugih sastanaka. Kad su one otišle kaže Šima meni: »Slušaj Blaž, više se ja neću plašiti vila...«

Eto, iz ovih primjera možemo stvari gledati i objektivno i subjektivno. To prepuštamo našim pokoljenjima a na nama je da im prikažemo kako su naši pređi gledali vile i kakovo su mišljenje imali o njima.

Uroci i prelijevanje vode

Poput ostalih ljudi lakovjernih bilo je i pleterničana koji su vjerovali da neke žene mogu »Ureć« pojedine osobe i životinje. Vjerovali su da neka ljudska bića obole a životinje ili obole ili krave ne daju mlijeka kao što su davale prije nego ih je ugledala dotična žena koju su u selu prozvali vještica. Da bi se ljudi oslobodili tih nedaća tražili bi pomoć kod žena koje znadu »prelijevati« vodu. Ta bi žena uzela u jednu posudicu vode koju bi donijela sa bunara s raskršća i stavljala bi užareno ugljevlje u vodu. Jedno bi ugljevlje bilo znak po kojem su takove žene zaključivale da li je »ureka« ili nije. Ako se došlo do zaključka da je ureka onda su se poduzimale neke mjere kod »Baba vračara« da se skine ureka s dotičnih bića. Zbog toga su napose žene išle vračima i vračarama u Požegu, Granje, Slav. Kobaš i u neka druga mjesta.

U novije vrijeme mnoge žene čitaju sreću i nesreću iz šalice nakon upotrebe crne kafe. Po crtama taloga od crne kave gledaju i kombiniraju razne figure i brojke te pomoću jake mašte projiciraju i buduće događaje. Osim šalice služe se pomoću karata i čitanjem crta-pora na dlanovima ljudskih ruku. U nekim selima su žene koje prelijevaju vodu liječile od zaraznih bolesti kao na primjer od žutice. Liječilo bi se ovako:

Najavi se bolest ženi »prelijevači« koja nije prelijevala vodu za liječenje ove bolesti nego je tražila da se donese kolac od žute vrbe i taj kolac se mora zabiti u dvorištu te žene. Ta žena prije izlaska sunca obilazi oko vrbovog kolca 3 jutra zaredom. Obilazeći moli i pravi neke znakove (baja). I stari ljudi kažu da se nakon ta tri jutra očitovalo zdravlje i nestalo »žutice. Isto tako su postupale protiv bolesti grla i otrovanja od ujeda zmija. Očevici kažu, još danas živući, da to mogu naučiti samo one žene koje su još mlade i nevine (do 16 godina).

Molenje »jedinstva«

Ako je netko teško bolestan pa se dobiva dojam da će bolesnik umrijeti onda zovu takove žene koje su u mladosti naučile moliti zvano »Jedinstvo«. Ako je bolesnik takove naravi da će ozdraviti onda taj koji moli »jedinstvo« moli bez zabune. Ako je bolesnik na smrt bolestan to jest da neće ozdraviti onda onaj koji moli tu molitvu moli sa zabunama i mora tu molitvu počimati iznova. Kažu navodno da je ne može do kraja izmoliti pa mu dodija dalje moliti. Iza te molitve bolesnik brzo umre.

Franjevci

Za vrijeme turske vladavine vjersku i nacionalnu svijest su u Pleternici podržavali i razvijali oci franjevci. Oni su dolazili iz raznih bosanskih i hrvatskih samostana u Cernik, Veliku i Požegu. Odatle oni dolaze u Pleternicu. Oni su usčuvali staru crkvu sv. Nikole u Pleternici i obnovili 1520. Ni turci je za čudo nisu dirali. Imali su svoj stan u župskom voćnjaku u pleterničkim baščama (župskom voćnjaku). Kaže stara predaja da su često puta išli uz Orljavu da ne upadaju u oči turcima. Od Orljave su s gradačkog puta skrenuli u brdo prema pleterničkim baščama do svoje kuće u voćnjaku. Taj prolaz kojim su oni išli narod je nazvao fratarska staza ili fratarski put.

Religioznost

Kaže stara predaja u Pleternici da religiozni život pleterničana nije nikada bio bujan. Pleterničani su se držali onoga što je zapovjeđeno. Išli su u crkvu kada je bilo zapovjeđeno tj. na nedjelje i blagdane. Nisu nikada bili skloni nekom misticizmu koji bi ih isticao u religioznosti od drugih mjesta pož. kotline. Oduvijek su željeli da si oni biraju svećenika po svom ukusu ne misleći da crkveno učiteljstvo odlučuje u raspoređivanju svećeničke službe.

I ako nisu letjeli u crkvu u svako doba, oni su voljeli svetkovanje. Svetkovali su zapovjedne svetkovine i male svečace. Npr. Na Jurjevo nisu radili, jer je sv. Juraj zaštitnik konja. Da se ne bi konji razbolili zbog toga taj dan se nesmije raditi. Na sv. Klaru žene nisu šivale, jer sv. Klara je zaštitnica švelja, (sv. Klara šiva i para).

Pleterničani su volili zabave, ples, svirku i sve što im godi. Veoma su uživali u posilima, prelima i maškarama.

Razdioba pleterničana

Budući da je Pleternica na raskršću cesta pa je već to raskršće činilo ulice u Pleternici. Tako je i njihov nazor na svijet činilo različnost shvaćanja društvenog života među njima. Ta različnost je došla do izražaja nakon burnih godina 1848. Ona se razvijala i dala svoje jasne konture do pretkraj raaspadanja Austrougarske monarhije.

Pleterničani su se podijelili na:

Pravaše kojima je bio na čelu vođa te stranke dr Ante Starčević 1861. godine. Imali su svoju Lozinku, svoje geslo —

parolu: **»Bog i Hrvati«** kažu neki pleterničani da su najviše bili naklonjeni stranci prava Doljani tj. glavna ulica (centar) i sulkovačka ulica. Stari pleterničani su zvali glavnu ulicu nekada Ivanov sokak, sulkovačku ulicu su zvali Vuičani. I mještani iz Brtovog sokaka (frkljevačka ulica).

Koalicionaši

Koalicionaši su se još zvali i naprednjaci. Oni su smatrali da bi se trebale političke stranke u hrvatskoj složiti i zajedničkim silama do željenog cilja. Oni su bili skloni da u ostvarenju njihovih ciljeva treba upotrijebiti sve raspoložive snage. Oni hoće naprijed. Zbog toga su najprije podržavali politiku Pešte po mađaronskom zastupniku Boži Vinkoviću u peštanskom parlamentu. Kada su opazili da ne mogu naprijed u realiziranju svoje ideje oni mijenjaju smjer politike. Sada se povezuju sa srpskim naprednim strankama u rušenju Austro-Ugarske monarhije. Oni žele stvoriti novu državu Srba, Hrvata i Slovenaca. Pripovjedaju stari ljudi da su takovoj ideji na području Pleternice bili najskloniji Brđani tj. pleterničani iz požeške ulice.

Vrijeme je teklo i radilo iz dana u dan za naprednjake. Na svojim političkim sastancima su naprednjaci bili veoma ratoborni. Čak su se i neke žene umiješale u političku aktivnost sa svojom djecom. One su na starčevićance i mađarone bacale pokvarena jaja i vikale: abzug, abzug. No ni žene starčevičanskog usmjerenja nisu ostale dužne. One su vikale mađaronima i naprednjacima: abzug, abzug... Pleternički trg je bio uvijek buran a pleterničani budno pratili povijesna zbivanja i previranja.

Mađaroni

Mađarska je htjela pod svaku cijenu privoliti hrvate da uvide i priznaju da je Hrvatska i Mađarska jedna država i jedna domovina. Zbog toga su namještali za šefa stanice mađara i dovodili razne majstore i zanatlije raznih narodnosti da se udomaće u Pleternici i porade na mađarizaciji. Da bi lakše proveli mađarizaciju oni osnivaju 1909. pučku školu u Pleternici. Pod njihovim utjecajima čak su i na pustarama namještali obične radnike mađarske i njemačke narodnosti. Sve se to radilo pod izlikom da su oni stručno osoblje i zbog toga treba njih dovoditi na vodeća i povjerljiva mjesta. Kraj svih manevara koje su poduzimali oni ipak u Pleternici nisu imali vidnijih uspjeha.

Pučka stranka

To je bila stranka kojoj su bili na čelu kršć. katolički orijentirani političari. I oni su bili skloni suučestvovanju s drugim političkim strankama. I oni su radili na stvaranju zajedničke države Srba, Hrvata i Slovenaca. Ova stranka nije imala nikakvog utjecaja u Pleternici. Pripovjeda se da je bilo nekoliko pokušaja da se kreira ali bez uspjeha. Pleterničani nisu bili voljni da crkva ima neki veći utjecaj na društvo koje ima političku osnovu. Oni stoje na stanovištu da nijedna politička stranka nije sigurna u svoj uspjeh trajne vrijednosti u provođenju privredno ekonomsko političkog života. Zbog te nesigurnosti nije uputno da vjera trpi na svom ugledu u narodu zbog politike. Bog je otac svih ljudi bez obzira na njihov pogled na život i svijet. Sve ljude treba spašavati. Zato treba izbjegavati sve što bi smetalo i ometalo slobodu vjere u njezinom djelovanju među ljudima.

Odnosi pravaša i naprednjaka u Pleternici

Pripovjedao je pokojni Jakša Radonić kao nekadanji pravaš ovo:

1. Jedan naprednjak pleterničanin kupi tinte i noću poprska kuću starčevićancu-pravašu kuću koju je pred par dan fasadirao i obojao. Drugom zgodom mu porazbijao u noći prozore na kući.

2. Nakon nekog vremena dočekaše pravaši tog istog naprednjaka u mraku kad se vraćao kući. Bokserom i šakama ga dobro natukli i bacili ga u suhi kanal kraj stare općine. Kad je vidio pretučeni naprednjak da su pravaši otišli dignuo se i otišao svojoj kući. Na putu je sam sobom govorio: »Bolje bi bilo da sam šutio. Imao bi sada čitava leđa«. Kad je došao kući upita ga žena: »Ma, molimte tko te tako iskrvačio? Što pitaš tko? Politika«.

Dakle pleterničani su reskirali trpjeti i udarce od pokvarenih jaja i prolijevanje krvi ali se politike nikako nisu mogli odreći. Pleterničani su takove naravi da na momente zašute kad uvide da treba šutjeti. Kad se pruži prilika mogućnosti govora oni odmah nastupaju i otvoreno stavljaju do znanja što misle. Nisu uvijek izabrali dobar put i siguran do cilja ali su pokazali da još uvijek u njima teče krv, krv slobodarskog duha.

Katolička akcija

U katoličkoj crkvi je nastao pokret u koji su se uključivali vjernici laici pod vodstvom svećenika da utvrđuju nauku Isusa Krista među ljudima. Taj pokret se zvao **»Katolička akcija«.** Ona se najviše razmahala za vrijeme pape Pija XI. i pape Pija XII. U zagrebačkoj nadbiskupiji se ta akcija odvijala u dvije grane. Jedna grana organizacionog djelovanja Katoličke akcije se zvala »Domagoj« u kojoj su se napose isticali visoko školovani intelektualci. Druga grana organizacionog djelovanja katoličke akcije se zvala »Križari«. Križari su okupljali u svoje redove članove iz svih društvenih slojeva. Seljake, radnike, đake i intelektualce. Njihovo je bilo geslo: »Krist, Euharistija i Apostolat«. Imali su pozdrav kojim su se međusobno pozdravljali »Bog Živi«!

Njihova uprava se zvala »Veliko Križarsko Bratstvo« a imalo je svoje sjedište u Zagrebu u Palmotićevoj ulici. Svojedobno su imali oko 25.000 članova širom domovine. U Zagrebu su imali svoju radničku limenu glazbu i dječju fanfaru. Imali su često puta i javne nastupe napose na »Papin dan«. U javnim nastupima su nosili i svoje uniforme ili značke na reverima od kaputa. Župnik Franjo Radović nije želio da zaostane u katoličkom pokretu. On se opredijelio za katoličko djelovanje u župi u okviru katoličke akcije pod imenom društva »Domagoj«. Osnovao je društvo 1936. i dao izraditi zastavu koja će nositi naslov: »Zastava hrvatsko katoličke omladine »Domagoj« u Pleternici. Tu je zastavu župnik blagoslovio, dne 11. 4. 1936. Kum zastavi je bio ing. Luka Bauer, upravitelj Brodske Imovne Općine u Pleternici. Nakon blagoslova zastave govorio je kum zastave ing. Luka Bauer o svrsi društva i značenju zastave koja je blagoslovljena. Tom zgodom su pleterničke gospođe i omladina priredili akademiju i župniku predale umjetnički izvezenu kartu na kojoj su bila ispisana dobra djela pod rukovodstvom župnika za pobudu mlađem naraštaju.

Domagojci nastoje da budu aktivni. Održavaju svoje tjedne sastanke. Proučavaju svoje probleme i drže vjerska predavanja. Učestvuju u crkvenim proslavama sa javnim nastupima. Tako nastupaju, dne 9. 12. 1936. na proslavi Papina dana u Pleternici. Tom zgodom su povezali i jubilej zagrebačkog nadbiskupa dr. Antuna Bauera. O Papi, papinstvu i crkvi kojom upravlja papa u zajednici sa biskupima širom svijeta drži govor tadanji predsjednik društva Barbarić. Članovi društva su izveli igrokaz »Imbrišimovićeva smrt«.

Društvo je uzgajalo svoje članove u religioznom i nacionalnom duhu. Od pleterničana je bio najvatreniji domagojevac Domagoj Ružičić. Bio je vrlo inteligentan mladić veoma spretan i čovjek izvanrednih govorničkih sposobnosti. Razdijelio je društvo na 3, sekcije ili na tri ogranka. Društveni rad se odvijao na opće zadovoljstvo. Rad domagojevaca nije bio dugog vijeka. Pojavio se drugi svjetski rat. Društvo je jenjavalo i konačno odumrlo.

Odnosi hrvatskog Sokola i jugoslavenskog Sokola u Pleternici

Za probuđivanje hrvatske svijesti u hrvatskom narodu bilo je potrebno osnivati i sportska društva. Teren za osnivanje takovog društva je priredio mjesni učitelj Antun Orlić. Bio je mlad i poletan a veoma obljubljen u Pleternici. On je uspio stvoriti povoljnu atmosferu za osnivanje Hrvatskog sokola. Ovo društvo je službeno formirano 1910. Za vrijeme samog osnutka imao je Hrvatski Sokol 30 članova. Među odraslima članovima je bilo i djece iz Osnovne škole.

Najviše su se zalagali za unapređenje Hrvatskog Sokola braća Eblingeri i Ivan Raljušić. Zbog toga su bili i postavljeni za **»Prednjake«** Hrvatskog Sokola. Za nabavu sokolskih rekvizita najviše su se istakli kao dobročinitelji hoteljer iz Pleternice Rosenfeld, gostioničar Malović, brat Milke Trnine i Vaso Prica, trgovac pleternički.

Sokolaši su nastojali tjelesno i kulturno uzdizati svoje članove. U tu svrhu su širili po Pleternici svoj časopis koji se zvao »Straža«.

No taj duh nije još dugo ostao u dušama pleterničana koji je došao do izražaja nakon osnutka Jugosokola u Pleternici. U međuvremenu postojanja Hrvatskog Sokola i Jugosokola u Pleternici neki pleterničani su volili izići na ulicu na šetnju ili u društvene sastanke obučeni u uniformi Hrvatskog Sokola, koja se razlikovala od Jugosokola. Međutim, ono što se u srcu krije to se ne da sakriti. Tako je gledala na ulicu jedna gospođa naslonjena na prozor sa svojim mužem a kraj njih su prolazila dvojica Hrvatskih sokolaša. Oni pozdrave gospođu i njenog muža. Nakon pozdrava gospođa reče: »Čujte, što ste se tako namaškirali? Oni zastanu pa jedan od njih kaže »Gospođo, vi ste od uvijek maškara.« Njezin muž je ukori i kaže: »Moraš znati da smo u Hrvatskoj — šuti.«

Društvo za unapređenje Pleternice

Nakon izgona Turaka pleterničko vlastelinstvo dobilo je gospodara Ivana Imbsena. To imanje je kupio od Ivana Imbsena barun Johan Trenk 1723. Poslije Trenkove smrti je to imanje kupio 1750. Ivan Peterffy a 1798. Jakov pl. Svetić. Ti plemići ili bolje rečeno baruni su imali svoj dvorac u Pleternici i svoj park oko dvorca. Od toga parka je vrlo malo ostalo drveća. Ljudi vole parkove. Zbog toga su 1927. godine pleterničani došli na pomisao da uz ulice posade tzv. Kugel akacije. Najviše se za to zalagao mjesni učitelj Matija Pezerović i inž. Luka Bauer. To je bio sada kvasac za razvijanje parka kakvog sada ima Pleternica. Ljudi su se najprije bunili, jer da neće moći uzdržavati guske. Gdje će ići guske na ispašu, a gdje puštati svinje na ispašu?

Međutim, napredni pleterničani su podržali inicijatore i formirali su novi park s druge strane ceste ispred kasarne baruna Trenka koji se pretvorio u jedan veliki lijepi park. Istini za volju, on nema nekog kvalitetnog drveća ali ima mogućnosti da se usadi raritetno drveće koje bi dalo pleterničkom parku veću hortularnu vrijednost. Treba prepustiti i mlađim generacijama da i one nastave, dopune, usavrše radove svojih predaka.

Hrvatski Sokol i Jugosokol

Kažu neki stari pleterničani da je nakon prvog svjetskog rata politički i društveni život u Pleternici bio jako mrtav. Međutim, kada je na političku pozornicu došao Stjepan Radić sa svojom seljačkom strankom opet je Pleternica društvenopolitički oživjela. Narod nije bio zadovoljan sa politikom kraljevske kuće Karađorđevića i njegovih prisnih ministara. Narod se smatrao prevarenim od njihove strane. Narod je smatrao da su osnovna prava radnog naroda povređena u nacionalnom i privredno radnom pogledu. Narod je osjetio da svi građani u Jugoslaviji nisu istog reda i da svi nemaju ista prava i dužnosti. Napose je to došlo do izražaja u vezi zapošljavanja radne snage, raspoređivanja i plaćanja poreza. Zbog toga su između ostalih i pleterničani tražili način i oblik u okviru postojećih zakona da sačuvaju nacionalnu i društvenu svijest svojih građana.

Zbog toga su obnovili društvo Hrvatski Sokol koji je bio osnovan još 1910. sa patriotskim prizvukom.

Sastajali su se i vježbali tjelesne vježbe prije I svjetskog rata u sobi hotela Rosenfelda 1912. a poslije rata u Osnovnoj školi (sjeverna strana) u Pleternici. Budući da je poslije I svjet-

skog rata kasarna baruna Trenka bila slobodna, zbog toga su nastojali da dobiju jednu veliku dvoranu za svoje sokolaške vježbe. 1932. su dobili veliku dvoranu i pleterničani kažu da je zaslužan za to vrlo obljubljeni inž. Luka Bauer, upravitelj Brodske imovne općine u Pleternici. Međutim, velikosrpskim planovima je karađorđevom dvoru i njemu prisnim ministrima smetao rad hrvatskog sokola zbog toga kralj donosi proglas vlade 29/30 prosinca 1920. kojim se ograničava rad društvima koja su opasna za mir i red u državi. Tom **obznanom** su najviše mislili zaustaviti svu aktivnost komunističke partije, jer su bili uvjereni da se partija uvukla u sve organizacije i u njima djeluje.

Vidovdanskim ustavom su postavili centralističko društvenopolitičko uređenje, 28. 6. 1921. Da bi bili još efikasniji i jasniji 2. 7. 1922. u interesu zaštite države stavili su komunističku partiju izvan zakona.

Hrvatski Sokol do 1929. još djeluje kako tako slobodno. On je uvijek pod pripaskom. Kraljevska vlada je stala na stanovište 1929. da nema smisla da se jedno društvo tjelovježbe zove Hrvatski Sokol a drugo Srpski Sokol nego neka se unificiraju postojeća fizička društva u jedno koje će se zvati **Jugosokol**. To je bio Sokol Kraljevine Jugoslavije sa geslom »Brat je mio koje vjere bio«.

U tom novom društvu Jugosokola bilo je vježbača iz raznih narodnosti. Nitko ne želi da zapostavi svoju nacionalnost i nacionalnu pripadnost. Hrvatski Sokol kao društvo je ukinuto. Međutim, u vježbačima nije uzahnuo duh pripadnosti i nacionalne svijesti. Zbog toga se duhovi i dalje razlučivali makar i potajice. Oni koji su osjećali hrvatsku svijest i hrvatski ponos ti su se grupirali unutar Jugosokola i nazvali su se »HANAO« (Hrvatska narodna odbrana).

Koji su se osjećali srbima ti su se grupirali prećutno i zadržali duh pripadnosti nekadanjoj »ORJUNA«. (Organizacija jugoslavenskih nacionalista). Da bi se prepoznavali u javnim nastupima poslije priredbe na veselicama i zakuskama (znalo je doći) u političkim trzavicama onda su Hrvati dali znak žabicama a srbi zviždaljkama.

Starješina Jugosokola je bio u Pleternici Vaso Prica, trgovac. **Tajnik** je bio Mijo Filić. **Blagajnik** je bio Đorđe Begović, trgovac. **Prosvjetar** je bio Nikola Peleš, farmaceut. **Prednjaci** su bili: Drago Kovačić, Franjo Ninković, Mato Gačić, Ivan Jelić, Stjepan Radonić, Mato Radonić i Petar Podobnik.

Uzdržavanje svećenika-župnika
Lukno ili župski doprinos

Kada je Jozua doveo Izraelski narod u Obećanu zemlju onda je on razdijelio zemlju izraelskim plemenima. Bilo je 12 izraelskih plemena. Jedno se pleme zvalo pleme Levijevo po Jakovljevom sinu Levi. To pleme je Bog odredio da se posveti samo službi Božjoj. Zbog toga je Jozua stao na stanovište da ovom plemenu ne treba zemlja, jer je neće moći obrađivati zbog zauzetosti u službi Božjoj. Ništa ih materijalno nesmije sprečavati u služenju Bogu.

Iz ovoga plemena se trebaju regrutirati službenici Božji to jest svećenici. Budući da su i oni ljudi iz ovoga svijeta koji trebaju stan, prehranu i odjeću kao i ostali ljudi. Zbog toga će biti zaduženo ostalih 11 plemena da uzdržavaju pleme Levijevo-službenike božje — svećenstvo. Od toga vremena svećenici crpe zakonsku snagu na temelju sv. Pisma da su vjernici dužni uzdržavati svoje svećenike.

Međutim, ljudi su čitali sv. Pismo. Oni su slušali riječi sv. Pisma ali su teška srca prianjali na davanje doprinosa za uzdržavanje svojih svećenika. Uvijek su nekako stajali na stanovištu da su svećenici ljudi božji pa zbog toga bi trebali da badava rade u službi prinošenja žrtve Bogu, u posvećivanju naroda po sakramentima i navješćivanju Kristove-Božje istine. Zbog toga su se ponegdje vjernici usprotivili podavanju doprinosa za uzdržavanje svećenika a pogotovo ako je svećenik tražio visoki iznos po njihovom shvaćanju. Znalo bi se dogoditi da su svećenici zatražili posrednovanje državnih vlasti u realiziranju crkveno-župskog doprinosa. Državna vlast bi izdala zakon za ubiranje crkvenog doprinosa koji bi općinske vlasti na terenu ubirale od vjernika pod poreznom stavkom **»crkveni namet«.** Budući da je bilo u državnim vlastima i takovih političara, državnika, službenika, koji su bili protiv toga da državna vlast ubire crkveni namet, koji se u Slavoniji u vjernika zove »lukno«. Zbog toga su župnici sami u svojoj župi ugovarali sa župljanima o visini župskog doprinosa.

U stara vremena je bilo tzv. malo lukno (pilići, vuna, lan, jaja, 2 kolca za vinograd, oka vina.), **veliko lukno** je bio (mjerov žita, mjerov kukuruza i kola drva).

To izgleda danas kao veliki crkveni porez ali treba imati na umu da su nekada bile velike zadruge i da je bilo malo kuća. U nekim kućama je živjelo po 30, 40 čeljadi. Svaka kuća je imala po nekoliko sesija a svaka sesija je iznosila 17 jutara zemljišta. Svi nisu podmirivali iz godine u godinu svoja zaduženja u crkveno-župskom doprinosu. Onda su župnici takove vjernike udobrovoljili da podmire svoja dugovanja kada su trebali župnika kao na primjer za vjenčanje, za vršenje obreda za vrijeme pokopa člana dotične obitelji itd.

Budući da neki nisu podmiravali svoja dugovanja po nekoliko godina onda se tih živežnih namirnica nakupilo da bi ih bilo puna kola. Tada bi dužnici govorili — »Što misliš, ja sam morao popu odvesti puni »drik« (kola) lukna. Pa to je izrabljivanje. Ne bi ja njemu dao da ga ne trebam, ali ja njega trebam.« Nakon prvog svjetskog rata župnici su svake godine imali sve manju podršku od općinskih vlasti. Zbog toga su se neki svećenici sporazumjevali sa župljanima a pogotovo su se sporazumijevali sa dužnicima kod općinskih vlasti iz Pleternice. tako se jednoć vodio pregovor između župljana iz Pleternice, sa župnikom Gollekom i župljanima iz Buka sa župnikom Stjepanom Vicijanovićem iz Buka. Pregovori su dugo trajali. Župnik Matej Gollek je prosudio da nije dobro ići među svijet nakon ovakovih mučnih pregovora pa se zadržavao u općini u sređivanju nekih administrativnih poslova. Međutim bučki župnik Stjepan Vincijanović je nakon žučnih rasprava neraspoložen napuštao općinu i krenuo kući. Pred općinom su ga čekale neke razjarene osobe, žene su se počele s njime svađati zbog lukna. Kraj općine nekadanje se nalazio duboki jarak posađen vrbama. Kada su došli do tog jarka onda se jedna žena raskuražila i počela ga vući i ugurati u jarak u znak osvete i mržnje prema njemu. (Pripovijedala Marija Ninković iz Pleternice). Iz ovoga se slučaja vidi kako nisu bili krivi za nesporazumijevanje župskih podavanja samo svećenici-župnici, nego se krivnja nalazila i u samim vjernicima koji su trebali svećenika i njegove usluge a nisu bili svjesni da i svećenik treba da živi i da ga treba uzdržavati, pa prema tome ispunjavati i svoje crkveno-društvene obveze. Nakon drugog svjetskog rata kada je zakonski nastala rastava crkve i države uzdržavanje svećenstva, crkvenih ustanova ostalo je na duši i svijesti samih župljana-vjernika. Župljani, koji su više svijesniji za vjeru i crkvu ti više i radosnije doprinose u granicama svoje mogućnosti. Vjernici koji nisu svjesni svoje vjere ti se ravnaju kao prolaznici kad prolaze kraj prosjaka. Ako su raspoloženi nešto udijeliti i za crkvene potrebe, udijele, a ako nisu ne daju ništa i nitko nema prava da ih zbog njihovog propusta poziva na odgovornost. Iako je u ovom periodu crkva prepuštena na milost i nemilost vjernika ipak svećenstvo crkvene ustanove djeluju. Svećenici uglavnom pristojno

mogu živjeti i mnogi crkveni objekti se obnavljaju a novi podižu.

Bakljade i najave događaja u Pleternici

Pleterničani su navikli da priređuju parade u dane državnih i vjerskih praznika. Tako su bile neke koje treba napose istaknuti. Te proslave su bile napose za vrijeme Austrougarske i stare Jugoslavije.

Isto tako za vrijeme II svjetskog rata dok su i vojne jedinice učestvovale u vjerskim proslavama (Uskrsnuće, Tijelovo) Prigodice:

1. Za proslavu tisuću petsto godina Hrvatskog kraljevstva 1925. god.
2. Za proslavu »Lijepe naše« 1835-1935.
3. Za vrijeme održavanja Misija (1930)
4. Za jubilej župnika, za vrijeme dijeljenja sv. Krizme i proslave predsjednika vatrogasnog društva Pavla Jušića.

Osim svećanih bakljada pleterničani su odavali posebno značenje pojedinim blagdanima i praznicima državnog i crkvenog karaktera pucanjem mužara i zvonjavom zvona. Ti mužari i ta zvona su svojim pucanjem i zvonjenjem u oči blagdana ili godišnjice rođendana, krunidbe državnika, papinog dana najavljivali sutrašnji dan slave. Na sam dan su se mužari javljali rano u jutro i za vrijeme same svete mise ili crkvenih obreda: dođi Duše sveti ili Tebe Boga hvalimo i tako veličali slavlje. Neki pleternički župnici su poput župnika Mateja Golleka upriličavali **prijem** civilne vlasti, predstavnika pojedinih društvenih organizacija i crkvenih starješina poslije crkvenih obreda. Tom zgodom su župnici primali čestitke i častili prijemnike.

Crkveno veliko zvono je najavljivalo povjesne događaje zvonjenjem u izvanredno vrijeme kao na primjer proglašavanjem mira u svijetu, najavljivanjem ustoličenja crkvenih poglavara, najavljivanje smrti crkvenih poglavara. Osim toga veliko zvono najavljuje prelaz iz stare godine u novu godinu. Početak došašća i korizme zvonjenjem točno u pola noći. Prema tome pleterničani su stalno u nekom hodu prema novim događajima koje najavljuju za znanje i ravnanje velikim zvonom.

Sport

Pleterničani vole sve vrste sportova. Blizu su rijeke Orljave i Londže pa se od malih nogu nauče plivati. Kada se pojavila

moda da je nogomet nešto što jača tijelo i krijepi duh pleterničani su se dali u sport nogometa. Organizirali su nogomet, kažu pleterničani od 1927. Najprije se formirao građanski klub koji se prozvao »Tomislav«. Članovi tog kluba su bili pretežno sinovi iz širih građanskih slojeva., i tzv. sitne buržoazije. Međutim, jedni su mladići radničko-seljački roditelja formirali drugi nogometni klub koji su prozvali »Zrinski«. Samo ime nam govori da se u tom klubu razvijaju ideje slobodarskog duha. Zrinski su se borili za slobodu i nezavisnost od carske diktature. Zato treba od mladih nogu uzgajati seljačku radničku mladež u slobodarskom duhu na sportskom i nacionalnom polju. Međutim je ovaj klub rasformiran početkom 1941. g.

Nakon rata 1945. godine se osniva ponovno nogometni klub uz podršku svih društvenih organizacija u Pleternici i taj klub je dobio ime »Slavija«. Nogometno društvo i dalje djeluje pod tim imenom. Osim toga su pleterničani imali i kuglarsko društvo. Imali su društvo fiskulturno sa svojim ograncima (odbojka, košarka itd.). Imali su i imaju lovačko društvo i ribarsko društvo pod nazivom »Šljuka«. Poslije rata 1945. na ovamo imaju vrlo veliki broj članova u ribarskom društvu tzv. »Orljava« u koje su se uz starije ljude učlanila mnogobrojna djeca. Osnovali su pleterničani i folklornu grupu »Orljava« 1977. sa željom da sačuvaju narodne nošnje, narodne plesove i narodne pjesme. Tamburaški zbor u folklornoj grupi vodi Ivica Radonić a uvježbava plesove Ivan Rotar.

Imali su i razne nastupe diljem Slavonije. Sudjelovali su i na festivalima u Đakovu »Narodni vezovi« i drugdje. Imali su jedno vrijeme i turističko društvo. Mijenjali su odbore za odborima i stalno naglašavali da se nema s kim raditi, da nema društvo razumijevanja na kompetentnim mjestima itd. Međutim, treba istini za volju reći onu narodnu: Postavi sposobne na određeno mjesto pa ćeš vidjeti da će svatko imati razumijevanja za tebe. Sam rad će natjerati neuviđavne da budu uviđavni a nepravedne da budu pravedni. Tražiti samo pomoć, jaukati a ne raditi znači sam sebe uništavati.

Pleternica ima uvjeta da se razvije u jedno izletište po svojoj konfiguraciji tla. Tu su vinogradi sa divnim pogledom po svoj pož. kotlini. Neposredno uz Pleternicu se prostire gora Dilj sa svojim usjeklinama što čini romantičnost. Tu je rijeka Londža koja je nezagađena i izgleda da će takova i ostati. Treba samo urediti putove i prilaze. Napraviti bazene pa bi građani iz Broda, Osijeka i te kako rado dolazili u prirodu da se naužiju svježeg zraka i odmora. Treba početi pa će već netko nastaviti.

ŠKOLA

Da bi se ljudi međusobno povezivali i bolje razumjeli potrebno je da znadu čitati i pisati. Kada nauče čitati i pisati onda će učiti strane jezike i sa ljudima druge narodnosti će lakše postaviti međusobne odnose u religioznom i društvenopolitičkom životu.

Promatrajući društvena zbivanja tokom povijesti ljudskog roda vidimo da su se za prosvjetiteljstvo u stara vremena najviše zauzimali svećenici. U rano doba kršćanstva su biskupi kraj svojih biskupskih katedrala podizali crkvene škole za crkvene potrebe. Svećenik mora biti pismen. On mora da čita sv. Pismo i ostale crkvene knjige, pisma koja biskup piše pojedinim crkvama i svećenicama. Do kasnog srednjeg vijeka nije školovanje bilo obvezatno za svu djecu. Svećenici, župnici, kapelani u pojedinim mjestima su u svojim samostanskim prostorijama primali nadarenu djecu na pouku. Učili su ih čitati, pisati, vjeronauk i računati. Te škole su se zvale župske i samostanske škole. Tako smo mi u pož. kotlini imali uz župske stanove župske škole a samostanske u Požegi, Velikoj, franjevačke škole. Prije dolaska Turaka cistercisku školu u Kutjevu a poslije izgona Turaka Isusovačku školu. Franjevci su i Isusovci nastojali da svoje škole uzdignu na viši stupanj prosvjete. Na tu pomisao su mogli poći nakon sklopljenog mira u Srijemskim Karlovcima, a završenog Bečkog rata 1683-1699. Slavonija je oslobođena od Turaka a vlast su preuzeli Habsburgovci. Požeška kotlina je pod upravom zagrebačkog biskupa u vjerskim stvarima. Samostani su izuzetni u svojim redovničkim poslovima. Zbog toga njihov poglavar-provincijal može donositi unutar svoga reda planove i odluke za dobrobit njihove zajednice u materijalnom i duhovnom poględu. Na temelju odluke »upravnog vijeća provincije Bosne Srebrene u Našicama« (Dr. Emanuel Roško, Nova et Vetera, Sarajevo 1977. sv. I str. 88)

Provincijal Marko Bulajić osniva visoku školu u Slav. Požegi. Dr. E. Roško misli da je ta škola bila u Požegi od 1705-1783. Oci Isusovci su također u Požegi osnovali visoku školu. Od tih visokih škola a možemo reći »fakulteta« imali su koristi najviše vjernici.

Brigu za prosvjetu u pož. kotlini i nakon izgona turaka vode svećenici i redovnici, sporazumno sa općinskim vlastima. Neki svjetovnjaci, intelektualci tu povjesnu činjenicu s omalovažavanjem ističu. Napominju da su čak i »po koji svjetovni nestručnjak« u nekim mjestima obučavali djecu. No, međutim istini za volju treba reći: zar su samo svećenici, redovnici i »po

koji svjetovni nestručnjak« imali glavu da njome misle i dužnost za prosvjećivanje nacije i privredno unapređivanje?! Zar drugi ljudi nisu imali vremena i mogućnosti da se posvete knjizi i naciji? Imali su vremena i mogli su samo ako su htjeli.

Tadanji župnik u Pleternici Marko Pejzokić je nastojao da se formira škola u Pleternici. Obilazio je mjesne i županijske vlasti. Konačno je uspio skloniti svjetovne vlasti da osnuju ugovornu pučku školu, dne 17. 9. 1779. u Pleternici za sva sela pleterničke župe. Učinili su ugovor. U ime vlasti kraljevski nadzornik Antun Mandić i predstavnici pojedinih sela selski knezovi u tri primjerka i potpisali ga. U ime sela se potpisali Marko Josipović, Nikola Ribić, Antun Gačić i Franjo Lazić. Ugovorili su plaću učitelju u visini od 150 forinti u novcu godišnje i 16 1/2 hvati drva za školu i učitelja. Održavati ogradu oko škole, školskog vrta i školskog dvorišta. Zaduženja su bila podijeljena na oženjene parove Pleternice, Bzenice, Gradca, Frkljevaca, Komorice, Koprivnice, Kadanovaca i Sulkovaca. U koliko ljudi nisu imali novaca za uzdržavanje učitelja mogli su davati protuvrijednost u naravi.

Ta novčana svota pretvorena u narav iznosila bi 2.062 oke žita, 531 oku vina i 16 1/2 hvati drva. (oka odgovara 1 i 1/2 litra).

Škola se nalazila gdje se i sada nalazi stara škola u požeškoj ulici. Bila je pokrita sa slamom i imala je tri prozora. Škola je imala samo jedno odjeljenje. Djeca su u zimsko vrijeme išla u većem broju. Čak je znalo biti do 120 učenika. U ljeti bi opao broj učenika čak na 15. To je bilo i razumljivo ako se uzme u obzir da se u to vrijeme nije vodilo prisilno školovanje pa ni roditelji ni djeca nisu stekli navike za prosvjećivanje. Osim toga ljudi su tada imali veoma mnogo blaga za ispašu. Blago (svinje, krave, volovi i konji) su bili izvor zarade, novca, a pola za izvor hrane. Učitelj je imao svoj stan u Pleternici kraj škole. Stan se sastojao od 2 sobe, kuhinje i smočnice ili šupe. (Pož. novine, 1937. Pripovijedao učitelj M. Pezerović.)

Stara škola pokrivena slamom je do temelja izgorjela 1862. Lijeva strana današnje stare škole je sagrađena 1864. a desna strana je kupljena od bačvara Hamše. Učitelji su uvidjeli i urazumjeli mještane da nije dovoljno imati dvorazrednu školu nego da treba podići školovanje barem na tri godine. I pleternička škola je postala trorazredna 1886. a četverorazredna 1913. godine.

Kad je stupio na snagu 1905. god. zakon da se obuka u pučkim školama dijeli na tri stupnja uvedeni su u nastavu realni predmeti. U nižem stupnju to jest u prvom razredu se ti

realni predmeti zovu početna stvarna nastava. U srednjem, tj. u 3. razredu i višem, tj. u 4. razredu zemljopis, povijest i prirodopis. Osim toga je uvedeno u višim razredima gospodarstvo i domaćinstvo za djevojčice.

Učitelji u Pleternici su nastojali da budu vjerni direktivama školskog zakona pa su osnovali školski voćnjak na smriku u Pleternici. U tom voćnjaku su mnogi i mnogi dječaci naučili kalamiti voćke, njegovati i obrezivati voćke. Ta praksa je prestala pred II svjetski rat.

Budući da je pleternička škola bila opterećena s brojem đaka, a u pomanjkanju prostora i preudaljenosti za slabašnu djecu onda su sela nastojala da si sagrade školu. Sulkovljani su sagradili 1896., Frkljevčani 1921. (škola je započela svoj rad u privatnoj kući Josipa Ružić u Kadanovcima).

U Gradcu je sagrađena 1931. u Koprivnici 1931. Na području župe pleterničke nemaju svoje škole, (jer imaju malo žitelja u selu) ova sela: **Bresnica** (njihova djeca idu u školu u Sulkovce a u novije vrijeme na vlastitu želju u Pleternicu.) **Bzenica** (njihova djeca idu u školu u Sulkovce). **Komorica** (njihova djeca idu u školu u Ratkovicu).

Šegrtska škola

(Škola učenika u privredi)

Učitelji su na temelju svoga iskustva uvidjeli da bi trebalo uvesti produžno školovanje koje će nazvati **opetovnica.** One se uvode u pož. kotlini 1777. Ona je u stvari preteča samostalne šegrtske škole. U opetovnici se održavala obuka nedjeljom do podne i na dane manjih svetaca. Pleternica je imala veoma mnogo obrtnika za vrijeme stare Jugoslavije, pa je zbog toga imala i svoju šegrtsku školu. Nastavu su održavali mjesni učitelji. Da se izbjegne riječ šegrt i šegrtska škola donesen je novi zakon po kojem će se od 1947/8. škola ove vrsti zvati **Škola učenika u privredi.**

U Pleternici je ova škola radila do 1957. god. Početkom 1958/59. pleternički učenici u privredi morali su pohađati takovu školu u Požegi.

Međutim, prosvjetitelji dolaze u novu fazu školovanja učenika u privredi. Oni donose novi zakon tokom 1961/62. o centralizaciji struka svih škola učenika u privredi na području zapadne Slavonije. Učenici su prisiljeni da polaze takove škole u drugim mjestima, to jest gdje su locirane škole za te struke. Iz godine u godinu ove škole dobivaju sve veći broj đaka. Djeca bježe sa sela u grad, u raznovrsne škole i zanate. Svaki želi

da je u radnom odnosu svoje kvalifikacije. Ima osigurani posao, osiguranu plaću i osiguranu starost putem mirovine. Seljaku nije ništa osigurano osim neprekidnog rada. Seljak ima nesigurni prihod, nezagarantiranu prodaju svojih proizvoda i nezagarantiranu cijenu proizvodima. Nema osiguranu mirovinu, jer nije u financijskoj mogućnosti da podmiruje doprinos za socijalno osiguranje. U vezi sa školom u Pleternici valja spomenuti da se u šegrtskoj školi predavao vjeronauk do 1946. godine. Vjeronauk nije bio poslije 1945. obligatan predmet. I ako nije bio obligatan ipak su đaci u privredi ostajali na vjeronauku. Nakon 1945. je vjeronauk učenicima u privredi predavao mjesni župnik Ljudevit Petrak.

Budući da je škola pučka uslijed ratnih okršaja izgorjela 1944. onda se škola održavala u prostorijama Hrvatske čitaonice i u prostorijama imovinske gostionice na mjestu gdje je sagrađena općinska nova zgrada.

Dne 31. 1. 1946. po čl. Ustava Federativne Narodne Republike Jugoslavije prestaje svaki utjecaj crkve na školu. Nastala je rastava crkve od države po državnim organima.

U Pleternici je građen Zadružni dom i završen 1949. Budući da taj dom nije bio neophodno potreban za zadružni rad pa je zbog potrebe za školskim prostorom predan u školske svrhe.

Životne potrebe iziskuju sve veću naobrazbu. Zato se školska obuka produžuje na sedmogodišnje školovanje, a 1951. na osmogodišnje školovanje. Iako je proširen nadogradnjom zadružni dom novom školskom zgradom ta zgrada nije zadovoljavala. Priliv djece je bio iz godine u godinu sve veći dolaskom novih obitelji iz Bosne i Hercegovine. Nadležne vlasti su uvidjele da Pleternici treba nova škola. Škola je izgrađena po svim modernim propisima za kabinetsku nastavu 1977. U novoj zgradi je počela nova školska godina 1977/78. I ova škola je premalena da primi sve đake. Zbog toga djeca od 1. — 4. razreda idu i dalje u staru školu. Nastavnici očekuju da će se graditi još jedna škola ako se želi raditi u duhu vremena u kojem živimo. U ovu novu školsku zgradu dolaze školska djeca od V — VIII razreda iz pleterničkog područja, Buka, Drenovca, Ratkovice i Sesveta.

Orguljaši

Crkva je uvijek nastojala da u školi budu oni učitelji koji su vješti sviranju, orguljanju i da imaju lijep glas za pjevanje. U prva vremena su učitelji živjeli sa župnicima, svećenicima u najvećem razumijevanju i suradnji.

Međutim, kada se pojavio duh tzv. prosvjetiteljstva pojavio se i duh »emancipacije« učitelja od utjecaja crkve i ovisnosti od pojedinih župnika. Ta emancipacija je išla stihijskim korakom. Svoj cilj je ostvarila u Jugoslaviji 1946. kada je došlo do rastave crkve od države nastojanjem države. Od toga vremena učitelji, orguljaši više ne sviraju u crkvama. U učiteljskim školama više nema forsiranja da se uči orguljanje. Učitelji izbjegavaju polazak crkve i ne preporučaju svojim đacima da idu u crkvu. Oni polazak crkve prepuštaju uviđavnosti same djece i njihovim roditeljima a u nastavi prikazuju crkvu kao nešto što je preživjelo potrebu ljudskog društva u intelektualnom i privrednom pogledu. Najznačajniji učitelji koji su radili na kulturnom polju u školi, u mjestu i u crkvi bili su:

1. **Josip Balog** (bio je samo vlastelinski pisar; treba mu priznati da je u granicama svoga znanja udarao temelje prosvjeti i učenju hrvatskog jezika (1779.)

U 20. stoljeću su bili:

2. **Zvonimir Vlašić** (1904) Bio je vrlo muzikalan. Bio je dirigent pjevačkog društva »Zvonimir« koje je osnovano 1909.
3. **Antun Orlić** (1904) Bio je veliki ljubitelj fiskulture i veliki rodoljub hrvatstva. Mato Gačić pripovijeda: »Orlić je nastojao da se u školi počnu fiskulturne vježbe i tako ucrtao temelj osnivanju Hrvatskog Sokola«.
4. **Andrija Lukač** (1887-1903). Mnogo se istakao u vođenju školskog voćnjaka na Smriku u površini 1 jutra. Naučio je mnoge i mnoge učenike kalamiti i obrezivati voćke.
5. **Slava Bošnjak.** Nakon penzije Andrije Lukača došla je u Pleternicu i isticala se u crkvenom pjevanju i učenju ručnog rada i domaćinstva u školi.
6. **Aleksandar Čavrak.** Isticao se u pisanju članaka i pisanju pjesama koje je sam ispjevao. Najprije je bio veliki mađaron, a nakon kreiranja države Srba i Hrvata i Slovenaca postao je veliki jugoslaven i isticao se u organiziranju učiteljskog društva Udruženje jugoslavenskih učitelja za kotar slavonsko-požeški. Otvoreno se pokazao pristašom ideje da se crkveni utjecaj udalji iz škole. To je pokazao na »Tebe Boga hvalimo« nakon završetka škol. god. 1922. »s djecom svoga razreda ostao je vani pod lipom dok je propovjed trajala« (Spom. str. 192) »odbija učitelj svaku suradnju na temelju katoličkom . . .«) Spom. str. 179.)

7. **Vera** Bila je dobra učiteljica i orguljašica neko vrijeme u crkvi. Volila je jako prkositi župniku M. Golleku, jer spomenica spominje njezino ime i kaže: Učiteljica Vera nije došla . . . nije orguljala . . . itd. Učiteljica Vera je ipak orguljala i na koncu učitelj se pokazao bezbožan. (Spom. str. 192.)
8. **Matija Pezerović** Učiteljica Vera je premještena u Zagreb (1923-1942) a na njezino mjesto dolazi za učitelja Matija Pezerović. Mlad, poletan. Vješt orguljanju. Vješt kultiviranju voćaka i pčelarenju. Svoje znanje je prenio na mnoge đake dobre volje. Rado je surađivao sa domaćim župnikom Franjom Radovićem i pomagao u vođenju pjevačkog društva »Zvonimir«, u Pleternici.
9. **Petar Vrban,** bio je dugogodišnji ravnatelj škole. Vrlo taktičan sa svojim kolegama učiteljima. Bio je vrlo taktičan u odnosu prema svećenicima. Nastojao je biti objektivan prema svim vjerskim zajednicama.

Završetkom II svjetskog rata, dne 9. svibnja 1945. zamrlo je i orguljanje učitelja orguljaša po crkvama. Od tog vremena župnik se u Pleternici morao snalaziti kako je znao. Po savjetu dr. Josipa Buturca došla je u Pleternicu exklaustrirana čč. ss. predr. Krvi Isusove Eualija Kulijer 1946. Bila je vanredno sposobna, muzički školovana. Vrsna pjevačica alt glasa, vodila je pjevački zbor u granicama mogućnosti izbora i kvalitete pjevača do 1. 3. 1947.

Josipa Radunković

Nakon smrti orguljašice Eulalije Kulier svirala je u crkvi (Vatrogasnom domu) samouka orguljašica Josipa (Pepika) Radunković r. Mokricki. Jedno vrijeme je svirao i Ivica Radonić koga je učila svirati pok. Eulalija Kulier.

Časne sestre, Kćeri Božje Ljubavi 1956.

Pleternica nema crkve. Župni stan je runiran. Potrebe su bile takove da su crkveni poglavari uvidjeli da su potrebne čč. ss. u Pleternici. Poduzeli su sve mjere da se časne sestre odazovu i dođu u Pleternicu. Najviše se od župljana zauzimala kršćanska obitelj i Marija Jukić da dođu čč. ss. u Pleternicu. Došle su 1956. i od tada djeluju kao orguljašice, pomoćne katehistice i domaćice na župskom stanu.

Župljani su željeli da se utemelji redovnička kuća u Pleternici. Najviše se zalagala obitelj Jure Jukić. Gospođa Marija Jukić r. Friš je smatrala svojim životnim djelom da se u njezinoj

kući smjesti redovnička kuća. Zbog toga je željela da ih čč. ss. dvore do njihove smrti i poslije njihove smrti neka pola njihova imetka bude crkvi a pola čč. ss. koje budu u Pleternici. ČČ. ss. Kćeri Božje Ljubavi su ih dvorile. Nakon njihove smrti kuća je prenešena i pripadajuća zemlja na čč. sestre time da osnuju samostan u Pleternici.

Svi se nadamo da će redovnice i župljani uvidjeti da je župi potrebno imati takovih duša koje će se posvetiti Bogu u molitvi i kršćanskoj socijalnoj ljubavi župljanima, čovjeku uopće, koji trpi od bolesti, osamljenosti i zapuštenosti roditeljske i sinovske nemoći i zaboravi.

Svi se nadamo da će one pomoći, pomagati, uzgajati i odgajati mlada pokoljenja zaposlenih roditelja.

Starokatolici

Svima je dobro poznato koji se bave poviješću da je održan Vatikanski sabor 1870. i da je na tom saboru proglašena dogma da je papa nepogrešiv kada proglašuje vjerske istine za vjerovanje koje govori o vjerskim istinama i moralu (pravilu ponašanja u odnosu na spasenje duše).

Neki svećenici pod utjecajem prosvjetiteljstva su se usprotivili takovoj dogmi za vjerovanje. Najbučniji su se sastali u Münchenu 1871. i održali svoj kongres. Na tom kongresu su odbacili vjerovanje u nepogrešivost pape i tom zgodom osnovali tzv. »Starokatoličku crkvu«. Zatim su se sastali 1889. i osnovali tzv. Utrechtsku Uniju. Ta Unija ima zadaću da okuplja sve vjerske zajednice koje će se osnovati u pojedinim zemljama a prozvat će se »Starokatolici«.

Odjek tih bučnih svećenika nije ostao nezapažen i u našim hrvatskim krajevima. Svećenici koji su se borili za reforme u crkvi i nehotice su utirali put starokatolicizmu. Budući da su reformatori starokatolici tražili ukinuće celibata (neženjene svećenika) a želja im se nije ostvarila onda su iz protesta stupali u novu religioznu zajednicu. Oni koji su bili najodvažniji ti su se zalagali da se osnuje u Hrvatskoj starokatolička crkva 1919. Već 1924. su izabrali Sinodalno vijeće svoje crkve. Za biskupa su izabrali svećenika iz ref. kruga, Marka Kalođeru. Tim činom je ova starokatolička crkva postala članom Unije u Utrechtu.

Vrhovni organ starokatoličke crkve je Sabor ili Sinod. On donosi odluke, bira Sinodalno vijeće i biskupa. Svi aktivni svećenici su članovi Sinoda. Župe su samoupravne jedinice pod nadzorom upravnog vijeća u materijalnim stvarima. U duhovnim stvarima je nadležan biskup. Za sjedište Starokatoličke crkve

izabran je Zagreb. Za sada ima 5 svećenika, 6 župa i 4 crkve u Hrvatskoj.

U Beogradu ima svoje sjedište za Beograd i Vojvodinu. Imaju 3 svećenika, jednu crkvu i 3 župe.

Taj starokatolički pokret nije ostao nezapažen ni u Pleternici. U nas je nazvan tzv. **»žuti pokret«.** Progresivni ljudi su pokazivali naklonost prema tome pokretu, jer su mislili da je to zaista pokret koji donosi nacionalnu slobodu i materijalni razvitak društva. Najveći propagator za starokatolicizam u našim krajevima za Slavoniju je bio otpali svećenik »domaći sin. Ante Donković iz Batrine kbr. 70.« (Dr. J. Kolarić, Dvjesta Novokapelačkih proljeća, str. 165. Zgb. 1977.) Taj Donković je već spomenut u opisu župnika M. Golleka. On je nastojao da se u Pleternici smjesti njihova crkva i da dobije prostorije. U svom zalaganju je postigao svoj cilj. Školski odbor u Pleternici je odobrio veliku dvoranu-učionicu za nedjeljno obavljanje vjerskih funkcija. Ravnatelj škole Petar Vrban nije bio voljan da se školske prostorije dodjeljuju u vjerske svrhe ali je bio nemoćan. Školski odbornici su ga nadglasali, jer su neki simpatizeri sa takovim pokretom mislili da će time naškoditi župniku Mateju Golleku i katoličkoj crkvi. Pod utjecajem jake propagande prijavile se u starokatoličku crkvu po pripovijedanju župljana ove obitelji iz Pleternice:

1. Stjepan Vilović, postolar
2. Stjepan Potočanac, kovač
3. Ivan Potočanac, krojač
4. Franja Pavlović, ratar
5. Stanko Raljušić, ratar
6. Josip Blašković, ratar
7. Ivan Blašković, akcizer
8. Nikola Stanić, geom. pomoćnik

Iz Gradca:

1. Jakobović Antun, ratar
2. Jakobović Ilija, ratar
3. Jakobović Đuro, ratar
4. Brčinac Tomo, ratar
5. Đuranović Mato, ratar
6. Đuranović Fabijan, ratar
7. Antun Mandić (samo otac) ratar

Možda je bila još koja obitelj ali za sada nije moguće sve provjeriti. Jedni su izumrli, jedni odselili, a jedni se natrag

vratili u katoličku crkvu. Jedni nisu išli u starokatoličku vjeru zbog vjere nego iz sasvim drugih razloga.

Spomenica kaže: »Dne 1. kolovoza 1926. na trgu u Pleternici otpali svećenik Ante Donković... nastupio je sa starokatoličkom misom na trgu, kod koje je uz Donkovića sudjelovao i Zagorac Stjepan... Otpalo je sada sedamdeset na žalost kršćanskih duša.« (Spom. str. 216.)

Ovaj Stjepan Zagorac je kasnije djelovao u Karlovcu i za vrijeme stare Jugoslavije je bio Gradonačelnik grada Karlovca. Dok starokatolici nisu dobili u školi prostorije za vršenje svojih vjerskih funkcija, dotle su obavljali vjerske funkcije u kući obitelji Potočanac. Imali su svoj oltar, svoje malo zvono koje je zvonilo prije vjerskih funkcija. Starokatolički svećenik je dolazio u Pleternicu i 3 godine je održavao vjeronauk u kući Ivana Potočanca. Stjepan Đuranović iz Gradca pripovijeda da je on kao dječak išao na taj vjeronauk. Na vjeronauku su učili:

1. Da je starokatolička vjera starija od katoličke.
2. Da je Bl. Dj. Marija obična žena kao i druge žene. Ona je rodila Isusa kao što i druge žene rađaju djecu.
3. Da Bog nije naredio da se svećenici ne žene. To je naredba poglavara katoličke crkve. Oženjeni svećenici imaju više smisla za obitelj nego katolički svećenici, jer oni nemaju obitelji i ne mogu razumjeti obiteljski život. Starokatolički svećenik je imao dva sina i njih je dovodio da mu ministriraju.
4. Govorio je o ispovjedi i ispovjedao je djecu i odrasle. Ispovijed je bila »općenita«. Starokatolički svećenik je rekao: »Ja sam čovjek kao i vi. Samo se pokajte, jer ja vas ne mogu odriješiti. Zatim je prekrižio vjernike.«
5. Misa je bila na Hrvatskom jeziku bez pjevanja.

Ljudi su dolazili postepeno do spoznaje da ti starokatolički svećenici ne dolaze u Pleternicu zato što katolička crkva krivo naučava nego zato što su oni htjeli opravdati pred narodom zašto su se oženili. Zbog ženidbe su dolazili u sukobljavanje sa vjernicima kao npr. u Gradcu na Spasovo 1927. Katolici su slavili Spasovo u Kapelici a starokatolici u dvorištu Mate Đuranovića. Poslije svete mise se išlo na objed u rodbinske kuće.

Taj dan je u Gradcu velika slava i toga dana se održavaju »gosti«. Rodbina dolazi rodbini u posjete. Tako se našao u svojoj rodbini katolik Blaž Ninković iz Pleternice u društvu sa starokatolicima. U tom društvu je bio i starokatolik svećenik Ante Donković. Za vrijeme objeda je A. Donković naglašavao kako se nesmije lagati a katolički svećenici lažu, jer potajno žive sa

ženama u nedopuštenom odnosu. Blaž Ninković upita Antu Donkovića: »Velečasni! Što mislite da li bi ja smio otpustiti svoju ženu? Donković odgovori: »Nikako. Ti si obećao njoj vjernost i stalnosti života do smrti. Nesmiješ gaziti sakramenat ženidbe. To bi značilo da si slagao i da gaziš sveti sakramenat ženidbe.« Nato Blaž Ninković kaže: »Dobro ste rekli velečasni. Recite mi istini za volju, zar niste vi obećali svom biskupu poslušnost i da se nećete ženiti i živjeti nedopušteno sa drugim bićima. Sigurno je da ste obećali kao punoljetan mladić od 24 godine u zreloj dobi života. Pogazili ste obećanje i sveti sakramenat reda. Zar vi ne uviđate onu staru poslovicu: »Rugala se sova sjenici da ima debelu glavu a ona ima ne samo glavu nego glavurdu. Tako i vi.« Na to Ante Donković odgovori: »Slušaj ti Blaž! Ti si bezobrazan brbljavac. Radije šuti i jedi. Od ovoga stola netko mora van. Ili ti ili ja.«

Iz ovoga razgovora se vidi da svi pleterničani nisu bili prekrštenih ruku a da nisu opazili što je to što se iza brda valja. Zato su starokatolici malo po malo napuštali tu vjeru i vraćali su u svoju rođenu crkvu te ih danas ima samo jedna osoba koja se izjasnila da je starokatolkinja. Ona podržava veze sa starokat. crkvom u Zagrebu i šalje svoj obiteljski doprinos. U Pleternicu je došao 1927. dr. Stjepan Bakšić, sveuč. prof. dogmatike. On je dokazivao pleterničanima u crkvi sv. Nikole da ne napuštaju svoje vjere, jer ta starokat. vjera nije ni stara, jer potječe od 1924.

Nije Hrvatska, jer ne potječe od Hrvata. Nije ni crkva, jer ne potječe od apostolskog zbora kome je Isus dao vlast i zaduženje tumačiti njegovu nauku.

Kalvini
kršćanska reformistička
crkva u Pleternici

Pojavljuju se za vrijeme reformacije ili protestantizma u 16. st. Ne priznaju papu za vrhovnog poglavara. Ne priznaju sve sakramente. Priznaju samo **krštenje** i **Gospodnju večeru.** Ona smatra da krštenje treba davati djeci, jer je to vidljivi znak saveza s Bogom. Kao što je bilo obrezanje u Starom Zavjetu vidljivi znak saveza s Bogom tako je i krštenje vidljivi znak. Gospodnja večera je slika-spomen sjedinjenja s Kristom a preko Krista sa Bogom i zbog toga je preporučivala održavanje Gospodnje večere. Ona ne priznaje Bl. Dj. Mariju kao majku božju nego majkom, običnom ženom koja je rodila Isusa.

Ova reformistička kršćanska crkva je dobila ime po francuskom svećeniku Jean Calvin (1509-1564). Kao svećenik bio je pod utjecajem Martina Lutera. Prihvatio je protestantizam i odrekao se katoličke crkve 1533. i prešao u Švicarsku. U Ženevi je osnovao 1541. svoju prvu protestantsko kalvinističku vjersku zajednicu. Uz protestantsko učenje naglašavao je rigorizam i apsolutnu predestinaciju. Naša dobra djela su plod predestinacije. U Starom Zavjetu je religiozno bilo nad političkim motivima to jest prioritetnog je značenja. U Novom Zavjetu duhovno treba da ima prvenstvo nad zemaljskim poslovima. Zbog toga društveni odnosi moraju biti usklađeni u cilju izgrađivanja kraljevstva božjeg na zemlji.

Kalvinizam se u Francuskoj pojavljivao pod imenom Hugenoti a u Engleskoj pod imenom puritanci. Njihove pokrete i njihovo učenje je podržavala mlada buržuazija. U svome začetku su bili veoma fanatički nastrojeni.

U Jugoslaviji su postali samostalna crkva 1920. Najviše su imali simpatizera među mađarskim, njemačkim i češkim stanovništvom. Najmanje su imali pristaša u Hrvatskoj. Zbog toga su na primjer vjernici kalvinističke sljedbe u Pleternici doseljeni stanovnici strane narodnosti. Oni imaju svoju bogomolju u Pleternici u ulici Matije Gubca kbr. 30. Vjernici se sastaju nedjeljno na molitvu. Mjesečno dolazi pastor iz Zagreba ili iz najbližeg sjedišta pastora iz Slavonije.

Vjernici reformističke crkve se dijele na **seniorate.** Seniorati su podijeljeni na regije: Bački, Banatski, Baranjski i Slavonski. Na čelu crkve je biskup. On ima svoje sjedište u Pačiru u Bačkoj. Sada imaju 43. crkvene općine, 92. filijale, 60. crkvi-bogomolja i 30. pastora. Pastori svršavaju većinom vjerske škole u Švicarskoj. U Zagrebu su osnovali svoj bogoslovni fakultet 1976. koji nosi ime Matija Vlacić Ilirik (1520-1575) (Flacius, Mathias Illyricus).

U Pleternici su kalvinističke sljedbe ove osobe:

1. Olga Rajner.
2. Franjo Varak sa svojom gospođom i sinom Jaroslavom.
3. Vlasta Štefanac.
4. Kavaž Marija.

U Bresnici:

1. Pajker Jaroslav (6. ukućana).

U Frkljevci:

1. Kubik Josefina.

U Kadanovci:

1. Elis Josip (2. člana obitelji).

Kada dođe pastor održavati službu božju onda dođu vjernici sljedbe iz Bjeliševaca, Tominovaca i drugih susjednih sela.

Na čelu svake mjesne crkvene zajednice je vjernik laik koji predsjeda mjesnoj crkvenoj zajednici nedjeljom. Čita bibliju i predmoli pred zajednicom. Ti predsjednici se mijenjaju po potrebi vremena i iz drugih opravdanih razloga.

Adventisti

Dobili su ime od latinske riječi venio, venire što znači doći. Oni iščekuju ponovni dolazak Isusa Krista koji će suditi živima i mrtvima. Temelj vjerovanja je Biblija napose Staroga Zavjeta. Na temelju proroka Daniela su uvjereni da znaju čak i izračunati kada će taj dolazak biti. Oni su taj dan često puta navještali ali su se do sada uvijek u računu prevarili.

Svetkuju subotu pa ih narod zove subotari.

Osnivač njihove sekte je amerikanac William Müller (1782--1849). Ta vjera se počela širiti u Jugoslaviji u XX stoljeću. U Zagrebu su se pojavili 1924. Najviše djeluju u Osijeku, Vinkovcima i Varaždinu. Imaju višu i nižu teološku školu u Maruševcu kraj Varaždina. Administracija im se dijeli na oblasti. Imaju 4 oblasti sa sjedištem u Zagrebu. (zapadna strana). Sjeverna oblast je sa sjedištem u Novom Sadu. Jugoistočnu u Nišu i jugozapadnu u Sarajevu. Sve oblasti sačinjavaju Uniju koja ima sjedište u Beogradu. Glavno tijelo ove vjerske zajednice je Skupština sa sjedištem u New Yorku. Adventisti imaju 300 mjesnih crkava i oko 120 profesionalnih propovjednika. Oni često očekuju sudnji dan. U tom očekivanju su znali rasprodati svoju imovinu. Neki su bili oprezniji pa su za svaki slučaj ako ne dođe sudnji dan ostavili neko imanje za daljnji tok života. Na području pleterničke župe bili su najbrojniji u Komorici. Imali su i svoju bogomolju u Komorici. Priređivali su i tzv. svoje kongrese u Komorici. Došli bi sa svih strana i vršili propagandu. Često puta su bili dosadni ljudima jer su ih posjećivali i nagovarali da dođu u »Istinu« jer oni govore istinu. Samo onaj koji bude u istini taj će se spasiti. Danas ih gotovo i nema na području ove župe. Jedni su napustili njihovu sektu, jedni su izumrli a neki su izselili. U Pleternici su jedno vrijeme iznajmili kalvinsku crkvu za službu božju. Mislili su da će na taj način privući k sebi vjernike rkt. vjere u svoje redove. Istina, bilo je ljudi iz Koprivnice i Frkljevaca koji su pomišljali da pođu u njihove redove ali su na temelju temeljitog razmišljanja i tumačenja Biblije došli do zaključka da je najbolje ostati u svojoj vjeri.

Budući da su naprosto odumrli na području ove župe zbog toga je njihova bogomolja stavljena na prodaju. Kupio ju je jedan seljak iz Komorice i tako su potpuno nestali.

Penetekostalci
Duhovci

To su ljudi koji očekuju svetoga Duha i pod njegovim utjecajem žele da vrše službu božju. U prva kršćanska vremena se ta nauka pojavila.

U 19. stoljeću 1886. se ponovno pojavila u Sjevernoj Americi. U Jugoslaviji se pojavila ta sekta 1914. Prozvali su se »Kristova duhovna crkva«, a 1954. se prozvala Penetekostalna crkva. Intenzivno djeluju u 72 crkvene općine i imaju 70 propovjednika. Glavno tijelo je Predsjedništvo koje ima sjedište u Zagrebu a tajništvo u Novom Sadu. Svaka crkvena općina je samostalna. Ima predsjednika, tajnika i propovjednika zajednice. U Zagrebu su 1972. osnovali Biblijsko teološki institut. Imaju i trogodišnju vjersku školu koju pohađa oko 25 studenata godišnje.

Na području pleterničke župe nemamo penetekostalaca. Njihovi pjevači iz Amerike su došli u Pleternicu po svojoj turneji po Jugoslaviji sa svojim vokalno instrumentalnim društvom 1976. Pjevali su u crkvi duhovne pjesme i vrlo su se lijepo i čedno ponašali.

SLAVONIJA U OPĆE

— osvrt —

Kad su Hrvati došli na jug oni su zaposjeli sjeverni i južni dio Panonije od Drave do Jadranskog mora.

Sjeverni dio Hrvatske se naziva u povijesnim dokumentima i Slavonija. Da je Slavonija uvijek bila smatrana dijelom Hrvatske to najbolje vidimo po tome što Mađari nisu u svoju krunu stavili poseban grb Slavonije, jer su je smatrali sastavnim dijelom Hrvatske. Međutim treba imati u vidu da se Hrvatska u personalnoj uniji s mađarskom u crkvenoj administraciji prekonstruirala. Formirale su se nove crkvene administrativne jedinice na čelu s novim biskupima.

Splitskom nadbiskupu je oduzeta nadležnost u crkvenim poslovima od Drave do Save. Ti vjernici će pripadati novoj metropoliji u zajednici sa mađarskim biskupima.

Mađarski kralj je dobro shvatio da treba ljude jednog naroda i crkveno razjediniti ako se želi uspješno vladati. Zato on osniva 1093/4. u Slavoniji zagrebačku biskupiju sa teritorijem zapadno od potoka Lišnice kod Garešnice do Sutle prema zapadu. Preostali dio na istoku priključuje Pečuvskom biskupu. Od sada Hrvati sjeverne Hrvatske u vjerskim stvarima više ne pripadaju pod upravu hrvatskog metropolite u Splitu već Ostrogonskom nadbiskupu i metropoliti do 1180., a kasnije pod upravu kaločkog nadbiskupa i metropolitu do 1852. Te godine je hrvatski ban Jelačić službeno proglasio zagrebačku biskupiju nadbiskupijom.

Nakon smrti sv. Metoda nadbiskupa srijemskog 885, vjernici su istočnu Slavoniju zvali Srijem i oni su pripadali kaločkom nadbiskupu. Kaločki nadbiskup vidi da mu je nadbiskupija prevelika za upravljanje pa moli papu Grgura IX da on osnuje biskupiju 1229. godine u Srijemu. Papa uslišava molbu i osniva biskupiju za Srijem 1231. sa sjedištem u Banoštru na Dunavu. Više puta je ova biskupija imala svoje sjedište u Iloku.

Ova crkvena teritorijalna podjela u sjevernoj Hrvatskoj je uzrokovala da mađarske vlasti postave civilnu administrativnu jedinicu koja će se zvati banovina. Na čelu banovine stajat će ban. Taj ban će se zvati ban kraljevine Slavonije. No, nevolja je nastala za jedinstveno gledanje Hrvatske kao jedinstvene cjeline od Drave do mora po tome što su Pape i Napuljski vladari zbog crkvene podjele smatrali Slavoniju zasebnom nacionalnom jedinicom. Tokom povijesti su neki političari isticali Slavoniju kao zasebnu jedinicu a ljude isticali kao Slavonce, pa onda neki misle da je to poseban narod a u stvari su Hrvati a Slavonija je samo pokrajina Hrvatske.

Ugarsko-Hrvatski kraljevi (Mađari) po donacionom shvaćanju su darivali hrvatske pokrajine i posjede u Slavoniji Mađarskoj gospodi. Te posjede su stavljali pod svoju jurisdikciju. Najteže udarce je doživila u nacionalnom pogledu Slavonija dolaskom na vlast Ugarskog kralja Matije Korvina i Marije Tetezije i njezinog sina Josipa II. Pod njihovom upravom etnički čistom Slavonijom naseljavaju se druge narodnosti, koje će biti u službi Austrougarske vlasti.

Porez

Državnu administraciju i vojne garnizone treba uzdržavati. Zbog toga je uveden državni porez. Zvao se »Porta« vojne kontribucije. Tko god je imao ulazna vratta kroz koja bi mogao

uči voz sijena taj bi plaćao 18 tadanjih dinara. Prema potrebi bi se stopa poreza povećavala. Takova vrata su obično imali neplemići. Narod je taj oblik poreza zvao »Porta«.

U 16. stoljeću riječ porta dobiva drugo značenje. U jednu portu se ubraja 10 kuća. Ti 10 kuća sačinjava jednu poreznu jedinicu. Selski knez je bio zadužen da izvidi što koja kuća ima. Razmjerni dio bi dotična kuća plaćala te da se podmiri nametnuti porez po jednoj porti. Taj oblik poreza je narod nazvao dicatio.

U 17. stoljeću je bilo oko 190 porta. U Hrvatskoj je bilo 135.

Mađari su bili u povlaštenom položaju. Oni su nosioci države. Oni su vlast i čuvari države. Prema njima treba imati obzira.

Narod je teško dolazio do novca ali je morao plaćati puni iznos »*Dike*«. To je bilo nepravedno zbog toga, jer je veliki dio zemljišta potpadao pod vojnu krajinu koja je bila oslobođena poreza. No, onaj koji vlada taj ima svoj plan, koji želi svakako realizirati. Realizacije nema bez novaca. Budući da su Hrvate u parlamentu u Pešti predstavljali ne samo Hrvati sabornici nego i Mađari i mađarski nastrojeni sabornici, zbog toga su bez poteškoće izglasali razrez poreza, koji je Hrvatsku činio svaki dan sve siromašnijom i porobljenijom.

Hrvati se bore da se Slavonija pripoji Hrvatskoj kraljevini iz koje je političkim makinacijama izdvojena. Borba je urodila uspjehom 1745. Slavonija je sada opet ujedinjena s maticom hrvatskom. No obveza joj je i dalje ostala što se tiče poreza i vojnih obaveza.

Strašne obveze su bile u uzdržavanju vojske, koja je protjeravala okupatore, turke i vodila čišćenje terena od neprijatelja. Vojska je živjela na terenu od onoga što je našla u narodu. Dvor je davao odjeću, oružje i novac. Dvor ne proizvodi novce, nego ih samo ubire. Zbog toga je dvorska komora odredila svotu koju plemići imaju uplatiti na državnoj blagajni. Plemići, baroni, njihovi upravitelji, seoski knezovi su oduzimali od seljaka — kmeta u obliku radne snage, naturalne rente, novčanih priloga i podmirilavi državnu kasu. Narodu je bilo strašno. Ostala je još i danas u narodu uzrečica:

»U šumi vuci — na drumu turci.
Otišli turci — ostali dvonožni vuci.
Nikad dobro.«

Vjerske prilike
(naseljavanje)

Kombinatorikom Hrvatske i Mađarske gospode od 1102. i provalama turaka na hrvatsku teritoriju Hrvatska doživljava društveno religiozne promjene. Turci idu iz pobjede u pobjedu. Osvajaju teren za terenom. Te terene treba očuvati. Zbog toga Turci sobom vode kršćane iz Srbije, Bosne i poturčene kršćane koje će ostavljati duž granice za graničarsku vojsku. Međutim, pred turcima su bježali neki kršćani hrvatski i srpski. S narodom su bježali njihovi svećenici i redovnici. U novoj postojbini uz dozvolu državnih vlasti oni su osnivali nove župske zajednice ili se uklapali u stare župske zajednice. Dobivali su stare crkve ili su gradili nove crkve i nove samostane. Te došljake je austrougarska vojska radosno primila. Kao došljaci bili su pokorni vlasti. Nastojali su zadržati sve osobine svoje narodnosti. U tome su se napose isticali kršćani pravoslavne vjeroispovijesti. Oni su se stavili na raspolaganje da budu stalni vojnici graničari uz uvjet da imaju i svoj *statut* koji će se prozvati *vlaški statut*. Po tom statutu oni će imati između Save i Drave svoju općinu. Birat će si svoje sudce i seoske knezove. Što su željeli to su i dobili. Hrvatski je Sabor 1630. odobrio njihov statut te se u službenim spisima teritorij između Save i Drave oko Pakraca nazivao Mala Vlaška.

Pravoslavna se crkva u tim krajevima uzdržavala od obrade zemlje, milostinje i novčane pomoći koju su primali iz Rusije: »Te veze sa Rusijom dovele su našim manastirima ne samo materijalne koristi već su baš te veze najviše doprinijele da manastiri postanu pravi kulturno-prosvjetni centri.«

(Dr. Dušan Kašić: Srpski manastiri u Hrvatskoj, Slavoniji, str. 21. Beograd 1971.)

U manastirima je vladala molitva, rad i disciplina. No, one koji nisu bili voljni slušati te se prozvalo prestupnicima: »Prestupnici su se kažnjavali zatvorom, strogim postom i batinama« (Isto str. 23 — 24.) Manastiri su bili centri za podržavanje narodne svijesti u duhu pravoslavlja: »Treba istaći da su srpski manastiri u Hrvatskoj i Slavoniji bili centri narodno političkog života srpskog naroda u tim krajevima .... oni su živo podržavali svijest o integralnom jedinstvu srpskog naroda ... Kad god se trebalo boriti za narodna prava i braniti ih bili su manastiri centri ... U manastirima su održani dogovori kako za obranu vere, tako i za obranu narodnih prava o hramovskim slavama okupljali su čitave pokrajine i svojom brojnošću i impozantnim izgledom ulivali svest o snazi srpskog naroda.« (Isto, str. 29 — 30.).

Budući da su bečki carevi nastojali da Austriju učine jednim jakim ekonomskim potencijalom oni su nastojali da državu laiciziraju. Nastojali su provesti toleranciju između vjerskih zajednica. Tu toleranciju je trebalo porovoditi napose u slavenskim zemljama, jer su u njihovim teritorijama nastanjivali stanovnike raznih vjera i nacionalnosti dok na svom teritoriju nisu imali takovih problema. Zbog takvog stava su mislili da će zauvijek vladati tuđim narodima. Nastojali su da crkvu što više izoliraju pa su joj oduzeli sve poslove koji nisu čisto crkveni. Oni nisu željeli da crkva bude i financijski samostalna. Zbog toga su davali čak i novčane pripomoći. Tako su odredili 14. 5. 1697. da se pravoslavnim manastirima daje »godišnja pomoć u visini od 200 forinti.«

Unijačnje

Katolička crkva je uvidjela da će se umnožavanjem pravoslavaca pojaviti razvodnjavanje duha katoličke crkve. Međusobnim upoznavanjem pojavit će se i sklapanje braka između katoličke i pravoslavne stranke. Rodit će se djeca. Koje će vjere biti? Koje će nacionalnosti biti? Da bi se izbjegle nacionalne i vjerske nesuglasice onda je zagrebački biskup Benedikt Vinković (1637 — 1642) pokušavao da se ostvari Kristova molitva na posljednjoj večeri: »Oče daj da budu jedno kao što smo mi jedno.« Bili smo jedne vjere 11. stoljeća pa zašto ne bi i sada bili jedno. Pogotovo kada je osjetio da bečki car Ferdinand II pogoduje Valahima ili Rascinima. Vrlo je bila pogodna situacija za ujedinjenje pravoslavaca s katolicima za vrijeme episkopa Simeona. Simeon je bio vrlo sklon za jedinstvo crkve. On je bio sklon ujedinjenju ali nisu bili drugi funkcioneri pravoslavne crkve. Oni su u ujedinjenju gledali bojazan za slabljenje srpske nacionalnosti u Hrvatskoj. I unija nije uspjela. Međutim, nakon Simeona dolazi za episkopa Maksim Predojević (1630 — 1642) koji polazi u Peć da se pokloni srpskom patrijarsi a ne papi u Rimu, da pećki patrijarha položi ruke a ne papa. Pod utjecajem takove klime pravoslavni vjernici i njihovi svećenici su katolike nazivali »jeretici« a papu »antikrist«. Jaz se produbljuje između vjernika pravoslavnih i katoličkih.

Srpski patrijarsi dolaze u Hrvatsku na vizitaciju-pohode pravoslavnim manastirima i vjernicima. Tako je na temelju dozvole turskih i austrijskih valsti došao u posjete 1692. srpski patrijarh Arsenije III Crnojević. Na putu po Hrvatskoj je sokolio pravoslavne vjernike da ustraju u pravoslavlju. Dva mjeseca je

obilazio crkve i manastire a u pratnji je imao za osiguranje na putu oko 300 naoružanih vojnika.

Treba imati u vidu da je obostrani strah zbog prestiža i nacionalno vjerskih interesa uzrokovao međusobne optužbe i rađao pojačani antagonizam. Tako je na primjer povjesničar Josip Bösendorfer, Crtice iz Slavonske povijesti, Osijek 1910. napomenuo da su međusobne optužbe postojale napose zbog nekih hajduka koji su zlorabili situaciju u kojoj se nalazila (Slavonija) Hrvatska, u odnosu na porez i krađu djece katoličke obitelji. Turci su tražili da se za Istanbul u pož. kotlini izabere 200 djevojaka. U odabiranju djevojaka se istaknuo napose požeški paša Karamustafa Čunčić.

Osim toga njima treba i muške djece za janjičare. Roditelji bi skrivali djecu kada bi Turci prolazili selom. U narodu se pronijelo mišljenje da katoličku djecu kradu hajduci i prodaju Turcima. Josip Bösenderfer u svojim crticama napominje da je čak i bosanski biskup 1673. Nikola Ogranić pisao zagrebačkom biskupu Martinu Borkoviću da Vlasi neprestano kradu djecu katoličku i prodaju u roblje. Iz ovih slučajeva vidimo da je zlatno pravilo ljudskog života bilo i ostaje: »Treba živjeti u ljubavi i razumijevanju pa neće biti međusobnih optužbi« pogotovo onih koje se ne mogu dokazati. Moram napomenuti da ni došljaci bježeći pred Turcima nisu bili voljni da svoj život žrtvuju bečkom dvoru na slijepo! I oni su tražili zdogovorena prava i slobodu. No, Beč je mislio da se ugroženi ne mogu i neće pobuniti protiv njih nego im slijepo služiti. Tu su se prevarili. Počeli su stavljati na njih velike poreze i poreske prireze. Zbog toga Graničari u vojnoj krajini održe tajni sastanak u manastiru u Komogovini i dignu ustanak 1751. u Baniji. Istina ustanak je ugušen ali nije bio slobodarski duh ugašen. Taj duh je zagrtavan pepelom ali se nije zagasio nego je tinjao. Kada je došlo vrijeme on se rasplamsao u buktinju borbe i slobode. Zbog toga su se bečki carevi morali obazirati na zahtjev svojih graničara ako žele da imaju stabilnu i sigurnu vojsku.

Škole

Priliv pravoslavnog svijeta doseljavanjem i rađanjem mlađeg naraštaja tražio je prateće instrumente za očuvanje i razvijanje vlastitih osebina. Zbog toga pravoslavna crkva osnivala je eparhiju u Pakracu 1721. u Karlovcima sjemenište 1733. i epirhiju 1737. U Plaškom u Lici 1755.

Katolici

Ni katolici ne miruju. I oni žele da očuvaju svoje katoličanstvo i hrvatsko u nacionalnom pogledu. Redovnici koji su bježali pred Turcima nastanjavaju se u postojećim samostanima ili grade nove samostane. Osnivaju u samostanima škole i uče vjerni puk čitati i pisati. Svjetovni svećenici jedni bježe pred Turcima prema zapadu a jedni ostaju na svojim pozicijama. Zbog dolaska Turaka nemaju svojih škola zbog tog mnogi izumiru a većinom ostaju samo redovnici koji imaju u svojim samostanima škole. Najglasovitiji samostani su bili Velika, Našice i Cernik. Zagreb je daleko. Biskup ne može doći na teren bez dozvole Turaka. Turci su dali dozvolu propovjedanja franjevcima na teritoriju svoga carstva pa prema tome i u Hrvatskoj. Zbog toga franjevci podižu škole u svojim samostanima a župe administriraju iz svojih centrala. U svakoj župi su si sagradili župsku kuću od drveta da je imaju kao svoju rezidenciju za vrijeme boravka u toj župi. I oni su sokolili kršćansko hrvatski svijet da ustraje u vjeri i u odanosti i ljubavi svoje nacije. Tako su učinili prije Turaka Benediktinci u Rudinama i Cisterciti u Kutjevu. Za vrijeme Turaka su Franjevci bili putujući učitelji a poslije odlaska Turaka su došli da šire vjeru i prosvjetu po Slavoniji Isusovci. Oni osnivaju gimnazije i visoke škole koje su bile u rangu današnjih fakulteta. Gimnazije su u Požegi osnovali Isusovci 1699. Oni su osnovali i školu zvanu *Academia Posegana* sa dva fakulteta. Filozofski 1761 i blagoslovski 1763. godine.

Crkva vodi brigu za prosvjećivanje naroda pa osniva škole i po župama u zajednici sa mjesnim općinama. No, međutim, Marija Terezija je postepeno udaljavala crkvu od prosvjete u školama. Taj val udaljavanja crkve od vršenja utjecaja u školstvu će prihvatiti i Hrvatski Sabor 14. 10. 1874. Crkva će imati pravo da joj se dodijeli dva sata tjedno za predavanje vjeronauka u svim školama.

Vjeronauk je bio uvršten u plan nastave i ostao kao obavezni predmet do 1946. godine. Kada je nastala službena rastava crkve i države, dne 31. 1. 1946. Onda je prestao svaki utjecaj crkve na školsko obrazovanje u državnim školama.

Od tog vremena je crkva prepuštena na svijest vjernicima. Vjernici mogu po Ustavu da vrše slobodne svoje vjerske obrede, da djecu šalju na vjeronauk u crkvu, da uzdržavaju i školuju svoj svećenički podmladak, ali ako neće ne moraju. Zakonska osnova nije predviđena da se vjernika prisili na vršenje vjerskih funkcija u bilo kojem obliku.

Vatrogasno društvo u Pleternici
1892.

Stambene zgrade u Pleternici su bile poput ostalih seljačkih kuća. Temelji plitki u kojima je vrlo malo kamena. Zidovi od presne opeke ili zidani na tzv. žmureće. To jest na temeljima su se stavile hrastove grede. U grede se ugrade vertikalni stupovi u visini od 2 1/2 metra u razmaku od 2 metra. Na te stupove se stave vjenčanice drvene građe. Na vjenčanice se stavljaju rogovi. Rogovi su poletvali i na njih se tsavio pokrov od slame ražove, (škope) ili od drvenih daščica (šindre) ili od crijepa. Između tih vertikalnih stupova se stavi presana opeka ili se ugrade pocijepani prutovi. Ti prutovi se omažu ilovačom koja se pomiješa sa pljevom od pšenice. Zatim se ti zidovi nakon osušenja pobijele vapnom, (krečom). Stropovi su bili pokriveni daskom ili pleterom koji se omazao ilovačom. Kuće su se sastojale od jedne velike sobe za spavanje i dnevno obitavanje i kuhinje. U kuhinji je bilo ognjište. Nad ognjištem se sazidala kuba od prijesne cigle koja je štitila krov od vatrenih iskri. Iz kuhinje se ložila velika zemljena peć koja je imala mnogo pećnjaka te da bude više topline u velikoj sobi. Ostale zgrade su bile više manje od drvene građe. Dvorište i vrtove su pleterničani ogradili pleterom ili plotom od pruća. Sada nam je razumljivo da kad i u ljetu zasja sunce i osuši, zagrije zgrade i plotove da je nastala velika opasnost od vatre. Pogotovo kada se uzkovitlaju vjetrovi koji raznose vatrene iskre od kojih se zapale plotovi ili zgrade. Zbog toga su se u stara vremena često pojavljivale vatre u kojima su mnoge obitelji ostale bez krova nad glavom. Te nesreće su poticale pleterničane da osnuju Vatrogasno društvo koje će pružati hitnu pomoć u spašavanju kuće od vatre i požara šuma i vinograda. Najglasovitiji predsjednik Vatrogasnog društva je bio *Pavao Jušić*. Čovjek vrlo dobar po naravi.

Vrstan po organizacionom duhu i odlučan po volji, jer je znao što može i znao što hoće. Zbog toga su ga pleterničani veoma volili i cijenili. Bio je doživotni predsjednik Vatrogasnog društva kome su čak priređivali u čast bakljade. Iza njega je bio najznamenitiji predsjednik *Nikola Gabrek*.

Čovjek vrlo načitan. Dobar govornik. Voditelj dilentantskih predstava koje su se prikazivale u Pleternici. Neko vrijeme je bio u Americi i tamo se uvrstio u sindikate u kojima je branio radnička prava u okviru mogućnosti onoga vremena. Bio je čak i izabran da zastupa svoj sindikat na jednom sindikalnom skupu. Tom zgodom je održao govor ispred 2000 delegata uz veliko odobravanje praćeno aplauzima.

Zalaganjem i žarom sagradili su Vatrogasni Dom i Spremište 1926/7.

Odnos vatrogasaca prema crkvi

Vatrogasci su se uvijek odnosili prema crkvi odano u stara vremena. Imali su svoga zaštitnika sv. Florijana. Zato su na dan sv. Florijana, dne 4. 5. svake godine prisustvovali sv. Misi. Dolazili su na sv. Misu u uniformama na čelu sa zastavom, predsjednikom vatrogasnog društva i vojvodom. Prije polaska je vojvoda pozdravio ispred vatrogasaca predsjednika, raportirao brojno stanje i obavio mimohod. Pod vojnim korakom su krenuli ispred Vatrogasnog doma u crkvu. Jedno vrijeme su imali svoju vatrogasnu glazbu. Poslije 1945. su imali sastav vatrogasne glazbe od dječaka iz Pleternice. Kapelnik njihove glazbe je bio Mijo Bauerfreund iz Pleternice. Zato vrijeme je glazba nastupala na svim značajnijim zgodama u Pleternici. U crkvi za vrijeme dočeka biskupa za dijeljenja sv. Krizme. Nekoliko godina poslije 1945. su vatrogasci učestvovali čak i na procesijama u prosne dane a pogotovo na Tjelovskoj procesiji.

Za vrijeme stare Jugoslavije je Tjelovska procesija prolazila od crkve sv. Nikole putem prema staroj školi u požešku ulicu. Kod škole je bila jedna sjenica. Procesija je produžila prema parku i na trgu kod križanja gdje je bila kapelica sv. Ivana Nepomuka druga sjenica. Odatle je krenula prema crkvi i na raskršću kod kuće Blaškovića je bila treća sjenica. (nije bio rijetki slučaj da bi procesiju uhvatila kiša i pratila u crkvu).

Poslije podne bi vatrogasci na trgu imali ljetnu zabavu koja bi bila redovito veoma posjećena. Predsjednik vatrogasnog društva bi poslao dva vatrogasca po župnika da se pridruži njihovoj večeri i župnik bi se zadržao sat, sat i po vremena na večeri i opet bi ga dvojica vatrogasaca otpratila kući. Ta praksa se nastavila poslije 1945. neko vrijeme. Za vrijeme služenja sv. Mise u Vatrogasnom domu 1944. do 1950. vatrogasci bi učestvovali u procesiji koja je išla iz Vatrogasnog doma frkljevačkom ulicom prema mlinu Brodske imovne općine kasnije zvane »Matije Gubca« mimo parka ulazeći u glavnu ulicu koja se u stara vremena zvala Ivanova ulica prema Vatrogasnom domu. Za to vrijeme se nisu pravile sjenice.

Vatrogasci su držali i stražu kod »Božjeg groba« u uniformama. No, kada se nastojalo da se vatrogasce odijeli od učestvovanja u vjerskim manifestacijama od tada vatrogasci ne dolaze »službeno« kao društvo u crkvu, ne učestvuju u crkvenim

svečanostima niti zovu župnika na svoje priredbe, veselice niti župnik dolazi k njima. Isti subjekti, isti svijet, isti članovi crkvene i vatrogasne zajednice. Ali, kao različite društvene organizacije ne nastupaju zajednički i ponašaju se kao da ne poznaju jedni druge.

Vatrogasci su nastojali da se obskrbe sa svim suvremenim tehničkim sredstvima, agregatima, vozilima za brzo i efikasno posredovanje u gašenju požara. Narod ih je uvijek svesrdno pomagao moralno i materijalno. Uz podršku državnih vlasti suvremeno su opremljeni i u svako doba sposobni za svaku intervenciju. Sada je predsjednik Vatrogasnog društva **Ferdo Delač**, krojač, trgovac odjeće poduzeća »Sloga« a vojvoda je **Pavao** Kordovan, mlinar.

Općina

Općine su iz najstarijih dana društvenog života. U stvari su bile samoupravne jedinice određenog teritorija. Kompetencija i njezina teritorijalnost se tokom povijesti mijenjala. Uvijek je bila podložna višem obliku društvene ili državne organizacije. Općenito govoreći možemo reći da je općina prva ili najniža teritorijalno upravna jedinica ili lokalna uprava sa učestvovanjem u ostvarivanju samoupravljanja. To je upravni aparat od sastavnog dijela državnog mehanizma, koji je imao veće ili manje kompetencije. Sve je ovisilo od društvenog i političkog uređenja .Pleternica je imala od davnina svoju općinu i bila općinsko mjesto. Za vrijeme Turaka bila je nahijsko mjesto (manje okružuje ili kotarsko okružje). Prema turskom popisu stanovništva i administracije 1545. u pleterničku nahiju su spadala ova mjesta:

1. Pleternik nahija, varoš
2. Frkljevci
3. Sulkovci
4. Bzenica
5. Varoš Dolci s pustim zagorovac
6. Odorjanovci
7. Gornja i Donja Komušina
8. Donji Toranj
9. Predešinci
10. Iratovac

(Rukopis dr. Josipa Buturca — izvadak iz drž. arhiva)

Pleternička općina je imala 1867. godine 32 sela sa mnogo obrtnika. Za vrijeme kraljevske Jugoslavije je imala svoju zgradu na ušću pleterničkog potoka u kanal Orljavu (sada se nalazi na tom mjestu kuća Karle Maurman i Miška Vnković).

Za vrijeme rata od 1941. — 1944. općinska uprava je imala svoje urede u kasarni »Baruna Trenka«. Budući da je kasarna izgorjela, dne 3. 12. 1944. stara škola i župska crkva porušena uslijed ratnih okršaja općina se preselila u imovinsku stambenu zgradu, škola u prostorije gostionice Brodske imovne općine a crkva u Vatrogasni dom u Pleternici.

Međutim na području pož. kotline je 1942. formirana namjesto općine koja je bila u službi »Nezavisne Države Hrvatske« niz NOO Odbora koji će biti zaduženi da tumače narodu značenje Narodnooslobodilačkog pokreta u obavještavanju partizana o kretanju neprijateljske vojske (ustaša, domobrana, njemaca, četnika itd.) prikupljanju odjeće, obuće prehrane nabave oružja, municije i obučavati mladi kadar u rukovanju oružjem, te da se mogu priključiti u Narodnooslobodilačku borbu. Zbog toga je svako selo imalo svoj Oslobodilački Narodni Odbor. Ti Oslobodilački odbori su u stvari bili prva upravno teritorijalna jedinica oslobodilačkog otpora — pokreta.

I Oslobodilačko Narodni Odbori su zadržali administrativnu jedinicu kotar u koji se slijeva više općina sa većim ovlaštenjima. U župnom stanu u Pleternici 1945. je bila jedno vrijeme kotarska uprava u ljetnim mjesecima. Iz župnog stana je kotarska uprava preselila u Čaglin. Ni u Čaglinu nije dugo ostala već se vratila na staro mjesto u Slav. Požegu.

Po današnjem tumačenju pravno-politički sustav je takove administrativne jedinice zabacio te zadržao samo općine koje imaju svoja sjedišta u bivšim kotarskim sjedištima a mnoge općine su slivane u jednu općinu. Tako je ukinut kotar u Pož. Kotlini 1962. i osnovana jedna općina za cijelu Pož. Kotlinu sa sjedištem u Slav. Požegi. Ova velika općina je podvrgnuta pod kotar sa sjedištem u Osijeku. Pod kotarom u Osijeku je bila do 1967. Općina je promijenila svoje ime 1963. u ime SKUPŠTINA OPĆINE POŽEGA. Da bi uprava Skupštine općine bila što bliže narodu osnovali su 7 Mjesnih ureda u sjedištima bivših općina. Tako je Pleternica dobila na mjesto općine Mjesni ured koji je neko vrijeme imao katastarski odjel i matični odjel. Međutim, sada ima samo Matični ured i ured za Narodnu odbranu.

Tako je Pleternica imala 1945. općinu samo za mjesto Pleternica i vanjsku općinu za sela koja su pripadala pod upravu bivše općine Pleternica sa Narodnooslobodilačkim odborima. Međutim, od 1946. NOO se oblikuje u Mjesni Narodni Odbor. Došlo se do uvjerenja da administraciju treba usavršavati tako da bude što ekonomičnija i pristupačnija narodu. Jer nije dovoljno da imaju Izvršno-upravnu funkciju samo predsjednik i tajnik. Mjesni odbori su ukinuti 1952. i opet osnovana općinska uprava u Pož. Kotlini među kojima je i Pleternica. Bila je samostalna kao zasebno tijelo u okviru kotara 1952. do 1960. Za to vrijeme dobila je Pleternica novu modernu općinsku zgradu u kojoj se danas nalazi Mjesni ured, matični ured, Narodno obrambeni ured i Narodna čitaonica.

Žandari

Nastaju burne godine. Sve se budi. Narod teži za slobodom. Feudalci, buržoazija se osjeća nesigurnom. Zbog toga bečki car dolazi na pomisao sa svojim ministrima da osnuje žandarmeriju i policiju koja će održavati mir i sigurnost na terenu. Zbog toga 1848./9. formiraju jake snage žandarmerije i policije. Među ostalim mjestima u Austrougarskoj monarhiji i Pleternica dobiva žandarme. Pomoću njih je bečki car lakše provodio centralizaciju i germanizaciju u monarhiji.

U to vrijeme je bila najviše pogođena kriljevina Hrvatska Stranci su je preplavili. Oni postaju stručnjaci u Hrvatskoj na odgovornim mjestima, oni postaju obrtnici, činovnici i povjerljive osobe. Hrvati pleterničani su morali šutjeti, trpjeti i staviti se na raspolaganje kao radna snaga. Vrijeme je prolazilo ne samo za pleterničane nego i za žandare. Došao je drugi svjetski rat. Rat je prestao 1945. i žandari su odumrli. Ostali su u vrlo neugodnoj uspomeni za Hrvate u staroj kraljevini Jugoslaviji, jer su ugušivali nacionalnu svijest u Hrvata, njihove simbole i proganjali radničku klasu. Svojim postupcima su stvarali nepotrebne razmjerice i mržnju između Hrvata i Srba u Hrvatskoj.

Milicija
1945 — 1978.

Nakon rata 1945. god. se formira u Pleternici sigurnosna služba kao izvršni organ vlasti a zvat će se Milicija. Dobili su svoju zgradu. Međutim, počelo se pripovijedati 1978. god. da će se Milicija ukinuti u Pleternici i Kutjevu zbog neposredne blizine s Požegom. Međutim, građani u Pleternici su drugačijeg mišljenja. Oni stoje na stanovištu da bi najbolje rješenje bilo da Pleternica ima i dalje u svojoj sredini organe sigurnosti bez obzira na bliskost ili udaljenost od Požege.

Internirci

1914 — 1915.

Kad se Austrija zaratila sa Srbijom ona je privremeno pobjeđivala i zarobljene vojnike, nepoćudne civile internirala u unutrašnjosti. Tako je dopremila i internirala u kasarnu »Baruna Trenka« zarobljenike iz Srijema i druge okrivljenike 1914. — 1915. Međutim okrivljenicima, internircima je bilo i pravoslavnih svećenika. Nadzor nad internircima su imali mjesni žandari. Tada je bio zapovjednik žandarske postaje Nikola Stojić, ličanin. Bio je veliki pristaša »carske krune«.

Pleterničani se sjećaju da je, dne 6. 1. 1915. natjerao logoraše i internirce na Orljavu na kupanje i ako je bila Orljava zamrznuta. Svaki dan je kažu umiralo logoraša što od starosti što od bolesti i od neljudskog postupanja sa ljudima. Pokojnici su zakapani na pravoslavnom groblju u Pleternici, na groblju ispod pleterničkih vinograda. Preživjeli su poslali 1915. u Arad. Mještani — pleterničani nisu mogli nikako podržavati vezu sa internircima, jer je bila jaka straža oko kasarne. Internirci su podržavali vezu sa mještanima tako da su spuštali špagu sa ceduljicom u kojoj su izrazili želju što trebaju da im se kupi ili donese. Najlakše su mogli učiniti uslugu internircima kočijaši, stanari kasarne koji su službeno smjeli hodati u štale Brodske imovine općine, jer su bile smještene pokraj kasarne uz Orljavu i cestu.

Zdravstvo

Smisao zdravstva je uvijek bio olakšati boli bolesniku i ako je moguće povratiti zdravlje. Svako selo, svako veće mjesto je imalo pojedinaca koji su se isticali u poznavanju bilja za pravljenje čajeva koji će poslužiti za lijek bolesnicima. Uvijek je bilo ljudi koji su »ravnali kosti« polomljene, iščašenja u zglobovima i koji su znali zaustavljati krvarenja, masažu tijela i pârenje u vrućoj trini (osušenih i orunjenih cvijetova raznih trava u sijenu).

Takovih domaćih liječnika je bilo svakako i na području Pleternice. Liječenje dobiva naučni karakter od IV stoljeća prije Krista pa nadalje. U naše krajeve su širili naučne rezultate medicine Grci i Rimljani preko svojih legija. Oni su provodili svojim dolaskom higijenske propise; zahode, obavezno kupanje za vojnike, a vojnici uvodili tu praksu u svoje obitelji, zatim uvodili

vodovode i druge sanitarne mjere. Pleternica je imala za vrijeme Rimljana svoj vodovod sproveden sa izvora Draginca u Gradinu koja je bila na vrhu današnjeg novog groblja. Još i danas se vide ostaci na Dragincu cijevi od opeke kao ostaci vodovoda.

Povijesna je činjenica da su samostani njegovali medicinu na području svog djelovanja u Rudinama od 1210. pa do dolaska Turaka. Cisterciti u Kutjevu od 1232. pa do dolaska Turaka. Oni su po svojim regulama otvarali domove za siromahe, nemoćne i bolesne. Za vrijeme Turaka franjevci nakon izgona Turaka, isusovci. Istina, to nije bila medicina na visokom nivou već je bila u granicama njihove umne i fizičke mogućnosti.

Uostalom, ni u zapadnom svijetu nije u to vrijeme bila medicina mnogo naprednija.

Budući da se često pojavljivala epidemija zaraznih bolesti: kuge, tifusa i sl. onda se u doba prosvjetiteljstva nastojalo unaprijediti medicinu i higijenu u narodu. U Požeškoj kotlini harala je kuga 1739. širih razmjera »epidemija je trajala od 15. 5. do 28. 11. 1739.« (Požega; str. 505.). Nije nam poznato koliko je tada umrlo u Pleternici od te pošasti, samo to da je bilo osnovano tzv. Kužno groblje, bilo je na kosi Popova strana prema vinogradima tzv. Crkvenica kraj Turčevog vinograda. U to groblje se pokapali pleterničani koji su obolili i umrli od »Španjolke«. Španjolku je donio u Pleternicu jedan vojnik koji je došao na odsustvo 1915. Najprije se pojavila ta nesretna bolest u kući Livaković — Klipanić. U tu kuću je došla Marija Prpić i zarazila se. Iste noći je umrla. Ta bolest je prešla u susjednu kuću u obitelj Štetić i u toj kući umiru 4 osobe. U istoj ulici umire u kući Katušić — Marinčić jedna osoba. Osim njih umrle su još dvije osobe od te bolesti. Pleterničane je uhvatio strah pa su mislili kad su drugi pobolijavali i umrli da su umrli od Španjolke. Požega je imala **»gradskog fizika«** od 1745. godine (Požega; str. 506.). Od tog vremena gradski fizik je vodio brigu o sanitarnim i preventivnim mjerama na području Požeške kotline.

Pleternica je zbog »Španjolke«, kolere bila u karanteni 14 dana. Zabranjeni su sastanci i obuka u školama. Mrtvi su prevoženi u jednu napuštenu kuću preko Orljave (u bašći kraj veterinarske stanice). Žandari su održavali stražu i branili svaki pristup u kuću. Mrtvaca se zamotalo samo u raskuženu plahtu i pokopalo na Kužnom groblju. Osim ukopnika nitko nije smio ići u sprovod. Kuću pokojnika su oraskuživali karboleumom i živim vapnom. Sve je mještane obuzeo strah da se ta bolest ne raširi po cijeloj župi. Pleternica je obrtničko, trgovačko i općin-

sko mjesto. Broj stanovnika iz godine u godinu raste. Takvo mjesto mora imati liječnika.

Koliko nam je poznato u Pleternici su bili liječnici privatne prakse:

1. Benedikt Konrad
2. Debeljak
3. Rališ
4. Marin Duboković, rodom iz Jelse, došao 1922. Imao za ženu židovku bečanku. Kao bečanka veoma se uživila u Pleternicu. Kada joj je muž Marin umro i pokopan u Jelsi otišla je u staračkl dom u Zagreb i tamo umrla.
5. Dr Hell Zvonimir
6. Dr. Peić
7. Dr. Goranović
8. Dr. Mato Sviben
9. Dr. Stjepan Panić
10. Dr. Vukelić
11. Dr. Gašpar
12. Dr. Delev
13. Dr. Maja Muljević
14. Dr. Slavo Vranjković
15. Dr. Mato Barukčić
16. Dr. Ilija Bagarić
17. Dr. Sehungiza Jean
18. Dr. Vlado Dujmović (iz Komorice)

Dr. Marin Duboković je stanovao u kući židova Stern. Tu je imao i svoju ordinaciju. Uživao je veliki ugled kao jedan vrlo vrstan dijagnostičar. Nakon rata 1945. najmio je stan kod gospođice Olge Nagy. Ordinaciju je imao neko vrijeme u kući Kraus (preko ceste svoga stana.).

Poslije je imao ordinaciju u kući gdje je stanovao.

Budući da se u Pleternici otvorila ambulanta u kući Jakše Radonića imenovan je za liječnika dr. Hell. Dr. Duboković je ostao i dalje liječnik privatne prakse u kući Olge Nagy.

Potrebe su iziskivale da se otvori i zubna ambulanta pa je općina u Pleternici adaptirala kuću Stern koja je u ratu izgorjela. Nakon adaptacije se smjestila zdrastvena stanica u kojoj rada dr. Mato Sviban i zubarka Marija Krivošić.

Prostorije ove ambulante su bile nepogodne za zdravstveni rad pa je dr. Mato Sviban nastojao da se sagradi zdravstvena stanica sa tri odjeljenja. Dobrom organizacijom i dobrim vezama liječniku je uspjelo da 1951./2. sagradi, uz financijsku pomoć društvenih vlasti i doprinosom naroda u fizičkom radu, dva odjeljenja. Jedan dječji odio i jedan za rendgen, za starije osobe i zubnu ordinaciju.

U zubnoj ordinaciji se mijenjalo više zubara, zubnih liječnika a najdulje se zadržao Tomislav Jelić. On si sagradio kuću u Pleternici preko puta župnog stana a dr. Mato Sviben u naselju poduzeća »Oroplet«. Ambulanta treba imati vodu. Zbog rentabilnosti i štednje dovode vodu iz župskog bunara. Voda se crpi na injektor koji je montirao požeški majstor Čmelar.

Apoteka

Uz liječnika treba biti apoteka. Prvi apotekar u Pleternici bio je Nikola Peleš, farmaceut. Došao je iz Zagreba. Najprije se smjestio u kući židova Platznera 1918. U toj kući je bio nekoliko godina onda se preselio u kuću Đure Grgića u kojoj je imao društveni sektor. Ta apoteka je bila za svoje vrijeme vrlo moderno opremljena. Usluga je bila na vsini te su svi bili zadovoljni.

Mr. Nikola Peleš je ostao do penzije 1950. onda je odselio u Zagreb i kupio si malu kuću na Kustošiji. Za par godina. je umro on i par godina iza njega je umrla i njegova gospođa.

Teška srca su se rastajali s Pleternicom. U Pleternici su proveli najljepše dane svoga života. Međutim, društvena je situacija bila takva da više nisu imali posebnih razloga da se u Pleternici zadržavaju te su odselili.

Veterinarska stanica Pleternica
1869 —

Narod se u Pleternici bavio mravogojstvom. Svakako da se kod blaga pojavljivala bolest, crkavica i osakaćenje životinja. Budući da je u stara vremena bilo vrlo malo školovnih ljudi onda je razumljivo da nije moglo biti ni veterinara, stručno školovanih ljudi za liječenje životinja. Ljudi su se pomagali kako su znali i mogli. Najviše im je pomoglo životno iskustvo koje se prenosilo s koljena na koljeno. Oni su liječili primitivnim načinom pomoću raznovrsnim travama govedu kugu, upalu pluća, šap, sakagiju, slinavku, ovče boginje, metilj, bjesnoću, bedrenicu itd. U pleterničkoj župi najviše su se isticali u liječenju goveda Ćiril Juras iz Kadanovaca i Alojzije Mikšik iz Pleternice.

Budući da je stari svijet bio i praznovjeran pa su neki ugroženi seljaci išli raznim vračarama da im prelijevaju vodu i po

njihovim uputama da otjeraju nečastivoga koji donosi bolest njihovoj marvi. Takovih žena je bila na više mjesta kao na primjer u Bresnici, u Granju i drugdje. Međutim, pobožan svijet je tražio ozdravljenje svoje marve po zagovoru svetaca i svetica božjih. Sve je to moralo tako biti. Narodna poslovica kaže da se i potopljenik i slamke hvata u nadi samo da se spasi. Nu, međutim, vidimo da se čovjek nije hvatao samo slamke nego se služio prirodnim lijekovima u granicama svoga znanja i operativnih zahvata. I seljaci su kao primitivni veterinari poduzimali male operacione zahvate u razrezivanju čireva i puštanja krvi. Oni su životnim iskustvom nadošli da se životinja od nadutosti (razmnažanju plinova u utrobi životinje) može spasiti da stavi klip u usta životinji i tako omogućavali izlaženje plinova na usta van.

Eugen Podaubsky

Pleternička djeca su promatrala borbu svojih roditelja u uzgajanju i održavanju životinje. U želji da pomognu svojim roditeljima s jedne strane i da se afirmiraju kao stručno osoblje u pomaganju roditeljima i životinjama. U toj namjeri se najviše istaknuo do sada Eugen Podaubsky. Rođen je u Pleternici, dne 26. 5. 1869. Nakon završene pučke škole polazi gimnaziju u Požegi i u Zagrebu. Nakon završene gimnazije polazi na studije u Beč. U Beču studira veterinu. Nakon završenog studija službuje po raznim mjestima u Austrougarskoj. Najprije je bio vojni veterinar u vojnim engelama. Uvidio je da bi bio još potrebniji narodu u civilnoj službi. Zbog toga on napušta vojnu službu 1898. i odlazi na Kordun u kotarsko mjesto Vojnić. Zbog velike naobrazbe i velikog veterinarskog iskustva iste godine je premješten iz Vojnića u Zagreb za direktora Zemaljske potkivačke škole. U Zagrebu se zalaže kod mjerodavnih organa da se osnuje veterinarski fakultet u Zagrebu. Nakon osnutka veterinarskog fakulteta postaje profesor i prvi dekan dotičnog fakulteta u Zagrebu.

Nije zaboravljao ni svoju dragu Slavoniju. Pomaže osnivanje »Hrvatsko-Slavonsko veterinarsko društvo«. Imenovan je predsjednikom dotičnog društva. On se zalaže da se tiska list ili časopis »Veterinarski Vjesnik«. On vrši službu glavnog urednika tog stručnog lista od 1906 — 1911. Predavao je i na Gospodarsko-šumarskom fakultetu i na Akademiji za umjetnost i umjetnički obrt anatomiju i fiziologiju. Bio je savjetnik zemaljske vlade za uzgajanje kojnogojstva.

Nakon plodonosnog i napornog rada umro je u Zagrebu, dne 25. 10. 1935. Članovi veterinarskog društva su mu podigli spomenik u znak zahvalnosti za sve što je učinjeno na području veterine iz ljubavi prema nauci i narodu.

Valja spomenuti da je malo pleterničana koji poznaju ovako velikog čovjeka koji je više poznat u svijetu i naučnim krugovima nego u samoj Pleternici. Ovo nepoznavanje je jedan od znakova koji nešto govore i upozorava. Iz ovog slučaja bi ipak valjalo povući pouku za budućnost. Druga mjesta i drugi narodi bi ponosili da se u njihovom mjestu ili narodu rodio ovakav čovjek i činili bi veliku reklamu sebi preko ovakovih ljudi.

Budući da se bolest širila zbog toga su ljudi tražili od općinskih vlasti da se uvede veterinarska služba. Općine su predlagale nadležnim vlastima da se uvede veterinarska služba. Hrvatski Sabor je konačno donio 1888. zakon o uređenju veterinarske službe. Tim zakonom je određeno da svaki kotar mora imati svoga veterinara ili kako narod kaže živinara. Veterinari su se održavali najprije od tzv. kotarskih i općinskih zaklada. To je bio jedan fond u koji su ulagali razni dobrotvori stanovite svote novca ili nekretnina. Iz toga fonda bi se crpila stanovita svota novca za lijekove i plaću veterinarima.

Od 1914. su veterinari izjednačeni sa činovnicima. Od tog vremena su veterinari uključeni u kotarski ili općinski budžet. Narod je iz godine u godinu uvidio da je velika korist imati veterinara u svojoj sredini, pa su se mnogi roditelji i djeca odlučila posvetili veterinarskom zvanju i veterinarskoj službi.

Prije drugog svjetskog rata se posvetio veterinarskoj službi domaći sin, pleterničanin Ivica Smoljanović. Bio je vrlo stručan veterinar velike zauzetosti za unapređivanje veterinarstva i zdravstva u Pleternici i Požegi. Zbog toga je bio veoma cijenjen. Narod ga je poštivao a vlast mu je povjeravala planiranje i ostvarivanje veterinarskih i marvogojskih poslova.

Za vrijeme kraljevske Jugoslavije se veterinarska služba sve više iz dana u dan razvijala. Po uputama vlade otvarala se i izvan kotarskih sjedišta rajonska služba. Na temelju te upute je Pleternica 1939. dobila općinskog veterinara. Od tog vremena Pleternica ima kao općinsko mjesto jednoga ili više veterinara. Za vrijeme drugog svjetskog rata je i nakon rata do 1948. Pleternica bila bez veterinara. No, 1948. ona ponovno dobiva veterinara u osobi Antun Mokos.

Budući da se iz godine u godinu povećavao stočni fond u Pleternici i okolici zbog toga se stalo na stanovište.

da je jedan veterinar preopterećen veterinarskim poslovima, pa su mjerodavni odredili da Pleternica treba imati veći broj veterinara.

Veterinari planiraju umjetno osjemenjavanje krava 1952. po uzoru zapadnih zemalja. Zato su mjerodavni faktori odlučili da se u Pleternici sagradi veterinarska ambulanta i stan za dežurnog veterinara. I zaista, veterinarska stanica je sagrađena. Pleternica dobiva 1956. dva veterinara a kasnije i tri veterinara. I ako su trojica zaposlena na ovom rajonu i oni su prepterećeni veterinarskom službom te bi trebali da imaju barem još jednoga veterinara koji bi stalno dežurao u veterinarskoj stanici.

Po rekonstruiranju administracije u Hrvatskoj 1963. ukinućem kotareva formirana je jedna veterinarska stanica za cijelu općinu sa sjedištem u Požegi. Od tada pleternička veterinarska stanica postaje OUR općinske veterinarske stanice u Požegi. Veterinari u Pleternici ne samo, da liječe ili sprečavaju zaraze i bolesti životinja nego se oni bave i unapređivanjem peradarstva. Oni svake godine nabavljaju i raspačavaju po nekoliko tisuća malih pilića za uzgoj privatnicima. Te male piliće nabavljaju iz općinskih veterinarskih stanica iz Slavonskog Broda i iz Požege koje u velkim inkubatorima proizvode na milijune pilića godišnje.

U Pleternici su se isticali svojim radom: Josip Španić, Antun Mokos, Ivica Smoljanić, Zvonko Hećej, Ivan Kopšec, M. Satollo, Đuro Oharek, M. Mikić, Marijan Marjanović, Ivan Devčić (Sulkovljanin), Stjepan Nemet i drugi.

Saobraćajnice u Pleternici

I ako smo spomenuli neke saobraćajnice prigodom opisa nekih događaja ipak ćemo ih sažeti u kratko.

Ceste

Pleternica se nalazi na raskršću 5. ključnih cesta. Te ceste nisu bile u stara vremena posute kamenjem. One su najprije bile obični putevi uz koje su se naseljavali sela, trgovine, vojni pothvati i druge namjene koje su ih razvile u saobraćajnice jačeg društvenog značaja.

Pogotovo kada je Marija Terezija putem zakona prisilila seljake da se spuste sa brdâ i nastane duž ceste. Feudi su nastojali da se što prije putevi pretvore u ceste te da imaju što bolje veze sa svojim ekonomijama za obradu poljoprivrednih proizvo-

da i prevoz robe u skladišta i svjetska tržišta. Ti motivi su uslovljavali i pospješavali da se sazida cesta od Kutjeva prema Pleternici. Sazidana je 1799. Prema Buku i Ruševi je sazidana 1803.

Zidani most preko Orljave. 1819. a sa željeznom konstrukcijom 1905.

Za vrijeme rata je taj most miniran 1945. za vrijeme uličnih borbi pješačkih i tenkovskih jedinica. Te iste godine je popravljen. Na zahtjev pleterničana Joze Smoljanovića, Jakše Radonića, Ivana Melčića i drugih mjesne vlasti su dozvale župnika Ljudevita Petrak da most blagoslovi prije nego ga se stavi u promet. Nakon blagoslova mosta održan je kratki govor i vrpcu je prerezao Tomo Marinović hoteljer i predsjednik narodne fronte. Zatim je kamion prešao preko mosta kao predhodnica motornim i ostalim vozilima.

Cestarska služba je uvidjela da nije dosta da most ima zidane stupove već da treba novi most sa željeznim okvirima. Promet se iz dana u dan sve više razvijao i stari most je dotrajao. Nadležni organi su bili prisiljeni gustoćom saobraćaja da uvrste u plan gradnju novog mosta. Zbog toga su pojačali stare stope mosta s novim stupovima, proširili gradeći željeznom konstrukcijom 1968. Dok se taj novi most gradio dotle se promet odvijao preko drvenog mosta koji je u tu svrhu napravljen preko Orljave kraj veterinarske stanice. Taj most je ostavljen i njima se služe ponajviše seljaci za prevoz poljoprivrednih proizvoda iz svojih polja.

Budući da je drveni most lokalnog značaja zbog toga ga Mjesna zajednica i održava.

Željeznica

Pleternica je ne samo cestovno nego je ona postala i željezničko raskršće.

Za ovu željeznicu se vodila duga rasprava. Vodila se od 1862 — 1894. godine. Jedni su bili da pruga ide pravcem Rijeka — Zagreb — Sisak — Pakrac — Požega — Đakovo — Zemun. Međutim ova linija nije usvojena. Usvojena je linija Rijeka — Zagreb — Sisak — Slavonski Brod — Vinkovci — Zemun. Zato je bilo 1886. zaključeno da će Požega imati vicinalnu prugu koja će se odvajati iz Nove Kapele preko Pleternice za Požegu i Veliku i za Našice — Osijek. Taj zaključak je učinio Pleternicu željezničkim raskršćem.

Župska spomenica kaže da je prva lokomotiva došla u Pleternicu, dne 9. 6. 1894. Ta lokomotiva je imala vuču na parni

pogon. Međutim sada su u upotrebi elektromotori za tzv. »Šinobuse« i Dizel mašine za vlakove s klasičnim vagonima.

Budući da je željeznička stanica na raskrsnici zbog toga ona ima i veći broj željezničkog osoblja. Ima šefa stanice, 3. otpravnika vlakova, robnog blagajnika i jednog osobnog. Osim toga ima oko 80. ostalog željezničkog osoblja. Pleterničke stanica sa svojim osobljem pripada željezničkoj sekciji u Slavonskom Brodu a želj. direkciji u Zagrebu.

Pošta

Svako veće mjesto nastoji da ima svoju poštu. Napose su to nastojala da imaju općinska mjesta. Tako je Pleternica nastojala da ima svoju poštu, telefon i telegraf.

Pošta je dobila jednu imovinsku zgradu preko puta obitelji Potočanac. U tu zgradu po blagonaklonosti Brodske Imovne Općine pošta se smjestila i dobila priključak na telefonsku mrežu 1907.

Za vrijeme drugog svjetskog rata je ova pošta 1944. razorena. Zbog toga se pošta sada smjestila u stambenu zgradu Brodske Imovne Općine u Pleternici. Ove prostorije su bile samo za nuždu. One nisu odgovarale u poštanske svrhe. Zbog toga se uvrstilo u plan izgradnje u Pleternici i gradnja nove poštanske zgrade. Dobila je lokaciju preko puta od parka u sklopu trgovačkih kuća i stavljena je u promet 1962. godine.

Pleternica je željela da se telefonska mreža provede kroz Pleternicu te da se omogući priključak onima koji žele da imaju telefon u svojim kućama. Ta se želja ostvarila 1972. kada je uveden u rad »Krajne automatska telefonska centrala«. Tom zgodom se uključilo u telefonsku mrežu 120. pleterničkih domaćinstava. To je u stvari bila poluautomatska centrala. Zbog malog kapaciteta poluautomatskog uređaja ovaj mehanizam nije bio u stanju da zadovolji sve zahtjeve naručioca telefona u njihovim kućama pa je Pleternica 1978. dobila automatsku centralu i tako je direktno povezana s cijelim svijetom. Završetkom 1978. pleternička pošta ima 180. priključaka ili telefonskih pretplatnika.

Sveta Pričest

Čitamo u Bibliji da su proroci nagovijestili rođenje Sina Božjega i da će se zvati Emanuel što znači s nama Bog. Anđeo je rekao Bl. Dj. Mariji da će roditi sina djelovanjem sv. Duha

koji će se zvati Sin Božji i da će mu dati ime Isus. Isus je sebe nazivao Sin Božji i sin čovječji. Zatim je tumačio apostolima i sakupljenim ljudima da gdje se budu dvojica ili trojica sastajala u njegovo ime da će on biti s njima. Govorio je narodu da je on »kruh živi, koji je s neba sišao... tko jede od ovoga kruha, živjet će do vijeka; i kruh, koji ću ja dati, tijelo je moje za život svijeta.« (Iv. 6. 51-52).

Tko jede Tijelo moje i pije Krv moju, ostaje u meni i ja u njemu. Kao što je mene poslao živi otac, i ja živim po Ocu, i koji jede mene, i on še živjeti po meni (Iv. 6, 56-57).

U toj vjeri da je Isus Stvarno **Emanuel — s Nama Bog svećenici su nastojali da se vjernici što više ispovjedaju i pričešćiju.**

Za vrijeme župnika Mateja Golleka imamo dobar uvid u vjeru pleterničana da je Bog s Nama. Evo, statistike:

1904.	ispovjedilo se za Uskrs	1634. vjernika
1905.	— „ —	1539. — „ —
1906.	— „ —	1479. — „ —
1907.	— „ —	1588. — „ —
1908.	— „ —	1743. — „ —
1909.	— „ —	1712. — „ —
1910.	— „ —	1810. — „ —
1911.	— „ —	1279. — „ —
1912.	— , —	1689. — „ —
1913.	— „ —	1390. — „ —
1914.	— „ —	1326. — „ —
1915.	— „ —	1526. — „ —
1916.	— „ —	1202. — „ —
1917.	— „ —	1234. — „ —
1918.	— „ —	1388. — „ —
1919.	— „ —	1199. — „ —
1920.	— „ —	1560. — „ —
1921.	— „ —	——
1922.	— „ —	1438. — „ —
1923.	— „ —	1236. — „ —
1924.	— „ —	1522. — „ —
1925.	— „ —	1490. — „ —
1926.	— „ —	1400. — „ —

Duhovne vježbe
Misije

Isus je rekao svojim apostolima: »Idite i naučavajte sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha svetoga, učeći ih da drže sve, što sam vam zapovijedio. I, evo ja sam s vama do svršetka svijeta« (Mt. 28, 20).

Svećenici su uvijek imali na umu Kristovu zapovijed i zbog toga su nastojali da prenesu Kristovu nauku u njihove duše. Da bi što lakše i djelotvornije Isusovu zapovjed ostvarili svećenici su dovodili na teritorij svojih župa svećenike, koji su se posebno posvetili propovjedanju i proučavanju Kristove nauke. Te svećenike mi zovemo misionarima.

Riječ misionar dolazi od latinske riječi što znači biti poslan, govorili u ime onoga koji te šalje. Misionari su poslani od mjesnog biskupa koji je nasljednik apostola. Isus je poslao i zadužio apostole da propovjedaju njegovu nauku. Apostoli su poslali svoje nasljednike biskupe i svećenike. Zbog toga Kristovu nauku zakonito propovjeda onaj u ime crkve, i to, samo onaj svećenik, koji je poslan od biskupa da propovjeda.

Tako su u Pleternicu dolazili propovjednici zvani misionari. Mi ćemo u ovoj knjizi navesti ove misije:

Za vrijeme župnika Theodora pl. Kraljevića 1899. držao je misije o. Catin DI. sa svojim subratom svećenikom DI.

Za vrijeme župnika Mateja Golleka držao je misije 1908. o. Heimrl DI. sa svojim subratom DI.

Za vrijeme župnika Mateja Golleka ugovorene su misije 1921. koje su trebali održati oci Dominikanci kao što su održali po drugim župama ali nisu došli, »premda obećaše ipak ne dođoše« (Spomenica str. 187.).

Za vrijeme župnika Franje Radovića držali su misije oci Gavrić i Predragović DI.

Za vrijeme upravljanja župom Ljudevita Petraka održali su 1957. oci Mato Jović i Josip Müller DI.

Od te godine održavaju duhovnu obnovu od 23. VIII — 1. IX. oci Isusovci.

Obiteljski život

Pleternica je vjekovima odgajana u kršćansko katoličkom životu. Po dolasku Hrvata u današnju postojbinu Hrvatsku živjeli su stoljećima u proširenoj obitelji koju su zvali »Zadruga«. Međutim ukidanjem kmetstva i utjecajem tzv. prosvetiteljskog

duha zadruge su se počele pomalo raspadati. Svaki oženjeni par je želio da ima svoj dom i svoje gospodarstvo. Tim raskomadanjem starinskih zadruga trebalo je više zemljišta trošiti za gradilišta, domaćinstva i površina za razvijanje gospodarskih zgrada. Po zapovijedi Marije Terezije su se sela spuštala uz saobraćajnice i tako su pomalo nastajala veća i manja naselja. Veća naselja su se postepeno zbog materijalnih uvjeta po zakonu društvene zakonomjernosti pretvarala u trgovišta i gradove. Život u tim domaćinstvima je bio više u duhu materijahata. Istina, otac je predstavnik obitelji pred svijetom ali je žena u stvari nosilac obiteljskog života barem ovdje u Pleternici. Žene imaju u sebi veoma mnogo diplomatskog duha. Nikada neće, osim izuzetaka, nastupiti pred stranim licem protiv muža da ga omalovaži i potcijeni. Ona će sve konfrontacije mužu na samo izložiti. Ona će nastojati svojim dokazima dokazati da je za kuću i njihovu obitelj bolje ono što ona planira i predlaže. Muž obično usvaja ženine prijedloge i provodi u život. Žena drži novac u kući pod svojom kontrolom. Muž kada treba novaca onda kaže ženi: »Ženo, daj mi donesi novaca. Trebam za cigarete, za čašu vina itd.« Žena bi često puta rekla: »Ti bi samo pušio. Ti bi samo pio.« Donese žena mužu novaca ali sa upozorenjem: »Pazi nemoj previše trošiti. Trebamo novaca za porez, odjeću, djeca idu u školu pa i njima treba novaca.«

Muževi se često puta poriječkaju sa svojim ženama pa im kažu: »Dobro, jesam li se ja oženio ili ti? Jesi li ti mene pod svoj krov dovela ili sam ja tebe doveo?« No, kad bi se muževi koji puta napili onda bi tjerali svoja muževljeva prava. Nije rijetki slučaj da bi žene dobile i po leđima a čak i iz kuće kroz vrata pobjegle napolje. No, kada bi se muževi istrijeznili onda bi i dalje bilo po starom. Narod ovdje kaže: »Slušaj ženu pa si gazda u kući.«

U stara vremena su žene rađale djece koliko Bog dade. Nisu poznavale abortuse. Bilo je, dakako, žena koje su znale sprječavati rađanje dijece upotrebom raznih trava i korijena pojedinih biljaka ali su to bile rijetke žene. Takvu ženu su zvali »Baba paklenjača«. Tko bi takvoj ženi dolazio u posjete bio bi u selu žigosan i obezvrijeđen. Ljudi i žene bi se uklanjali od takovih žena. Uzmimo u obzir da je Pleternica sa oko 2500 vjernika-stanovnika imala preko 150-170 dijece. Sada ima oko 6000 vjernika cijela župa ima 100-116 djece godišnje onda je jasno da se žene rađale onoliko koliko Bog da. Tada su ljudi i žene imali veoma dobre živce nisu ni znali za rastavu braka. Nisu imali u blizini nikakvih duševnih bolnica. Mnogi su u stara vre-

mena u Pleternici u velikom broju umirali u ranoj dobi života od zaraznih bolesti kao npr. tuberkuloze, tifusa, kuge itd. No, to umiranje nije bilo razlog u krivnji ljudi, vjernika, nego u nemoći zdravstvene službe.

Kada je bilo ukinuto kmetstvo a počeo se razvijati duh buržoazije, obogaćivanja, onda se počelo remetiti i rađanje djece u pleterničkim obiteljima. Svaki otac i svaka majka bi htjela da svom sinu i svojoj kćerki ostavi cjeloviti imetak.

Ne bi htjeli da se imetak komada u dijelove. Zbog obogaćivanja i želje da se imetak ne raskomadava, za volju imetka, počeli su uvoditi planiranje obitelji poput planiranja u marvogojstvu i u poljoprivredi. Nastojali su si tako formirati savjest. Gledali su gospodu i njihov način života. Vidjeli su da gospoda dobro žive i uživaju. Smatrali su da dobro žive zato što imaju malo djece. Dobro je imati jedno dijete a najviše dvoje. Zbog toga su i oni odlučili da je dvoje djece dosta. Sin će se oženiti a kćerka će se udati. Imetak se neće dijeliti. Svi će imati visoki komfor, sa svim tehničkim uređajima. Međutim, treba imati na umu, da se priroda neda varati. Čovjek nosi u sebi prirodni nagon. On osjeća u sebi fiziološke i psihološke potrebe. On želi imati tjelesno sjedinjenje u ljubavi. Takovo sjedinjenje rezultira rađanje djece. Narod kaže: »Gdje se dvoje njiše tu i treće diše.« No, da ne bi došlo do neželjene djece, oni će se poslužiti prisilnim mjerama abortiranja koje je do nedavna mnoge i mnoge žene otpremilo u grobije. Muževi su ostali udovci. Sin ili kćerka ostaju bez majke. Muž ne može ostati bez ženskog čeljadeta u kući. On se ženi. Sada, ta druga žena, postaje maćeha koja ne može nadoknaditi majku.

Nastaje činjenično stanje u kući koje čini nesklad u obitelji. Mjesto mira nastaje nemir, svađa a nerijetka i tučnjava. Zbog toga obitelji upadaju u čemerno stanje obiteljskog života. Uslijed sekiracije pojavljuje se psovka, nepoštivanje roditelja, starijih u kući. Izostavljaju se molitve u kući i polazak sv. Mise u crkvama.

Zbog nesklada u kući djeca se odjeljuju od svojih roditelja, jer žele biti sami. Oni žele da stariji ne kontroliraju njihov javni život a pogotovo intimno-privatni život. Budući da su odijeljeni, siromašni su. Često puta bez kuće i kućišta. Oni traže zaposlenje da se mogu uzdržavati. Kao odjeljeni, samostalni dolaze u kuću svojih roditelja i iskazuju žaljenje što su stari, slabi pa ih upozoravaju da ne rade teške fizičke poslove. Svaki puta kada dolaze svojim roditeljima ponesu, za svaki slučaj, prazan kofer ili veliku torbu. Roditelji iz roditeljske ljubavi napune kofer ili torbu sa proizvodima koje su oni proizveli u svom gospodarstvu. Roditelji bi svaki dan starili a djeca bi im rekla: »Mi bi vas uzeli k sebi ali nemamo dovoljno stambenog prostora. Mi smo zaposleni a naša djeca idu u školu«. Zbog toga ne preostaje ništa drugo nego ako su djeca situirana predlažu roditeljima da bi im bilo najbolje u staračkom domu. I tako neki roditelji proživljavaju svoje stare dane u staračkom domu. Za sada je manji broj roditelja koji se dadu smjestiti u staračke domove. Svi žele živjeti u svojoj kući, u svom domu. Zbog toga bi bilo s kršćanskog gledišta veoma potrebno imat u župi veći broj časni sestara koje bi se posvetile dvorenju staraca i starica. Tada starci i starice ne bi osjetili težinu starosti i osjećaj odbačenosti.

Smrću roditelja seljačko gospodarstvo zajedno s kućom se prodaje čim se jave kupci. Ako se ne jave kupci onda se proda zemlja poljoprivrednom kombinatu. Ukoliko polj. kombinat ne želi obrađivati takovu zemlju ta zemlja se predaje besplatno općini u društveno vlasništvo. Za kuću čekaju kupca ili je zadrže sebi i svojoj djeci za vikendicu. Eto, tako izumiru seljaci i seljački posjedi. Odumiranjem seljaštva povećava se broj radničke klase u većim mjestima a polja i vinogradi postaju farme, poljoprivredna dobra društvenog sektora.

Znameniti ljudi

1. Među znamenite ljude koji su prolazili kroz Pleternicu ili su bili u Pleternici možemo mirne duše spomenuti i prolaz Miroslava Krleže. Moramo priznati da je Miroslav Krleža čovjek koji je u naše dane poznat u naučnim krugovima diljem svijeta i kao književnik i kao mislilac.

Svoj kratki boravak u Pleternici sam M. Krleža opisuje u svojoj knjizi: »Davni dani — Zapisi, 1914. — 1921;«, Zora, Zagreb 1956.

U Pleternici, april, 1917. str. 236-37. opisuje svoj put iz Zagreba u Požegu u svoju vojnu jedinicu. Tom zgodom je skrenuo na pleterničko groblje. Razmišlja i sam sobom razgovara, dne 3. 4. 1917. po podne u 5 sati: »Treba da mine 400. g. da bi negdje daleko u Pleternici mogao da sanja Michelangela«, koji gleda teške rane i venozne mračne mrlje u čovjeku. Borba do višeg smirenja za puno savladavanje materije u mramoru ili freskama. Traži put »kako se probiti do spoznaje čistog i pobjedonosnog sebe«. Krleža gleda zapad sunca iza pleterničkih vinograda i sluša pjev jedne ptičice: »cik-cik-cik, ti-ti-ti... kreket žaba. Doista

stiglo je premaleće u Panoniju... jaglaci, bube... most... cesta... Nigdje nema prijateljske ruke... čovjek je sam dok traju ovi okrutni dani sramote.«

Krleža je ponovo u Pleternici na groblju u 6 sati poslije podne 20. 4. 1917. g. gleda »Table sjenokoša u blagim žutim parabolama, kvijetizam nadgrobnog kamenja i ćutanje raslinja. Ptice... tu na groblju u viziji gleda hrvatsku književnost i umjetnost. Gleda bitku na Bregalnici 1913. g. i dramski preokret za sve nas htjeli ili ne... na... Po svojim posljedicama možda nerazmjerno tragičniji od ovoga rata...«
(Isto, str. 245.).

Tu, dakle vidimo Miroslava Krležu kako s pleterničkog groblja poput vizionara u viziji gleda progresivan duh kretanja širokih masa širom svijeta. Nije se prevario. Mase su krenule i kreću iz dana u dan sve više u želji i nadi za bolju i sretniju budućnost svojih pokoljenja.

2. Pleternicu su posjećivale i duhovne osobe. Biskupi i Nadbiskupi zagrebački kad su službeno dolazili dijeliti sv. Krizmu u Pleternicu. Osim toga su se često puta svraćali na prolazu za Zagreb ili iz Zagreba u Đakovo.

Osim zagrebačkih biskupa Pleternicu su posjetili i Beogradski nadbiskup Msgr. Rafael Rodić, Msgr. Josip Arnerić, Šibenski biskup i Msgr. Ćiril Kos biskup Đakovački. Pleternicu su posjećivali i provincijal pojedinih redova. Tako je Pleternicu posjetio franjevački provincijal M. P. Kazimir Đurman iz Zagreba i Petar Galauner DI. asistent Družbe Isusove u Rimu.

3. Mnogo svećenika diljem domovine pojedinačno ili kao vodići svojih župljana s autobusima. Oni su dolazili kao hodočasnici u pohode Gospi od Suza.

Visoko školovani ljudi

1. **Eugen Podaubsky** rođen u Pleternici, 26. 5. 1869. a umro 25. 10. 1935. u Zagrebu. Opisan u članku o veterinarima.

2. **Pavao Jušić,** rođen u Pleternici, 6. 7. 1886. Umro u Zagrebu 11. 5. 1972. Sin je roditelja koji su imali dvanaestero djece. Pavao je bio četvrto dijete po redu. Osnovnu školu je završio u Pleternici. Neko vrijeme je bio općinski činovnik u Pleternici. Budući da je bio izvanredno talentiran on napušta službu opć. pisara i posvećuje se nauci. On želi postati ing. arhitekture. Sa ono malo ušteđevine odlazi u Zagreb. Završava gimnaziju s odličnim uspjehom. Napušta Zagreb i odlazi u Prag na studije. Po preporuci profesora Tehničke visoke škole u Pragu dobiva stipendiju koja je predviđena samo za studente čehoslovačke nacionalnosti. Studije završava 1913. sa izvrsnim uspjehom. On ljubi svoju domovinu. On se njoj vraća sa diplomom u ruci. Zaposluje se u svojoj struci kod gradskog poglavarstva u Zagrebu. Učlanjuje se u društvo »hrvatskog društva inženjera i arhitekata u Zagrebu«. Njegovi kolege vide da je on sposoban u svojoj struci pa mu gradsko poglavarstvo povjerava da projektira ubožnice, građanske škole. Povjerava mu se proširenje arkada na Mirogoju u Zagrebu. Njegov stručni rad zastaje u građanstvu nastankom rata 1914. godine. On polazi u vojsku. Najprije u Karlovac. Iz Karlovca dobiva prekomandu za Boku Kotorsku, Crnu Goru. Nakon rata 1918. vraća se u Zagreb. Postaje nastavnik na Srednjim tehničkim školama do 1934. god. Za to vrijeme je projektirao mnogo zgrada u Zagrebu. Projektirao je i groblje u Pleternici 1932. (samo je šteta što se tog projekta vrlo malo tko držao u kopanju grobova i podizanju grobnica). Za svoje projekte je bio i nekoliko puta nagrađivan. Pavao Jušić postaje 1934. inspektor stručnih škola u Odjelu za trgovinu i industriju Savske Banovine. U tom svojstvu je mnogo pridonio za razvitak raznih stručnih škola u Hrvatskoj. Pavao Jušić kraj svih službenih dužnosti od 1925.—1941. predaje kao honorarni nastavnik na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zagrebu: Opće graditeljstvo t ePoljoprivredno i šumarsko zgradarstvo. Do 1945. Pavao Jušić vrši službu pročelnika za stručno školstvo u Hrvatskoj. U siječnju 1946. god. iako je umirovljen 1945. on postaje honorarni nastavnik na Tehničkom fakultetu u Zagrebu i predaje: Gospodarsko i industrijsko graditeljstvo za arhitekte i Zgradarstvo na kemijskom i rudarskom odjelu. Pavao Jušić je bio veliki i društveni radnik svoga vremena. On kao student osniva u Pragu »Klub hrvatskih i srpskih tehničara«. Ostaje stalno povezan sa Češkom i postaje 1919. član utemeljitelj »Češke matice tehničke« u Pragu. Te iste godine postaje članom tehničkog obraničnog suda udruženja Jugoslavenskih inženjera i arhitekta. Postaje tajnikom Kluba arhitekata 1924. Te godine postaje stalni delegat »Comite international pour l' organisation scientifique du travial« (CIOS) u Pragu, a 1925. stalni član Masarykove Akademije Prace itd. Biran je za gradskog zastupnika 1920. u Zagrebu. Te godine postaje profesor na Državnoj tehničkoj školi u Zagrebu i predaje: Građevne konstrukcije, Gospodarsko zgradarstvo, Obrtno zgradarstvo i Arhitektonski oblici. Mnogo se zauzimao za razvijanje narodne radinosti pa je nastojao da se na zagrebačkom velesajmu

u Martićevoj ulici 1937. g. otvori i paviljon za izlaganje narodnih rukotvorina. Njegovim zalaganjem je otvorena Čipkarska škola u Lepoglavi, Zidarska škola u Crikvenici i niz drugih škola za stručno obrazovanje mladih generacija.

Mnogo je pisao u raznim stručnim časopisima na našem i stranim jezicima i odavao duh opće ljudskog karaktera. Veoma je volio svoj rodni kraj Pož. kotline a napose svoju rodnu Pleternicu. Bio je dobar rodoljub, dobar Hrvat, koji je znalački predstavljao svoju naciju u duhu napretka i ljudskog poštovanja svih nacija. Bio je dobar vjernik. Išao je svake nedjelje na sv. Misu. U svojim rukopisima je zabilježio da želi da mu na sprovodu budu tri svećenika i da mu sprovod vodi na Mirogoju u Zagrebu župnik pleternički. želja mu se ispunila. Pleternički župnik je vodio sprovod uz asistenciju župnika sv. Marka i njegovog kapelana. Tom zgodom je pleternički župnik Ljudevit Petrak održao nadgrobni govor ovom velikom, plemenitom pleterničaninu, rodoljubu i vjerniku.

3. **Dr. Željko Pauše,** rođen u Pleternici u obrtničkoj obitelji. Otac mu je bio dimnjačar. Rođen je 13. 2. 1933. Osnovnu je školu završio u Pleternici. Gimnaziju u Slav. Požegi a Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu. Doktorirao je u Zagrebu. Službovao je u Pleternici, Đakovu i Zagrebu. Postaje profesor na Pomorskoj akademiji u Zagrebu a sada je profesor na Prirodoslovnom-matematičkom fakultetu u Zagrebu i izvanredni profesor na Tehničkom fakultetu u Zagrebu građevnog smjera. Napisao je mnogo znanstvenih radova iz matematike i širom zemlje drži predavanja u naučnim krugovima.

4. **Dr. Dragutin Pavličević,** rodio se u selu Luka kraj Crikvenice, 15. 1. 1932. godine. Osnovnu školu je završio u Pleternici, Gimnaziju u Slav. Požegi a Filozofski fakultet u Beogradu. Doktorirao je u Zagrebu 1976. Nakon studija je nastavnik na pleterničkoj Osnovnoj školi i direktor škole. Iz Pleternice je premješten u Petrinju za profesora Gimnazije gdje je ujedno bio i direktor škole. Pisao je niz povijesnih članaka i rasprava u stručnim časopisima. Njegov rad je bio zapažen u stručnim krugovima pa je postao jedan od suradnika školske knjige i konačno asistent na Sveučilištu u Zagrebu.

5. **Dr. Slaven Barišić,** rođen u Pleternici, 26. 1. 1942. u Pleternici. Sin je Antuna Barišić i Nevenke rođene Peleš. Osnovnu školu je pohađao u Pleternici i Zagrebu. Gimnaziju i Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu 1964. Posdiplomski studij je završio u Parisu i doktorirao 1971. Oženio je u Parisu francuskinju koja je završila Ekonomske nauke. Vratio se u domovinu sa svojom suprugom i nastanio se u Zagrebu. Postao 1976. izvanredni profesor Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu. Osim toga je radio na Institutu Sveučilišta u Zagrebu i pročelnik je odjela Teorijske fizike. Objavio je mnogo naučnih rasprava iz područja Teorijske fizike i održao mnoga predavanja u inozemnim Visokonaučnim školama u Evropi i Americi. Za svoj naučni rad u znak priznanja i za poticaj za daljnji rad dobio je 1976. Republičku nagradu SR Hrvatske za znanstveni rad »Ruđer Bošković«. U privatnom životu je vrlo smiren, prijazan, susretljiv i dobar otac u obitelji u kojoj ima troje djece.

DOSELJENICI — STAROSJEDIOCI

Općenito govoreći Slavoniju vjekovi naseljavaju i doseljavaju ali do danas nije dovoljno naseljena i napučena. Kao da sve ide po onoj narodnoj »Zeman gradi Zeman razgrađuje«. Tako i Slavonija dolazi svojim pučanstvom do izvjesne razine i onda se ponovno spušta.

Koji je to faktor da provodi balans ravnovjerja? Da li standard života ljudi ili nereligiozna svijest zapovijedi Božje: rastite množite se i napučite zemlju? Na to pitanje nezna nitko odgovoriti. Da je standard jedini razlog onda mnoge imućne obitelji nebi imale djece. Sve obitelji bi imale jedno, dvoje ili nijedno dijete.

Ako uzmemo u obzir da bi veliku ulogu odigravala nereligiozna svijest onda bi svi bezvjerci imali samo jedno, dvoje ili nijedno dijete. Međutim imamo mi ljudi koji do vjere ne drže ništa po religioznom shvaćanju a ipak imaju čak i mnogo djece. Naprotiv imamo vrlo mnogo vjernika koji se smatraju vrlim vjernicima a imaju po jedno, dvoje ili ni jedno dijete.

Imamo vjernika siromaha koji imaju mnogo djece a imamo siromaha vjernika koji imaju vrlo malo djece.

Ako je standard i nevjera taj presudni faktor u razmnažanju roda ljudskoga onda bi se svi ljudi svrstani u iste kategorije i jednako vladali. Međutim, oni se tako ne ponašaju. Zašto jedni krajevi u svakom povjesnom i ekonomskom razdoblju svoje velike oscilacije u blagostanju, siromaštvu, u slobodi i ropstvu imaju i rađaju mnogo djece dok drugi krajevi to ne čine. Na primjer pleternička župa je nakon izgona turaka imala preko

150. rođene djece na 2500 — 2800 župljana. Sada kada ima oko 6000. župljana ima godišnje rođene djece 100 — 116. djece. Tko može reći da je pleternička župa, župa bezvjernika. Tko može reći da je ta župa bogata ili presiromašna ili siromašna. Vjekovima su mnoge obitelji doseljavale u Pleternicu i u župu pleterničku iz Bosne, Like, Zagorja i Dalmacije sa mnogo djece i popunjavali su ili dopunjavali izumrli broj stanovnika. Tako su nakon prvog svjetskog rata doselile mnoge ličke obitelji u Koprivnicu i onda je pisac rodom iz Dragovaca Ivša Bošnjak Dragovački napisao roman »Podmlađeni panjevi«. U tom romanu on nagovješta dolaskom Gorana, Ličana oživljavanje sela. Međutim ona mladica koja iz panja izbija ta je mladica vitka ali kratkog vijeka. Tako su i te mladice u Koprivnici oslabile da za izvjesno vrijeme neće biti o njima ni spomena, jer će potpunoma izumrti.

Kad je u Bosni i Hercegovini provođena kampanja za pravljenje novih centrala pa je bilo potrebno potapati mnoga polja i sela onda su posjednici za ta polja i kuće dobili izdašne novce. Sa novcima su krenuli neki i u požešku kotlinu. Mnogi su doselili iz Hercegovine od Ličtice, Rakitna, Izbična, Britvice i naselili se pretežno u selu Cradac. Oni danas sačinjavaju glavninu pučanstva u Gradcu. Starosjedioci su većinom izumrli a mali broj odselio u neka druga mjesta.

Bosanci iz Rame su se naselili većinom u Bresnici i Pleternici. Ostali doseljenici iz Hercegovine i Bosne se naseljavali u Pleternici i Sulkovcima. Najveći val doseljavanja je bio između 1960. do 1966. Od te godine jenjava doseljavanje.

Doseljenici su prije selidbe tražili ono mjesto u kojem je ili kraj mjesta: Željeznička postaja, crkva, zdravstvena stanica, škola, autobusna stanica i po mogućnosti da je blizu tvornica.

Jenjavanje je doseljavanja prestalo čim su opazili da se pož. kotlina a pogotovo Pleternica slabo industrijalizira. Zbog toga su krenuli prema Zagrebu.

Doseljenici su doseljavali sa brojnom obitelji. Njihova djeca su svojom prisutnošću stavila organe vlasti a napose prosvjetne organe u akciju za podizanje novih škola ili proširivanje starih škola. Oni su svojim dolaskom potstrekavali organe vlasti da otvaraju nova radna mjesta te da zaposle članove novih obitelji. Mnogi su otišli na rad u inozemstvo. Tako je na primjer 1975. i 1976. godine sa našeg područja Pleternice i okolice bilo na radu u inozemstvu preko 1.000 radnika.

Doseljenici su se u početku držali svojih starih obiteljskih i religioznih običaja. Veoma su čudno gledali ponašanje starosje-

dilaca. U mnogočemu su se sablažnjavali nad njima. Sablažnjavali su se na slabom polasku svete mise. Na slabom rađanju djece. Na rastavama bračnih parova. Na velikoj psovci i kletvi djece i odraslih. Na nemarnosti održavanja crkve i crkvenih objekata. Na neposlušnosti onoga što svećenik naređuje ispred oltara.

Međutim istini za volju treba reći da su se veoma brzo asimilirali sa starosjediocima. Čak su ih u nekim stvarima i nadmašili.

Oni su na temelju štampe, rada u inozemstvu i u društvenim komunikacijama prihvatili i u djelo proveli planiranje porodice. Idu potpunoma u korak stvaranju standarda života u svojim domovima. Poput ostalih ljudi, koji su po riječima vjernici a ne životom, htjeli bi vjeru i vjerske istine prilagoditi sebi, a ne sebe vjeri i vjerskim stinama. Za opravdanje svojih stavova ističu prošlost svojih pređa u žaru za kršćanstvo, jer su oni »istjerali Turke«. Međutim, oni zaboravljaju da su turke istjerali njihovi pradjedovi kao ljudi žive vjere u duši, u poslušnosti crkvenim i narodnim poglavarima sa žarkom ljubavlju u srcu za vjeru i domovinu u dnevnom životu iz dana u dan. Za njih je bila svetinja što crkva uči. Nije im bilo teško ići u crkvu i slušati svećenika. Osim toga neki zaboravljaju da su i Slavonci istjerali turke. Kada? Onda kada se cijela Evropa digla na noge pod moralnim vodstvom tadanjih papa. To je bilo onda moguće ratovanje iz dana u dan kada su napunjali crkve pa makar bile udaljene po 20 i 30 km. Onda kada su se držali one Božje zapovijedi: Rastite i množite se. Zato nisu svoju zemlju prepuštali drugima, jer je ona i njima potrebna. To je bilo onda kada su se turci prepotencirali u otimanju tuđih teritorija i času unutarnjeg rasula turske velesile.

Turci su istjerani ali nije istjeran zarobljivač koji se pojavio u novom obliku, koji zarobljuje ljude iz dana u dan. Tko je taj novi porobljivač? To je u prvom redu duh nezadovoljstva u težnji za životom. Drugi porobljivač je gubljenje smisla i svijesti za rad u dnevnom životu. Ne htijenje sagledavanja da je priroda predvidjela i uključila čovjeka za rad bez obzira na tehnička dostignuća i njihova pomagala. Tehnike nema bez čovjeka. Čovjek mora biti uvijek prisutan u tehnici u pronalascima i njihovoj primjeni. Treći porobljivač je gubljenje smisla za održavanje svoje vrste u vjerskom i nacionalnom pogledu. Četvrti porobljivač je težnja za isključivanjem hijerarhije unutar ljudskog

društva na temelju usvojenih pravila. Omogućuju razdor između mlade i stare generaciie i htjeli bi da učine skokove koje ni priroda nije uključila u proces razvitka. Međutim u tim skokovima skoče sami sebi u svoju propast. Najveća je nesreća neuočiti i neuvažiti vrednote pojedinaca i cjeline kao takove. Mladi nemaju prava da zarobljuju stare na račun svoje mladosti. Nemaju pravo ni stare generacije da zarobljuju mlade na račun svoje starosti. Svaki ima pravo na život i na sve ono što život pojedinca iziskuje. Mora biti međusobno poštovanje. Stare generacije će izumrti a mlade generacije će morati zajednicu dizati iz pada i rasula privredno-moralnog koji je nastao nepopustljivošću i nerazumijevanju međusobnom. Dok mlada generacija pridigne iz rasula društvo i privredu dotle će postati stara generacija u odnosu na svoju djecu i opet će nastati sukob, nepopustljivost i rasulo. Opet sukob starih i mladih. I sada se obistinjuje ona narodna »što si sijao to češ i žeti«. Sijao si mržnju, nerazumijevanje, nepoštivanje i sada ti je uzrasla mržnja i razdor u vlastitom domu. Međutim ako želimo da Slavonija ne bude zemlja koju uvijek treba doseljavati i naseljavati a nikada naseliti onda se vratimo natrag vrednotama koje su trajne vrijednosti. Te vrednote treba samo posuvremeniti, oplemeniti i usavršavati. A te vrednote su: želja za životom, smisao za rad, želja i dužnost održanja svoje vrsti tj. potomstva i konačno svijesti međusobnog poštovanja starih i mladih generacija.

Naš narod kaže da treba svaku stvar staviti na svoje mjesto. Naša prošlost će doći do punog izražaja kojom se ponosimo ako svoja stopala stavljamo na tragove stopala naših pradjedova. Oni su išli kroz klance i gudure po brdima i dolinama. Išli su po moru barkama i lađama. Letjeli su zrakom zrakoplovima. Kud god su prolazili dostojno su vrednovali vrednote života. Naš hrvatski pjesnik Petar Preradović nam stihovima kaže: »Tko si mrtve štuje na njima si budućnost snuje«. Naši pređi nisu prošlost. Oni su sadašnjost i smjernica za budućnost! To pravilo vrijedi za sve generacije bilo da se smatraju starosjediocima ili doseljenicima.

Istini za volju nitko se nebi smio smatrati doseljenikom već starosjediocem, jer se svi nalazimo na grudi naših očeva i pradjedova. Prema tome mi smo svoj na svome. Zato ljubimo ono mjesto u kojem živimo, jer »tu je moja domovina tu je moj dom«.

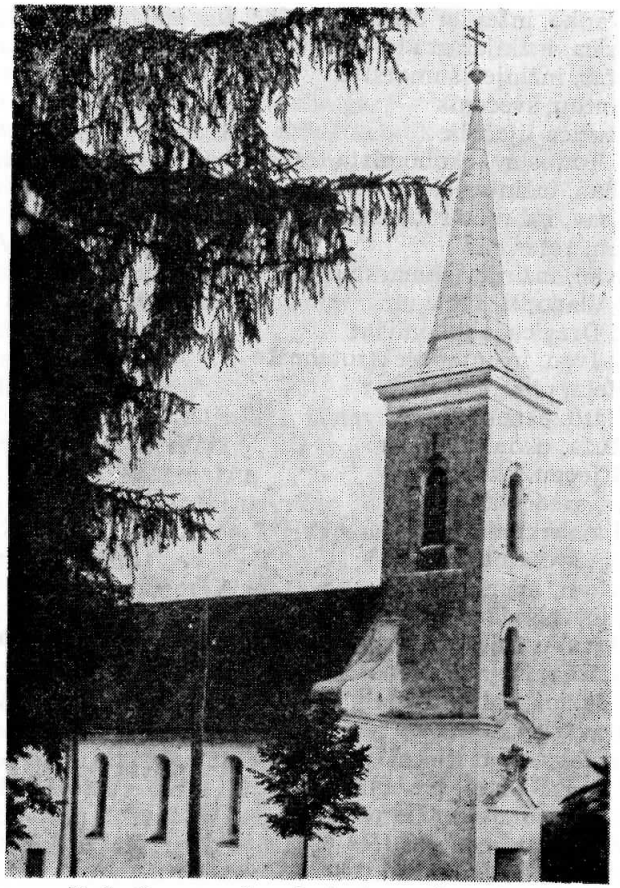

Naša župna crkva koja je srušena 1944.

Fakultetlije sa područja župe Pleternice

Adžić Kajo, redovnik
Arambašić Mato, nastavnik matematike i fizike
Barišić Slaven, profesor na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu
Bajt Dragutin, nastavnik likovnog odgoja
Bajt Vladimir, rentgenolog
Bauerfreund Mirko, inženjer šumarstva
Bednaž Đurđa, ekonomista

Bednaž Branko, inženjer elektrotehnike
Benčić Jurica, inžinjer građevinarstva
Benčić Petar, inžinjer šumarstva
Bošnjak Antun, svećenik
Bošnjak Ružica liječnik
Bukojević Tomislav, ekonomista
Čerkez Milan, inžinjer elektrotehnike
Dević Milisav, inžinjer rudarstva
Devčić Ivan, veterinar
Dokozić Ivan, inžinjer šumarstva
Dujmović Vlado, liječnik
Đuranović Dragica, ekonomista
Đuranović Ivan, inžinjer elektrotehnike
Eichner Hela, pharmaceut
Erjavac Mato, ekonomista
Erjavac Ruža, ekon. tehničar
Erjavac Stjepan, ekonomista
Filić Petar, svećenik
Filić Matija, svećenik
Filić Jakob, svećenik
Gačić Marijan, inžinjer šumarstva
Grgić Ferdo, inžinjer
Grgić Ankica udana Krpan, profesor na Tehničkom fakultetu
Jagodić Nikola, nastavnik matematike i fizike
Janošević Milica, zubar-liječnik
Jelić Dubravka, nastavnik
Jelić Tomislav, zubar-liječnik
Josipović Drago Josip, svećenik
Jovanović Aleksandar, general JNA
Jovanović Bogdan, general JNA
Jurišić Ljubica, liječnik
Lužanac, redovnik OFM
Katušić Ivanka, nastavnik
Katušić Đurđa, nastavnik
Katušić Antun, nastavnik
Katušić Jakob, svećenik
Kopunić Ivanka, nastavnik
Kopunić Franjo, pravnik
Kovačević Karlo, ekonomista
Kovačević Petar, nastavnik
Kovačević Jakob, nastavnik
Kovačević Anka, zubar
Kovačić Đuro, inžinjer arhitekture

Krmpotić Anka, nastavnik
Kšenek Josip, ekonomista
Mačković Ankica, nastavnik
Mačković Marija, ekonomski tehničar
Mačković Tomislav, inžinjer elektrotehnike
Madunić Ivan, inžinjer arhitekture
Madunić Tadija, liječnik
Majnarić Danica, ekonomski tehničar
Marić Vjekoslav, svećenik
Matovinović Terezija, poljoprivredni inžinjer
Melčić Slavko, sudac na Vrhovnom sudu u Zagrebu
Mičević Stjepan, svećenik
Mihić, svećenik
Mihić Ivanka, nastavnik
Mitrović aKtica ud. Bošnjak, nastavnik matematike i fizike
Ninković Matija, svećenik
Palijan Zvonko, ekonomista
Palijan Ljuba, ekonomski tehničar
Pauše Željko, profesor na Tehničkom i Prirodoslovno-matematičkom fakultetu
Pavelić Zvonko, ekonomista
Pavičić Ankica ud. Bajt, ekonomski tehničar
Pavličević Dragutin, profestor povijesti
Peleš Nada, pharmaceut
Peleš Nevenka, pharmaceut
Petrović Mato, inžinjer građevinarstva
Petrović Josip, inžinjer elektrotehnike
Pintar Mato, ekonomski tehničar
Pliverić Krešimir, inžinjer vodoprivrede
Radonić Jakob, svećenik
Renka Darinka, pharmaceut
Renka Tomislav, inžinjer agronomije
Rimac Boško, svećenik
Bibić Petar, svećenik
Spahija Blanka, liječnik
Stanković Antun, ekonomista
Stanković Đuro, inžinjer elektrotehnike
Stanković Josip, inžinjer strojarstva
Starčević Ivica, pravnik
Svoboda Ana, ekonomista
Šivo Stjepan Zdenko, inžinjer agronomije
Šivo Ivan, inžinjer poljoprivrede
Šop Terezija, ekonomista

Štetić Matija, svećenik
Šulc Slavka, pharmaceut
Šultajz Franjo, svećenik
Švajcar Nikola, svećenik
Švarc Slavko, sudac Okružnog suda
Tauš Jaroslav, pogonski inžinjer
Terzić Antun, svećenik
Tomić Marijan, ekonomist
Tomić Ivan, ekonomist
Tucaković Katica, ekonomski tehničar
Valetić Ivan, svećenik
Vidović Mato, ekonomista
Vlahov Vjekoslav, ekonomista

PLETERNICA

Naziv ulica	broj stanovnika	broj birača
1. Trg žrtava	55	35
2. Nikole Demonje	559	381
3. Dolač	28	19
4. Vinogradska	206	137
5. Josipa Kozarca	73	46
6. Prilaz	95	61
7. Ljudevita Gaja	44	28
8. Rade Končara	136	109
9. Stjepana Radića	526	356
10. Grgin Dol	92	66
11. Matije Gupca	211	166
12. Augusta Šenoe	55	29
13. Mlinska	92	84
14. Orljavska	28	22
15. Kralja Tomislava	33	22
16. Matije A. Reljkovića	103	62
17. Moše Pijade	93	68
18. Vladimira Nazora	94	59
19. Ive Lole Ribara	367	249
20. Vladimira Gortana	424	310
21. Vlade Brkića Španca	50	28

22. Vesela	103	53
23. Ivanindvorska	36	21
	3503	2411

Po broju birača se može zaključiti starosna dob stanovnika u pojedinim ulicama.

Popis prezimena kuća u župi — Pleternici

TRG ŽRTAVA

1. Jelić Mladen
2. Mršić Milan
3. Poleto M.
4. Lalić Ivan
5. Nemet Nada
6. Jakovljević Jakob
7. Holik Mato
8. Čosić Antun
9. Marjanović Stanko
10. Nekić Stjepan

ULICA DOLAČ

1. Hurtiš Josip
2. Bošnjak Ivan
3. Renić Blaž
4. Nosić Stipo
5. Župni stan — Ljudevit Petrak, župnik
6. Barišić Valentin
7. Bello Emil
8. Jelić Tomislav, zubni liječnik

UULICA NIKOLE DEMONJE
(Požeška ulica)
(Od parka desna strana))

1. Potočanac Anka
2. Potočanac Stjepan
3. Babić Ivan
4. Prpić Ivan
5. Lazarević, učitelj, prav. vjere
6. Kolundžić Slavko
7. Hrmić Petar
8. Rajman Mila
9. Pezerović Mato, učitelj
10. Štetić Mato
11. Bošnjak Ivan
12. Rezo Cvitan — Rezo Ivan
13. Đukić Karlo
14. Tomić Ljuba
15. Kovačević Magdalena
16. Šipoš Marija (živi sa Kelemović Antunom)
17. Franculić Petar
18. Zečević Jovo, prav. vjere
19. Šarabok (kćeri žive u Zagrebu + Rijeka)
20. Jakopović Božica
21. Savić Slavko, prav. vjere, profesor
22. Jurnečka Emil
23. Golik Jandre
24. Drašković Mato
25. Vidović Milorad, prav. vjere, nastavnik
26. Jakovljević Frano
27. Pavlović Ivan
28. Zeman Franjo
29. Šimecki Josip
30. Gačić Gjuro

31. Vajdec Vili
32. Katušić Marica
33. Freundlich Ivan
34. Freundlich Zlatko
35. Ćirko Tomo
36. Kristić Ivan
37. Kvesić Stanko
38. Markota Jure
39. Katušić Ivan (drumar)
40. Jost Pavo
41. Katušić Ivan (Markin)
42. Katušić Antun
43. Šojić Vinko
44. Raljušić Ivan
45. Katušić Petar
46. Katušić Josip
47. Nuić Tadija
48. Marić Slavko
49. Sučić Franjo
50. Katušić Mato (Jocin)
51. Tomaić Emanuel
52. Pavličević Marija
53. Kusetić Ivica (stanar)
54. Ivanković Franjo
55. Crnić Stjepana
56. Krpan Branko
57. Katušić Antun, nastavnik
58. Fumić Mato
59. Banožić Franjo
60. Kolobarić Mato
61. Jakobović Marija
62. Gašparac Đuro
63. Petrović Sreto,
64. Martić Ilija
65. Gansberger Mijo
66. Pranjić Miljat
67. Zirdum Ante
68. Rimac Jakob
69. Rimac Ljuba
70. Kuprešak Ante
71. Kuprešak Ilija
72. Ivanković Luka
73. Sesar Luka
74. Sesar Ante
75. Šarić Ivan
76. Šarić Mirko

Od parka lijeva strana

1. Katušić Ivan
2. Sršić Đuro
3. Predragović Božo, prav. vjere
4. Taraš Božo
5. Slovaček Mirko
6. Ciganović Đuro
7. Pauše Marija
8. Čop Marija
9. Milinac Katica
10. Milkšik Slavko
11. Ostojić Vid
12. Mišić Pero
13. Maznik Marija, (penz. učit. stanar)
14. Bajt Kata, stanar
15. Anastazija Andrišek, stanar u st. školi
16. Tokić Katica, stanar u st. školi
17. Potkrajac Ivka, stanar u st. školi
18. Blažević Magdalena
19. Crnolatac Rozalija
20. Babić Dragan
21. Rimac Vinko
22. Katušić Mato (Švabin)
23. Sesar Ivanka
24. Sesar Božo
25. Kukuljević Josip
26. Uložnik Ivanka
27. Šućur Slavko
28. Ćurdo Ivan
29. Rimac Stjepan
30. Milanković Milka, prav. vjere. sin katolik
31. Liker Viktor
32. Sivo Kata
33. Tureček Ivan
34. Kvesić Mile
35. Perković Milan
36. Renić Marko
37. Popić Vinko
38. Jost Ivan
39. Spahija Zvonko
40. Kušter Anka
41. Grgić Reza
42. Kolundžić Stjepan
43. Mitenmajer Emil
44. Buturac Josip, električar
45. Janošević Janko, prav. vjere
46. Stanić Dragan

Ulica Nikole Demonje (Požeška ulica) (lijeva strana od raskršća)

47. Stanić Branko
48. Kulundžić Stjepan
49. Tomasini Reza
50. Potkonjak Jovo, prav. vjere
51. Renka Vinko
52. Alaber Đuro
53. Janski Slavko
54. Katušić Đuro
55. Katušić Stjepan
56. Moler Srećko
57. Tadić Mato
58. Uhrin Drago
59. Gelo Martin
60. Jelinić Josip
61. Jelinić Dane
62. Jelinić Nikola
63. Grgić Nikola
64. Rimac Ante
65. Kranjc Ivan
66. Kvesić Jozo
67. Skoko Josip

Vesela — Glođe (lijeva strana)

1. Podobnik Ana
2. Čolak Jozo
3. Pavić Luka (nenastanjeno)
4. Barišić Vjeko, nastavnik
5. Radoš Jure
6. Miličević Vlado
7. Mijatović Mara
8. Jakovljević Mirko
9. Tokić Mijat
10. Budim Marinko

Vesela — Glođe (Lijeva strana)

11. Čuljak Simun
12. Tokić Jozo
13. Jukić Ivo
14. Miličević Ivan
15. Kokić Jozo

(Desna strana od Pleternice)

1. Jukić Vinko
2. Brekalo Andrija
3. Barišić Ante
4. Barišić Ante, nenastanjen
5. Turkalj Ivan
6. Bilić Mato
7. Bilić Jozo
8. Tokić Stipo

ULICA RADE KONČARA (desna strana)

1.
2. Šulc Slavko
3. Tomić Jakob
4. Križanović Vinko
5. Jušić Branko
6. Tomić Ivan

(Smoljanović Štefica) stanar
7. Turčan Marija
8. Ribić Mato
9. Drahotuski Vlado (Špoler Josip — stanar)
10. Giba Terezija
11. Blašković Ivica
12. Lazić Mato (Curil Antun — stanar)
13. Kovačević Antun
14. Gačić Milan
15. Šprajc Mladen
16. Domiter Adela
17. Babić Ivan

(od parka lijeva strana)

1. Senić Zvonko
2. Josipović Mato
3. Miškić Stjepan
4. Miškić Barica
5. Miškić Đuro
6. Prica Đuka, pravosl. vj.
7. Delić Petar
8. Pavelić Zdenka
9. Nađ Olga kalv. vj.
10. Utvić Mirko
11. Mioč Ivan
12. Ninković Mirko
13. Ninković Milan
14. Vračić Franja
15. Bukojević Andrija
16. Knezović Mato
17. Štimac Josip
18. Šnjarić Jakob
19. Pezelj Božo
20. Filić Mijo
21. Petranović Mato (stanuje Šop Marija punica)

Desna strana od raskršća Vinogradski ulica (Potok)

I. Stambena zgrada (Velika)

1. Dragić Nikola, trgovac
2. Hoborka Nada, nastavnik
3. Mastelica Ilija, milicajac
4. Čuljak Mirko, profesor
5. Sabo Stjepan, ličilac
6. Blašković Stjepan, penzioner
7. Dr. Bagarić Ilija, liječnik
8. Olujić Marijan, penzioner
9. Pišmiš Ivan, nastavnik
10. Zgombić Zvonko, dipl. agronom
11. Knez Antun, službenik
12. Božić Ivan, nastavnik
13. Milan Tedesko
14. Masjar Ivan
15. Grga Stavlić
16. Marjanović Marijan, veterinar
17. Bajt Karlo
18. Vukelić Marko
19. Prša Marko, nenastanjen)
20. Babić Nikola
21. Babić Ante
22. Ostojić Mato
23. Baketarić Marko
24. Strnak Ana
25. Faletar Ivan
26. Babić Ivica (Kudrić Ivan, stanar)
27. Mužinić Ignac
28. Senjak Marijan
29. Volner Zvonko
30. Babić Draga
31. Babić Đuro
32. Pavličević Jure
33. Maznik Pavica
34. Čeh Bogumil
35. Gazilj Josip
36. Gazilj Mijo
37. Vidaković Mića
38. Benčić Petar
39. Živanović Mirko, prav. vjere

Lijeva strana od raskršća

1. Papac Josip, dipl. ing. š. šef šum
2. Emil, milicioner

II. Stambena zgrada

3. Valenta Marin, nastavnik
4. Bajt Dragutin, nastavnik
5. Stefanović, penzioner, prav, vjere
6. Pripić Ivan, nastavnik
7. Arambašić Mato, nastavnik
8. Odobašić Ante

III. Stambena zgrada

9. Dr. Dujmović Vlado, liječnik
10. Petelinka Vlado, dipl. ing. šum.
11. Br. Čirko Stipo, liječnik
12. Benek Antun
13. Erjavac Stjepan, dipl. ekonom.
14. Jovanović Marija, prav. vjere
15. Rotar Ivan
16. Stavlić Mile

ULICA PRILAZ

1. Jelić Stjepan
2. Bonić Drago
3. Japarić Kata
4. Balukčić Marija
5. Fumić Stjepan
6. Tomljenović Stjepan
7. Vidaković Đuro
8. Janjić Pero
9. Čelan Mato
10. Čelan Ivan
11. Dječji dispanzer
12. Zdravstvena stanica

1. Grgić Petar
2. Markota Drago
3. Abramović Tomo
4. Šarić Vinko
5. Šarić Nikola
6. Strnak Stjepan
7. Valenta Stjepan
8. Devčić Mato
9. Pavelić Ivan
10. Moler Karolina
11. Francuz Slavko — stanar
12. Faletar Stanko
13. Pavković Radoslav
14. Markotić Mato

ULICA JOSIPA KOZARCA

1. Kšenek Stjepan
2. Klarić Vinko
3. Filipović Stjepan
4. Filipović Ivan
5. Filipović Antun
6. Dračko Miroslav
7. Vukojević Milivoj
8. Jušić Vlado
9. Janković Antun
10. Markota Slobodan
11. Sviban Mato
12. Blažević Đuro
13. Filipović Mato

1. Svoboda Veno
2. Ing. Leko Vlado

3. Tometić Nada
4. Mihaljević Antun
5. Valić Stjepan

ULICA STJEPANA RADIĆA ((Sulkovačka ili Rimska ulica)

Desna strana od Vatrogasnog doma

1. Matijević Zvonko
2. Böhem Antun
3. Stjepanek Stjepan
4. Gabrek Vladimir
5. Gabrek Ivica
6. Japundžić Gašper
7. Tomić Gjuro
8. Tomić Kata
9. Tomić Kata
10. Popović Ivan — Arambašić Ivan
11. Šop Josip
12. Liščević Ivan
13. Anić Marko prav. vjere
14. Babić Vinko
15. Josipović Mato
16. Radonić Stjepan
17. Grgić Slava
18. Pavić Ružica
19. Midlich Franc
20. Međugorac Ante
21. Banović Vid
22. Lucić Anka, stanar
23. Radonić Stjepan
24. Uremović Mijo
25. Mihaljević Ivan
26. Meter Anđa i Iivan, sin
27. Grgić Tomislav
28. Čuljak Franjo
29. Slebur Matija
30. Katušić Reza
31. Balukčić Ivan — Slavko Grozdanić
32. Balukčić Josefina
33. Karlić Alojzija
34. Jakovljević Andrija
35. Peić Dragica
36. Bajt Paulina
37. Matić Kata, Samardžija
38. Ivanković
39. Bosjak Pavo
40. Gallović Stjepan
41. Grgurević Stjepan
42. Janković Stjepan
43. Ravlić Zvonko
44. Ravlić Vjekosla
45. Martinović Stjepan
46. Martinović Grgo
47. Štavlić Jure
48. Matić Antun
49. Bonić Drago
50. Popović Žarko
51. Šarić Ivan
52. Tokić Mila
53. Crnjac Darinka
54. Cebić Jure
55. Tokić Josip
56. Čelan Ivan
57. Filipović Franjo, na radu u Njemačkoj
58. Tomasini Kata
59. Trtanj Ivan
60. Beljo Jure

ULICA STJEPANA RADIĆA (Sulkovačka — Rimska)

Od Vatrogasnog doma s lijeve strane

1. Delač Ferdo
2. Lučić Lovro
3. Đurić Ivan
4. Gašparac, stanar

5. Jelić, u Australiji
6. Mikšik Branko
7. Utvić Mirko (Popić Antun, stanar)
8. Vuletić Josip
9. Klinčić Vjekoslav
10. Đurkić Petar
11. Đurkić Manda
12. Kokić Josip
13. Radonić Ivica
14. Čuljak Stjepan
15. Radonić Petar
16. Ćirko Zora
17. Grgić Marija
18. Miličević Zdravko
19. Matošević Ivan
20. Bevanda Jure
21. Karlić Stipo
22. Varak Franjo
23. Rajner Franjo
24. Marić Ante
25. Dorić Josip
26. Rezo Slavko
27. Kavaž Marija
28. Karlić Stjepan
29. Moler Josip
30. Lučić Ivan
31. Prša Ivan
32. Kuhar Ivan
33. Čuljak
34. Mihić Ivan
35. Galović Nikola
36. Horvatić Josip
37. Mudžić Mato
38. Kanić Mijo
39. Tomić Stjepan
40. Tomić Đuro
41. Mokricki Milka
42. Sliško Josip
43. Jurnečka Ivan
44. Mesić Ivan
45. Pavličević Mato
46. Bespaljko Antun
47. Pavković Petar
48. Miličević Ivan
49. Tokić Jozo
50. Pavković Ilija
51. Tadić Ivan
52. Gučić Mijo
53. Drača Milan
54. Tomić
55. Kovačević
56. Mikolčić Ivan
57. Rezo Stjepan
58. Perković Nikola
59. Miličević Mato
60. Maras Josip
61. Soldo Jozo
62. Šarić Andrija
63. Miličević Marko
64. Ivanković Ljuba
65. Grubišić Jozo
66. Grubišić Ivan
67. Jozić Ante (još neuselj.)
68. Ćirko Mato

ULICA GRGIN DOL

lijeva strana

1. Meter Ivan
2. Ružičić Antun
3. Kokan Ivan
4. Pavlović Jakob
5. Markota Jure
6. Prekop Antun
7. Kapetanić Josip
8. Kufrin Ivan
9. Tomić Nikola
10. Vidović Augustin
11. Lemaić Dragan

desna strana

1. Filić Ivan
2. Klobučar Pavao

3. Alaber Nikola
4. Žnidarec Dragutin
5. Tomljenović Kata
6. Dijaković Franjo
7. Gazilj Ilija
8. Vidović Ivan
9. Lemaić Stevo
10. Gazilj Ivan
11. Zeman Jozefina
12. Štavlić Božo
13. Ivanković Mile
14. Olšak Tomo

ULICA MATIJE GUPCA (FRKLJEVAČKA)

1. Strnak Manga
2. Stehlik Vlado
3. Vukšić Josip
4. Tikvicki Julka
5. Metić Slavko
6. Pavelić Lovro
7. Katušić Stanko
8. Bartolović Mato
9. Filić Marija
10. Katić Adela
11. Činko Božo
12. Filić Antun
13. Mihić Mato
15. Vrban Marija
16. Vidakušić Ante
17. Past Dragica
18. Jelić Stjepan
19. Nogić Dragutin
20. Gregurić Ivan
21. Marman Frajno
22. Kovačević Petar
23. Mudžić Katica
24. Babić Tomo
25. Katić Jozo
26. Galović Luka
27. Cerovac Franjo, nenastanjeno
28. Milković Andrija
29. Bralić Ivo
30. Palameta Ivo
31. Pavić Ivan
32. Pavić Luka
33. Kešerin Josip
34. Daković Ankica
35. Vicković Antun
36. Markota Mato
37. Moler Terezija
38. Hodnik Đurđa
39. Tokić Slavko
40. Kovačević Zvonimir
41. Maslač Tomislav, nenastanjeno
42. Maslač Mato
43. Vitas Nevenka
44. Franjo
45. Alaber Antun
46. Tedeško Nikola
47. Pušac Vaso, prav. vj.
48. Markota Jozo
49. Haliž Josip
50. Štimac Mirko
51. Banović Antun
52. Alaber Adam
53. Galović Marko
54. Galović Gašpar
55. Cerovac Antun
56. Kanjković Nikola
57. Marinić Pejo
58. Čerjek Petar. prav. vj.
59. Čerjek Stevo prav. vj.
60. Gregorić, nenastanjeno
61. Petrović Mijo, nenastanjeno

ULICA MATIJE GUBCA (Frkljevačka)

(od trgovine lijeva strana)
1. Markota Ivanka
2. Vidović Karlo

3. Bečarević Petar

ULICA AUGUSTA ŠENOE

(Lijeva strana)
(Preko pruge ulica desno u polje)

1. Tuličić Stjepan
2. Kocijan Dragutin
3. Stojšić Nikola, prav. vjere
4. Srdarević Petar
5. Perković Mijo
6. Brezić Dragutin
7. Ivanagić Petar
8. Kovačević Stjepan, nenastanjeno

(desna strana)
1. Mitrović Marijan
2. Srdarević Antun
3. Paun Mato
4. Karnišević Mato
5. Štimac Pavao, nenastanjeno.

MLINSKA ULICA

lijeva strana od Frkljevačke ulice

1. Maurman Kralo
2. Vinković Mijo
3. Udovičić Stjepan
4. Kovačević Ivan
5. Petrl Ivan
6. Kordovan Pavo
7. Tucić Stjepan
8. Žnidarec Eduard
9. Petrović Josip
10. Klobučar Milan
11. Klobučar Ivanka
12. Pejnović Stjepan
13. Katušić Mijo
14. Glibo Ivan
15. Ivršić Stjepan
16. Miškić Slavko
17. Singer Joško

desna strana od Frkljevačke ulice

1. Mustapić Ljuba
2. Janković Tomo
3. Kovačević Ivan
4. Galić Stjepan
5. Andrović Vinko
6. Novosad Slavko
7. Strbačko Mato
8. Vilovčević Filip

ULICA VLADIMIRA NAZORA

desna strana

1. Včelik Franjo
2. Včelik Josip
3. Ribičić Jure
4. Radonić Stjepan
5. Švarc Marija
6. Sekcija za održavanje pruge
7. Radonić Marica
8. Švarc Marija (stanari)
9. Strmak Stjepan
10. Konjarik Marija
11. Časne sestre
12. Biondić Marko
13. Šutić Josip (na skretnici)

lijeva strana

1. Marinović Sanaj (nenastanjeno)

2. Križanović Milka (nenastanjeno)
3. Dumančić Ilija (nenastanjeno)

I. STAMBENA ZGRADA

1. Krpan Mile
2. Kanić Antun
3. Ferić Mato
4. Arbutina Dušan

ULICA KRALJA TOMISLAVA
lijeva strana od Orljave

1. Ružić Mato
2. Oharek Đuro
3. Štetić Stjepan

desna strana od Orljave

1. Dragičević Lazo, pravoslav. vjera
2. Jurčevski Zvonko
3. Vrgoč Zlatko
4. Stojčević Ivan

ORLJAVSKA ULICA

1. Pipal Josip
2. Maldunić Andrija
3. Hampl Đuro
4. Veterinarska stanica — stan
5. Mjertan Lovro
6. Jukić Vinko

RELJKOVIĆEVA ULICA

1. Veterinarska ambulanta
2. Gajovski Stjepan
3. Franjišević Nikola
4. Stojanović Ljuban
5. Čelan Anica
6. Čelan Dane
7. Špehar Ivan
8. Abramović Milan
9. Veletić Milan
10. Verhas Josip
11. Pejnović Mato
12. Jelić Stjepan
13. Olšak Ivica
14. Bellak Tomo

1. Kalaica Ivka
2. Srdarević Ivan
3. Kovačević Ivan
4. Ravlić Ante
5. Sulić Ivan
6. Pavić Mato
7. Maldunić Ivka
8. Funduk Ivan
9. Šarić Blago
10. Šarić Vinko
11. Čirko Stipe
12. Matić Milenko

ULICA MOŠE PIJADE

lijeva strana

1. Milosvaljević Dragan, prav. vjera
2. Podobnik Ferdo
3. Tavas Josip
4. Ribičić Ilija
5. Gilanj Valentin
6. Jurić Stjepan
7. Blažević Slavko
8. Ikić Kata
9. Lovrić Zvonko
10. Mitrović Nikola
11. Ravlić Mirko
12. Živković Zdneko
13. Hingelbaum Marija
14. Uremović Petar

desna strana

1. Šajnović Stjepan (nenastanjeno)
2. Klotočki Leopold
3. Klobučar Anđa
4. Öster Johan
5. Škvorc Josip
6. Bajt Josip
7. Janković Marija
8. Latas Rade, prav. vjera
9. Arbutina Simo, prav. vjera
10. Ravlić Nedeljko

ULICA IVA LOLE REBARA

1. Marinović Francika
2. Marinović Tomislav
3. Vukelić Mirko
4. Terzić Mato
5. Podobnik Petar
6. Vinklarek Stjepan
7. Prša Antun
8. Štefana Vlasta
9. Umljenović Stevo, prav. vjere
11. Bognar Alojzije
12. Kanić Ankica
13. Bogdan, milicajac
14. Stanković Čedomir, prav. vjere
15. Bevandić Anka
16. Tauš Zvonko
17. Fridrih Vlado, kalv. vjere
18. Perlić Stjepan
19. Kustar Marikja
20. Bešker Ivan
21. Stammbena Zgrada:
    6. obitelji
    a) Jelena Mirić, nastavnik, prav. vjere.
    b) Emica Uhrin
    c) Culinović Damir, milicajac
    d) Sabo Ana
    e) Relja Mirko, prav. vjere
    f) Fukmirović Vlado
22. Mazalo Mato
23. Stanković Vinko
24. Draholuski Vlado
25. Mlinarić Vlado
26. Maricl Antun
27. Zelić Ilija
28. Pavičić Ilija

ULICA IVE LOLE RIBARA

29. Petrušić Ivan
30. Samardžić Josip
31. Živanović Ivan
32. Bradić Ante

od želj. pruge d. strana

1. Terzić Gjuro
2. Maldunić Milica
3. Miočević Milan
4. Pavelić Josip
5. Mršić Zlatko
6. Feglai Antun
7. Kiš Josip
8. Kristić Mato
9. Ufholc Kata
10. Cerovac Mato
11. Turac Branka
12. Pipal Cecilija
13. Filić Jelka
14. Švarc Anica
15. Držaić Valent
16. Mikšik Frnjka i Mijo Čeliković
18. Šunjo Vida
17. Bencek Amalija
19. Čulina Tihomir
20. Tilšak Filomena i Gabrek Nikola
21. Knotek Petar
22. Klobučar Antun
23. Adžić Petar

24. Vlahović Ivan
25. Antolović Mandica
26. Komarić Drago
27. Mikić Antun

ULICA IVE LOLE RIBARA

28. Pavel Marija
29. Paznolt Marija
30. Tauš Antun
31. Šulentić
32. Madunić Marijan
33. Marić Mato
34. Markota Stipe
35. Mogušar Marijan
36. Mlinarić Mirko
37. Svoboda Ivan
38. Živković Petar
39. Sojo Ivan
40. Majetić Ivan
41. Miličević Zdravko
42. Vittenberg Ivan
43. Jelić Mijo
44. Muller Josip
45. Bunjevac Pero
46. Pamer Gjuro
47. Hrust Vlado
48. Zjalić Marko, prav. vjere
49. Ribičić Marijan
50. Mihalj Žarko
51. Rukavina Ivan
52. Sigurnjak Tomo
53. Štimac Pavao
54. Rurtiš Pavao
55. Ćiško Stjepan
56. Ćiško Mijo
57. Ćiško Marko
58. Lazić Ivan
59. Andrišek Milan

ULICA VLADIMIRA GORTANA (Bučka ulica) Od raskršća lijeva strana

1. Jerković Stjepan
2. Rast Marko
3. Vukojević Ilija, prav vjere
4. Mikić Franjo
5. Dumančić Ferdo
6. Hnuškar Vinko
7. Tauš Jaroslav
8. Čirko Franjo
9. Šop Mato
10. Cerovac Ivica
11. Vojnić Stjepan
11. Čačić Antun
13. Majnarić Dane
14. Svetić Marija
14a. Klarić Mara — Trobić
15. Ribičić Josip
16. Urban Ivan
17. Trčka Josip
18. Šajer Štefica
19. Paušković Rudolf
20. Tilšar Rozika
21. Ivanković Božo
22. Masijar Alojz
23. Šunjo Stjepan
24. Peić Stjepan
25. Pekaž Petar
26. Kovačević Ruža
27. Đukić Ilija
28. Bello Antun
29. Čorak Zvonko
30. Balen Josip
31. Ivanagić Marko

ULICA VLADIMIRA GORTANA

32. Brkljačić Ivan
33. Petković Ivan

34. Hoborka Milan
35. Petković Milan
36. Karmišević Stjepan
37. Kovačević Mato
38. Podobnik Josip
39. Samardžija Mile
40. Đukić Stjepan
41. Čengić Ivan
42. Markanjević Đuro
43. Valenta Antun
44. Marketanović Ivan
45. Torma Josip
46. Kovačević Ivan
47. Tutić Stjepan
48. Malenica Ilija
49. Safundžić Nikola
50. Mršić Ivan
51. Sajfert Josip
52. Valenta Ivan
53. Kuba Stjepan
54. Volner Milan
55. Derdić Josip
56. Konjarik Ladislav
57. Seifert Josip
58. Valenta Ivan
59. Šaplek Ivan
60. Saplek Ivan (sin)
61. Budimir Pavao
62. Polić Ivan
63. Karjaković Milan

ULICA VLADIMIRA GORTANA (Bučka) Od pruge prema Buku desna strana

1. Babić Mićo
2. Babić Nikola
3. Liker Ivan
4. Vračić Antun
5. Pavelić Vlado
6. Marić Vid
7. Marić Ilija
8. Bušić Marko
9. Katić Josip
10. Čondić Nedjeljko
11. Selunek Ivan
12. Kalafadžić Robert
13. Rudež Lucija
14. Brnjarski Mijo
15. Miletić Ivan
16. Leš Ivan
17. Toromanović Mato
18. Bello Sebastijan
19. Udovičić Jakob (stanar u kući)
20. Odžić Bobek Mirko
21. Petković Ivan
22. Petković Đuro
23. Malenica Marijan
24. Stancl Marija
25. Mršić Marinko
26. Sesar Jure
27. Katić Vinko
28. Kolobarić Drago
29. Sučevac Stjepan
30. Hasanović Milka
31. Kovačević Ivan
32. Hasanović — Rupčić (zet) Andrija
33. Šimnović Andrija
34. Odžić Štefica (Prkačin Ljuba)
35. Stjepanek Antun
36. Vittenberg Marija i Ivan (sin)
37. Hasanović Drago
38. Baketarić Petar
39. Šarčević Mijo
40. Samardžija Pavo
41. Karjaković Petar
42. Josipović Martin
43. Tutić Tomo
44. Bešlić Josip
45. Koler Lena

46. Mikšik Franjo, (nenastanjeno)

ULICA VLADE BRKIĆA — ŠPANCA
(desna strana s ulaza iz ulice Vladimira Gortana)

1. Pavić Filip
2. Maznik Franjo
3. Čičković Antun
4. Lončarević Ivan
5. Samardžija Drago

(lijeva strana s ulazom iz urlice Vladimira Gortana)

1. Čondić Antun
2. Radičević Antun
3. Malenica Jozo
4. Devčić Slavko
5. Lukačević Alojz

IVANIN DVORSKA ULICA
Lijeva strana od raskršća

1. Taljugašević Stjepan
2. Ivan Mlinarić
3. Nikola Majetić
4. Vinko Odvorčić
5. Ivan Bellunek
6. Tardanović Jovo
7. Bošnjak Marijan
8. Ivan Skala
9. Brekalo Veselko

Desna strana od raskršća

1. Marko Albert
2. Šantić Ante
3. Vukšić Jozo (ne nastanjeno)

BRESNICA
lijeva strana od Pleternice

1. Đukić Đuka, prvoslavna vjera
2. Tevilević Ratko, pravoslavna vjera
3. Ristić Vojo, pravoslavna vjera
4. Miletić Vid, pravoslavna vjera
5. Kartalija Milisav, pravoslavna vjera
6. Klobučar Mato
7. Zlomislić Marko
8. Zlomislić Ivan
9. Grbeša Jure
10. Faletar Jure
11. Šporčić Ivan
12. Šunjo Mila
13. Vasić Mladen, pravoslavna vjera
14. Tvrdi Mato
15. Peričić Matija
16. Novoselac Dragica, pravoslavna vjera
17. Vujčetić Milan, pravoslavna vjera
18. Curil Antun
19. Pajkert Jaroslav, kalvini
20. Vukelić Mara

BRESNICA
desna strana od Pleternice

1. Miličević Vinko
2. Vuzem Josip
3. Barkijević Antun
4. Šaravanja Jozo
5. Junek Đuro
6. Peić Vinko
7. Mahaček Vlado, kalvin
8. Junek Ivan

9. Junek Adela
10. Junek Mladen
11. Larma Đuro
12. Crnković Francika
13. Ranisavljević Dragan, pravoslavna vjera
14. Ranisavljević Stevo, pravoslavna vjera
15. Paponja Drago
16. Ranisavljević Kata, pravoslavna vjera
17. Galić Antun
18. Kolobarić Tadija
19. Rendula Franjo
20. Drinovac Tomo
21. Mirković Đuro, pravoslavna vjera
22. Umljenović Milenko, pravoslavna vjera
23. Gazilj Jure
24. Đukić Mirko, pravoslavna vjera
25. Soldo Božo
26. Milosavljević Milenko, pravoslavna vjera
27. Fofić Mijo
28. Žilić Ivan
29. Novoselac Stevo, pravoslavna vjera
30. Delač Marko
31. Topić Marko
32. Šunjo Mile
33. Šekelja Ivan

SULKOVCI
lijeva strana

1. Franjušić Franjo
2. Miličević Slavko
3. Čolak Jozo
4. Majetić Dane
5. Bajt Andrija
6. Nović Nikola
7. Milosavljević Stevo, prav. vjera
8. Peić Petar Ivanov
9. Peić Jakob
10. Peić Antun
11. Peić Petar Đurin
12. Peić Ivan Đurin
13. Kristić Mato
14. Kristić Mijo
15. Kristić Anka
16. Renka Ivan
17. Petrović Martin
18. Došlić Đuro
19. Petrović Stjepan
20. Blažević Marija
21. Gnjezda Anka
22. Jovanović Ivan
23. Jovanović Stjepan
24. Peić Mato
25. Peić Adam
26. Pintar Mato
27. Bjelokapić Marija
28. Kristić Jakob
29. Peić Reza
30. Peić Ivan
31. Klobučar Katica
32. Matoković Marija
33. Novinc Mato
34. Janjić Vinko
35. Peić Antun
36. Vidmar Stjepan
37. Novinc Marija
38. Novinc Josip
39. Novinc Marija
40. Buzandžić Đuro, prav. vjera
41. Romić Stjepan
42. Vukoja Vale
43. Liščević Mato
44. Mašek Jula
45. Vorgić Josip
46. Ninković Vinko
47. Ninković Kata

48. Kugl Ivan
49. Šutić Anka
50. Petrović Ivan
51. Odžić Stjepan
52. Mašek Stjepan
53. Mašek Ivan
54. Soldo Tomo
55. Ribić Ivan
56. Tomljenović Mijo
57. Knezović Ivan
58. Vinković Ivan
59. Mance Stjepan
60. Vinković Anka
61. Vinković Vlado
62. Vinković Milan
63. Soldo Ante
64. Podnar Bara
65. Kristić Đuro
66. Planinc Slavko
67. Faletar Nikola
68. Šutić Ivan
69. Majetić Stjepan
70. Srdarević Petar
71. Čop Mato
72. Ribić Milan
73. Ferkić Stjepan
74. Devčić Ivan
75. Devčić Stjepan
76. Novinc Stjepan
77. Frjavac Stjepan
78. Filipović
79. Peić Stjepan
80. Glumčević Darinka, prav. vjera
81. Šterle Bara
82. Drašković Stjepan
83. Dvorski Gabro
84. Tomić Nikola
85. Škorpil Jozo

SULKOVCI
desna strana od Pleternice

1. Bajt Ivan
2. Bilić Nikola
3. Peić Jozo
4. Vukoja Iko
5. Glumčević Ljubica
6. Jajić Ivan
7. Kepić Stjepan
8. Krmpotić Mato
9. Grgić Jozo
10. Bošnjak Pavo, prav. vjera
11. Jajić Tomo
12. Renka Antun
13. Oreč Jozo
14. Domičić Dragica
15. Kristić Mara
16. Kristić Stjepan
17. Kristić Ivan
18. Marjančević Stipo
19. Miočević Slavko
20. Peić Marija
21. Borić Tomo
22. Soldo Vinko
23. Dević Angelina, prav. vjera
24. Prajković Jula
25. Štimac Valentin
26. Krpota Drago
27. Peić Ivan
28. Marjančević Jula
29. Vukoja Ivan
30. Ribić Petar
31. Petrović Mara
32. Kristić Ivan
33. Kristić Stjepan
34. Rajić Stojan
35. Rajić Ivan
36. Peić Anka
37. Pejanović Marija
38. Vukoja Ljubo

39. Milosavljević Petar, prav. vjera
40. Žepčević Franjo
41. Liščević Ivan
42. Liščević Petar
43. Soldo Nikola
44. Peić Jozo
45. Šutić Nikola
46. Šutić Blaž
47. Majetić Mato
48. Liščević Julka
49. Liščević Đuro
50. Kristić Jozo
51. Šutić Mato
52. Peić Nada
53. Hrvojević Tomo
54. Slatinac Mato
55. Brekalo Božo
56. Ribić Petar
57. Ribić Mato
58. Ribić Drago
59. Lalić Vlado (u školskom stanu)
60. Marketanović Jozo
61. Dasović Ljubica
62. Tubić Stjepan
63. Peić Dragan, prav. vjera
64. Krmpotić Antun
65. Martić Jerko
66. Peška Luka
67. Peić Stjepan
68. Majnarić
69. Petrović Mila
70. Marković Milan, prav. vjera
71. Novak Slavica
72. Kelić Stanko
73. Filipović Jozo
74. Šunjo Miško
75. Petrović Đuro
76. Kristić Stjepan
77. Tomaić Ivan
78. Trnačić Antun
79. Pačer Antun
80. Matovinović Andrija
81. Čuljak Ruža
82. Eraković Mato
83. Ferkić Ivan
84. Ferkić Kata
85. Ostić Andrija
86. Ribić Vinko
87. Čuljak Stipe
88. Kristić Ivan
89. Mlinarević Mato
90. Novinc Manda
91. Erjavac Đuro
92. Štimac Josip
93. Tomić Nikola
94. Filipović Luka
95. Filipović Ivan
96. Polgar Ivan
97. Kramerić Drago

BZENICA
(lijeva strana od Sulkovaca)

1. Mance Kata
2. Kuzmanović Ivan, pravoslavne vjere
3. Kuzmanović Milan, pravoslavne vjere
4. Kuzmanović Mato
5. Kuzmanović Marica
6. Kuzmanović Drago
7. Petranović Drago
8. Marković Jela, pravoslavna vjera
9. Gučić Ivan
10. Drača Josip
11. Novinc Miško
12. Marković Josip
13. Rukavina Stjepan
14. Gučić Jakob
15. Vinković Marica
16. Praljković Ivan
17. Praljković Đuro

18. Grgić Jula
19. Grgić Stjepan
20. Trnačić Marija
21. Trnačić Ivan

BZENICA
(desna strana od Sulkovaca)

1. Mance Mara
2. Šop Franjo
3. Kuzmanović Kata, pravoslavna vjera
4. Šop Đuro
5. Šutić Nevenka
6. Šutić Ivan
7. Dorontić Đuro
8. Kristić Marija
9. Marković Tomo, pravoslavna vjera
10. Dvorski Antun
11. Jurišić Anka
12. Prutki Tomo
13. Mogušar Sofija
14. Mogušar Jakob
15. Mogušar Stjepan
16. Mogušar Barica
17. Gučić Josip
18. Žepčević Franjo
19. Skorup Ankica
20. Kuzmanović Mara, pravoslavna vjera
21. Jurišić Eva
22. Živković Milan, pravoslavna vjera
23. Živković, pravoslavna vjera
24. Gučić Mato
25. Glumčević Nikola

K O P R I V N I C A
(Poloje) lijeva strana
»Prkos«

1. Erjavac Mara
2. Klobučar Marko
3. Erjavac Josip
4. Staklarević Ivica
5. Dokozić Antun
6. Šop Kata
7. Kosovac Stevo
8. Šop Josip

(Poloje) desna strana
»Prkos«

1. Dokozić Reza
2. Renka Franjo
3. Kovačević Mato
4. Novinc Srećko (nenastanjeno)

»Smetnja«
Koprivnica (lijeva strana)

1. Marincl Ivan
2. Šironović Ivan
3. Jovanović Ljubica, pravoslavna vjera
4. Ljubić Drago
5. Blagojević Mihajlo, pravoslavne vjere

(prkos — desna strana)

1. Petković Nedeljko prav. vjere
2. Šop Bara

1. Novinc Ivica (nenastanjena kuća)
2. Tucaković Antun
3. Kovačević Petar
4. Kovačević Martin

KOPRIVNICA
(lijeva strana)

5. Palijan Stjepan
6. Palijan Josip
7. Abramović Stjepan

8. Jovanović Stevo, pravoslavna vjera
9. Vrkljan Ivo
10. Ivošević Ivan
11. Šop Ivica
12. Martinović Petar
13. Šop Dane
14. Tucaković Jela
15. Vesić Jovan, pravoslavna vjera
16. Ožbolt Tomo
17. Majetić Josip
18. Vidmar Petar
18. Jovanović Nikola, pravoslavna vjera
19. Jovanović Milan, pravoslavna vjera
20. Vidmar Martin
21. Strbečki Blaž
22. Tucaković Kata
23. Majetić Milan
24. Klobučar Ante
25. Bajt Manda
26. Renka Đuro
27. Valešić Blaž
28. Vukelić Pavo
29. Marijančević Manda
30. Marijančević Jula
31. Gvozden Milan
32. Gnjezda Milan
33. Sabljak Ilija
34. Novinc Ivan

KOPRIVNICA
(lijeva strana)

35. Aladrović Ivan
36. Kovačević Vinko
37. Lužanac Ivan
38. Abramović Antun
39. Abramović Ivan
40. Benčić Stjepan
41. Lovrić Ilija
42. Petković Josip
43. Sigurnjak Ivica
44. Gvozden Stevo, pravoslavne vjere
45. Petrovič Jula
46. Antunović Petar
47. Kružić Marica
48. Krenek Pavo
49. Tucaković Mara
50. Sabljak Franjo
51. Arambašić Pero
52. Lazić Antun
53. Drašković Mile
54. Arambašić Josip
55. Benčić Tomo
56. Milašinović Slavko, pravoslavne vjere
57. Vukmirović Jovo, pravoslavne vjere
58. Novinc Mato
59. Tucaković Ivan
60. Hajdarević Šaban
61. Kasapović Stanko

KOPRIVNICA
(desna strana)

1. Pavičić Manda
2. Arambašić Marijan
3. Lužanac Martin
4. Žalac Franjo
5. Bistrović Ivica
6. Kovačević Đuro
7. Arambašić Marga
8. Strebečko Blaž
9. Kovačević Tomo
10. Abramović Marica
11. Stanković Ivan
12. Arambašić Manda
13. Jovanović Stanko, pravoslavne vjere
14. Jelenić Mijo
15. Vuković Dragutin

16. Abramović Josip
17. Majnarić Josip
18. Jovanović Petar, pravoslavne vjere
19. Petrović Mato
20. Vujičić Petar
21. Vukelić Nikola
22. Golik Mato
23. Pintar Ivan
24. Mitrović Antun
25. Mikliš Andrija
26. Novinc Ivica
27. Kovačević Martin
28. Arambašić Ivan
29. Petrović Ivan
30. Biodić Franjo
31. Tucaković Đuro
32. Marincl Ana
33. Šporčić Jerko
34. Sigurnjak Vinko
35. Sigurnjak Antun
36. Milosavljević Marija, pravoslavna vjera
37. Milosavljević Đuro, pravoslavna vjera
38. Milosavljević Stanko, pravoslavna vjera
39. Krešić Josip
40. Čupić Stojan
41. Vidović Ante
42. Buzić Reza
43. Buzić Petar
44. Buzić Mato
45. Abramović Ivica
46. Piršlin Mara, nenastanjeno
47. Despić Rade, pravoslavna vjera

KOMORICA
(desna strana)

1. Šajfar Anten
2. Staklarević Alojz
3. Vidaković Ivan
4. Jugović Vinko
5. Staklarević Mato
6. Jurković Mato
7. Pernić Josip
8. Dujmović Tomo
9. Vidaković Marijan
10. Pocrnjić Josip
11. Maršić Ljubica
12. Đurić Đuro
13. Janošević Milan, pravoslavne vjere
14. Krešić Josip
15. Arambašić Jakob
16. Đurić Blaž
17. Kuraja Ivo
18. Bilobrk Vlado
19. Pulić Ivan
20. Rendulić Ivo
21. Rendulić Luka
22. Ninković Jula
23. Burić Jozo
24. Dorontić Luca
25. Jurković Ivan
26. Babić Antun
27. Kozarić Đuro
28. Kozarić Jakob
29. Kozarić Stipo

KOMORICA
(desna strana)

30. Vidmar Ivo
31. Krešić Mato
32. Đurić Ivan
33. Biodić Mijo

KOMORICA
(lijeva strana)

1. Meštrović Reza
2. Klobučar Ana
3. Klobučar Ante

4. Burić Josip
5. Špec Josip
6. Mezak Josip
7. Biondić Mara
8. Petrović Ilija
9. Kufner Tomica
10. Biodić Mato
11. Stipančević Ana
12. Arambašić Mato
13. Kerepčić Stjepan
14. Matokić Stjepan
15. Simić Risto, pravoslavna vjera
16. Đurić Manda
17. Đurić Luka
18. Biondić Dragica
19. Biondić Dragan
20. Đurić Mato
21. Nekić Ivan
22. Đurić Eva
23. Mekić Ljubica

FRKLJEVCI
(lijeva strana)

1. Ribičić Mirko
2. Đurasek Mato
3. Peić Đuro
4. Kovaljevski Jakob
5. Mesić Antun
6. Jakobović Tomo
7. Tomić Pavao
8. Vidović Ante
9. Beketić Ivan
10. Krznarić Ivan
11. Gostović Đuro
12. Vidović Đuro
13. Kovačević Antun
14. Tomić Pero
15. Tomašević Mato
16. Stefančić Đuro
17. Pejić Ivan
18. Kaurinović Mila
19. Elis Dragica
20. Novoselac Đuro, pravoslavna vjera
21. Đurasek Ivan
22. Babić Ivan
23. Babić Ivica
24. Kelemović Stjepan
25. Katić Mato
26. Kovačević Nikola
27. Katić Karlo
28. Banović Dragica
29. Štefančić Petar
30. Banović Štefica

FRKLJEVCI
(lijeva strana)

31. Jagodić Mato i Ivan
32. Jagodić Josip
33. Jagodić Antun
34. Jagodić Stjepan
35. Jagodić Anka
36. Živković Stjepan
37. Vidović Stjepan
38. Hampl Đuro
39. Babić Josip
40. Cerovac Franjo
41. Cerovac Josip
42. Kaurinović Manda
43. Đurasek Josip
44. Lončar Marko
45. Matošević Ivan

FRKLJEVCI
(desna strana)
od Pleternice

1. Štefančić Nikola
2. Komarec Tomo
3. Mesić Tomo
4. Knapić Mato
5. Došen Kata
6. Babić Mara

7. Krznarić Nikola
8. Ciselski Mijo
9. Vidmar Ante
10. Bosjak Petar
11. Popić Adam
12. Tomašević Andrija
13. Tomić Jozo
14. Katić Petar
15. Katić Bara
16. Tomić Ivan
17. Mesić Luka
18. Katić Mato
19. Krznarić Kata
20. Sprajcer Viktor
21. Živković Josip
22. Rukavina Dane
23. Barunica Đuro
24. Peić Petar
25. Barunica Marija
26. Komarec Marija
27. Kelemović Mato
28. Vidović Josip
29. Katić Stjepan i Ivan
30. Tomašević Ivan

FRKLJEVCI
(desna strana)

31. Kubik Jozefina, kalvinistkinja
32. Prijan Ivan
33. Uremović Luka
34. Kinder Đuro
35. Horvat Josip
36. Vlahov Bara
37. Kovačević Marija
38. Sprajc Mladen
39. Mršić Mirko
40. Arambašić Josip
41. Barunica Stjepan
42. Banović Đuro
43. Vidović Ivan
44. Vidović Branko
45. Lončar Željko
46. Mršić Josip
47. Lončar Mirko
48. Lončar Franjo
49. Lončar Lovro
50. Veselinović Drago

KADANOVCI
(lijeva strana)

1. Tomašević Anto
2. Kocijan Antun
3. Polašek Francika
4. Klobučar Đuro
5. Markanjević Josip
6. Livaković Ivan
7. Livaković Marija
8. Livaković Mijo
9. Kocijan Ivan
10. Drekaler Karlo
11. Elis Josip — kalvin
12. Karlović Franjo
13. Kšenek Josip
14. Juras Antun
15. Kšenek Franjo
16. Horaček Andrija
17. Kšenek Ivan
18. Mihelčić Ivan
19. Čondić Stjepan
20. Ružić Stjepan
21. Babić Franjo
22. Livaković Jula
23. Novinc Ivan
24. Živković Stjepan
25. Bunčić Ilija
26. Horaček Josip
27. Horaček Đuro

KADANOVCI
(desna strana)

1. Kovačević Karlo
2. Matošević Luka

3. Dorner Veronika
4. Dorner Vinko
5. Kelemen Mato
6. Kelemen Ivan
7. Vidović Ivan
8. Rodić Josip
9. Beljašić Ruža
10. Klobučar Petar
11. Kanić Franjo
12. Kšenek Vlado
13. Dreksler Ivan
14. Kšenek Slavko
15. Tus Štefanija
16. Malčić Simo
17. Gabrić Andrija
18. Poljaković Slavko
19. Gabrić Aga
20. Dreksler Stjepan
21. Kšenek Josip
22. Haliž August
23. Švajda Mijo
24. Bošković Jakob
25. Kunić Đuro
26. Odobašić
27. Kanjković Antun
28. Čiško Ivan

GRADAC
(lijeva strana)
od Pleternice — od pruge —

1. Crnjac Gojko
2. Bonić Stojan
3. Bonić Martin
4. Mihalj Drago
5. Pavković Ante
6. Katavić Jozo
7. Rodić Stevo
8. Kovačević Stjepan
9. Dravec Josip
10. Protić Milan
11. Marković Stoja,
12. Grbeša Ivan
13. Klobučar Marko
14. Klobučar Ante
15. Soldo Ante
16. Felbežar Petar
18. Soldo Nikola
19. Soldo Franjo
20. Soldo Vlado
21. Soldo Anto
22. Crnjac Anto
23. Zeljko Jure
24. Ljubić Stanko
25. Aračić Ivan
26. Aračić Ilija
27. Aračić Petar
28. Bilmez Ante
29. Pavlović Kata
30. Turkalj Marica

GRADAC
(lijeva strana)

31. Crnjac Vlado
32. Matković Slavko
33. Gaura Pavo
34. Tokić Ante
35. Jakovobić Ilija
36. Devčić Ivan
37. Marinović Stjepan
38. Mačković Stjepan
39. Lončarević Stjepan
40. Marović Stjepan
41. Sošek Mijo
42. Blašković Ivan
43. Marović Slavko
(Peić Branko — stanar)
44. Čakalić Ivan
bb. Marković Ivan
45. Matijević Luca
Pavlović Mato
46. Mačković Ivan
47. Grbeša Božo
48. Lončarević Emilija

49. Crnjac Ante
50. Sulentić Vlado
51. Jakobović Đuro
52. Crnković Josip
53. Jonić Jure
54. Odžić Mato
55. Kvesić Slavko
56. Gržan Marko
57. Potočanac Kata
58. Majetić Marko
59. Majetić Ika
60. Gašparović Ivan
61. Adžidović Ivan
62. Dumančić Drago
63. Vido Antun
64. Drahoturski Marija
65. Drahoturski Alojz
66. Bošnjak Vinko
67. Šulentić Ivan
68. Vido Ivan
69. Šinko Antun
70. Šinko Josip
71. Luptovski Petar
72. Protić Drago
73. Brkić Marko
74. Željko Branko
75. Željko Vinko
76. Đuretić Ivan
77. Soldo Marinko
78. Mačković Petar
79. Zeljko Žarko
80. Mičević Bara
81. Matošević Mato
82. Jelić Stjepan
83. Drahoturski Martin
84. Drahoturski Ivan
85. Jakovljević Paško
86. Holik Ivan
87. Holik Josip
88. Mađarević Štefica
89. Blašković Đuro
90. Crnković Stanko
91. Patajac Ankica
92. Skeja Stjepan
93. Skeja Pavo
94. Zeljko Ilija
95. Mušković Josip

od raskršća prema groblju

96. Blašković Marija
97. Antunović Antun
98. Marković Vida
99. Potočanac Tomo
100. Balog Adam
101. Pamer Ivan
102. Pamer Ladislav
103. Jozić Mijo
104. Marković Martin
105. Kopunić Marica
106. Drahotuski Josip
107. Tovilo Stojan
108. Adžidović Mato
109. Soldo Marinko
110. Krasko Mato
111. Kovačević Stanko
112. Brekalo Ante
113. Sošek Štefica
114. Penica Lovro
115. First Ivica
116. Labud Ivan
117. Štulec Ivan
118. Patajac Franjo
119. Romić Jula
120. Blažević Mijo

GRADAC
(desna strana od pruge)

1. Matković Petar
2. Piša Petar
3. Capan Stjepan
4. Mitrović Anka
5. Mitrović Đuro
6. Nikić Petar
7. Nikić Ivanka
8. Anić Drago
9. Babić Blaž

10. Budim Ivan
11. Brekalo Mirko
12. Rožman Marko
13. Berić Josip
14. Brekalo Drago
15. Karlić Anđelko
16. Kovačić Tomo
17. Brekalo Marko
18. Brekalo Stanko
19. Brekalo Ivan
20. Pavković Slavko
21. Marović Marica
22. Božić Đuro
23. Soldo Veselko
24. Markota Stipan
25. Soldo Toma
26. Miletić Ante
27. Aračić Ivan
28. Bogojević Stjepan
29. Rakuša Slavko
30. Kusetić Mijo
bb. Emić Petar
31. Leko Mila
32. Varešak Ignac
33. Jakobović Ivan
34. Jakobović Đuro
35. Grbeš Jure
36. Krakar Ivan
37. Herman Ivan
38. Antunović Ivan
39. Miličević Ante
40. Strnak Marija
41. Pauković Ivan
42. Marić Stanislav
43. Pavković Ante
44. Jakobović Marija
45. Sliško Franjo
46. Pavlović Ivan
47. Soldo Veselko
48. Jozić Nikola
49. Pavković Stanko
50. Antunović Anđa
51. Markota Krešo
52. Odžić Ivan
53. Vekić Anđa
54. Milas Vinko
55. Kopunić Mato
56. Barban Jure
57. Friš Marija
58. Kanjovski Kata
59. Čerkez Janko
60. Bonić Ivan

GRADAC
(desna strana)

61. Čolak Vinko
62. Mihalj Jure
63. Bonić Zorka
64. Brkić Ivan
65. Mihelec Petar
66. Andaković Đuro
67. Pud Marijan
68. Matković Stanko
69. Franjić Kata
70. Brekalo Petar
71. Drahoturski Karlo
72. Poljaković Anka
73. Botički Stjepan
74. Đuranović Stjepan
75. Gruber Mato
76. Jagić Josip
77. Kladarić Gabrijel
78. Ćosić Kata
79. Štulec Cvjetko
80. Bednaž Drago
81. Šolčić Ignac
82. Hammicar Rudolf
83. Belan Ivan
84. Regić Stjepan
85. Lončarević Đuro
86. Lončarević Marija
87. Blašković Kata
88. Langer Ruža
89. Stojanović
90. Kopunić Ljubica
91. Peterle Marija

PRIPOVJETKE — DOSJETKE

TAKO JE BILO

(Događaj nakon 1918. — (Pripovijedala Marija Ninković)

U stara vremena živio je u Pleternici starosjedilac koga su u selu zvali did Jakša.

Nikada se nije stidio u životu svoga roda niti svog imena. U ustima je držao lulu a o vrat obješenu torbu. Godine su išle a did Jakša je ostario. Ostario je i oslabio. On sada pomišlja na socijalnu pomoć od društvene zajednice. Zbog toga on pođe jednog dana u pleterničku općinu.

Dolazi vrlo učtivo, Hvaljen Isus i Marija! Dobar dan dobri ljudi! Činovnici odgovaraju dobar dan dida Jakša. Što vi želite?! Did Jakša skine šešir s glave i drži ga u ruci naslanjajući ga o prsa. Ja sam došao k vama, kaže did Jakša, da biste mi pomogli pod stare dan. Da lakše živim. Star sam, slab sam. Ne mogu više raditi.

Čime mi vas možemo pomoći dida Jakša upita jedan od službenika. Čime, novcem odgovara did Jakša.

Mi nemamo u našem budžetu predviđeno da pružamo pomoć u novcu odgovara službenik. A, što vi imate predviđeno u svom budžetu upita did Jakša?! Samo ubirati porez? Da drugi rade za vas? Samo da vi živite, a drugi?

Službenik za momenat stane i kaže did Jakši: Did Jakša! Ja se nadam da će općinska skupština na svojoj idućoj sjednici nešto učiniti za ugrožene.

Dani su prolazili. Did Jakša neumorno dolazi u općinu i pita što je općinski odbor zaključio u vezi sa socijalnom pomoći ugroženima?

To stalno zapitkivanje je dodijalo općinskom službeniku; Zato on jednog dana kaže: Did Jakša! Što vi stalno dodijavate nama ovdje u općini? Dosta je toga. Imamo mi drugog, važnijeg posla, a ne davati vama stalno neke odgovore na vaša besmislena pitanja. Mi, činovnici ne odlučujemo. To odlučuju općinski odbornici. Pitajte općinske odbornike a ne nas. Nas pustite na miru da radimo svoj posao.

Te riječi su uzrujale dida Jakšu. Izlazeći iz općinske pisarnice uzviknuo je: što ti meni brljaš? Ja sam tvoj Špun. (Požeški bogataš koji je posjedovao mnogo zemljišta u Pleternici i Sulkovcima. On je svoju zemlju davao siromašnim seljacima u arendu. Jedno vrijeme je bio zastupnik pleterničkog kraja).

Ja ne dozvoljavam da ti meni gospodariš. Ti si tu radi nas u općini a ne mi radi tebe. Ti treba da služiš a ne da gospodariš. Okrenu se did Jakša i lupi vratima.

Ide Jakša kući poluglasno mrmljajući. E, seljo, kada ćeš ti doći k sebi? Ti sam sebi praviš bat da te tuku po glavi. Hraniš crva. Hraniš mrava. Hraniš pticu u zraku i gospodu u toplim sobama.

Svi su oni protiv tebe. Svaki na svoj način. Tako je bilo nekada. Tako je i sada. Tako će biti i u buduće ako ne budeš svoj na svome. Svi traže svoja prava i bore se za svoja prava. Pravo bi bilo da se i ti seljače boriš za svoja radna prava. Gospoda imaju penziju pod stare dane. Što ti seljače imaš osim žuljevitih ruku i grbavih leđa. Probudi se! Bori se!

ČOVJEK UŽIVA U LASKAVIM RIJEČIMA

Sumrak se spustio. Cvrčci cvrče. Joca požuruje svoju ženu da brže sprema konak. Uslijed njegovog požurivanja žena se rasrdi i upita muža: Joca! Kud si navalio? Ja radim kako mogu i znam. Budi strpljiv. Sve će biti na vrijeme spremljeno kao i uvijek.

Međutim će Joca ženi — ženo nemoj se ljutiti. Baš naprotiv, raduj se. Ja sutra idem u Požegu. Joco! Zašto ideš sutra u Požegu upita žena. Ti znaš da ja nemogu ostati sama sa šegrtima. Sutra je sajmeni dan. Sutra će narod navaliti u pekarnicu da si kupi kruha i raznovrsnog peciva. Sutra ostani kod kuće a prekosutra pođi u Požegu. Joco milo odgovara ženi. Ženice moja! Sutra se u Požegi nešto prodaje što ti voliš. Što voliš ti to volim i ja. Zbog toga ja moram večeras ranije leći te da sutra mogu odmoran putovati vlakom. Što je Joca naumio to je i učinio.

Zora je svanula. Čuje se žamor radnika. Šegrti trče po dvorištu i dovikuju jedan drugome. Požuri! Pala je komanda, Sve ove cijepanice moramo prenijeti iz dvorišta pred pekarnicu do 8. sati. Zbog toga moramo raditi brzo i okretno.

Joca se izvukao iz kreveta nečujno. Ode u kupaonicu da se opere i obrije. Nema šale. Pa, on je obrtnik. Obrtnici se moraju i u svijetu ponašati dolično u duhu svoga zvanja. Kruh se jede. Neka ljudi vide da jedu kruh iz urednih ruku.

Dotjerao se. Uzeo je paradno odijelo. Šarenu kravatu pod vrat, a antilop cipele na noge.

Dok je vezao kravatu sam sobom je razgovarao. Al' ću uzvitlati prašinu. Mnogi će reći što to znači da se Joco danas tako »okicošio«? Žene će me gledati i uživati u mojoj ljepoti. Zavezao je kravatu. Pođe do ormara i stade. Što da radim? Da li da idem sa šeširom na glavi ili da idem bez šešira? Žena otvori vrata. Joco! Uzmi šešir. Nemoj ići bez šešira. U šeširu si elegantniji. Koji šešir da uzmem? Upita Joco. Da li onaj sa širokim obodom ili onaj sa šojkinim perom za baršunom. Uzmi sa šojkinim perom. Taj te šešir čini mladolikim. On te čini lijepim čovjekom odgovori žena. Joco stavi šešir na glavu i crnu tašku pod ruku i vikne: Zbogom ženice moja. Zbogom. Sretan put Joco!

Joco ide na željezničku stanicu osrednjim korakom. Prijatelji ga susreću. Žene ga pogeldavaju i veselo pozdravljaju. Dobro jutro! Vidi, vidi. Kuda Joco! Na put odgovara Joco.

Kad je stigao na željezničku postaju kupi kartu i sjedne u vagon prvog razreda. Kupe obučen u crveni baršun. Prelijeva se od crvenila pod zrakama jutarnjeg sunca. Nasred kupea izdiže se veliko ogledalo. Joco ustane i pogleda se. Bože, ipak sam ja zgodan čovjek, kaže sam sebi. Divan kupe. Divan dan, divan ja. Mašina fućka na prelazima puteva i puteljaka. Težaci rade u svojim poljima i njivama. Pastiri čuvaju goveda. Sve je u zelenilu i šarenilu. Joco uzdahne. Zaista je lijep ovaj svijet kaže Joca svom suputniku. Kako komu, kaže suputnik. Tko je zdrav i bogat tome je lijep ovaj svijet. Sirotinji nije. Jedva da je suputnik završio rečenicu kondukter ulazi u kupe riječima — dobro jutro! Molim karte na pregled. Pregledavši karte zaželi putnicima sretno putovanje izlazeći iz kupea.

Evo, dolazi Požega kaže suputnik. Ustaje Joca. Stavlja šešir na glavu i oprezno ga namješta pred ogledalom. Uzima tašku. Spušta se niz stepenice i čuje razne uzvike: Jutarnji list, Novosti, Sportske Novine. Tko želi taksi, fijaker. Nosač, ovdje nosač. Joco si pomisli, pa ja sam gospodin obrtnik. Ako sam gospodin onda ću ući u grad gospodski. Spontano vikne — fijaker! Izvolite gospodine, javi se fijakerista. Vozi me u centar grada. Stani pred trgovinama. Čim kupim što trebam kupiti odvest ćeš me natrag na željezničku postaju.

Fijakerista odveze Jocu u centar grada. Stane pred boltama. Joca izlazi iz fijakera s taškom ispod ruke. Krene u knjižaru. Kupuje pisaći pribor. Stavlja ga u tašku. Knjižar ponudi Joci da kupi slikovnicu koja na prednjoj strani ima utisnutu sliku u obliku velikog srca. Unutar srca su ispisana slova: Mojoj ljubavi! Kad je Joco pročitao slova u srcu kaže trgovcu — Zapakirajte mi u lijepi omot. Oko omota stavite lijepu narančastu mašnu. Joco plati na blagajni račun i pođe u mesnicu. U mesnici je ispisana reklama sa velikim slovima — Danas imamo friške kremviršle. Mesar viče — navali narode! Navali, friški kremvišli. Joca se gura sa mušterijama. Kad je došao na red mesar ga učtivo pozdravi naklonom glave govoreći — izvolite! Molim 1. kilogram kremvišla. Mesar stavlja na vagu kobasice i upita želi biti koji dekagram više. Može odgovara Joca.

Joca sav sretan. Radosno izlazi iz mesnice i ravno do fijakera. Sjedne u fijaker. Krenu na željezničku postaju ubrzanim korakom. Oni na stanicu a vlak ulazi u stanicu dolazeći iz Velike. Joca plati fijakeristi prevoznu taksu i ravno u vlak. Sjedne. Prometnik podigne svoju tablicu i vlak krene prema Pleternici. Pleterničani po starom običaju kad god imaju vremena dođu na stanicu da vide tko je doputovao vlakom i tko putuje vlakom. Tako je između ostalih znatiželjnika bio na stanici i gostio ničar Fila Lekić. Svima je poznato u Pleternici da je Fila veliki komedijaš. Njemu nije žao besplatno pogostiti onoga koga želi nasamariti. Ili učiniti medom kako kažu pleterničani. Kad je Fila ugledao Jocu viknu — Joca! Je si li to ti? Ma, moj rođeni! Daj mi ruku. Pozdrave se kao da se nisu dugi niz godina vidjeli. Fila prati Jocu na izlazu sa stanice. Joca želi da produži svojoj kući a Fila smješeći kaže Joci — Ma, čovječe zar nećeš svom prijatelju koji te voli i poštuje?! Hajde, budimo ljudi. Teško žabu u vodu natjerati. Tako i Jocu da se skrene Fili.

Uđu u gostionicu. Raskomote se. Kutiju sa kremvišlama ostave u predsoblju na kredencu. Sjednu, piju, razgovaraju o svemu i svačemu. Gostioničarka leta po gostionici i tobože sprema, poriktava stoljnjake po stolovima pogledavajući Jocu kako se dotjerao. Fila uvidje da je došao njegov momenat pa kaže Joci — Joco ti se malo porazgovori s gostioničarkom ja ću se brzo vratiti. Tko opet sretniji od Joce. Nije to mala stvar da Fila ima povjerenje u Jocu. Joca zgodan a gostioničarka mlada i zgodna. Oni će već naći sadržaj razgovora dok se Fila vrati. Njih dvoje međusobno razgovaraju o ljepoti ovoga svijeta a Fila zaviruje u Jocin paket te da vidi što to Joca nosi kući. Kad je raspakirao uvidi kremvišle. Njih izvadi a na mjesto kremvišla zapakira hren koji je danas izvadio za kuhinju. Odnese kremvirše u kuhinju i kaže kuharici da ih na brzinu skuha i odmah donese na stol. Imam dobroga prijatelja i želim ga počastiti. No, nije prošlo ni deset minuta evo kuharice nosi na tanjuru kuhane kremviršle, naribanog hrena i senf. Dok kuharica stav-

lja kremviršle na stol dotle Joca razkolačio oči i gleda u njih. Fila opazi taj čudni pogled i kaže Joci — Joco! Hajde da jede mo. Danas mi je jutarnjim vlakom doputovala žena iz Osijeka i da me razveseli donijela je kremviršle. Ti znaš da dobri prajatelj ne želi da sam uživa u onome što ima. On uvijek dijeli svoje dobro sa svojim prijateljima. Sada je Joci odlanulo. Još se više raskomoćuje. Otkopča prsluk a Fila namješta ploču na stari gramafon da im svira pjesmu: »Jesenje lišće već opalo je...« Joco se razneżio. Fila kaže Joci — Joco! Ja tebi kažem da je bolje tebi nego tvojoj ženi. Samo jedi kao da si kod svoje kuće. Što je moje — to je tvoje. Budući da je po nalogu File kuharica posolila vodu u kojoj su se kuhale kremviršle obojica su ožednjela. Fila stavlja duplak na stol i vikne — Još jednu flašu a Joca lupi šakom po stolu i doda sifon. Popiju tu flašu vina uz pjesmu »Oj jesenske duge noći....« Kad su završili pjesmu kaže Joca — bilo bi zbilja dosta. Moram kući. Nosim neki dar ženi. Nosim joj ono što ona želi i u čemu veoma uživa. Želim je obradovati. Dan je na izmaku. Dok se još vidi, moram požuriti.

Pastiri tjeraju svoja stada kući. Žena Jocina proviruje iz dvorišta na ulicu da vidi ide li Joca. Vlak je već davno došao a njega nema. Da mu se nije možda što dogodilo na putu kad ga još nema?! U taj tren nailazi jedan mladić na biciklu pozdrav ljajući gospođu sa »Dobar večer! Dobar veče odgovori gospođa. Jesi li vidio mladiću moga muža? Jesam odgovori mladić. Eno ga ide. Hvala Bogu odgovori gospođa. Ide Joca nogu na nogu. Teško mu je. Vino ga pritište. Ulazi u predsoblje. Zapali svijetlo. Stavlja paket na kredenac i ode polagano u sobu da se preobuče. Na to dođe žena u sobu i upita — gdje si ti tako dugo? Evo me ženice moja. Umoran sam. moram leći. Dobro. Lezi kad si umoran pa se odmori. Joco legao i zaspao.

Ujutro rano Joco se probudio i počne se vrtjeti po krevetu. Svojim okretanjem je probudio ženu. Ona ga upita — Jel' bolje?! Bolje mi je milo moje. Žena se pričini kao da je zaspala i da spava. Joca lagano prodrma ženu za ramena govoreći — Fina, Finice! Ustaj zlato. Daj skuhaj kremviršle. Gdje su kremviršli upita žena. Tamo su na kredencu u predsobliju odgovara Joco. Žena ustala. Spremila se i zaista na kredencu je paket. Otvara paket. Mjesto kremviršla ugledala je hren koji je na sebi imao svježe zemlje. Zamaglilo joj se pred očima. Zgrabi hren. Pođe u spavaću sobu. Zvizne hrenom Jocu po glavi govoreći — Jesu li to kremviršli? Ti jedi te kremviršle a ne ja. Zabezekne se Joca i kaže — Ja sam kupio jučer kremviršle. Skrenuo sam prija-

telju Fili, onom šarlatanu. Trista mu gromova. Nisam znao da me častio mojim kremviršlama i da je žderao moje kremviršle. Pošto sam išao u Požegu? Da Fila pravi iz mene majmuna. E, moj Joco... Rekao sam već trista puta. Joco neidi u društvo u kojem te hvale, jer ćeš skupo platiti tu hvalu. Al' što ćeš kad čovjek uživa u laskavim riječima. Zaista, čovjek je rob onoga što mu godi.

LUPA ODOSTRAGA

(Šala na račun Čaruge i starih frajli koje nisu znale dobro govoriti hrvatskim jezikom. Imale su prezime Kraus. Iza njihove je kuće bila kačara, nisu znale reći iza već odostraga).

U požeškoj kotlini vlada strah od Čaruge Jove. Čim nešto šušne odmah se pomišlja na Jovu Čarugu i njegove ortake. Tako su jednoga dana zaplašile stanovnike glavne ulice u Pleternici stare frajle usidjelice Kraus.

Bilo je ljeto. Tiha noć je vladala Pleternicom. Samo je tihi lahor rashlađivao pozaspale pleterničane i pleterničanke. Jedva da su zaspali od ljetne vrućine. Najednoć se čuje vika — Vatra, vatra. Komšije polete na prozore i naslušKuju odakle dolazi glas. No, vika ne prestaje. Vatra, vatra. Svaki viče sa svog prozora — gdje je vatra? Nije vatra odgovaraju stare frajle Krausovice već nas Čaruga i njegova banda s batinom od ostraga. Fićukaju i davaju znak svojim ortacima.

Preko puta je stanovao u svojoj kući krojački obrtnik Franjo Nagy. On je slovio kao neustrašivi čovjek. Bio je visok, jak i okretan.

Žene iz komšiluka viču: Gospon Franjo! Ustanite. Kod gospođica Krausovih je Čaruga i njegova banda. Udaraju ih batinom od odstraga.

»Neustrašivi« krojač Franjo kaže svojoj ženi: Tonka — uzmi pušku pa idi van. Ma, čovječe božji ja nemogu van kaže žena. Mogli bi i mene od ostraga batinom kao što su dobile frajle Krausove. Idi ti, ti si muškarac. Ja? Ja ne mogu ići van. Što misliš ženo božja da ja dobim batinom od odstraga? Što bi svijet rekao? Rugao bi se na moj račun. Kako je banda došla tako će i otići. Dok se majstor Franjo prepirao sa ženom dotle viče komšinica Nada. Ljudi! Nemoj te se plašiti. To nije Čaruga ni njegova banda. To je moj tata. On kad se napije onda fićuka i lupa štapom po buretu, jer uživa u zvukovima bureta kad lupa štapom po buretu.

Eto, kraj svih pušaka i toljaga Krausove bi frajle stradale. Da nije bilo neslane šale jednoga čovjeka, koji se napio. Ne bi bilo ni smijeha, ni viceva da se Čaruga i njegova banda nije pojavljivala u Pleternici i da su frajle Krausove naučile hrvatski govoriti.

Svaka dakle priča počinje od čovjeka i odnosi se na čovjeka. U svakoj priči čovjek očituje svoju dobru i lošu stranu.

POSAO PA RAZONODA

Proljeće je na izmaku. Ševa visoko leti na zelenim tablama žita. Vinogradi su se dobrano zazelenili. Lišće bujno i prelijeva se pod jakim zrakama izmaklog proljeća.

Vinogradari se davikuju... Joza! Što kažeš na ovogodišnju lozu? Bujna je. Zelena je i pokazuje dobar rod. Ako Bog da bi će vinčine.

Mata sluša i odgovara: biće roda al' će biti i svatova. Najednom se čuje glas komšinice Ane, koja resko uzvikne: Vama je do svatova i vinčine. Rađe vi recite: lijepo je vrime, hvala Bogu! Posvetimo pažnju vinogradu. Okopajmo ga, ošpricajmo ga, o sumporimo ga, a onda recimo biće vinčine, bi će svatova.

Joza se uvrijedio na riječi komšinice Ane i kaže: što letiš pred rudo? Ni sam ja danas prvi puta u vinogradu. Pošto sam došao danas u vinograd? Da tebe gledam ili da oplijevim lozu i povežem, pa da ga sutra ošpricam?

Nastala je tišina. Sunce se popelo visoko na »svojoj putanji«. Ptice se stišale. Pjeva se njihova viša nije čulo. Nastala je jaka vrućina. Vinogradari se nečujno spustili svojim kućama. Pleternica pusta. Nigdje nikoga na ulici.

Joza legne pod krušku na dvorištu i odmara.

Sat u kući odkucava. Joza nasluškuje. Čuo je da je sat odkucao 3 puta. Joza kaže ženi: Mando, dajmi novaca. Dućani se otvaraju. Moram kupiti materijal za špricanje vinograda. Manda ide u sobu. Podigne jastuk i otvara novčanik daje novac Jozi govoreći: Jozo! Nemoj se skretati u gostionicu. Idi ravno u dućan. Kakvu gostionicu ženo božja. Ti znaš da ja kad radim nikada ne idem u gostionicu. Znam da neiđeš kaže žena, ali, ti voliš društvo. Za volju društva mogao bi i tamo malo skrenuti. Joza stavi zeleni šešir ić na glavu i ode. Kupi materijal i evo ga brzo natrag. Stavlja materijal na stol u sobi za ostavu. Pomiče špricu za špricanje. U pomicanju pade sa stola na pod lonac. Taj pad lonca je tako zazveknuo da se žena u susjednoj prostoriji

prestrašila. Ona vikne: Tko je tamo? Tko to ronda? Joza glasno progovara: Ja sam, što se dereš? Pa, ti si već došao. Zbilja si čovjek od riječi. Sumrak se spušta. Joza i Manda spremaju konak da mogu poći ranije na spavanje. Sutra treba rano uraniti.

Pijetlovi pjevaju. Kukurikukuu. Žena budi Jozu. Ustaj! Pijetlovi pjevaju. Jozo pita: Jel' zvonilo pozdravljanje? Nije odgovara žena. Onda imam još vremena.

Sunce je granulo. Baca svoje zrake kroz prozorska stakla na krevet. Žena ponovno zove Jozu. Ustaj Jozo granulo je sunce, a ti si još kod kuće. Joza ustaje. Žena je spekla slaninu s jajima. Joza sjedne za stol. Prekriži se. Popije malo rakije pa uzdahne. Žena ga pita. Što uzdihavaš? E, ženo moja. Lakše je piti nego raditi. Danas treba cijeli dan vući špricu na leđima. Ti ćeš kod kuće po malo zvati kokoške pi, pi, pipicee a Jozo će vući špricu.

Jozo je jeo. žena mu pomaže uprtiti špricu na leđa i materijal u džepove.

Žena ga prati do izlaza iz dvorišta govoreći: Jozo! Nemoj ići kraj gostionice nego idi drugim putem u vinograd. Dobro milo moje. Znam ja kud treba ići. Samo ti radi svoj posao a ja ću svoj.

Ode Jozo. Došao do raskršća. Međutim, na vratima gostionice su stajali njegovi prijatelji i opaze ga. Jedan između njih vikne: Joza! Hodi malo ovamo... Ne mogu moram u vinograd, kaže Joza. Ma, samo malo.... Nešto te trebamo. Joza ravno prema njima. Kad je došao do njih a oni upravo natječući se izgovaraju riječi: Hajde da popijemo makar jedan špricer. Hajde unutra. Stići ćeš. Kud žuriš? Ima dana. Zar ti neznaš onu narodnu: »U Boga dana a u ljudi novaca«. Nećeš ti platiti. Mi plaćamo. Je sil' jeo? Jesam, pečenu slaninu s jajima kaže Joza. No, na to ide špricer. Hajde unutra. Joza skida špricu s leđa. Kaput s galicom ostavlja na klinčanici u predsoblju. Gostioničar nosi svakome po jedan špricer. Piju i to sa tekom. Počne jedan pjesmu: »Jašim konja vrana, konja jablana...«. Kad su završili tu pjesmu kaže jedan od sustolnika: hajde da zapjevamo: »Sedamdeset i dva dana na mom srcu leži rana....« Dok su oni pjevali dotle jedan između njih izađe u predsoblje. Izvadi galicu iz vrećice. Na mjesto galice nasipa šljunka pomiješa s pijeskom.

Pjevači još pjevaju. Joza ustaje i kaže: dosta je. Moram u vinograd. Prijatelji namignu jedan drugome i kažu hajde Joza.

Samo požuri. Joza zaprti špricu na leđa popipa kaput i ustanovi da je galica u džepovima. Zabaci kaput preko šprice i vikne: Zbogom! hvala na čašćenju. Oni iz gostionice viknu i tebi Joza na pažnji koju si nam izkazao. Sretan ti put! Kad dođeš u brdo nemoj grišiti.

Joza požuri u vinograd. Uzbrdica je. Joza se uznojio. Put je isprepleten raslinjem i kupinama. Na jednom mjestu se zapleo i skoro pao na zemlju. Nervozno promrmlja u sebi i kaže: Bolje bi bilo da sam ženu slušao. Što sam ja trebao ulaziti u gostionicu. Zar mi nebi bilo bolje da sam po hladovini išao od kuće pa se nebi ovako uznojio.

Što mogu sada? Ništa, moram požuriti. Joza žuri. Joza mrmljajući je stigao u vinograd. Skrine špricu s leđa, a kaput baci kraj bazena na zemlju. Lijeva vodu u bure. Kad je napunio bure s vodom sagne se da uzme galicu iz džepa od kaputa. Stavlja »galicu« na bure. Odvezuje vrećicu i naglo je podigne da je što prije isprazni. Nema vremena da polagano izsipava. Galica treba da se rastopi. Ne gleda on u bure, već žuri u žlicu da odreže štap kojim će promješati galicu da se što prije rastopi.

Kad se Joza vratio pogleda u bure i vidi da je voda čista. Ništa se nije zaplavila. Nagne se jače u bure i na svoje zaprepaštenje ugleda na dnu bureta pijesak a ne galicu. Srdžba ga je obuzela. Od bijesa zgrabi bure i u tren oka ga obori. Lupi ga nogom da se odkotrljalo nizbrdicom i zaustavilo u žlici. Baci svoj pogled prema nebu i puhne dah iz sebe. Počne griješiti i od velikog jada sjedne.

Dok Joza griješi i sjedi na hladnoj zemlji dotle mjesni župnik ide u gostionicu u posjete Jozi Smoljanoviću. Joza Smoljanović je dobro stituiran čovjek i vrlo dobar sa župnikom. Župniku treba novaca da isplati radnike koji su završavali popravak župskih zgrada.

Župnik ulazi u gostionicu a u gostionici galama i smijeh. Župnik upita: Što se dogodilo da su dečki tako raspoloženi. Gostioničar ispripovijedi slučaj o Jozinoj galici. Župnik pogleda gostioničara i kaže mu: Joza! Ti znaš da smo mi dobri prijatelji. Ja ti kao prijatelju kažem uprezi konje i pođi za njim u vinograd. Povezi galicu. Budimo ljudi! Kako bi tebi bilo kad bi tebe tako netko nasamario?

Joza, gostioničar je za volju župnika sjeo u kola i povezao galicu u vinograd. Kad je došao u vinograd iziđe iz kola i vikne: Dobro jutro Joza? Šta se radi? Evo, plijevim lozu i vežem. Jučer sam se žurio a sada popravljam. A, zašto ne špricaš? Što čekaš? Sigurno da se bolest pojavi pa ćeš tek onda špricati. Ništa ja ne čekam. Špricao bi ja danas da mi nisu one pleterničke .... mjesto galice stavili u vrećicu pijesak. Pa zašto nisi pokušao špricati i pijeskom? Joza se još više rasrdi. Podigne glavu pogleda gostioničara govoreći: Nemoj da razbijem »surlu« i ti si tome kumovao. Nisam Jozo. Nemoj se ljutiti. Baš, radi tebe sam došao u vinograd i donio ti galicu Joza se udobrovoljivši i kaže Jozi gostioničaru: hvala ti. Ipak si čovjek. Gostaoničar kaže nisam samo ja nego je i naš župnik. Da ga nužda nije dotjerala do mene, ja tim kažem, ti danas ne bi špricao svoj vinograd. Pa, hvala i tebi i župniku... Vidi se da je on čovjek, koji ima srca za radnika patnika.

Gostioničar vadi galicu s kola i predaje ju Jozi riječima: Zapamti za cijeli život — Dobro je više puta i ženu poslušati. Žene ti često puta imaju predosjećaj kao i životinje kad prije ti ili nadolazi opasnost. Njihovo ponašanje nas više puta uznemiri i rasrdi. Međutim kad opasnost prođe onda vidimo da su nas životinje upozoravale da dolazi neka elementarna nepogoda i da smo bili dužni poduzeti mjere sigurnosti.

Međutim, život nama svima pokazuje, kao što je i tebi danas pokazao da je glavno pravilo u životu jednoga gospodara najprije posao a onda razonoda. Da si se toga pravila držao ne bi išao kasno na posao. Ne bi se uznojio. Ne bi se rasrdio kako si se sekirao. Ne bi ni griješio kao što si danas griješio. Ne bi svoje prijatelje nazvao pogrdnim imenom. Oni su ti bili samo kušnja, a ti si se pokazao u ovoj kušnji slabićem. Budi jak pa nećeš biti slab.

SVE U SVOJE VRIJEME

Zaparica je velika. Kiše nije bilo već nekoliko mjeseci. Svi traže hladovinu. Mladež ide na Orljavu. Kupaju se. Odmaraju se u hladovini starih vrba. Djeca vrište u Orljavi prskajući vodom jedni druge. Stariji svijet se provlači iz jedne prostorije u drugu. Oni, koji su odani društvu ne mogu izdržati u svojim kućama od dosade. Zbog toga napuštaju svoje kuće barem za neko vrijeme. Odlaze u gostionice. Tamo će jedni druge vidjeti, porazgovarati se i našaliti se jedni s drugima.

Tako je i Joci bilo neizdrživo biti stalno u kući sa ženom. Zato on jednoga dana kaže svojoj ženi — Fina! Ti znaš da sam ja već ostario. Ne mogu ja uvijek čubiti kraj tebe. Nemoj se ljutiti. Ja moram otići malo među ljude.

Ode Joca u gostionicu Steve Pliverića. Gostionica je bila na raskršću. U gostionici je sjedio jedan od njegovih prijatelja. N. Crnković.

Čim je Crnković opazio da ide Joca na vrata gostionice napravi se kao da mu je pozlilo. Pao je pod stol. Prevrnuo je trepavice da što jadnije izgleda. U taj tren poviče gostioničar Stevo Pliverić: Joco! Evo nesreće, čovjeku je pozlilo. Ukočio se...

Joco se sagne i ugleda svog starog prijatelja. Počeo ga dizati. No, neide mu za rukom. Joca je već star čovjek. Ima veliki trbuh. Ugojio se. Pokušava na razne načine da mu pruži pomoć, pa ga navlači rukama i nateže ali bez uspjeha. Uznojio se Joca. Briše znoj sa čela maramicom govoreći — pokušat ću još jednom. Stavi maramicu u džep. Zgrabi čvrsto rukama svog prijatelja Crnkovića i podiže u vis ali omakne mu se noga. Posrne i pade na Crnkovića.

Teret je to. Joca ima preko 100. kilograma težine. Dobrano je prignječio prijatelja Crnkovića. To je uznemirilo Crnkovića da nije više mogao ustrajati u strpljivosti, pa vikne: Što luduješ ludonja jedan. Diži se.

Crnković je bio vitkiji i elastičniji pa je u tren oka ustao. No, Joca se jedva digao na noge. Kad se digao i vidio da Crnkoviću nije ništa zabogarao je. Okrenuo se prema vratima i izišao iz gostionice. Stane na raskršću. Podigne šešir s glave i opet ga ponovo namješta na glavu.

Smišlja kud bi sada krenuo. U taj tren mu pade na um misao — E, Joco! Svi govore — Joco je pametan čovjek. Joco je oprezan čavjek. Sada vidim da ja više nisam pametan čovjek, da ja više nisam oprezan čovjek. Joco! Urazumi i shvati! Ti više nisi sposoban ni za šale ni za razne pothvate. Sve prolazi pa je prošlo i tvoje vrijeme. Imaš svoju ženu, imaš svoju kuću. To je tvoje zemaljsko blago. Idi kući i čuvaj to svoje blago.

Od toga dana Joco više nije ulazio u nikakva društva. On se držao svoje kuće i svoje obitelji.

Kad bi ga znatiželjnici pitali — Joco! Što je stobom? Zašto si se povukao iz svih društava? Dođi malo među ljude. Joca je odgovarao — Ljudi sve u svoje vrijeme.

SAMO JE BOG ISTINIT

Kiša pljušti kao iz kabla. Gromovi grme. Munje sijevaju. Mrak se spustio na selo i sve je umuknulo. Ni lavež pasa se ne čuje. Što je meni dosadno kaže Braco. Pa idi malo u komšiluk kaže mama Braci.

Kuda ću? Zar ne vidiš da kiša lijeva kao da nikada nije padala.

Uzmi kišobran pa nećeš pokisnuti. Tamo ćeš se malo porazgovoriti. Uzmi te šahovske figure pa igrajte šaha.

Sjajno mama. Baš si dobro rekla. Po kiši se i onako ne može ništa raditi a šah se može igrati. Treba malo i mozak gimnasticirati. Mama se zadubila u svoj posao i priprema živežne namirnice da skuha ručak. Braco ode u kupaonicu da se umije i obuče. Kad se obukao uzme kišobran crvene boje koji je imao na sebi plavkaste figurice. Dođe u kuhinju i kaže mami — Mama zbogom! Zbogom sinko. Jesil' uzeo kišobran? Jesam. Koji si kišobran uzeo? Uzeo sam onaj crveni. Nisi ti djevojčica. Samo djevojčice nose crvene kišobrane. Nisam djevojčica ali idem u kuću u kojoj je djevojčica. Ona će biti znatiželjna pa će pitati čiji je to kišobran. Ja ću reći da je od moje simpatije. Onda će ona biti još znatiželjnija. Zanima će se koja je to moja simpatija.

Ja znam Braco da voliš komedije — kaže mama. Ja te lijepo molim nemoj kad dođeš komšiji da izvedeš kakvu nezgodnu šalu. Mi sa komšijama moramo uvijek biti u dobrim odnosima. Dobro mama. Bog! Do viđenja.

Ide braco laganim korakom i fićuka pjesmu »Tražim ljubav tražim sreću...«

Dok je braco fićukao pjesmu sa prozora je promatrala padanje kiše komšinice djevojčica Ljiljana. Kad je Braco došao blizu kuće opazi Ljiljanu naslonjenu na prozor i pozdravlja — Dobar dan Ljiljana! Što radiš? Evo, gledam kako kiša pada i uživam u melodiji pjesme koju fićukaš. Jel' tata kod kuće upita Braco. Kod kuće je, samo izvoli k nama.

Čim je ušao u predsoblje za njim ulazi komšinica. Ljuti se što mora hraniti kokoške koje dobro jedu a malo nose jaja. Kako to kaže Braco. Mi imamo takvu vrst kokoški koje nesu dva puta dnevno jaja. Jel' to moguće upita Ljiljana? Nemoj to nikoga i nikada da pitaš kaže Braco, jer ćeš se osramotiti. Svi će zaključiti da si slaba domaćica. Dečki vole samo lijepe i gospodarske djevojčice.

Dok oni razgovaraju o kokoškama i jajima dotle se pokaže iz sobe komšija govoreći — pusti ti Braco na miru kokoške. Danas pada kiša. Baš sam zaželio da igram šah. Jesi l' zato? Jesam — kaže Braco. I mama mi je rekla: prošetaj do komšije i igrajte šaha, pa vam neće biti dosadno dok pada kiša.

Uđu u sobu i igraju šaha. Kiša pada i dalje. Ona ne prestaje. Počeo je puhati vjetar sjevernjak. Svi se pitaju kada će kiša prestati da pada. Ljudi kažu da kad puše u jutro vjetar sjevernjak na kišu, onda dulje vrijeme pada kiša.

Imajući tu prognozu u vidu komšinica reče svojoj djevojčici Ljiljani: Idi u spavaću sobu i lijepo se obuci. Uzmi kišobran. Pođi Bracinoj mami. Donesi mi jaja za nasad. Ta jaja ću staviti pod kvočku i neću više badava hraniti kokoške. Neću ja da čekam njihovu milost. Dal' će snesti jaja ili neće.

Ljiljana se preobuče. Uzme kišobran i ravno do Bracine mame. Ljubim ruke! Zdravo Ljiljana. Kakvo dobro tebe nosi k meni? Eto, moja me mama poslala k vama da vas zamolim da joj dadete jaja za nasad. Mama je molila da joj dadete jaja za nasad od onih kokoši koje dva puta na dan nesu jaja.

Pa, tko vam je rekao da ja imam takvu vrsti kokoški? Rekao nam je vaš sin Braco.

Drago dijete, kaže gospođa, mama Bracina. Nije sve istina što ljudi kažu. Ljudi znaju i slagati, dvosmisleno govoriti, zbijati šalu na tuđi račun. Samo je Bog istinit.

Dođe Ljiljana kući. Mama upita — zar nisi donijela jaja? Nisam. Gospođa kaže da još do danas nema takvih kokoški koje bi dva puta na dan nesle jaja. Kada sam rekla da nam je to rekao njezin sin Braco onda mi je gospođa rekla — Drago dijete! Nije sve istina što govore ljudi. Samo je Bog istina.

NEĆEŠ MI VIŠE PRIĆI OČINSKOG PRAGA

Sunce zapada i baca svoje zrake na proplanak gore, u kojoj Mato pase svoje blago. Krave se zadubile u pašu i miruju kao nikada. Mato sjedi na starom bukovom panju i svira u frulu. Svirajući, zagleda se u večernji crveni suton i poviče: »Bože, kako je divan zapad u večernjem crvenilu!«

Pastiri se polako spuštaju s govedima prema selu. Mato još uvijek pase krave na proplanku i ne pomišlja kući dok se ne smrači. Strina je rekla: »Mato, da mi nisi došao kući s kravama dok se ne smrači.«

Strina je oštra žena, tanka, visoka i oštrih očiju. Ona je gazda u kući. Sunce je zapalo. Mrak se spušta, a Mato pjeva radosno pjesmu iz sveg grla. Kako i ne bi pjevao. Mlad, zdrav, a k tome ima divan glas, da mu se cijelo selo divi. Mato tjera krave na potok, da se napiju vode. Krave site kao male bube. Gledajući krave kako se njišu putem kao vozovi sijena pomisli u sebi i potiho govori: »Dobro je da su krave site, strina će biti zadovoljna.« Sav razdragan ugledavši kuću svog oca zapjeva pjesmu:

Zeleni se gora i u gori bor,

Šuti Mato za večeru bit će pun stol.

U taj tren, nosi trina vodu sa zdneca i hoće da svisne od jada kad ugleda Matu zdrava, crvena, lijepa dječaka divnog glasa. Ne može se svladati te krikne: Koga vraga uvik zjaš. Zar ti ne moraš ići mirno kući kao i drugi pastiri. Tebe se uvik mora čuti.« Nato će Mato: »Strino, gledaj kako su krave site!« Šuti — što uvik laješ, reče strina. Mato poluglasno kaže: »Pas laje, a ne ja.« Te riječi su strinu tako rasrdile da je vrisnula: »Uh, sto ti... kažem ti nešeć mi više prići očinskog praga. Ja ću ti te tvoje lukave oči izbiti, da ti iscure, i da oslijepiš. Je l' me razumiš, derane bezobrazni!« Mato šuti i u sebi govori: Bože, moja majka leži u hladnom grobu. Da je živa bila bi sretna, da sam živ i zdrav. Pjevala bi od radosti, kad bi vidjela da sam ovako napasao krave. O jadni živote. Gorak je život bez majke. Nemaš majke, nemaš lijepe riječi. Nemaš majčinih ruku, nemaš milovanja. Nitko te ne pita, Mato jesi l' gladan, jesi l' umoran. O sunce žarko, koje si zapalo za goru i spustilo ovu tamnu i tužnu noć, sini ponovo i povedi me u bijeli svijet.« Na tornju crkve otkucava sat, a Mato pogleda u nebo i plačućim glasom govori: »Bože, ono što strina želi meni, podaj njoj, pa da vidi kako se živi bez majke i bez očinskog doma. Mato je kažnjen. Za njega nema večere. Ode na spavanje s dubokom boli u duši... Tamna noć, duga noć. To je noć razmišljanja i konačne odluke. To je noć uzdaha i vapaja pokojnoj majci. Majko, je l' vidiš tugu svoga sina? Reci mi što da radim? I tako u buncanju zaspi. U snu mu se pričinilo kao da čuje glas svoje pokojne majke, koja mu govori: »Sinko biž u bili svit, pratit će te dobri Bog.« Zora sviće. Mato gleda kroz prozor. Zgrabi svoje odjelce, koje mu je kupila majka prije smrti. Otvori vrata, sagne se i poljubi prag kuće i brzo kroz dvorište krene na put. Stane i okrene se prema kući, klekne na zemlju i govori:

»Zbogom moj rodni dome, zbogom oče, zbogom majko, čije kosti počivaju u groblju, ja moram trbuhom za kruhom. Ja više ne smijem prijeći prag mog očinskog doma. Zbogom pragu očeva doma...« Ustane, prekriži se i nastavlja put prema gradu. Nekoliko puta se putem križao, jer mu je pokojna majka rekla: »Sinko, kad god ideš na put u svit, prekriži se, i Bog će ti biti u pomoći.«

Život je težak. Još teži za mladog seljačića. Put je dug, ali nije nesavladiv. Umoran ulazi u grad. O Bože, što me čeka — pomisli u sebi, stane na raskršću grada i razmišlja. Dok tako razmišlja upita ga jedan neznanac: »Mladiću, što razmišljaš?« Mato ukratko ispripovijeda svoju sudbinu. Gospodin kaže: »Mladiću budi miran, još danas ćeš dobiti posao. Kad svršiš vojsku tvoj posao te opet čeka.«

Mato je u gradu. I on je sada »gospodin«. Tu je mjesečna plaća..., lijep stan i miran život. Mato je lijepo građen, povisok, crne puti. Zaista lijep mladić. To mu je pogotovo omogućilo da se dobro oženi. U braku je dobio sina, koji je povećao radost obiteljskog doma.

Dani prolaze. Uz pomoć Božju sve se odvija povoljno uz molitvu po običaju očinskog doma. Tako jedne večeri nakon molitve i blagovanja slušajući pjesmu preko radija — čuje kućno zvono zr. zr. zr. Sinčić poleti do vrata, ali se brzo vrati i poviče: »Tatice, tatice, jedan stari čovjek je na vratima.« Mato pogleda kroz okance na vratima. Otvori vrata i ugleda strica. Dobar večer Mato — reče stric. Dobar večer striče, izvoli samo naprijed. Stric ulazi. Vrlo mu je neugodno. Plašljivo skida sa sebe torbu i šešir koji podržava u ruci. Sjedi striče — reče Mato. Stric sjede, a Mato ženi i sinu kaže: »Evo, ovo je moj stric, muž moje strine o kojoj sam vam mnogo puta govorio.«

Po običaju, žena nosi rakiju i ostalo na stol za blagovanje gostu. No, stric nije raspoložen. Mato pita: »Striče, kako bratići Ivo i Mijo?! Nikako — poginuli su u ratu. Ma što kažeš. Stricu suze niz lice padaju kao rodna kiša. Mato, oprosti ne mogu više biti... Idem kući. Za godinu dana stric je dobio sina. Radost je otstranila bol u kući, al ne za dugo. Strina kaže mužu: »Nekako slabo vidim. Navukla mi se magla na oči. Moj čovječe ja ti ne mogu prilaziti praga ove kuće, jer ne vidim.« Ma, što kažeš ženo? Ti ne vidiš. »Ne vidim moj mužu«. Mali dječačić se koprca u zipki i plače. Majka ide napamet do zipke da doji i njeguje sinčića. Sav teret kuće je sada na stricu. Tu su godine dobi, tu je raznovrsni posao seljačke kuće. Pod teretom posla

stric slabi i oboli na pluća. Konačno podliježe bolesti, umire ostavljajući sina od 10 godina i slijepu ženu. Jao meni. Jao kuća ucviljena. Što ću i kuda ću? Plače strina za svojim mužem. Krut je život. Nitko nema smilovanja — govori strina sama sebi kraj odra svog muža. Nema drugog, strino, kaže komšija: »Ti u dom milosrđa a sin u konvikt na školovanje.« Zaista, strina ode u dom milosrđa a sin u konvikt. Strina u domu milosrđa umire i u večernjem sutonu bi pokopana, a da nitko nije suze prolio, jer je vijest kasno došla da je strina preminula. Nakon smrti strine tutor sina predloži da se kuća proda za njegovo školovanje, te da se obistini strinina želja »Nećeš mi više prići očinskog praga.«

DOBRO JE PROŠAO

Jesen je. Magla se spustila i prekrila polja i dolove, te se prelijeva kao more u večernjem sutonu. Sunce jedva probija svoje zrake kroz gust talog magle. Rosa kaplje sa požutjelog lišća kao lagana kiša. Svuda grobna tišina. Kroz šumu se provlači kao sjena did Šima. Ide vrlo laganim korakom i postajkuje upirući se lovačkim štapom. Stane. Okrene se prema istoku i promatra sunce kako se bori s maglom. Sunce konačno pobjeđuje, zasja u svom sjaju nad magluštinom i svojim zrakama ocakli lišće koje je treperilo od jutarnjeg povjetarca. Podigne šešir visoko iznad glave govoreći:

»Bravo sunce žarko, ipak si pobijedilo.

Počeše se po glavi i stavi ponovno šešir na glavu. Pođe dalje i ugleda hrast nagnut nad uvalom te poluglasno reče:

»Eee, i ti si se nakrenuo. Još malo pa ćeš se srušiti. Ali, bolje da se nisi srušio. Poslat ću ja svoga skota, zeta Franju da te sruši. Sve ću tako udesiti da će ga drvo prignječiti. Tu će on završiti kao pas pod plotom. Mislio sam ići župniku da se s njime posavjetujem o tom mom skotu zetu ali ne idem. Uostalom, što će mi pop reći osim par praznih fraza iz Sv. Pisma. On mi neće dati savjet koji očekujem. Tu ga treba dovesti i tu pod hrastom treba da završiš«.

Jedva je završio zadnje riječi »treba da završi«, kad uzvikne lugar Luka: »Dobro jutro did Šima. Nisam znao da si u duši tako pokvaren. Sve sam čuo što si planirao. Mogu ti reći da ću javiti vlastima ako se usudiš poslati zeta Franju u šumu da ovdje izgubi glavu«.

Did Šima problijedi, protrne u paklenskoj mržnji prema zetu te kaže :

»Dobro. U šumu ga neću slati, ali ti kažem, on mora završiti. On mora iz moje kuće van. Imam novaca i zlata. Za novce i zlato će ga netko ubiti ili otrovati«.

Na te riječi lugar Luka sjedne na zemlju i izgovori riječ »otrovati« gledajući zamišljeno did Šimu. Uzdahne od tobože velike sućuti i u duhu gleda zlato did Šime. Počne se mrštiti svojim crnim brčićima vadivši kutiju cigareta iz džepa govoreći did Šimi. »Sjedi Šima pa zapali cigaretu«! Did Šima sjedne naslonivši glavu na štap pa pljuckavši kaže:

»Luka, otruj ga. Tvoje je zlato«. Luka nakon kratke šutnje odgovara: »Ako ti, Šima, želiš da ti otrujem zeta za zlato, onda budi siguran da u nedjelju dolazim k tebi u goste. Ti spremi zlato u kesu i stavi na prvo bure u podrumu. Kad dođemo u podrum, ja ću zlato opipat' pa ćemo onda piti tvoje i moje vino. Vino ćemo piti i skota zeta će nestati«. Did Šima skoči od veselja i potapša Luku po ramenu govoreći: »Bravo Luka! U nedjelju dođi«.

»Doći ću« — reče Luka, stavi pušku o desno rame i pođe dalje u svoj lugarski rajon. Did Šima sav sretan što nije išao župniku polazi kući mrmljajući: »Ee, pope. Propade tvoj popovski savjet. Moj zet ima da crkne u nedjelju.« Utonut u misli kako će se riješiti zeta ulazi u dvorište, a kćerka Ana potrči mu ususret i po običaju pozdravi sa hvaljen Isus i Marija, poljubi u ruku govoreći: »dobro nam došao oče«! Već te jedva čekamo ja i dobri Franjo. Na te riječi otac progovori: »Znam da sam dobro došao i mislim da će biti još i bolje. Tko traži sreću i nalazi je. Ja sam danas zaista sreću našao«. Kćerka usklikne: sjajno. Bit ćemo svi sretni! A reci nam kakova je to sreća?; Vidjet ćeš u nedjelju. Ana pohita mužu i kaže: »U nedjelju ćemo vidjeti sreću«. »Kakvu sreću«? upita Franjo«. Ja ne znam odgovori Ana. Ja govorim što sam čula od oca«.

Dani prolaze kao sanci. Došla je nedjelja. Sunce je granulo i prelijeva svoje zrake po krovovima seoskih kuća. Dan je lijep i topao. Did Šima progovori: »Djeco! Gledajte ovo divno jutro. Kažem vam, danas ćete doživjeti sreću koja će pratiti cijelu kuću. Zbog toga ja želim da se zahvalim Bogu i da odete u crkvu i da se u crkvi ispovijedite. Ja ću čuvati kuću«. Svi se spreme i pođu. Djeca po običaju žure i trčkaraju po putu i viču: »Bako ajde brže, brže bako«. Franjo i Ana idu zajedno i međusobno se pitaju kakova će to biti danas sreća koja će pohoditi njihovu kuću? Nakon kraće šutnje upita Franjo: »Ženo, što ti misliš kakova će to biti sreća?! Žena odgovara: »Bog jedini

zna. Ja sam noćas jako rđav san snivala«. Na to će Franjo: »Bog je jači od sreće did Šime«. Zvono zvoni drugi puta za svetu misu, a njih dvoje ulaze u crkvu i stanu pred ispovjedaonicu. Dolazi župnik naklonivši se vjernicima i sjedne u ispovijedaonicu. Franjo izlazi iz ispovjedaonice zamišljen. Ana to opazi, pa ga pita prije nego treći zazvoni za sv. misu: »Što je rekao župnik u pouci«? Rekao mi je: »Svi se nalazimo u božjim rukama. Život je borba rekao je strpljivi Job. Bog zna i zlo okrenuti u dobro«! Pa ti nisi Job dragi moj mužu. Franjo je pogleda pa kaže: »Ja nisam Job ali naš župnik je vidovit čovjek. Mnoge stvari kazuje unaprijed«. Ana sklopi ruke pa uzdahne govoreći: »Bože, što bi to moglo biti?! Vraćaju se kući, a did Šima ih čeka na ulazu u dvorište. Svi kao u jedan glas izgovore: »Bože daj sv. mise blagoslov«! A did Šima smješkajući se reče: »Neka bude vama, jer je vama danas potrebniji nego meni«! Kćerka pita: »Čaća jel' došla sreća?! »Dijete moje, nije sreća kao zec pa da trči. Čekaj, najprije ćemo objedovati a onda sreću gledati«. Svi su posjedali oko stola da blaguju al' netko kuca. Did Šima oštrim glasom »naprijed«. Dobar dan reče lugar Luka. Dobar dan odgovore ukućani. Baka će nato piskutljivim glasom: »Ooo Luka, što danas na nedjelju vas nosi k nama. Ta nismo ništa posjekli u šumi i ako je did Šima pričao da mu je žao što nije posjekao sa zetom neki hrast nad uvalom«. Lugar Luka dubokim glasom reče: »E, babo mene danas nosi k vama sreća«. Baka se nasmije pa kaže: »Kada nam nosiš sreću moj Luka onda sjedi s nama za stol pa objeduj«.

Luka sjedne i jede. Did Šima nosi vino i piju s tekom did Šima i Luka. Kucaju se, nazdravljaju riječima: »da bude sretno«! Najednom Luka ustane i kaže: »Moji ljudi! Nije to sretno kada vi i ja pijemo samo vaše vino, a moje stoji u flaši. Treba da i ja vas častim«. Baka se zagleda u Luku, pa mu kaže: »Luka! Da si lip to sam znala, a da si tako dobar to nisam znala«. Did Šima nategne svoje bijele brkove i smješka se govoreći: »Pusti babo te društvene smicalice i laskanja. Radije slušajte vi mene. Ja predlažem da idemo u podrum i da vidimo čije je vino bolje. »Lugar kaže hajdemo. Svi pođu u podrum. Na prvom buretu je kesa. Luka je opipa i kaže u sebi: »Dobro je«. Did Šima stavi ruke u džep pa se koči po podrumu i hvali. Lugar Luka! Da si lip to sam znala, a da si i tako dobar to nisam znatoga predlažem da se kuša moje vino i da to učini zet Franjo koji je pametan i uzoran vinogradar«. Franjo nagne flašu i pije te počne pljuckati i pruži flašu did Šimi. No, Luka mu kaže:

Nemoj molim te davati starcu filašu nego ti pij još malo pa reci svoje mišljenje o vinu« i pokazuje rukom prema zemlji. Franjo pomisli u sebi: ako je otrov gotov sam. Smršti se, Počne se drmati i strovali se laganim tempom na pod podruma kao ukočeni mrtvac. Žena vrsnu: »Franjo — zlato moje, što ti je?! Drmaju ga, natežu, plaču i zovu, a lugar Luka kaže did Šimi: »Gotov je«. Uzme kesu sa bureta i poleti u šljivik pa preskoči potok i uspne se u šikaru i sakrije se u žbunje te brzo otvori kesu .Turi ruku pa promješa dukate i podigne da ih sunce obasja tiho šapučući: »danas je došla sreća u kuću did Šime. Meni zlato, Franji život«. Jedva da je te riječi izgovorio začuje žamor iz dvorišta did Šime te brže ustane i pojuri kući. Uđe u sobu zatvori vrata i kesu stavi u ormar koji dobro zaključa. Izađe u dvorište uzima grablje i pravi red u dvorištu. Dok on tak ograbljа eto ti komšinice did Šime koja ga pozdravi sa hvaljen Isus i Marija! Uvijek Kato. »Kuda?« upita lugar Luka? »Idem u goste svojoj kćerki, pa sam malo zakasnila, jer sam bila kod did Šime u podrumu i gledala kako se njegov zet Franjo muči. Ali hvala Bogu došao je k sebi. Vidjela sam kako hoda i ništa mu sada nije. Zbilja Bog zna zlo okrenuti u dobro«. Jedva da je Kata otišla pomole se žandari i zovu lugara da im ispriča što je to bilo u podrumu did Šime. Lugar Luka ispripovijeda žandarima slučaj koji se dogodio. Žandari su sve zapisali i otišli.

Noć se spustila. Svud tama. Ne vidiš ni prsta pred okom. Čuje se lavež pasa. Žena lugareva kaže: »Luka netko oštro koraca po nogostupu. Zamalo zvono zvoni. Ženo pogledaj tko je — reče Luka. Žena pogleda pa usklikne: Did Šima što vi tako kasno u noć dolazite? »Trebam Luku jel' kod kuće? Je, je kod kuće je. Luka! Zove žena. Dođi, did Šima je došao. Luka ide lagano i kad ugleda did Šimu raširivši ruke reče: »O, Šima što tebe nosi u kasnu noć k meni? Što ima novoga?! Did Šima skine šešir s glave pa reče: »Ima bome mnogo novoga. Onaj skot je ožlvio, zlata je nestalo a žandari me tužli, pa ću još i pred sudom odgovarati. Sve ošlo do vraga... Zet išao po savjet župniku i dobro prošao. Ja izbjegavao župnika i tebe slušao pa sam dobio...

Did Šima ustane pa bliže Luki, Luka, vrati mi moje zlato, jer vidiš kako sam prošao. Dobro si prošao reče Luka. Ne samo ti nego svi. Ti bi morao u zatvor da ga je hrast prignječio u uvali. Zet bi bio mrtav, kćerka bi bila udovica, djeca siročad a ti bi k tome bio i ubojica. U ostalom ti si me obmamio novcem i zlatom za ubojstvo koje nisam htio učiniti i ako mi je zlato bila velika napast. Hito sam u stvari da ti pokažem u tvojoj kući i s tvojim zlatom u jednoj zaista nelijepoj igri pred čitavim svijetom kako daleko pada čovjek koji mrzi. Zbog toga da se uvjeriš da sam čovjek koji vjerujem da ima Bog i da se treba držati poštenja i ljubavi prema čovjeku vraćam ti zlato. Sada idi kući pa sa stidom šuti. Ako te vlasti kazne strpljivo trpi radi pravde i radi svijeta koji vjeruje da svako djelo mora doći jednoga dana na vidjelo.

BADNJAK

Snijeg je pao. Još uvijek lepršа svojim pahuljicama i kvasi lica razigrane djece koja se natječu u nošenju drva za badnju noć. Lica im se orvene kao krijeste malih oroščića. Dozivaju jedni druge iz susjednih drvarnica. Hvale se kako su jedni od drugih donijeli više drva, pa će prema tome na godinu kao pastiri naći na paši i više ptičjih gnijezda.

Dimnjaci se na kućama puše. Dim izlazi iz dimnjaka kao iz malih lokomotiva ili brodića. Predaja kaže da se po izlaženju dima na badnjak može prosuditi na kojoj će strani sela više ljudi umrijeti na godinu. Ako se na lijevoj strani jače puši iz dimnjaka onda će na godinu biti više umrlih na lijevoj strani a manje na desnoj strani ulice.

Dok djeca tako promatraju dimnjake i izlaženje dima opaze da iz jedne kuće nema dima . Djeca počnu vikati i dozivati: Branko, Maro, Brankoo... Maroo... Međutim mali Branko i seka Mara neće da se jave. Branko potrči u kuću bake Ruže, pa vikne: Bako! Bako, dođi van. Baka poleti van a kako je stara spotakne se na prag kuće i plesne kako je duga i široka te vikne: Bože! Pa danas je badnjak, nemoj da na ova blagi dan izgubim glavu. Kako su vrata od kuhinje bila otvorena did Vinko opazi baku kako se diže sa zemlje te promrmlja: Evo, baka je već ulovila pticu, nije trebala čekati proljeća. Teškom mukom se baka uspravila i pogleda did Vinka govoreći: Ti uvijek nešto mrmljaš. Ako govoriš pošteno onda reci glasno da te cijeli svijet čuje. Međutim mali Branko briše baki kaputić, koji se zablatio od raskvašene zemlje. Baka malo rasrđena upita Branka: reci mi što me zoveš van, što ću vidjeti? Branko kaže baki: sagni se, pa ću ti šapnuti. Baka se sagne a Branko kaže — Bako! Dođi da vidiš na kojoj se strani ulice više dimi iz dimnjaka. Da li će se dimiti više prema dídu ili prema tebi. Te riječi su baku

Ružu razljutile da je dreknula — Zar si me zato zvao? Odmah da si otišao svome ocu mudrijašu pa njega zaguljuj a ne svoju baku.

Mali se Branko snuždi, jer kao dijete nije dovoljno shvatio, da su riječi uvredljive. Pođe u drvarnicu seki Mari koja slaže drva i tiho joj šapne — Seko! Hajdmo kući. Ovo nije naša kuća. Baka mi kaže da idem svojoj kući, svom ocu mudrijašu, pa neka njega zaguljujem. Baka ne poznaje šalu. Zar nam nije naš velečasni rekao na vjeronauku: djeco ljubite svoje roditelje. Ljubite svoju rodnu kuću, jer vas nitko neće iskreno ljubiti kao vaši roditelji, koji su vas rodili. Svaka majka imade jade svoje i ne poznate tvoje. Dobro, braco, kaže seka — mi možemo ići kući ali naša majka je kod dida i bake. Ti vidiš da se danas u svakoj kući puši ali u kući našega oca nema dima. Kako je njemu jadnom zima.... Istina, nema vatre u kući našeg oca a tko je tome kriv?! Gledaj, seko, kaže mali Branko: ar ti nisi opazila da je baka uvijek govorila našoj mami — »ostavi toga mudrijaša«. Zašto da njemu robuješ. Što ćeš dulje biti kod njega imat ćeš sve više djece. Tko će sve to hraniti. Evo, ovo dvoje moram ja stara i slaba dvoriti. Dođi ti svome ocu i svojoj majci pa će biti tebi i nama bolje i lakše. Baš zato što je majka žalila dida i baku napustila je našega oca i nas odvela ovamo. Budući da baka zove našu mamu k sebi kao svojim roditeljima da im bude bolje i lakše hajdemo mi našem ocu i pozvat ćemo majku, pa da bude nama i njima bolje i lakše. Imaš pravo braco, kaže seka Mara. Ja sam slušala u crkvi kada je velečasni čitao mladencima kod vjenčanja: Muž će ostaviti svojeg oca i majku i porinut će uz svoju ženu i njih dvoje bit će jedno tijelo.. Žene pokoravajte se svojim muževima. Vi ćete od sada sačinjavati novu obitelj i novi dom. Idemo mi u svoj dom. Idemo k ocu da ga utješimo. Hajdemo reče mali Branko. Dok su oni tako govorili eto ti psa šarova koji je veoma volio djecu a i djeca su volila njega. Kad je did opazio šarova kod djece smrkne se i reče djeci: — vodite toga psa kući. Što će mi tuđi pas. Dosta je da vas hranim. Ja mudrijaševa psa neću da hranim.

Djeca stave ruku psu oko vrata i šapnu: — šarko, hajdemo kući. Njih troje krenu. Branko ide s desne strane psa a Mara s lijeve strane. Vjetar puše, snijeg sve jače lepršti. Noge im propadaju u snijeg. Snijeg se uvlači u opančić. Mara kaže — braco da ti znaš kako mi je zima«. I meni je zima odvrati Branko, a u kući našega oca nema vatre. Dok oni tako govore pas počne da koraca bržim korakom. Oni viču »šarko, šarko, laganije zar

ti neznaš da je nama zima«. U taj tren se otvaraju vrata na ulazu u dvorište i čuje se glas — »Tata će vaš naložiti vatru, dječice moja.« Otac se sagne i poljubi čas jedno čas drugo dijete. Uvede ih u sobu i posjedne u krevet. Skida im opančiće i čarape vlažne od snijega. Zamata djecu u stari kaput govoreći — »samo budite dobri, sve će vama vaš tata učiniti. Vi ste moja radost, vi ste moje veselje« ...

Tata kupi trešće i lomi ga. Pipa se po džepu i čuje se kako kutija šibica štrekeće. Vadi je iz džepa i loži vatru. Djeca se umirila pa vire iz kaputa u koji su omotani kao dvije male ptičice, koje motre svaku kretnju svoga oca. Najednom mali Branko progovori — Tata, ti ne pečeš kolače za Božić. Mama peče kolače kod bake i dide. Mama je često do podne izlazila iz kuće i gledala da li se puši iz naše kuće. Otac šuti i puše u vatru Suze mu niz lice padaju kao kaplje jesenje rose. Mara to opazi pa kaže — »Tata ti plačeš«. Ne, dijete moje ja ne plačem nego mi dim upada u oči, pa mi zato suze teku. Bilo ga je stid pred djecom plakati.

Vatra se rasplamsala. Otac stavlja lonac na štednjak. Mijesi kolače prvi puta u životu djeci za volju onako kako je znao. Sprema brzo sve kućne poslove te da bude sve gotovo za badnju večer.

Sumrak se spušta. Otac unosi u kuću slamu i prostire stonjak. Stavlja na stol svijeću koja će cijelu noć svijetliti. Kraj svijeće stavlja zeleno žito koje je majka dok je bila u kući posijala na Barbaru. Oko žita priveže hrvatsku trobojnicu kako je to običaj kod Hrvata. U jednoj drvenoj zdjelici donosi na stol lješnjaka, oraha i jabuka poskakujući od veselja, što će ovu svetu badnju noć provesti sa svojom djecom. Zatim otiđe u drvarnicu i donese zeleni bor i jedan veliki panj tzv. badnjak, koji će staviti u peć da podržava vatru cijelu badnju noć. Kada je sve priredio zagasne električno svjetlo uzme u ruke slamnatu zdjelu sa izmiješanim žitom kukuruzom i ječmom u kojoj je stajala čaša sa blagoslovljenom vodom. Skine šešir s glave i progovori — »Hvaljen Isus i Marija«. Poškropi svoju družinu sa svetom vodom i nastavi: daj nam dragi Bože mira i blagoslova u ovoj kući. Neka nam dragi Bog i porođenje Isusovo dade kruva i ruva. Neka se u ovoj kući poštivaju roditelji a mladi u ljubavi uzgajaju... Zatim izmole očenaš i sjedaju za stol da večeraju. Poslije večere pođu k boru i kite ga raznim nakitima. Tko je sada veseliji od oca. Radosno s djecom kiti bor i pjeva božićne pjesme. Najednom stane i reče djeci da i oni s njim pjevaju.

No, međutim mali Branko neće da pjeva. Seka mu kaže pjevaj braco. Vidiš i anđeli pjevaju i raduju se što se Isus rodio. Gledaj maloga Isusa kako se radosno smije. Na to mali Branko kaže — Seko! Isus se raduje i smije jer uz njega stoji njegova majka a ja, seko nemam majke. Nasloni se na seku i zaplače. Seka ga zagrli i oboje utonu duboko u svojim mislima na svoju majku. Otac ih pogleda i sažali se nad svojom djecom. Tiho se povuče, ispod bora uzme šešir i izađe van iz kuće.

Snijeg pada. Vjetar sjevernjak duva tako snažno da čak i kroz kosti prodire. Ide lagano probijajući se kroz sniježne nanose prema kući svoga starca, pa, da makar kroz prozor vidi što mu radi njegova žena u ovu svetu noć. Međutim dok se on probijao kroz sniježne nanose dotle mu žena razgovara s punicom i kaže: Mamo! Evo u ovu svetu noć ti imadeš svoje dijete uza se, a moja djeca su bez svoje majke. Jadna moja djeca. Kako jadna, odgovori joj majka. Imaju tvoja djeca oca mudrijaša pa neka ih uzgaja kako zna. Samo se ti smiri i uživaj kod svog oca i svoje majke. Neka ih mudrijaš dade u internat ako su mu teška. Da si ti s njime ti bi opet za godinu dana imala dijete. Da si malo mislila imala bi samo jedno dijete. Manje bi se patila i manje bi na njih mislila. Kćerka progovori — Mamo! Vjeruješ li ti da imade Bog! Zar nije Bog zapovijedio da se ljude žene i da rađaju djecu. U taj tren opazi kroz prozor lice svoga muža, uzme tiho svoju maramu na glavu i pođe van. Kada je izlazila van javi se did Vinko pa kaže svojoj staroj — »Stara! Teško ti je s onim osobama koje vjeruju u Boga. Ako nisu farizeji koji se pretvaraju onda se takove žene pokoravaju svojim muževima i rađaju djecu«. Budi ti stari bez brige. Ja ću nju dotjerati da ona misli kako ja hoću a ne kako onaj mudrijaš, koji je zarobio naše dijete. Dok su tako stari kombinirali kojekakve kombinacije dotle kćerka pita svoga muža — Ivo što radiš tu?! Evo došao sam da vidim što radiš ti. Reci mi, Ivo, što rade djeca? Mogu ti reći da tuguju za tobom i žalosna su bez tebe. Ako imadeš majčinskog osjećaja hajde sa mnom svojoj kući. Htjela sam ja doći pred večer ali me bilo stid, jer sam te napustila za volju svoje majke koja mi govori »ne budi rob nego uživaj«. Pa, dobro ženo moja zar nam na vjenčanju nije župnik govorio pred oltarom čitajući sv. Pismo: Muž će ostaviti oca i majku i prionut će uz svoju ženu i bit će jedno tijelo. Što je združio Bog, neka ne rastavlja čovjek. Što važi za muža važi i za ženu, jer kaže bit će jedno tijelo. Više se treba pokoravati Bogu nego ljudima. Pravo kažeš moj Ivo. Idem ja odmah s tobom. I oni zajedno krenu.

Dođu u kuću a djeca još uvijek zagrljena i zaplakana. Pođe k djeci pa raširi svoje majčinske ruke ljubeći čas jedno čas drugo dijete. A mali Branko kaže seki: — »Seko! Što je moje srce sada veselo. Sada imamo tatu i mamu. Hajde da zapjevamo veselo pjesmu »veselje ti navješćujem puče kršćanski...« Djeca stanu bliže betlehemu kod bora a otac i majka sa strane djece i veselo, veselo pjevali iz sveg grla malenome Isusu, jer su osjetili sada što znači Badnjak za njihovu kuću i njihova srca.

HTJELI SU KUPITI LJUBAV

Pažnja, pažnja! Brzi vlak polazi u 10 sati za Dugo Selo, Novsku, Novu Kapelu, Slavonski Brod, Vinkovce i Beograd. Na ove riječi se putnici uskomešali na glavnom kolodvoru u Zagrebu. Hvataju kofere i taške te polaze na izlazna vrata. Žure u vlak i traže slobodna mjesta. Među putnicima se gura od kupea do kupea veoma elegantna gospojica duge crne kose koje padaju na proljetni ogrtač plave boje. Otvori vrata kupea i uljudno zapita: molim vas lijepo ima li tu koje slobodno mjesto. Stariji gospodin u ime suputnika odgovori: samo izvolite. Ovdje imate još slobodnih mjesta do prozora. Gospojica ulazi i pažljivo zauzima slobodno mjesto do prozora. Skida kaput, otvara tašku i vadi knjigu da čita.

Vlak juri, stanice se redaju jedna za drugom. Jedna gospođa koja liči na domaćicu iz Moslavine nije mogla izdržati u šutnji, pa zapita gospodina: Gospodine! Nemojte se ljutiti ako vas zapitam kuda vi putujete? No, gospodin se zagleda u gospođu, pa joj kaže: ne ću se ljutiti, ali, jeste li organ vlasti, jer samo vlast imade pravo pratiti kretanje putnika. Na to će gospođa: pa ako ćemo pravo i jesam. Sve smo mi žene vlast nad muškarcima. Gospodin se smješeći okrene prema njoj i vojnički je pozdravi zbog njene iskrenosti. Nakon šaljivih dosjetki prijeđu na obiteljski život u svojim domovima. Gospođa se hvali i ističe kako je dobra domaćica, dobra žena i dobra majka. Gospodin sluša i sluša te upadne u riječ, pa kaže: moja je žena zaista dobra majka a možda i predobra djeci. Mislim da je tu dobrotu dobila pod utjecanjem religije, jer svake nedjelje ona djecu vodi u crk. vu. Mogu reći da su mi djeca za sada dobra i vrlo čedna ponašanja. Sa strepnjom pratim svoju djecu i ako imam puno povjerenje prema njima. Naime, moj kolega ima dvoje djece kao i ja, pa opažam kako su ta djeca prestala ići u crkvu — ali zato re-

dovito idu na zabave — da se opiru svojim roditeljima na njihove opomene. Gospođa se okrene prema prozoru i pita: molim vas koliko je sada sati? Gospodin odgovori: sada je 11. sati i 20. minuta. Divno, evo još malo i dolazi moja stanica kaže gospođa. Evo, nosim kalupe za kolače, boju za jaja i druge potrepštine. Dolazi Uskrs! Svi se mi veselimo Uskrsu. Moja djeca ove dane samo pripovijedaju o Uskrsu, o molitvi, o raspelu na raskršću pred kojim se mole u korizmi i o odjeći koju će obući za Uskrs kada budu išli u crkvu. Vlak se zaustavlja. Gospođa izlazi iz kupea i pozdravlja riječima: Sretan Uskrs! Do viđenja!

Gospojica čita knjigu ali je u glavnom slušala sve što su gospodin igospođa razgovarali. Vlak stane. Na stanici gužva. Jedni putnici silaze s vlaka i drugi ulaze u vlak držeći u rukama rascvjetane grančice drveća. Cvjetnica je. U crkvi se danas blagoslivljale grančice i cvijeće. Vlak polazi dalje uz pojačanu brzinu kretanja. Gospodin gleda kroz prozor a i gospojica isto tako. Nakon par minuta gospodin sjedne a gospojica popravljajući svoju odjeću po sebi kaže: izvinite, gospodine, ja sam slušala vaš razgovor i mogu vam reći da me uznemirio, kako to zapita gospodin. Kako me ne bi uznemirio kaže gospojica. Vidite, ova gospođa govori o svojoj djeci, o mužu, u kućnom veselju, o crkvi, o molitvi... Stane, zagleda se u prozor i gleda u daljinu. Uzdahne, pa progovori: to je sve meni strano i nepoznato. Ja ništa od toga tako ne znam. Oči joj se orose suzama i nastavi. Dijete sam građanskih roditelja. Otac mi je službenik s fakultetskom spremom, a majka sa srednjom spremom. Oni su me imali jedinicu. Čula sam iz njihovog razgovora kao dijete da su mogli imati više djece ali nisu htjeli samo zato da meni bude bolje a njima lakše. Sve su mi priuštili i zaista su se za mene žrtvovali. Međutim, svršila sam srednju školu i sada studiram. Imam lijepu sobu — garsonjeru — u stanu mog oca. Dođem dakle kući i srce hoće da mi pukne od bola. Uhvati se lijevom rukom za grudi i baci svoj pogled po kupeu kao po sobi, pa nastavi. Dođem u tišinu, u praznimu bez topline i radosti. Dođem u dom koji nije moj dom. Ja naprotiv mrzim taj dom, jer mi sve u njemu manjka. Otac ima drugu ženu. Često puta slušam kako je zove: Milo, dođi dragi te čeka. Zamislite gospodine kako mi je pri duši. Tad pomislim na svoju rođenu majku, njegovu pravu, za mene ženu.

Moji roditelji su htjeli biti moderni. Oni su htjeli jedno dijete samo da meni bude bolje a njima lakše. To je sada sve obratno. Pomislite kako mi je pri duši kada u mom susjedstvu gledam i slušam u igri djecu koja viču: Braco, hajde kući seka

te zove. Ili seko hajde kući braco te zove. Ili mama, tata te zove — tata mama te zove. Pa se vesele, ljube, grle jedni druge kao prava obitelj. Pitam vas tko mene zove?! Kome se ja mogu potužiti sada ili kada roditelji umru. Na to oni nisu mislili. Istina, ja se mogu potužiti ocu koji mi daje novaca, jer želi kupiti moju ljubav. Majka isto tako. Kada ih gledam jedno bez drugoga obuzme me bol i tuga. Uznemirim se i kažem: oprosti tata, oprosti mama moram ići nemam više vremena da razgovaramo. Do viđenja! Tumaram po gradu u slobodno vrijeme i nije čudo da si nađem ljubav što u stvari nije ljubav. Ali, znate kako je kad ljubavi nema onda je čovjek traži, pa često u traganju zaluta.

Na to gospodin upita: Gospojice! Je li vam majka još živa? Jest živa je. Živi u provinciji kao službenica. Evo, baš sada idem k njoj u posjete. Pa, to je lijepo da niste zaboravili svoje majke a i ona vas. Ne, ona nije zaboravila mene. Baš naprotiv voli ona mene i hoće da pokaže kako ona mene voli više nego otac. Dobivam dojam da hoće da kupe moju ljubav svojim udvaranjem. Na to gospodin kaže: Gospojice! Ja mislim da oni ne kupuju vašu ljubav. Oni tako postupaju, jer vas vole kao svoje dijete. E, dobro je gospodine, ako oni žele imati moju ljubav kao svoga djeteta onda mislim da su trebali i oni meni dati svoju nedjeljivu ljubav. Trebali su živjeti zajedno a ne ovako. Dođem majci nemam oca. Dođem k ocu nemam majke. Srce mi se para od boli i mislim da me nitko neće utješiti. U kupeu nastane tišina a gospojica briše suze koje padaju niz lice kao kaplje rose gledajući kroz prozorsko staklo. Tišim glasom nastavi. Gospođa je rekla: dolazi Uskrs. Svi će se skupiti. Roditelji i djeca. Obnovit će svoje drage uspomene i predočavati jedni drugima životne nade. A, ja? Meni ništa neće uskrsnuti što bi me veselilo osim da sam sama, sama bez roditelja.

Vlak se zaustavlja. Gospođica na izlazu kupea sa suzom na oku kaže: eno, čeka me majka. Neka vam bude zaista sretan Uskrs gospodine! Ako vas ta vjera u Uskrs u obitelji usavršuje, ujedinjuje i ulijeva nadu čuvajte tu vjeru u Uskrs, jer čuvate obiteljsku sreću. Do viđenja! Vrata se zatvore a gospodin ostao sam u kupeu. Razmišljao sve do izlazne stanice u Novoj Kapeli, pa sam sebi tiho kaže: zaista vjera učvršćuje i jača obiteljsku ljubav za kojom svi čeznemo a ne novac.

Izvori i literatura

1. Arhiv župe sv. Nikole u Pleternici — — — — —
2. Liber memorabilium (Spomenica) u Pleternici — —
3. Kanonske vizitacije arhiđakonata Gušće i Svetačje za župu Pleternica — — — — — — — — —
4. Zabilježbe, memoari usmene predaje župljana u Pleternici u rukopisu pisaca — — — — — — — —
5. Papirci u rukopisu ing. prof. Pavla Jušića — — —
6. Matice krštenih i umrlih župe u Bučju — — — —

LITERATURA

1. Josip Bösendorfer: Crtice iz Slavonske povijesti, Osijek, 1910.
2. Jugoslavenska Akademija Znanosti i umjetnosti: Zbornik Kralja Tomislava, Zagreb, 1925.
3. Dr. Josip Butorac: Pleternica i okolica, Zagreb, 1943.
4. Dr. Josip Butorac: Stanovništvo Požege i okolice 1700-1950. Zagreb, 1967.
5. Dr. Josip Butorac: Popis župa zagrebačke biskupije od 1334. Zagreb, 1944.
6. Dr. Josip Butorac: Crkveno-kulturna povijest Požege i okolice, Zagreb, 1977.
7. Cuvaj Antun: Građa i povijest školstva kraljevine Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas, Zagreb, 1910.
8. Žvane Črnja: Kulturna historija Hrvatske, Zagreb, 1965.
9. Stvarnost: Ilustrirana povijest svijeta od prahistorijskog doba do danas, Zagreb 1971.
10. Vjekoslav Klaić: Povijest Hrvata, Zagreb, 1972.
11. Tadej Smičiklas: Dvijestogodišnjica oslobođenja Slavonije, I. dio, Zagreb, 1891.
12. Ferdo Šišić: Pregled povijesti Hrvatskog naroda, Zagreb, 1975.

Leksikoni

1. Leksikon leksikografskog zavoda: Zagreb, 1974.
2. Popularna enciklopedija: Beograd, 1976.
3. Požeški leksikon: Slav. Požega 1977.

Domaći pisci iz Pleternice i okolice

1. Dr. Dragutin Pavličević: Na vratima požeške doline, Slav. Požega, 1961.
2. Josip Kunkera: Religija ruševačkog kraja od paleolitika do naših dana, Ruševo, 1970.

S A D R Ž A J

UVOD I

P l e t e r n i c a

1. Geografski položaj — — — — — — — — — 5
2. Fauna i Flora — — — — — — — — — — 6
3. Rudno blago — — — — — — — — — — 6
4. Naseobine — — — — — — — — — — 6
(Kameno doba) — — — — — — — — — 6
Bakreno doba — — — — — — — — — 8
Željezno doba — — — — — — — — — 9
5. Religija — — — — — — — — — — 9
6. Seobe naroda — — — — — — — — — 11
Iliri — — — — — — — — — — 11
Rimska imperija — — — — — — — — 11
Kelti - Iliri — — — — — — — — — 13
Zapadni Goti — — — — — — — — — 13
Huni — — — — — — — — — — 14
7. Panonija je zemlja zanimljiva — — — — — — 14
Avari — — — — — — — — — — 15
Hrvati — — — — — — — — — — 15
8. Vjera starih pleterničana prije dolaska Hrvata — — 16
9. Krivovjerja — — — — — — — — — 17
10. Dolazak Hrvata (Njihova vjera) — — — — — 19
11. Presudni dani za Hrvate — — — — — — — 21
12. Nova situacija u Hrvatskoj — — — — — — 22
13. Teški dani za Hrvatsku državu — — — — — — 26
teški dani za crkvu u Hrvatskoj — — — — — — 26
14. Duh svećenstva — — — — — — — — — 27
15. Pleternica — — — — — — — — — — 29
16. Požeška županija — — — — — — — — — 31
17. Oppidum Pleternica — — — — — — — — 32
18. Turci nadiru — — — — — — — — — — 34

19. Vlasi — — — — — — — — — — — 35
20. Kralj Matijaš — — — — — — — — — — 36
21. Strah od kmetova — — — — — — — — — 38
22. Kralj Vladislav Jagelović — — — — — — — 38
23. Ludovik II. — — — — — — — — — — 39
24. Drugi sudbonosni momenat za Hrvatsku — — — 44
25. Krsto Frankopan ban Hrvatske — — — — — — 46
26. Turci u požeškoj kotlini — — — — — — — 49
27. Turci u Pleternici — — — — — — — — — 50
28. Život s turcima — — — — — — — — — 52
29. Hajduci — — — — — — — — — — 53
30. Crkvene prilike u Hrvatskoj od 1102. — — — — 55
31. Patareni — — — — — — — — — — 58
32. Ustrojstvo zagrebačke nadbiskupije — — — — — 60
33. Župe oko Pleternice — — — — — — — — 62
34. Župa i župna crkva — — — — — — — — 63
35. Opis župske crkve — — — — — — — — — 64
36. Svećenici u župi sv. Nikole do 1754. — — — — — 67

II.

V l a s t e l i n i

1. Ivan T. Imbsen — — — — — — — — — — 71
2. Ivan Trenk — — — — — — — — — — 74
3. Ivan Peterffy — — — — — — — — — — 77
4. Jakob Svetić — — — — — — — — — — 77
5. Brodska imovna općina — — — — — — — — 81
6. Nadgledník — — — — — — — — — — 81

III.

Politički život

1. Kralj Sigismund — — — — — — — — — — 83
2. Patrijarh Rajačić — — — — — — — — — — 83
3. Ban Jelačić — — — — — — — — — — — 83
4. Car Franjo Josip — — — — — — — — — — 83
5. Kuhen Hedervary — — — — — — — — — — 86
6. Petar Živković — — — — — — — — — — 87
7. David Starčević — — — — — — — — — — 88
8. Ivan Lorković — — — — — — — — — — 89
9. Srđan Budisavljević — — — — — — — — — 89
10. Božo Vinković — — — — — — — — — — — 89
11. Rat (Prilike u Pleternici 1914-1918) — — — — — 91
12. Proslava Hrvatske čitaonice — — — — — — — 92
13. Mađaroni u Pleternici — — — — — — — — 93
14. Hrvatska seljačka Stranka — — — — — — — 93
15. Aleksandar Tajkov — — — — — — — — — 95
16. Svetozar Pribičević — — — — — — — — — 95
17. Ban Josip Silović — — — — — — — — — 96
18. Na raskršću — — — — — — — — — — 97
19. Komunistička Partija — — — — — — — — — 99
20. Mato Gačić — — — — — — — — — — 99
21. O zelenom kadru — — — — — — — — — — 101

IV.

Ž U P N I C I

1. Marko Pejzokić — — — — — — — — — — 104
2. Martin Kos — — — — — — — — — — — 107
3. Ilija Marković — — — — — — — — — — 110
4. Josip Kovačević — — — — — — — — — — 114
5. Antun Terzić — — — — — — — — — — — 118
6. Matija Kovačević — — — — — — — — — — 119
7. Antun Mikulić — — — — — — — — — — 124
8. Theodor pl. Kraljević — — — — — — — — — 128
9. Matej Gollek — — — — — — — — — — 129
10. Antun Ivezić — — — — — — — — — — 137
11. Franjo Radović — — — — — — — — — — 139
12. Ljudevit Petrak — — — — — — — — — — 150

Svećenici rođeni u Pleternici

1. Matej Ninković — — — — — — — — — — 184
2. Matija Filić — — — — — — — — — — — 184
3. Jakob Katušić — — — — — — — — — — 184
4. Petar Filić — — — — — — — — — — — 184
5. Antun Terzić — — — — — — — — — — 184
6. Ivan Valetić — — — — — — — — — — 184
7. Franjo Šultajz — — — — — — — — — — 185
8. Nikola Švajcar — — — — — — — — — — 185
9. Juraj Čapo — — — — — — — — — — — 185
10. Ivan Erjavac — — — — — — — — — — 185
12. Matija Štetić — — — — — — — — — — 186
13. Ivan Jelić — — — — — — — — — — — 186
14. Josip Dragutin Josipović — — — — — — — — 186

Redovnici

1. Lužanac — — — — — — — — — — — 187
2. Kajo Adžić — — — — — — — — — — — 187

V.

Zvona

1. U Pleternici — — — — — — — — — — — 188
2. U Frkljevci — — — — — — — — — — — 190
3. U Komorici — — — — — — — — — — — 190
4. U Sulkovci — — — — — — — — — — — 190
5. U Koprivnici — — — — — — — — — — — 190
6. Seobe zvona — — — — — — — — — — — 191

VI.

1. Proslava Gospe od Suza — — — — — — — — 191

VII.

Područna sela

1. Frkljevci — — — — — — — — — — — 195
2. Kadanovci — — — — — — — — — — — 203
3. Bresnica — — — — — — — — — — — 205
4. Bzenica — — — — — — — — — — — 207
5. Ivanin dvor — — — — — — — — — — — 209
6. Komorica — — — — — — — — — — — 216
7. Koprivnica — — — — — — — — — — — 222
8. Sulkovci — — — — — — — — — — — 234
9. Gradac — — — — — — — — — — — 246

VIII.

Ekonomika

1. Društveni život u Pleternici — — — — — — — 252
2. Vjerske prilike — — — — — — — — — — — 270
3. Razdioba pleterničana — — — — — — — — — — 273
4. Bakljade i najave događaja — — — — — — — — 282
5. Sport — — — — — — — — — — — — — 282
6. Škola — — — — — — — — — — — — — 284
7. Orguljaši — — — — — — — — — — — — 287
8. Starokatolici — — — — — — — — — — — 290
9. Kalvini — — — — — — — — — — — — 293
10. Adventisti — — — — — — — — — — — — 295
11. Penetekostalci — — — — — — — — — — 296

IX.

1. Slavonija u opće (osvrt) — — — — — — — — 296
2. Vatrogasno društvo u Pleternici — — — — — — — 303
3. Općina — — — — — — — — — — — — — 305
4. Žandari — — — — — — — — — — — — — 307
5. Internirci — — — — — — — — — — — — — 308

X.

1. Zdravstvo — — — — — — — — — — — — — 308
2. Apoteka — — — — — — — — — — — — — 311
3. Veterinarska stanica — — — — — — — — — — — 311

XI.

1. Saobraćajnice — — — — — — — — — — — — 314
2. Pošta — — — — — — — — — — — — — — 316

XII.

1. Sveta pričest — Duhovne vježbe — — — — — — 318
2. Obiteljski život — — — — — — — — — — — 318
3. Znameniti ljudi — — — — — — — — — — — 321
4. Visoko školovani ljudi — — — — — — — — — 322
5. Doseljenici-strosjedioci — — — — — — — — 325
6. Fakultetlije — — — — — — — — — — — 329
7. Naziv ulica u Pleternici — — — — — — — — — 332
8. Prezimena u župi — — — — — — — — — — 333
9. Priče — — — — — — — — — — — — — 358

Obitelj Belak
Resnik 37.
55 310 PLETERNICA

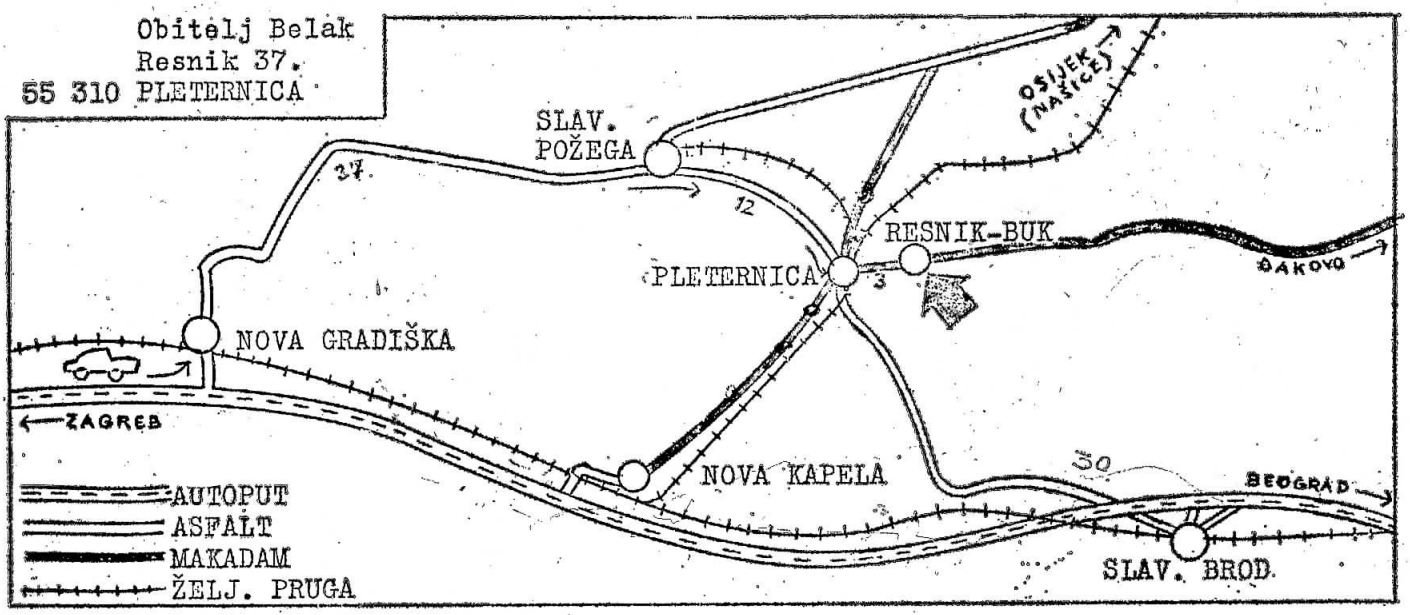

SLAVONSKA POŽEGA

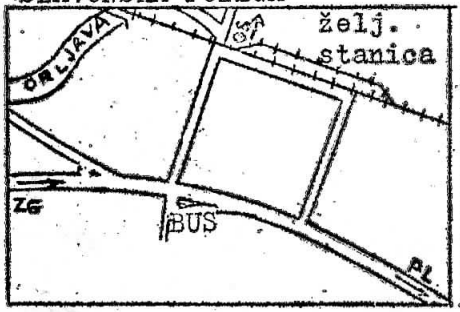

PLETERNICA

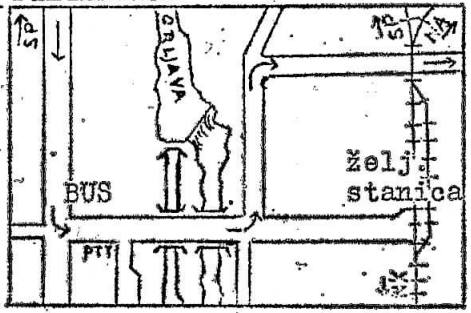
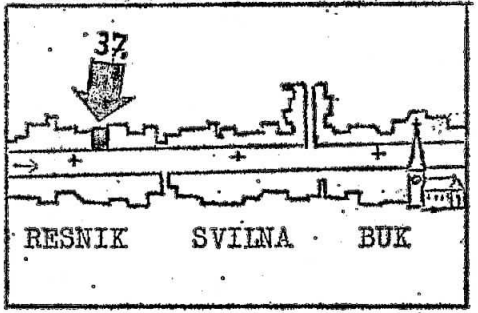
RESNIK-BUK